સ્ત્રીબોધ.

"દશની હાલત શુધારવાની શરવેથી શરશ રીત એકે માતોઓ ગનાની થાએ ઉંચું કરવુ".

(ને० બોનાપારટનુ કુરતાત)

પુસતક ૨ જાું

જાનેવારીથી—ડીસેમબર ૧૮૫૮ શુધી.

પરગટ કરનાર સ્ત્રી બોધની સભા.

મુંબઈના

કોટમો બજારગેટ ઇશટરીટ નાં० ૬ તથા ૧૧ વાલા ઘર મધે

દફતર આશકારા છાપખાનાંમાં છપાઈઊછે.

૧૮૫૮.

શાંકલીઓ સ્ત્રીબોધના પુસતક ૨ જાનું.

આંક ૫ મો—મેએ ૧૮૫૮

આંક ૬ ઠો—જુન ૧૮૫૮

આંક ૭ મો—જુલાઈ ૧૮૫૮

આંક ૮ મો—આગસટ ૧૮૫૮

આંક ૯ મો—શપટમબર ૧૮૫૮

આંક ૧૦ મો—અકટોબર ૧૮૫૮

આંક ૧૧ મો—નવેમબર ૧૮૫૮

શાંકલીઓ

સ્ત્રીબોધ.

પુસતક ૨ જું. જાનેવારી ૧૮૫૮ આંક ૧ લો.

વખણાએલી ઓરત.

ચાંદ બીબી.

દીલ્લીના પાદશાહ અકબરે હીંદુસથાનમાં પોતાનો દસ્ત બેશાડી દખણ તરફ વધાવાનો એરાદો ઈશવી શને ૧૫૮૯ મા કીધો પેહલાતો દીલ્લીવાળાઓનુ કાંઈ ચાલીઉં નહી પણ નવ વરશ પછી જારે અમદનગરનો પાદશાહ બરહાન મરણ પામીઓ તારે ચાર જણ દાવો કરવા લાગીઆ કે તખત અમુને ઘટે જે ધણીના હાતમા અમદનગરનુ શેહર હતું તેને અકબરની મદદ માગી અને અકબરના બે લશકરો બે તરફથી આવીને અમદનગર આગલ એકઠા થાએઆ એ મદદ આવી પુગે એવામા અમદનગરમા ફેરફાર થાઈ ગીઓ જે સરદાર તાહા હતો તેને નાહાશી જવાની ફરજ પડી અને શઘો કારભાર ચાંદ બીબી નામની બેગમના હાથમા આવીઓ એ બેગમની તારીફ દખણમાં ચાલેછે અને ફરીશતા તથા ખાફીખાન નાનના ગ્રંથકર્તાઓ એ બેગમની મરદાની તથા હોશીઆરીની ભારે તારીફ કરી ગીઆચ. એ બેગમે અમદનગરની ગાદી ઉપર પોતાના ભતરીજા બાહાદુર નીજામશાહને બેશાડીઓ અને શઘો કારભાર પોતાના હાતમા રાખીઓ. ચાંદ બીબીને જેવી ખબર પડી કે અકબરનુ લશકર આવેચ તેવી પોતાના સામણા હરીફોને શાફ જણાવીઉં કે આ વખત જો આપણ પોત પોતામા લડશુ તો શઘો આપણો મુલક દીલ્લીવાળા ખાઈ જાશે અને એકેક પછી શઘા આપણા નાહાના ગજોની આણે ફરી આવશે. આ વખત આપણી આગલી દુશમની ભુલી જવી જોઈએ, અને શંઘા એક દીલી થાઈ સાથે લડવું જોઈએ. આવી ગોઠવણથી શઘાઓની આખ ઉઘડી. બીજાપોરનો રાજા તથા બીજા બે સરદારો ચાદ બીબીની તરફ થાઈ ગીઆ. એક ન્રીહી સરદાર નામે નેહાગે પોતાનુ લશકર અમદનગરના કીલ્લામા મોકલી દીધું અને તે એવી રીતે કે દીલ્લીનુ લશકર જે કીલ્લાની આસપાસ હતુ તેની અંદરથી પોતાનો રસતો કીધો અકબરના સરદાર શાહજાદા મોરાદે જારે આવી હુશીઆરી સામણે જોઈ તારે પુશકલ મેહનત કરવા લાગો કીલ્લાના કોટની નીચે તરણ ખાણ ખોદી પણ તેમાની બે રદ ગઈ અંદરના લશકરે ખાણોની નીચે બીજી ખાણો ખોદી એવા બેલદારના કામમા ચાદ બીબી પોતે ઉપરીપણુ કરતી હતી રાતના બલતી મશાલે પોતાનો કોટ તપાસતી હતી કે કાંઈબી નુકશાન થાએગ છે કે નહી તરીજી ખાણ દુશમનોએ ઉરાડી અને કોટનો કેટલોએક ભાગ ભોલ્વો થાએઓ અને દુશમનો હુમલો કરવા ધશીઆ. આ વખતે કીલ્લામાના લશકરે હીમત છોડી દીધી અને નાહાશી જવાનો એરાદો કરતા હતા પણ ચાદ બીબી બખતર પેહરેવી અને બુરખો નાખેવી પોતાના હાતમા તલવાર લેઈને કોટ ભાગી ગીઓ હતો તે તરફ દોડી અને પોતાના લશકરને લડવાની હીમત આપી પેલ્લા દુશમનના લશકરને હરાવીઉં કે તેઓ ફરીથી ચહડી નહી આવે. બંદુક અને તોપનો વરસાદ દુશમન ઉપર વરસાવીઓ તોપો લાવીને ભાગેલા કોટ આગલથી ફોડાવા લાગી ઘરની અંદર દુશમનોના જેતા હતા તેઓ ઉપર બાનો નખાવીઆ તથા બારૂત અને શળગી ઉઠે એવી ચીજો નખાવી આખો દાહાડો કીલ્લાની અંદરના લશકરે એટલીનો મેહનત કીધી કે શાહજાદા મોરાદે સાંજનો પોતાનુ લશકર પાછું

ખેંચીઊં અને આવતી શહવારના હલ્લો કરવાનો ઠેરાવ કીધો પણ કીલ્લાની અંદરના લશકરને બારે શૂર છુટું હતું. એક ઓરતે જારે મરદાનગી દેખાડવી તારે મરદો અમશથા બેશી નહી રહેઆ અને જારે શહવાર પડી તારે શાહજાદા મોરાદે જોએઊં કે લાગેલો ફોકતો આખો થાઈ ગએલો અને નવી ખાણ ખોદીઆ વગર અથવા સુરંગ મુકીઆ વગર આગલ ચલાશે નહી. એટલામા ચાંદબીબીની કુમકે બીજાપોરના રાજાનુ લશકર આવીઊં તેથી શાહજાદો મોરાદ વીચારમા પડીઓ કે નવા લશકર શાથે એકદમ લડું કે નહી. ચાંદ બીબીએ પણ જોએઊં કે અવે ઊપાએ ખુટાચ અને મારી મદદે આવનારાઓનો શંપ થોડા વારમા તુટી જશે તેથી સુલેહ કરવા રાજી થાઈ અને દીલ્હીના રાજને બીરારનો મુલક આપવા કબુલ કીધો. એ સુલેહ થાઈ તે ચાંદ બીબીએ નાચારે કીધી. જારે તોપના ગોલા ખુટા, તારે તરાંબાના શીક્કા ભરીને મારીઆ અને પછી રૂપાના ગોલા અને છેવે શુનાના. છેવે શરેવાલે જારે શંધું ખુટું તારે પોતાનુ જહવેરાત તોપમાં ભરવા તઈઆર થાઈ. અલબતાં એ કદાચ લોકોએ વધારીઊં હોએ પણ ખાફીખાન નામનો ગરંથકાર કેહેચ કે દીલ્હીના લશકર ઊપર રૂપાના ગોલા પડીઆ હતા

શુલેહ થાએઆ પછી શાહજાદો મુરાદ બીરાર પોતાને હસ્તક કરવા ગીઓ અને ચાંદ બીબીએ જે પોતાના હાત તલે સરદારો રાખીઆ હતા તેઓ બલવો કરવા લાગા. તે બલવાખોરોએ શાહજાદાની મદદ માંગી અને તેને પણ બીરારની હદ વીશે કાંઈ વાંધો હતો તેથી પાછી લડાઈ શરૂ થાઈ. બીજાપોર અને અમદનગરના લશકર શાથે શાહજાદો લડીઓ પણ તેનુ કશું વલીઊં નહી અને જારે લડાઈની ખબર અકબરને થાઈ તારે પોતે દખણ તરફ ઊતરવા નીકલીઓ અકબરે પોતાના દીકરા દાનીઅલને અમદનગરનાં કીલ્લા તરફ મોકલીઓ. ચાંદ બીબી આ વખતે બારી શંકટમા હતી. તેનો વીશવાશુ સીદી સરદાર નેહંગ તેની સામણે લડતો હતો તેથી ચાંદ બીબીએ દીલ્હીના લશકર શાથે સુલેહ રાખવાના પેગામ મોકલીઆ. સુલેહ થાએ તેની અગાઊ કેટલાએક શીપાહીઓ ચાંદ બીબીના મેહલ ઊપર ચહડી ગીઆ તેઓ જુલમથી જનાન ખાનામાં પેઠા અને ચાંદ બીબીને મારી નાખી. એ ચંડાલોને જલદીથી શીખશ્ત થાઈ. જારે દીલ્હીનુ લશકર અમદ નગરના કીલ્લામાં પેઠું તારે શાહજાદા દાનીએલે હોકમ આપીઓ કે કીલ્લામાંના દર એક શીપાહીને મારી નાખે. ચાંદ બીબીની મરદાનગી હજી શુધી અમદ નગરના લોકો એ આદ કરેચ કે જે લડાઈ તથા મશલહતમાં પોતાંની આશપાશના મરદો કરતાં શરશ હતી.

નહી બલી શકે એવું કપડુ.

હાલના વખતમાં "એસ્બેસ્ટસ" નું કપડુ ઘણાજ ફાએદા ભરેલી રીતે આપણા વાપરવામાં આવી શકેછે. "એસ્બેસ્ટસ" એ એક જાતનો શફેદ રંગ વાલો જમીનમાંથી નીકલતો પદારથછે એ નરમ અને શુવાલો હોએછે, અને શણ અથવા રેશમના કાચા દોરા જેવો દેખાએછે. એ દોરાઓને વણીને તેનું કપડું બની શકેછે. એ ચીજનું કપડું પેહરી આગ લાગેછે તે વખતે માણશો આગમાં પડેલા પોતાના ભાઈ બંધોનો જાન અથવા કોઈ અમુલ જીનશ બંચાવા છેક બલતાંની અંદર જઈ શકેછે. એ ચીજનો હાલના વખતમા જેવો ફાએદા ભરેલો ઊપઈઓગ થાએછે તેની શાથે જેવો ઊપઈઓગ આગલા વખતમાં થતો હતો તે શરખાવી જોવો જોઈએછ. "એસ્બેસ્ટસ" નું કપડું જેની ખવાએશ આગલા લોકો જાણતા હતા તેની પીછાન હમણાના વખતમા થોડા વરશની વાત ઊપર કોઈને નહી હતી. પણ પાછી તે જીનશની શોધ તથા તેને કેમ વાપરવી, એ મીલાન શેહરનાં એક રેહેવાશી નામે "શીવાલીઅર આલડીની" એ આપણને જાહેર કીધુંછે એ શખશે એ કપડાનો ગુણ મશહુર કરવા તમામ યૂરોપ ખંડમાં મુશાફરી કીધીછ, અને પોતાના બાહદુરીને એક કીમતી જીનશની બખશેશ કરવા પછવાડે બારી રંજ પોને જાતે ખેંચીછ. "શીવાલીઅરે" પોતે આગમા પડી દેખાડવાને અને લોકની એવીશ ખાતરી કરી તેઓના મનમાંથી વેહમો દુર કરવાને જે કપડાં બનાવેઆં હતાં તે બે તરેના હતાં. જેવાંકે જાંગથી તે આખું ધડ તથા બાજુ, એ બાજ ઊપર પેહર

વા શારૂ શાદુ જાડું કપડું ફટકીના † પાણીમાં બોરી તે કપડાંને શારી પેઠે તે પાંણી શોશવા દેતો હતો. મોંધું, હાત, અને પગ એ ભાગોને શારૂ "આમીએનથશ" નું કપડું વાપરતો હતો. માથા ઊપર પેરહેવાને શારૂ એક મોહોટી ટોપી બનાવી હતી અને આંખ; નાખ, તથા હોટ આગલથી, નાકાં પાડેલા હતાં કે તે વાટેથી જોઈ, દમ લઈ, અને બોલી શકે. ઈશરકીન અને બીજી શાલનું ટોપી "આમીએનથશ" ના એકવડાં કપડાની બનાવેલી હતી, પણ હાતના મોજાં બેવડાં કપડાના બનાવેઆં હતાં, કારણ કે કોઈ વેલા લાલ ગરમ થએલી જીનગો તે પોતાના હાતમાં ઊચકી લઈ દેખાડતો હતો.

એ કપડાંની ઊપર વલી એક બીજો શએલ બખતર વધારે એ થઆ. કે "આમીએનથશ" ના પોશાક ઊપર લોહોડાના તારની જાલીનું બખતર પેહેરીએ હોએ તો વલી આગલના કરતાં પણ વધારે ગરમી ખમી શકવાની શક્તી આવેછે. "શર હંમફરી ડેવીએ" શોધેલા ખોદનારાઓના જાન બચાવાને જે ફાનુશ બનાવીઊ તે ઊપરથી લોહોડાના તારનો ગરમી ખેંચી લેવાનો ગુણ જાહેર થઓ, તે આએ બાબદમાં ઘણોજ કામે જોગ થઈ પડેઓ. એ બખતર પાંચ જુદા જુદા કટકાંનું બનાવેછ. એક મોહોટી ટોપ જેથી શઘલું માંથુ અને મોહોડું છેક ગરદન શુધી ઢંકાએછે, અને તે ટોપ એટલી ઢીલી રાખેછ કે દીલ ઊપર પેહેરેલાં એમીએનથશના કપડાની અને તે ટોપની વચમાં જરા ખોલી જગા રેહે. બીજો ભાગ ગરદનથી તે કમ્મર તલકનો હાત શુધી, જાંગ ઢાકવા શારૂ એક તરીજો ભાગ જુદે, ગુડણ શુધી આવતાં બેવડા તારનાં બનાવેલાં બુટની જોડી, અને છેલું ૫, ફુટ લાંબી અને ૨॥ ફુટ પોહોલી એક ઢાલ જે બખતર શાથેજ વાંણી લીધેલી હોએછ. એવો લોહોડાનો પોશાક "આમીએનથશના કપડાં ઊપર પેહેરતા હતા.

† ફટકીના પાણીમાં કપડું ડુબાવી તેને પુરતી રીતે તે પાણી શોશવા દેઉં તો મશાલમાં પછી તે કપડું બલવાનું નથી [illegible] ૨ [illegible] ૧૬ તે ઓર શમાએછ, એવો એ બાબતનો પુરતી [illegible]

લાલ તપાવેલું લોહોડું હાતમાં લેવા વીશે.

ઊપર લખેલા પોશાકથી કંઈજ ઈજા નથી પોહોચતી એની શાબેતી આપવા આલડીનીએ પોતાના હાતની આંગલી ઊપર અમીએનથશના કપડાંનો એક કટકો લપેટેઓ અને તેની ઊપર તારની જારી પેહેરી અને તે આંગલીને શલગાવેલા દારૂના બલતામાં પકડી, જેથી તેને કંઈ ઈજા પોહોચી નહી હતી. એક વખતે એક માણશે હાતમાં બેવડાં મોજાં પેહેરી એક લાંબી લોહોડાની જાડી પહરાઈ આતશમાં ગરમ લાલ કીધેલી શેહલાઈથી અને વગર હરકતે હાતમાં પકડી, અને તે પકડી ૧૫૦ ફુટ દુર ચાલી ગઓ, અને તે લાલ પહરાઈથી ઘાશ શલગાવીઊ, અને ભટીની આગલ પાછો ચાલી આવેઓ બીજી વેલા તેજ માંણશે પોતાના હાતમાં લાંકડાંનો બલતો ભાગ પકડેઓ હતો, અને લોહોડાની એક મોહોટી ગલેલ જે બલતી આગ ઊપર મુકેલી હતી, અને જે લાલ થઈ હતી તે ઊપર રમતો રમતો ચાલી ગીઓ હતો.

માંથું, આંખ, અને ફેફશાંનો બંભાલ શી રીતે થાએછે એ દેખડાવા શારૂં ઊપર જણાવેલા આગી પુરૂશે "આમીએનથશ"ની બતલાવેલી ટોપી પેહરી અને તે ઊપર તારની જાલીની ટોપ મુકી અને પેલી ઢાલ બાંધી એક મોહોટાં ધુપદાનામાં આતશ શલગાવેઓ અને તેમાં લાકડાંની ચીપો નાખી જેથી જોરમાં બલતું બલવા માંડીઊં એ બલતાંમાં પેલા આગી પુરૂશે તરત પોતાનું આખું ડોકું જોંકાવી તે જગા ઊપર ઘણીવાર શુધી રાખી મુકીઊ તેજ હાલતમાં પોતે તે ધુપદાનાની આશપાશ એક મીનીટ કરતાં વધારે ગોલ પોતાનું મોહોડું ચતું અને ઊંધું કરી ફરેઓ હતો. (જુઓ નકશ પેહેલો.)

બીજી વખતની અજમાએશ પારીશ શેહરમાં એક આગી માંણશે લાકડાં અને ઘાશ શલગાવી તેની શામણે બેશી બલતામાં માંથુ જોંકાવી છેક ૫) અથવા ૬) મીનીટથી તે દશ મીનીટ શુધી આતશની ગરમી ખમી શકેઓ. (જુઓ નકશ બીજો.)

એજ શેહરમાં વલી એક બીજી એથી શરશ અજમાએશ થઈ હતી. એ તપાશ વીદીઆનો ફેલાવો કરનાર મંડલીની શામણે કીધી હતી. તેમાં એ

વી ગોઠવણ કીધી હતી કે લાકડાંનાં કુકડાની અને તેની શાથે વીટાયેલા પેનડાની બે હાર શરખી કીધી, અને વચમાં તરણ ફુટની જગા મેલી. એવી હાર છેક ૩૦) ફુટ લાબી કીધી હતી, જારે એ ચાહ શલગાવી દીધી તારે તેનો તાપ એટલેતો મારતો હતો કે માંણશોથી આઠ અથવા દશ વારની વેગલાઈએ ઊભુ નહી રેહેવાઈ શકાતું હતું. જારે એ બેહુ બાજુ શલગી તારે બલતું છેક ૮) અથવા ૯) ફુટ ઊંચુ ચડીશે હતું. આવા ભએનકાર બલતામાં ૬) માણશ "આમીએનથશ" ના કપડા પેહેરી એક એકની પછવાડે શીપાઈ લોકની મોઆફક કવાએત કરતા પેલી બલતી આગામાથી એણીગમ પેલીગમ ઘણી વાર ફરી વલેઆ હતા. બલતું વધારવાને અને ઓછું નહી થઈ જવાને માંણશો દમપર દમ વધારે પેડો નથા લાકડાં તેમા નાખેઆજ કરતા હતા પેલા ૬) આગી માણશોમાવી એ૦ જણે તો પોતાની પીઠ ઊપર એક ૮) વરશનું બાલક લીવેલુ હતુ એ બાળકને એક ખાંખુની ટોપલીમાં મુકી તે ઊપર લોહોડાના તારની બારીક જાલીનું કવર કીધેલું હતુ અને તે બચાના માથા ઊપર ફકત એક "આમીએનથશ" ના કપડાંની ટોપી મુકેલી હતી (જુઓ નકશ તરીકે)

ઈ. શ. ૧૮૨૯ ના શાલમાં એજ શેહરમાં એક વધારે તાજુબી ભરેલી અજમાએશ થઈ હતી. બે મોટા બુરજો બે માલ ઊંચા બાંધેલા હતા. તેઓની આશપાશ જલદીથી શલગી જાએ હેવી જીનશો જેવી કે પેડો, લાકડાં, તાર, ડામર, ઈતીઆદી ચીજો લપેટી લીધી હતી. એ બુરજોને આગ લગાડી. એ વખતે એક આગી માણશે હેરત ઊપજે એવી હીમત દેખાડવી હતી. "આલડીની" પોતે તે જગા ઊપર હાજર હતો, અને તેણે પોતે તે આગી માણશને તે બલનામાં જવાને બહુશ થઈ મનાઈ કીધી હતી તો પણ તે આગી પુરૂશ એક બચાંને ટોપલીમા મુકી તે ટોપલીને પોતાની પીઠ ઊપર બાંધી એક દમ તે બલતામાં કુદી પડેઓ. જેવો અંદર પડેઓ તેવો જલદીથી આગલ દોડી જઈ એક ઘણીજ સાંકડી જગા, જાંહાં બલતું ઘેરુંજ દેહશત ઊપજાવે એવી રીતે છેક ૮) વાર ઊચુ શલગેલું હતું તાંહાં તે બચાં શુધાં અંદર દાખલ થયો. તે તેઆર પછી એઈની નજરે કોઈઓ નહીં ઘુમાઈ અને રૂઆબ પડવાડેશી એટલી તો વધી પડી હતી કે આશપાશ જોનારા લોકથી તેનો તાપ ખમાઈ શકાતો ન હતો. પેલો આગી માણશ તે આગમાં એટલાતો વખત શુધી અંદર ઊભો હતો કે બાહેરના લોક તેના તથા બચાના જાન વીશે ધાશની રાખવા લાગા. ઘણે વારે તે આગી પેલા બચાં શાથે આવા ભએનકાર આતશમાંથી બાહેર આવેઓ, અને જે બાહાદુરી પોતે કીધી હતી તેવી મુશતાક થએલો નજર પડવા લાગો.

બદન ઊપર અતીશે ગરમી ખમી શકવાના દાખલા.

આ ઊપર લખેલી અજમાએશો ઊપરથી એક તાજુબી જેવો બનાવ આપણને માલુંમ પડેઓછ તે એજે આગી માણશો બલતાંની અંદર દમ પણ લઈ શકેછે. એવું શાબેત થઈ શકેછે કે ગરમ હવા તેઓના દમમાં જાએછે તેની આગમછ પેલી તારની જાલીને અથવી અંદર જતા તાર તુરત તેમાની ગરમી ખેંચી લીએછે તેથી તે હવા થંડી પડી જાએછે, મારે આગી નાંણશના દમમાં થંડીજ હવા જાએછે જેથી તેને આવી ગરમીની જગા ઊપર મોટી, આશાએશ અને શુખનું કારણ થઈ પડતું હોગો તે ઊપરાંત વીદીઆના ફેલાવા ઊપરથી આપણા બદનમાનો એક બીજો અજાએબ જેવો ગુણ જાહેર થઓછે, તે એજે આપણું બદન એવી ખાશીએત ધરાવેછે કે બારી ગરમીની અગર તે ખમી શકેછે એટલુજ નહી પણ ઊલટો શાલો અટકાવ કરેછે, અને ગરમ હવા પણ દમમાં લેવાને માણશને શકતીવાન કરેછે

ફરાંશ દેશમા મી૦ ટીલરે એ બાબદ ઊપર કેટલીએક અજાએબ જેવી તપાશો કીધીછે, તેવીજ તપાશો ઈંગલંડમાં ડાકટર ફરડીએ તથા શર ચારલશ બલાગડને પણ કીધીછે. એ લોક પોતે ૨૧૦) † થી તે ૨૧૧) ડીગરી શુધીની ગરમ હવા એક ઓરડામા દાખેલ કરી તાંહાં ઘણો વાર શુધી ઊ

† ૨૧૦—૨૧૧ ડીગરી ગરમી તે એટલી થઈ કે તેથી પાણી ઊકળી, બાર થઈ ઊડી જાએ.

ભા રેહા હતા. જો કે આવી ગરમીમા ઊભા રેહા હતા તો પણ તેઓના શરીરની ગરમી જેટલીને તેટલી રેહી હતી. જારે તેઓ પારાની શીશી ઊપર દમ મારતા હતા તારે તે દમ થંડો હતો, અને એની શાબેતીમાં પારો તરત નીચે ઊતરી પડતો હતો. આ અજમાએશ ઊપરથી ખાતરી થાએછે કે આપણી આશપાશ વધારે ગરમી હોઆ છતાં પણ ખોદાએ આપણાં શરીરમાં એવો ગુણ મુકેલોછે કે ઘણી ગરમી તે એક દમ અંદર જવા નહી દે. એક માણસે એ બાબદ વીશે વધારે ખોલાશો કરવાને ૧૩૦ ડીગરી દારૂને ગરમ કરી તેમાં પોતાના હાત બોલીઆ એટલુંજ નહી પણ તે દારૂ તેપી પણ ગએો. ૧૨૯ ડીગરી ગરમ તેલ તેણે પોતાના બદન ઊપર રેડીઊં, ૧૨૩ ડીગરી ગરમ પાણીએ તે નાહી શકેઓ; અને ૧૧૭ ડીગરી ગરમ પારો પોતાના નાગાં દીલ ઊપર તેણે ઓતી દેખડાવેઓ. બીજું અજાએબ જેવું એ માલુંમ પડીઊં કે જારે આ શઘલી તપાશો પેલા ગરમ ઓરડામાં ચાલતી હતી તે પુરી થેઆ પછી જારે તેઓ શઘલા બાહેર આવેઆ તારે તેઓ પાશે જે કઈ ધાતુનો શામાન હતો જેવાં કે ઘડીઆલ, તેની શાંકરી, વીટી, કુંચી, એ ચીજો એટલી તો ગરમ થએલી હતી કે જરાવાર પણ તે હાતમા પકડી નહી શકાતી હતી, જોકે જારે ગરમ ઓરડામા હતા તેઆરે તેઓને એ ગરમીની અશર થોડીજ લાગતી હતી.

શર ચારલશ બલાગડને એક વખત ૨૬૨ ડીગરી શુધીના ગરમ ઓરડામા જઈ ઊભો હતો, અને તાંહાં તેણે ઘણીવાર શુધી એણીગમે પેલીગમ પગાર કીધા હતા, અને કોઈ કોઈ વાર તે ઓરડાના ઘણાજ ગરમ ભાગ ઊપર જઈ કેટલીએક મીનીટો શુધી ઊભો રહી શકેઓ હતો. તે જારે બાહેર આવેઓ તારે તેની નાડી દરએક મીનીટમાં ૧૪૪ પલકારા મારતી હતી, એટલે શાધારણ માણશની નાડી કરતાં બેવડા જોરથી ચાલતી હતી. તે ગરમ ઓરડામાં, લોહોડાંની શાંકલો—છરી—ચીમટા—ઈંડાં—માંશની જીહીણી કાપેલી બોટી, મટનચોપ—અને એ વીગરે બીજી ઘણી ચીજો મુકી હતી તે શઘલી ભુજાઈ અને તપી આવી હતી. ઈંડાં ૨૦, મીનીટમાં ભુજાઈ બલવા ઊપર આવી ગઆં હતા. ચાપ ૪૭, મીનીટમાં ભુજાઈ બલવા ઊપર આવેઆ હતાં અને શુકા ખખ થઈ પડેઆ હતા.

મી૦ ચાનટર નામના એક ઈંગરેજે એથી પણ વધારે ગરમી પોતે જાતે ખમી હતી. એ ધાણી એક મશેરીના વાશણો બનાવવાની એક ભટી હતી જે ૧૪ ફુટ લાબી, ૧૨ ફુટ ઊચી, અને ૧૨ ફુટ પોહોલી હતી. તે ભટી જારે પોતાના પુરા જોરમાં શલગતી હતી તારે તેની ગરમી ૩૨૦, ડીગરી ઊપર થતી હતી, તથા તેનાં જે લોહોડા પતરાંની જમીન બનાવેલી હતી તે શઘલી વાવ આતશ જેવી તપી આવતી હતી. એવી ભટીમા માણશો ઘણી વખત ૩૪૦ ડીગરીની ગરમીએ તો અદરથી બાહેર આવજાવ કરતાં હતાં, અને તેઓ પોતા પગ ખંચાવા શારૂં જાડા લાકડાના તલીઆના જોડા પેહરતા હતા જે જોડાના તલીઆ તપેલાં લોહોડાએ કરી શઘલા બલી ગએલા થતાં હતાં. એવી ગરમભટીમાં મી૦ માનટર પોતાના ચાર દોશદારો લઈ અંદર ગઓ હતો, તેઓ બે મીનીટ શુધી અંદર રેહા હતા, અને જારે બાહેર આવેઆ તારે તેઓને કઈજ લાગુ નહી માતરે નાખની, અને કાનના ચાપકાની આણીઓ ઊપર તથા આંખામાં જરા જમ જમ થતું હતું.

એટલા દાખલા ઊપરથી શાબેત થઈ શકેછે કે આપણું બદન વધારે ગરમીની અશર ખમવાને શકતીવાનછે, અને જો તેવી આશરમ પાડી હોએ તો તે હુરત ઊપજાવવા જોગ ગરમી ખમવાને શકતી વાન થઈ શકેછે. તારે અવે આગલા વખતમાં, અને અમણા પણ કેટલાએક ઢોંગી લોક આતશમાં ચાલી જતા, બેશતા, ઊઠતા, શુઈજતા, દીલ ઊપર ગરમ તેલ રેડતા, શીશું ઓતતા, કલાઈ ઓતતા જે શંભલાંઆછે, એ શઘલાઓ માતરે આશરમ અથવા પોતાના બદનને ટેવ પાડી એવા ખેલ કરી બતલાવેલા જાણવા, અને એવા અજાએબ જેવા દેખાવો દેખડાવી બીચારા અણજાણ માણશોને ઠગવા, તેઓ ઊપર પોતાનો હોકમ ચલાવા, અને એવી બીજી હજારો પોતાની મતલબો પુરી પાડવાને કોશેશો કીધી હોએ એમાં કઈ નવાઈ જેવું નથી. એ શઘલી કોશેશોને તેઓ એવું કહી શંભલાવતા હતા કે ઈલમ અથવા જાદુને જોરે, અથવા ખોદાની મદદથી તેઓ એવા ભારી કામો કરવાને શકતીવાન થઆ હતા. પણ તેનો ખોલાશો માતરે એટલોજ કે બદનની કુદરતી ખાશીએત, અને તેને જેટલી ગરમી ખમવાની આશરમ પાડી તેટલી તે થઈ શકેછે, એમાં ઈલમ, જા

દુ, અને ખોદાની મદદ કઈ છેજ નહી એતો એક ખુદરતી કાએદોજછે, જેને અણજાણ્યા પુરૂશો પોટે ના ને ઓલખેછે.

ચીન દેશનું મુખીઅ શેહર પીકીંગ.

પીચીલી નામના પરાંતમા ઓતર દીશાએ જે મોહોટી ચીના લોકોની બાંધેલી દેવાલછે તેનાથી ૨૬) માઈલ દખશીણ દીશાથી પીકીંગ શેહરની હદ શરૂ થાએછે. એક ઊંચી દેવાલ વચમાં આવીછે જેથી પીકીંગ શેહરના બે મોહોટા ભાગ થઓછે, એક શાહાનશાહને લગતો, બીજો દેશીઓને લગતો, શાહાનશાહને લગતો ભાગ ચોરસ આકારનોછે, અને બેહુ ભાગ મલીને આશપાશ ૧૭ માઈલનો ઘેરો થઓછે. શાહાનશાહા રેહેછે તે ભાગની આસપાસ એક ફરતી દેવાલછે જેની ઊંચાઈ ૪૦ ફુટ, અને ઓશાર અથવા પોહોલાઈ. ૨૦) ફુટછે એ દેવાલ ઊપર પેદલ અને ઘોડાનું લશકર ચોકી પેહેરો રાખવા ફરતું રેહેછે. એ દેવાલ ઊપર એક કીલો બાંધેલોછે જેને ૯) માલ કરેલાછે, અને દર ૪૦) વારે એકેકો શમચોરશ કીલો બાંધેલાછે, અને જે જે જગા ઊપર દેવાલનો ઢલતો ભાગ આવેઓછે તાંહાં મજબુત અને મોહોટા કીલા બાંધેલાછે. આ ભાગની વશતીનો શુમાર ખરોખર નથી માલમ પડેઓ. કોઈ ૩૦ લાખ, કોઈ ૨૦, કોઈ ૧૦ લાખ ગણેછે. રશતા શીધા અને કુશાદ છે, અને જોકે ફરશબંધી નથી કીધેલી તોએપણ ઘણાજ સફાઈ ભરેલા રાખેલા હોએછે ઘેરો નીચાં, અને ઈંતરડીના બાંધેલાછે અને તેઓ ઊપર નરીઆના છાપરાં કીધેલાં હોએછે. દુકાંનો ઘણાજ શુંનદર અને કીમતી માલ મતાથી શોનભેલાં હોએછે. શાહાનશાહા રેહેછે તે ભાગ તમામ મેહેલો, અને જાહેર ઈમારતો, દારૂખાના, દેવલો, બાગો, અને એવીજ બીજી રોનકદાર બાંધણીઓથી ભરાએલીછે. જો ખરોખર બોલીએતો એટલો ભાગ એક નાહનું જેવું શેહર થઈ પડીગેછે કાં એકે તેમાં શાહાનશાહની દરબારને લગતાં એટલાતો લોક વશેછે કે તેમા મોહોટા અમીરથી તે છેક એક સાધારણ સુથાર સુધીની પદવી વાલા માણસોની વસતી થએલીછે. એ સુધ્ધી વસતી શાહાનશાહની દરબારની વસતી ગણાએછે, અને તે સાધારણ ચીનાઓની વસતીથી વેગલી ગણાએછે પીકીંગ સેહરની આસપાસ રેતીનું મેદાન લાગેલુંછે, અને તેથી કરીને જાહાડ પાનની કંઈ પણ નીશાન જોવામાં નથી આવતી. ઊનાલાની મોસમમાં ગરમી અતીશએ પડેછે, તેમ શીઆલામાં ડીસેમબર મહીનાથી તે છેક મારચ મહીના સુધી તમામ બરફ બંધાએલો રેહેછે. સેહરની દેવાલની અંદર ૮૦,૦૦૦ હંસી હજાર લસકરની ફોજ રાખેલીછે, અને તેમજ બીજી પોલીસના સીપાઈઓની એક ફોજછે જેઓનુ મુખીઅ કામ એટલુંજછે કે સેહરમાં દુકાલ નહી પડે એ વીશે પકો બંદોબસત રાખવો.

ઓધી અથવા અતીશએ ખાનાર.

આફરીકાના દખશીણ બાગ ઊપર રેહેનાર "હાટનટાટ" અને બુશમેનો ઘણુ કરીને અતીશએ ખાધરાછે મી૦ બારો નામના મુસાફરે એવું કેહેંછે કે દુનીઆની સપાટી ઊપર એ જેવા ખાધરા લોક બીજા કોઈ નથી. દસ હાટનટાટે મલી એક મોહોટો બલદ તરણ દાહાડામા તેના પછવાડેના બે પગ સીવાએ સઘલો ખાધો. તેઓનુ કાંમ માતરે એટલુંજછે કે ખાવું અથવા સુઈ રેહેવું. બે માંથી એક સીવાએ બીજુ કંઈ કરવુંજ નહી. "બાજીસમેનસ" નામના કેટલાએક લોક એજ ઠેકાણે વસેછે તેઓપણ ભુખેઆ ગીધ જેવા હોએછે. તરણ જણ વચે એક બકરો દર શાંજના તેઓને મલતો હતો, પણ બીજે દીવસે બપોર નહી પડે તેની આગમછ તેઓ પાસે એ ખોરાક પુરો થઈ રેહેતો હતો.

શર જાન રાસ નામના મુસાફરના આપેલા અહેવાલ ઊપરથી એવું માલમ પડેછે કે અમેરીકાની ઓતર દીશાએ રેહેનારા ઠીંગણા "એકશકુઈઆ" દર રોજ ૨૦ રતલ ગોસ્ત અને તેટલું તેલ ખાઈ શકેછે. શર વુલીઅમ પારી નામના મુસાફરે એક અજમાએશ દાખલ જોઈ કે તેઓ વધુમાં વધુ કેટલું ખાઈ શકેછે. ૨૪ કલાકમા એક "એકશકુઈઆ" ૩૫ રતલ દરીઆઈ ઘોડાનું કાલજુ અને ઘંઉ બંધા

ઈ ગએતુ કાચું માસ, વગર ભુંજેતું તથા તેટલુંજ બીજું, ભુંજેલું તથા ૨) રતલ જાડા આટાની રોટલી, તથા ત્રણ બીરની પાઈંટ ભરીને બોશનો ધીમો ગબગલતો રસ, એક ટમલર ભરીને રમ દારૂ, ચાર વાઈન ગલાશ ભરીને, નરદમ જલદ દારૂ, તથા ૯) બીરની પાઈંટ ભરીને પાણી એટલો શંધો ખોરાક ખાઈ શકેઓ હતો એક રૂશીઅન આડમીરલ એવો અહેવાલ લખી જાએછેકે તેણે પોતે શાઈબીરીઆ દેશના રેહેવાશીઓની તપાશ કીધીછે તેમા "જાકુટી" નામની જાતના લોક જે વાપરવી ખાધગ થોડાજ હશે તેમાના એક જણે જો કે શવારનો નાશતો કીધેલો હતો તોએ પણ તેની શામણે તરણ રતલ માખણમા પકાવેલો ૨૮ રતલ ચાવલ મેલ્યા, જે તેણે ઘણીજ હોંશથી તરત લઈ લીધા, લાગલો જમવાને બેસી ગઓ, અને તે પુરા કીધા તાહા સુધી જરા પણ એણીગમ પેલીગમ તાહાથી ખીસીઓ નહી એક જાકુટી "૨૪, કલાકમા એક મોહોટા બળદનો પછ્વાડેનો ભાગ, તથા તેની સાથે ૨૦, રતલ ચરબી, ખાઈ ગઓ, અને ઊપરથી તેટલુંજ માખણ તાવેલું પાણીને ઠેકાણે પી ગઓ. ૪, અથવા ૫, "જાકુટી" મલીને એક નાસતા ઊપર એક આખો બળદ ૨૦૦ રતલ ગોસવાલો તેઓ પાર કરી શકેછે. તરણજણ મલીને એક મોહોટુ "રેનડીઅર" જે સાંબરના જેવડું આવેછે તે, એકજ વખતમા ખાઈ શકેછે, અને એક "જાકુટી" તો દરરોજ વખતે વખત ૪૦, રતલ ગોસતો સેહલાઈથી ખાઈ શકેછે

આરટીક સમુદરમાં બેહદ ઝીણા પરાણીઓની વસતી.

દુનીઆની ઊતર દીશાએ એક સમુદર આવેલોછે જેનુ નામ આરટીક સમુદર કરીને ભુગોલમા જાણીએતુ છે. એ સમુદરનો ઘણોખરો ભાગ વરસમા ૮ મહીના અતીશગો ટાઢથી બરફ થઈ રેહેલો હોએછે એ જગા ઊપર વણા કાબેલ સખશોએ મુસાફરી કરીછે, તે ઊપરથી જે અહેવાલ આપણને મલેઓછે તે ઘણોજ તાજુબી અને જાણવા લાએકછે ડાકટર "સકોરસબી" એ બાશાણ કીધું તેમાં એ જગામા જે ઝીણા પરાણીઓની બેહદ વશતીછે તે વીશે એવુ કેહી જણાવીઊ કે એક વેલા એક કલાકના ટુંક વખતમાં તેના વાહાણની બાજુએ ૧૦,૦૦,૦૦૦ દશલાખ "હાક" નામની ઝીણી માછલીઓ પશાર થઈ જતી નજરે પડી હતી દરીઆના પાણીનો રંગ કોઈ ઠેકાણે લીલો, ઘેરોલીલો, તથા જરા રાતો, અને કોઈ કોઈ ઠેકાણે હલદીઆ દેખાએછે તેનું કારણ મુકશમ દરશક ઈનતરથી તપાશ કરતા એવું માલુમ પડીઊછે કે એ કઈ પાણીનો રંગ નથી પણ એવી જાતના રંગીન ઝીણા જાનવરોના ટોલાને ટોલાં પાણીમા વસેછે તેથી એવો રંગ દેખાએછે એક રાઈની કગરશ જેટલા પાણીના ટીપામા તેણે ૨૬૪૫૦ છવીશ હજાર, ચારસો, પચાશ જીવ ગણેઆ હતા. માતરે "ગીરનલાડ," "બાફીનશબે," અને ઈશપીટઝબરગની એટલી જગા શીવાએ દુનીઆના કોઈબી બીજા ભાગ ઊપર ઝીણા જનાવરોની આટલી ભારી શખેઆ નથી શાભલવામાં આવી. પખશીઓ પણ એ જગા ઊપર ઘણાજ જોવા લાએકછે એ ઊપરથી આપણને માલુમ પડેછે કે દરીઆના પાણીમા કેટલો અને કેવો ઊંચો ખોરાક તે માહા કુરપાલુ ઈશવરે મેલેઓછે

સુવાના ઓરડામાં સાફ અને ખોલી હવાની જરૂર.

માણશ જાતની તંદરોશતી, સાફ અને ખોલી હવા તથા રોશની ઊપર કેટલો આધાર રાખેછે એ બાબદ જેવી અમણા પુરતી રીતે ખોલી થઈછે તેવી આગલ કોઈ બરોબર શમજી નહી શકતા હતા ડાકટર આરનટે એક શેહેલી બીના ઘણું થઈઊ જાહેર કરીછે કે જો એક નાહાના "કેનેરી" ચલીઆને સુવાના ઢોલીઆના માથા ઊપર પીંજરામા રાખીઊ હોએ અને તે ઢોલીઆ ઊપર માણશ સતું હોએતો શહવારના પોહરમા તે ચલીઊં મુએલુ નજર પડવાનુ આ દાખલા ઊપરથી શાબેત થાએછેકે એક રાતના વખતમા માણશના દમમાથી એટલીતો ખરાબ હવા નીકલેછે કે જેથી પેલાં નાહાના પરાણીનો જાન ગઓ, તેને તે હવા જેહેર જેવી થઈ પડી. તો એ ઊપરથી આપણે વીચાર કરીએ કે આપણા સુવાના ઓરડા

ચીન દેશ માહેલી ઓરતો.

કેહેછેકે ચીન દેશમાં, ઓરત જાત ઘણી અણગમતી ગણાએછે—તેઓની હાલત ઘણીજ દયેઆ ઊપજાવનાર હોએછે—તેઓ ઊપર તરેહવાર દુખો ગુજારેઆમાં આવેછે, અને એ પરમાણે ઓરત જારથી બચું હોએછે તારથીજ તેની ઊપર તરેહવાર દુખ ગુજરતાં આવેછે, તેની તરફ ખુશ નજરથીતો કોઈ જોતુંજ નથી, અને જેને તાંહ છોકરીનો જનમ થાએ તે ખરાંજ કમબખત ગણાએછે, કાંએકે લોકોમા એવો વીચાર પેઠેલો છેકે છોકરી જણી એટલે કુટુંબ કબીલાની એ આબરૂ થઈ, અને ખાનદાનનું નામ બુડું. બીજો વીચાર એવો પેઠેલોછેકે છોકરી જે અવતરેછે તે અવડ દગાનું મુલછે. એવા બેવકુફી ભરેલા વીચારથી કેટલીક વેલાએતો તે પશુ અને નીરદોશ બચાંનો જનમ થતાંજ જીવ લીધામા આવેછે, અને જેઓનો એ પરમાણે પરાણ ઘાત થતો નથી તેઓ ઊપર ધીકાર અને ફીટકાર વગર બીજું કાંઈજ નહી. ગેઘએઆ તે ઓરત માણશ જાત છેજ નહી એમ તે લોકો શમજેછે. ચીન દેશની તવારીખ લખનાર ચીનીઓમાં પરખેઆત થએલી એક ઓરત નામે પનહોનીપન પોતાની જાતીલીઓની માઠી અવશથા વીશે ખુલી રીતે આ પરમાણે લખી ગઈછે કે "જારે કોઈને ઘેરે એક પુતરનો જનમ થાએછે, તારે તેને શુવાને ખાશું નજાનું બીછાનું મલેછે, તેને ખાશા મજેનાં રેશમી લુગડાંનો પોશાક પેહેરાવીઆમાં આવેછે, તથા તેને રમવાને જાત જાતનાં તરેહવાર રમકડાં હોએછે, અને શઘલી પરકારે તે શુખે આમન ચમન તથા મોજ મજાહમા ઊછરેછે, પણ જો એક છોકરીનો જનમ થએઓ, તો તેના હાલ હવાલ, તેને શુવાડવાને વાશતે માતરે જમીન, પેહેરાવવાનાં કપડાંમાં નકામાં પડેલા ચીથરા, રમવાને માટે કાદવનાં રમકડાં અને શઘલી પરકારે, તે છોકરી એક નકામી તથા અગુણગારી ચીજ ગણાએછે, જે બચાં ઊપર દયેઆ અથવા માએઆ કરવાનો વખતતો કદી આવેજ નહી. જારે તે શમજમાં આવે એટલે તેનું કામ એટલુંજ કે રાંધવું, દીલવું, બીજું ઘર કામ કરવું અને શઘલી પરકારે પોતાના મા બાપના તાબામાં રેહવું, કોઈ રીતે તેઓનું દીલ દુખવવું નહી" ખરેખર ઓરત જેવી નાજુક પંધ ઊપર એ ઘણોજ જુલમ ગુજરેછે! અગર જો એ છોકરી મોહોટી થએઆ બાદ પરણી ગઈતો એક લખનારના જણાવેઆ પરમાણે તેની હાલતમાં કશો ફેર ફાર થતો નથી, ઓરતને પોતાને શાશરે કશી વાતની શતા નહી, કે કશી વાતનું છુટાપણું નહી, માતરે ઘરમા એક કામ કરનાર માણશ તરીકે તે ગણાએ, તેનીથી એક ભોજને પોતાના ભરથારે શાથે ખવાએ નહી, તથા પોતાના છોકરા શાથે બેશીને પણ ખવાએ નહી. જારે પોતાના છોકરા તથા ધણી જમવા બેઠા હોએ તારે એક ચાકરની મુઆફક તે ઓરતને તેઓની આગલ હાજર રેહેવું પડેછે. જારે તેઓ જમી રેહે તારેજ પેલીને એક ખુણે એકલી બેશી જમવાની પરવાર મલેછે. અને તે શાથે તેનું જમણ પણ ઘણુંજ હલકું હોએછે. પોતાનાં છોકરાના ભોણામાથી કાંઈ વધીઉં હોએ તે લેવાનો પણ તેણીને અખતીઆર નથી. મરદોને એક કરતાં વધારે બાએડીઓ કરવાની છુટછે, અને જારે એ પરમાણે એક જણ એક કરતા વધારે ઓરતો કરેછે તારે પછી તે ઓરતોમાં માહો માહે કજીઆ અને ચંટશ બહુ ચાલેછે, અને તેથીજ કેટલીક વાર આપઘાતના માઠા બનાવ બનેછે. આ પરમાણે ચીન દેશ માહેલી ઓરતોની અવશથા વીશે મુખતેશર બએઆન કરેલ છે. હાલ હીંદુઓમાં પણ ઓરતોનો ભરતબો ઘણો પડી ભાગેલો જોએઆમાં આવેછે. જો પણ ચીન દેશની ઓરતોના જેટલું દુખ હીંદુ અશતરીઓ ઊપર નથી પડતું, તોપણ તેઓની હાલત પણ ખરેખર દયેઆ ઊપજાવનારેછે. તેઓ ઊપર પણ ભરથારો તરફથી તથા શાશરા તરફથી ઘણો જુલમ ગુજરેછે. કેટલીક પારશી અશતરીઓ પણ એવી હાલતથી બાલી નહી હશે એવો વીચાર જારે અમારા મનમાં આવેછે તારે અમને અતીશએ કમકમાટ છુટેછે.

ડાકતરોનાં દુખ.

અગર જો એક ડાકતર પોતાનાં કોઈ ઘરાક આજારી ન છતા તેને ઘેર અગતથી ફેરો ખાતો હોએતો એમ કેહેવાએછે કે તે પોતાના પઈશા ખરા કરવાને નકામો તાહાં દ્રગએઓ હતો, અગર જો તે ન

હી જાએતો એમ કેહેવાએછે કે તે પોતાના ઘરામે ઊપર પુરતુ ધીઆન આપતો નથી જો તે રાખેતા પરમાણે તકતી કરવા જાએછે તો લોક એમ બોલેછે કે તેને કશુ કામ નથી માટે પોતાનો વખત ખોવા જાએછે અથવા લોકોમા દીનદાર ખપવા માગેછ જો તે નહી જતોતો એમ કેહેવાએછે કે તેનુ ધરમ ઊપર એકીન નથી જોતે એક ગરીબ શાથે વાતે ઊભો રેહેછે તો એમ કેહેવાએછે કે તેની શગત શારી નથી, અગર જો તે ગરીબોની દરકાર ન કરતે ચાલતો થાએછેતો તેને મગરૂર કેહેછે જો તે એક ફાકડી ગાડીમા ફરતો હોએતો તે ઊડાઊ કેહેવાએછે, જો કશર કરી શાદો માદો ફરેછે તો તેનામા કાંઈ દમ નથી એમ કેહેવાએછે અગર જો તે મેજમાની કરેછે તો લોક એમ બોલેછે કે એતો લોકોના વાહલા થઈ પઈશા મેળવવાને કોશીછે, જો તે મેજબાની નથી કરતોતો તે કંજુશ ગણાએછે જો તેનો ઘોડે ફરબે હોએતો એમ કેહેવાએછે કે તેને જાજી મેહેનત કરવાની શવાગી નથી, અગર જો તે હામલો જણાએતો એમ કેહેવાએછે તે તેનો ધણી તેની જુદ્દ ખરદામત લેતો નથી અગર જો તે રશતામાથી મારી ગાડીએ જતો હોએતો એમ બોવાએછે કે એતો લોકોને દેખાડવા માગેછે કે કોઈ માણશ ઘણુ જ માદુ છે ને ડાકટર ઘણા કામમાછે, જો તે ધીમી ગાડીએ કદમ કદમ ઘોડો હાકતો હોએતો એમ બોલાએછે કે તેને પોતાના ઘરાકોની કશી કદર નથી જો તે શારો અને નરમાઈદાર પોશાક પેહેરેછે તો તે ઈતર ગણાએછે, જો તે તેવો નથી પેહેરતોતો એમ બોલાએછે કે તેનામા નકાર અથવા શનુકાઈ નથી જો તે જમીન ઊપર કાંઈ કામ કાજ કરેછે તો લોકો શાફ બોલેછેકે એ કોઈ ખરોજ ખેડુત થવા લાએક છે, જો તે તેવુ કાંઈ કરતો નથીતો તે આવશુમા ખપેછે જો તે પોતાના ઘરાકને ઘરે બે ઘડી બેશી શારી પેરે વાત ચીત કરી પોતાના ઘરાકના દીલનુ શમાધાન કરેછે તો તેને શાફ જવાબ દીધામા આવેછે તે ડાકતરોએ ઘરાકને ઘેરે ઘણો વાર નકામા બેશી જાજુ ટાએલુ કરવુ નહી, અગર જો તે પોતાના ઘરાકને ઘેરે જાજુ બોલતો નથી અને નામ જેટલુજ બોલી નાહશી જાએછેતો એમ કેહેવાએછે કે ડાકતર મેશગણી અથવા મીલનશાર નથી જો તે કાંઈ રાજદ્વારી અથવા જાહેર નકરીની વાતો કરે છેતો તુરત તેનો અટકાવ કીધામા આવછે તે બાઈ હાલ એ વાત પડતી મેલો, અગર જો તે એવી કાંઈ વાતો કરતો નથીતો તે વીશે એવુ કેહેવાએછે કે ડાકતરના જાજી માહીતગારી નથી જો તે ધરમ શબધી કાંઈ વાત ચીત કરેછે તો તેને ઠગારો કેહેછે, અને અગર જો તે એવી કાંઈ વાત કાહાડતો નથીતો નાશતીક ગણાએછે જો તે કાંઈ ઘરનો છાલો પાલો ફરમાવીને દરદીને આરામ કરવાની કોશેશ કરેછેતો તેને વીશે એવુ બોલાએછેકે ડાકતરનો પોતાની મતલબ શાધવાને માટે લોકોના વેહેમ પરમાણે ચાલી લોકોના વાહલા થઈ પઈશા કહાવવાની તજવીજ કરેછે, અગર જો તે એવા છાલા પાલા નકામા ગણેછે તો એમ કેહેવાએછેકે એતો પોતાની દવાઈ ખપાવાને માટે શોહેલુ ઓશડ પડતુ મેલેછે અગર જો તે વારે ઘડીએ હરેક બાબદમા પોતાથી હોશીઆર ડાકતરનુ મત લેતો હોએતો એમ કેહેવાએછે કે ડાકતરને શુરૂ થાકતુ નથી તેથી પુછી પુછીને કામ કરેછે ફલાણુ હુ શારી પેઠે જાણુ છુ, એમા કોઈના મતની દરકાર નથી એમ શમજીને જો તે કોઈનુ મત લેતો નથીતો એમ કેહેવાએછે કે ડાકતર પોતાનુ બખેલ જણાએ નહી તે શારૂ કોઈને પુછતો નથી,

આ પરમાણે ડાકતરોની અવશથાછે જેઓ ડાકતર થવા માગતા હોએ તેઓએ ડાકતરના ઊપલા શઘલા દુખ ધેઆનમા લેવા કે તેઓની પણ તેવીજ અવશથા થવાની

ઈનશાફ ચુકવવાની એક અજાએબ જેવી રીત.

એક વેલાએ એક શખશે એક બીજા વહીને મારેઓ, તેની ખબર એક તરીજા શખશે ઈનશાફ કરનારને આપી, તે ઊપરથી તુરત તે નીઆઅધીશે નાજરને હુકમ કીધોકે જલદીથી તે બધે શખશોને ત્યાહાંગી હજુર લાવે, પણ તે નાજર થોડાકવાર પછી ખાલી હતે પાછો આવેઓ તારે તે નાજર અને નીઆએધીશ વચે આ નીચે પરમાણે વાત ચીત થઈ

નીઆઓધીશ—કેમ તે બધા કાહાડે?

નાજર—સાહેબ મે તેઓને પકડીઆતા

નીઆ૦—પકડીને તેમનું શું કીધું?

નાજર—વલી કરેશું, પરતીવાદી (જે ધણીએ મારેઓ હતો તે) ને મેં ૧૫ ફટકા બાંધી મરાવેઓ

નીઆ૦—વાદી (જે ધણીએ માર ખાધો તે) નું શું કીધું?

નાજર—તેને પણ એજ પરમાણે ૧૫ ફટકા મરાવેઆ.

નીઆ૦—વારૂં એ વાદી પરતીવાદીનેતો આ પરમાણે બાંધી મરાવેઆ પણ જે ધણીએ આપણને એ વીશે પેહલી ખબર આપી તેને?

નાજર—તેનેતો શાહેબ ૨૫ ફટકા મરાવેઆ. એ ધણીને એ પરમાણે વધારે ફટકા મરાવવાની જરૂર હતી નહીંતો નહી મરાવતે, જો એ ખબર આપનારે આવીને તે મારામારીની આપણને કશી ખબર આપી ન હોત અને પોતાની જીભ બંધ રાખતતો કાંઈ આપણને આટલી બધી મેહેનત તથા કંટાળો લાગતે નહી, વાશતે તેને જે વધારે શીકશા થઈછે તે વાજબી જ ધારીને કરીછે. શાબાશ, જો એજ પરમાણે ઇનશાફ થાએતો પછી શું પુછવાનું રહીશે!

ખોલસી હવા.

માણશોને વીશે એક જણ એવું મત આપેછે કે તેઓ ખાએછે ઘણું, અને તેમજ તેઓ ઉપર દવા પણ વધારે થાએછે, પણ તંદુરૂશતીને શાચવવાના તથા તેમાં વધારો કરવાના જે બે મુખીઅ ઉપાએઓછે, કે ખુલી હવાનો દમ લેવો, તથા લગાર કશરત કરવી, તે પડતા મુકેછે. થોડાંજ માણશો મલી આવશે, જેઓ કશરત કરતો હોએ, તથા થોડાજ માણશો મલી આવશે, જેઓ ખુલી હવાનો દમ લેવાને સવાર શાંજ ખુલી જગાએ ફરવા નીકલતા હશે. જે પરમાણે તંદુરૂશતી શાચવવાને તથા તેમાં વધારો કરવાને ઉપલી ચીજોની મદદને જરૂરછે તેટલીજ અને તેવીજ જરૂર ઓરતોને પણછે. પણ ખચીત અફશોશ કરવા જોગ છે કે આપણી ઓરતોમા એ તણે હજી નથી પડી. આપણી કેટલીક ઓરતોમાં એક શણ મલી આવવાનોજ કે પોતાને અથવા બચાંને લગાર દુખની નીશાન માલમ પડેકે તુરત ઓશડ ઉપર ફરવો આધાર રાખેછે, પણ દુખ ઉપર જેમ દવાઈની અશર થાએછે, તેમજ ખુલી હવા અથવા કશરતથી પણ દુખ ઉપર અશર થાએછે એ વીચાર તેઓમાંછેજ નહી. અગર જો શાહેલીઓ એક ભાડુતી ગાડીમાં અથવા પોતાને ઘરની શીગરામમા બેશી કોટમાથી મેંમ, પરેલ અથવા એવીજ બીજી ખુલી હવાની જગા ઉપર જશે, તો તેઓ ગાડીનાં અંદર ઘણા શરમાં શીકરાઈને અથવા જેન બંધવાઓ ગંધાઈને બેશે તેમ સઘલું બંદબશત કરીને બેશશે, કે જેથી કરી ખુલી હવાનો દમ લેવાને બદલે ઓર વધારે મુંગરાઈ જાએછે. માટે હવે એવી ચાલનો જલદીથી અટકાવ થવો જોઈએછે. શીગરામના વીનીજર ઉઘાડા મુકીને, અથવા બેલની ગાડીના પડદા ઉંચા રાખીને ગાડીમાં બેશાથી કાઈ અણઘટતું કામ થતું નથી, તારે એવી ચાલ પકડવાને માટે શાને શરમાવું જોઈએ. શરમ એટલી જોઈએ જેટલી જોગ હોએ તેના કરતા વધારે આદમી બેશે નહી.

જુવાન પુરૂશોને શીખામણ.

ઈશવી શન ૧૮૫૭ નાં શાલમા ગલાસગોની ઈઉનીવરશીટીની મીજલશમા શર બુલવર લેટને જુવાન પુરૂશોને નશીઅત તરીકે કેટલોક બોધ કરેઓ હતો તે ખચીત ધેઆન પોંહોચાડવા જોગછે, તે બોલીઓતોકે "તમે પોતે જેવા હોવો તેવાજ લોકોને દેખાજો, ઈઆને તમો જુઠો દમામ અથવા ખાલી ભપકો કરશોની હરેક ચીજ જે તમો નહી જાણતા હોવો તેને વીશે, આ પરમાણે ખુલી રીતે એકરાર કરવાને કદી શરમાતા ના કે હું એ વાત નથી જાણતો હરેક વાતનો કોઈને વાએદો આપતી વેલા શારી પેઠે વીચાર કરજો કોઈ માગણુ તમારેથી નહી કબુલ રાખી શકાએતો તેને ખોટો વાએદો આપતા ના પણ તેને શાફ જણાવજો કે ભાઈ મારાથી એ નહી બનશે. કહાણી વેલા એ હું તમારી જોડે આવીશ એમ કોઈને કેહેવાની અગાઉ પેહેલાં વીચાર કરજો કે મારાથી જવાશે કે નહી, જો નહી જવાઈ શકાવાનું હોએ તો શાફ ના પાડજો કે ભાઈ મજથી નહી અવાશે. હરેક વાતમાં ના અથવા હા આ બે શબદ બોલવાને તમોએ

ઈઆર થઈ રેહેવું જોઈએછે, અગર જો તમારી ઊપર કોઈ એવી વાત આવેકે જે કરવાને તમો અશકત હોવો, તો તે વાત વીશે ના કરીને બોલવાને કદી શરમાતા ના; પણ ઓર વધારે ધીરજ તથા ઠરાવથી બોલજો કે નહી બનશે, તેમજ જો કોઈ વાત બની શકે એવી હોએતો તે વીશે હા કરીને બોલવાની અગાઊ એક વાર ફરીથી વીચાર કરજો, અને શાવચેતીથી કેહજો કે હા હું તે કરીશ એક વાર કંઈ કબુલાત જો આપીતો તે પાલવી જોઈશે, તે પાલીઆ વીના છુટકો નહી." આ દુનીઆની અંદર જે જુવાન પુરૂશોને ધમધું હોએ તેઓએ આ ઊપલી તુક શીખામણ ઊપર અમલ કરવો. આપણે ઘણાં માણશો જોએઆછે અથવા ઘણાં માણશો વીશે શાંભલીઊંછે જેઓ મા તરે ઊપલી રીત પરમાણેજ ચાલેઆથી શુખી થએઆછે, અને આ દુનીઆમાં મોહોટે મરતબે પોહોંચેઆછે.

મોહોટા બાવા ઊંદર.

શઘલાં શમજુ માંણશોને લાએકછે કે બુઢા માણશોની મશકરી કરવાની બંધ કરે, અને જેમ બને તેમ તેઓની મોઓજત અને બરદાશત લે. પણ આ જે કેટલાએક નાદાન છોકરા અને છોકરીઓ તેમા ઘણી વખત મોહોટી વએના માંણશો પણ શામેલ થાએછે, અને કોઈ બીચારો જઈફ નાતવાન બુઢુ માણશ તેઓના હાતમાં આવીઊં અને તે જો જરા જમાનાની અશરથી છુટી, અથવા કમ અકલ નજર આવીઊં તો પછી તે બીચારાને બેહેકાવા માંડેછે, તેની ઠઠા મશકરી કરેછે, અને કોઈતો વલી હેવા નાતરશ હોએછેકે તે બીચારાની એવી મશકરી કરેછે કે તેના લાગેર બદનને ઈજા પોહોચેછે, જેથી તે જઈફને ખરેખર ઈજા પોહોચેછે, અરે મારા પીરીઅ મીતરો તમે કોઈ બી જઈફ અને બુઢાને જરાપણ ઈજા નો પોહોચાડશો. ઈઆદ રાખજો કે કદાચ તમારો પણ એક વખત એવો આવશે કે તમે પણ તેવી લાચાર હાલતમા આવી પડશો. વાશતે બુઢાં માંણશો પછી તે તમારા પોતાના મા બાપ હોએ અને ગમે એવા તમારા વીચારથી ઊલટ અને તમને દુઃખ પોહોચાડતાં હોએ તો એપણ આખેરે તેઓ તમારાં માબાપછે વાશતે શમજુતીથી જેમ બની આવે તેમ તમે દુખ ખમીને પણ તેઓને શંભાલી લેજો, તેઓને મોહોતાજમંદ ના રાખશો, તેઓને હલાક થવા ના દેતા. બની આવે એટલી મદદ કરવાને હંમેશ તમારો ધરમ ગણજો. વાંચો આ નીચે લખેલી બીના. જુઓ પશુ અગનેઆની પરાણીમાં કેટલી ઈશવરે મઆ બખશીછે. અરે! જુઓ તેઓ પોતાના બુઢા, આંધલા, અથવા શરીરે કોઈ પણ રીતે અશકત થએલાંઓની કેવી બરદાશત લેછે. એ દાખલો શરવ કોઈ દીકરા અને દીકરીએ લેવો જોઈએ.

એક ઠેકાંણે ઘણા ઊંદરોની દોડ જોઆમાં આવી, અણીગમથી પેલીગમ અને પેલીગમથી અણીગમ દોડા દોડ ચાલતી હતી, શઘલા જાણે રમત કરતાં હોએ એવું દેખાતું હતું. તેવામાં એક બાજુએ એક ઊંદર એક નાહાની લાકડીનો એક છેડો પોતાના મોહોડાંમાં પકડીને તાંહાં આવેઓ તે લાકડીનો બીજો છેડો એક બીજા ઊંદરે પોતાના મોહોડામાં પકડેલો હતો. બેહુ જણ હલુ હલુ ચાલતા હતા, તે ઊપરથી શક ઊતપન થએઓ કે એ શું હશે. તે બંનેને પકડેઆ, તપાશ કીધી તે ઊપરથી માલુમ પડીઊં કે એક આંધલો પણ મોહોટી વએના ઊંદરને એક નાહાનો ઊંદર તે રમતમાં રમાડવાને લાવેઓ હતો. ખરેખર તે મોહોટો ઊંદર તેનો બુઢો બાપ નહી હશે વારૂ!

૧૭૫૭ ના શાલમાં એક વાહાણમા એક કપતાન તરતનો જમીને પોતાના કોચ ઊપર લેટેલો હતો. તેવામાં એક ઊંદર તેની કેબીનમાં આવેઓ અને જાણે શઘલી તરફ તપાશ કરતો હોએ તેમ આશપાશ જોવા લાગો. કપતાન કંઈ હાલીઓ નહી. તે ઊંદર પાછો ગીઓ અને થોડા વખતમાં એક બુઢા નાતવાન આંધલા ઊંદરને કાનમાંથી પકડીને હલુ હલુ ખેંચી લાવેઓ. થોડા વખતમાં એક તરીજો નાહાનો ઊંદર તાંહાં આવી લાગો, અને તે બેહુ જણાએ મલીને ટેબલ તલે પડેલી બીશકોટની અને તેવા બીજા ખોરાકની કગરશો ચુંટીને પેલા બુઢા આંધલા પોતાના મોહોટા બાવા ઊંદરના મોહોડા આગલ મેલી અને તેને શારી પેઠે ખવડાવીઊં, અને તાંહાંશુધી પોતે જરા પણ ખાધું નહી!

અહો! જારે આપણ કરતાં અગનેઆની પરા

ણીઓ પોતાના ખુદા માં બાપોની આવી બરદાશત કરેછે તારે આપણે જો નહી કરીએતો આપણે કેટલા નીમક હરામ!

એક અજાએબ જેવો દીવો.

વીદીઆ તથા હુનરના બલથી માણશોએ આ દુનીઆમા ઘણી નવાઈ જેવી શોધો કીધીછે, અને હજી પછી કોણ જાણે બીજી કેટલી શોધો થશે. આગગાડી, ઈલેકટરીક ટેલીગરાફ (તારની મારફતે શંદેશા પોંહોંચાડવાનું ઈન્અંતર) હવાઈ શનશ ઈતીઆદી ચીજોથી હવે આપણાં લોકો જાજાં અણજાણા નહી હશે. હવે જો કોઈ એક એવો શવાલ પુછેકે એવી માહાભારત શોધો જે થાએછે, તે ઘણી ખરી બલકે શઘલી ઈઉરપખંડમાથીજ થાએછે, અને બીજે કેથેથી ઘણું કરીને થતી નથી તેનું શું કારણ? શું બીજાં દેશોનાં લોકો કરતા ઈઉરપખંડનાંજ લોકો વધારે કાબેલછે? તો એ પરશનનો ઉતર શેહેલથી આપી શકાશે, કે તેમ નથી, પણ ઈઉરપખંડના લોકોમા એક જાતનો જુશો છે, જે ઘણું કરીને બીજાં કોઈ લોકોમાં જોએઆમાં આવતો નથી. અગર જો એક ચીજ કરવા માંડી, અને તે કરવા વીશે જો મનપર લીધુંતો ઈઆદ રાખજો કે ઈંગરેજ લોક તે કામ પાર પાડીઆ વીના રેહેનાર નથી, પછી ગમે એટલી અડચણો તે કામમા કાં આવતી નથી. તેઓ તે કામ પુરું કરવાને માટે પોતાથી બનતી શઘલી કોશેશો કરશે, અને છેક શુધી કશી હારી ખાનાર નથી, તેઓ એક ઉપાએ કામમા લગાડશે. અગર જો તેમાં તેઓ નીશફલ થએઆતો તુરત તેઓ કાંઈ એવી બીજી ઈઉકતી શોધી કાહાડશે, કે તે બંદ બેશતીજ હોએ. અગર જો એ ઈઉકતીનાંપણ તેઓ નાશીપાશ થએઆતો તેઓ પોતાનુ કામ બંધ પાડનાર નથી, પણ વલી શારી પેઠે વીચાર કરીને કોઈ એવી રશાવટ લગાડશે કે જે આબાદ લાગુ પડે. અને એમ એક પછી એક કોશેશ જારી રાખે આથીજ ઘણું કરીને એ લોકો પોતાનાં દરએક કઠણ કામોમાં પાર પડેછે. એ પરમાણે એક કામમા અડચણ આવી પડેઆથી તે મટાડવાને તેઓને નવા નવા ઉપાએઓ શોધી કાહાડવાની જરૂર પડેછે. આગલા વખતમા ખાણોમા બતી લઈ જવાની ઘણીજ અડચણો પડતી હતી, જો તે ખાણમા બતી લઈ જએઆમાં આવતીતો તે માહે જે શલગી ઉઠે એવા પદારથો હોએ તે તુરત શલગી ઉઠતા અને તેથી કરી બતી લઈ ખાણોમાં જવાને લોકોની હીમત ચાલતી ન હતી. અલબતાં એવી મોહોટી અડચણ આવી નડીઆથી કેટલાક લોકો તે વાત પડતી મુકતે પણ ઈંગરેજનું મન એવું નથી, તુરત તે અડચણ મટાડવાના ઉપાએ લોકોએ શોધવા માંડેઆ અને તે કોશેશમા શર હમફરી દેવી નામનો એક શખશ પાર પડેઓ. એ ધણીએ જુગતી લગાડી બતીની આશપાશ ગાજના જેવી તારની બારીક જાલી લાગુ પાડી કે જેથી કરી માતરે તે બતીનું અજવાલુંજ પડે પણ કોઈ પદારથ ઉપર તેની અશર લાગુ પડે નહી. એ દીવો ઘણી કીમતી અને ફાએદા ભરેલી શોધ ગણાએછે, અને તે ડેવીસ શેફટીલાંપ (ડેવીએ બનાવેલો શલામતી ભરેલો દીવો) એવાં નામથી ઓલખાએછે. વલી હાલ એક વધારે નવાઈ જેવા દીવાની શોધ થએલી શંભલાએછે. એ દીવા વીશે એવું જણાવેઆમા આવેઉછે કે તેને પાણીની અંદર જો ડુબાડીઓ હોએ, તો તાંહા પણ તે રોશની આપેછે. એ બતીની તપાશ કરવાને માટે એક મંડલી ઠરાવેઆમા આવી હતી કે તે વીશે તલાશ કરીને જાહેર કરે એ મંડલીની હજુર હડી કલાક શુધી એ દીવાની તપાશ ચાલી, જે તપાશ મન માંગતી ઉતરી, પેહેલાં તે દીવાને એક વાહાણમાંથી તરણ ફુટ પાણીમા ઉતારીઓ; તે વેલાએ તે દીવાનો ઉજડાંથી, વાહાણને ટકીએ મારેલાં તરાંબાના પતરાં જોનારાઓની નજરે પડેઆં હતાં; વધારે તાજુબ શરખુ એ હતું કે તે દરએક પતરાની શાંધ અને તે ઉપર મારેલા ખીલા વટીક દેખાએઆ હતા, તારપછી તે બતીને છેક ૨૪ ફુટ પાણીમા ઉતારી તાંહાંપણ તે તેવાંજ તેજથી બલીઆ કીધી હતી, ખરેખર એ દીવો વાહાણ શમારવાનો કામમાં ઘણો ઉપઓગી થઈ પડશે. કેટલીક વખતે વાહાણના તલીઆંને જરા લગાર શમારવાને માટે ગોદીમા લેવાં પડેછે, તે અડચણ હવે મટી જશે, અને થોડું ઘણું જે શમારવું હશે તે હવે એ બતીની મારફતેજ કીધામા આવશે. અને એ વગર વાહાણ ખાતાંમા એ બતી બીજી ઘણી રીતે ઉપઓગી થઈ પડશે

રાંધણ શાલા.

આપણાં લોકોમાં એક રાંધણ શાલાની જરૂર જણાએછે. એવી એક નીશાલ જો હોએતો તેથી ઘણીક તરેહનો શએદો થાએ—ગરીબ ગુરબાંનાં બચાંને એ નીશાલોમાં રાંધવા શીખાડેઆમાં આવે, તથા થોડો થોડો વાર તેઓને નીતીની કેલવણી આપેઆમાં આવે એવી નીશાલોમાં જે બાવરચીઓ તઈઆર થાએ તે બે રીતે ઉપઓગી ગણાએ, એકતો એકે તેઓએ કાબેલ રાંધણીઆનાં હાત તલે કેલવણી લીધેલી તેથી તે શારી રીતે તથા શવાદદાર પકવાનો પકાવી શકે તથા બીજું એકે તેઓમાં નીતીની અશર પેશથી જેમ હાલ આપણાં લોકોને ચાકરો વીશે વારે વારે ફરીઆદ કરવી પડેછે તે મટી જાએ. કુટુંબમા ચાકર પણ અતલગનો શંબંધ ધરાવનાર એક આશામી થઈ પડેછે, કેટલીક બાબદોમાં ચાકર ઉપર ભરોશો રાખવો પડેછે, ચાકરના હાતમાં ઘરની ઘણી ખરી શંભાલ રેહેછે, જેમ પોતાના કુટુંબનું એક માણશ તેમજ તે કુટુંબનો ચાકર પણ ગણાએછે; પણ તે ચાકર જો શારા વીચારનો ન હોએ તો પછી તે કુટંબની શી અવશથા? ઘણીવાર ચાકરોની બેરદાઈ તથા લુચાઈના દાખલા જોએઆમાં આવેઆછે, પણ અજબ જેવુંછે કે એ બાબદ ઉપર હજીશુધી કોઈનું ધેઆન પોહોંચીઉં નથી. અગરજો એક રાંધણ શાલા ઈશથાપંઈતો તે માહેથી જે માણશો બાહાર પડશે તેઓ ઉપર જણાવેલી શધલી બાબદોમાં લાએક જણાશે. ઈંગલંડ જેવાં શુધરેલાં દેશમાં એવી શાલાની અગત માલમ પડીછે. હાલ તાંહાંના એક મોહોલામાં રાધણશાલા ઈશથાપેલીછે, તેશાલા તરણ મતલબ ધરાવેછે—પેહેલું એકે એ નીશાલમાં જે પકાવેઆમાં આવે તે ગરીબ લોકો જેઓ વગર ઘરબારનાં હોએ, તેઓને શશેતી કીમતે અને શાહુ પણ શોજુ ખાણુ આપે, તો જેથી કરી તેવાં માણશોને ભટીઆર ખાને રખડી પઈશા ટકા ખરચીના પશંદ ખોરાક લેવાનો ગરજ પડે નહી. ગરીબ ગુરબાંનેજ એ શાલાનો લાભ મલે એટલુંજ નહી, પણ કામદાર માંણશો જેઓનો કેટલોક વખત રાંધવા શીધવાની ખટપટમાં નકામો જાએ તેઓને પણ જો આએવું તઈઆર ભોજન મલેતો ઘણો શએદો થાએ—બીજી મતલબ એકે નાહાની છોકરી તથા છોકરાઓને એક કાબેલ બાવરચીના ઉપરી પણા હેઠલ તરેહવાર રીતે રાંધતાં શીખાડેઆમાં આવે, જેથી કરી તેઓને આગલ ચાલતાં પોતાનું ગુજરાન ચલાવવાને ભારી પડે નહી; તે શાથે એ શીખનારાઓને તે નીશાલનો ધણી અથવા વડો અને તેની બાએડી દરરોજ થોડો થોડો વખત નીતી શંબંધી તથા વીદીઆ શંબંધી કેલવણી પણ આપે, જેથી કરી તે ચાકર બધી રીતે ઉપઓગી થઈ પડે—તરીજી મતલબ એ નીશાલની એવીછે કે કેટલીક છોકરીઓનો એક જુદો વરગ કરીને તેઓને એવી રીતની તરબીઅત આપવી કે જેથી કરીને તે છોકરીઓ માદાં અને આજારી માણશોની ખીદમત કરવાને લાએકની થાએ. ખરેખર એ તરીજી મતલબ ઘણી ગુણગારીછે, માદા અને બીમાર માણશો જેઓ દુખ દરદથી કંટાલતાં ખાટલે પડેલાં હોએ તેઓની ખરદાશત કરવાને લાએક ખીદમતગારો હોએતો પછી તેઓનાં દુખમાં હરખો હરખ ઘટાડો થાએ. માદાં આદમીને શારાં અને થંડા હવબાવની તથા માએઆલુ ખીદમતગારની વધારે અગત પડેછે, એ અગત જો પુરી પાડેઆમાં આવેછેતો તેઓને બીજી બાબદોની જાજી દરકાર રેહેતી નથી. માટે ઉપલી નીશાલમાંથી એ વરગમાં જે છોકરીઓ તઈઆર થશે તે ઘણી ઉપઓગી થઈ પડશે. હમો દીલો જાનથી ચાહીએચ કે આપણા લોકોમાં પણ એક એવી નીશાલ થાએ.

શુધારો.

જેમ જેમ શુધારો થતો જાએછે તેમ તેમ તરેહવાર બાબદો ઉપર દેશ હીતકારીઓનું દીલ લાગેછે, અને તેથી કરીને લાંબી મુદત શુધી જે અડચણો ચાલતી આવેલી હોએછે તેનો હલુ હલુ નીવેડો આવતો જાએછે. આપણાં લોકોમાં સ્રી કેલવણીનો પશારો થએલો હતો નહી, બાલ લગન કરવાની ટેવ પડી ગઈ હતી, ધુતારાઓના ફંદ ફીતુરોથી લોકો અણજાણમાં હતા, અને તેથી તેવા ધુતારાઓની ચુંગાલમાં કેટલીકવાર આપણાં કેટલાંક લોકો એવાંતો આવી ફશતા હતાં કે જેમાથી મોકલાં થવાને તેઓને બહુજ અડચણો પ

કની હતી, તથા તેઓ પોતાની આબરૂ પણ ખોતા હતાં; તેમજ ગઊશીતલા મુકાવવાની બાબદમાં આપણા લોકો ઘણુંજ પછાત પડેલાં હતા, પણ જેમ જેમ શુધારો થતો ગએઓછે, તેમ તેમ હવે આપણને એવી બાબદો વીશે વધારે ફરીઆદ કરવાનાં વધારે કારણો નથી સ્ત્રી કેલવણીનું કાંમ બે ધડકથી ચાલેછે, અને જાહા અગાઊ નીશાલોમાં બેચાર છોકરીઓ મેલવવાનાં શા શા હતા તાહા હવે બબે ચચારશો છોકરીઓ થઈ પડીછે. બાલ લગનની બુરી તથા અગુણગારી રશમમા ઘણોક દરજ્જે ઘટાડો થએઓછે, ઠગારા અને ધુતારાઓની ચાલથી આપણાં લોકો શારી પેઠે વાકફગાર થઈ ચુકાછે, હવે એઓની રોજી આગલનાં જેવી ચાલતી નથી, તથા. તેઓના બોલવાં ઊપર લોકો થોડુંજ ધેઆન આપેછે, જાહા અગાઊ શીતલા મુકવાને એક બાલક હાતમા આવી શકતું ન હતું તાહાં હવે દર મહીને શેંકડો બાલકોને વહીઅડ મુકેઆમા આવેછે, અને એ વગર બીજી ઘણીક બાબદોમા હજુ હજુ શારો શુધારો થએઓછે, એથી કરી શુધારાના ચાહાનારાઓને કાંઈ થોડો હરખ નથી ઊપજનાર.

શાહેલીઓ તમો પણ જરા ધીરજથી એકુ વખને પરવારતાં બેશીને વીચાર કરો, અને જે કેટલીક બાબદો તમારા શંશાર ખટલામા શુધારવા લાએક હોએ તે શુધારવાની તજવીજ કરો. હરેક કામ એકદમ કરવાની કશી જરૂર નથી, ધીરે ધીરે જે થશે તે વધારે ચોકશ બણાશે. કેહેવતછે કે "ધીરા કામ શાહેબનાં" તેમ જો ધીરજથી હરેક શુભ કામ કરવાને તમો ઠરાવ કરશોતો બેશક તમો તેમાં પાર પડશો, 'અને તેથી તમોને લોકોથી માન પણ મલશે. આપણા લોકોના શંશાર ખટલામાં ઘણીક બાબદોમાં શુધારો કરવાની જરૂરછે, તે ઊપર તમોએ ધેઆન પોંહોચાડવું જોઈએછે.

જમીનની અંદરની ગરમી.

જમીનની અંદરના ભાગમા અતીશએ ગરમી છે એની શાબેતી જેમ જેમ આપણે જમીનની ઊંડાનમા ઊતરીએછ તેમ તેમ નાહાંવધારે ગરમી માલુમ પડીઆથી થાએછે. ઘણીજ ઊંડી ખાણોમા ઘણીજ ચોકશ તપાસો કીધા ઊપરથી શાબેત કીધુછે કે ૧૦૦ ફુટ ઊંડા ગઓ પછી જમીન ઊપર હવાની જેવી ફેરબદલી નરમ ગરમ લાગેછે તેવી તાહાં કંઈ લાગતી નથી. તાહા એકજ તરેની રૂત અને તે તમામ ગરમીનીજછે, અને એક ચોકશ કાએદા પરમાણે તે ગરમી વધતી જાએછે તે એજે દર ૬૦) ફુટ ઊંડાઈએ જતાં પારાની શી રી એક એક ડીગરી વધતી જાએછે. આ બીનાને ટેકો પારીશ શેહરનો એક ઘણોજ ઊંડો કુઓ જે ૧૭૯૧ ફુટ અથવા નજદીક પા માઈલ ઊપર ઊંડાઈમા ગઓછે તેથી મલેછે; તે એમકે તે કુઆના પાણીની ગરમી તપાશી જોતા ૮૧ ડીગરી ચહડેછે અને તે કુઆની તથા આશપાશની જગાની હવામાની ગરમી ૫૧ ડીગરી તપાશતા માતરે પારો ચહડેલો રેહેછે તારે ૩૦ ડીગરીનો ફેર જે પાણીમાં માલુમ પડેછે તેનુ કારણ એટલુંજ કે ઘણી ઊંડાનમાંથી પાણી આવેછ તે તે ઊંડાંનની વધારે ગરમી શાથે લેતું આવેછે એ ગણતરી ઊપરથી આપણે શાબેત કરી શકશું કે કેટલી ઊંડાન ઊપર પાણી પોતાની મેલે ઊકલતું રેહેતું હશે. ફકત ઊપર લખેઆ પરમાણે જો ૬૦ ફુટે ૧ ડીગરી જો ગણીએ તો ૭ માઈલની ઊંડાઈએ તમામ ચીજ લાલ તપાવેલા લોહોડા જેવી હાલતમા હશે.

દરીઆના મોજાનુ કહીઅત.

ઈશકાટલંડની ઊગમણ દીશએ જરમન શમુદરની તરફથી દરીઆના મોજાનુ જોર દરએક ઈશકોએર ફુટ ઊપર ૧॥ ટનના બોજાના અફડાવા જેટલુ છે. પણ એથી બમણુ જોર અટલાનટીક માહાશાગરના મોજાનુંછે. તારે એ પરમાણે આટલાનટીક માહાશાગરના કીનારા ઊપર બે ઈશકોએરવાર જમીન ઊપર મોજાની છોડ ૫૪ ટનના ધકાથી અફડાએછે ૧૮૨૪ ના ઈશવી શાલમા એ માહાશાગરમાં તોફાન થઈઊં હતું તારે મોહોટ મોહાટા પથરોના ચોશલાં ને ચોશલાં પાહડોમાંથી શો શો ફુટના છીટાં ઊપર જઈ પડેઆ હતાં. એક પથરનો કકડો ૭ ટનના બોજાનો ઊછલાઈ ૧૫૦ ફુટ દુર જઈ પડેઓ હતો. બે ટનનો એક કકડો મોજાના શપાટામાં આવી અગાઉથી ઊંચે કેટલીક વાર શુધી હવામાં ઊછલાએલો રેહો હતો.

નાહાની વારતા.

એક સખી ઘરહસ્થ દર રોજ એક ફકીરને ખેરાત કરતો હતો કેટલુ એક શુધી તે ખેરાત ચાલી પણ પાછલથી ફકીરને મલતું હતુ તે બધ પડીઊ ફકીરને ખાલી હાથે પાછુ જવુ પડતું હતુ તેથી તને ઘણી રીશ ચહડતી હતી અને તે બરબડીને પાછો જતો હતો એક દાહાડે પેલા ગરહસ્થનો એક ચાકર ફકીરને મલીઓ તેવોજ ફકીર તેને તથા તેના શેઠને ગાલો દેવા લીઓ તથા તેને મારવાનો ધસારો કીધો. ચાકરે કહેઊ કે પાધરો રેહેછે કે નહી દાહડીના બાલ એક પણ રેહવા દેઈશ નહી મારા શેઠ ઊપર તારૂં ઈઆ તારા બાપદાદાનુ કાઈ લેણું હતુ કે? તેની ખુશીથી તુને આપતો હતો અને હાલ તેની મરજી નથી કે વધારે તુને આપે તને રીશે ભરાવવાનુ કસુ કારણ નથી "

ઊપલા બોલવાથી કશી અસર ફકીર ઊપર થાઈ નહી જાણે પોતાનુ માગતુ ડુબીઊં હોએ અથવા પોતાનો વાજબી હક ખોએઓ હોએ તેમ તે ખેદ પામવાલાગો

તાતપરીઅ—માણસ ઊપર પરમેશવર ઘણી નવાજેશ કરેચ પણ જારે તેમાની કાઈ ઓછી થાઈ કે પછી બરબરડવા અને ફરીઆદ કરવા મંડી જાએમ પરમેશવર આપણા વગર માગવે આપણને આપેછે વાશતે અગર વગર પુછવે આપણી પાશેથી તે લીએ તો તે મુખતીઆરછે તે સાહેબે આપણને આપીઊ તેથી આપણો કસો દાવો નહી રહેઓ કે દરરોજ તેમ આપતો જાએ તદરોશતી ઘટી, ઘરમા મોહોત થાએઊ તો બરબડ અને ફરીઆદનુ કસુ કારણ નથી.

જાણવા જોગ બીના.

લંડન શેહરમા ઘોડાની ભાડે ગાડી ફરેછે તેને વાશ્તે ૬૦૦૦ છ હજાર ઘોડાછે, અને ૩૦૦૦ તરણ હજાર માણસો કામે લાગેલાછે, એ ગાડીઓ રોજની ૩૦૦૦૦ તીશ હજાર માઈલની મુશાફરી કરેછે, અને ૧૦૦૦૦૦૦ દશ લાખ માણસો લઈ જાઈ લાવ કરેછે. આપણી ટાપુમા શઘલી મલીને ૫૦૦ ભાડેની ગાડી હશે

જારે કોઈ માણસનુ મોહોત આવીઊ અને તે મરણ પામેઓ, કે લોક પુછ પરછ કરેછે કે તેની પાશે **શુ** અને **કેટલી પુંજી** નીકલી, **ફરેશતાઓ** પુછ પરછ કરેછે કે તેની **શુ** અને **કેટલી નેકી** અથવા **ખુબી** એકઠી થઈછે

તપાશ કરેઆ ઉપરથી શાબેત થઈછે કે જો ૬૦ ફુટ જમીનની અદર ઉતરેઆતો એક ડીગરી અશ ગરમી વધેછે, અને એ પરમાણે દર ૬૦) ફુટે એકક ડીગરી ગરમી વધતી જાએછે ફરાસમા પારીસ શેહરમા એક પાતાલ કુઓછે જેની ઉડાઈ ૧૭૯૧ ફુટછે એ ઉડાઈમાથી પાણી આવેછે તે પાણી ૮૧ ડીગરી ગરમછે, અને કુઆની આશપાશની હવાની ગરમી માતરે ૫૧ ડીગરી હોએછે. માટે ૩૦ ડીગરીનો ફેર પડેઓ તે જમીનની અદરપાનેની ગરમીના શબબથી એજ પરમાણે જો ગણતરી કરીએતો જમીનમા ૭ માઈલની ઉંડાઈએ ગરમી એટલીતો વધી પડેલી હોવી જોઈએકે શઘલી ચીજો તે જગાએ તપાવેલા લાલ લોહોડા જેવી હશે

ઈ. શ ૧૮૪૮ ના શાલમા, લંડન શેહરમાની વશતીની શુખાકારીને લગતો તપશીલવાર અહેવાલ છપાએો તેમા એવુ જણાવીઊ હતુ કે દર ૧૦૦૦૦ દશ હજાર છોકરાઓનો જનમ થતા, ૬૧ માતાઓ મરણ પામી હતી તેઆરપછી એવી જાતના મોહતમા ઘણો ઘટાડો થઈ પડેઓછે તે એ પરમાણે કે ૬૧ ને ઠેકાણે ૫૮ થઈ—તેઆર પછી ૫૫—૫૩—૫૨ ૫૦ અને ૧૮૫૪ ના શાલમા માતરે ૪૭ મરણ થઆ હતા આ અહેવાલ ખુશ ખબરી ભરેલોછે, અને એ શબેઆમા હજુ પણ ઘટાડો થાએ એવો ઉમેદછે જો તેવી હુશીઆર અને જતન ભરેલી ચાલાક કેલવણી પામેલી દાઈઓ શીખી તઈઆર થઈતો બાલકના જનમની વેલા જે સાધારણ રીતે મોહોત થાએછે તેમા ઘણો અટકાવ થઈ પડશે, એમા કઈ શક રેહો નથી

કાગજ—ઈ શ ૧૮૩૦ થી ૪૪ શુધીમા ૩૧૪૨૩ એકતીશ હજાર, ચારશો, તેવીશ ટન કાગજ બનાવેઆ હતાં પણ તેઆરપછી તેનો ખપ એટગતો વધી પડેઓ કે ૧૮૪૯ થી ૧૮૫૩ પાછી તેટલીજ મુદતમા ૬૭૫૧૫ શડગટ હજાર, પાહીનશો, પન્દર ટન, આગલના કરતા બે ઘણો વધારે ખપ થઈ પડેઓ. આટલી વધ થઈ પડી તોએપણ ઇંગલડના, કે

રતાં બીજા દેશોમાં એથી પણ વધારે ખપ થતો માલુમ પડેછે. અમેરીકામાં વરશ દાહાડે દરએક માણુશ પછવાડે ૧૩ રતલ કાગજનો ખપછે; ફરાંસમાં ૯ રતલ; બેલજીઅમ અને હાલંડમાં ૮ રતલ; અને ઈંગલંડમાં ઉપર લખેલા હીશાબ પરમાણે ગણતાં દરએક માણુશે કરો થી તે ૭ રતલ શુધી ખપ થાએછે.

શુનામખીનો જુલાબ—શાહેલીઓ તમો શારી પેઠે જાણોછોકે જુલાબ લેવામાં શુનામખીનાં પાતરાં ઘણું કામ લાગેછે, તોપણું એ જુલાબ પશંદ પડતો નથી, તેનાં બે કારણો છે એકતો એકે તે પીવાને ઘણો બેશવાદ લાગેછે એટલુંજ નહી, પણ તે કાવામાંથી કોઈ એવો વાશ નીકલેછે જે ઘણોજના પશંદ હોએછે, તથા બીજું કારણ એછેકે એ જુલાબ લીધાથી પેટમાં દુખી દુખીને પછી પેટ આવેછે. એટલા માટે ડાક્ટર લીનંધરન નામનો એક વઈદ એવી ભલામણ કરેછે કે એક અથવા બે દરામ શુનામખીને એક અથવા બે પેઆલાં થંડા પાણીમાં આખી રાત ભીજવી રાખવી—પછી બીજે દાહાડે શવારના પોહોરમાં તે પાણીના અંદર કાફી બનાવીને પીવી એટલે તે શવાદે પણ શારી લાગશે તથા પેટમાં થતો દુખાવો પણ બંધ પડશે, અને તેથી વલી પેટ પણ શાફ આવશે.

દરીઆની ઊંડાઈ—યુનાઇટેડ્સ ઇશટેટશના દરીઆવરથી અમલદારોએ દરીઆની ઉંડાઈ વીશે જે તપાશ કીધીછે, તે ઉપરથી અતીઆર શુધી એટલુંજ માતરે જણાઈ ઉંછે કે માણશો ૨૦૭૦ વામ, એટલે આશરે હુડી માઈલ શુધી દરીઆની અંદર જઈ શકેછે.

આફરીકા ખંડ માહેલી ઓરતો—એક જણ કેહેછેકે આફરીકા ખંડના મધીઅ ભાગમાં વશનારા લોકોમાં ઓરતો વધારે શરદારી ભોગવેછે, કેહેછે કે તેઓ મરદોને ખવરાવેછે તથા ઓરતને પોતાની શાસુને લાકડાં લાવી આપવા પડેછે. કોઈ માણુસ, જે પાંચ બાએડીઓનો ધણી હોએછે તે જારે ઘેર આવેછે તારે પોતાની એક બાએડીને કંઈ પુછેછે તારે તે બાએડી તુરત ઓછી ઉપર હવાલો આપેછે, જારે બીજીને પુછેછે તારે તે તરીજી ઉપર હવાલો આપેછે, અને જારે તરીજીને પુછેછે તારે તે જવાબ દેછે કે "જેના ઉપર તારો વધારે પેઆર હોએ તેને પુછ" અને એ પરમાણે જાંહાંવેર તે છેક બીજવાઈ જાએછે તાંહાંવેર આણીગમથી તેણીગમ ટકેલા ખાએછે. તે કંટાલેલો તથા ખીજવાએલો એટલુંજ માતરે કરી શકેછેકે એક મોહોટાં જાડ ઉપર ચડેછે, અને તાંહાં જઈને મોહોટેથી બુમ પાડેછે કે "હુંતો ધારતો હતો કે માહારી પાંચ બાએડીઓછે, પણ હવે મહને જણાએછે કે માહારી પાશે પાંચ બાએડીઓ નથી પણ પાંચ ઓરાંછે. અગર જો એક ઓરત પોતાના ધણીને મારેછે તો તેને આ પરમાણે શજા કરેઆમાં આવેછે કે બધે વર બાએડીને ચકલા ઉપર લઈ જઈ ઉભા કરેછે, અને પછી પેલી બાએડીની પીઠ ઉપર જુલમથી તેના વરને બેશાડેછે, અને પેલી તેને પોતાને ઘેર લાવીને ઉતારેછે. એ વેલાએ આશપાશ ઉભેલાં લોકોમાંથી તરેહવાર અવાજો નીકલેછે.

વીજલીનો તાર—અમેરીકામાં શઘલો મલીને વીજલીની મારફતથી ખબર પોહોંચાડવાને ૪૧૩૯૨ એકતાલીશ હજાર, તરણશો બાણુ માઈલ શુધી તાર ફરી વલેલોછે.

કશર—એક લખનાર જણાવેછે કે જેમ ઘણું ખાધાથી આપણું શરીર પુશટ થતું નથી, પણ ખાધેલું જરવીઆથી આપણું શરીર માતેલું થાએછે, તેમજ આપણી આવગ અથવા પેદાશથી આપણે માતબર થવાના નથી, પણ તે આવગ અથવા પેદાશમાંથી, મુઆફકશર ખરચ કરી, તે માહેથી કાંઈ બંચાવી રાખેઆથી આપણે માતબર થઈ શકીશું.

ખરા નીચ—ગરીબ પોતાની ગરીબાઈથી શરમાએ, અને જો તવંગરે ગરીબાઈનો ધીકાર કીધો, તો એ બંધે જણા ખરાજ નીચ અને નાહાના મનવાલા ગણાવાના.

ઊંદર—આ જનાવરના નામથી કોઈ અણુજાણુ નહી હશે. એક વખત જો એ જનાવર વાંહાણમાં લાગુ પડીકે તો, પછી તે તેમાં ઘણા આરામ તથા શુખથી, જાંહાંવેર તેમાં માલ ભરેલો હોએ તાંહાંવેર રેહેછે. વાહાણમાં એ જનાવરને પાણીની માતરે અડચણ છે, તે અડચણ પણ તરેહવાર યુકતીઓ લગાડીને મટાડેછે. વાહાણના શડમાં વરશાદના દાહાડામાં જે પાણી રહીજ હોએછે તે ચુશી લેવાને એ જનાવર ખાસ વખત શડ ઉપર ચહડેછે. અંતે જારે પાણી નહીજ મલે તારે વાહાણમાં જો કાંઈ દારૂનાં પીપો હોએ તો તે કોતરી તેમાથી અતીરાએ દારૂ પણ એ જાનવર બે પડકથી પીએછે, અને પીને પછી મશત થઈ તોહાંજ પડેછે. એજ પરમાણે જમીન ઉપરના ઉંદરોને પણ દારૂ પશંદ પડેછે. દારૂ

એ જગા ઉપરથી બીજી જગાએ પોહોંચાડવા માટે પીપમા જે નલી મુકેલી હોએછે તે કરડી તે વાટે ઉંદરો દારૂ પીએછે એ જાનવરનાં કાન ઘણા શારાછે, જેથી તેને હરેક ચીજ વીશે તુરત ચેતવણી થઈ શકેછે.

દરીઆમાં થતું નુકશાન—બીરીટન દેશના કોશતા ઉપર ઇશવી શન ૧૮૫૬ મા શઘલા મલીને ૧૯૫૯ બારકશો ભાગામા આવેઆંછે, એવું જણાવેઆમાં આવીઉછે

ખાંણોમાંની દોલત—ઇશવી શને ૧૮૫૫ ના શાલમાં ગરેટ બીરીટન મધેની જમીનમાથી જે ખણીજ વશતુઓ ખોદી કાહાડેઆમાં આવી હુતી તે ૩૨૦૦૦૦૦૦ રૂપીઆની કીમતની હતી, અને જારે તે વશતુઓને શાફ કરી વેચવા લાએક કીધી તારે તેના ૪૦૦૦૦૦૦૦૦ રૂપીઆ ઉપજેઆ હતા.

લંડન શેહેરની વશતી—ઇશવી શન ૧૮૦૧ માં એ શેહેરમા ૯૫૮૮૬૩ માણશોની વશતી હતી, ૧૮૧૧ મા ૧૧૩૮૮૧૫ માણશની, ૧૮૨૧ માં ૧૩૭૮૯૪૭ માણશોની, ૧૮૩૧ માં ૧૬૫૪૯૯૪ માણશોની, ૧૮૪૧ મા ૧૯૧૫૧૦૪ માણશોની; ૧૮૫૧ માં ૨૩૬૨૨૩૬ માંણશોની, અને ૧૮૫૭ મા (એટલે ગએઆં વરશમા) ૨૬૨૫૦૦૦ માણશોની વશતી હતી. ઉપલી ગણતરી ઉપરથી એવું જણાએછે કે ઇશવી શન ૧૮૦૧ થી તે ૧૮૫૭ શુધી ઇઆને ૫૬ વરશની મુદત મા એ શેહેર મધે ૧૬૬૬૧૩૭ માણશોની વધ થઇ હતી.

શાબુનો ખપ—એવો અડશટો કાહાડેઆમાં આવેઓછે કે ગરેટ બરીટન મધે રેહેનાર દરએક આદમી દર વરશે શાત રતલ શાબુ વાપરેછે. એ ગણતરી ઉપરથી તપાશ કરીને એવું જાહેર કરેઆમાં આવેછે કે દર વરશે લંડન શેહેરમા ૯૦૦૦ ટન શાબુ ખપેછે, જેટલો શાબુ બનાવવાને માટે ૫૫૦૦ ટન ચરબી, તથા ૬૫૦ ટન "શોડા" (શાજીખાર) વાપરવો પડેછે. કેહેછે કે જે આટલો બધો શાબુ વપરાએછે, તે ગટર તથા નાલાંને મારગે થેમશ નદીમાં જાએછે, અને તે માહેલી માછલીઓને એ એક શવાદદાર ખોરાકની મુઆફક થઈ પડેછે.

મોટા સરોવરો—ઉતર અમેરીકામા જે પાચ મોહોટા શરોવરોછે, તેઓની તપાશ થઇછે તે ઉપરથી એવું જણાઈઉંછે કે તેઓએ ૯૦૦૦૦ ચોરશ માઈલ જગા ઘેરેલીછે. એ પાચે શરોવરોની એકંદર લંબાઈ ૧૫૩૪ માઈલ ગણાએલીછે.

અરજીઓ—ઇશવીશન ૧૮૫૧ થી ૧૮૫૬ શુધીના પાંચ વરશમા ગરેટબરીટનની આમની શભા ઉપર દર વરશે ૧૦૨૧૮ અરજીઓ જુદી જુદી તરફથી મોકલેઆમા આવી હતી અને તે અરજીઓ ઉપર દર વરશે શરાશરી ૧૬૮૭૯૩૩ માણશોની શહીઓ થએલી હતી. ૨૪ વરશની મુદતમા એકંદર ૨૯૬૯૪૨ અરજીઓ મોકલેઆમા આવી હતી તથા તે ઉપર ૭૨૧૦૭૩૨૨ શહીઓ થઈ હતી.

વેહેમી લોહાર—એક લોહાર જોપણ શરીરે શાજો છતાં તેને એવું લાગતું હતું કે હું આજારીછુ, અને એવા વીચારથી તે પોતાનો એક પડોશી જે વઇદ હતો તેને વારંવાર કટાલો આપતો હતો કે વઇદરાજ મહને શારૂં કરો વઇદ જાણીઉ કે એ ધણીને કશો રોગ નથી અને કશુ દુખ પણ નથી, તો પણ તેને માઠુ ન લાગે એટલા માટે તેને ભરમમા એમજ કહીઉં કે તમો જરા ખાધા પીધામા શંભાલ રાખજો ભારી અને વાએડુ પતરૂં ખાતાના એટલે તમને કરાર થશે એ શાભલી તે લોહાર ખુશી થઇ પોતાને ઘેર ગએઓ, પણ ઘર જઇને તે વીચારમા પડો કે ભારી અને વાએડું ખાવાનું કીઉં અને હલકું ખાવાનું તે કીઉ, પણ તેને કશી શમજ ન પડી તેથી તે પાછો પેલા વઇદ જોડે આવેઓ અને તેને પુછવા લાગો કે વઇદરાજ હલકુ ખાવાનું કીઉ અને ભારી તથા વાએડું ખાવાનુ કીઉ ? એ ઉપરથી તે વઇદને ઘણીજ ચીડ ચડી કે આ લોહાર અમશથો, આવીને વાર વાર કટાલો આપેછે, તેથી તેણે ગુશામા આવીને કહીઉં કે "મુરખા તું જાણતો નથી કે ભારી અને વાએડું ખાવાનું કીઉં ?" લોહારે જવાબ દીધોકે "ના માહારાજ હું તેં નથી જાણતો", તારે વઇદે કહીઉં કે "તારી હરણી (એરણ) જે છે તે ભારીછે, અને તારી ધમણ જેછે તે વાએડીછે, માટે એ બંનેને તે ખાવું નહી એટલે તને આપોઆપ કરાર થશે"

ગનેઆન—ગમે એટલું ગનેઆન મેલવેઆ છતા એક આલશુ આદમી નકામું ગણાએછે. જેમ બરફના એક મોહોટા કકડાને સુરીઅના તડકામા મુકી રાખીઆથી તે શઘરો કટકો નકામો બરબાદ થાએછે, તેમજ એક આલશુ માણશે મેલવેલું ગનેઆન બરબાદ જાણવુ જો ગનેઆન મેલવીઉ અને તેને શારી પેઠે કામમા લગાડી, તેનો લાભ બીજાને આપી, તેમા દર રોજ કાઇ નવો વધારો ન કીધોતો તે ગનેઆન નકામું એટલુંજ નહી, પણ તે હલુ હલુ પોતાની મેલે ઓછુ થવા તુ. ગનેઆન એવી ચીજછેકે જેમ જેમ તે બીજાના લા

બંને માટે વાપરીએ તેમ તેમ તે વધારે થતી જાએછે. બીજાં ધન ચોરાયાથી ચોરવાશે, પણ વીદીઆ ધન ચોરાવાનું નથી, અને તે કરતાં જો કોઈએ તે ચોરીહતો તેથી શારૂંજ થવાનું—આપણું બીજું ધન જો ચોરાઈહતો તેથી આપણને બેહદ નુકશાન થાએછે, પણું વીદીઆ ધન ચોરાંએઆથી આપણને લગાર પણ નુકશાન થનાર નથી. વાશતે જેઓએ ગનેઆન મેલવીઉં હોએ, તેઓને ઘટેછેકે તે પોતાનાં મનમાં નકામું રાખી મુકવું નહી પણ તેને પોતાનાં ભાઈબંધોનાં કલેઆનને અરથે વાપરવું, એટલુંજ નહી, પણ દરરોજ પોતાથી બનતી કોશેશો કરી તેમાં વધારો કરવો. કેટલાંક મુરખ અને અપઢ લોકો પોતે એકાદ ચીજ જાણતાં છતાં તે બીજાંને જણાવવાને ચાહાતા નથી—તેઓ એમજ શમજેછેકે શંઘલું હમેંજ જાણીએ અને કોઈ બીજા ન જાણેતો શારૂં; એવી દેઆનત જેણે રાખી તે કદી શુખી થનાર નથી.

પરગામ જવાનો શોક—શન ૧૮૪૬ થી ૧૮૫૬ શુધીનાં દશ વરશમાં ૨૮૦૦૦૦૦ લોકો ગરેટબરીટન અને આએરલંડ દેશોમાથી બીજાં દેશાવરો ખાતે ગએઆં હતાં, એવું ગણતરી ઉપરથી શાબેત થાએછે. કેહેછેકે આજ તરણશો વરશ થએઆં કોઈપણ દેશોમાંથી એટલાં માણશો પરગામ ગએઆ નથી,

---

શારૂં આદમી—એક જણ કેહેછેકે જીઆરે તમને કોઈ ઘરડું માણશ, ભલું મીલનશાર, ધીરા શવભાવનું, ખુશ મીજાજનું અને શંતોશી માલમ પડે, તારે તમે એમ ધારજોકે તે તેની જુવાનીમાં રાશત, અદલ અને શચુરીવાલો હતો. હવે તેને પોતાના પાછલા વખતમાં પોતાના આગલાં કામો વીશે કશી ધાશતી નથી, કે નથી તેને કોઈ રીતની પોતાનાં આગલાં કામો વીશે દલગીરી; અને તેમજ તેને હવે પો[illegible]ના વખતને વીશે કશી પરકારે ફીકર નથી, અને [illegible]ની ખુબીપીજ તે ઘડપણમાં હાલો શુખી જણા[illegible] જેને પોતાના પાછલા દાહાડા શુખમાં ભોગવવા હો[illegible]વાં નીમા રાશતી, શચુરી, અને નમનતાઈ અખતી[illegible] કરવી.

વગર વીચારે બોલવું, એ વગર નેમે મારેઆ બરોબરછે જેમ નેમ વગરનો ફટકો ખાલી જાએછે, તેમ વીચાર વગરનું બોલવું ફોકટ હવામાં ઉડી જાએછે.

ભરથાર વશ કરવાની ગરબી.

"અલબેલીરે અંબેમાત, જોવાને જઈએ"

એ રાગછે.

લલનાં નહી થાએ લગાર, કામણ મંતર કથે
આ મંતર કરો ઉચાર, વશ ભરથાર થશે. } ટેક.

પરાંણ થકી પીઉજીછો પેઆરા, નેઆરા ન રહો નાથરે
સરવ થકી લાગોછો સારા, હું વેચાઉં તમ હાથ—કામણ૦ ૧

તનમનમાં રહું સાજી તાજી, રાજી દેખું રાજરે
જો કદી જાણું કાંઈ કુ રાજી, ડુબેઆ દરીએ જહાજ—કામણ૦ ૨

માત પીતાએ મોટી કરીને, હેતે શોંપેઓ હાથરે
સુખ આપો કે દુખ આપો; તમે છો મસતકનાં નાથ—
કામણ૦

ગુણ સાગર ગંભીર છો સવામી, હું અવગુણ ભરી આનરે
પોતાની ગણી પરેમ નીભાવો, બાંહે ગરહેઆની લાજ—
કામણ૦ ૪

સનેહ તમારો જોઈને સવામી, જામી મીલકત જેમરે
ખુબ ખુશી થઈ ન રહી ખામી, પામી પુરણ પરેમ—
કામણ૦ ૫

ભલું કરેઉં ભગવંતે, મારો સુફલ કરેઓ અવતાર રે
મેહેર કરી મન ગમતો આપેઓ, તમ શરખો ભરતાર—,
કામણ૦ ૬

સગાં સરવ તમ સારૂં તજીઆં, તજીઆ સાઈઅર સંગરે
દોસતી સરવની દુર કરી, હું રાચી તમારે રંગ—કામણ૦ ૭

આંબ ઉંચોને નીચે અવની, અવર નથી આધાર રે
આશા ચંચું એક તમારી, છો સુખના દાતાર—કામણ૦ ૮

જો સુંદરીને રીઝે સવામી, તો શોભે શણગારરે
નહીતો તે શણગાર સરવછે, આગ તણા અંગાર—કામણ૦ ૯

દુનીઆમાં નર તમને દેખું, બીજા લાલ ફકીરરે
તુછ ગણુછું તે સગલાને, હોએ અમીર વજીર—કામણ૦ ૧૦

જલ જંતુને જલ સંગાથે, જેવી પુરણ પરીતરે
પલક પડે જો દુર તરફડે, એજ અમારી રીત—કામણ—૧૧

પાર ન લે પરીતી વરણવતાં, સથીર બેશી એક ઠામરે
રાત દીવસે કવીતા રચના જો, રચશે દલપતરામ—
કામણ૦ ૧૨

સ્ત્રીબોધ.

પુસતક ૨ જુ. | ફેબરવારી ૧૮૫૮ | આંક ૨ જો.

વખણાએલી ઓરત.

હરસીલીઆ અને તેના શાથીઓ.

તાઈબર નદીના કાંઠા ઊપર એક નામીચું શેહર ઈસવી સનેની આશરે આઠશો વરસ અગાઊ વશાવીઊં હતું. એ શેહર આગળ ચાલતા દુનીઆમાં ઘણીથી નામીચું અને કાબુવાલું ગણાવા લાગું. તવારીખ લખનારાઓ કેહચકે એ શેહર (રૂમ) નો પાએઓ પેહવાં નાખીઓ તારે આસપાસના લુચા, ભટકનારા અને વાટપાડાઓથી શેહર વસાવીઊં પણ વસ્તી જારી રાખવા શારૂ જારે ઓરતો નહી મલી તારે તેઓના રાજા રામીઊલસે પાશેના લોકો સબાઈનોને કેહવડાવીઊં કે આપણ એકેક શાથે લગનની મારફતે મીતરાચારી રાખીએ. સબાઈનોએ કેહવડાવીઊં કે તમો અમો ઘરહશથની છોકરીઓ શાથે પરણવાને લાએક નથી. જેમ તમારૂ શેહર મરદોથી વશીઊંચ તેને લુએકની ભટકતી અને લુચી રાંડો મેલવો. રામીઊલસ એવો જવાબ શાંભલી મુગો રહીઓ અને પોતાની દરબાર શાથે છુપી મસલત કીધી કે આપણ ગમે તેકરીને સબાઈનોની છોકરીઓ પકડી લાવીએ. રામીઊલસે એ કારણશર એક ઢોંગ કીધો કે ફલાણી જગોએ ખેતર ખેડતાં દેવસથાન નીકલીઊં, જેમ આ દેશના લોકોને ઘણી વખત ભમાવેછે કે ફલાણે ઠેકાણે હનુમાનજી નીકલીઆ અને પછી લોકો તેને જોવા અથવા સીતાર ચહડાવા જાએછે તેમ રામીઊલસના દેવસથાન પણ જોવા ઘણા લોકો ગીઆ. એ કારણશર રામીઊલસે એક મોટી જાતરા ભરી હતી અને તે જાતરામાં બાહેરના લોકોને ઘણા માનથી મલીઆં અને તેઓને રાજી રાખવાની કોશેશ કીધી. જાતરાને છેલલે દાહાડે રૂમી લોકો હથીઆર પોતાના કપડાંની અંદર શંતાડી આવીઆ અને રામીઊલસે જેવી એક નીશાણી કીધીકે સંધા રૂમીઓએ સબાઈન ઓરતોને ઊંચકી લેઈ જવા માંડીઊં. રૂમીઓએ હથીઆર બાહેર કાહાડીઆં હતા તેથી જે મરદો નાહશ ભાગમાં પડીઆ હતા તેઓને જવા દીધા. જારે રૂમીઓએ સબાઈન ઓરતોને પોતાના શેહરમાં લેઈ આવીઆ તારે તેઓને પટાવવા તથા શમજાવવા મંડી ગીઆ. તેઓ ઘણી બીધેલી હતી પણ જારે થોડી ધાશની નરમ પડી તારે રામીઊલસે તેઓને એકઠી કીધી અને કહુઊં કે "અમો તમુને ઊંચકી લાવીઆ તે કાંઈ તમુને બેઆબરૂ કરવા નહી તમોને જેમ અમો પકડી લાવીઆ તે ચાલ પુરાતમ ઈઊનાનીછે તમુને અમારી ઊપર ચીરડાવાનુ જાજું કારણ નથી. ઘણો વાંક તમારા મા બાપનોછે કે જારે તમારી માગણી અમોએ કીધી તારે તે રદ કીધી. તમારી ઊપર જબરદસ્તની થાઈચ ખરી પણ તેથી તમારી ઊપર પેઆર અને દોસતી થવાની. તમો જલદીથી તમારા વતન તથા માબાપથી છુટા થએઆચ તેનુ દુખ વીશરી જશો કાંએકે તમારા ધણીઓ તમારી શાથે ઘણી સારી રીતે ચાલશે " રામીઊલસે તુરત શંધીઓને પરણાવી દીધી અને સબાઈનની ઓરતો ઊપર પેઆર અને મમતા થવા લાગી તેથી તેઓ પોતાનુ વતન અને મા બાપ વીશરવા લાગી. સબાઈનના લોકો જારે પોતાની છોકરીઓને આ રીતે પકડી લેઈ જતા જોએઊં તારે પેહલાતો માતર રૂમીઓને ધમકી દીધા કીધી અને કેહવડાવીઆ કીધું કે અમારા બચ્ચાં અમુને પાછાં આપો. કેટલાએક વરસ રહીને તેઓએ લશકર એકઠું કરીને

રૂમીઓ ઊપર ચહડાઈ કીધી. બંધે બાજુ લડાઈ ચાલીઆ કીધી અને લડાઈનુ કારણ સબાઈનોએ એવું બતલાવીઊં કે અમારી છોકરીઓને રૂમીઓ પકડી લેઈ ગીઆ હતા તેનુ વેર લેઈજીએચ. એ લડાઈની વખને રામીઊલસની ઓરત હરસીલીઆએ એક છુપી મીજલશ ઓરતોની કીધી. તાંહા શંધી જણીઓને સમજાવીઊં કે એ લડાઈથી સબાઈનો મારીઆ જાએચ નેબી આપણા શગા અને આપણા ધણીઓ મારીઆ જાએચ નેથી આપણને બેવડું દુખ વાશતે આપણ વચમાં પડી સુલેહ કરાવીએ.

આવો ઠેરાવ કરી રૂમી ઓરતો આગલ ચાલી, તેઓ કેટલાએક બચાં પોતાની કેડે લીધાં અને સુલેહ માગવા સાબાઈનના લશકર આગલ આવી પોહોચીઆ. સબાઈનનુ લશકર જે તલવાર અથવા તીર કામઠાથી હટીઊં નહી હતુ તે ઓરતોના જીના આંશુ તપા નાજુક ચેહરાઓથી દબાઈ ગીઊં. લડાઈના મેદાનમા જાહા મરદોની લાશો પડેલી અને ખુનથી જમીન ખરડાએલી તાંહા ઓરતો પોતાના બાલ છુટા મુકેલા અને પોશાક જેવો તેવો બદન ઊપર રહેલો, તેઓની ગોદમાં નાહાના નાજુક બચાં અને તેઓની 'આંખ હજારો કાલાવાલાના કરતાં શરશ. એ દેખાવ જ માતરેં લડાએક મરદો ઊપર અશર કરવાને બશ હતો. ઓરતોની તરફથી હરસીલીઆ બોલી કે "અમારી ઊપર તમારો પેઆર હતો તેથી જો આ લડાઈ તમોએ શરૂ કીધીતો તેજ પેઆર તમુને કે હવે કે એ લડાઈ બંધ પડવી જોઈએ. અમારા માબાપથી નાહક અને વગર તકશીરે અમોને પકડી લેઈ ગીઆ ખરાં પણ પકડી લેઈ જનારા હાલ અમારા માટી થાએછે. તમો અમારી ઊપરના જુલમનો વેર લેવાને ઘણો વાર ઢીલ કીધી અને તેટલા વખતમાં અમો જેઓને પેહલે ધીકારતા હતા તેઓ શાથે દોસતી અને પેઆરના ઘણા મજબુત ગાઠમાં બંધાઈ ગીઆ. જારે તેઓ લડાઈ કરવા જાએચ તારે અમારા દીલમાં તેઓની ફકર પેદા થાએચ અને, જારે લડાઈમેં માગીઆ જાએચ તારે અમો શોક કરીએચ. હાલ તમો લડાઈ કરવા આવીઆચ ને કાંઈ અમારી આબરૂનો જવાબ માંગવા નથી આવીઆ પણ ઓરતોને તેઓના પેઆરા ખાવંદથી છુટા પાડવા અને માને બચાથી દુર કરવા આવીઆચ. તમો અમોને ખંદમાંથી છોડાવા નથી આવીઆ પણ ઊલટા બંદીવાન કરવા."

હરસીલીઆનુ આવા શખુનોથી સબાઈનોની છાતી ભરાઈ આવી. તેઓએ તુરત રૂમીઓ શાથે સુલેહ કીધી.

મા મારી પીલીને શારૂં દુધ નથી મલતું તેનો શો ઊપાએ.

"કીરચોફ" નામના રૂશીઅન રશાએન શાશતરીએ કાંજીમાંથી શાકર બનાવવાની રીત શોધી કાહાડીછે, તેજ ધણીએ બીજી ઘણી અજમાએશો દુધ અને તેવીજ ચીજો ઊપર કરીછે, તે ઊપરથી એવું માલુંમ પડીઊંછે કે દુધને જો જરૂર પડેતો જેટલા વખત શુધી જોઈએ તેટલા વખત શુધી ગંભાલથી રાખી મેલાઈ શકાએછે, અને તે બીગડતું નથી. આજે કાહાડેલું દુધ જોઈએતો બે મહીને વાપરો તો તે જેવુંને તેવું અને વલી તેજ ગુણ ધરાવતું તમને મલી આવશે. એ ઊપાએ જે કોઈ બાએડીઓને દુધ જરૂરની વખતે અને શારૂ નહી મલી આવતું હોએ તેઓને ઘણોજ ફાએદા ભરેલોછે, અને તે તેઓએ જરૂર કરીને શંશારના કાંમમાં લાગુ પાડવો જોઈએછે. નાહાનાં બચાંને શારૂં ચોખું દુધ અને શાફ દુધ મલી આવે એ જેવી જરૂરની અને ગુણગારી બીજી કોઈ ચીજ નથી, અને તે મેલવવામાં કઈ ઘણો ખરચ નથી લાગવાનો તારે સાને શારૂં એ રીત જેમ બને તેમ જલદી કાંનમા નહી લાવી શકાએ? ઘણા બચાં દુધ વગર હેરાંન થાએછે, તેઓની માં જો નબલી હોએછે, અથવા તેઓની તંદરોશતીમાં બીગાડ થાએઆ હોએછે તો તેથી તેઓનું દુધ ખરાબ થાએછે અને પછી તેઓને ગાએનું અથવા બકરીનું દુધ તમામ પાણી ભરેલું ઘણું કરીને મલી આવેછે તે બચાંને પાઆથી બચાને પુરતો ખોરાક મલી શકતો નથી. શઘલાં કઈ હેવાં તવંગર નથી કે ગાએ અથવા બકરી પોતે પોતાના ખરચે પાલે, માટે આ નીચે લખેલો શેહલ ઊપાએ તેઓએ જરૂર કરીને કાંનમાં લાવવો જોઈએછે.

ઊપાએ.—તાજું દુધ લેઈ તેને એક વાશનમાં ઈંઆરની ઘણીજ ધીમી આંચ ઊપર ઊકલવા દેવું

રે શરકનું પાણી તેમાંનું બલી જશે એટલે તે દુધ શુકું અને બધાઈ બારીક ભુકા જેવું થઈ જશે. એ ભુકો તુરતે વાશણમાંથી કાહાડી શુકોને શુકો એક બાટલીમા ભરી દેવો અને તરત તેને શારી પેઠે બુચ મારવો. જો બુચે ટીલો રેહાતો હવા અંદર દાખેલ થઆથી દુધનો ભુકો પેશરવા માંડશે. વાશતે જેમ બની આવે તેમ તેને શુકો રાખવો જોઈએછે. જારે બચાંને દુધ પાવાની જરૂર પડી હોએ તારે થોડોએક તે ભુકો કાહાડી પાણીમાં પીગલાવવો, જેથી પાછું તાજું દુધ થઈ જશે જે શવાદમાં અને ગુણમાં તમને દુધ જેવુંજ લાગશે, અને જે ખરેખરજ ખરૂં દુધ જાણવું.

માણસનો જીવ બંચાવાની ખરી બાહુરી.

ઈ. શ. ૧૭૭૭ ના આગશટ મહીનામાં એક વાહાણ નીમક ભરીને ફરાંસમાં રોશેલથી ડેપીના ડંકા તરફ જતું હતું. તે વાહાનમાં આઠ ખલાશી અને બે ઊતારૂઓ હતા. પવન ઘણો જોરમાં ફુંકતો હતો, અને દરીઓ એટલોતો જોરમાં આવેલો હતો કે તે વાહાણને શલામત બંદરમાં પોહોંચાડવા સારૂં તે જગા ઊપરના કીનારાના આરકટીએ ચાર ચાર વખત વાહાણ ઊપર જવાને કોશેશ કીધી પણ તે શેકેટ'ગઈ "બુશારડ" નામનો એક હીમતવાલો અને બાહાદુર આરકટી તે જગા ઊપર રેહેતો હતો, તેણે જોઈઊં 'કે જે આફત તે વાહાણ ઊપર થોડા વખતમાં આવી પડવાની હતી તે વીશે તેના નાખોદાને કંઈ પણ ખબર નહી હતી, તેથી બુશારડે રણશીંગડું વગાડીને તથા બીજી ઘણી નીશાનો કરીને તેને બતી વીશેની ચેતવણી આપી, પણ રાત ઘણી અંધારી હતી, તોફાનનો ઓંચાર અતીઘણો, અને દરીઆનો મોજો ભારી જોરથી ઊઠતો હતો, એટલા શબબોથી વાહાણ વાલાઓથી કંઈ જોવાઈ અથવા શંભલાઈ શકાઊં ન હતું. એવામાં તે વાહાણ ડંકાની આશપાશ જે ખડકની દેવાલ બાંધેલી હતી તેથી ૨૦૦) વારને છેટે એક શખત ખરાબા ઊપર આથડીઊં.

બુશારડે તે વાહાનમાંના કમબખતીમાં આવી પડેલાં લોકની ચીચાડી શાંભલતાજ તેઓની મદદે જવાને ઠરાવ કીધો. તેની બાએડીએ તથા છોકરાઓએ તેને ઘણો પણ વાલેઓ કે દરીઆના જોર આગલ તેની શઘલી મેહનત કીધેલી ફોકટ જવાની, તોએપણ તે ઊપર ધેઆન ન દેતાં બુશારડ આરકટીએ દરીઆમાં જવાનો ઠરાવ કીધો. તેણે એક દોરડાંનો એક છેડો ડંકાની દેવાલ શાથે બાંધેઓ અને બીજો છેડો પોતાની કંમરે બાંધી તોશાની દરીઆમાં તેણે ઝોકાવી દીધું. છેક વાહાણની પાશે જઈ પોહોંચેઓ, તેવામાં એક મોજો એવોતો જોરથી આવેઓ કે બુશારડને પાછો કીનારે ઘશડી નાખેઓ. ફરીને તે પાણીમાં પડેઓ, પણ વલી ફરીને પાછો કીનારે ઘશડાઈ આવેઓ. એ પરમાણે એ બાહુર આરકટી વીશવાર પાણીમાં પડેઓ અને વીશ વખત છેક વાહાણની નજદીકથી પાછો કીનારા તરફ નીશફલ થઈ ફતરો ઊપર અફડાતો ઝુકાતો પાછો આવેઓ હતો. એટલું થઆ છતાં પણ તેણે પોતાની કાલજી પેલા બીચારા વાહાણ વાલાઓ વીશે ઓછી કીધી નહી. એકવીશમી વાર પાછો પાણીમા પડેઓ અને એક મોજાના જપાટાથી બુશારડ વાહાણના તલીઆં નીચે ખેંચાઈ ગઓ,—લોકે તેની આશા છોડી કે તે અવે મુઓ, પણ પાછો જલદી પાણી ઊપર નીકલી આવેઓ, અને જોઈએછતો એક ખલાશી જે વાહાણ ઊપરથી ઘશડાઈ દરીઆમાં પડેઓ હતો તેને પોતાની બગલમાં પકડેલો હતો. તે ખલાશી અધમુઓ થએલો હતો અને ઓચો મરી જાએ એવી હાલતમાં આવેલો હતો તેને બુશારડ કીનારે લાવેઓ વલી ફરીને બાવીશમી વાર દરીઆંમાં ઝોકાવીઊ, અને કેટલીએક જાહાંમરદી કરી તે ભાગેલાં વાહાણ પાશે જઈ પોહોંચી એક દોરડું તે ઊપર નાખીઊં. જેઓમાં શકતી રેહેલી હતી તેઓ દરએક તે દોરડું પોતાની કંમરે બાંધી દરીઆમાં નખાવી પડતા હતા. તેને બુશારડ એક પછી એક કીનારે લાવેઓ હતો.

બુશારડે આટલી મેહનત કરેઆ પછી વીચારીઊં કે અવે વાંહાણ ઊપરના શઘલા ખલાશીઓ બંચેઆ હતા, તેથી તે થાકી લુશ થઈ ગએલો, અને પોતાના બદન ઊપર જે ઘા થઆ હતા તેમાંથી અતીશએ લોહી જતું હતું અને જેથી ઘણું દરદ થતું હતું તેથી અશકત હાલતમાં દીવા દાંડી આંગલ ગઓ. તાહાં તેને જોઈતી મદદ મલી આવી અને જરા આશાએશ મલેઆથી પાછો હુશીઆર થઓ

પણ તેના કાનમાં ફરીથી પેલાં ભાગેલાં વાહાણ ઊપરથી કોઈ એકનો રડવાનો આવાજ આવેઓ, તેથી પોતામાં જેટલું જોર બાકી રેહું હતું તે શઘલું કામે લગાડી જેઓ તેને મદદ કરવાને આશપાશ ઊભેલાં હતાં તેઓને ખશાડી ફરી તે એકવાર પાછો દરીઆમાં જઈ પડેઓ, અને તે વાહાણ ઊપર એક નાકઊએઅત ઊતારૂ જે ડોલ શાથે બંધાઈ રેહેલો હતો, અને જેનામાં કંમરે દોરડું બાધીને જેમ બીજા ઊતરી પડેઆ તેમ કરવાની શકતી નહી હતી, તે બીચારાને શલામત કીનારે લાવેઓ.

આ વાતની જેઆરે શરકારી ખજાનાં ખાતાના ઊપરીને ખબર પડી તેઆરે તે અધીકારીએ પોતાને હાતે એક પતર બુશારડ ઊપર લખી મોકલેઓ, જે પતર આ પરમાણે લખેઓ હતો.

"બાહાદુર શખશ,

તારીખ ૩૧ મી આગશટે તુંએ જે બાહાદુરી ભરેલું કામ બજાવીઊંછે તેની મહને ગઈ પરમ દીવશ શુધી ખબર ન પડી હતી. ગઈ કાલે એ વાત આપણા પાદશાહ આગલ મેં જાહેર કીધીછે, અને પાદશાહા તે શાભલી ઘણોજ મધન થએઓછે, અને તારી બાહાદુરી વીશે તેને જે શંતોશ ઊપજેઓછે તે શંતોશ તને કહી જણાવાને તેણે મહને ફરમાંવીઊં છે. બીજું પાદશાહે તને રૂ.૫૦૦ નું ઈનામ બખશીઊંછે, અને દર વરશે રૂ ૧૨૫ નો તને બેરો મુશારો મલશે. તાહારામાં જાહાશુધી શકતી હોએ તાંહાંશુધી પારકાઓને એવીજ રીતે મદદ કરતો રેહેજે, અને પાદશાહ જે બાહાદુર માણશોને ચાહેછે તથા તેઓ ઊપર વરતી બખશીશો કરેછે તે નેક પાદશાહના હકમાં દુવા કરતો રેહેજે."

ખરેખર બુશારડ જેવા હીમતવાલા અને ખરાજ ધરમાતું પેહલવાન થોડાજ મલી આવશે.

ખરી માં જેવી એક દાઈ.

અમેરીકા દેશ તરફ શેંટ ડુમીંગો કરીને એક શેહરછે, જાંહાં ઈંગરેજ લોકની હમણા શારી વશતી થએલીછે. એક ઈંગરેજી માતબર કુટંબે પોતાના બચાંઓની શંભાલ કરવા એક શીધહુને દાઈ દાખલ રાખેલી હતી. ૧૭૭૦ ના શાલમાં એટલે ૮૮ વરશની વાત ઊપર તે શેહરમાં એક ભારી ધરતીકંપ થએઓ હતો. તે વખતે બનાવ એવો બનેઓ કે કુટંબના શઘલાં માણશો શેઠ, શેઠાની અને બીજાં મોહોટાં બચાં શઘલાં બાહેર ગએઆં હતાં, માતરે ઘેરમાં એક નાહાનું બચું અને પેલી દાઈ હતાં. તે બચાને તે દાઈ ધવડાવતી હતી. ધરતીકંપના આંચકાથી ઘેરને છેક પાઓ શુધી આંચકો લાગો હતો. શઘલા માંણશોની નાહાશા નાહાશ થઈ પડી હતી. પેલી દાઈએ પેલાં બચાંને એખલું જોખમમા મેલી નાહાશી જવાને ના દુરૂશત ધારીઊં. તરત જે ઓરડામાં બચાંને શુવાડેલું હતું તાંહા તે દોડી ગઈ, અને જુએછેતો તે બચું ભર ઉંગમાં પડેલુંછે. તેવામાં તે ઘેરની દેવાલ ભાગીને અંદર તુટી પડી પેલી દાઈએ જોઈઊં કે બચાંની આખેરી આવીછે, તો એપણ પોતાનો જાન જાએ અને તે ફુલ બચાના જીવને હરખત નહી પોંહાંચે એવી ધારણાથી પોતે તે બચાંની ઊપર ગોલ મેહરાબની કાણી થઈને ઊભી શુઈ ગઈ, અને દેવાલ જે પડી તે પોતાનાં બરડા ઊપર પડવા દીધી પણ નીચેથી પેલાં બચાંને અલગુ વગર અરખત પોંહોચવે બંચાવી શકી. થોડા વારમાં મદદ આવી પોંહાંચેઆથી પેલાં બચાંને શલામત બાહેર કાહાડીઊં પણ પેલી દાઈનો પરાણ તેને ઘણુ વાગાથી આખેર થએઓ હતો. એ જીવ તેણે પોતાની ચાકરી નીમક હલાલીથી બજાવતાં ખોઓ હતો.

દુનીઆમાં ચાલુ થાએલો વીજલીનો તાર.

આખા ઈઊરોપખંડમાં શઘલો મલીને ૩૮૭૦૩ આડતીશ હજાર, શાતશો અને તરણ માઈલ તાર ફરી વલેલોછે, તેમાં,

ગરેટ બીરીટનમાં .	૧૦૦૦૦ દશ હજાર માઈલ.
ફરાસમા	૮૦૦૦ આઠ હજાર માઈલ,
બેલજીઅમ જરમની આસટરીઆ	૧૦૫૦૦ દશહજાર પાહાનશો માઈલ
ઈસપેન, પોરટુગલ	૬૦૦ છશો માઈલ;

ફરાંસ . . . ૨૫૦૦ બે હજાર પાંહનશો માઈલ.
સ્વીઝરલેંડ . . . ૧૫૦૩ એક હજાર પાંહનશો તરણ,
રૂશીઆ . . . ૫૦૦૦ પાંચ હજાર માઈલ,
અમેરીકા (જમીન ઉપર) ૩૩૦૦૦ તેતરીશ હજાર માઈલ;
હીંદુસથાન (જમીન ઉપર) ૫૦૦૦ પાંચ હજાર માઈલ,
અમેરીકા }
યુરોપ } (પાણીમા).. ૯૫૦ નવશો પચાશ માઈલ;

એ વગરે બીજી જગાઓ ઉપર ઓછામાં ઓછો ૧૦૦ માઈલ અને વધુમા વધુ ૬૦૦ માઈલ શુધી તાર ફરી વલેઓછે તે આખી જગા ઉપર દેખાડવાની જરૂર નથી. આએ શઘલી ગોઠવણ, તેનો શામાન, તેની પછવાડે મેહનત, એ શઘલું માહાભારત કામ ૧૫ વરશની અંદરમા થએલુંછે તેની આગમચ કોઈ જાણતું નહી હતું કે વીજલીનો તાર આટલો ફેલાઈ જશે અને દેશો ઉપીઓગી થઈ પડવાનો.

આશ્ચરજ જેવો બનાવ—એક વખત એવો બનાવ બનેઓ કે એક બેંકમાં સાંહાજ પડતાં રોજમેળનું સરવાઈઉ કાહાડતાં રૂ ૧૦૦૦ એક હજારની ફુટ પડી. વખત છેક પુરો થવા ઉપર આવેલો અને ઘણીવાર ફરી ફરીને ગણતરી કીધી તોબી રૂ ૧૦૦૦ ની ફુટ હીશાબમા પડેઆજ કીધી.

આખી બેંકમા ઘબરાટ થએઓ, અને બતી સવ ળાવાનો તથા આખાં કારખાનાને અટકી પડવાનો વખત આવી પોહાંચેઓ. સઘલી ચોપડીઓ અને રોજ મેળ ફેરી ફરીને તપાસેઆ, નાણું તપાસી જોઈઊં, તોપણ કઈ થાગ લાગો નહી. માણુસો કરાલો ખાવા લાગાં; મેહતાઓ એડીગમથી પેલીગમ પોતાની આંખી મોહોડામાં ઘાલી પછાડા મારવા લાગા કે કેહાંથી નીકલ આવશે. તેવામા એક કારભારીને કઈ શુજ પડીઊ તેથી વડા કારભારીને જઈ કેહુ કે "શાહેબ આજે આટલા બાકશ બરીને નાણું ફલાણા વેપારીને તાહાં અવેજ દાખેલ મોકલીઊછે, તે બાકશા આપણને તપાશવા જોઈએ. તે બાકશા શહુવારના ૧૧ કલાકે બેંકમાંથી બાહેર પડેઆ હતા, અને આગની ગાડીની મારફેતથી શાજનાં ૪ કલાકની અંદર નજદીક ૩૦૦ માઈલ દુર જઈ પોહાચી તાહાએક વાહાણ અમેરીકા જવા તઈઆર હતું તેમા ચહડેઆ હતા, અને હરઘા અથવા પા કલાકમાં તે વાહાણ લંગર ઊચકી હંકારી જવાને તઈઆર થએલું હતું." બેંકના વડા કારભારીને એ બાકશા બેંકમાંથી તે દીવશ ગીઆની ખબર પડી કે તરત લાગલો વીજલીના તારની મદદ લેવા ગીઓ. એક શંનદેશા મોકલેઓ કે ફલાણું વાહાણ હંકારીઊ કે હજુરહે. તુરત જવાબ વલેઓ કે છે, પણ હાએ હંકારશે. પાછો શંદેશો મોકલેઓ કે તે વાહાણને અટકાવો, અને પુછો કે નગદીના બાકશા આવેઆ તેનું દર એક એકનું તોલ કેટલુંછે તે ફરીને તપાશી જુઓ. બાકશાને તોલતાં તેમાંથી એક બાકશ શાપડાઈ આવેઓ, જેનું વજન એક હજાર તોલા અસલ કરતા વધારે માલુમ પડીઊં. પાછો શંદેશો આવેઓ કે ઠીકછે, હંકારી જાઓ. બેંકવાલાઓએ પોતાના સરતમાં જે રૂ ૧૦૦૦ ની ફુટ પડતી હતી તેનો હીશાબ લએઓ, અને રોજના પરમાણે શાજના વખત શરજ હીશાબ બંધ કરી શરવે કારભારીઓ જાણે કઈ હરકત પડી નહી હોએ તેમ પોત પોતાને ઘર ગઆ.

લખનઓ.

આ પાશેનુ ચીતર જુઓ; એ ચીતર લખનઓના શેહેરની બાગરના દેખાવનુ છે. ગએઆ વરશથી નાપાક બલવો શરૂ થએઓછે તારથી લખનઓ, આઊદ, દીલ્લી, મીરત, આગરા વગેરે જગાઓના નામ લોકોના મોહોડામાં રમી રહેઆંછે. જો પણ બલવો થએઓ તે પેહેલાં લખનોમાથી ઊતપન્ન નથી થએઓ તોપણ પાછલથી એ શેહેરમાં બલવાખોરોએ કાંઈ ચોડી ખરાબી કરી નથી. એ શેહેર ઘણું જ રોણકદાર તથા રલીઆમનુ છે, તેને વીશે એક તવારીખ લખનાર નીચે પરમાણે વરણન કરેછે. એ વરણન વાંચેઆથી ખરેખર આપણા મનમા ઘણી તાજુબી ઊપજેછે. આઊદની રાજધાની લખનઓ, ગુમતી નદીના દખશીન અને પશ્ચીમ દશાના ખુણાની વચેછે. જોપણ એ ગુમતી નદી બહુ મોહોટીછે, અને તેમાં એક નાકેથી તે બીજે નાકે શુધી વાહાણ ખેડી શકાએછે, તોપણ તેના પાણી લોકોના ઊપઓગમા આવે એવાં નથી, કારણકે ચોમાશામાં એ નદીના પાણીની શાથે પુશકલ પીલી માટી મેલાએલી હોએછે, તથા જારે લખનઓમાં અથવા ગુમતી નદીના કાંઠા ઊપરની જગા ઊપર ઘણાં મરતીઊકો નીપજેછે અને જેઓના

લાશને એ નદીમાં હોમીઆમાં આવેછે તે વેલાએ એ નદીનાં પાણી ઊપર એક જાતની પોપરી બંધાએછે, જે ઘણીજ નાશકારક હોએછે; તેથી કરીને એ નદીનાં પાણી નકામાં થઈ પડેછે. લખનઓ શેહેરની વાવીઅ કોણે એક મોહોટો પુલ આવેલોછે, જે પુલ ઘણોજ શારોછે, અને જેની બાંધની કારીગરોની કલાનો એક નમુનો ગણાએછે. એજ પરમાણે એ શેહરના અગની ખુણામાં એક બીજો પુલ છે, પણ તે પુલ શાધારણ રીતે બાંધેલો નથી, પણ હારબંધ મછવાઓ મુંકીને તે પુલ રચેલોછે. ઈશવી શન ૧૮૧૬ ના શાલમા એજગા ઊપર લોહોડાંનો એક ગલગ પુલ બનાવવાની ગોઠવણ થઈ હતી અને તેને માટે પુલો મંગાવેઆ પણ હતા, પણ માઠા બાએગે તે મંગાવનારનાં અણચીતાં મરણથી તે કામ ઘણા દાહાડા સુધી ખોલંબાઈ ગયું હતું. તોપણ છેવે શરવાલે તરીશ વરશનો મોહોટો ગાળો ગુજેઆ બાદ એ લોહોડાનો ગલગ પુલ મુકવામાં આવેઓછે. અને એ પુલ આજના વખતમાં ઘણોજ શારો અને શેભીતો દેખાએછે; એટલુંજ નહી પણ તેથી કરીને માલ લઈ જવા લાવાને તથા લોકોને જવા આવવાને એક મોહોટો થોરી રશતો હોએ એવો થઈ પડેઓછે. એ શેહરની અંદરની કોઈ ઊંચી જગા ઊપર ઊભા રહીને જોઈએ હોએતો તેનો દેખાવ ઘણોજ રલીઆમણો તથા દીલપશંદ દેખાએછે. નદીના કીનારા ઊપર હારબંધ ગલગ લગભગ ચાર માઈલ શુધી જે ઈમારતો બાંધેઆમાં આવીછે તે માહેલો કેટલાક વચલો ભાગ જે જુનો ઘએલો દેખાએછે તે રામના બાઈ લખરીમણે બંધાવેલો કેહેછે. એ વચલા ભાગ ઊપરની મીલકતો ઘણીજ હલકી બાંધણીનીછે, ઘરોની દેવારો માતરે કાદવ અથવા મરોડાંની બાંધેલીછે, તથા છાપરાં જાવલીનાંછે, તથા કેટલાંક ઘરોના [illegible] તેની દેવારોતો બાંબુની તરીનાં બનાવેલાંછે [illegible] ઈટરડીની બાંધનીનાં બાંધેલાં ઘરોની શંખીઆ જોઈશુંતો કાંઈ ઘણીજ થોડી મલી આવશે. રશતા પણ ઘણાજ ખરાબછે. કાંઈ શેહેજ [illegible]ર્ના શારાછે, બાકી બીજા શઘલાનો દુકાન અથવા [illegible]વરોનાં ભાંગેતલીઆંની ગલાથી દશ અથવા પંદર ફટ બેશી ગએલાછે. કોણ જાણે છવીશ વરશ પણ એક વાર ખરી પુરીઆનાં, અથવા રશતા શમારેઆમાં આવતા ન હશે. રશતા એવા કઢંગાછે એટલુંજ નહી પણ ને શાથે તે ઘણાં શાંકડા પણછે, તે એટલાતો શાંકડાછે કે એક હાથીને તે રશતે જવું ઘણુંજ મુશકેલ પડેછે. રાજા અથવા તેનાં બીજા પરધાનો અને દરબારીઓ જેઓના અશતકમાંથી કેટલાક હાથીઓ હોએછે, તેઓ જારે એવે રશતેથી જાએછે તેવારે લોકોને, રાહાધારીઓને તથા રશતા ઊપરના દુકાનદારોને અતીશએ ઈજા ખમવી પડેછે."

જે અહેવાલો શાંભલેઆમાં આવેઆછે તે ઊપરથી જણાએછે કે લખનઓનો કીલો એક ઘણોજ ઊમદા હતો, પણ અશીરંગ જેએ તેનો નાશ કરીને તે જગા ઊપર એક મસજીદ બંધાવી હતી. એજ મસજીદની બીજી બાજુએ શાહાદત અલીએ એક બીજી નવી મસજીદ બંધાવીછે. એ શાહાદત અલીએ ઈશવી શન ૧૭૯૮ થી ૧૮૧૪ શુધી આઊદમાં રાજ કીધું હતું. એ મસજીદ આગલથી ચાલતાં અગની ખુણા તરફથી આશરે એક માઈલ જેટલો રશતો આવેલોછે, જે ઘણોજ શોભીતો દીશેછે. હીબર નામનો એક લખનાર એ રશતા વીશે એવું કેહેછે કે આ કસબેરડના પોહોલા રશતા કરતાં પણ આ રશતો ઘણો પોહોળોછે, તથા તે રશતાની બાંધણી પણ ઘણી શારી રીતની કીધેલીછે. એ રશતાને "ચીનકા બજાર" અથવા ચીનાઈ બજાર કરી કેહેછે, અને તેને બંધે છેડે એકકી ઊમદા ભાગરો આવેલીછે, તથા તેનો દેખાવ, જોનારને ઘણો અજબ જેવો લાગેછે. એ રશતો અને ગુમતી નદીના કીનારાની વચે બાદશાહને રેહેવાનું મકાંન આવેલુંછે. ફરહતબખશ નામની જે જગાછે તે છેક નદીની પડોશમાં આવેલીછે. એ જગા ઘણી તારીફ લાએક રીતે બનાવીછે, તેની ઊપર ઘણુંક આરશાં તથા માળવા કરી લીધેલાછે અને તાંહાં નાહાના નાહાના ઓરડા કરેલાછે જે ઘણા શોભીતા દેખાએછે એટલુંજ નહી પણ તે શાથે કુવારા અને ચોણક દારછે, અને તે ઠેકાણે એવીતો જુકતીઓ લગાડેલીછે કે તડકેથી તપેલાં માણશોને ઘણોજ કરાર વલેછે. તાંહાં મજેના બાગો બનાવેલાછે, અને તેઓની અછી નગેબાની કીધામાં આવેછે. પડોશમાં તલાવોછે તેની અંદરની બાજુએ રંગે મરમર જડી લીધેલાછે, અને તે જગા ઊપર એવોતો ઠંડો પવન વાહેછે કે જેથી કરીને માણશોના જીવને બેવડી કરાર થાએછે, પાણીના ફવારા ઊડેછે તેથી વનશપતી

ને ઊગવામાં અછી મદદ થાએછે તથા આશપાશની હવા તાજી રેહેછે. એટલું શઘલું છતાં પણ લખનઓના મેહેલનો એક ભાગ વાન આરલીઅના જોએઆમાં આવેઓછે તે કેહેછે કે એક ઓરડામાં એક કાલું કફન બાંધેલું હતું જેની ઊપર માણશના હાડકાંનાં પાંજરાંનાં ચીતર પાડેલાં હતાં, તથા તે ઓરડામાં કેટલાંક ઘાતકી તથા રીબાવી મારવાનાં હથીઆરો ટાંગેલાં હતાં. એ જગા વીશે એવું શાંભલવામાં આવીઊંછે કે હકીલાં અને બે અદબ લોકોને એ ઠેકાણે કેદ કીધામાં આવતાં હતાં, તથા એવું પણ શાંભલવામાં આવીઊંછે કે એ અધારા ગારમાં આગલા વખતમાં કેટલાક બંધવાઓનો પરાણ પણ ગેઓછે.

એ શેહેરનો બીજો એક ભાગ જે પારકાં માણશોને ઘણો પશંદ પડતોછે તે બાદશાહી મકાનથી દુરછે. જેવારે ઈશવી શન ૧૭૭૫ માં નવાબ વજીર અશુફઊદદોલા રાજ કરતો હતો તેવારે તેણે, શેહેરનો એ ભાગ બંધાવેઓ હતો. એ જગા ઊપર ઘણી શોભા આપનાર ઈમામવારાછે, જેને વીશે એ લખનારે એવું જણાવીઊંછે કે એ ઈમામવારાની બાંધણીના કરતાં શરશ બાંધણી કદાચ મલી આવશે લારડ વેલનશીઆ એ જગા વીશે આ પરમાણે પોતાનું મત આપેછે કે ઈમામવારા, તેની પાશે જે મસજીદછે તે, અને તાંહાંની ભાગશે, એ તરણ ચીજો અતરેની બાંધણીના ઊંચા નમુના દાખલ જશછે. એઓનાં બાંધકામમા જે કલા અને ચતુરાઈ લગાડેલીછે તે શઘલી રીતે શંપુરણછે. એ બાંધકામમાં જે શોભા દાખલ કરેલીછે, અને તે શાથે બારીક કામ કીધુંછે તે ઊપરથી કોઈ અણજાણ્યો શખશ એમ વીચાર કરશે કે એવું કામ કોઈ માનવીની કારીગરથી થઈ શકે નહી, પણ કોઈ પરીઆંઓએ એ કામ કીધુંછે એવી બાબદોમા હીબર નામનો શખશ જે ઘણો નુકતેચીનીછે અને જેના બોલવાને લોકો માન આપેછે, તે પણ બેધડક એ જગા વીશે આ રીતે બોલેછે કે "આ જગાના કરતાં મેં એથી બીજી કોઈ જગા જોઈ નથી કે જેના બાંધકામથી મહને વધારે ખુશી ઊપજી હોએ " એ જગા આગલથી હશનબાદ તરફ જવાનો એક ધોરી રશતોછે, અને તાંહાજ નજદીક રશતા ઊપર એક મસજીદ આવેલીછે—એ મસજીદ બંધાવાનો આ સાદત અલીએ આરંભ કરેઓ હતો, પણ તે મરણ પામેઆ પછી પાછલથી તે ઊપર કોઈએ પુરતું ધેઆન પોહોચાડીઊં નથી તેથી તે મસજીદ અધુરી પડેલીછે. નદીની ડાબી બાજુએ જાનવરો રાખવાનું એક બાદશાહી શંગરહશથાનછે, એ શંગરહશથાનમા ઘણીએક જાતનાં અને તરેહવાર જાનવરો એકઠાં કરેઆંછે તેની જ પડોશમા ખબુતરોનાં શંગરહને માટે એક જુદી જગા કીધેલીછે. કેહેછે કે આ ખબુતરો ઊપર લખનઓના લોકોનો બહુ પેઆર હોએછે,

ઈંગરેજના રેશીડેંટની જગા મેહેલની પડોશમાંજછે. એ જગાની રખેવાલીને માટે શીપાઈઓની માતરે એક કંપની હતી તે ઊપર હીબર નામનો તવારીખ લખનાર પોતાની અજાએબી બતલાવેછે કે જે જગા ઊપરનાં તમામ રેહેવાશીઓ હથીઆર બંધ તે જગા ઊપર બરીટીશ રેશીડેનશીની શંભાલને માટે માતરે લશકરની એકજ તુકડીછે, ને બશ નથી, શબબ કે ઈંગરેજનું બીજું લશકર નદીને પેલે પાર આશરે તરણ ચાર માઈલ દુરછે. લખનઓના શેહેરના અગની ખુણા તરફ આશરે તરણ ચાર માઈલને છેડે નદીને જમને તીરે કાનશટાંટીઆ નામની ઈમારતછે, એ ઈમારત ઘણીજ અજબ જેવીછે, જેમાં બાંધકામમા કારીગરીના કોઈપણ નમુના ખાલી રાખેઆ નથી. કફલાતની અંદર તરેહવાર જોવા લાએક અને રમાણીઅ ચીતરો જેવાકે શીહ, દેવ, દેવીઓ અને એ વગર બીજાં ઘણાંજ પાડેલાંછે. કેહેછે કે એ ઈમારત કલાદ મારટીન નામના એક ફરેનચે બેહદ પઈશા ખરચીને બંધાવી હતી. એ ફરેનચ પેહેલ વેહેલાં હીંદુશથાનમાં એક શાધારણ શીપાઈ તરીકે આવેઓ હતો, પણ પાછલથી મેજર જનરલનો માનવત ઓધો તેને મલેઓ હતો, અને એ ધણી પોતાના મરણ પાછલ ઘણી દોલત મુકી ગએઓ હતો. એની લાશને એ ઈમારતના એક હેઠલના ઓરડામાં ડાટેલીછે. એ મારટીન ફરેનચે પોતાની દોલતનો કેટલોક ભાગ જેમ વેહેમી અને ગાડીરીતે આવી મીલકતો બંધાવા પાછલ ખરચેલો છે, તેમજ તેણે પોતાનાં વીતનો ઘણોક ભાગ દેશનાં શુધારા પાછલ પણ ખરચેલોછે. એ ધણીએ લખનઓમાં એક મદરેશા ઈશથાપીછે જે તેના મરણ પછી તેની ઈઆદગારી કાએમ રાખવાને તેના પોતાના "લા મારટીનેર" નામથી મોજુદછે.

હીંદુશથાન માહેલાં બીજાં કેટલાક શેહેરો કરતા

લખનઓ શુધારામાં વધારે આગેવાન હતું એવું જણાએછે, કારણકે " આબજરવેટરી " એટલે આકાશ ઊપરના તારા અને બીજા ઘરેહોને તપાશવાની જગા લખનઓમાં પેહેલો દરજો ધરાવેછે. "એ આબજરવેટરી" મેજર વીલકાકશ નામના શખશે પેહેલી ઊભી કરાવી હતી, અને તેણે પોતાનાં ઊપરીપણા એકલ કેટલાંએક ચબરાક માણશોને તે કામને માટે તઈઆર કીધાં હતા, એ માહાશોમાં મોહોટો ભાગ ચાંમડીઓનો હતો એ જગા ઊપરએક બીમારખાનું તથા એક દવાખાનુંછે, જેથી દરદીઓને અછો ફાએદો મલેછે. તે જગા ઊપર એક ઈંગરેજી દેવલ હતું, તે હાલ થોડીએક મુદતની વાત ઊપર બીરીટીશ શરકારને અશતક કરેઆમા આવેલીંછે, તથા તેની મરામતને માટે કેટલુંએક નાણું પણ આપેલીંછે. લખનઓની વશતી વીશે કશી ચોકશ ગણતરી હાન લાગી નથી, તોપણ આણીગમ તેણીગમના અટકટા ઊપરથી કેહેવાને બની આવેછે કે તાહાંની વશતી આશરે ૩૦૦૦૦૦ તરણ લાખ માણશોનીછે. તથા તાહાના રેહેવાશીઓમાં મુશલમાન તથા ખીરીશટીઓની શંખીઆ હીંદુ કરતાં વધુછે. લખનઓની રેશીડેનશીમા જે ઘણાંએક માણશોછે તે શીવાએ પાદશાહે પોતાની ચાકરીમાં કેટલાએક ઈઊરોપીઅનો તથા ફીરંગીઓને રાખેલા હતા. તથા તે વગરે એ શઘલી વરણના કેટલાએક વેપારીઓ પણછે. એ જગા ઊપર શઘલા માણશો અથીઆરબંધ ફરતાં ફરેછે, અને એ અથીઆર બાધીને ફરવાની ટેવ તાંહાંના રેહેવાશીઓમાં એટલી તો ફેલાઈ ગએલીછે, કે દુકાનદારો તથા બીજાં કાંમદારો પણ ઢાલ તલવાર બાંધીને આખો દાહાડો પોતાનું કાંમ કરેછે. બનારશ થઈને જવાનપુર અને શલતાનપુરને મારગે જતાં લખનોથી કલકતાનો તશાવત ૬૧૦ માઈલછે. ગુનતીથી ગંગા નદીને મારગે જતાં ૯૨૫ માઈલ જમા કાપવી પડેછે, અથવા શંદરનંદરને રસને જતાં ૧૧૦૨ માઈલ કાપવા પડેછે.

આએ પરમાણે લખનઓ અને તેની અંદરની જગા વીશે ટુક એહેવાલ આપેઓછે. હાલ ચાલેલા બલવાથી કોણ જાણે એ શુંદર જગાની કેટલી ખરાબી થઈ ગઈ હશે આગલા વખતમાં એ જગા જેવી રલીઆમણી અને બાગેબેહેશત જેવી દેખાતી હતી તે કોણ જાણે હવે કેવી ડરામણી અને ભઅંકર થઈ ગઈ હશે, શબબ કે એ જગા ઊપર જેમ નાપાક ખુની બલવાખોરોએ ખરાબી કરીછે, તેમ તેઓને હાંકી કાહાડવા કેટલીએક નુકશાંની આપણા બાહાદુર ઈંગરેજ લશકરને હાતે પણ થઈ હશે.

દોલત.

દોલત અથવા ધન મેલવવાને માટે માણશો તરેહવાર રીતે રંજ અને શક્તી ખેચેછે. વલી કેટલાક માણશો દોલત મેલવવાને માટે તરેહવાર દગાફાતના પણ કરેછે, અને આ ચાર દાહાડાની ફાની દુનીઆની લાલચોના ફશીને, માણશ પઈશા મેલવવાને માટે લોભી થઈ રેહેછે, પણ તેવાં માણશો લગાર લાંબો વીચાર કરી શકતાં નથી કે જો એક દમ તે શાહેબને ઘરનુ તેડું આવીઊંતો રંજ અને શક્તી ભોગવીને, અથવા લુછાઈ દાંગાઈ કરીને મેલવેલી દોલત તેઓને શું કામ આવશે. બશ કેટલાંક માણશોએતો કાંઈ એવોજ ઠરાવ કીધેલો જણાએછે કે તેઓને પરમેશવરે આ દુનીઆમાં જે પેદા કીધાછે તે માતરે કંઈ કરવા નહી પણ ધન, દોલત અને પઈશા એકઠા કરવા મોકલેઆછે. ઘણીવાર એવું જોએઆમાં અને શાંભલવામાં આવીઊંછે કે કેટલાક એવા લોભીઆઓ શુંધી શુંધીને પઈશા એકઠા કરી ગએઆછે, તે બીજાઓએ મોજ શોખમાં ઊડાવી નાંખેઆછે. પઈશા મેલવવાને ખંતમાં રેહેનારની આટલી ખાતરીછે કે તે પોતે કાંઈ કેઆમતના દાહાડા શુધી જીવી, પોતે મેલવેલા પઈશાનું શુખ ભોગવનાર નથી, તારે હવે તેના ધણીએ શા માટે હાએ અફશોશ કરી પઈશા મેલવવા પાછલ જીંદગાની તોડવી જોઈએ. આ બીના લખવાની મતલબ એવી નથી કે માણશે પઈશા મેલવવાને વાજબી કોશેશ નહી કરવી, બલકે એથી ઊલટીજ મતલબછે કે વાજબી રીતે જે થોડુ ઘણું પેદા કરવાની માણશમાં શક્તી હોએ તે પરમાણે તેણે મેહેનત કરી પોતાનું અને પોતાનાં કુટુંબનું ગુજરાન કરવું અલબતાં આ દુનીઆમાં પોતાનો નીભાવ કરવાને દરએક માણશની ફરજછે કે તેણે વાજબી મેહેનત કરી એકીનદારીથી પાંચ પઈશા મેલવવા, અને તે મેલવેલા પઈશા શા મારગે ખરચવા; પણ જેઓએ ખરું

રૈશતો એંખતેચાર કરતાં નથી અને ગાતરે શંગરી મુકવાનેજ દોલત મેલવવા પાછલ જેઓ ખાખા વગખા થાએછે તેઓને જાણવું જોઈએછે કે એ પરમાણે મેલવેલું તેઓને પોતાનેતો નકામુંછે. આ એક હકીકતી એક વાત ઊપરથી એવું જણાએછે કે જે કેટલાક બીચારાઓ વાજબી મેહનત કરી પશીને ગરકાવ થઈ પાંચ પઈશા મેલવેછે, તેવા કેટલાક શખશો કેટલીક વખતે પોતાનું મેલવેલું વાપરી શકતા નથી, તો પછી જેઓ દગાઈ લુચાઈથી અને બે ઈમાનીથી દોલત મેલવેછે તેઓના તે શા હાલ.

કેટલાએક ખાણ ખોદનારાઓ એક વેલાએ અતીશએ મેહનત કરી કેટલુંક શોનું એકઠું કરી "શેંટ્રલ અમેરીકા" નામે એક વાહાણમાં શવાર થઈ પોત પોતાને વતન જતા હતા. કેહેછેકે એ વેલાએ તે વાહાણ માહેલા દરએક ઊતારૂઓ જોડે ઘણું શોનું હતું, તથા તેઓ પાંચ પઈશાના જીવવાલા થએલા હતા, તેઓના પઈશા હજારોની રકમના ગણાતા હતા. એ ઊતારૂઓ માહેલા કેટલાએકો પોતે મેલવેલા પઈશાનું શુખ ભોગવવાની આશા રાખી પોતાને વતન જવા નીકલેઆ હતા, કે હવે પોતાની જગા પર જઈ પોતાની જીંદગીના બાકી રહેલા દહાડા પોતાનાં બચાં કચાં શાથે શુખમાં કાહાડે. પણ તે બીચારાઓની આશા એકદમ લશર થઈ હતી. દરીઆમાં એકાએક તોફાન થઈ આવીઊં, અને તે એટલુંતો જોરે મંદ હતું કે તે વાહાણ બચશે એવી કાંઈ આશા રહીજ નહી. એ વેલાએ તે ઊતારૂઓના જીવ ઊડી ગએઆ, શઊ કોઈ નાશીપાશ થઈ ગએઆ, અને શઘલાઓ પોતાની દોલતની કશી દરકાર ન કરતાં પોતાના જાનની શલામતીને મારે ઈનતેજારીમાં આવી પડેઆ—અતીઆર શુધી જે શોનું તથા બીજું ધન તેના માલેકોએ કબજાનમાં તથા શંભાલમાં રાખેલું હતું, તે હવે એક દમ ખુલું મુકેઆમાં આવીઊં, પણ તાકાત કોણની કે તેને એક આંગલી લગાડે. એવી અવશથામાં તે આશા ભરેલા તથા ઊમેદમાં પુર શખશો અરવાઈ ગએઆ, અને રંજ શકતી ભોગવી ભેગા કીધેલા પઈશા તથા દોલત દરીઆને હવાલે થએઆ.

ચોરી પકડવાનો એક ઊપાએ.

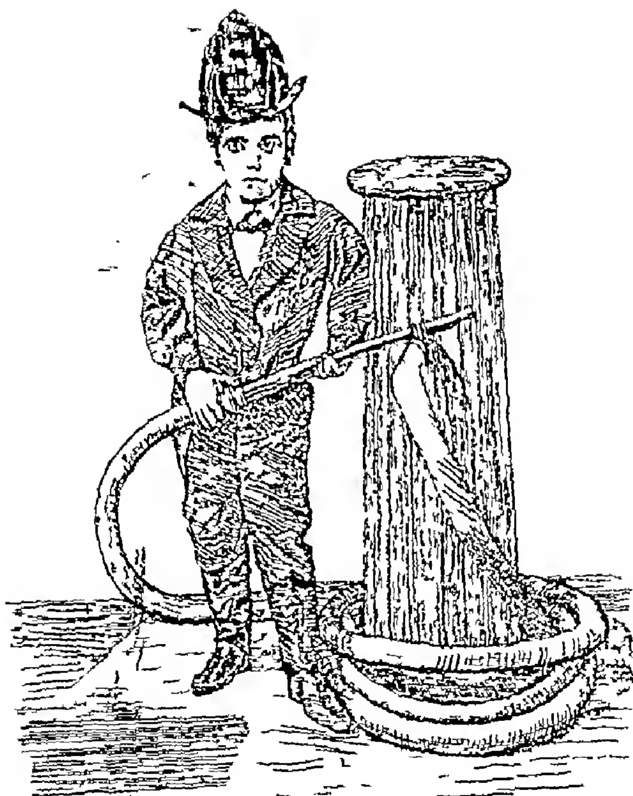
એક શેહરમાં રૂ પુશકલ ચોરાતો હતો, તે ઊપરથી તે રૂના માલેકે ચોર પકડવાનો શેહેલો ઊપાએ શોધીને ગામનાં તમામ માણશોને જમવાનું નોંતરૂં કીધું હતું, અને જારે લોકો જમવાને આવેઆ હતા તારે તેઓને પાટી ઊપર બેશાડીને તે ધણી આ રીતે બોલેઓ હતો કે "શું આ ગામનાં લોકો લુછાંછે કે રૂ ચોરેછેતો ચોરેછે, પણ અતરે જમવા આવેઆંછે તાંહાં પણ તે ચોરેલો રૂ પોતાની દાહાડીઓને વલગાવીને શાથે લાવેઆછે." એ ઊપરથી, જેઓ રૂ ચોરતા હતા, તેઓએ વીચાર કીધો કે કોણ જાણે આપણી દાહાડીને રૂ વલગેલો હશે, એમ જાણીને લાગલા દાહાડી લુછી નાખવા લાગા, તે ઊપરથી તેઓ ચોર છે એવું સાબેત થઈઊં હતું, એવી એક કાહાણીછે, પણ આ એકલ જણાવેલી એક વાત જે ખરેખરી બનેલીછે તે ઊપરથી ચંચલ મનના અને હાજર જવાબી તથા સમએ સુચકતાનો ગુણ ધરાવનાર માણશો, વીશે કાંઈ આપણા મનમાં અશર થાએછે.

કેહેછે કે મી૦ વેબસતર, જે અમેરીકાનો એક મોહોટો ધહરશથ હતો, તે એક વેલાએ મુશાફરી કરવાને નીકલેઓ હતો; વાટમાં ચાલતાં રાત પડી અએઆના શબબથી રશતા ઊપરની એક ધરમશાલામાં તેણે મુકામ કીધો. એજ ધરમશાલામાં બીજા વીશ માંણશોએ પણ ઊતારો કીધો હતો. એ માણશોની મંડલીમાંથી કોઈ એક જણનું ઘડીઆલ ચોરાઈઊં. અલબતાં તે ઘડીઆલ તે મંડલીમાંનાજ એક શખશે ચોરીઊં હતું, તોપણ વગર મુદે તેની ઊપર ચોરી ચહડવાઈ શકાઈ નહી, તેથી તેઓ પોતાના નવા ઊતારૂ મી૦ વેબશતર જોડે આવી નેને અરજ કરવા લાગીઆ કે "શેઠ હમારી મંડલીમાના એક જણનું ઘડીઆલ ચોરાઈઊંછે, વાશતે જો તમો તે મેલવી આપવાને કોઈ ઈઊકતી કરશોતો તમારો મોહોટો આભાર થશે." મી૦ વેબસતરે જોઈઊંકે તે ઘડીઆલ વીશ જણ માહેલાજ કોઈ એક શખશે ચોરીઊંછે, અને તે વીશે જણ અતરે હાજર પણછે; કોઈ બાહેરતો ગઈઊં નથી કે કયે મુકી આવીઊં હોએ તેથી કોઈ એવી ઈઊકતી કરવી કે તે ચોર શપડાઈ જાએ. એવી વેવાએ શઊથી શેહેલો રશતો એ

જ હતો કે શઘલાનાં જાહાડા લેવા એટલે આપોઆપ ચોર મલી આવતે, પણ મી૦ વેબસટરે ધારીઉં કે એથી નીર અપરાધીઓને મોહોટું અપમાન પુગશે, માટે તેણે પોતાની શ્રમએ શુચકતાનાં બલથી એક ઊપાએ શોધી કાહાડેઓ. તે બોલેઓ "જલદી આ કોઠરીના દરવાજા બંધ કરો, અને એ માહેથી કોઈને બાહાર જવા દેશો નાં" એટલું બોલીને તેણે તે ધરમશાલાના રખેવાલને અરજ કીધી કે મેહેરબાની કરીને તમારી ચાહની મોહોટી કીટલી લાવો. તે ઊપરથી તે ધણીએ એક કીટલી લાવી હાજર કીધી. તે કીટલીને મી૦ વેબસટરે જમીન ઊપર ઊંધી મેલી, ઈઆને મોહોડું જમીન શાથે લગાડીઉં અને તલીઉં જે મેશથી તમામ કાલું થએલું હતું તે ઊપર રાખીઊ. એમ કરેઆ બાદ વલી પાછું મી૦ વેબસતરે તે ધરમશાલાના રખેવાલને કહ્યીઉં કે તમારા જોડે એકાદ ખબુતર અથવા કાંઈ બીજું પખશી હોએતો તે અતરે લાવી હાજર કરો. એ ઊપરથી તે રખેવાલે તુરત તે ઠેકાણે એક પખશી હાજર કીધું, જેને મી૦ વેબસટરે પેલી ઊંધી વાલેલી કીટલીમાં નાંખીઉં, અને તુરત બતી ગુલ કરી નાંખીને બોલીઓ કે "ભાઈઓ હું નહી ધારતોકે પેલો ઘડીઆલ ચોર કોઈ અતરે હોએ, અને તે કરતા જો કોઈ અતરેજ હશે તો તે હમણા પંકડાઈ આવવાનો." એટલુ બોલીને તેણે શઘલાઓને જણાવીઉં કે "તમે વારા ફરતી એક એક જણ આવીને આ કીટલીને હાત લગાડીને પાછા જાઓ, અલબતા જારે ચોરનો હાત એ કીટલીને લાગશે તારે અંદરનું પખશી પોતાની મેલે અવાજ કરશે, એટલે તે ચોર પકડાશે" એ બોલવું શાંભલીઆથી તે મંડલીમાં જે ચોર હતો તેને ધાશતી પેઠી અને તેણે વીચાર કીધો કે જો હું જઈને હાત લગાડીશ અને પેલું પખશી અવાજ કરશેતો હું શપડાઈ જવશ અને વલી ઘડીઆલ પણ માહારી પાશેજછે, તેથી બેહેતર એજકે શઘલા જણા હાત લગાડી. આવે, અને હું છાનોમાનો બેશી રહું, અંધારામાં કોણ જુએછે કે ફલાણાએ હાત લગાડીઓછે અને ફલાણાએ નથી લગાડીઓ: " જારે શઘલા જણ વારા ફરતી તે કીટલીને હાત લગાડી રહેઆ તારે, તે મંડલીમાંથી અવાજ નીકલીઓ કે "લગો હમે હાતતો લગાડી ચુકા પણ પેલું પખશી કાંઈ વાશીઉં નથી" તે ઊપરથી મી૦ વેબસટરે લાગલો હોકમ કરેઓ કે જલદીથી ઓરડામાં બતી લાવે. બતી લાવેઆ પછી મી૦ વેબસટર, લગાર વીચારમાં પડેઓ હોએ એમ ડોલ ઘાલીને, બોલેઓ કે "એ વાત કેમ બને, જો ચોર અતરે હાજર હોએતો ખચીત જારે તેણે હાત લગાડેઓ તારે પખશીએ અવાજ કરવો જોઈતો હતો, પણ જારે તેમ બનીઉં નથી તારે એમાં કાંઈ ભરમછે, માટે જોઈએ તો શઘલા મને તમારા હાત દેખાડો એટલે હું પારખી કાહાડીશ." એ ઊપરથી શઘલાઓએ પોત પોતાના હાત બતલાવેઆ, જેઓ ઊપર મેશના ડાઘ પડેલા મી૦ વેબશટરે જોએઆ, પણ એક ધણીએ પોતાનો હાત બતલાવવાની અખારા કીધા ઊપરથી તેને તુરત બાહાર ઘશડી કાહાડેઓ અને તેના હાત જોએઆ તો તે ઊપર કાંઈ ડાઘ જણાએઆ નહી, તે ઊપરથી મી૦ વેબસટરે ધારીઉં કે એવણજ ચોર હશે, તેથી બીહીને હાત લગાડીઓ નથી, એમ વીચારીને તુરત તેના જાહાડા લેવડાવવાનો હોકમ કીધો. અલબતા તેણે ઘડીઆલ ચોરીઉં હતું તેથી જાહાડા લેતાં પકડાઈ આવીઉં. આ પરમાણે તે ચોરીનો પટો લાગાથી તે ઘરહશથોએ મી૦ વેબસટરનો મોહોટો ઊપકાર માનેઓ. કેહેવતછે કે "પાપ બોલે નહી પણ બોરે" તેમ આ ચોરના હાલ થએઆ. તેણે પોતે જે એક છુપો અપરાધ કરેઓ હતો, તેનાં અંત કરણને પશદ પડેઓ નહી, તે ઊપરથીજ તે પોતાને હાતે શપડાઈ ગએઓ. જેમ બીજાઓએ વગર ધાશતીએ તે કીટલીને હાત લગાડેઆ હતા તેમજ જો એણે પણ હાત લગાડેઓ હોતતો તેથી, પેલી કીટલીમાંનું પખશી કદી વાશતતો નહીજ તોપણ તે પોતે, જાતે ચોર હતો તેથી તેને અમશથી ધાશતી રહી.

આગ હોલવનાર ૭ા વરશનો છોકરો.

આ ચીતાર કોણનો પાડેલોછે? શાડા શાત વરશના છોકરાનો; એનું નામ રીચરડ જાકશન નીકોલન. એ ઊભો રહી શું કરેછે? તમે શાંભલીને તાજુબ થઈ જશો તમારા દેશના ૭ા વરશના છોકરા

રીચરડ જ્યકરીન નીઉટન,
શાગરશાન પરેરોનો, આગની વખતે ઝુમખો ચાંપેનાર.

રાત પડી કે એટલાં ઊપર બાહેર નીકલવાને બીહેછે; અને રાતના માંએ અથવાં બાવાની કેરમાં ભરાઈ શુએછે અજુવાં——લાગીતો માંએને અથવા ચાકરને લઈ શાથે જાએછે. પણ તેવું હીઆં કઈ મુતલક છેજ નહી આ શુરો છોકરો આગ હોલવવાને હાતમાં ખુંબાની નલી લઈ ઊભોછે. આગથી એ બીહીતો નથી એટલુંજ નહી, પણ આગ હોલવવાને એટલોતો શોખ રાખેછે કે આટલી નાહાની વએમાં એ ધંધામાં પોતાના બાપની શાથે શામેલ થઓછે

જુઓ કેવી હીમતથી એ ખુંબાની નલી પકડીને ઊભોછે. એ ખુંબો દાબવા નથી ઊભો, પણ ખુંબાની નલી પકડીને ઊભોછે જેથી માંલુમ પડેછે કે આગની છેક નજદીક જવાને એ વધારે શોખ રાખેછે. જુઓ કેવી બોહો ચહડાવીછે! ટોપી કેઆ અકડથી મુકીછે! બુટ કેવાં મોટાં પેહેરેઆછે, જે છેક ગુહન ઊપર ચહડેલાંછે. એ છોકરાના મનમાં ધાશતી કઈ દેખાતી નથી. એને મનશ પોતાની વએના ખેલ પરમાણે જાણે ગીલી દાનડા રમવાને ઊભોછે. ખરેખર આગ હોલવવાનું કાંમ એ એક રમત અથવા મોજ શમજેછે, અને આગ લાગીછે એવું શાંભલતાને વાર આગ હોલવનારાઓની પોતાની ટોલીમાં પેહેલો આવીને ઊભો રેહેછે.

આ છોકરાનુ ચીતાર શધલાં માં બાપોએ પોતાના નાહાના ૭ થીતે ૧૭ વરશના છોકરાઓને દેખાડવો જોઈએછ, અને એક દાખલા તરીકે આ નાહાના છોકરાની હીમત પરમાણે ચાલવાને તેઓને શીકામણ દેવી જોઈએ.

આગ હોલવવા શારૂં અમેરીકા દેશમાં જેવી ગોઠવણ થઈછે તેવી કોઈ બીજે ઠેકાણે થએલી શાંભલવામાં નથી આવી. તોહાં આગ હોલવવાને શરકારની તરફથી કોઈબી બંદોબશ્ત કરવાની જરૂર પડતીજ નથી. તાંહાંના લોકમાં કુદરતી ઊલટ એટલીછે કે આગ લાગી એટલે હોલવવા શારૂં માંણશો પોતાની ઈછાથી તુટી પડેછે. આશને આશતે એવું બનીઊછે કે કેટલાએક લોકોએ મલી પોત પોતામા ટોલી બનાવીછે, જેનું નામ આગ હોલવનાર ટોલી. એ ટોલીઓમાં શાધારંણ ધંધાવાલા, જેવા કે શુથાર લોહાર, દુકાનદાર, કલારક, એવા એવાઓ શામેલ થએલા હોએછે. તેઓ પોતાનો ધંધો બજાવેઆ પછી રાતના એક ઠેકાણા ઊપર શધલા શાથે રેહેછે, શાથે ખાએછે, અને તાંહાંજ શુએછે, કે રાતના કાંમ પડતાં શધલા જણને તુરત શાથે મલી જવાને બની આવે. જો કોઈ પરણેલો અથવા છોકરાં બચા વાલો હોએતો તેને શારૂં તે ઘરમાં જુદા જુદા ઓરડા કરી રાખેલા હોએછે. એ ઘર કાંઈ નાહાનું નથી. અલબત એક મોહોટી "હટેલ" જેવી "હટેલ" છે, જેમા દીવા બતી અને બીજો શર શરનજામ શીનગાર કરવાને રાખેલો હોએછે, શેહેરની હવા અને રશતા શાફ રાખનાર "મીઊનીશીપલ" ખાતાંમાથી એવી દરએક ટોલીઓને ખુંબા મળેછે, પણ તે ખુંબાઓ ઊપર પછવાડેથી એ ટોલીવાલા જેમ પોતાની ખુશી અને શોખમાં આવે એવી નકશીઓ અને શીનગાર કરેછે, અને તે કોઈ વાર ઘણોજ કીમતી થઈ પડેછે. દરએક ટોલીવાલા પોતાની ઈછા પરમાણે અને નનગ મતો પણ એક શરખો પોશાક પેહેરી નીકલેછે, અને આગ હોલવવા જાણે પોતાની મીલકત બલતી હોએ એ પરમાણે પરોપકારી પણેથી મેહેનત કરેછે.

કહે ઠેકાણે આગ લાગીછે એ વીશે ખબર તુરત આપવા વીજલીના તાર રસતે રસ્તે અને મોહાલે મોહાલે અને ગલીએ ગલીએ ફરી વલેઆછે. કોઈબી ઠેકાણે આગ લાગી તો એક પલવારમાં આખા શેહેરમાં એકજ વખતે ખબર પડી શકેછે. ટેલીગરાફમા આટલા શબદો ફરી વલેછે. "આગ—૩ જો મોહાલો, ૫ મું ઠેકાણું—" નજદીકની જગાના ખુંબા તુરત નીકલી પડેછે, અને પલવારમાં એ આફતનું સેવટ લાવી મેલેછે.

આગ હોલવનાર ટોલીઓને કોઈ પગાર મલતો નથી, જે ધણીઓની ઈમારતો, મીલકત, માલ, જોખમમાં આવી પડેઆ હોએ તેઓ તરફથી મોહોટી બખશેશો જાએછે ને તાં સુધીકે કોઈ કોઈવાર દેબલ ઊપર જમવાના રૂપાના વાશણો—દારૂ પીવાના શુનાથી મઢેલા ટમલરો અને ગવાશો, અને કેટલાજ બીજો શીનગારનો શામાન—કોઈ કોઈવાર નગદ નાણું, ઈનીઆદી. એ ટોલીમાં જેઓને શામેલ થવાની ઈછા હોએ તેઓ વીશે ટોલી વાલા પોત પોતાના મત આપેછે, અને વધારે મત પડેઆથીજ તેને શામેલ કરેછે. દરએક ટોલીનો એક શરનશીન ટોલીવાલા પોતેજ પંશંદ કરી રાખેછે, અને તેના હુકમ મુજબ શઘલું કાંમ ચાલેછે. ફૂકાના જેમ શીપાઈઓ લડાઈ કરવાની ઈછા રાખેછે, તેમ એ ટોલીના માણશો આગ

શાને લડાઈ કરવાને હંમેશ તઈઆર અને હોશ ભરેલા હોએછે. ટોલીમા ઘણું કરીને જુવાન અને નાહાની વયોના ઊછરતા છોકરાઓ હોએછે. અને એવી ટોલીમાં શામેલ થવાનું કામ માતરે એક મોજ ભોગવવા શામેલ થતા હોએ એમ શમજેછે.

આપણા ગામડીઓમાં આગ હોલવવાની પરોપકારી ઈચછા મુતલક છે નહી. જો પોતાનું ઘેર બળવાનું હોયતોજ મેહનત કરવી. પરાઆની દરકાર નથી. ફલાણે ઠેકાણે ભારી આગ લાગીછે, ચાલો તે જોવા જઈએ, પણ તે હોલવવામાં જરાપણ હાત નહી મદદ તરીકે આપવો. બુંમા પાડવાની ધાશતી રાખી દુર ઊભુ રેહેવું અથવા એણીગમથી પેલીગમ નાહાશતા ફરવું. માતરે તમાશગીરની માઆફક ભીડ કરી ઊભું રેહેવું, કામ કરનારાઓને અડચણ કરવી, અને છેલ વેહેલે, શીપાઈઓને હાતના ધકા મુકી ખાઈ ઘેર આવવુ. જો પરોપકારી પણે મેહનત કરવામા રોકાઆતા એવું કઈ થનાર નથી, અને તમારા દીલમા શંતોશ આવશે કે મારા ભાઈબંધને શારૂં મારૂ જોર, અકલ, અને દીલ કામે લગાડવાને મહને આજે એક તક મલી આવીછે. એમ કોણ કરશે? શબરો, સોલજરો, જેને લોકો હલકી પદવીના ગણેછે પણ તેઓ ખરાંજ મોહોટા દીલવાલાછે, નહીકે આપણા કેટલાએક ગામઠી શેઠ લોકો મોટાઈ પદવીએ ચહડેલા પણ ખરાજ નાહાના દીલવાલા.

બાએડીઆની બકબક.

જંગલી એક શરદારને "મડીરા" વાઈન વીશે પુછીઊં કે એ દારૂમાં શું ખુબીછે. જવાબ મલેઓ કે "એ-દારૂ મેં પીધા પછી એવું મહને માલુમ પડેછે કે મેં બાએડીઓની જીભમાંથી અને શીંહના દીલમાં નીકલતું મધછે. કાએકે જારે હું એ પીઊછું તારે બશ જાણે વાત અને ટીકટીકજ કરેઆ કરૂં એવી કે બાએડી જાત શું તેની જિતગલ બકબક કરી શકવાની. અને મારા દીલના એવુ નો શુર છુટેછે કે જાણે આખી જહાનને પટકી શકું, અને શીહ શું મારી શાંમણે ટકી શકે. આ જંગલીનું બોલવું ખરૂજછે, પણ તેનાથી આપણને એક બોધ થાએછે કે જંગલીએ બકબક કરવાની શરખામણી બાએડી જાત શાથે કીધી એ ઊપરથી એવું શાબેત થાએછે કે બાએડી જાત બકબક કરવામા ઘણી જબરીછે! મુગું મોહોડ રાખવું, અને થોડું બોલવુ, અને ઘણું શાંભલવું, એ શીકામણ તેઓએ લેવી જોઈએછ. આપણામાં જો કોઈ ઘણો દારૂ પી બકબકારો કરવા માંડે તો તેને આપણે પોપટ બનેલો બોલીએછે, પણ ઊપર કહેલા જંગલી શરદારે બાએડી શાથે શરખામણી કીધી એ શચાઈથી વેગલુ નથી, કોલી ટોલી શહવારના ઊઠી કે બોલવા માડેછે, તેને તેની પડોશન પટ પટતી પીલી જવાબ આપવા નીકલેછે, તે બેહુની વાતનો છેડો જારે રાતના સુવાનો વખત આવેછે તારે કદાચ આવેછે, અને ઘણી વખતતો વાતને પેટીમાં ઢાંકી રાખી શહવાર પડી કે પાછી ઊઘાડી શુરૂ કરેછે. તેમાં રોજના રોજ નીકલી જાએછે પણ તેનો છેડો નથી (આવતો, જબરી બોલનારી. રતન વહડકની વહડવા નીકલેછે તેની જબાન ચાલેછે તે નકરી દરજીની કાતર, બોલ-બોલ-બોલ-ગાલ-ગાલ-ગાલ-છીટાં-છીટા-છીટા-અને તેની શાંમણે જો ચાંદણબાઈ ચટકતી આવી તો પછી બક બકારો શાંભલવાની કોઈની તાકાદ રેહેતી નથી. જારે શંધા શાથે શુનામાશી મલી કે પછી જોઈ લેવો પડોશીઓ બીચારા કંટાલીને બારણા ઢાંકેછે, અને તોબી કાન બેહેરા થઈ જાએ એવા મોહોટેથી એક બીજાની વહડા વહડના આવાજો આવેછે તેથી તેઓને કાનમાં વગર પીજેલો રૂ ખોશવાની ફરજ પડેછે.

અરે એવા જે કોઈ આપણી જાતમા બઈરીઓ હોએ તેઓને આ વાતથી કેટલી શરમ ઊપજવી જોઈએ! જેઓ એવું નથી કરતા તેઓને પોતાની ચાલ એવી ન થાએ તેને શારૂ કેટલી શંભાલ રાખવી જોઈએ!

શેતાનના કજીઆ કંકાશને તમારા ઘેરમાંથી બહેર હાંકી કાહડો, અને ખોદાતાલાની શાંત્વા અને શપજ, તે ચેઆર અને નઆને, તમારા ઘેરમા તેડવાને ઊંબરો ધોઈ, ચોક પુરી, પધરામણી કરવાને ચીતો ગાઓ.

ગુચવણ ભરેલી બોલી.

કહેછે કે નેપલસ નામનાં શેહેરમાં એક માતબર શખશ રેહેતો હતો. એ શખશે મરતી વેલાએ જે વશીઅત કીધી તે તેના પોતાના એકપુરા છોકરાના હકમાં નુકશાન કારક હતી, તોપણ તે શેહેરના હીશેકની મેહેરબાનીની તથા ચાલાકીથી જે વાજબી હતુ તેજ પરમાણે થઈઊં હતું. પેલા માતબર શખશે પોતાની વસીઅતમા એવુ જણાવીઊં હતું કે તેની સઘલી મીલકત જે પચાશ હજાર કરાઊન કીમતનીછે તે, તે શેહેરનાં એક મઠના જોગીઓએ લેવી, અને તેની માહેથી જેટલું તેઓને ગમે એટલું દરવીઅ તેના છોકરાને આપવું. એ પરમાણે વસીઅત કરેઆ બાદ તે શખશ ગુજરી ગએઓ અને ધારા પરમાણે પેલા જોગીઓએ તેની સઘલી મીલકત પોતાને તાબે કરી લીધી, અને તે માહેથી ૪૨૦૦૦ કરાઊનનો અવેજ પોતે રાખીને માતરે ૮૦૦૦ કરાઊન પેલા મરનારના છોકરાને આપવા માંડીઆ, પણ તે છોકરાએ તેટલુ લેવાને ના પાડીઆથી તે કજીઓ દરબારમાં ગએઓ. તે વેલાએ ઈનસાફ કરનારે બંને બાજુ શારી પેઠે શાભલી લીધી, તથા પેલા વશીઅતની નકલ પણ જોઈ, તે ઊપરથી તો શાફ એવોજ અરથ નીકલેઓ કે પેલા જોગીઓને "ગમે" એટલું દરવીઅ મરનારના છોકરાને આપે. પણ તેણે જરા લંબાણ વીચાર પોહોંચાડીઓ કે ધણીના છોકરાને આટલું થોડું મલે, અને પારકાઓ નાહકમાં એ કદમ ખાઈ જાએછે તેથી તેણે શારી પેઠે વીચાર કરે આબાદ "જોગીઓને ગમે એટલુ" એ શબદો ઊપર પોતાનો પાએઓ રચીને તે બોલેઓ કે "તમારી બંને જણાની વાત શારી પેઠે હું શાંભલી ચુકોછુ, વશીઅત પણ મેં જોઈછે, એ ઊપરથી શાર માતરે એટલોજ નીકલેછે કે પેલા જોગીઓએ પોતે ૮૦૦૦ કરાઊન લેવા અને ૪૨૦૦૦ કરાઊન મરનારના વારસને આપવાં, કાંએકે વશીઅતમાં ખુલી રીતે લખેલુંછે કે જોગીઓને ગમે એટલા કરાઊન છોકરાને આપવા, તો હવે જોગીઓનેતો ૪૨૦૦૦ કરાઊન ગમેછે, માટે તે રકમ મરનારનાં વશીઅત પરમાણે તેના છોકરાને મલવી જોઈએ. અલબતાં આવી એક જુકતી કામે લગાડેઆથીજ પેલા છોકરાનો વાજબી ઈનસાફ થએઓછે, નહીતર તેને માતરે ૮૦૦૦ કરાઊન લઈનેજ ઘેર બેશવું પડત, કારણકે તેના મરનાર બાપે શઘલો આધાર પેલા જોગીઓ ઊપર રાખેલો હતો.

અવાજની ભયોઆંકર અશર.

તોપ, બંદુક અથવા ગબરાટના જેવા મોહોટા અવાજોથી કેટલીએક વેલાએ ભયંકર અશરો પરાણીઓ ઊપર થાએછે. એક લખનાર જણાવેછે કે જયારે ઈશવીશન ૧૬૯૭ મા લંડન મધે સુલેહ થઈ હતી, તારે બે ઘોડેસવાર શીપાઈઓને ઘોડા ઊપરથી ઊતારી તેઓ જોડે ખુશાલીના અવાજ કડાવવાને તેઓની બંદુકો ફોડવાને હોકમ કીધો. જે જગા ઊપર એ શીપાઈઓ ઊભા હતા તેની શામે એક કશાઈની દુકાન હતી, તે દુકાનના બારણાં આગલ એક મોહોટો કુતરો નીરભએ પણે શુતેલો હતો. જેવો એક તરફથી બંદુકનો અવાજ થએઓ કે તુરત બીજી તરફથી પેલો શુતેલો કુતરો ભર ઊંઘમાથી ભડકી ઊઠેઓ અને તેવોજ તાંહાંથી જીવ લઈને નાઠો અને એક ઓરડીમા જઈને કોઈ ઓદરાં હેઠલ ભરાઈ બેઠો. વલી જારે બીજીવાર બંદુક ફોડી તારે તે પાછો ભડકેઓ અને તે આખા ઓરડામાં અહીંથી તહીં અને તહીંથી અહીં અફડાવા લાગો, અને જાણે ઘણોજ દુખમાં પડેઓ હોએ એવો દેખાવા લાગો. પણ તરીજીવાર જે બંદુક ફુટી તે, તે કુતરાનો જીવ લેનાર માલમ પડી, જેવી તે તરીજીવાર ફુટીકે તે કુતરો ખુબ અફડાવા તથા પછડાવા લાગો અને તુરત મરણ પામી જમીન ઊપર પડેઓ; એ વેલાએ તેના મોહોડા તથા નાકમાથી પુશકલ લોહી વેહેતું હતું. એવી રીતે મોહોટા અવાજની અશર તે કુતરા ઊપર થઈ હતી.

દુનીઆમા બોલાતી ભાશા.

દુનીઆના સઘલા ભાગમાં મુસાફરી કરીને એક ઘરસથ થોડું થઈઊ નેપલસ શેહેરમાં જઈ પોહોચેઓછે. એ ધણીએ પોતાની મુસાફરીમાં ઘણુ કરીને જુદા જુદા દેશોમાં જે જે ભાશાઓ બોલાએછે ગો ઊ

પર ધ્યાંન આપીશુંછે. તે ધણી એવું જાહેર કરવા ને શક્તીવાન થઓછે કે આખા ઈરોપખંડમાં ૫૮૭ ભાશા બોલાએછે, એશીઆખંડમાં ૯૩૭ ભાશા, આફરીકાનાં ૨૨૬, અને અમેરીકામાં ૧૨૬૪, એ સઘલી મલીને ૩૦૦૦, તરણ હજાર જુદી જુદી ભાશા આ દુનીઆની શપાટી ઊપર બોલાએછે. એ મુસાફર એવો પોતાનો વીચાર બતલાવેછે કે સઘલી ભાશામાં એક મોટો મુખે મુલછે. એક પદના શબદો પેહેલા અથવા મુખે અવાજછે. પદોની જે જોડની થાઈ છે તે એક જાતના લોક બીજી જાત સાથે ભેલાઆથી અથવા એક બીજાની સાથે વધારે વેપાર સંબંધ રાખેઆથી થઈછે. એ મુસાફરના કેહેવા ઊપરથી એવું શીધ થાએછે કે ચીનાઈ, વેલશ, ગીરીક, હીબરૂ, અને જરમન એ ભાશાઓ એક પદના મુખે આધાર ઊપરથી થએલી માલુમ પડેછે. ચીનાઈ ભાશામાં ૨૧૪, મુલઅખશરો અથવા નીશાનોછે તેની મારફતથી મુખે વીચારો બોલાઈ શકાએછે, પણ બીજી બાબતો બોલવી હોએતો પેલા મુલા શબદોની એક બીજા સાથે જોડની કરીને બોલેછે. એ મુસાફરની ગણતરી પરમાણે ઈંગરેજી ભાશામાં ૨૫૦૦૦ પચીસ હજાર શબદોછે, ઈસપાનીસ ભાશામાં ૨૦૦૦૦ વીસ હજાર, ૨૫૦૦૦ પચીસ હજાર લાટીનમાં, ૩૦૦૦૦ તીસ હજાર ફરેંચમાં, ૪૫૦૦૦ પીસતાલીસ હજાર ઈટાલીઅનમાં, ૫૦૦૦૦ પચાસ હજાર ગીરીક (ઈઊનાની) ભાશામાં અને ૮૦૦૦૦ હેંશી હજાર જરમન ભાશામાંછે. દરએક જુદી જુદી જાતના મુલા અખશરોની ગણતરી નીચે પરમાણે આપીછે.

ઈટાલીઆન ભાશામાં મુલ અખશરો	૨૦
ઈસપાનીસ ભાશામાં મુલ અખશરો	૨૭
ઈંગલીસ ભાશામાં મુલ અખશરો	૨૬
ફરેંચ ભાશામાં મુલ અખશરો	૨૩
[illegible] માં મુલ અખશરો	૨૬
[illegible] માં મુલ અખશરો ..	૨૭
[illegible] મુલ અખશરો	૪૧
[illegible] અખશરો	૨૨
[illegible] મુલ અખશરો	૨૮
[illegible] અખશરો	૨૨
[illegible]	૨૮
[illegible] અખશરો	૩૫
.....	૨૧૪

પરવારતો વખત.

જાંહાં "ચાર મલે ચોટલા તાંહાં ભાગે ઓટલા" એવી એક નઠારી કેહેવત આપણાં લોકોમાં પ્રસરેલીછે. ખરેખર એ કેહેવત ઘણી ખરાબછે, અને તે અસતરી જાતને એબ લગાડનારછે, તથા એ કેહેવત બોલનારને પણ શરમ લાગે એવીછે. એટલું છતાં પણ અફશોસ ભરેલું છે કે આપણી કેટલીક ઓરતો કોઈ એવી ચાલ ચલાવીને ઊપલી દુરગંધ કેહેવતને જનદાર કરેછે. આપણી કેટલીક ઓરતોમાં 'બરઆગોજ એક રસમ દાખલ થએલીછે કે જો જરા પરવારતો વખત મલેઆતો બેશીને બે વાતો કરવી, પણ તે વાતોમા અકલ આવે તથા ગનેઆન વધે કેવી વાતતો કદાચજ થવાની, પણ પીરોજબાઈની પાલી, શુનાવહુનાં શાંકરાં અને અમલાજીની વેહેવાની વાતો ચાલવાની. એવી વેલાએ જો તે મંડલીમાં એકાદ બુઢી ઓરત હોઈતો તે વલી જુની અખે નવાં કૌતક જોતી કંટાલી ગએલી, સુઘરાઈ વલી 'રસમોની તરેહવાર નકલ કાહાડવા મંડી જવાની અને એ પરમાણે પોતાનો પરવારનો વખત કુથલીમાંજ રોકવાને આપણી કેટલીક ઓરતો વજખી જાણેછે. પણ તેવી ઓરતોને નમનતાઈ બલી અરજ એજ કરેઆમાં આવેછે કે બેહેનો તમો તમારો પરવારતો વખત કોઈ વધારે ઊપીઓગી ને અગતની બાબદમાં રોકો, કે જેથી તમને કાંઈ ફાએદો પણ થાએ, બાકી આ પરમાણે બેશીને કોના કુથલા કીધાથી તથા ખાનગી કુટુંબોની વાતો (પછી ખરી ઈઆ ખોટી) કાહાડેઆથી તમારાં ગનેઆનમાં કશો વધારો થનાર નથી, બલકે એ પરમાણે કીધાથી ઊલટાં તમો તે કીરનારની નજરમાં હલકી ગણાવોછો, અગરજો તમોને કાંઈ ફુરશદનો વખત મલેઓ તો તે વાખતે તમો કાંઈ કામ શોધી કાહાડો! એકે જે કોઈ આલશુ બેશી નકામી વાતો કરેછ તેને નાપાક શેતાન ફશાવેછ અને તેના મનમાં ઘણી પાપની વાતો આવેછે. ઘરની પેટી, પેટારા, બારબારણાં, ખુરશી, કોચ એવી ચીજો શાફ કરજો. ; મશથા તારી મારી કરવા બેશો તેને ઠેકાણે ઘાલીઆના માકડો મારોતો ઘણું શારૂં અથવા માંકાના બૂલ હોગી ખોશો દુર કરોતો બેહતર. વાશને બાનુએ

તેઓ જરા શારી પેઠે એ બાબદ ઉપર ચીત લગાડો અને તમારા મનને પુછો કે પરવારતે અથવા ફુરશદ ને વખતે બેશીને કોઈની નીંદા અથવા તારી મારી કીધાથી અથવા કોઈનાં ઘરેણાં, કપડાં ઊપર, કોઈના પેહેરવાશ ઊપર, કોઈની ચાલ ચલણ ઊપર અને કોઈની શંશારી બાબદ ઊપર નકામી ભાજગડ કરી ગુનેહગાર થવુ તે કરતા ઊપર જણાવેલા પરમાણે કોઈ રૂડો મારગ અખતેઆર કરવો તે કેહેવું ? ખરૂં છે કે આ દુનીઆમા જે જે માનવીઓએ જનમ લીધોછે તે દરએક અધુરોછે, કોઈનામા કંઈ નહી અને કંઈ પણ ખાપણ હોવીજ જોઈએછે, માણ્વી શઘળી વાતે પુર તો કધી થવાનોજ નથી એવોતો એકકાએદોજછે તારે હવે તેવી બાબદ ઊપર નકામી ભાજગડ કરવી એ દુરૂશત નથી વાશતે શઘળાઓને ઘટેછે કે તેઓએ બનતાં સુધી કોઈની ગીબત કરવામા અથવા કોઈની પાછળ તેની વાતો કરવામા પોતાનો થોડો પણ ફુરસદનો વખત રોકવો નહી, અગર જો તેઓને કંઈ કામ કાજ ન હોએતો હજી વધારે બેહેતર એછે કે ધીરજથી હરેક નવાઇ જેવી બાબદ ઊપર વીચાર કરવો

ચાલો જોઈએ આ એકલ લખેવા વાકીઓ વાચો : અલબતા એવી એવી રીતના આકારોમા તરેહવાર વાકીઓ લખીને તે વાચવાં અથવા કોઈ બીજી શાહેલી પાશે વંચાવવા એથી કરીને પરવારતો વખત શારી રીતે ગુજરેલો કેહેવાશે, તથા તેથી જરા સબાર રમુજ શાથે આનંદ પણ મલશે

શે	શે
શેપશે	શેડશે
શેપલુપશે	શેડપડશે
શેપલુભલુપશે	શેડપતેપડશે
શેપલુભરભલુપશે	શેડપતેશેતેપડશે
શેપલુભરકરભલુપશે	શેડપતેશેલુશેતેપડશે
શેપલુભરકલુકરભલુપશે	શેડપતેશેલુખલુશેતેપડશે
શેપલુભરકલુભલુકરભલુપશે	શેડપતેશેલુશેતેપડશે
શેપલુભરકલુકરભલુપશે	શેડપતેશેતેપડશે
શેપલુભરકરભલુપશે	શેડપતેપડશે
શેપલુભરભલુપશે	શેડપડશે
શેપલુભલુપશે	શેડશે
શેપલુપશે	શે
શેપશે	
શે	

હવા અને કસરત.

દરએક જુવાન પુરૂશને દરરોજ ઓછામા ઓછા ૬ માઈલ જેટલુ ચાલવું જરૂરછે, જુવાન બાએડી ને તરણ અથવા ચાર માઈલ બશછે આપણા લોકમા ગરીબ પુરૂશતો વારૂ જાણે ધંધા ઊપર જાએછે તેથી તેઓને ચાલવાનો પુશકલ માહાવરો પડેલો હોએછે, પણ આપણા કેટલાએક શેઠ લોકો આખા દાહાડામા અલબતાં વધુમાં વધુ ૪૦૦ અથવા ૫૦૦ ફુટની ભારી મંજલ કરતા હશે. તેવી ઘેરમાથી દાદર ઊપરથી ઊતરી ઘેરણા બારણા આગલ ગાડી અથવા પાલકી ઊભી હોએ તેમા બેશી જતી વખતે, અને પાછાં તેમાથી ઊતરી ઘેરમા પાછા જઈ નરન કોચ અને બીછાના ઊપર લેટ મારતી વખતે. અલબતા એવી ભારી કશરત કીધાથી એ શેઠીઆઓના શરીરની આબાદી અને ચરબીની દોલતની વધી પુશકલ થાએછે, તે કોઈ વાર હા શુધી કે તેઓનું પોતાનુ બદન પોતાથી ઊચકાઈ નથી શકાતુ.

તેમજ આપણી બાએડીઓનો હાલછે તેમા ગરીબ બાએડીઓતો ચાલવાનો ઘણો માહાવરો રાખેછે, પણ આ ચોપાનીઊ વાચનાર કેટલીએક ગોહેલા લોકની બાએડીઓ તો આખા દીવશમા અલબતાં ૨૦૦ અથવા ૨૫૦ ફુટની કઠણ મુશાફરી પોતાના ઘેરમા ખડકીમાથી રાહાણીમા, અને રાહાણીમાથી ખડકીમા પેલી એશકી બે આગલ પોહોલા પગની શપાટ પેહેરી ફેરા ખાતા ફરતા હશે.

હવાનો ખપ આપણા દમમા જેમ આપણે વધારે ચાલીએછ તેમ થાએછે જો આરામથી બેશીજ રેહેલા હોઈએતો એક મીનીટમા ૫૦૦ કીઊબીક ઈંચ હવા આપણા દમમા જાએછે જો એક કલાકમા એક માઈલ ચાલેઆ હોઈએતો ૮૦૦ કીઊબીક ઈંચ હવાનો ખપ થાએછે, એક કલાકમા બે માઈલ ગએલા હોઈએતો ૧૦૦૦ કીઊબીક ઈંચ હવાનો ખપ પડેછે, જો તરણ માઈલને હીશાબે ચાલેઆતો ૧૬૦૦ કીઊબીક ઈંચનો ખપ લાગેછે, અને જો કલાકના ૬ માઈલને હીશાબે દોડીએતો ૩૦૦૦ તરણ હજાર કીઊબીક ઈંચ હવા દમમા જાએછે, જો ઘોડા ઊપર બેશી રવાલ ચાલથી ઘોડાને ચલાવેઆ હોએતો ૧૭૫૦ કીઊબીક ઈંચ હવાનો ખપ દમમા થાએછે

એક બીલાડીની કીમત.

સર ઊલીઅમ ગોર આઊશલીએ પોતાની મુશાફરીના અહેવાલમા એક ઠેકાણે એક કાહાણી દાખલ આ પરમાણે લખેલીછેકે "શીરાજ મધેની એક ગરીબ વીધવાનો એક છોકરો ઈશવી શનના દશમા શઈકામાં હીંદુશથાન ખાને આવવા માટે શીરાજથી નીકલેઓ હતો, એ વેલાએ તે જુવાન છોકરા જોડે તેની શઘલી પુજીમાં માતરે તેની એક પાલેલી બીલાડી હતી એતેફાક એવો બનેઓ કે હીંદુશથાન માહેલી જે જગા ઊપર પુશકલ ઊંદરો ઊભાઈ ગએઆ હતા, અને જેથી તે જગા ઊપરના તમામ લોક ખાખા વરખાં થઈને ઊંદરોથી કંટાલી ગએઆ હતા, તેવી જગા ઊપર એ જુવાન શખશ પોતાની બીલાડી શુધાં આવી પુગો. કેહેછેકે એ વેલાએ ઊંદરો એટલાતો વધી પરેલા હતા કે બાદશાહના ખાનાના શુફરા ઊપર કેટલાક ચોકીદારો હોએઆ છતાં પણ શોખ ઊદરો તે શુફરા ઊપરથી શારાં શારા પકવાંનો ઊંચકી જતા હતા એવી વેલાએ પેલી બીલાડી ઘણી કામ લાગી, જેવી તેને છુટી મુકીકે ઊંદરોનો દોર ઓછો થવા લાગો તે છેક એટલે શુધી કે થોહેજ દાહાડામાં ફરીથી ઊંદરો નજરે પડેઆજ નહી. એ ઊપરથી તે જગા ઊપરનાં તમામ લોકો પેલા જુવાન શખશના ઘણાજ ઊપકારી થએઆં હતા, અને ચો તરફથી તે જુવાનને માટે ભેટ આવવા લાગી. કેહેછે કે એ ભેટ શોગાત તે જુવાનને જે મલી હતી તે એટલી હતી કે જેથી તેને વધારે વખત હીંદુશથાન શરજમીન રેહેવા ગમાઊં નહી, પણ તે વેરેલોજ પોતાને વતન પાછો ગએઓ, અને પોતાનાં કુટુંબ શાથે પોતાની જંદેગાનીનાં બાકી દાહાડા શુખમાં કાહાડેઆ

કાફરી લોકમાં ખુબશુરતીનો વીચાર.

મી૦ શુટર ન નર્ગો મુશાફર જે કાફ્રી લોકના "નેટલ" નામના મુલકમા ફરી આવેલોછે તે એવું કહેછે, કે કોઈબી કાફ્રીને આપણે એમ કેહીએકે "તું ગોરોછે, અથવા તારી ચામડીનો રંગ કાલો નથી" તો એવું કેહવાથી તેને કઈબી આબરૂ ભરેલું નથી લાગતું, બલકે અપમાન ભરેલું તે ગણેછે. મી૦ શુટર કેહેછે કે મેં એક કાફરીને જોઓ કે જે ઘણોજ ખુબસુરત ચેહરાનો હતો અને તેની ચામડીનો રંગ ઘઉંના રંગ જેવો હતો, પણ તે બીચારો તે દેશમાં એ ઊથી કમનશીબ ગણાતો હતો, તે હાં સુધી કે તે જગા ઊપરની કોઈબી અશતરી તેને પરણતી નહી હતી, અને તેનું નામ દેવાને ખુશી પણ નહી હતી. એકવાર એક જણને જારે એવું કેહેવામાં આવીઊં કે "તું ઈઊરોપીઆન જેવો ખુબશુરતીમા ગોરોછે" તે શાભલી તે અતીશે ગુશે થએઓ અને એવું શમજેઓકે તેની ઊપર એ શબદોથી એક મોટી બદ દુવા અથવા આફત ગુજરી હતી. એક જણને પુછીઊં કે તમારામાં શઊથી પશંદ પડતો કેવો રંગ ખુબશુરતીમા ગણોછો. જવાબ દીધો કે "મારા જેવો કાલો શીશઈ જેવો અને તેમાં જરા લાલ રંગની છાટ હોએ" 'ગુલુ" પરાતના બાદશાહને જે આબરૂ ભરેલા ખેતાબોથી બોલેછે તેમાં એમ કેહેછે "ઓ પાદશાહ તું જેવા ગુતીશ કાલા ચેશ જેવાની બુજરગી કોણનીછે"

મુંબઈ સેહેરમાં ઊપર લખેલા વીચારોથી તન ઊલટોજ વીચાર ચાલેછે, ઘણા જુવાન છોકરાઓને ગોરી બાએડીઓ પશંદ પડેછે. જો મારાં બાએકો તેઓના લગન બચપણમાં થએઆં હોએતો તેઓ મોહોટા થઈ પોતાની બાએડી જરા ઘહુલા રંગની હોએછે તો તેને નાપશંદ કરેછે, ચાહાતા નથી, અને બીજી ગોરી સોધવા અને પરણવા શારૂ ઘેરમા ફીતને અને કજીઓ કંકાશ પેદા કરેછે, પણ તેઓ પોતાનો ચેહેરો આરશીમાં જોતા નથી કે પોતે કેવા જુલુ બાદશાહના ખેતાબને લાએકનાછે, અથવા તો, આપણા રેલાની બાએડીઓની કેહેવાત પરમાણે બોલીએતો તેઓ પોતે કેવા કાગડાની પાખ જેવાછે કેવલી ખુબ શુરત ગોરી બઈરી માગેછે. હમુને શાંભલી પડે ઈઆદછે કે એક જુવાન ઈશકી પારશી જુલુના બાદશાહ જેવો ખુબશુરત, કાજ કરનાર એક મોબેદ વારે ઘડીએ કેહેતો હતો કે "મોબેદ ફલાણી ફલાણ છોકરીનું તમે કાજ લાગોઆ હતા, પણ તે છોકરી ઈ ઘણી ખુબ શુરત નથી એવી છોકરીનું કાજ લાવો કે જેનો રંગ દુધ જેવો શફેદ હોએ." હમે ધારીએછે કે એ જુવાન પારશીની મરજી કોઈ કોહકાફની કહેલી શફેદ દુધ જેવી છોકરી શાથે પરણવાની હશે

અને પોતે કાળો મેશ અને બઈરી શફેદ દુધ જેવી શાંઘે હોવાથી એ બે રંગનો શમાગમ ઘણોજ શારી રીતે થઈ શકે હતું છે!

પટેટો,—પપેટો,—આલુખરાં.

આ ચીજને શઘલા જણ ઓળખેછે. કોઈ પટેટો બોલેછે. કોઈ લોક પપેટો બોલેછે. ગામડાના લોક એને આલુખરાંને નામે ઓળખેછે. એ તરકારીનો ઊપયોગ જેવો અને જેટલો યુરોપખંડમાં થાએછે તેનો પા ભાગ પણ આપણા દેશમાં નથી થતો. આપણેતો માતરે તલીને, અથવા બાફીને, અથવા ગોશ શાથે એને ખોરાકમાં વાપરીએછે. પણ જુઓ તે માંથી શું શું ચીજો યુરોપ ખંડમાં બનાવેછે.

ફરાંસમાં પટેટાનો આટો તરેહવાર શાગ, શેરવા, અને રશ બનાવામાં વાપરેછે, તેની રોટલી અને મીઠાઈતો ફરાંસમાં એક ઊકમાઈ ગણાએછે. "કોનાક" નામનો બરાંડી દારૂ પટેટામાંથીજ બનાવેછે. ઈંગલંડમાં "ઈશટેટીન" નામના બરાંડીનો અતીશએ વેપાર ચાલેછે અને મોહટ મોહોટા માંણશોની ટેબલ ઊપર એ દારૂ પીવાને ભારી ઊલટ ભરેલી શલામતી ઓ લેવાએછે, તે પણ પટેટામાંથીજ કાહાડેલો, ફરાંશ, જરમની, પોલાંડ એ દેશોમાં બનેછે. નાજુક અશતરીઓને શુંગંધા, તથા પોતાના ખુબશુરત ચેહરા ઊપર લગાડવા, ચામડી નરમ રાખવા જે ખુશબોદાર પાણી નાહાની નાહાની શીશીઓમાં "હંગરીવાટર" જેને આપણા લોક (હીંગરી વાટર) બોલેછે તે પણ પટેટામાંથીજ બનેલા દારૂને તરેહવાર ફુલો શાથે ગાળી કાહાડેઆથી બનેછે. એ શીવાએ પટેટાના આટાનો બારીક મેદો છુટો પાડેઆ પછી જે જાડો ભાગ રેહેછે, તેના નાહાના નાહાના રમકડાં, તપકીરની દાબડી, આરશીઓની ફરેમો બનાવેછે, એ બનાવતી વેલા આટામાંથી જે પાણી ધોવાઈ બાહેર પડેછે તે ઊનના કપડાં ઊપરના ડાઘ અથવા તેવીજ બીજી ચીજો ધોવાને ઘણીજ કામ જોગ દવાઈ જેવું પાણી થઈ પડેછે, અને કપડાં ધોતાં શરતચુકથી જો ધોબણનું પાટું પડેલું હોયતો તે શાફ કરવાને એ પાણી એક દવા થઈ પડેછે એટલા શંધા ગુણ આ ધારેણું ચીજ પટેટામાંછે.

જાણવા જોગ બીનાંઓ.

બેવકુફોને જે ઉપાએ શઉથી છેલ્લે શુઝ પડેછે, તેજ ઉપાએ ડાહેઆ માણશોને શુરૂઆતમાંથીજ શુઝેછે.

આખી પુરૂથવી ઉપર સઘલી મલીને ૫૧૨૬૬ માઈલ લોહોડાંની શડક તઇઆર થઇ ચુકીછે.

રેલવેની ગાડીમાં શઉથી છેલી ગાડી મુકીને તેની પાશેની ગાડીના વચલા ભાગ ઉપર બેશવાનું વધારે શલામતી ભરેલું તથા શારૂં ગણાએછે.

આ દુનીઆમા ઘણી બુરી તથા નાશકારક બીજી ઘણી ચીજો મલી આવશે તો પણ લુચાઈ દગાઇથી મેલવેલી દોલતના જેવી બુરી તથા નાશકારક બીજી કોઇ ચીજ મલી નથી આવનાર.

તા૦ ૧૪ મી જુન ૧૮૫૭ ને દીને બગદાદમા એક જબરો વરશાદ પડેઓ હતો, કેહેછે કે તે વરશાદનાં પાણીનો રંગ લગાર લાલ હતો, તેથી ગોએઆ તે શેહેરની આશપાશ લોહીનાં મેદાનના જેવો દેખાવ થઇ પડેઓ હતો.

ચોરી કીધાથી માણશ માતબર થતું નથી, તેમજ દાન કરીઆથી માણશ ગરીબ થઇ જતું નથી, અથવા બંદગી કરવામાં વખત રેકેઆથી માણશોને પોતાના કામ કાજોમાં તથા વેપાર ધંધામાં ખલલ નડતી નથી.

દુનીઆંમાની શઘલી વશતુઓ ઉપર કાટ ચહડશે, પણ પરોપકારી માણશોના ધન ઉપર, નીંદા તથા ગીબત ખોરની જીભ ઉપર અને ભાડુતી ઘોડાની નાલ ઉપર કદી કાટ ચહડનાર નથી.

એક દાનાવ શખશ એવી નશીહત કરેછે કે ઘરડાઓની મશકરી કરવી અથવા તેઓને હશવું, એ ગોએઆ જે બીછાનાં ઉપર રાતનાં શુનાર હોઇએ તે બીછાના ઉપર શવારના પોહોરમાં થંડું પાણી શીંપવા બરાબરછે.

આગની ગાડી—યુનાઇટેડ ઇશટેટશોમા ૯૦૦૦૦ કરતાં વધારે વરાલ (આગ ગાડી ચલાવનાર) યંત્રો હાલ કામે લાગેલાંછે. એ આકડા ઉપરથી એવું માલમ પડેછે કે

લોહોડાની શડકના રશતા ઉપર દર તરણ માઇલે એવું એક કું ઇઅંતરછે.

અમેરીકામાં વનશપતીની ઉપજ અને કીમત.

ઘઉં	૧૬૫૦૦૦૦૦૦		૨૪૭૫૦૦૦૦૦
મકઇ	૧૭૦૦૦૦૦૦૦		૬૮૦૦૦૦૦૦
પટેટા	૧૧૦૦૦૦૦૦૦		૪૧૨૫૦૦૦૦
ચોખા	૨૦૦૦૦૦૦૦૦		૧૦૧૦૦૦૦૦૦
શાકર	૫૮૮૦૦૦૦૦૦૦	રતલ	૩૭૭૬૦૦૦૦
રૂ	૧૭૦૦૦૦૦૦૦		૧૨૬૦૦૦૦૦૦
ઘાસ અને ચારો	૧૬૦૦૦૦૦૦	ટન	૧૬૦૦૦૦૦૦૦

હાલ એક લોહોડાંની નાહાની શરખી એક આગબોટ બાંધવાનું કાંમ ચાલેછે, કેહેછે કે એ આગબોટ એક જુદાજ પાએઆ ઉપર અને એક તદન જુદીજ ઢપથી બાંધેઆમા આવેછે, અને જારે તે તઇઆર થશે, તારે દર કલાકે તે આગબોટ ૨૫ થી ૩૦ માઇલની મંજલ કરશે.

ધરમ કરવાની અથવા ગરીબોને ભીખશા આપવાની બાબદમા એક વેલાએ એક ઘણી શારી વાહાજ કરેઆમા આવી હતી, તે વેલાંએ તાહા એક બખીલ હાજર હતો, તેણે જેવી તે વાહાજ શાંભલીકે તુરત તે બોલેઓકે "આ વાહાજ ઉપરથી ચોકશ શાબેત થાએછે કે ભીખશા ખરેખર જરૂરનીછે, એ ઉપરથી માહારા મનમા એટલીતો અશર થઇછે કે જાણે જાઇને ભીખ માગું"

કાગળનો ખપ—ઇઉનાઇટેડશ ઇશટેટશ ખાતે જેટલા કાગલ ખપેછે, એટલા બીજાં કોઇ દેશોમા ખપતા નથી ફરાનસ દેશમા ૩૫૦૦૦૦૦૦ લોકની વશતીછે તાહા દર વરશે ૭૦૦૦૦ ટન કાગલ બનાવેઆમા આવેછે, તેમાનો શાતમો બાગ પ્રીજાં દેશો ખાતે મોકલેઆમા આવેછે. ઇંગલંડ દેશમા ૨૮૦૦૦૦૦૦ લોકની વશતીછે તાહાં ૬૬૦૦ ટન બનાવેઆમા આવેછે, પણ ઇઉનાઇટેડ ઇશટેટશ ખાતે દર વરશે ઘણાજ કાગલો બનાવેઆમા આવેછે, કેહેછે કે ઇંગલંડ તથા ફરાનસ મલીને જેટલા કાગલો બનેછે તેટલા ઇઉનાઇટેડ ઇશટેટશમાં બનેછે. આ પરમાણે એ જગા ઉપર બહુ કાગલો બનેછે, અને તેમજ તાહા બહુ ખપેછે

જે જે વશતુઓ માણશ ખાએછે તેથી તેઓ નજબુત થાએછે એવું નથી, પણ જે વશતુ ખાઇને તેઓ જેરવેછે તેથી શકતીવાન થાએછે. માણશને નફો થાએછે તેથી તેઓ તવંગર નથી થતા, પણ જે કાંઇ તેઓ એકઠુ કરી રાખેછે તેથી,—માણશો જે કઇ વાચેછે તેથી હુશીઆર નથી થતા, પણ વાચીને જે કઇ ઇઆદ રાખેછે તેથી. તેમજ તેઓ જે કઇ શાશ્ત્ર વાણી મોહોડેથી બોલેછે તેથી તેઓ પવીતર નથી ગણાતા પણ જે શાસ્ત્ર કરણીથી ચાલેછે તેથી તેઓ ખરા પવીતર ગણાવાના. આ ઉપર લખેલી શાદી શચાઇઓ ઘણી જરૂરનીછે પણ તે વીશે પુજીઆ, ઉડાઉ, મદરબાજો, અને ચોપડીના કોકટ બીશનીઓ મુતલક દરકાર નથી કરતા.

જુનીઅશ નામે પરખેઆત થએલો એક લખનાર એવું કહી ગએોછે કે દુનીઆમા શારી પેઠે અને લાંબી તપાશ કરીને હુ શચાઇથી ખોદાતાલાની હજુરમા ઉભો રહી આટલું ખાચીતાઇથી બોલવા માગુ છું કે આ દુનીઆમાં એવો કોઇબી લુચો નથી મલી આવવાનો કે તે સુખી હોએ. દર એક લુચો તે ખરેખ દુખીછે, પછી ગમે એવી લુચાઇથી તેણે નાણુ મેલવીઉ હોએ, મોજ ભોગવી હોએ, અને બીજા તેવા કરમો કીધા હોએ

ખડકો ફોડવાની નવી રીત—આજ શુધી પાહાડો અથવા ખડકો બાલવામા બારૂતનો દારૂ વાપરેઆમા આવેછે. પાહાડો અથવા ખડકોમા શુરંગ મુકી બારૂતની મારફતે તે બાલેઆમાઓ આવેછે, પણ હાલ કેટલાએક ફેરેનચોએ ખડકો ફોડવાની એક નવી જુકતી શોધી કાહાડીછે, અને તેને વીશે તેઓએ શનદ મેલવીછે તેઓ બારૂતને ઠેકાણે એક બીજી વશતુ વાપરેછે, જે વશતુ બનાવવામા શો ભાગ ગંધક, શો ભાગ શુરાખારના, પચાશ ભાગ વેહેર, પચાશ બાગ ઘોડાના ખાતરના, અને દશ બાગ શાધારણ નીમકના, કામે લગાડેછે. એ પરમાણેની મેલવણીથી બનેલા પદારથને બારૂતને ઠેકાણે કામે લગાડેછે શુરંગ મુકીને તેમા એ વશતુ મુકેછે, અને પછી તેને શલગાવેછે. તેથી તે પાહાડ અથવા ખડક બાગી જાએછે, પણ દારૂની મારફતે બાગતી વેલાએ જેમ ધડાકો કરેછે તેમ આ રીતે ધડાકો થતો નથી પણ ઠલુ રહીને પાહાડમાં એક મોહોટો ચીરો પડી આવેછે.

અનુભવ મેલવીને વીદવાનોએ શાબેત કીધુછે કે માણશનાં શરીરનો ખાતરે દશમો ભાગ બટ અથવા નકર

છે એક મુરદાને પેહેલા જોખી જોઇઉ તારે તેનું વજન ૧૨૦ રતલ થઇઉ હતુ, પણ તેજ મુરદાને ભઠી આગલ મુકી શારી પેરે સુકવવા દીધુ તે એટલે શુધી કે તેમા જેથી કાંઇ ભીણાશ (પાણી) હતી તે તદન જતી રહી, અને પછી તેને જોખી જોઉતા ૧૨૦ રતનને ઠેકાણે તે મુરદુ માતરે ૧૨ રતલ થઈ ગઇઉતુ મીશર દેશના આગલા લોકોના મુરદાને, મશાલો તથા શુગધી વશતુઓ ભરી રાખીને, જાલવી રાખેલાછે, જેઓને "ઇજીપશીઅન મમી" કરીને કેહેછે, અને જેઓ શુકાઇને છોડા જેવા થએલાછે, તેઓનુ વજન માતરે આશરે આત રતલ થાએછે

ઈગલંડની જીઆફત—ઈંગલડમા આજ શુધી જે જીઆફતો અથવા મેજવાનીઓ આપેઆમા આવીછે તે મા હેલી એક મેજવાની જે તા૦ ૧ લી આગશટ ઇશવી શને ૧૭૮૮ મા લારડ રોમનીએ ઈગરેજી શીપાઇઓને આપી હતી, તે વીશે એવુ કેહેવાએછુછે કે તે મેજવાની ઘણીજ ઉમદા અને ઘણી મોહોટી હતી મેજવાનોને માટે જે ટેબલો બીછાવેઆમા આવી હતી તે ગણતરીમા ૯૧ હતી, તથા તે ટેબલો જ્યારે હારેહાર માડી હતી તારે તેની લબાઇ ૦ા માઇલ થઇ હતી, તથા એ ટેબલોના ફકત પાટીઆને માથે ૧૫૦૦૦ રૂપીઆ ખરચ બેઠા હતા એ વેલાએ ૬૫૦૦ મેજવાનો બીરાજેઆ હતા, અને તેઓની ટેલબ ઉપર ૬૦ મેંઢાની લટાગરીઓ, રોસ્ટ કીવેલા ગાએના ગોશની ૨૦૦ રકાબીઓ, ૭૦૦ મરઘી, (દરએક મોહોટી રકાબીમા તરણ તરણ મરઘીઓ મુકેલી હતી) માશના ૨૨૦ શમોશા (જેને ઈગરેજીમા પાઈ મ્રી કેહેછે, એ પાઈ એક જાતનુ પકવાનછે, જે ગોશનુ બનાવેઆમા આવેછે, અને જે ઘણુજ ચેરેજતદાર હૈ એછે) ૩૦૦ કટકા ડુકરની રાનના, ગાએની ૩૦૦ જીભ, ૨૨૦ મેવાના રાઝુગા, બાફેલા ગોશની ૨૨૦ રકાબીઓ, રોશ કીધેલા કીરના ૨૨૦ કુમ્મ, ૮૪૦ ગેઆલન પોરટવાઈન, તથા ૨૦૧૬ ગેઆલન એલ દારૂ હતા, અને એ વગરે કેટલોક બીર દારૂ પણ મોહોટા મોહોટા પીપોમા ભરી તાએર હાજર કરેલો હતો ખરેખર એ મેજવાની ઘણીજ મોહોટી હતી

જુવાન કેમ દેખાવું—એક જણને કોઇએ પુછીઉ કે કેટલાએક લોક બુઢા થએના, હોએછે તોએપણ જુવાન દેખાએછે, પણ કેટલા એક ભર જુવાન બુઢા ખખ જેવા દેખાએછે તેનુ શુ કારણ ... ખ મરોએકે ભાઇ હુ બુઢો થઓછઉ પણ હજુર જુવાન દેખાઉછુ તે એટલા કારણ ઉપરથી કે આગલા વખતમા જાહાશુધી મારા ગુડામાં શકતી હતી તાહા શુધી ગાડી ઘોડે બેઠો નથી, જમતી વખતે એક વાનીથી વધારે નથી ખાધી, દારૂ પી છાકટો નથી થઓ ચાલેઆથી મારૂ લોહી શાફ અને ફરતુ રેહુ, એક વાની ખાધાથી બદ હજમી કોઈ દાહાડે થઈ નથી, અને દારૂ ઘણો નહી પીધાથી મારૂ કલેજુ જીવતા જીવત બલી નથી ગઉ પણ જેવુને તેવુ જછે પણ એ કરતા એક કારણ શઉથી શરશછે તે એજે તારામા જાએઆ અને મારકાનુ શારૂ ચાહાવુ એ ગુણો લગેલાછે, કારણ કે "અદેખાઇ" જેટલી માણશની જુવાનીને બાલી ભગમ કરી નાખેછે તેવો બીજો દુશટ ગુણ કોઇ નથી અદેખાઇથી ભર નોજુવાન તવાઈ દીવાશલી જેવો થઈ જાઈ આખરે બલી ખાખ થઈ મરેછે

લડંન શેહરમાં ચોરોની વશતી અને ચોરી—લડન શેહરમા હાલના વખતમા ચોરોની એક નાહાની જેવી વશતી થઇ પડીછે એટલી તેઓની શખેઆ વધી પડીછે તાહાના પોલીશના કમીશનરની તરફથી જે શતા ભરેલો અહેવાલ છપાઇ બાહેર પડેછે તેમા કમીશનરે એક ટીપ લખી છે જેમા વીગતવાર હીશાબ આપેઓછે ૧૧૭ ઘેર ફાડીને ચોરી કરનારાછે—૩૮ ધોરી રશતા ઉપર લોકને લુટનારા—૭૭૩ ગજવા કાતરૂ—૩૬૫૭ તરણ હજાર, છશો, શતાવન છીનચપટની ચોરી કરનારા—૧૧ ઘોડા ચોરી જનારા—૧૪૧ કુતરા ચોરી જનાર—અને બીજી શાધારણ નાહાની તકશીર કરનારાઓનીતો એક મોહોટી ટોલી જલી લડન શહેરમા એવા કામ કરનારા મશહુર થએલા ૧૬૦૦ શોલ હજાર નવશો માણશ પોલીશને જાહેર થઈ ચુકાછે તેની શાથે આ વાત પણ જાહેર થઈછે કે ઉપર લખેલા ચોગે એવા તો હરડતા ચોરોછે કે જેમ ખાટકી અને દરજી બીજો ધધો મથી કરતા, તેમ તેઓ પણ ચોરી શીવાએ બીજો ધધો મુતલક નથી કરતા, અને જે દીવશે તેઓ ચોરી નથી કરતા તે દીવશે ચોરી કરવાની તેઓની મરજી થઇ નહી હતી એમ નહી શમજવુ પણ તેઓની ચોરી કરવાની ફુરશદ નહી મલી હતી તેથી તેઓએ એ કરમ કીધુ નહી આ જાતના ધધા વાલાઓથી દર વરશે લડન શેહરમા રેહનારા ઘરશધ લોકના ફાએદામા ૪૦૦,૦૦૦ ચાર લાખ રૂપીઆ રીતે ૫૦૦,૦૦૦ પાચ લાખ રૂપીઆ શુધીનો ખોટ પડેછે

ચીનની છપાઈ—શારી શતા ઉપરથી માલુમ પડીછે કે ચીનમા છાપવાનો હુનર આજ ૮૦૦ વરશ થયા જ જણાએલોછે ક્રાઈશટના જનમની ૫૦૦ વરશ અગાઉ એટલે ૨ બે હજાર તરણુશો અઠાવન વરશની વાત ઉપર ચીના લોક બાબુની ચીપોની ચોપડીઓ બનાવતા હતા, ક્રાઈશટના જનમની ૧૫૦ વરશ પછી તેઓ કાગજ બનાવા લાગા, ૭૪૫ ના શાલમા પાનાની ચોપડીઓ બનાવા માંડી ૯૦૦ ના શાલમા તેઓએ છાપવાનુ કામ શીરૂ કીધુ ચીનાઓનો છાપવાનો શાચો તથા રીત ઘણીજ શેહલછે લાકડાના છાપા કોતરેલા હોએછે તેને એક પીછીથી શીહાઈ લગાડી તે ઉપર કાગજ મુકી છાપી કાહાડેછે એવી રોતે જોકે વગર સાચાની મદદથી છાપેછે તોએપણ એક દીવશમા એક ચીનો ૨૫૦૦૦ નકલ છાપી કાહાડી શકેછે કાગજ જે ઘણાજ પાતલા આવેછે તેવા કાગજો ગધને ઠેકાણેના ભાવ કરતા પા કીમતે ચીનમા વેચાએછે કાનફીઉશીઅસ નામે ચીનાઓમા એક મોહોટો ફીલશુફ થઈ ગએોછે જેની બનાવેલી કીતાબો ૭ વાલમમા મરેછે, જેના ૧૫૦૦ પાનાછે, તો તેવી મોહોટી કીતાબની કીમત ચીનમા રૂ ૧। પાએછે

વીહીવાના ગીત.

વીહીવા જેવા હરેક સુભ કારજમો બાએડીઓને ગીત ગાવા માટે સારે ગીતની અગત જાણીને કુવર જનમતી વખતે ગાવાનુ ગીત નીચે પરગટ કરીએ છીએ તેમા જે ઠેકાણે દસરથ રાજાનુ અથવા અવધીપ પતીનુ નામ આવે તે ઠેકાણે છોકરાના બાપનુ નામ, ને જે ઠેકાણે કૌસલાનુ નામ આવે તે ઠેકાણે તેની માનુ નામ લેઈને ગાવુ

માહા મેરૂ સુધા સુલતુ એ રાગનુછે

અરે આજની ઘડી રૂડી જાણીએ
 રાજા દસરથનો હરખ ન માએ—કુવરજાએઓ રાણીએ
અરે સેર્ત્યા સરસ સી વખાણીએ
 વાહા ના તરફ વધામણી જાએ—કુવર૦ ૧
અરે તરીઆ તોરણ રોહે બાધીઆ
 ગાએ માનની મ ૯ ગીત—કુ૦
અરે મીઠા ભોજન ભલા રાધીઆ
 તેડીઆ સનેહી સગા રૂડી રીત—કુ૦ ૨
અરે સાકર વેહેચેછે સરવને
 વાજે ઢોલ નગારા નીસાન—કુ૦
અરે રાજા પોતે તજી ગરવને
 પરીતે વેહેચેછે ફોફલ પાન—કુ૦ ૩
અરે માલી લાવીઓ ફુલ છાબડી
 ગુથી હાર તોરા મોટા ગુછ—કુ૦
તાતે દાન દીધા ઘણા તે ઘડી
 ગણીઆ સૌકે નાણા તેતો તુછ—કુ૦ ૪
અરે બર છુટીઆ બ ધીવાનના
 કોઈને ર ચ રહો નહી સોક—કુ૦
અરે રાગ ધયા રૂડા ગાનના
 આવે મલી મલીને ટોરે લોક—કુ૦ ૫
અરે ભાત ચારણને ભલા ભલા
 આપે સેલા પાઘડી સીરપાવ—કુ૦
દીસે મેડી જરૂખા ઝલામલા
 કીધા કેસરના છટકાવ—કુ૦ ૬
અરે ફોરે કસતુરીને કેવડો
 ચ પા જાએ ચંબેલી ગુલાબ—કુ૦
અરે હરખ વધો વીહીવા જેવડો
 મેલી મડપમા ફુલ છાબ—કુ૦ ૭
અરે ચોરી વલાવીને સજ કરી
 રોપીઆ આગણે કેલીઓના થભ—કુ૦
અરે દવારે પતાકા ધજા ધરી
 ધરીઆ ચલકતા કનકના કુભ—કુ૦ ૮
અરે સારી વચે ફુલ વેરીઆ
 સણગારી સોભાવીઉ છે ગામ—કુ૦
સોના છરીએ તે નાલે વધેરીઆ
 દીધા દાઈને મોહો માગીઆ દામ—કુ૦ ૯
આપેઆ સીસ અધીક ઉમ ગથી
 ધરી પરેમદ પરેમ અપાર—કુ૦
ભલે ઉપજે અવધ પતી અગથી
 ઘણુ જીવો કૌસલઆ કુમાર—કુ૦ ૧૦
કરજો માત પીતાની સેવા ઘણી
 કરો પરેમથી પર ઉપકાર—કુ૦
ભજો ભાગીઅ સાલી ભુમીના ધણી
 થાજો લાખો પરજા પાલનાર—કુ૦ ૧૧
દીરઘી દેસ વીદેસે વધારજો
 નવ | ખડમા રાખજો નામ—કુ૦
તોરા સ ઠલપદેવ સુધારજો
 દેછે આસીસ દલપતરામ— કુ૦ ૧૨

---

† અગ્રાકા ખ ડ ધ્વી.

સ્ત્રીબોધ.

પુસતક ૨ જુ. | મારચ ૧૮૫૮ | આંક ૩ જો

વખણાએલી ઓરત.

બોઆદીસીઆ.

પેહલી સદીમાં જારે ઈંગલંડની અંદર ભારે જંગલી પણું હતું, જારે તેઓની ચાલ ચલણ ધીકાર ભરેલી અને તેઓનો ધરમ દુખ ભરેલો, તે વખતના બરીટન લોકો હીંમતથી દુર નહી હતા. તેઓ પોતાનુ દેશ પોતાના હાથમાં રાખવાને ભારે ઊમેદ રાખતા હતા અને જોકે તેઓ પાસે પુરતાં હથીઆર નહી હતાં અને લડતા આવડતું નહી હતું તોબી તેઓ કસાએલા અને કવાએદ વાલા રૂમી લશકરની સામણે થતા હતાં. રૂમીઓ બરીટનમાં સફેસથાન કરેઆ પછી તેઓનો સરદાર સુઈતોનીઅસ આગલસીનુ બયુ ફતેહ કરવામા રોકાએઓ હતો તે વખતે બરીટનમાંની એક પરગણાની રાણી બોઆદીસીઆ ઊપર એક રૂમી અમલદારે ભારે જુલમ કીધો. એ રાણીનો ભરથાર મરણ પામીઆ પછી તેની મીલકત રૂમી અમલદારે જપત કરવા માગી અને તેની સામણે રાણી થએઆથી પેલા કરૂર રૂમી સરદારે રાણીને લોકોની અંદર જાહેર બાધી મારી અને તેની બે છોકરી ઊપર નાલાએક જબરદસતી કીધી. રાણીથી એ જુલમ ખમાએઓ નહી અને તેને બરીટનો આગલ પોતાની ઊપર વીતેલાની ફરીઆદ કીધી, લોકો પણ રૂમીઓના જુલમથી કંટાલીઆ હતા તેથી તેઓ રાણીની તરફ થાએઆ અને એ બાહાદુર ઓરત પોતાના દેશીઓ સાથે રૂમીઓ ઊપર ટુટી પડી. તેઓ રૂમીઓને હાકતા લંડન વેર આવી પુગીઆ અને એ શેહર જે રૂમીઓએ વસાવીઊં હતું તે ઊપર એકદમ તુટી પડીઆ. સીતેર હજાર આદમી રૂમીઓના મારીઆં ગીઆં અને સુઈતોનીઅસ જેવી લડાઈની ખબર સાંભલતાં પાછો આવીઓ તેને જોએઊં કે લંડન પાછુ હાત કરવું મુશકેલછે તેથી દરીઆ કાથે એક મજબુત જગો ઊપર જાઈ લશકર તઈઆર રાખીઊં. બરીટનો જોકે હીંમતવાલા તથા લડાએક હતા તોપણ તેઓમાં કવાએદ અથવા તરતીબ નહી હતી. તેઓ એકદમ રૂમીઓની સામણે ગીઆ અને સખત લડાઈ થાઈ. એ લડાઈમા રાણી બોઆદીસીઆ તથા તેની બે દીકરી જોરથી લડી હતી અને મરદોને લડવાને હીંમત આપતી હતી. બરીટનો પણ એવા લડીઆ હતા કે તેઓએ પોતાના જાનની દરકાર રાખી નહી હતી. તવારીખ લખનાર કેહેછ કે રૂમીઓ અને દરીઆ વચે બરીટનો આવી પડીઆ હતા. રૂમીઓ દરીઆમા હકી કાહાડતા હતા અને દરીઓ પાછા મોજાએ કરીને તેઓને રૂમીઓ ઊપર નાખતો હતો. એવી લડાઈમા એંસી હજાર બરીટનો મારીઆ ગીઆ અને રૂમીઓનો દસત બરીટનના દેશ ઊપર વધારે બેસતો ગીઓ. તાસીતસ કેહેછે કે એ રાણીએ જોએઊં કે અવે મારા દેશને આપઆખ

તીઆર થવાને કશી આશા નથી તથા પોતે રૂમીઓના હાતમા જાઈ પડશે તેથી પોતાને હાતે જેહર ખાઈ મરણ પામી

ડાકટર લીવીગસટન.

(ભાગ પેહલો)

ઈંગરેજી ધરમના ઊપાધીઆઓની પોતાના ધરમનો ફેલાવો કરવાની હોસ, તેઓના વેપારીઓની હીમત, તેઓના શેકારીઓનો શોક, તેની સાથે એ જાત જેવી ઊદીઓગી અને હરદમ કઈને કઈ કામમાં રોકાએલીજ, જે કોઈબી કામ પોતાને માથે લેએ તે હીમતથી પુરૂં કરવાને આસમાન અને જમીનને એક કરી નાખે એવી જાંહાં મરદી કરનાર, એટલા માહાભારત ગુણો એ લોકમાં હાએઆથી આ દુનીઆની સપાટી ઊપર એવો ખુણો કોઈબી બાકી નથી રહીજવાનો જાંહાં એ ખણખોદી ટોલાનું પગલું પડેઆ વગર નથી રેહેવાનું. માણસ જાતની તમામ જુદી જુદી વશતી તેમા પુર જંગલી હાલતવાલી બોલો અથવા અરધીજંગલી કહો, અથવા સુધરેલી બોલો તો એ સઘવાની ખબર એ ટોલો લઈ ચુકેછે, અથવા થોડી મુદતમા લઈ આપણી આંખ આગલ તેઓની હાલતનો અહેવાલ લાવી મુકશે. આસતે આસતે આખી પ્રુથવીનુ માપ અને તેનો હીસાબ એ લોકના હાતમા આવતો જાએછે, અને જે જગા ઊપર અમણા બીઆબાન જંગલોછે તે ઠેકાણે એ લોકના બચાં જોશે કે બાગ બગીચા, તથા આગની બાડી અને માણસ જાતની વનતી ઊભાઈ જશે. આ દુનીઆની અંદર આફરીકા ખંડ જેવો જંગલી અને અધુરો જણાએલો કોઈ બીજો ખંડ નથી, પણ એ લોકના મીશનરીઓની, વીદવાનોની, અને શેકારીઓની ઊલટ અને મેહનત આગલ એવા ભએંકાર અને જંગલી ખંડની કંઈબી દેહેશત રેહી નથી. છેક તેના વચલા ભાગ સુધી એ લોક જઈ પોહોચેઆછે, અને તાહાં શું શુંછે, કોણ કોણ વશેછે, અને કેવી હાલતમા વશેછે, એની ખબર એઓએ મેલવીછે. એ લોકની શોધથી અમણા આફરીકા જેવા જંગલી ખડ સાથે આપણને ફાએદા ભરેલા વેપારનો સંબંધ ઊઘડેઓછે એટલુંજ નહી પણ જે જે ચોકસ અને વીગતવાર ખબર માલુંમ પડીછે તે ઊપરથી એ ખંડના જંગલી લોકોની જાત અને તેઓના ખવાએસ વીશે આજ સુધી આપણા મનમાં જે જે વીચારો હતા તે છોડી દઈ તે જંગલી ટોલા વીશે આપણને વધારે સારા વીચાર રાખવાને માલુમ પડી આવીઊછે. આ સઘલી તાજુબ બીના જાહેરમાં લાવનાર ધણી કોણછે? જે ડાકટરની સબી તમે પાસેના પાનામા જુઓછે તે ધણી મુશકલ મેહનત અને રંજ ખેંચી એ જગાની આવી તાજુબ ખબર લાવેઓછે એ શખસ પોતે ધરમનો ઊપાધીઓછે, અને આવા ભએનકર ખંડમાં પોતાના જાનને પલે પલની ધાસતીમાં નાખી હીમતથી અંદર જઈ આવેઓછે. ડાકટર લવીગસટનની હીમત ભરેલી પણ તેની સાથે નરમાસ ભરેલી ચાલ, તેનું પાક આકીન, પોતાના ખોદાની દીલો જાનથી ચાકરી બજાવાની અંદરખાનેની હોસ, તેની સબુરી, અને પરલોકનું કલેઆણ કરવાની ઈછા, એટલા સદગુણોથી આજના વખતમા એ શખસ ઈંગરેજના આખા ટોલાને તથા તેના સગલાં રાજને ભારી જેબ પોહોચાડનાર ધણી થઈ પડેઓછે. ધન હોજો એની જીંદગી ઊપર છેતો ગરીબનો છોકરો, ઈસકાટલંડ દેશના પાહાડી ટોલામા રેહેનારો, બાપ હતો માતરે એક સાધારણ કારીગર, અને મા એ પણ હતીજ તેવી, એ ડાકટર પોતે જાહારે નાહનો છોકરો હતો તેઆરે રૂનાં કારખાનામાં મજુર દાખલ કાંમ કરવાને જતો હતો, તોએપણ ચપલ અને ચંચલ મજુરોની મોઆફક તેણે ઠેરાવ કીધો હતો કે પોતાની જાતી મેહનતથી પોતાનું ગુજરાંણ ચલાવવું. પેહેલા સાત દીવસનો પગાર વેહેચાઓ તે લેઈ તેમાંથી લાટીન ભાશાનું એક નહાનું વીઆકરણ તેણે વેચાતું લીધુ. જુઓ રૂ વણનાર મજુર છોકરાને "લાટીન ભાશાનાં વીઆકરણનું શું કામ? તેના ધંધા સાથે એ ચોપડીને શો સંબંધ? તોએપણ તે ચોપડીને રૂ વણવાના સાંચા ઊપર પોતાની સાબે ઊઘાડી મુકી, હાતે રૂનો દોરો ખેંચતો જાએ, અને એણીગમ પેલીગમથી જરા જરા વારે ચોપડી ઊપર નજર નાખી તેમાથી લાટીન ભાશા શીકવા માંડી. જેવો કારખાનામાંથી નાજનો પારેગ પામતો કે તુરત રાતના ૯ વાગા સુધીની એક નીસાલે જઈ તાહાં રેહી છેક દસ દસ વાગા

ડાક્ટર લીવીંગસટન (આફ્રીકાખંડનો નામીચો મુસાફર.)

સુધી શીખવાનો મેહેનત કરતો હતો. ગતનાં દસ વાગા પછી કોઈ તેને તેના શીખવામા મદદ કરવામે નહી હોવાથી છેક રાતના બાર વાગા સુધી "ફર હમ"ની મદદથી તે પોતાનો અભેઆશ આગલ ચલાવતો હતો, તેહાસુધી કે એ ડાકટર પોતાના અહેવાલમાં પોતે કેહેછે કે "મારીમા કનટાલો ખાઈ એકદમ ગુસાથી કુદકો મારી મારા હાતમાથી પોતે ચોપડી ઝુંટી લઈ મુકતી હતી." આવો ઊદીઓગી છોકરો કંઈ લાટીન ભાશા વાંચીને મુગો બેસે એવું તો કદી બનનારજ નહી હતું. એ જુવાનના હાતમા જે કંઈ પડીઊ ખડીઊ આવતું હતું તે લઈ વાંચતો હતો, માતરે એ જાતની ચોપડી નહી વાંચતો હતો, તેમા એક ધરમ વીશેની—બીજી કાહાણી કીસા. કાહાણી કીસા નહી વાચતો હતો, તેનું કારણ કદાચ એવું હશે કે તેમાથી તેને કઈબી ફાએદો થનાર નહી હતો, પણ આએ બીના ઘણીજ તાજુબ સરખીછે કે જે ઘણી અવે પછી એક ભારી ખંતી અને રંજ તથા શકતી ખમનાર ધરમનો ઊપાધીઓ થઈ પડવાનો તેને ધરમની ચોપડીઓ વાંચવા નહી ગમે !

જેમ જેમ વખત વધતો ગીઓ તેમ તેમ લીવીંગસ્ટનના વીચારમા જાણવા લાએક ફરક પડવા લાગો. તેને ઠેરાવ કીધો કે મારી જીદગી માણસ જાતનાં દુખ ઓછાં કરવામાં તથા મારા ધરમની ખુબીનો પસારો કરવામાંજ ગુજારૂં. તેના મનમા પેહેલો વીચાર એવો આવેઓ કે એ માહાભારત કામ શુરૂ કરવાને ચીન દેશ જાઊં. એવા વીચારથી વઈદક શાસતર અને ધરમ શાસતર એ બંધે વીદીઆ શીખવાનો આરંભ કીધો. માણસ જાતની હાલત સુધારવાના આ કરતાં બીજા કોઈજ ઊપાએ વધારે સરસ નથી. વઈદક શાસતરની જે માહીતગારી તેણે મેલવી તે તેને પોતાના જીવનો બંચાવ કરવાને તથા જે જંગલી દેશમા ગીઓ હતો તાહાના લોકનું દુખ નીવારણ કરવાને અને તેઓમા પોતાનો બોજ બેસાડવાને અતીશએ કામ જોગ થઈ પડી હતી. ઝાહાડ પાનની, જાનવરોની, ભુરચના શાસતરની માહીતકારી તેને તમામ આખા દેશની ખુદરતી રચના જોવા તથા તપાસવાને ગતી ઊપઓગી થઈ પડી હતી.

જારે પોતાની મુસાફરી ઊપર જવાની તઈઆરી કીધી તેવામા ચીન સાથે ઈંગરેજને લડાઈ ચાલી, તેથી તેનો સઘલો વીચાર એ દેશ જવાનો ભાંગી પડેઓ. તેનો સસરો જે આફરીકા ખંડનો એક મીશીનરી હતો તેની સોબતના ઊપરથી ડાકટર લીવીંગસ્ટને પોતાની મુસાફરી આફ્રીકા ખંડમા કરવાનો એરાદો કીધો. "લંડન મીશીનરી સોસાઈટી" એવે નામની ખીરીસતી ધરમનો ફેલાવો કરનાર મંડલીની ચાકરીમાં તેણે પોતાનું નામ લખાવીઊ, અને લાગલો આફરીકા ખંડમા "કેપ ગુડ હોપ" તરફ નીકલી પડેઓ. તાહાથી "કરૂમાન" સેહેર જે છેક અંદરના પરાતમા આવેલુ છે તાહા ગીઓ, અને તાહાથી જંગલી લોકોની બોલી બરોબર શીકવાને તથા તેઓની ચાલ ચલણ તથા રવઈઓ સમજવાને "બાક ઊએન" દેશમા જઈ રહો, અને છ મહીના સુધી પોતાની જાતવાલાથી તદન વેગલો પડેઓ હતો. તાંહાથી શીખીને પાછો "કરૂમાન" આવેઓ, અને "માબોસ" ના ગામડાં આગળ પોતાના "મીશનનું" રેહઠાણ પસંદ કીધું. ૧૮૪૩ ના વરસમા એણે પેહેલું મથક તે જગા ઊપર કીધું. આ ઠેકાણે એક બનાવ બનેઓછ જે ડાકટર લીવીંગસટન પોતાના અહેવાલમા કેહેછે કે—

"માબોસ" ના ગામડામા સીંહનું ટોલુ દરરોજ કનટાલો આપતુ હતું, ગતને સમે સીંહ ચાર ચાર અને પાંચ પાચના ટોલા થઈ, છેક વસતીમા આવીને ઢાકેલી વાડમાથી બકરાં તથા ગાએ ઢોરને પકડી લઈ જવા લાગા. આસતે આસતે દીવસના પણ તેઓની ઊપર તરાપ મારવા માંડી. ગામડાના રેહેવાસીઓ ખુન ઊપર આવી હીમત કરી વેર લેવાને બાહેર પડેઆ, પણ જેવા સીંહ દેખાએ કે ઊભી પુછડીએ સઘલા નાહાસી આવેઆ. એવું ઘણી વખત થઈઊ, અને સઘલી વખતે તેઓને પાછું ફરવુ પડીઊ હતું. એકવાર તેઓની સાથે હરોલમા હું પોતે ગીઓ, મારી મતલબ તેઓની બીહીક ભાંજી નાખવાની હતી. ગામથી પા માઈલ દુર એક ટેકરી ઊપર સીંહનું રેહઠાણ હતું, તે ટેકરીની આસપાસ તમામ ગીચ ઝાડી ફરી વરેલી હતી. એ ટેકરીની નજીક હુ હલુ હલુ જઈ તેની આસ પાસ હમે સઘલા ફરી વલેઆ અને સીંહોને ઘેરી લીધા. મારી સાથે "મીબાલી" નામનો એક સીધી હતો, હમારા બેહુના હાતમાં બેવડી નલીની બંદુકો, ગોલી ભરેલી અને વો

ટો ચહડાવેલી તઈઆર રાખેલી હતી. હમે બેહુ જ ણા નીચે એક ટેકરા ઊપર ઊતરેઆ હમારી નજરે એક સીંહ પડેઓ. જેવી મારી નજર તેની ઊપર પડી કે સેતાબ તેજ પલે મારી બંદુકમાની બેઊ ગોલીઓ એકજ વખતે છોડી, અને તે આબાદ સીંહના બદનમા પસાર કીધી. જેવો જખમી થઓ કે તેણે એક મોટી છલાગ મારી અને ઝાડી કુદવી તાંહાંથી નાહાથે તાહાથી હમે સઘલા પાછા ફરેઆ અને ગામ તરફ આવતા હતા, તેવામા મારી નજર પાછી પેલા સીંહ ઊપર પડી, તે એક ઝાડીમાં ભરાએલો હતો, જે ઝાડી હમારેથી ૩૦ વાર દૂર હતી. આગલની મોઆફક ફરીને મારી બંદુકની બેહુ નલી એકદમ છોડી, અને ફરીને ગોલીઓ આબાદ સીંહને લાગી. તગવી તરફથી હમારી સાથના માણસોએ પોકાર ઊઠાવેઓ કે "લાગી—લાગી" "તે મુઓ તે મુઓ" સીંહ મુતલક દેખાતો નહી હતો, માતરે ઝાડીમા તેનું ગુચરાદાર પુછડુ ઊભુ થએલું દેખાતુ હતું. મેં ફરીને મારી બંદુક ભરી, અને ગોલીને ગજથી ગાડતો હતો તેવામાં મારી પછવાડેથી મેં એક પોકાર સાભલેઓ, ચમકીને પાછલ ફરી જોઊછું, તો પેલો ભઓનકર સીંહ માહારી ઊપર તરાપ મારવાને ઊછલતો દેખાઓ. હું તે વખતે એક ઊચા ટેકરા ઊપર ઊભો હતો, જેવી તેણે છલાગ મારી કેઆવીને મારૂં ખભું પકડીઊ, અને હું અને તે બેહું જણ સાથે જમીન ઊપર તુટી પડેઆ. મારા કાનની છેક નજદીક તેણે પોતાનો બએનકાર પોકાર કીધો, અને જેમ શેકારી કુતરો ઊંદરને મોહોડામા પકડીને ખંખેરી નાખે, તેમ મહને તે સીંહ પકડીને હીલવેઓ જારે બીલાડી ઊંદરને પકડી ને પેહલા હીલવેછે તે વખતે ઊંદર કેવો ઢીલો અને મુરદાલ બેસુધ થઈ જાએછે, તેમ હુ બેસુધ થઈ ગીઓ એક તરેની એવી ગફલતી મારી ઊપર આવી પડી કે જેમા ધાસતી અને દરદ પેતું ઊડી ગીઊં. તે વખતે મારી ઊપર સુ આફત આવી પડી હતી, અને કેવો જુલમ ગુજરતો હતો તેની સઘલી મહને ખબર હતી, પણ ધાસતી અને શરીરનું દુખ મુતલક નાબુદ થઈ ગીઊં હતું. જેવો સીંહે મહને મોહોડામા પકડીને ખંખેરી નાખેઓ તેવી જ, મારી ધાસતી જતી રેહી. હું સીંહને નચીંતાઈથી તથા વગર બીહીકે જોતો હતો, અને જે કાંઈ તે મહને કરતો હતો તે મહને દેખાતુ હતુ, પણ કઈજ દુખ લાગતુ નહી હતું. આવી મારી હાલત મારા વીચારથી થઈ હોએ એવું હુ નથી ધારતો. એમ નહી તે મજવું કે અવે મારો મરવાનો વખત હતોજ નહી જેથી, મેં મારા જીવની આશા મુકી. હું બેફીકરો થઈ ગીઓ હતો નહી હું ધારૂંછ કે સઘલા જાનવરો જેઓ શકી ખાનારા જનાવરોના શીકાર થઈ પડેછે તેઓ સઘલાની આવી વખતે એવીજ હાલત થઈ પડતી હશે, અને જો એવુ હોએતો ખોદાતાલાની આએ એક મોટી મેહર સમજવી કે જે વખતે જીવ જવાનો હોએ તે વખતે જીવ ખોનાર જાનવરની ઊપર પડતી જફાનું દુખ તેને મુતલક લાગતુ જ નહી હશે સીંહે પોતાનો એક પંજો મારા માથાના પછવાડેના બાગ ઊપર મુકી મારૂં માથું દાબી રાખેલું હતું, તે પજાના ભારમાથી મોકલો થવાને હું એક બાજુએ ફરી ગીઓ, અને સીંહ તરફ જોઊછુ તો તેની આખ મારી સાથના સીધી "મીબાલી" ઊપર હતી, જે ૧૦ અથવા ૧૫ વારને છીતેથી પોતાની બંદુખની નેમ સીંહ ઊપર તાકતો હતો "મીબાલી" ની બંદુખ ચકમકની હતી, જેવું બાર ફુટુ કે પેહલી ગોલી રદ ગઈ તેની પછવાડે બીજું ફુટું તે નેમ પણ રદ ગીઆથી, તુરત સીંહે મહને છોડી દઈ "મીબાલી" ઊપર છલાગ મારી, અને પછી તેને જંગમાંથી બચાવવુ ભરીઊ એક બીજો માણસ જેને આગલ એક જંગલી બેંસે ઊછાડી નાખેઓ હતો, અને તેના જીવનો મે બચાવ કીધો હતો તે જલદીથી આવીને સીંહને ભાલો બોકવાની તલાવર જોતો હતો. તે ભાલો સુ બોકે જેવી નજર પડીકે તુરત "મીબાલી" ને છોડીને મારી જે છલાગ તે જઈ ભાલાવાલાને ખભામાથી પકડેઓ પણ એ વખતે પેલી આગલ લાગેલી ચાર ગોલીઓની અન્દર સીંહના બદન ઊપર થઈ પોહોચેલી હતી તેથી તુરત જમીન ઊપર તુટી પડી મરણ પામેઓ, આએ ન ઘલો બનાવ કઈ થોડી મીનીટની અન્દર બની ગીઓ હતો. સીંહે જે આવી છલાગો અને તરાપો મારી હતી તે તેના જીવ જવાના વખતના ગુસાની આકરીકર અથવા તરફ હતી તેના બચકલાનુ જેર અથવા હરખુ કોઈને લાગે નહી એ વીચારથી મારી સાથના જંગલી માણસોએ બીજે દીવસે તેના મુએલા બદન ઊપર એક મોટી આગ સલગાવી હતી, તે

લોક એવું કેહેતા હતા કે એવો માહોટો શીહ તેઓએ આગલ નંહી જોઓ હતો. મારા એક હાંડકાનો કચરો થઈ ગીઓ હતો તથા એ શીવાએ મારી બાજુના ઊપલા ભાગમાં તેણે હાતથી અગીઆર મોટા જખમ કીધા હતા. શીહના એકકા દાતનો જખમ તે બંદુકની એક ગોલીના જખમ જેટલો મોહોટો થાએછે તેમાંથી પછવાડેથી મુશકલ રસી જહરેછે, અને રૂજ આવેઆ પછી દર વરશે વખતે વખત તે જગા ઊપર ભારી કલતલ પેદા થાએછે. મારા બદન ઊપર ઊનનું "જાકીટ" હતું તેથી તેના દાત ઊપરની લબ નુછાઈ મારા જખમમાં નહી પેવસ થઈ શકી હતી, પણ મારી સાથના બે જણના જખમમાં તે પેવસ થઆથી તેઓને દુખ વધારે થઈઊં હતું; તેમાંથી એક જણેતો બીજે વરશે તેજ મહીનામા આવીને મહને પોતાનો જખમ પાછો પોતાની મેલે શરીને જરતો દેખાડવેઓ હતો."

નીરો શાહનશાહના મોહતનો વખત.

નીરો એકાએક ટેબલ ઊપરથી ઊઠેઓ, ટેબલને લાત મારી ઊંધી વાલી નાખી, કાચના ઘણાજ ઊંચા બે ટમલર જેમાં તે દારૂ પીવાને ઘણોજ શોખ રાખતો હતો તે ભાંજી નાખેઆં, અને એક નાહાની દાબડી જેમાં જેહેર ભરી રાખેલું હતું, અને જે દાબડીમેં તે હાત લગાડવાને આગલ બીહીતો હતો તે મંગાવી. જેવી દાબડી હાતમા લીધી કે ઘેરમાંથી દોડતો બાહેર નીકલી પડેઓ, અને બાગમાં જઈ એક જાહાડ તલે બેઠો, અને વીચાર કરવા લાગો કે હવે શું કરૂં. આગલી રાતના ઊંગ નહી આવી હતી, તેથી તે દુખી થઈ ગએલો હતો, તેણે જોઈઊં કે તેની સંભાલને સારૂં જે સીપાઈઓ ચોકીદાર તરીકે રાખેલા હતા તે તેને પડતો મેલી જતા રેહા હતા, તેથી નાઊમેદ થઈ ટાઈબર નદીમાં ડુબી મરવાને તે તરફ દોડી ગીઓ, પણ જેવો પાણી આગલ આવી પોહુંચેઓ, તેઓજ તે અટકી ગઓ, અને કીનારા તરફથી પાછો બાગમાં આવેઓ:- તે વખતે તેના પગમાં જોડા નહી હતા, અને બદન અરધું ઊઘાડું હતું. તેનો એક ખરો દોસત તેને સામો મલેઓ, અને પાદશાહનો આવો હાલ જોઈ તરત તેના બદન ઊપર એક મોટો જભો નાખેઓ, અને ઘોડા ઊપર બેસાડી તેને પોતાને ઘેર લઈ ગીઓ. તેવામાં દુશમેનના લશકરના કેટલાંએક માણસો સાંમેથી દોડતાં આવતાં નજરે પડેઆં નીરોને તે વખતે એવું કેહેવામાં આવીઊં કે એક નાહાનો ખાડો હતો તેમાં ભરાઈ જાએ, પણ તેવું કરવાને તેણે નાપાડી. અને જવાબ દીધો કે જીવતાં જીવત હું એ ઘેરમાં નથી ભરાવાનો. તે વખતે તે પોતાના પગમાંથી કાંટા અને તેવીજ બીજી ચીજો જે ભરાઈ પગને લોહી લોહીવાન થઈ ગઓ હતો, તે કાહાડતો હતો. છેલે તેને ઘેરમાં લઈ ગઆ, અને તેની આગલ એક કડકો રોટલી તથા થોડું પાણી વાવી મુકીઊં. તે જોઈને તેને કંટાલો છુટેઓ. તેણે જરા પાંણી પીધું, પણ તેનો હાલ બેહાલ થઈ ગએલો હતો. સઘલી વાતથી તેને કંટાલો છુટતો હતો, સઘલા તેની હાવી હાલત જોઈ કંટાલતા હતા. પાદશાહની આસપાસ તરત કેટલાંક માંણસો આવીને એકઠાં થઆં, અને કેહેવાં લાગાં કે તેની હાલત ઘણીજ દુખ ધરવા જોગ થઈ પડી હતી, અને તેટલા સારૂં વધારે દુખ નહી ખમવા જેમ બને તેમ જીવનો છેડો જલદીથી લાવવો જરૂર હતો. અમસથું રીબવું નાંદુરસત હતું, પાદશાહે હોકમ કીધો કે પોતાના શરીરનું માંપ લઈ એક ઘોર તઈઆર કરે. તેને લાકડાની ચીતા તઈઆર કરાવી, આગ સલગાવાને હોકમ કીધો, અને બલી મરવાની સઘલી તઈઆરી કરાવી, એ સઘલી તઈઆરી થઈ, તારે તે પોતે રડી પડેઓ, અને જીવ કેમ જશે, એ વીચારથી તેના મનમાં ભારી દુખ ઊતપન થઈઊં. લોક આસપાસ ઊભેલાં હતાં તેઓને કેહેવા લાગો કે અફસોસ મારા મોહોત ઊપર કે "મારા જેવો હુશીઆર અને કાબેલ નર આ દુનીઆં ખોએછે." એ વીગરે બીજાં બેહુદ કરવા માંડેઆ, તારે આગલ ઊભેલાં લોક ટપકો આપવા લાગાં કે મરણથી બીહી, અમસથો વેલ ગુજારવાને સારૂં તેણે મોહોડાંથી આવા નજીમાની ભરેલા શબદો બોલવાની તાલ સોથી કાહાડી હતી. પાદશાહે જવાબ વાલેઓ કે મારો જીવ હું કેમ કાહાડું એ કોઈ મેહરબાની કરીને મહને પોતે કરી બતલાવેનો તે પરમાણે હું કરવાને તઈઆરછું. એટલું બોલી ખંજર પુજતે હાતે પકડીઊં અને ગલા ઊપર અમસથું મુકી

ઊ તે ખંજર ભોકવાની તેનામાં હીમત નહી હતી, એવું જારે આસપાસ ઊભેલા લોકોએ જોઈઊ તારે તેની ઊપર દયા લાવીને એક જણે જોરથી તેનો હાત પકડી તેજ હાતે જોરેથી ભોકાવીઊ. પરાણ ગીઓ, તોએપણ મોહોત પછી નીરોના મોહોડાં ઊપરભારી ધાસતી અને દેહશતની નીશાનો રહી ગઈ હતી. જુઓ કોઈ કોઈ પાદશાહાની જીંદગીનો છેડો કેવી તરેનો આવેછે! કેવું કમકમાટ ઊપજાવનાર મોહોત નીરોનું આવીઊ હતું! પણ તેવુંજ કમકમાટ ભરેલું એનુ જીવતર પણ હતું. જીવતાં જીવત તેનાથી એક પણ કાંમ એવું નથી થઈઊ કે જેમાં ખુનરેજી અને જુલમ નહી ભેલાએલો હોએ. જીવતાં જીવત તેણે પોતાની માએને પોતે કતલ કીધી હતી, પોતાના ઊશતાદને ગરદન મરાવેઓ હતો, અને જે મુલકનો પાંદશાહ હતો તે મુલકને આગ લગડાવી ને આગથી નીકલેલું ભડકું અથવા રોશની જોવાને, તથા લોકનો કકલાટ અને બલી મરવાનો આવાજ શાંભલવાને પોતે પોતાના મેહલની અગાસી ઊપર જઈ બેઠો હતો; અને જે વેલા કે શેહરની ઈમારતો ભારી જોશમાં બલતી હતી તે વખતે પોતે ખુશાલીમાં મગન થઈ હાતમાં સારંગી પકડી ગાએન કરતો અને રાગ વગાડતો હતો. નીરોએ એક વેલા પોતાના મેહલમાં અને બાગમાં એક મોહોટું જમણ કરીઊ હતું ને જમણની વેલા બાગમાં રોશનીને ઠેકાણે ખીરીસતી લોકને પકડી તેઓના બદનની ઊપર ચરબી અને કપડા લપેટી મોહોટ મોહોટી મશાલો બનાવીને બાગમાં હરેદાર એક એક માંણસને એક થામલા સાથે બાંધી ઊભું રાખી ઊ હતું, અને તેઓને સલગાવી દેવાનો હોકમ આપેઓ હતો, જેથી દરેક માંણસ મશાલની મીઆફક બલીને ખાક થઈ ગીઊ હતું. જારે માંણસો બલતાં હતા તેઓથી ઊતપન થએલી રોશનીની મોજે લેવાને બાગમાં ગોણીગમથી પેલીગમે ઘણાંએક લોક જમા કીધી હતી, અને પોકાર, [illegible] તથા દયા ઊપજાવનાર, જે આવાજ પેલાં બલતાં માંણસો કાહાડતાં હતાં તે ઊપર પાદશાહે પોતે કાન બંધ કીધા હતા. આવા નીરદયાલુ પાદશાહાની ઊપર લખેઆ પરમાંણે જે દુખ ભરેલી આખેર આવી એમાં આપણને કંઈ નવાઈ જેવું નથી લાગતું. નીરોપાદશાહની જીંદગી અને તેનું મોહોત બેહુ કમકમાટ ભરેલાં હતાં.

સંખીઆ જાદુઈ.

સાહેલીઓ તમોંને ખબર હશે કે આ ચોપાનીઆંનાં આગલા એક બે અંકોમાં "સંખીઆ જાદુઈ" એવાં મથાલાં એટલે કોઈ રમુજી બીનાઓ લખેઆમાં આવીછે. એ બીનાઓ એવીછે કે જેથી રમુજ સાથે ગનેઆન મલેછે. જાદુ એ શબદ્દ્તો માતરે કલપણાથીજ ઊતપન થએઓછે, તોપણ આવી અજાએબ જેવી સંખીઆની ગણતરીઓ ખરેખર જાદુ ભરેલીછે. એવી ગણતરીઓથી કેટલીક વેલાએ ઘણાંક માંણસો હેરત થઈ જાએછે.

અગર જો પાંચ સાત માણસોની એક મંડલી મલી હશે અને ને માહેથી એક માણસ જો એક વીંટી પોતે પેહરેતો તે પારખી આપવાની શકતી આ નીચે પરમાણેની ગણતરીમાંછે. જે માણસે વીટી પેહેરી હસે તેને ઓલખી કાહાડશે એટલુંજ નહી, પણ તે માણસે પોતાના કહા હાતમાં વીટી પેહેરીછે તે, તથા પોતાનાં હાતની કઈ આંગલીએ તે વીંટી પેહેરીછે તથા તે આંગલીના કહા કાપા ઊપર તે વીટી મુકેલીછે એ સઘલું પરખાઈ આવશે. શું આ વાત થોડી અજબ જેવીછે, કે પાંચ સાત માણસો પોત પોતામાં છુપી ગોઠવણ કરી પોતામાના એક માણસને વીટી પેહરાવે અને તે માણસને ઊપર કહેલી સઘલી વીગત પરમાણે એક પારકું અથવા તરાહેત માણસ પકડી કાહાડે! ખરેખર આ બીના પેહલાં ઘણીજ અજાએબ જેવી લાગેછે, પણ એક વાર તેની બનાવટ માલમ પડી એટલે તે ઘણી સેહેલી થઈ પડેછે.

આપણે એક દાખલો લઈએ કે જાણે ૭ સાહેલીઓ ભેગી થએલીછે તે માહેલી ચોથી બાઈએ, પોતાના જમણા હાતની તરીજી આંગલીના બીજા કાપા ઊપર એક વીટી પેહેરી રાખીછે. હવે એક તરાહેત માણસ આ નીચે પરમાણેના સેહેજ શવાલો કરીને પારખી આપશે. તે પારખનાર આ પરમાણે બોલવાનુ શરૂ કરશે કે "જેતરમી બાઈએ વીટી પેહેરી હોએ તે સંખીઆને ૨) થી ગુણો; (એટલે જો પાંચમી બાઈએ પેહરી હોએતો પાંચને બેએ ગુણો, જો સાતમીએ પેહેરી હોએતો સાતને બેએ ગુણો, જો તરીજીએ પેહેરી હોએ તો તરણને બેએ ગુણો ઈતીઆદી.) અને એ ગુણાકારમા ૫) ઊમેરો, વલી પાછા એ સરવાલાને પાંચે

ગુણો; જો જમણે હાતે વીટી પેહેરી હોએતો ઊપલા ગુણાકારમાં એક ઊંમેરો, અને જો ડાબે હાતે પેહેરી હોએતો બે ઊંમેરો; એ સરવાલામા બીજા દસ ઊંમેરો, અને પછી તેને દસે ગુણી કાહાડો. હવે જેતરમે આંગલે વીટી પેહેરી હોએ તે સંખીઆ ઊપલા ગુણાકારમાં ઊંમેરો, (એટલે એમકે જો ચોથે આંગલે વીટી પેહેરી હોએ તો તે ગુણાકારમાં ચાર ઊંમેરો, જો બીજે આંગલે પેહેરી હોએ તો બે ઊમેરો ઈતીઆદી) વલી એ સરવાલાને દસે ગુણો. હવે આંગલીને જેતરમે કાપે તે વીટી મુકી હોએ તેટલી સંખીઆ એ ગુણાકારમાં ઊંમેરો, (ઈઆને જો આંગલીને બીજે કાપે તે વીટી મુકેલી હોએ તો બે ઊંમેરો, ચોથે કાપે મુકી હોએતો ચાર ઊંમેરો ઈતીઆદી.) હવે જે સંખીઆ તમારા હાતમાં આવી તે મહને કહો." આટલાં પાંચ ચાર સવાલો તમોને પુછીને તે માણસ તુરત પારખી આપસે. હવે આપણે ઊપલી રીતમાં સમજાવેઆ પરમાણે કરી જોઈએ, અને જોઈએકે આપણાથી એ પારખી શકાએછે કે નહી.

ચોથી બાઈએ વીટી પેહેરીતી માટે ઊપલી રીતમાં જણાવેઆ પરમાણે ચારને બેએ ગુણવા, જેમ કે ૪×૨=૮ વલી એ ૮ માં ૫ ઊમેરીઆતો ૧૩ થએઆં. તે તેરને પાચે ગુણીઆતો ૧૩×૫=૬૫ થએઆ. હવે એ બાઈએ પોતાને જમને હાતે વીટી પેહેરીતી માટે ઊપલી રીતમાં સમજાવેઆ પરમાણે પેલા ગુણાકારમાં એક ઊંમેરવો તો ૬૫+૧=૬૬ થએઆ વલી એ છાપટમાં ઊપર સમજાવેઆ પરમાણે બીજા દસ ઊંમેરીઆતો ૬૬+૧૦=૭૬ થએઆ, એ ૭૬ ને દસે ગુણીઆતો ૭૬×૧૦=૭૬૦ થએઆ વલી પેલી બાઈએ પોતાના હાતની તરીજી આગલીએ પેલી વીટી પેહેરીતી, માટે આગલી રીતમા સમજાવેઆ પરમાણે ૭૬૦ માં તરણ ઊમેરીઆતો ૭૬૦+૩=૭૬૩ થએઆ. વલી એ ૭૬૩ ને દસે ગુણીઆતો ૭૬૩×૧૦=૭૬૩૦ થએઆ પેલી બાઈએ પોતાની આંગલીને બીજે કાપે તે વીટી ગખી મુકી હતી માટે ૭૬૩૦ માં ૨) ઊમેરીઆતો ૭૬૩૨ થએઆ. હવે પારખનાર ધણી આપણી પાસે જે સંખીઆ માંગેછે તે એ ૭૬૩૨ છે. તે આપણે તેને સુખેથી કહીએ. જારે એ સંખીઆ તે પારખનારને મલી આવેછે તારે તે એ સંખીઆમાંથી ૩૫૦૦ બાદ કરેછે. જેમકે ૭૬૩૨—૩૫૦૦=૪૧૩૨, બાદ કરતાં તેના હાતમાં ૪૧૩૨ આવેછે, તે ઊપરથી તે કહી સકેછે, વીટી પેહેરનાર ચોથું આદમીછે—જમને હાતે વીટી પેહેરીછે—તરીજી આંગલીએ પેહેરીછે—તે આંગલીને બીજે કાપે વીટી મુકીછે. એવું તે જે કહી આપેછે તે માતરે ઊપલી રકમ જે ૪૧૩૨ છે, તેના આંકડા ઊપરથી કહી આપેછે. ૪ એવું બતલાવેછે કે પેહેરનાર ચોથુ આદમીછે— ૧ એવું બતલાવેછે કે જમણે હાતે વીટીછે. (અગર જો એ જગા ઊપર બગરો હાતતો ડાબો હાત ગણાત.) ૩ એવું બતલાવેછે કે તરીજી આગલીએ વીટી પેહેરીછે, અને છેવો ૨ એવું બતલાવેછે કે આંગલીને બીજે કાપે વીટીછે.

સાહેલીઓ આ જાદુઈ શંખીઆ ઘણી સેહેલી છે, તોપણ જો એ એકાએક સમજમાં ન આવીતો કંટાલો ખાઈને એ પડતી મુકશો નાં પણ બે ચાર વાર ધેઆન લગાડીને તપાસશોતો એ સેહેજ તમારાં મનમાં ઊતરશે. હવે એજ પરમાણે જો તમો બીજા દાખલા લઈ લઈને પારખવા માંગશોતો તે સેહેલથી થઈ શકશે. પરવારતો વખત સારી રીતે ગુજારવાની એ પણ એક ઊમદા રીતછે

લાડ.

આપણા લોકો પોતાંના બચાઓને લાડ લડાવવાની બાબદમાં વધારે આગેવાની કરેછે. ઘણીવાર તેઓને સમજાવેઆમા આવીછે, ઘણીવાર તેઓએ પોતાની નજરે નજર બનેલા દાખલા જોએઆછે કે નાહાનપણમાંથી લાડમા ઊછરેલું બાલક આગલ ચાલતાં પોતાના હકમાં કેટલી ખરાબી કરેછે, તથા પોતાનાં કુટંબનાં રોને નાંમને કેટલી હાની પોહોંચાડેછે; તોપણ અફસોસ કરવા જેવુંછે કે હજી કેટલાક માબાપોએ એ બાબદ ઊપર પુરતું ધેઆન પોહોંચાડીયું નથી. જો કોઈના પેહેલેથી ચાર બાલકો જનમેઆ પછી થોડા દાહાડામાં મરી ગએઆં હોએતો તેઓ પોતાના એકાદ જીવતાં બાલકને એટલુતો લાડ લડાવેછે કે તેનો કાંઈજ વીચાર થઈ શકતો નથી. અગરજો કોઈએ તેઓને સમજા

વીને ચાર સારી વાત કહીતો, પછી જોઈજ લેવો, તેઓ લાગલાં આવો ઊતર વાલેછે કે " ખાવા જીવશે તો સઊ શીખશે, બચાં કોણને બારેછે, જીવવાતો દેઓ, ઓંજીઆના જીવવાનાં ઓવાઈ સુખડાંછે. " એ વચનો બોલતી વેલાએ પેલાં માંબાપો આગલો પાછલો કશો વીચાર કરતાં નથી, પછી તે બાલક જીવીને આગલ ચાલતાં જોઈએનો ભીખ માગે ઈઆ ચોરી કરે તે વીશેની લગાર પણ ચીંતા નહી. વલી કેટલાંક માંબાપો એથી વધારે ખરાબી કરેછે, પોતાની શકતી કરતાં વધારે ખરચ કરીને પણ પોતાનાં બચાંને લાડ લડાવેછે. આગલ ચાલતાં જારે એવાં બાલકો ઊપર કાંઈ આવી પડેછે, તારેજ તેઓને પોતાંનાં માબાપોની મુરખાઈનું ગનેઆન આવેછે. અગરજો સારાં ભાએગે તે બાલક સમજુ નીકલીઊંતો વલી પોતાની આગલી ફીસીઆરીની વાતો વીસરી જઈ સમારગે ચાલેછે. પણ એવા દાખલા જુજ અને કદાચજ બનેછે. કેટલાએકોને બાલપણમાંથી જે સારૂં સારૂં ખાવાની અને સારૂં સારૂં પેહરવાની ટેવ પડેલી તથા મનગમતી રીતે ચાલવાંની લટ લાગેલી તે એકાએક છુટવી મુશકેલ પડેછે, અને તેવાં ઊપર જારે કાંઈ ટંગો આવી પડેછે તારે તેઓને એટલુંતો દુખ થાએછે કે તેનું બઆન થઈ શકતું નથી. અને પછી તે બાલકની બુધી પણ ફરી જાએછે—આગલી ચાલ પરમાણે મન ગમતું જોઈએ, પણ મા બાપની શકતી ન હોએ એટલે પછી તે નાહાની નાહાની ચોરીઓ કરવા શીખે, અને આગલ ચાલતાં એક દુશટ અને દુરાચરણી તે થઈ જાએછે. અલબતાં જો બરાબર જોઈએ તો એ અપરાધ જે પેલાં બાલકથી થાએ તેનો સઘલો જોખમ તેનાં અવીચારી માં બાપોને સર લાગુ પડેછે, કે જો તેઓએ પોતાની ખરી ફરજો બરાબર અદા કરી હોતતો, બાલક આવું કરમ કરવા ન શીખત. આ પરમાણે લાડમાં ઊછરેલાં બાલકની અવસથા થાએછે. ચોરી, લુછાઈ, જુગાર ઈતીઆદી માંઠાં કરમો કરવાને હવે તે બાલક કશી રીતે વીચાર કરનાર નથી; અને એવું કીધાથી તે પોતાની અને પોતાના વડવાઓની સઘલી આબરૂ ધુલ મેલવેછે, માટે સાહેલીઓ તમોને નમનતાઈ ભરેલી અરજ એજછે કે તમારાં બાલકોને લાડમાં ના ઊછેરો—એક બારગી ખાધા પીધાનું તેમને મજેનું આપો, સારાં પોતાં લુગડાં પેહરાવો, પણ તે સાથે નેઓને અણઘટતી છુટ ના આપતાં, તેઓને બાલપણમાંથી કોઈ સારે ઊદીઓગે લગાડવાની કોશેશ કરતાં રહો, જેથી કરી તેઓ સમારગે ચાલવા શીખે અને પાછલથી તમોને દુવા દીએ. તમારાં બચાંની તરફ તમારી ઘટની માએઆ તથા ઘટતું હેત જોઈએછે, પણ તે માએઆ અને હેત એવી રીતે ના કરતાં કે જે તમારાં બચાંનાં હકમાં સુખને બદલે દુ:ખ થઈ પડે—હેત પરીત સઊ વખતસરૂ છાજેછે. બાલકના ઊપર તેની માતાથી જેટલી અસર થાએછે તેટલી તેના પીતાની થાતી નથી, માટે એ ઊપરથી ચોકસ થાએછે કે બાલકનો સુધારો અથવા બગાડો તેની મા ઊપર આધાર રાખેછે—જેવી માતાની તરબીઅત તેવું તે બચું. આશા છે કે આ ટુંક પણ વાજબી બીના ઊપર હમારી નેક સાહેલીઓ ધેઆન પોંહોંચાડવાને ચુકશે નહી. અગર જો એ બાબદ ઊપર વાજબી ધેઆન આપેઆમાં આવીઊંતો પછી માં બાપોનાં સુખમાં કેટલો વધારો થશે તેનો વીચાર કરવો.

બઈરી કેવી પસંદ કરવી.

ઓ જુવાન મરદ, આ વાત તારા કાનમાંજ કેહુવીછ, તે તું ખુબ ઈઆદ રાખજે. જારે બઈરી પશંદ કરે તારે ખુબસુરતી, સોભા ભરેલી, ગોરી, શીનગારની શોખી, અને બોલકણી નો પશંદ કરતો. તું જો એવી બઈરી પરણવા માંગતો હોએતો રૂ૫) ની કીમતે સોલઈતી ચાહાટી ઢીગલીઓ મલેછે તેવી એક વેચાતી લઈ તેને પરણજે. પણ જો ખરીજ બઈરી પરણવી હોએતો થોડુ બોલતી, વીચારવાલી, અને એક નારજી બઈરી પશંદ કરજે. સઊથી વધારે ધેઆન તેના નરમ મીજાજ તરફ રાખજે. નરમ મીજાજ, અને સાદાઈ ચાહાનારી જેવો ઘેરનો શીણગાર અને શુખ થઈ પડસે તેવા બીજા કોઈ ગુણોથી નથી થઈ સકવાનું. બઈરી એવી પશંદ કરજે, જે તારા દીવશના થાકેલા જીવને શાંહંજના તંદરોસતી બખશવાને શકતીવાન હોએ, અને એવી બાએડી તને ઊપર લખેલા બે ગુણવાલીમાં મલી આવશે, પણ ખુબસુરતી, ટાક માક, અને લવલવાટના ગુણોમાં તું ખચીત પછવાડેથી પશતાસે.

એક બલાડીની લુચાઈ.

ધણીવાર એવુ જોએઆમા આવીઊ છે કે કેટલાક માણસો પોતાને જોઈતી હરેક ચીજ મેલવવાને તરેહવાર ઊપાએઓ કામે લગાડેછે, અને તેમા જે કેટલાક લુચા માણસો હોએછે તેઓ પોતાનું કામ કાહાડી લેવાને લુચાઈ ભરેલી તથા ફરેબી કગમતો કરેછે મતલબ હાસલ કરવાને માટે માણસોજ આ પરમાણે લુચાઈ ભરેલી કરામતો શોધી કાહાડેછે, એમ નથી, પણ કેટલાક હલકા અને ઊતરતા જાનવરો પણ કેટલીકવાર એવા કામો કરેછે, જેથી પેહલા આપણ લોકોને બહુજ અચરતી ઊતપન થાએછે, પણ પાછલથી જારે તે કરામત તથા લુચાઈ જાહેર પડેછે તારેજ ખુલાસો થાએછે એક મઠમા કેટલાક ફકીરો રેહેતા હતા એક દીવસે ગોશ્ત મ આવીને એક જણાએ ગણીને તેના વાંટા પાડીઆ, અને તે એક વાસણમા મુકીને કાઈ કામસર બાહેર ગએઓ, પાછો આવીને જુએછે તો ગોશ્તના કકડામા એક કકડો ઘટી પડીઓ, અલબતા એકાએક એક કકડો ઓછો થઈ ગએલો જણાએઆથી તે જરા ધભગાટમા પડેઓ, પણ વલી તેણે વીચાર કીધો કે કોણ જાણે ભુલમા એકાદ કકડો ઓછો કપાએઓ હશે. વલી બીજે દીવશે પણ એજ પરમાણે એક કકડો ઊડી ગએલો તેને માલમ પડેઓ, તારે તેને લગાર શક પડવા લાગો કે કાઈ ભેદ પડીઊ છે, તે ઊપરથી તેણે એવો ઠરાવ કરેઆકે તરીજે દીને સારી પેઠે તપાસ કરવી. તરીજે દને તેણે ગોશ્ત તઈઆર કરીઊં એટલામા બાહેરના બીજા ઓરડામાથી ઘ ટ વાગાનો સાદ આવેઆથી તેણે જાણીઊં કે કોઈ મને બોલાવતું હશે, એમ ધારીને તેને રાધણીમાથી બાહેર જઈને તે પાછો આવેઓ, પાછો આવેઆ પછે તેને જણાઈઊ કે વલી ગોશનો એક કટકો ઓછો થઈ ગએઓ આ પરમાણે દરરોજ એક એક કકડો ઓછો થવા લાગો તેથી પેલા ધણીને એટલીતો ચરપટ થઈ કે તેણે ઠરાવજ કીધો કે જે બનતા બને તે ખરી પણ આવતી કાલદને એ કરપીણ ચોર કોણછે તેની જુગતે જોઈ કરવી. વલી તે દને સવારના ગોશ્ત લાવી, ગણીને તેના કકડા કીધા એટલામા વલી તુરત ઘટવાગાનો સાદ આવેઓ, પણ હવે તો તેણે મજબુત ઠરાવ કરેઓ હતો કે ગમે તે થાઓ પણ બાહેર જવું નહી, તેથી તેણે રાધણીના દરવાજા આગલ આવી પુછાઊં કે કોણ હાક મારેછે, પણ તેને કશો ઊતર પાછો મલેઓ નહી, તેથી તે થોડીકવાર બાહેર ઊભો રહેઓ, એટલાવારમા જુએછે તો ધસ્તી એક બલાડી રાધણીમાં પેઠી અને માશનો એક કકડો મોહોડામા લઈને તુરત બાહેર નીકલી ગઈ અલબતા પેલો મ ખસ પાશેજ ઊભેલો હતો તેથી તેણે તે કરામત નજરે જોઈ હતી આ મામલો જોએઆથી પેલા ધણીને લગાર રમુજ પેદા થઈ તે ઊપરથી તેણે એક ધાડો એ વીશેની વધારે તપાસ કરવાનો ઠરાવ કીધો તે તપાસ કરતા એવુ માલમ પડીઊ કે એજ બીલાડી દરરોજ માશનો કકડો ચોરી જતી હતી એટલુંજ નહી પણ રાધણીમાથી પેલા માણસને બાહર બોલાવી દેવાની એક ઈકીકતી પણ એ જાનવરે શોધી કાહાડી હતી, તે એવી રીતે કે કુતકો મારીને બારણાની બાહેર એક ઘ ટ ટાગેલો હતો તેને સારી પેઠે અફાડતી હતી, અને એ પરમાણે ઘ ટ અફલાવેઆથી પેલો ધણી એમ જાણતો કે મહને કોઈ બોલાવેછે, તેવી તે પોતાનુ કામ પડતુ મેલી તુરત બાહેર જતો એટલામા તે બલાડી પોતાનુ કામ કાહાડી જતી હતી એ બનાવ વીશે તે મઠ માહેલા ફકીરોની એકવાર પકી ખાતરી થઈ તારે, તેઓએ પોત પોતામા એક છુપી મશલહત કીધી કે એ બલાડીને હવે તેના બાકી રહેવા દીવસો સુધી, એ પરમાણે આ જગા ઊપરથીજ દરરોજ એકેક કકડો લઈ જવા દેવો. એક તરફથી એવી ગોઠવણ કીધી અને બીજી તરફથી લોકો આગલ તે બલાડીની લુચાઈ તથા ખબાઈની વાતો કરવા માંડી તે ઊપરથી લોકોમા નજરે નજર તે બનાવ જોવાની ઘણી ખાએશ ઊતપન થઈ અને એ ઊપરથી તે મઠ આગલ ઘણા લોકો દરરોજ ટોલે ટોલા એકઠા થઈને આવવા લાગા, અને તેઓ તે ફકીરોના પોતાની ગાંઠના પઈશા આપીને તે બલાડીનો લાગ જોતા હતા, અલબતા એથી કરીને તે ફકીરોનુ બજાર પણ તાજુ થઈ ગઈઊ, ઘણા લોકો આવવા લાગા અને દરએકજણ પઈશા આપીને તે જોવા લાગો તેથી થોડીજ મુદતમા તે મઠ માહેના ફકીરોના હાથના પુશ્કલ પઈશા એકઠા થએઆ.

મીસર દેશમાંનાં અલેકજાનડરીઆ સેહેરનું બેઆન.

આપણા પારશી લોકમાંથી આસતે આસતે ઈંગલંડ દેશમાં ઘણા જણ જવા લાગાછે. તેઓને રસતામાં તરેવાર સેહરો મલેછે, તેમાં તેઓને એકુ બે દીવસ રેહેવાની જરૂર થઈ પડેછે, તેથી તેવા દેસોનું બેઆન તેઓએ આગલથી વાંચીલી હોએતો ખચીત તેઓને ઘણો ફાએદો થઆ વગર નથી રેહેનાર. તેમજ આપણા લોકની અસતરીઓ જેઓના ધણા વાહાલા ઈંગલંડ જાએછે તેથી તેઓને જરા દીલગીરી અથવા ઉદાસી ઉતપન થાએછે, તે ઉદાસી મટાડવાને સારૂં જે જે દેશ અને સેહેરોમાંથી તેઓના ધણી, બાપ, અથવા ભાઈઓ જનારછે તેવા દેશોની, તથા સેહેરોની ચાલ ચલણ, તાંહાંના લોકના રવઈઆ, અને ખાવા પીવાની તાંહાં શું શું ચીજો મલેછે તેઓનું હુબહુ બઆન વાંચીલી હોએતો તેથી મનમાં ઘણોજ દીલાસો અને રમુંજ ઉતપન થઆ વગર નથી રેહેવાની. આ વખત મીશર દેશમાંના "એલેકજાનડરીઆ" સેહર વીશે, જેમાંથી ટુકે રસતે અને જલદીથી ઈંગલંડ જનારા ધણીને જઆ વગર છુટકોજ નથી તે સેહરનું બઆન આપીએછ. એ બઆંન જાણે કોએક સખસ તાંહાં રેહેલો હોએ, અને તેણે નજરે નજર જોઈ લખીલી હોએ એ પરમાણે નીચે લખીલીછે.

રાતના ગરમી ઘણી પડતી હતી, અને દુરથી વાદલમાં વીજલીના ચમકાર થતા દેખાતા હતા, તેની સાથે દુર ગગરાટ થતો હોએ એવો ઘેહેરાએલો આવાજ સંભલાતો હતો તેની સાથે મોહોલામાંના પાજીઆ કુતરાંઓ અતીશએ ઘોઘાટ કરતા હતા, અને ટોલાંને ટોલા એકદમ એક બીજા ઊપર રોકટ ભોંસાભોસી કરતા હતા, તેથી કોઈ નવા આવી રહેલા મુસાફરને એકુબે રાતતો ઊંઘ મુતલક આવવી કઠણ છે. પણ એ કુતરાંથી જેટલો કનટાલો ઉતપન થતો હતો પણ તેના કરતાં રાતના સીપાઈથી વધારે દુખ ઊપજતું હતું. એ સીપાઈ મુંગો મુંગો છેક ઘેરની પાસે આવી, બારીની આગલ મોહોડું કરી એકદમ મોહોટેથી બુમ પાડેછે, જેથી ઘણી વખત ઊંઘમાંથી જાગી ઊઠવું પડેછે. જેમ જેમ પાછલી રાત આવતી જાએછે તેમ તેમ એ ધીરૂં ચુપ થતા જાએછે અને તે વખતે જરા ઠંડી લેહેકી નીકલેઆથી આખી રાતની છેઅએલી ઊંઘ જરા આરામથી પાછો ગલબો કરેછે. પણ વલી તેટલાંમાં એક બીજી પીડા આવેછે. મુસલમાનોની પાછલી રાતની બંદગી કરવાનો વખત થઓ, એ કેહેવાને બાંગીઓ હાતમા ફાનુસ લેઈ બારણે બારણે પોકારતો ફરેછે, અને તે હજુર થોડાં ઘેર દુર નહી ગીઓ હોએ એટલાંમાં આખા મોહોલાના મરઘા અને કુકડા "કુકરે કુકના" તરેવાર આવાજો એક પછી એક એવાતો જોરથી કાહાડેછે કે કાનને કંટાલો આવેછે, અને ઊંઘ પાછી ઊડી જાએછે. થોડીવાર પછી સઘલું પાછું ચુપ અને સમાધાન થઈ જાએછે, અને તરીજીવાર જરા નીરાતથી ઊંઘ આવાની ફુરસત મલેછે. તરણ કલાકની એક લાંબી ઊંઘ ખેંચી કાહાડેઆ પછી આંખ ઊઘડતાં જોઈએતો સહવાર પડીછે, અને આસમાન સાફ રોશની ભરેલો દેખાએછે. હજુર સુરજના ઊગવાને ૧ કલાક જોઈએ. જારે એવો મામેલો જોઈએછ તારે વધારે વાર ઊંઘાવાની ઊમેદ બરાટ થાએછે, તેથી આંખો ખજવારીને ઊઠવું પડેછે, અને જાણે આપણે ઘણાજ ઊદીઓગી અને સકારા ઊઠનાર હોઈએ એવું આસપાસના લોક સમજેછે. થોડા વારમાં નાહી, તુરત કપડાં પેહેરી નીચે ઊતરવાનો વેલ આવેછે, અને તાંહાંજઈ જોઈએછતો ઘેરની ચાકરડી એક કલાક અગાઉની ઊઠી ઘેરનો તથા ઓટલા ઊપરનો કચરો વારીને, ચાહ અથવા કાફી ચુલા ઊપર ચહડાવી આપણી બીજી કઈ ફરમાશ હોએ તે બજાવાને તઈઆર ઊભી રેહેલી હોએછે. કાફીનું કપ હાતમા લઈ આપણે બારીએ બેસી આસપાસ જોઈએતો કોઈ રસતામાં હીલતું ચાલતું દેખાતું નથી. થોડાવારે પેલો બાંગીઓ ઝુરતો ફનસ સાથે, અને હાતમાં નામના કાગજની ટોપ જોતો જોતો મસજીદ તરફ જતો દેખાએછે પેલા પાજીઆ કુતરા આ વખતે સઘલા ગપ થઈ ગએલા હોએછે, અને રસતામા જે રાતના મોહોટો કચેર થતો હતો તાંહાં અવે સઘલું ચુપા ચુપ અને સમશાન થએલું હોએછે. એ કુતરાઓ ખાટકી અથવા મછી બજારમાં જઈ એણી સમયી પેલી ગન ખુણે ખચોરે ભરાઈ દુકાન ઊપરથી પડતા ચામડાનાં અને છીછરાના તથા હાડકાના કકડા ચાવતા પડી રેહેછે. થોડા વારમાં એક (ગ્રીક) પસતાકીઓ જે પોતાના દુકાનની ઊપર રે

ઠેકાણું કરીને રેહેલો, તે પોતાના ઓરડાની બારી ઊઘાડી, અધારી ખોતો, અને આંખમાં આગલાં ખોસી ચોલતો ચોવતો ડોકું બાહેર કાહાડી જુએછે કે સવાર પડી ચુકી. પસતાકીઆના બારીએ દેખાઆ પછી થોડાએકવારે એકુબે અસતરીઓ હાતમાં લાંબી સાવરણીઓ લઈ રસતા ઊપરનો કચરો કાહાડતી, અને તે કચરાને ગધેડા ઊપર ભરવા સારૂં તેના ખુણે ખુણે ઢગલા કરતી નજરે પડેછે. એ કચરો સેહેરની બાહેરે જે બાગો હોએછે તાંહાં લઈ જઈ નાખેછે.

તેઆરપછી ગામડાની એકુ બે છોકરીઓ બલુ રંગનો જભો છેક માંથાથી તે પગ સુધી પોહોચતો પેહેરેલો, અને મોહોડા ઊપર બુરખો નાખેલો, માતરે આંખ આગલથીજ જોવાને નાહાના આંધરાં પાડેલાં, એવાં પોશાકમાં તેઓ પોતાની સાથે તેવી મારી દુધ વાલી બકરીઓને લઈ દુધ આપવાને આવેછે. તેઓના માંથા ઊપર દુધના વાસણોની ચોડ ચહડાવેલી હોએછે, અને તેઓને એવી સરાઈથી માથે રાખેછે કે વગર હાથ લગાડવે તેઓને માંથે રાખી જલદીથી ચાલી ગફેછે, અને પોતાનો માલ વેચવાને લોકને મોહોટેથી પોકારી કહી સંભલાવેછે. બકરીઓ રોજની આ શરમથી એવીતો ફેલવાઈ રહેલી હોએછે કે ઘરાકોના ઘેર આગલ પોતાની મેલે વગર અટકાવ કરવે ઊભી રેહેછે. અને જે વખતે તેઓને દોહાએછે તે વખતે તે છોકરીઓ અને ઘેરનાં ગોલાંઓ એક બીજા સાથે આમગપાશની વાત ચીત કરછે તેમાં ઘણું કરીને છોકરીઓ જારે કગવાઈ બોલેછે કે હમારા ઘેરમાંથી રાતની બે બકરી ખોવાઈ ગઈછે, તારે તેઓની સાથે ગોલાઓ પણ પોતાની દીલગરી જણાવી સાથે કગવાઈને વાત કરેછે. એ વખતે એક ખરોજ દીલગીરી ભરેલો દેખાવ થઈ લાગેછે. એ સેહેરના લોક સવારનું સીરાનું દુધ અને રોટલી ખાએછે. દુધ મુસકલ મલેછે, અને તે વલી નસતુ છે. કોઈવાર એક બકરી એટલુંતો દુધ આપેછે કે તે આપણીથી મનાઈ નહીં શકાએ.

દુધવારીઓ દુધ આપી એક મોહોલામાંથી બીજા મોહોલામાં જાએ એટલામાં લાકડાવાલો હાજી અબદુલા જેની દુકાન જે પેલા પસતાકીઆની પાસેજછે તે બારણા ઊઘાડતો દેખાએછે. હાજી અબદુલા માતરે લાકડા વેચનારજ નથી, એ ઘણી પરચુટન વેપારીછે, લાકડા માંઓતો ફતો તેનો ધંધોજછે, પણ કોલસા જોઈએતો તે પણ પોંહોંચાડેછે, શાબુ, વેનટીલશ, અને બીજો પરચુટન શામાન. હાજી અબદુલા બુઢો છે, પણ ઊદીઓગનો એક અછો નમુનોછે. ઈમાનદાર, અને પોતાના ઘરાકોની સેવામાં જીવ કાહાડી આપેછે, અને એટલોતો નમાણોછે કે ઘરાકને એકાએક પાછો જવા દેતો નથી. વખાર ઊપર મારેલું મશ મોહોટું તાલું ખુચક દઈ ઊઘાડીશ, કે તુરત અંદર જઈ બારી આગલથી પોતાના પડોશીને નમીને શલામ કરેછે અને ઈશારતથી શમજાવેછે "કે મેહેરબાની કરીને નીચે આવી એકુ ચલમ હુકાની પીશો?" વખારની જગા ઘણીજ શાંકડી પાંચ ફુટ શમચોરશ જેથી માલ મુકવાને તથા તેમાં બેશવાને ઘણીજ અડચણ. પણ હાજી અબદુલાને શગવડ કેમ કરવી એ શીકવવાની કંઈ જરૂર નથી. દુકાન ઊપરથી લાંબાં પાટીઆં એવા ગોઠવીને મુકેછે કે તેમાથી અરધો અરધ રસતા ઊપર બાહેર નીકલેલાં રેહેછે, જે ઊંપર પોતાની ફરાગાતી ભરેલી બેઠક અઠીંગવાના તકીઆ સુધાની કરેછે. તેજ પરમાણે કપી અને દોરડાંથી ઊપર ખેંચ મુક કરવાનું એક છજીશ પણ દુકાનને કીધુંછે, કે વરસાદના દાહાડા ઊપર તેના ઘરાકોને દુકાન ઊપર પાંચ મીનીટ ઊભું રેહેવાને બની આવે, તથા તરપાલીનના કપડાનો એક શલતું પરદો પણ કરી રાખેલો કે ગરમી દાહાડા તડકાની રજાવ નહી મારે, અને પોતાની દુકાનમાં જે કંઈ શામાન હોએ તેનો દર એકેકનો નમુનો શેપલીમાં ભરીને શઘલાની નજરે પડે એવી રીતથી છેક આગલથી મુકી રાખવાને બની આવે. હાજી અબદુલાની દુકાનનો આકાર આબેહુબ આપણી બજારના કણીઆની દુકાન જેવો જોઈ લેજો. ફરક એટલોજ કે ફકત અનાજને ઠેકાણે તરેવાર ચીજો આગલ મુકેલી. દુકાનની બાહેર અને છેક રશતા ઊપરથી, દુકાનના ભારવટીઆ શાથે એક નકઈ કાંટો ટાગેલો હોએછે. આગવથી શારૂં કરી રાખેઆ પરમાણે એક ઘધેડા બોજ લાકડાં તેની દુકાન આગલ આવી માલ ધણી નાખી જાએછે. જેવો માલ આવીને પડેઓ કે હાજી શાહેબ ઊઠી કંમર તંગ કરી, બાંએ ચહડાવી, હાતમા એક વેહેતી કોહોરાડી લઈ, લાકડાં ફાડવા મંડી જાએછે, અને રૂપીઆ રૂપીઆની નાહાની નાહાની જુડી બંદ લાકડાં બાધી રોજના 'ખપ શારૂં' દુકાન ઊપર ગોઠવેછે ફાડતાં ફાડતાં થાકી ગએલો, વલી ઊ

મરે ભુકો, તોખી આવી શકત મેહનત કરતાં લેવામાં કોઈ થોડક ફૌલશા લેવા આવીઊતો, તરત પોતાનુ ઠાંમ મુકી દઈ, આદરમાનથી પોતાની દાહડી ઊપર હાત ફેરવી ગેહલાં પઈશા એક પછી એક ટીંગ ટીગ કરી ગણી લેછે, અને તેને પોતાની લાકડાની વકોરીમાં નાખી માલ તોલવા માંડેછે, અને દર માલ તોલેઆ પછી પછવાડેથી એક ખોબો ભરી ઊપર નાખેછે, કે પોતાના ઘરાકની ખાતરી થાએ કે હજી અબદુલ્લાને તાલ માલ તોલમાં ઓછોતો મલતોજ નથી. હજી અબદુલ્લાની આવી શાખ અને ઈમાનદારી પરમાણે તેની દુકાન જો કે નાહાનીછે તોએપણ આખો દીવશ ઘરાકોની આવ જાવ થઆ કરેછે, અને થોડોજ વાર તે ખાલી હાતે બેશતો હશે.

મુશાફરોને લાવ લઈ જા કરવા શારૂં શવારી દાખલ જે ઘધેડાં રોજ કામમા લગાડવાના હોએ તેઓને શહવારનાં વગર લગામે અને છોને નહવાડવા અને પાણી પીવા તેઓના ધણી તેઓ ઊપર બેઠી પીઠે બેશી દરીઆ કીનારે લઈ જાએછે, અને નહવાડી નાહીંજ ખોરાક અને પાણી આપેછે એ બાબદમાં આરબ લોક ખરાં ઈમાનથી પોતાના જાનવરોની બરદાશ કરેછે. શહવારના શાડા છ વાગામાં બીજા દુકાનદારો દુકાનો ઊઘાડી માલ વેચવાને મુકેછે, અને મરદ લોકની ભીડ થવાનો વખત નહી થઓ હોએ તેની આગમચથી શેહરની અશતરીઓ જે કઈ માલ ખરીદ કરવો હોએ તે આવીને ખરીદ કરી જાએછે. પણ ઓરતો બડી કચકુટ ભરેલી હોએછે. લેછે તો ચાર પાંચ આનાનું કપડું અથવા તેવોજ બીજો શાધારણ શામાન પણ તેના ભાવ વીશે ઓછામા ઓછી અરધા કલાકની ટીક ટીક અને રીકઝીક થાએછે, અને એવી કચાકુટ ભરેલીઓથી દુકાનદારોને વારે ઘડીએ કંટાલો છુટેછે. આપણા લોકની બાએડીઓ પણ એવી વાતમાં કઈ ઓછી હોએ એવું નથી, તેથી એ બાબદ લંબાણથી શમજાવાની કંઈ જરૂર નથી કે અલેકજાનદરીઆ સેહરમાં અશતરી લોક દુકાનદારો પાશેથી માલ લેવામાં કેટલી રીકઝીક કરેછે.

ઠેક શાડા શાત વાગે પશતાકીઓ પોતાની દુકાન ઊઘાડેછે અને જેવી દુકાન ઊઘાડી કે તેમાથી ભું ભું કરતું માંખનું એક મોહટું ગેબું બાહર નીકલી આવી આસ પાસ ફપચઈ જાએછે. તેની દુકાનમાં અરબ અને ગીરીક લોકને પશંદ આવતો, પણ બીજા લોકને કંટાલો અથવા સુગ લાગતો શામાન મુકેલો હોએછે. જેવાકે લાકડાની કથરોટમાં તેલમાં ડુબાવેલાં આલીવ ફલો, પેટમાં ચુંક ઊતપન કરે એવાં પનીર, સુકી અને મીઠું દીધેલી માંછલી, એ ચીજોની શાભે વલી જુદી જુદી જાતની ખાટલીઓ, અને ગલાસો, ગોઠવેલાં, બાટલીઓમાં ભરેલો રેંજગાન દારૂ, તેમાં શકી, ખાટો વાઈન, અને બીજી જાતનો દારૂ એવોકે કોઈને જોવા નહી ગમે. આવી નજીસ ચીજો ભરેલી કે જે દુકાન ઊપર આપણને પાંચ મીનીટ પણ ઊભું રેહેવાને નહી ગમે તેવી દુકાન ઊઘડતાને વાર ગાંમડી ઘરાકોની ભીડ થવા માંડેછે. તેઓ આવીને તાડીનો દારૂ, પેલાં તેલમાં બોળેલા આલીવ, અને એવો ચીકણો ખોરાક આવતો, અનપંચ બેલેઓ ખોરાક નાશતા દાખેલ લેછે. ઈઊરોપીઅન લોકને પણ એવી દુકાન ઊપર જવાની ફરજ થઈ પડેછે, કાંએકે એ પશતાકીઆઓ શીવાએ બીજા કોઈ દુકાનદારો ચાહ, શાકર, કાફી, અને તેવી બીજી ચીજો વેચતાજ નથી.

આઠ વાગા કે બજારના સોદાનો જાહેર વખત થાએછે. થોડાક ડલર ગજવામાં નાખી આપણે જો બજારમાં ફરવા તથા સોદો કરવાને નીકલેઆતો તે જગા એક જોવા લાએક દેખાવછે. ચાકર લઈ જવાની કંઈ જરૂર નથી. હેલકરીઓ જેઓ આરબના જુવાન છોકરાઓ રશતે રશને ફરતા ફરેછે, અને જેવા આપણને બજારમાં જોઆ કે એકદમ દશ બારનું ટોળું આપણી આશ પાશ ટોપલીઓ લઈ ફરી વલેછે અને તેઓ રઘલા બુમ પાડી બોલેછે "નહી શાહેબ નહી, ચાઓ છોકરાને તમારૂં ઘેર ખબર નથી હું પોતે બરાબર જાણું છું. જે કોઈએ તે શાંમાન હું ઊચકશ." એવામા જો આપણે ખાટકીની દુકાન ઊપરથી ગોશનો એક કટકો ખરીદ કરી હાતમાં પકડેઆતો કઈ વીશ ટોપલી એકદમ આપણી શાંભે ઊચકાએછે, દરેક જણની એવી ઊમેદ કે કેઆરે મારી ટોપલીનાં શામાન પડેતો મારી હેલ લાગુ પડી. આપણી ખુશી પડે તે ટોપલીમા જેવો ગોશનો કટકો નાખેઓ કે બાકીના શઘલા ખીશી જાએછે, અને પેલો છોકરો મોટી ખુશીથી પોતાને બાએગવાન શમજી આપણી પાશે આવેછે, અને બધાંની અંદરથી આપણે તેને પશંદ કીધો તેથી

નોટી ખુશીથી આપણું કામ બજાવાને તે તઈઆર રાએછે.

મીણબતી એ સું ચીજછે?

બાઈઓ, મીણબતી જેવી કાંમની ચીજ આ તે સરવ લોકને ખબર હશે. ગરીબ માંણસો મીણબની નથી બારતાં, તવંગરોને તાહા એનો વધારે ખપ છે, તોએપણ મીણબતી વીશે ગરીબ સું કે તવંગર કોઈ અણજાણું નહી હશે. ઈંગલંડમાં મીણબતીનો ખપ ઘણોછે, તેમ આપણા મોહોટે વાંજેનાં લોકમાં એ ચીજનો ખપ વધારેછે. શેઆહી રામશનીમાતો એ ચીજની ખચીત જરૂર પડેઆ વગર રેહેનારજ નથી. જમે એવો ગરીબ પણ એકુએ રતવ મીણબતી બાલેઆ વગર નથી રેહેવાનો. માણસ આજારી પડેછે તારેતો ડાકટરની અંગવ ઊજાડ કરવામાં મીણબતીનો કટકો જેવી ગરજ સારેછે તેવી ગરજ એકુ તેલના દીવાથી અથવા જીમરથી નથી શરવાતી. ચાબેરે તેલનો દીવો તે દીવો, અને સબવડ તથા કમર ભરેલી મીણબતી તે મીણબતી. જેણે એ વાપરી હશે તેજ એની કસર અને સગવડ સમજશે, જેણે વાપરી હશે તેજ તેલના દીવાની કરાકુટ અને અડચાણ જાણશે, આવી ઊપઈઓગી મીણબતી ચરબીમાંથી થાએછે, એ બાબદ કદાચ ઘણા જણ જાણતા હશે. પણ એ ચરબીમાંથી કેવી અજાએબ જેવી ચીજો નીકળીછે તે જાણશો તો તમે તાજુબ થઈ જશો. તેમને વધારે વાર સખ ભરેલાં નહી રાખવાને એક દમ કહી દેઈએછ કે ચરબી અથવા તેલ એ એક જાતના તીસાછે! અને મીણબતી તે એક જાતનો તેજાબછે? અને ચરબી અથવા તેલમાંથી મીઠી સાકર જેવી એક ચીજ નીકલેછે! તમે આ વાત સાંભલી તાજુબ થતા હશો ખરેખર, પણ તમને જાણવું જોઈએ છકે હમણાના વખતમાં રસાએન શાસતરથી ઈસ્વીક, ખરી, બાબરો તે તમામ ખોટી અને જોડી કાડેલી જણાએછે. લોક એવાં છેકે ખોટી અથવા જોડી કાહાડેલી વાત ઘણું કરીને માનશે, પણ એકાદી ખરી પણ અજાએબ જેવી વાત કદી નથી માનવાના; તે આ એવી વાતને ગલત, ખોટી, અથવા જોડી કાહાડેલી ગણવાના.

શાબલે તારે ચરબી અથવા તેલ એઓમાં જે જે અજાએબ જેવી ચીજોછે તે વીશે. જારે આપણે ચરબી બોલીએ, તારે તેમાં ઘી જેવી ચીજછે એવો વીચાર આપણા મનમાં લાવીએ. પણ આ એ જમાનાના રશાએણ શાસતર શીકેલાઓ ચરબી વીશે જુદીજ રીતે વીચાર કરેછે. તેઓ કેહેછે કે ચરબી એતો એક એવી ચીજછે જેમાં બે જાતની જુદી જુદી (આસીડો) એટલે તેજાબછે, અને તે બેહુ આસીડોની સાથે એક ચીજ " ગીલીસીરીન " જેનો સવાદ મીઠો સાકર જેવોછે, એની મેલવણીછે. વલી બીજી અજાએબ જેવી વાત કેહેછે કે એ આસીડ અને મીઠી સાકર જેવી ચીજ મલીને એક જાતનું મીઠું થએલુંછે. એ મીઠું આપણે ખાવામાં લાવીએ છે તેવું નહી, પણ તેના જેવી મેલવણી વાલું, તેઓ સાબેતી આપેછે કે જોઈએતો ચરબીમાથી એ મીઠી ચીજ છુટી પાડી તમને દેખડાવે. આજે ઈંગરેજી ગાંધીની દુકાંન ઊપર એ પરમાણે છુટી પાડેલી જોઈએ એટલી " ગીલીસીરીન " મલી આવશે. તે ચરબીમાંથી કાહાડેછે એટલુંજ નહી, પણ બધી જાતના તેલોમાંથી પણ કાહાડેછે; કોપરેલ તેલ, મીઠું તેલ, એરંડીઊ તેલ, ઈતીઆદી. એ " ગીલીસીરીન " નો વલી ખપ આટલાવારમા ઘણોજ થઈ પડેઓછ. હજુરનો હમણા થોડું થઈઊ જણાઈછે કે એવી ચીજ ચરબી તથા તેલોમાછે, તેટલા વારમા " ગીલીસીરીન " કાંહાં કાંહાં કામે લાગુ પાડીછે એ વાચીને આપણને વધારે તાજુબી ઊપજેછે. ચરબી અથવા તેલમાંથી છુટી પાડેલી " ગીલીસીરીન " નો સવાદ મીઠો સાકર જેવોછે, તેમાં જો ગોસ, અથવા કોઈબી મેવો મુકી રાખેઓ હોએ તો તે વરસના વરસ સુધી તાજો અને તાજો રેહી શકેછે. થંડીના દાહાડામા હાત પગની ચામડીમાં તથા હોટમાં ચીરા પડેછે, તે અટકાવવા, અથવા રૂજ લાવવા અને ચામડાને નરમ રાખવા વાપરેછે આપણા લોક હોટ અને હાત પગ ઊપર તેલ, ઘી, અથવા માખણ લગાડેછે, તેથી નલવારના અથવા લગાડેઆ પછી, સરીર બોલતું બોજરૂ વાસ મારેછે. પણ " ગીલીસીરીનનાં " એવો અથવા કોઈબી જાતનો વાસ મુતલક છેજ નહી, અને તેનો

સ્વાદ મીઠો હોવાથી લગાડનારને કંટાલો અથવા સુગ ઊતપન નથી થવાની. સુરજના કીરણોની મદદથી જે ચીતાર પાડેઆમા આવેછે, તેમાં પણ એ ચીજનો ઊપયોગ ઘણીજ કામજોગ રીતે થઈ શકેઓછે. શાબુ બનાવનારાઓ સાબુમાં એ ચીજ શાથે મેલવેછે, અને જેઓને ખઈ થઓ હોએ તેઓને દવા દાખલ પીવાને એક જાતની માછલીનું તેલ ઓક આવે એવા વાસનું પીવું પડતું હતું, તેને ઠેકાણે આ "ગીલીસીરીન" મીઠી સાકર જેવી દવા ગુણ કારક થઈ પડીછે. હમારો એક ચંચલ અને મેહનતુ દોસત જેને ખઈનો મરજછે, તે બીચારો એક બે વરસ થઆં પેલી વાસ મારતી દવાઈ "કાડલીવર આઈલ" એટલે કાડ જાતની માંછલીના કલેજાનું તેલ એવું પીતાં પીતાં કનટાલી ગઓ હતો, તે આજે હોસે હોંશે બે બે ગલાસ મીઠી સાકર જેવી "ગીલીસીરીન" ગટ કરી જાએછે અને ગલાસ ચાટી ચાટીને સાફ કરેછે અને જો ચમચાનો જરા ભાગ ખરડએલો રહી ગએલો માલુંમ પડેઓતો તે પણ હોસથી ચુંસી જાએછે. પાંચ વરશની વાત ઊપર કોણ જાણતું હતું કે તેલ અને ચરબીમાં આવી ઊમદા ચીજ ખોદા તાલાએ માણસ જાતના સુખને સારૂં મુકીછે. એ "ગીલીસીરીન" માં બીજો ગુણ એવો માલુંમ પડેઓછ કે જો તેને સળગાવી હોએતો તે બલતી નથી. તેલ અને ચરબી એ બે મોટી આગ લગાડનારી ચીજોછે. મકાઈ ડોસી પોતાની દીકરી જીલાઈને રોજ સાઊચેતી રાખવા કેહછે કે સાંજના લોબાન કરતી વેલા તેલની બરણી આગલ દુરથી લોબાન કરે. પણ એજ તેલમાંથી આવી ચીજ નીકલીછે જેનામાં બલવાની શકતી છેજ નહી એ ખરેખર અજાએબ જેવુંછે. એ વાતની ખબર પડતાંને વાર મીણબતી બનાવનારાઓને તાંહા વધામણી અને ખુસાલીની ખબર જઈ પોહોચી. એથી તેઓને સું ફાએદો થઓ? ફાએદો પુછોછો? જે ને કેહછે તેવો. મીણબતી બનાવનારા ચરબીમાંથી મીણબતી બનાવતા હતા, અને ચરબીનો બધો ભાગ કામમાં લાવતા હતા. "ગીલીસીરીન" ના ગુણની ખબર પડી કે તેઓએ વીચાર કીધો કે બતી બનાવામાં આપણને એવી ચીજ લેવી જોઈએ કે જે બલી શકતી હોએ, પણ જે ચીજમા બલવાની શકતીજ નહી તેને રાખીઆથી આપણને સું ફાએદો ઊલટી એવી અડચણ-ભરેલી ચીજ રેહાથી બતી બરોબર બલી નહી શકે, અને આજ સુધી બતી જાંખી બલેછે, અને તે ઊપર ઘડી ઘડીએ ગુલ ચહડેછે તે એથીજ હશે. એવો વીચાર કરી તેઓએ "ગીલીસીરીન" ને છુટી પાડી બાકીના ભાગની મીણબતી બનાવા માંડી. જે આગલ વીચાર કીધો હતો તે તમામ ખરોજ હતો. "ગીલીસીરીન" કાહાડી નાખેઆ પછી જે બતી બનાવી, તે, સસતી પડી, વલી બલવામા સાફ અને ભારી રોશનીદાર, દેખાવમાં ખુબ સુરત, અને જેને ઊસકવાની મુતલક ગરજ નહી પડેઆથી લોકોએ પોતાના ઘેરમાંથી એક એક મશાલને રખશુદ આપી તેટલા પઈશાનો બચાવ કીધો.

મીણબતી બનાવનારને બીજી ખબર પડી કે તેલમાં પણ એવોજ ગુણછે. ચરબી મોંઘી, તેથી તેણે લઈ તેલમાંથી મીણબતી બનાવાનું સુરૂં કીધું. તેલમાં પણ ચરબીનાજ જેવી ચીજોછે, અને તેમા પણ પેલી મીઠી સાકર જેવી ચીજછે તે છુટી પાડેઆથી બાકીના ભાગની મીણબતી જેવી જોઈએ એવી બની. ચરબીના કરતા એ મીણબતી સસતી પડી, તેથી ચરબીને રખશુદ આપી તેલ ઊપર મીણબતીવાલાઓએ કાંમ ચલાવીઊં. બજારનું તેલ ખપી ગીઊ, તો બાહેર ગાંમથી મંગાવા લાગા. આખેરે એ ખપ આપણા દેશ ઊપર આવેઓ. આપણા દેશમાંથી આજ કેટલું પઈઊ પુશકલ તેલ ઈંગલંડ જાએછે, અને તે સઘલું મીણબતી અને "ગીલી સીરીન" બનાવામા કામે લગાડેઆમાં આવેછ. આપણી બજારમાંથી તેલ પુશકલ બાહેર ગીઆથી હઈઆં આજે તેલનો ભાવ ઘણો વધી ગીઓછે. તેલ ઊપરથી; દીવેલનો ભાવ પણ ભારી ચહડેઓછે, જેથી મેકાઈ ડોસી ઘણીજ દલગીર થાએછે, કે મારા ગરીબ ઘેરમાં ખરચ વધેઓછે, અને મારી જીલાઈના ભુઆને રોજ તેલ, ઘી, એરંડીઊ, માંખણ, એવી એવી ચીજો લગાડીને મસલતી હતી તે હવે કેમ થશે?

કેવી ટોપી પેહેરીને સુઈએ કે ખુશાલ હુંગ આવે.

નવલશાહ નામે એક માણસ હતું. એ ઘણીનું એક સારૂં ઘર હતું, બાગ બગીચે સુખી હતો, તે

ને બેશી ફરવાને એક શોભાએમાન ગાડી હતી, તથા
તે ગાડીમાં જોડવાને સારા મજેના બે ઘોડા હતા. તે
ને માટે જમવાની જે ટેબલ બીછાવેઆમાં આવતી હ
તી તે એવીતો મજેની હતી કે કદાચજ તેવાં પકવાનો
ની ટેબલ તેના વખતમાં કોઈના જોએઆમાં આવી
હશે. તેના મીતરો એવાતો મશકેરા અને રમુજ આ
પનારા હતા કે તેઓની આજલ બાદશાહોની કચેરી
ના લશ્કરીઆઓ પણ એક કોરે રેહે; પણ એટલું શઘ
લું છતાં નવલશાહ કધી સુખી હતો નહી, અને એટ
લી નધલી સારી હાલત છતાં તે હંમેશ બેકરાર અને
કંટલેલો રેહેતો; તે આરામ લેવાને અથવા બે ઘડી
જીવ વેરાવાને ઘણાબી ઊપાએ કરતો પણ તે સઘલા
વીઅરથ જતા, તેનું મન એટલુંતો બેચેન હતું કે તે
ને દીવસનાં પેટ ભરીને જમવા નહી ગમતું હતું તથા
રાતનાં કંઈરે ઊંગ નહી આવતી હતી. કોઈ વેલા
તે વેહેરો સુવા જતો અથવા કોઈ વેલા તે મોડેથી જ
તો, પણ તેને લગાર કરારની ઊંગ આવતી ન હતી.
એવી પોતાની હાલત વીશે નવલશાહે પોતાના કેટલા
એક મીતરોની સલાહ માંગી તે મીતરોએ તેને બે ઘ
ડી મેહેનત કરવાની તથા જરા લગાર ફરવા હરવાની
ભલામણ કીધી, અને તે ભલામણ પરમાણે બીચારા ન
વલશાહે કીધું તોપણ તેનું કાંઈ વલીઊં નહી, તારે તે
નાં હીમતીઆએ તેને એક બીજી ઈઊકતી કહી કે રાતનાં
સુતી વેલાએ તેણે એકાદ બે ગલાસ વધારે દારૂ પીવો,
જેથી તેને ખુશ કેફમાં નીરાંતે ઊંગ આવશે બીચારા
નવલશા ઊપર દારૂની અથવા બીજાં કશાંની અસર
થઈ નહી. તેની બે કરારીમાં ઘટાડો થવાને ટેકાણે
ઊલટો વધારો થતો ચાલેઓ, તેથી તેણે કંટાલીને વઈ
દોની સલાહ લેવા ધારીઊં, વઈદ લાડનમ, અફીણ વ
ગેરે ભેલીને દવાઈ આપી કે નવલશાહ કેફમાં પડે, તો
તેથી તેને તેની બે કરારીની વીસર થાએ, પણ નવ
લશાહના અંતઃકરણમાં એવોતો ખરાબ સડો પેઠેલો હ
તો, અને તેનું મન એટલુંતો પાપી થએલું હતું કે તે
થી કરીને અફીણ જેવી કઠણ કેફી વસતુની પણ તે
ઊપર મુદલ અસર થઈ નહી. છેલે સરવાલે બીચા
રા નવલસાહે કંટાલીને એ બાબદ પોતાની વાડીના
એક માલીને પુછીઊં કે મહને આટલી બધી વાતોનું
સુખ છતાં, તથા પઈસે ટકે પુર છતાં આટલી બધી
બે કરારી કેમ ભોગવવી પડેછે? માલી ગરીબ
હતો, પણ તેનું એકીન તેના પેદા કરનાર ઊપર ઘ
ણું હતું, તથા તે પોતાના પેદા કરનારનો ઘણો ડર
રાખતો હતો, અને કોઈબી રીતે ઈશવર ના રાજી
થાએ એવું કામ તે કરતો ન હતો, તેની ઊપરં જા
રે પોતાના શેઠની તરફથી આવો સવાલ આવેઓ
તારે તે વગાર વીચારમાં પડેઓ, તે સારી પેઠે જા
ણતો હતો કે તેના શેઠનું એકીન ડગમાડોલછે, તેના
માં ઈશવર સેવા મુદલ છેજ નહી, અને તે સાથે તે
નામાં પરમેશવર વીશે મુદલ ડર નથી. બીજું એ
ધણી ઘણો ઘાતકી તથા નીરદઈ હતો, વીધવાઓ
અને નાવારેસો ઊપર અતીશએ જુલમ ગુજારતો
હતો, તેથી તેનું મન હંમેશાં તેને ડંખતું હતું. પો
તાના શેઠની બે કરારી વીશેનો આ વીચાર જે તે મો
લીને આવેઓ તે ખરો વીચાર હતો, તેથી દીવસની
ભુખ અને રાતની ઊંગ જે ઊડી ગઈ હતી તે ઊપ
લાંજ કારણથી થઈ હતી, લોકો તેને સઘલી વાતે સુ
ખી જાણતા હતા પણ તેનું મન તેને હંમેશાં કરડતું
હતું કે ઓ પાપી તું સુખી નથી; તારી નીશ
ટા ભુરીછે, તેથી તું કદી સુખી થનાર નથી.
ગેલા માલીએ અનુભવ ઊપરથી તથા રાત દીવસની
માહીતગારી ઊપરથી પોતાના શેઠની બે કરારીનું કા
રણ જે પીછાની લીધું હતું, તે ખરેખરું ઊઘાડી રી
તે પોતાના શેઠને કેહેવાને તે અચકીઓ, તેણે જાણી
ઊં કે જો હું એને એ પરમાણે ઊઘાડું અપમાન કરીશ
તો તેથી એ ઊલટો વધારે ચીરડાશે, માટે તે માલીએ જરા
ધીરજથી વીચાર કરીને, પોતાના શેઠને તેની બે કરારીનું
ખરેખરું કારણ જણાવવાની એક ઈઊકતી શોધી કાહાડી
તે બોલેઓ કે શેઠ તમારી બે કરારીનું કારણ માહારા
થી કાંઈ કેહેવાઈ શકાતું નથી પણ માહારો એક પ
ડોસીછે તે ઘણોજ સુખી જણાએછે, જો પણ તેની હા
લત તમારા કરતાં કાંઈ હજારો દરજે ગરીબછે, તો
પણ હું જાણતો નથી કે તે એવો શુખી શાથી રેહે
છે—દીવસની વેલાએ તે તરણવાર સારી પેઠે પેટ ભ
રીને ભોજન લીએછે, અને આખી રાત એવીતો મુ
જેની નીદ કાહાડેછે કે ગોએઆ તે બાગે બેહેસતમા
હોએ. કદાચ મહને એવું લાગેછે કે તે રાતના સુતી
વખતે કાંઈ જુદી જાતની ટોપી પેહેરીને સુવેછે,
અને તે ટોપીનાં સતથી તેને ખાસી મજેની ઊંઘ
આવેછે. પોતાના માલીને મોહોડેના એ શબ્દનો શાં

ભલીઆ એટલે તો પુરો અરથ સમજીઆ વગર
તુરત નવલશાહ તે માલીના પડોશી પાસે ગએ
ઓ, અને તેને ઘણીજ આજીજ ખાઈથી કાલાવાલા
કરીને કેહેવા લાગોકે " ભાઈ મેહેરબાની કરીને આ
માહારી રાતની પેહેરી સુવાની ટોપી તું લે અને જે
ટોપી તું રાતના પેહેરી સુવેછે તે મહને આપ. " એ
માગણી પડોશીએ ઘણી ખુશીથી કબુલ કીધી કારણ એ
કે જે ટોપી પેહેરી સુતો હતો તે એટલીતો મેલી હતી
તારે એવી ટોપીને બદલે નવલશાહ જેવા શેઠની ટોપી મલે
એ કેહેવી વાત! પડોશી પણ પેહેલાં જરા ઘભરાટમાંતો પ
ડીઓ કે આ તે શું હોગછે કે નવલશાહ આજે માહા
રી ટોપી લેવા આવેઓછે, તેથી તેણે જરા પેહેલાં આ
નાકાનીતો કીધી, પણ જારે નવલશાહ ઘણાજ બજી
દ થએઆ તારે તેણે તે ટોપીઓ અદલા બદલ
કીધી. નવલશાહ તે ટોપી લઈને ઘેરે આવેઆ
અને તુરત તેને ધોવરાવીને સુકાતી નખાવી. રા
ત પડી તારે રોજ કરતાં વધારે ખુશીથી નવલ
શાહ પલંગપર પોહોરવાને ગએઆ, અને તાંહા જ
ઈને પેલી આ ટોપી પેહેરી તે એવી ઊમેદથી કે
આજ રાતના ખુશી ભરેલી ઊંગ આવશે. પણ
ટોપી શું કરે, તેનું મન જે પાપી હતું તે બદલી ના
ખવાને સારૂં માલીએ તેને કહેલું, પણ માલીનાં ભે
દ ભરેલાં બોલવાનો ખરો અરથ ન સમજવે તે એક
દમ ટોપી બદલી લાવેઓ તેથી શું થાએ. તે રાત
પણ તે બીચારાની આગલની પેઠેજ બેકરારી ભરે
લી ગુજરી. આખી રાત આણીગમથી પેલીગમ
અને પેલીગમથી આણીગમ ઘણું આલોટીઆં બા
લોટીઆં મારીઆં પણ નવલશાહનું કશું વલીઊં
નહી. બરી બામદાદનાં નવલશાહ બીછાના ઊપર
થી ઊઠી બાહેર નીકલેઆ તારે તેને વીચાર આવે
ઓકે વારૂં જઈને તલાસતો કરૂં કે માહારી ટોપી પે
હેરીઆથી પડોસી આજ રાતરે કેવી હાલતમાં હતો;
એમ વીચારી તે તુરત તેની જુપડી ભણી ગએઓ,
અને તાંહાં જઈને તેને પુછીઊં કે " કેમ ભાઈ આ
જ રાત તારી કેહેવી ગઈ ? " ઊતર મલીઓ
કે " સાહેબ આજ રાત મારી જેવી સુખમાં અને ચે
નમા ગઈછે તેવીતો માહારા જનમમાં મેં જોઈની ન
હી. આજે રાતનાં ઊંઘતો એવી મીઠી આવી હતી કે
સહવારનાં ઊઠવા પણ ગમતું ન હતું. " આ કે
વાલ સાંભલેઆથી નવલસાહની છાતીમાં એક જેહેરી
તીરના જખમની મીશાલે એક ઘા લાગો કે આ વાત
તે કેમ બને; તેથી તે તુરત તાંહાંથી ચાલતો થએઓ
અને પોતાના માલી પાસે પાછો ગએઓ. અને તાં
હાં જઈને તેને સગલી પોતા ઊપર વીતેલી વા
ત કહી, અને બોલેઓ કે " એ વાત કેમ, બ
ને જે ટોપી પેહેરીને સુતાં મહને કદી કરારે ઊંગ
આવી નથી તેજ ટોપી પેહેરીને તારો પડોશી
સુતો હતો તે એમ બોલેછે કે તે ટોપી પેહેરીઆથી તે
ને વધારે સારી અને મીઠી ઊંગ આવી હતી. " માલી
એ જોઈઊં કે માહારાં બોલવાની ખરી મતલબ નવલ
શાહ સમજીઆ નથી, અને માતરે ટોપી એ બોલ ઊ
પરજ એવણે ધેઆન આપેલું છે, તેથી તેવણ એકવાર
પાછા નીશફલ થએઆછે. માલીએ હવેતો જરા વ
ધારે હીમત પકડી અને એવો વીચાર કીધો કે હવે શે
ઠ આગલ મગમમાં બોલવાની જરૂર નથી ખોલાશાથી
જ બોલવાની જરૂરછે, એમ વીચારીને તે બોલીઓ કે
" નવલશાહ શેઠ હું ધારૂં છું કે પડોશીએ તમોને જે
ટોપી આપીછે તે જુદી ટોપીછે, જે ટોપી તે પોતે રોજ
રાત અને દીવસ પેહેરી રાખેછે, તે ટોપી તેણે તમોને
આપી નથી. વાસતે જો તે ટોપી તેની કને થી તમોને મ
લે તો પછી કશી વાતની અડચણ નથી. " તે ટોપી કે
હેવીછે એવો નવલશાહે તે માલીને ફરીથી સવાલ કી
ધો તારે તે માલી ગંભીરાઈથી આ પરમાણે બો
લીઓકે " સાહેબ તે ટોપી દેઆનતદારીને નામે ઓ
લખાએછે. જેની મનસની સારી અને નીશઠ રૂડી
હોએ તે ધણીને કશી વાતનું દુખ નથી પડવાનું. ને
ક મનસની વાલાં માણસો જેવાં ખરાં સુખી માણસો
બીજાં મલી નથી આવનાર. જેનું મન નીરમલ
અને જેનું હઈડું સાફ તથા જે દએઆલુ બુધીનો હોએ
તે જેવો કરારથી તથા સુખથી પોતાનો કાલ કાહાડે
છે તેવો કાલ કોઈ બીજાથી કદી કહાડવાનો નથી, પ
છી ભર તે લાખસાપતી હોએ. વાસતે પેઆરા શેઠ
જો તમોને કરારીજ ભોગવવી હોએ તો તમો દીન દ
એઆલ થાઓ, ગરીબ નવાજેશ થાવો, ભુખીઆંને
અન, અને તરસીઆને પાંણી આપો, તોજ તમો ખ
રા સુખી અને બાએગસાલી ગણાશો, બાકી હાત પગ
વાલાં ચાપલુસીખોર માણસોને રોજ સાથે જમાડીઆ
થી તથા તેવા બંધાઓને મદદ કરેઆથી કશી રીતે ત

મોને કરારી હાંગલ થનાર નથી. એવા ટુકડખોરોનાં
પેટ ભરવા તનો પડોછો તારે તમો, ગરીબ અને નાવારે
મોને એકદમ વીસરી જાવોછે, નીરાશરીતોને આશ
રો આપવાને પરમેશવરે તમારામાં સામરથીઅ મુકી
ચ્રી છે, પણ તમો તે પરમેશવરના હુકમ પરમાણે ચા
લતા નથી, તેથી તમારૂં મન જે પવીતરછે તે હંમેશાં
તમોને અંદરખાનેથી મારેછે. માટે સાહેબ હવે વખ
ત ખોવોના, અને જે થોડો વખત તમારા હાતમા આ
વેઓછે, તેટલામાં તમારીથી જે દાન કુરૂતીઓ તથા ધ
રમનાં કામ થાએ તે કરી લેઓ, અને તમારૂં મન
જે નીરદએ અને બેકદરછે તેને દઅઆલુ અને કદરવા
લું બનાવી નાખો એટલે આપોઆપ તમોને કરાર થ
શે, અને પછે કોઈ રીતની વધારે ફરીઆદ કરવાનું ત
મોને હવે કારણ રેહેશે નહી." માલીએ હીમ
ત ધરીને જે આ બે ચાર શખુનો કહેઆ તે નવલશા
હના મનમાં ઘણુજ લાગા અને તેથી તેનું હઈડું એ
ટલુંતો ભરાઈ આવીઉં કે તેનાથી એક શબદ બોલા
ઓ નહી, તેથી તે તાંહાથી મુગો મુગો ચાલતો થએઓ.

બનારશ.

બનારસ શેહેર એજ નામનાં એક પરગણાની
રાજધાનીછે. એ શેહેર ગંગા નદીના ઊતર કીનારા
ઊપર આવેલુંછે. એ શેહેર આગલા વખતમાં બરા
હમણોના વીદીઆ અભેઆસને માટે વખાણાએલું હતું.
મેજર રેનીલ જણાવેછે કે એ બનારસ શેહેરને આગ
લા વખતના લોકો **કાસીને** નામે ઓલખતાં હતાં; પણ
એ વીશે આગલા વખતમાં થઈ ગએલા ભુગોલ વીદી
આ રચનારાઓએ કશું જણાવીઉં નથી. તોપણ
આટલી વાતતો ખરીજછે કે કોઈ કાલે એ શેહેર કાસી
ને નામે ઓલખાઈઉં હશે, કાએકે હજુ પણ કેટલાક
લોકો એ શેહેરને બનારસ અથવા કાસી કરી બોલેછે.
એ શેહેર વીશે બોલતી વેલાએ ડાકતર રાબરટસન એ
વું જણાવેછે કે "એ શેહેર ઘણુંજ પરાચીનછે, તથા તે
શેહેરમા વીદીઆ અને હોનરનો ઘણો ફેલાવો થએલો
હતો તથા પંડીત બરાહામણોનું તે રેહેઠાણ હતું." ઈ૦
સ૦ ૧૭૭૨ ના સાલમાં એટલે આજ નજદીક ૯૦ વ
રસની વાત ઊપર સર રાબરટ બેકર બનારસ ખાતે
અએઓ હતો તેણે એવું જણાવીઉંછે કે એ શેહેર ન
ઝ એક "આબજરવેટરી" (તારા અને આસમાન ઊપ
રના બીજા ગરેહોની ગણતરી કરવાની જગા) તેનાં
જોએઆમાં આવીછે, તથા તે "આબજરવેટરી' મા કે
ટલાંક હથીઆરો તથા ઈઅંતરો પણ હતાં, જે ઘણીજ
કારીગરીથી તથા કલા કઊશલથી બનાવેઆ હોએ એ
વું લાગતું હતું. એ "આબજરવેટરી" વીશે લોકો
એમ બોલેછે કે તે પાદશાહ અકબરે પોતે બંધાવી હતી

એ શેહેરના રસતા ઘણું કરીને સાંકડાછે, તથા
તાંહાંનાં ઘરો જે પતથરની બાંધણીનાં બાંધેલાંછે તે
એટલાંતો એક બીજાની પડોસમાં અડો અડ બાંધેલાં
છે કે ભાગેજ તે ઘરમાં સુરીઅના કીરણો પડતાં હોએ
તે સાથે વલી રસતા એટલાતો ખરાબ અને ગલીચ હા
લતમાછે કે જેથી તાંહાં રેહેનારાંઓની તંદુરશતી
ઘણીક દરજજે બગડેછે, અને તેથી તે જગા ઊ
પર ઈઊરોપીઅનો રેહેવાને નાપસંદ કરેછે. નદી
તીરે આવીને જો એ બનારસ શેહેર જોઈઉં હોએતો
તે ઘણુંજ રલીઆમણું તથા રોણકદાર દેખાએછે. શે
હેર માહેલાં કેટલાંક ઘરો જે સારી સંભાલથી તથા સા
રી માહાવજતથી બાંધેલાછે તે બે ઘડી જોએઆથી ખ
ચીત આપણાં મનમાં આનંદ ઊપજેછે. વલી કેટલા
ક ઘરોને રોણકદાર અગાશીઓ બાંધેલીછે તેથી તો ને
ઓ ઘણાંજ સોભાએમાન દેખાએછે. હીંદુઓના દે
હેરા ઊપર જવાને માટે તથા તેવીજ બીજી જાહેર ઈ
મારતો ઊપર ચહડવાને માટે નદીને કીનારેથી જુદી
જુદી જગાઓ ઊપર પતથરની શીડીઓ કીધેલીછે તે
દેખાવથી જોનાર ઊપર ઘણીજ ખુસાલી ભરેલી અસ
ર ઊતપન થાએછે. એ શેહેરમા ઈંટ તથા પતથર
ની બાંધણીથી બાંધેલા ઘરોની સંખીઆ ૧૨૦૦૦
ની જણાવેઆમાં આવીછે, અને તે ઊપરાત એ શેહે
રમાં મટોરાંની બાંધણીથી બાંધેલાં બીજાં ૧૬૦૦૦
ઘરોછે. એ ઘરો માહેલાં કેટલાક ઘરો ઘણાંજ કુશાદ
ગી ભરેલા તથા ઓહોટાંછે, તથા તાહાંનાં લોકોનો એ
વો રવઈઓછે કે દરએક ઘરનો એકેકો માલ દરએક
જુદા જુદા ધણીએ વાપરવો, ઈઆને એક માલ ઊપ
ર માતરે એકજ કુટુંબના માણસોએ રેહેવું, અને ત
ઓએ પેટાંમા બીજું ભાડુત રાખવું નહી. એવી રી
તનાં કેટલાંક ઘરોમાં આશરે ૨૦૦ માણસો રહેલાં ગ
ણીઆમાં આવેઆંછે. વલી કેટલાક પઈશાદાર તથા

મોહોટે વાયેનાં હીંદુઓ દર એકકા ઘરમા પોતે એખલાજ છુટા રેહેછે, તથા તે ઘરમાં કોઈ બીજાં ભાડુતોને રાખતા નથી, એ ઘરોની આશપાસ એક મજેનો ચોક બનાવેલો હોએછે.

એ શેહેરના છેક મધીઅ ભાગમાં એક મોહોટી મશીદ જોવામાં આવેછે. કેહેછે કે જે જગા ઊપર હાલ એ મશીદછે તે જગા ઊપર આગલા વખતમાં હીંદુનું એક ઘણુંજ ઊમદા દેહેરૂં હતું, પણ તે દેહેરાનો અઊરંગજેબ બાદશાહે નાશ કીધો અને તેની જગા ઊપર પોતાની એક મશીદ બંધાવી, જે હજી કાએમ છે એ મશીદ ઊપર બે મોહોટા મીનારાછે, જે ગંગા નદીથી ૨૩૨ ફીટ ઊંચાછે.

એ શેહેરથી આસરે તરણ માઈલ દુર ઈઊરોપીઅન લોકો વશેછે. એ જગા ઊપર ઈસવીસન ૧૭૯૯ ના જાનેવારી મહીનામાં એક ઘણોજ ડરામણો દેખાવ દેખાએઓ હતો. કેહેછેકે એ વેલાએ બીરીટીશ સરકારની તરફથી આઊદના નવાબને એવો હોકમ કરેઆમાં આવેઓ હતો કે તેણે પોતાનુ રેહેઠાણ બદલીને કલકતે જવું. એ ઊપરથી એ નવાબને કાંઈ ચીડ ચહડેઆને લીધે કેટલાક હથીઆરબંધ માણસોને શાથે લઈને તે નવાબ કંપનીના રેશીડેનટ મી૦ ચેરીનાં ઘર તરફ ગએઓ, અને તાંહાં જઈને તેણે તે રેશીડેનટને તથા બીજા ચાર ઈઊરોપીઅન ગરૃહશથોને ઠાર મારેઆ; અને તારબાદ એ વજીર અલી નવાબ પોતાની શાથે ૪૦૦ શવારો લઈને અજીમવડ તરફ નાશી ગએઓ હતો, પણે તેને ડીશેમબર મહીનામાં તાંહાથી પકડીને કલકતા ખાતે કેદ કરાવેઓ હતો.

બનારશ મધે ગામઠીઓની મોહોટી વશતીછે. ઈશવી શન ૧૮૦૩ ના શાલમાં જારે તાંહાનાં રેહેવાશીઓની ગણતરી કાહાડી હતી તારે ૫૮૨૦૦૦ લોકની વસતી ગણવામાં આવી હતી. અલબતાં આ જ પચાશ વરશની પેહેલાંની એ ગણતરીછે, તોપણ હાલ કાંઈ તાંહાં થોડી વશતી નથી. તાંહાના લોકોમાં દર રૂપીએ ૧૪ આના હીંદુછે, તથા બાકી બે આના મુશલમાનછે.

એ શેહેર વીશે હીંદુ લોકોના ધરમ શંબંધી વીચાર કાંઈ જુદીજ જાતનોછે, તેઓ એ શેહેરને ઘણુંજ પવીતર માનેછે, અને તેથી કરીને હીંદુશથાનનાં દરએક ભાગમાંથી તથા દરએક જગા ઊપરથી બેહદ લોકો એ શેહેરમાં તીરથ કરવાને જાએછે. અને તે એટલાતો જા આવ. કરેછે કે રશતો હંમેસાં ઘેઘાજ થતોને થતોજ. એ શેહેરમાં તીરથ કરવાને બેહદ જોગીઓ હંમેશ આવેઆને લીધે તે ઠેકાણે ભીખારપણાનો તથા કંગાલીઅતનો એટલોતો વધારો થઈ પડેઓછે કે મી૦ ટેનેનટ જેવો લખનાર આ પરમાણે બોલેછે કે "ભુખમારો, કંગાલીઅત, અને દરદ અથવા રોગ, એ તરણ ચીજો, જાંહાં તમો જોશો તાંહાં તમોને નજરે પડશે. શેહેરના જે જે ભાગમાં ફરશો તે તે શઘલે બાગે ઊપર જણાવેલાં જેવાં માણશો તમને મલશે." એ શેહેરમાં તુરક, ઈરાની તથા અરમાની લોકો જાથુક પડી રહેલા દેખાએછે, કેટલાક લોકો જેઓ પઈસે સુખીછે, અને જેઓ માતબરછે તેઓ નાણાવટીનો ધંધો ચલાવેછે. બીજા કેટલાક લોકો મોતી, માણેક વગેરે જીનસોનો વેપાર ચલાવેછે. એ જહવેરાત બુંદેલ ખંડમાંથી બનારશ ખાતે આવેછે.

કેલવણીની બાબદમાં એ શેહેરમાં આગલા વખતમાં કાંઈ જુદોજ વીચાર હતો. તાહાનાં તે વખતના લોકો એમ ધારતા હતા કે જો મકતબમાં શીખવા આવનાર છોકરાઓ જોડેથી કાંઈ થોડો ઘણો પગાર લઈને તેઓને શીખવેઆમાં આવેતો તેથી, તે મદરેશા ઈશથાપનારને કશું પુન લાગનાર નથી. અને એવા વીચાર લોકોમા અતીશએ ફેલાએલા હતા તેથી કરીને નીશાલો તથા મકતબોમાં કેલવણી મુફત આપેઆમા આવતી હતી. એટલું છતાં પણ તીરથે આવેલા માતબર હીંદુઓ તથા રાજવંશીઓ જેઓ તે નીશાલ અથવા મકતબના શીકશકોને ઈનામ દાખલ જે કાંઈ આપતા હતા તે લેવાને તેઓ કાંઈ આનાકાની કરતા નહી હતા. કેહેછે કે જે વેલાએ બીરીટીશ રાજનું હીંદુશથાન મધે થરીથામ થઈઊં હતું તે વેલાએ એ નીશાલો પડતી અવશથામાં હતી. એ શેહેર મધે જે હીંદુ લોકોની શંશકરત મદરેશાછે તે ઈંગરેજી રેશીડેનટ મી૦ ડંકન જે તારપછી મુંબઈનો ગવરનર થાએઓ હતો તેને ઈશવી ૧૭૯૧ માં ઈશથાપી હતી. એ મદરેશાનો શઘનો ખરચ હજી સુધી કંપની સરકારથી ચાલેછે, તથા તેહના વીદીઆરથીઓ પણ કાંઈ પગાર આપેછે. ઈશવી ૧૮૨૭ માં જારે એ મદરેશામા ૨૫૯ વીદીઆરથીઓ હતા, તારે એ મદરેશાને લગ

તો એક ઈંગરેજી વરગ ઊઘાડેઆમાં આવેઓ હતો. હલુ હલુ વીદીઆરથીઓની શંખીઆમાં વધારો થઈ ને ઈશવી ૧૮૩૦ માં એ મદરેશામાં ૨૮૭ વીદીઆરથીઓ થએઆ હતાં. આ ચાલતી સદીમાં વલી બીજી કેટલીક નીશાલો બનારશ ખાતે ઈસથાપેઆમાં આવીછે, પણ એ નીશાલોનો ઘણો ખરો ખરચ તાંહાંના રેહેવાશીઓ પુરો કરેછે. એ નીશાલો માહેલી એક નીશાલમાં આસરે ૨૦૦ બાલકોનો વીદીઆ અભ્યાસ ચાલેછે, કહેછેકે એ નીશાલમાં, ઈંગરેજી હીંદુસથાંની અને ફારસી જુબાનો શીખાડેઆમાં આવેછે, તથાં તે વગેરે, ગણીત, ભુગોલ તથા ખોગોલ વીશેના પણ સબકો આપેઆમાં આવેછે.

બનારસ પરાંત તથા બનારસ શેહેર મધે ઈસવી ૧૭૭૫ થી બ્રીટીશ સરકાર હકુમત ચલાવતી આવીછે. બનારસનો રાજા તો નામને ખાતર પડેલો છે. એ રાજાને ઈંગરેજ સરકારની તરફથી કાંઈ મુસારો મલેછે, તે શીવાએ તેને બીજી કશી પરકારની સતા નથી. રામ નગર, જે ગંગા નદીના બીજા કીનારા ઊપર બનારસથી એક મઈલને અંતરેછે, તાંહાં એ રાજા રેહેછે.

અલાહબાદથી બનારસ જવાને ૮૩ મઈલની મુસાફરી કરવી પડેછે, તેમજ કલકતેથી જતાં ૪૬૦ મઈલ કાપવાં પડેછે; આગ્રેથી જતાં ૨૩૦ માઈલ અને લખનોઊથી જતાં ૧૮૯ માઈલ કાપવા પડેછે. પણ જો ચેક મુંબઈથી બનારસ જવા માંડીએ તો ૯૧૦ માઈલ કાપવા જોઈએ તથા મદરાસથી જવા માંડીએ તો ૧૧૦૩ માઈલ મુસાફરી કરવી પડેછે.

જાંણુવા જોગ બીનાઓ.

એક ચમતકારીક ઘડીઆલ—સઘલાંઓને સારી પેઠે ખબર છે કે લોકોને ઘડીઆલ જેવાં એક ઇંઅંતરની કેટલી જરૂરછે—એ ઘડીઆંલોની મારફતે આપણને રાત અથવા દીવસનો વખત બરાબર મલી આવેછે. બરાબર જોઈએતાં એ ઇંઅંતર, માંણુસોની જીંદગી સાથે તાલુક રાખનાર ચીજ માહેલી એક અતી ઉપીઓગી અને અતી અગતીઅની વસતુછે. એટલું છતાં પણ જુદા દેશોમાં ઘડીઆલોથી એક સરખો વખત જણી આવતો નથી. જો આપણી મુંબઈનાં એક ઘડીઆલમાં બાર વાગેલા હશે તો કલકતા અથવા ચીનનાં ઘડીઆલોમાં કાંઈ બારજ વાગેલા નહી હશે; તાંહાંનાં ઘડીઆલો તાંહાંનો વખત બતલાવશે, પણ હાલ એક ઘણાંજ નવાઈ જેવાં અને ચમતકારીક ઘડીઆલ વીશે સાંભલેઆમાં આવીઉંછે. કેહેછે કે એ ઘડીઆલમાં એવી જુગતી લગાડેલીછે. કે જેથી ગમે તે દેશનો વખત માલમ પડી આવેછે. એ ઘડીઆલની ઉપર ગોલ આકારે કેટલાંક જાંણુવાજોગ દેશોનાં નામ, તેઓની હદ પરમાણે લખેલાંછે, જે ઉપરથી તે દરએક દેશનો વખત બરાબર મલી આવેછે.

નવી જાતનાં ટાલાં મીઠ મારીસન અને લીલીએઓએ હવડાં એક એવી જાતનાં ટાલાં બનાવેઆંછે, કે તેમાં કલ દઈને કુચી બાહેર કાહાડી એટલે કુચીનું મોહોડું ટાલામાં કહી તરફથીછે એ મુતલક નજરે દેખાતુંજ નથી એવી રીતે તે મોહોડું બંધ થઈ જાએછે.

ઈંગલંડમાં દરદીઓને દવા આપવા પછવાડે ખરચ—ફકત લંડનમા જે ઇશપીતાલોછે તેના સતા બરેલાં એહેવાલ ઉપરથી એવું માલુંમ પડીઊછે કે દવા પછવાડે દર વરસે ૧૦૦૦૦૦૦ દસ લાખ રૂપીઆ લાગેછે; ૭૦૦૦૦૦ સાત લાખ માંણુસને મુફત દવા મલેછે; અથવા આખી વસતીમાથી દર દસ માણુસે એક માણુસને દવાનો અથવા ડાક્ટરની મસલત લેવાનો ખરચ કદીજ પડતો નથી.

બીલાડીઓનું ઘેર—અલેપો સેહરમાં એક ઇમારત છે જેને બીલાડીઓનું ઘેર કરીને નામ આપીઊછે. એ ઘેર એક તવંગર મુસલમાન જે બીલાડીઓનો ઘણો શોખી હતો તેણે બાંધીઊછે. એક જુની મસીદને એ કામ સારૂ વાપરવામાં લીધીછે, જેમાં સેહરની તથા બાહેરથી આવતી તમામ આજારી બીલાડીઓ, તથા ઘરડી થઈ ગએલી, અથવા જેને રેહેવાને કોઈ ઠેકાણુ અથવા ઘેર નહી હોએ એવી લાચાર બીલાડીઓને સારૂં એ ઘેરને એક ઇસપીતાલ બનાવીછે. ઓછામાં ઓછી ૮૦૦૦ આઠ હજાર બીલાડી તે ઘેરમાં વશેછે, અને તે ઘેર જોવા જનારને તેમાંથી ભારી ઘોંઘાટનો આવાજ છેક દુરથી સંભલાએછે.

માણુસનો આવાજ જો તેના બદનના વજન પરમાણે હોતે તો એક અજાએબ જેવી જબરદસ્તી થઈ શકેછે. ઘાસ ઉપ

ર જે તીડ બેસેછે તેનો આવાજ ૩૦૦ ફુટ દુરથી સંભલાઈ શકાએછે. હવે જારે તીડ સાથે માણસ સરખાવી જોઇએતો તેના કરતા માણસ ૧૬૦૦૦ સોલ હજાર ઘણું ભારીછે, તારે તે પરમાણે ગણતા, માણસનો અવાજ ૧૦૦૦ માઇલ સુધી સંભલાવો જોઇએ.

કેટલેએક ઠેકાણે જગા એવી આવેલી હોએછે, તથા સાઘ્યે ધુમ પાડવાની એવી તબે રાખેછે કે માણસ ઓછામા ઓછો બે માઇલ સુધી પોતાનો આવાજ મોકલી શકેછે. આ વાત સઘલાને સાધારણછે કે મધ રાતના માણસનો આવાજ છેક દુરથી સંભલાઇ શકાએછે અને તેના કારણો પણ સમજવાને ઘણાજ સેહેલછે. પણ છેક બે માઇલ સુધી તેઓ અવાજ સી રીતે મોકલી શકેછે એ એકાએક સેહલાઈથી સમજાવી શકાતું નથી. તુરકી દેશમાં પાહાડી જગા ઘણી આવીછે. કદાચ પાહાડના ખડકો ઉપરથી તે અવાજ આપડીને આગલ વધતો હોએ.

પરમેસવરના રસતાની ગરબી.

"તમને કેઈ વહુ ગોરા ગમશે રાજ, અચકો મચકો કારેલી" એ રાગનીછે.

જો પરભુનો મારગ પુછો રાજ, વસતો રસતો શસતોછે.
નથી આડો અવળો ઉંચો રાજ, વસતો રસતો—૧
છે સુત્ર બરાબર સીધો રાજ, વસતો રસતો શસતોછે.
કરતારે સેહેલો કીધો રાજ, વસતો રસતો શસતોછે—૨
નથી ખેતર ખાડા ખડીઆ રાજ, વસતો રસતો શસતોછે.
નથી પરવત આડા પડીઆ રાજ, વસતો રસતો—૩
નથી કકર ગોખરૂ કાટા રાજ, વસતો રસતો શસતોછે.
નથી આડા અવલા આટા રાજ, વસતો રસતો—૪
નથી પથરા કાદવ પાણી રાજ, વસંતો રસતો શસતોછે.
તેહાં દાણ નલે કોઈ દાણી રાજ, વસતો રસતો—૫
નથી ઝુટી લચ્ચ કર આડીરાજ, વસતો રસતો શસતોછે.
નહી જોઇએ ઘોડા ગાડી રાજ, વસતો રસતો શસતોછે—૬
નહી તાપ તપે નેહે વરસે રાજ, વસતો રસતો શસતોછે.
નહી ઠંડ પડી તન ઠરશે રાજ, વસતો રસતો શસતોછે—૭
એતો ખુબ બનેઓછે ખાસો રાજ, વસતો રસતો શસતોછે.
નહી વાઘ વરૂનો વાસો રાજ, વસતો રસતો શસતોછે—૮
વીશવાસ વલાવો લેવો રાજ, વસતો રસતો શસતોછે
એક દામ પડે નહી દેવો રાજ, વસતો રસતો શસતોછે—૯
લેઈ સતીઅ દયાને સાથે રાજ, વસતો રસતો શસતોછે.
ધરી ઈશવર આગના માથે રાજ, વસતો રસતો શસતોછે—૧૦
તમે સુપ કરીને આલો રાજ, વસતો રસતો શસતોછે.
મનગમતો મારગ ઝાલો રાજ, વસતો રસતો શસતોછે—૧૧
તને સીખાવજો સુભ કામે રાજ, વસતો રસતો શસતોછે
કહી દીધો દલપતરામે રાજ, વસતો રસતો શસતોછે—૧૨

વેહેમ તજવાની ગરબી.

"જે કોઈ અંબીકાજી માતને આરાધશેરે લોલ" એ રાગનીછે.

સુણો શીખવા વીવેક એક વાતડીરે લોલ.
ફુટે મુરખપણુ છેક ખુપે છાતડીરે લોલ—૧
ગુંપીઆ ગુણ ભરેલા ગરંથ ભણો ભાવથીરે લોલ.
પામો સી સતીના પંથ તે પરભાવથીરે લોલ—૨
તજો વેહેમ ભરી વાચ * વેહેમીએ કહીરે લોલ.
ભુત પરેતને પીશાચ સાચછે નહીરે લોલ—૩
દોરા ચીઠી મંત્ર જંત્ર જુઠ જાણજોરે લોલ.
આશા ટુચકાના તંત્રમા ન આણજોરે લોલ—૪
દેતાં દામ કરે કામ દેવ દેવીઓરે લોલ.
કેલે લોક ઠામ ઠામ વાત એવીઓરે લોલ—૫
કરી મેખ વરખ કુંભ ઠગે જોશીઓરે લોલ.
ઝાડા ઉંજણીને દંભ ઠગે દોશીઓરે લોલ—૬
કેક પુન પુત્રી કાજ ખતા ખાએછેરે લોલ.
તજી લાજ જોગી રાજ પાસ જાએછેરે લોલ—૭
વશીકરણ તણી વાતથી લુંટાએછેરે લોલ.
ભોળી ભામીનીની જાત તે ઠગાએછેરે લોલ—૮
ખરૂં માનીને ખચીત ચીત ચેતજોરે લોલ
ધરો ગાવા આવાં ગીત હૈએ હેતજોરે લોલ—૯
જશે ભુલીઅ ભરીઆ ભરમ મરમ જાણશોરે લોલ.
પાલવા પવીન ધરમ ઈછા આણશોરે લોલ—૧૦
બક્ષે રાજ ધીરાજ માહારાજનેરે લોલ
થશે કાજ વલી આજ પામો લાજનેરે લોલ—૧૧
તજો તુચ્છ જેવી ટેવ અહંમેવતા † રે લોલ
રીઝે દલપતનો દેવ દેવ દેવતા ‡ રે લોલ—૧૨

---

* વાચા અથવા વાણી
† અહંકારપણું.
‡ જે સુપના દેવનો પણ દેવતાછે તે

સ્ત્રીબોધ.

પુસતક ૨ જું. ઍપરેલ ૧૮૫૮ આંક ૪ થો.

વખાણાએલી ઓરત.

વરતમબરગની રાણી કાથેરાઈન.

એ રાણી રૂશીઆના શાહનશાહ પાલની દીકરી હતી અને તેનો જનમ ૧૭૮૮ માં થાએઓ હતો. જારે નાહાની છોકરી હતી તારથી એ ઓરતની ખુબી લોકોમા માલુમ પડવા લાગી અને એક વખત વડા નેપોલીઅને પણ ધારીઉં કે હું એની સાથે પરણુ.' એ ઓરતના લગન પેહલાં ઓલદનબરગના શાહજાદા સાથે થાએઆં. એ શાહાજાદો પણ ઘણો ધરમાતુ હતો પણ તે ટુંક મુદતમાં મરણ પામીઓ. રૂશીઆની હીસપીતાલોમાં એ શાહજાદો દરદીઓની ખબર લેતો હતો એવામાં તેને તાપ ચહડી આવી. એ મરણ પછી તરણ વરશે કાથેરાઈન પોતાના માને વતન ગઈ અને તાંહા ફરીથી વરતેમબરગના રાજા સાથે પરણી. જે વરશમાં એ પરણી તે વરશમાં વરતેમબરગના આખા મુલકમાં દુકાલ પડીઓ. ઘણાખરા લોકો ખેતીવાડી કરી ગુજરાણ ચલાવતા હતા તેઓનો પાક સંધો બગડી ગીઓ. લોકો ભુખે મરવા લાગા અને દરદ અને માહાતમ જારી થાએઆં. રાણીને એથી ભારે દલગીરી લાગી. તેણે ઠેરાવ કીધો કે મારી રઈએત આવી આફતમાં આવી પડીચ તેનો કાંઈબી ઊપાએ કરૂં. તેને એક દસતાવેજ પોતાને હાતે લખી કાહાડીઓ. તેની અંદર લોકો ઊપર કેટલું દુખ પડીઊંચ તે દએઆ ઊપજે એવી રીતે લખી કાહાડીઊં તથા તે દુખ મટાડવાને કેવા ઊપાએ કરવા જોઈએ તે બતલાવીઆ. એ દસતાવેજ ઘડીઆ બાદ તેને પોતાના મેહેલમાં એક સભા સવલેવાધેનાઓની તારીખ ૨૯ મી ડીજેમબર ૧૮૧૬ ને દીને ભરી. એ સભામાં રાણીએ લખેલું પોતે વાંચી સંભલાવીઊં અને સભા પાસે મદદ અને સલાહ માંગી. રાણીએ ઊપાઓ જણાવીઆ હતા કે સંધા ગામડામાં વઈદો રાખવા, જેવો ગરીબોની દવા મુફત કરે અને એક ફંડ ઊભું કરે કે જેમાંથી દવા ગરીબોને મુફત મલે, જેઓને ગરજ હોએ તેઓને લુંગડાં આપે અને જાંહાં અનાજની તંગી હોએ તાંહા પુરતો અનાજ પુરો પાડે. રાણીએ જણાવીઊં જે ગરીબ અને લાચારછે તેઓને મદદ કરવી, જે માબાપ વગરના છોકરાં હોએ તેઓના પાલણનો બંદોબસત કરવો, ને ઘરડા હોએ તેઓને સારૂં ધરમશાલા બાંધવી, તથા ખેડુત અને કીસબીઓને કામે લગાડવા.

એ બધી રાણીએ જે કોશેશ કીધી તેમાં તે પાર પડી. દુખનો ઘટાડો થાએઓ અને બીજે વરશે પાક ઊતરીઓ તેથી પાછી આબાદાની થાઈ. એ રાણીએ ગરીબોને કામે લગાડવા કારખાના ઊંધાડીઆં એટલુંજ નહી પણ ગરીબોને જે મલતું હતું તેમાંથી તેઓને કર કસર કરી થોડું બચાવવા શીખવીઆ. તેઓને સારૂં એક "સેવીંગસ બેંક" કાહાડી જાંહાં ગરીબોનુ નાણુ એકઠું થાએ અને તેઓને જારે ચાકરી નહી હોએ ઈઆ આજારી હોએ તારે ગુજરાણ ચલાવાને બની આવે. એક વરશમાં હેંસી હજાર ફરાંક (બતરીસ હજાર રૂપીઆ) ભરાએઆ અને હાલ તે બેંક (પેહડી) માં એક લાખ કુટુંબનુ નાણુ આસરે ચોવીસ લાખ રૂપીઆ જેટલું એકઠું થાએઊંચ.

વરતેમબરગના પાએતખતમાં સરકારી ચાક

રો તથા વેપારી અને બીજા વચલે વાગ્રેનાઓની છોકરીઓને લાએકની નીશાલ નહી હતી તેવી નીશાલ એ રાણીએ ઈસથાપી. પાદશાહે એક હવેલી બખશેશ દીધી અને રાણીએ તેમાં જે શામાન જોઈતો હતો તે પુરો પાડીઓ. લાએક શીખવનારીઓ શોધી કાહાડી અને રાણી પોતે નીશાલ તપાસવા જતી હતી. જારે એ રાણીની માં રૂશીઆના શાહાનશાહની ઓરત તેને મલવા આવી તારે સંધા ધરમખાતાં પોતે જે ઈસથાપીઆતાં તાંહાં લેઈ ગઈ. છોકરીઓની નીશાલની અંદર સીવવા તથા ભરવાનું દેખાડતી વખતે રાણીએ જણાવીઊં કે " અમો આ ગરીબ છોકરીઓને શોભાની ચીજો પછવાડે મેહનત લેવા નથી શીખવતા પણ જે ચીજો કામ લાગે તેની પછવાડે. પોતાની હાલત.પરમાણેનુ કાંમ કરવાથી જે તેઓને ખુશી ઊપજેચ તે ખુશી અમો કાહાડી નથી નાખતા " આવા રાણીના સખુનો જેઓ મુંબઈમાં સ્ત્રી કેલવણીના શુભ કાંમમાં શુતાએઆય તેઓને સારી પેઠે ધેઆનમાં લેવાની જરૂરછે. વરતેમબરગના પાએતખતમાં જે કાંઈ ધરમખાતાં હતાં તે સંધાની હાલત એ રાણીથી સુધરી ગઈ.

સાતમી જાનેવારી ૧૮૧૯ માં એ રાણીનુ માંથું દુખીઊં અને જરા તાવ આવી. ડાકતરોએ તથા પાદશાહે તેની જાએજ દરકાર રાખી નહી પણ થોડા વારમાં એ તાપ મજાજે ચહડી ગઈ. અને બે દાહાડાની બીમારી ભોગવીને ૯ મી તારીખે એ રાણી મરણ પામી. મરણની વખતે એ રાણીની ઊમર ૩૧ વરશની હતી. એ મોહોતથી પાદશાહનેજ માતર દુખ નથી ઊપજીઊં. તેની આખી પરજા, મોટાથી તે નાહાનાવેર ગમગીનીમાં પડીઆં. હજારો લોકોએ પોતાની ત્રેસ શોકના કપડા પેહેરીઆં. જાણે દરએકની મા ઈઆ બેહન મરણ પામી હોએ. તેનુ વસીહતનામું ઊંઘાડી વાંચીઊં તેમાં એક કલમ હેવી હતી કે મારા મરણ પછી શેહેરને નાકે એક મોટું ઘર બાંધે, જાંહા દરદીઓની માવજત થાએ અનેજાહાં ચાકરો, ભટકતા મજુરો અને ઘરબાર વગરના આસરો પામે. એ ઘરનુ નામ " કાથેરાઈનની હોસપીતાલ " કરી આપીઊં. જે જગો ઊપર એ રાણીને દફનીસ્ત કીધી હતી તાંહા પાદશાહે એક નાહાનું દેવલ બાંધીઊં અને તે જગોથી જે કોઈ ગરીબ લોક ઓ જાએચ તે એ રાણીના રૂહને આશીરવાદ દેઆ વગર જતો નથી. કાથેરાઈન માતરે તરણ વરશ વરતેમબરગની રાણી રહી પણ એ મુદતની અંદર કેટલાં પરોપકારી કામો કીધાં અને એ સંધાં કાંમો કાંઈ નામને વાસતે નહી પણ તે એમજ સમજતી હતી કે હું મારી ફરજ બજા લાવુંચ. તે પોતાના સારા કામને સારું મગરૂબ નહી હતી. દરૂદ હોજો તેના રૂહ ઊપર.

સગણ—આરસીના સગણ.

આપણે જાણીએછઈએ કે આપણાં ગામડી લોકોજ વેહમીછે, પણ એવા વેહમી લોકોનો ઈઊરોપખંડ જેવાં સુધરેલાં દેશોમાં કાંઈ તોટો નથી; તોપણ આટલી વાત ખરીછે કે એ ખંડમાં જેમ જેમ સુધારો થતો જાએછે તેમ તેમ અપઢ લોકોની પણ અકલ ઊઘડેછે. આપણા લોકોમાં એવો એક ખોટો વેહમ પસરેલોછે કે જો કોઈ બાલક આજારી પડેતો અથવા તેને સસનીનાં જેવું કાંઈ દરદ થાએતો તુરત તેની દવાદારૂ કરવાનું એક કોરે મેલી તેનાં ઘરનાં માણસો એક નવું કાદવનું કોડીઊં મંગાવી તેને તે બચ્ચાં ઊપરથી ઓવારીને ઘણીક વાર સુધી ચુલામાં નાખી મુકેછે. જારે તે ઘણુંજ તપીને ગરમ થાએછે તારે તેને એકદમ બાહાર કાહાડી એક ખુમચામાં થંડાં પાણીમાં તે નાંખેછે, [illegible] એ કોડીઊં ઘણુંજ [illegible] ગરમ થએલું તેથી જે [illegible] મચામાં જરા ઊ[illegible] થંડાં પાણીમાં પડેછે તેવું તે ખુ[illegible] ઊંચું પડતું જા છલાએઆ કરેછે. અને જેમ જેમ તે [illegible] મ પડતું જાએછે તેમ તેમ તેનું ઊછલાવાનું જોર નરમ[illegible] એછે. એ ઊપરથી આપણી કેટલીએક ભોલીતો તથા બેવકુફ મરદો એવોજ ખેઆલ બાંધેછે કોડીઊં ઊછલીઊં માટે એ બીમારને કોઈની ખત નજર લાગીછે. વલી આ એક સાધારણ બની આપણાં લોકો કાંઈ અણજાણ્યાં નથી કે એન વસતુ ઊપર જો ઘંડું પાણી નાખીઊંતો તે ઊપરથી જંનજનતો અવાજ નીકલેછે. એણ બનાવ જાણતાં છતાં પણ જારે પેલું તપેલું ઊંધું ઠંડાં પાણીમાં પડવાથી જમજમતો અવાજ કરેછે તારે બેવકુફ લોકો એમ સમજેછે કે હવે

ઊતરી. વલી આપણાં લોકોમાં ફાલ અથવા સગણ જોવાની એક બીજી રીત ખાંપણીઆંની ઊખડી ઊપરછે. એ ઊખડીને અલંગ છલંગ ઊભી રાખીને તેને કાંઈ સવાલ કરેછે, અને પછી તે સવાલ કરનાર સઘલા જણાં તે ઊખડી સાંમું એક ચીતે ટાંકી ટાંકીને જોએઆ કરેછે. અગર જો તે અલંગ છલંગ ઊભી રહેલી ઊખડી હોલીતો તેઓ જાણેછેકે જવાબ મલેઓ, અને જો તે જેમનીતેમ થંભ ઊભી રહીતો જાણેછે કે જવાબ નથી મલતો. હવે જુઓ આ કેહવી હશી કાહાડવાજેવી બેવકુફીછે. લાકડાંના એક કકડાને અલંગ છલંગ ગોઠવીને ઊભો રાખવો અને પછી તેની મારફતે ભવીશ જાણવું એ જેવું મુરખાઈ ભરેલું બીજું શું? વલી કેટલાંક લોકોનો વેહમ સામન ભાગા ઊપરછે. જો એક દારૂની બાટલી અથવા ગલાસ ટમલર કાંઈ ભાગુંતો તુરત અવાજ નીકલેછે "ચાલો ફ્તેછે" ઈઆને એ ચીનો ભાગી તેથી કોઈનો ઘડો ગએઓ; વલી એજ વેહમ કેટલીએક વેલાએ ઊલટાવીને કેટલાંક લોકો લીએછે. જો કોઈનું સગુ પરગામ ગઈઊં હોએ અથવા તેના ઘરમાં કોઈ આજારી હોએ અને તેવાંમાં એકાદ કાચનું વાસણ ભાગુંતો તે ઘરનાં ભોલાં લોકો નાહક ઘભરાટમાં પડેછે કે એ વાસણ ભાગું તે ખરા અપસગણ થએઆ. એ પરમાણે આપણા લોકોમાં જુદા જુદા વેહમો પસરેલાછે. પણ તે સઘલા ખોટા અને કાંઈ નહી પણ ખોટાછે. એ બનાવો ઊપર જો આધાર રાખેઓતો, નહી થતી હશે તે ખરાબી થવાની; તથા આવતી કાલે જે દુખ થવાનું હશે તે આજેજ થવાનું, માટે એવા ખોટા વેહેમો રાખવાથી આપણાં લોકોએ હવે દુર રેહેવું જરૂર છે. એમ જો આ દુનીઆમાં બનતા સાધારણ એવા બનાવો ઊપરથી આપણને ભવીશ માલમ પડતું હતેતો પછી જોઈતુંતું શું? અને તે સાથે જે કાંઈ બનવાનું હોએછે તેતો બનેછે, તારે આગલથી ભવીશ જાણીને ઝુઠી ધાસતી પકડવી એ પણ દુરસ્ત નથી.

આ આપણા વેહેમોને મલતોજ ઈંગરેજ લોકોમાં એક વેહેમ આરસીના નગણનોછે કે કે જારે કોઈ આજારી પડેછે તારે એક આરસીને પાણીમાં ડુબારીને તેની માહેથી તે બીમારની સખી જોતાં હતાં, અગર જો એ સખી નની જણાઈતો તેઓ જાણતાં કે બીમાર હોશીઆર થવાનો, અને જો તે સખી લગાર નાતવાન તથા સુકાઈ ગએલા ચેહેરાની જણાઈતો તેઓ તે બીમારની આશા છોડતાં હતાં કે હવે એ જીવશે નહી. એ પરમાણે આરશી ઊપર વેહમ રાખવાનું કારણ એમ કેહેછે કે આગલા વખતના જાદુગરો પોતાના સઘલાં જાદુગરીનાં કામો આરસીની મારફતે કરતા હતા, જો કોઈના ઘરમાં એક આરશી ભાગીતો તુરત તેના ઘરમાં દલગીરી અને ઊદાશી ઊતપન થાએછે કે હવે તે આરશીના ધણીનો કોઈ ઘણોજ વાહાલો અને પેઆરો મીતર મરણ પામશે. વલી એક તવારીખ લખનાર એમ કેહેછે કે જેના ઘરમાં એક આરશી ભાગતી તેના ઘરમા મોહોટા અપસગણ થતા કે હવે તેના ઘરનું કોઈ માણસ અને મુખીઆ કરીને ઘરનો વડો મરણ પામશે. બોનાપારટને એ વેહમ મજબુત લાગેલો હતો, તેનો દાખલો વેહમી લોકો વારે ઘડીએ આપેઆ કરતાં હતાં. એમ કેહેછે કે એક વાર બોનાપારટને હાતે ઈટલીમાં પોતાની ઓરત જોસીફાઈનની સખી ઊપર એક આરશી અફલાઈને તે ભાગી, તે આરશી ભાગીઆથી બોનાપારટ એટલોતો અધીરો થએઓ કે તેણે તુરત માણસો દોરાવીઆં કે જઈને જોસીફાઈનની ખબર કાહાડે કે તે સલામતછે કે નહી. કારણ બોનાપારટનીતો ગોએઆ ખાતરીજ થઈ હતી કે આરશી ભાગી, માટે જોસીફાઈન પણ મરણ પામી. આ ખબર કાહાડવાને ગએલો કાસદ પાછો ફરી વલેઓ તાંહાંસુધી બોનાપારટ બેચેન રહેઓ હતો.

ડાક્ટર લીવીંગસટન.

(ભાગ બીજો.)

સીધી લોક આપણને ઘણા ખુની લાગેછે પણ તેઓમાં ઘણા લોક આપણ જેવા, અને કેટલાએકતો આપણા કરતાં અતીશએ દયાલુછે. લીવીંગસટન કેહેછે,

"બાકોઊનસ" નામનો સીધીઓનો રાજા પોતાના બચ્ચાં ઊપર પોતાનો જાન કાહાડી નાખે એવો પરીતી કરેછે. જો થોડાકજણ જમવા બેઠેલા હોએ અને તેઓની પાસે એકું બચું ફરકીઆં મારતું, અથવા હલુ હલુ પડતું ખડતું ચાલીને આવીગ હોએતો

ને તેઓ એક મોજેજા તરીકે ગણેલો હતો. પણ આ સીદી લોકની ખવાચેલ માલુંમ પડેઆથી ડાક્ટર લીવીંગસ્ટન કેહેછેકે, ઊપર લખેલી બીના એક રીતે માનવા જોગછે કાંએકે એ ડાક્ટર કેહેછે કે મરદ અને ઓરત એ બંનેના થાનની રચનાં તથા બાંધણી એકજ તરેની ઈશ્વરે કરીછે, અને બાપની અથવા માંની દેઆથી તેમાં દુધ ઊતપન થાએ એમાં કઈ ઘણી નવાઈ જેવું નથી. વખણાએલો બારણ હુંબોલટ પણ એક દાખલો આપેછે જેમાં તે એવું જણાવેછે કે મરદના થાનમાંથી દુધ નીકલતું તેણે જોઈઊ હતું. આ દેવા દાખલા ઊપરથી સાબેત થઈ શકેછે કે "પાકીઊનસ" ની ઓરતોને મોટી વએ પછી પણ દુધ આવી શકેછે.

સીદી લોકની બાએડીઓ—આપણા લોકની બાએડીઓની મોઆફક છોકરાં જણવાને ઘણીજ હોંસ ભરેલી રેહેછે; (આપણા લોકની બાએડીઓ કંઈ એ વાતમાં ઓછી નથી.) ડાક્ટર લીવીંગસ્ટન કેહેછે કે "એક બાએડી ૧૦૦ માઈલની મજલ કરતી મારી પાસે આવી. તેના ગામડાંના અને આસપાસના સઘલા ગામડી વઈદોનો ઈલાજ તેના દરદ ઊપર કઈજ ચાલેઓ નહી હતો. તે વાંજણી હતી, અને છોકરૂં જણવાની ઘણીજ હોંસ રાખતી હતી. તે મારી પાસે આવી, તેની મેં તપાસ કરી, દવા આપી, અને જે દરદ હતું તે તમામ સાફ થઈઊ. બાર મહીના પછી મેં તેને પોતાને ગામડે જવા કહું, જાંહાં તે ગઈ, અને પોતાના માટી સાથે રેહા પછી તેને છોકરૂં થઈઊ. તેના માટીએ તેને આગલ ઘણા તાણા મારેઆ હતા, તથા વાંજણીછે એ ઊપરથી તેનો ધીકાર કીધો હતો, પણ જારે તેને છોકરૂં થઈઊ, તારે મારે સારૂ એક મોહોટો હદીઓ મોકલાવેઓ, અને આખા દેશના જુદા જુદા ભાગમાં ખબર આપીકે મારી પાસે એવી દવા છે જેથી વાંજણી અસતરીઓને આરામ થઈ છોકરાં જણી શકેછે. બસો માઈલ દુરથી અસતરીઓ મારી પાસે આવા લાગી, અને કાલાવાલા કરી ઓસડ માંગવા લાગી. મેં તેઓને સમજાવીને કહું કે મારી પાસે એવું કોઈબી ઓસડ નહી હતું, પણ કોઈ એક અસતરી અહીંઆં આવી હતી તેને કઈ દરદ થઈઊ હતું તે દરદનો ઊપાએ મેં માતરે કીધો હતો. પણ મારાં કેહેવાં ઊપર તેઓ મુતલક ભરોસો નહી રાખતા હતા. જેટલો હું ના પાડતો હતો તેટલી તેઓની વધારે ખાતરી થતી હતી કે મારી પાસે ખરેખર એવી દવાઈ છેજ ખરી. તેઓ કેહેવા લાગા કે જે પઈસા પડશે તે અમે આપશું માનરે "છોકરૂં જણવાની" જરાપણ દવાઈ તમે આપો. મારી આગલ તેઓ દીલોજાનથી મીનત અને જારી કરતાં હતાં, તે જોઈ મારૂં દીલ પીગલી જતું હતું એટલો તેઓનો શોખ છોકરાં જણવા ઊપર હતો. તેઓ એમ બોલતાં હતાં "જુઓ હુ બુઢી થવા આવીછું, મારા માથાના બાલ જે આસતે આસતે સફેદ થાએછે, તે તમે જુઓ, અને અરે! હજુર મને એકુ છોકરૂં નથી થઈઊ ! બાકોઊનસના મરદો પોતાની ઘરડી બાએડીઓને જારે છોકરાં નથી થતાં તારે છોડી દેછે, હવે હું શું કરૂં ? મારે પેટે એકુ બચું નથી કે જારે હું આજારી પડુ તારે તે મને પાણી લાવી આપે.."

ડાક્ટર લીવીંગસ્ટન આગલ ચાલેઓ હતો તેને સીદીઓનો એક બીજો ટોલો મલેઓ હતો, તે ટોલાનું નામ "મકોલોલો" છે. ઈંગરેજ લોકને જોઈ મકોલોલો જાતના સીદીઓ એટલાનો તાજુબ થાએછે કે તેઓને "સુફેદ માનવી રાખશશ" કરીને બોલેછે, અને જુવાન સીદીઓ બોલેછે કે એ સુફેદ માણસો એટલાંતો પુરાણા વખતના માણસોછે કે એવોને આ દુનીઆ ઊપર ગુજરેલા સઘલા જમાનાની વાત ખબરછે, અને તેઓના બાપદાદાઓના કરતાં એ સુફેદ માણસોએ વધારે અજાએબ જેવા બનાવો આ દુનીઆમાં બનેલા જોએઆછે. એ જાતના સીદીઓની બાએડીઓ અને નાહાના બચાં એટલાં બધાં અજાએબ નથી થતાં. ડાક્ટર લીવીંગસ્ટન કેહેછે કે જારે કોઈબી સુફેદ માણસને તેઓ જુએછે તારે તેઓની છાતી બીહીકથી ધડકવા માંડેછે, અને ઘણી વખત તેઓની પાસેથી હું મુંગો મુંગો ચાલી ગીઓ તેથી તેઓ અજાએબ થએઆંછે, તેઓના મનમાંનો એવું કે હું તેઓની ઊપર કોઈપણ હુમલો કરેઆ વીના રેહેનારજ નથી. ગામડાના કુતરાં અમને જોઈને પુછડી દાબીને નાહાસી જતાં હતાં જાણે તેઓને મંહી પકડવા આવેઓ હોએ. ઓરતો દરવાજાની પછવાડે સંતાઈને અથવા દેવાલમાંનાં નાકાંઓમાંથી ડોકાઈને હમને જોતાં હતાં, અને જારે નાકાની છેક નજીક હમે આવી પોહોચેઆકે તુરત તેઓ ઘેરમાં ના

હસી જતાં હતા. તેજ પરમાણે નાહાના બચાં જેઓ ને ધાસતી સું ચીજછે એની કંઈ સમજ નથી, તેઓ પણ હમને જોઆકે ચીચાડી પાડીને રડી પડતાં હતા. "એકુઅનસ" લોકની બાએડીઓએતો પોતાના બચાઓને બીહવડાવવા સારૂં એવું બોલવા માંડીઉં હતું કે "સુપરે નહીતો હવડાં સુપેદ માંણસને તેડું" એ સબદો સાંભલી બચું તુરત બીહીતું હતું. એ બાએડીઓને લીવીંગસટને ઘણી વખત સીકામણ તરીકે ટેહી સંભલાવીઉં હતું કે એપરમાણે તેઓએ બચાને બીહવડાવવું નહી. ડાક્ટર કેહેછે કે મેં ઘણી વખત મારા બાલ દેખડાવી સીધીઓને ખુશી કીધાછે, અને તેને હાત લગાડેવા દીધાથી તેઓ વલી ઘણાજ ખુશી થતા હતા. તેઓ મારા બાલ જોઈ એમ બોલતા હતા કે "એ સુ બાલકે, છે, છે, એ કંઈ બાલ નથી, એ તો સહીની ગરદન ઉપરની ઈઆલછે." કેટલાએક તો એવું માનતા હતા કે સહીની ઈઆલની ટોપી કરીને પેહેરીછે, કેટલાએક લોકનો એવો વીચાર છે કે હું દરીઆમાં રેહનાર એક જાનવરછું અને દરીઆના પાણીના જોરથી મારા બાલ સીધા અને લાંબા થઓ હતા.

મકોલોલો સીધીઓનો ટોલો—પોતાના ગાએ ઢોર તથા તેવા બીજા જાનવરના ટોલાં ઉપર અતી શએ પેઆર રાખેછે, અને જેમ પોતાની નજરમાં સુંદર દેખાએ તે પરમાણે ગાએ ઢોરના બદન ઉપર સીનગાર કરેછે. કેટલાંએકોનાં બદન ઉપર ગરમ લોહોડાંથી ડાહામે પાડેલા હોએછે, અને તે એવી રીતે કે જેમ ચોટ્ટીજ જાનવરના બદન ઉપર ઉભા લાંબા પટા હોએછે તે પરમાણે એ ડાહામના લાંબા પટા દેખાએછે. કોઈ વલી પોતાના જનાવરોના બદન ઉપરથી બે અથવા તરણ ઈંચ લાંબી ચામડી ખેંચી કાહાડી તેને લટકતી માથાની આસપાસ રાખી પછી રૂજ આવા દેએછે. એ ચામડીના કટકા ઘણાજ બીહામણી રીતે બદન ઉપર જુથના રેહેલા દેખાએછે ને દેખાવ એ લોકની નજરમાં ઘણીજ ખુબસુરતી અથવા ઉંચો સીનગાર ગણાએછે. કોણ જાણે એ લોક ખુબસુરતી કેને કેહેછે, એ તેઓના વીચાર પરમાણે આપણથી સ્વાઈ નથી સકાતું. તેઓની બાએડીઓ જેમ આપણા લોકની બાએડીઓ પોતાના ચેહેરાને સુધારવા હોંસ ભરે

રી હોએછે તેમ તેઓ પણ હોએછે. તેઓ ઘણી વખત મારી પાસે આવતી હતી અને વારે ઘડીએ મારી પાસે આરસી હતી તે જોવા માંગતી હતી. એક વખતે મેં આરસી આપી અને જાણેકું કંઈ જાણતો નહી હોઉં તેમ મારે કાંમે લાગી ગીઓ, અને તેઓ જે કંઈ બોલતી હતી તે જાણે હું સાંભલતો નહી હોઉં એવી રીતે મેં મારૂં મન મારા કામનાં અમસથું દેખડાવાને લગાડીઉં. તેઓએ આરસી હાતમાં લીધી, અને જે કંઈ વીચાર એક બીજાને જણાવા લાગી તે ઘણાજ હસવા જોગ હતા. તેમાંથી એક બોલી "અરે આએ હું કે ! ઓ ! મારૂં મોહોડુ કેવડું મોહોટું ? મારા કાનતો ટોહોરાંના પાતરાં જેટલા મોહોટાછે ! અરે મહને દાહાડી નહી મલે, નહીતો હું કેવી ખુબસુરત દેખાતે, પણ આએ ગાલના બે હાડકાં જે આગલ નીકલી આવેઆંછે તે ઘણાજ બેડોલ દેખાએછે, એથી હુ ઘણીજ બદ સુરત દેખાઉંછુ. જો, મારૂં માથું વચમાથી કેવું ઉચુ થઈ ગીઉંછે". એવી મશકરી એક બીજાની કરતાં તેઓ એક બીજામાં પેટ પકડી પકડીને મોહોટેથી હસતા હતાં. તેઓ એક બીજાની ખોડ ખાપણ ઘણીજ જલદીથી સોધી કાહાડતીઓ હતીઓ, અને તે પરમાણે એક બીજાંને તરેવાર નામથી હાક મારતાં હતાં. એક વખતે એક મરદ હજુ થી આવેઓ તેની મરજી એવી હતી કે તે પોતાનો ચેહેરો આસતે રહી અને તપાસીને બરાબર જુએ. હાતમાં આરસી લીધી અને તે એમ સમજેઓ કે હું કંઈ ગાઈ ગએલોછુ. પોતાનું મોહોડું આરસીમાં જોઈઉં અને નાઉમેદી દેખાવથી સઘલી ગમ વાંકું ટીકું ફરી અને જેમ મરડાએ તેમ મરડીને આખેરે બોલેઓ કે "અફસોસ લોક કેહેછે કે હુ બદ સુરત છઊં, ખરેખર કેવો ખરોજ બેડોલ હું છું તે મે આજે અને હવે જાણીઉ."

એ લોકમાં વલી એક બીજી અજાએબ જેવી ચાલ ખાવા પીવાનીછે કે તેવી બીજી કોઈ ઠેકાણે જોવામાં નથી આવી. લીવીંગસટન કેહેછે કે એ લોકે અમને ખોરાક ખાવાનો આપેઓ, પણ અમારે હાતનો પકાવેલો ખોરાક લેવાને તેઓએ ના પાડી એટલુંજ નહી પણ તેઓ પોતાને હાતના પકાવેલા ખોરાક અમારી નજર આગલ ખાતા પણ નહી હતા. તેઓ પોતાનો ખોરાક પકાવેઆ બાદ તે અનાનત લેઈને

જાડીઓમાં જઈ તાંહાં સંતાઈને ખાએછે, અને ખાઈ રહુઆ પછી ઊઠી સઘલા જણ એકઠા મલી પોતાના હાનથી તાલી પાડેછે, એ તાલી પાડવાની મતલબ શુ કરાના કરવાનીછે. મકોલોલો જેવા ખોલા દીલવાલો ટોલો સીધીઓનો બીજો કોઈ નથી તોએપણ તેઓ પોતે પકાવેલો ખોરાક મુઠી ભરીને પોતાની આગલ કોઈ "બાલુનડા" જાતના સીધી હોએ તેને આપેછે પણ તેઓને હાનથી પકાવેલો એક ચમટી દાણો તેઓ કબુલ નથી રાખતા દરએક રેહેવાસીના ઘરમાં પોતપોતાનો જુદો આતસ હોએછે. અગર એ આતસ બુજાઈ ગઓતો તેઓ પડોસીનો અથવા બીજે કોઈ બી ઠેકાણેનો આતસ લાવતા નથી પણ ચકમક અથવા એવી બીજી રીતથી નવો પોતાને હાતે આતસ પાડી કામ ચલાવેછે.

"મકોલોલો" ને છોડી લીવીંગસટન જારે "બાલુનડા" ટોલાના સીધીઓમાં આવી વસેઓ, તે વખતે તેઓના સરદારની ભેટ થઈ. એ સરદારે લીવીંગસટનની સાથે ઘણી મોહોબત રાખી હતી. તેનું નામ "શીનટી" હતું. શીનટીની ખુશી લીવીંગસટનના કેહ ઊપરથી "મેજીક લાનટર" જોવોની ઘણી થઈ હતી. "મેજીક લાનટરન" એક જાતનું ફાનસછે જેમા દીવો મુકીને ઓરડામાં અંધારૂં કરી, તરેવાર દેશોની, માણસોની, જાનવરોની, અને જાહાડ પાનની સબીઓ સોભઈતા અને રંગીન દેખાવમાં ફાનુસની સામે ચાદર ઊપર પડેલી દેખાડેઆમાં આવેછે. જારે એ તનાસો દેખડાવાને ડાકટરે એક રાતના "શીનટી" ના ઘરમા સઘલી ગોઠવણ કીધી હતી તે વેલા "શીનટી" અને તેની ઓલખાણવાલી અસતરીઓ અને ઘેરના બીજાં માંણસો હાજર થઆ હતા. અંધારૂં કરેઆ પછી પેહેલો ચીતાર ઈહુદી લોકના બુજરગ મરદ ઈબરાહીમનો દેખાડેઓ. બુજરગ ઈબરાહીમ બુઢો થએલો, અને સફેદ દાહાડી તથા બાલથી તેનો દેખાવ ઘણોજ ગંભીર દેખાતો હતો. તેણે પોતાના નાહાના છોકરાને જમીન ઊપર સુવાડી એક હાત તેની ગરદન ઊપર મુકેલો અને બીજા હાતમાં છરી પકડીને તે હાત ઊંચે કીધેલો એવી મતલબથી કે આએ તે છરીથી તેને જબે કરે જારે ઈબરાહીમની અને તેના છોકરાની વાત કહી કે સુ કારણસર તેનો બાપ તેને જબે કરનો હતો તે વખતે સઘલી અસતરીઓ ચુપ થઈ મુંગે મોહોડે ધેઆન રાખીને સાંભલેઆ કરતી હતી જારે મેં તે ચીતારની અંદરની છરીને જરા ખીસાડી તેટલાંમાં બધી અસતરીઓ બીહીને એક ચીચાડી મુકી અને "ઓ માએ—ઓ માએ" કરતા કરતાં ઓરડાની અંદરથી એકની ઊપર એક પડના અફડાતા બાહેર નીકલી પડેઆ. તેઓના મનમા એવો વીચાર આવેઓકે તે છરી હીલી તે રખેને તેઓના પોતાના દીલમાં ભોકાઈ જાએ. કાંએકે છરીનું હીલવું તેઓ બેઠેલા હતાં તે તરફ થએલ હતું. તેઓ એટલાતો બીધા હતા કે ફકત બાહેર નીકલીનેજ નરમ નહી પડેઆં હતાં, પણ દોડતા જાહાડીઓ ઊપરથી અને તમાખુના ખેતરોમાંથી, તથા વાડો કુદીને અફડાંતાં જીખાતા જીવ લઈ નાહાસાં હતાં. "શીનટી" પોતે હીમત કરીને બેસી રેહા હતો, અને ધીરજથી તપાસીને તે ફાનુંસ જોએલ હતું, અને પેલી છરી કેમ હીલી હતી તેની ખબર તપાસ કરીને પોતે ઘણોજ ખુશી થઓ હતો. દરએક ચીતાર દેખડાવેઆ પછી તેની સમજ તથા સાંચાનો ખોલાસો કરેઓ હતો જેથી તેઓના મનમાં એવો નહી વીચાર આવે કે એ સઘલો તમાસો અથવા ખેલ કોઈ જાદુ અથવા મંતરથી થઓ હોએ. એ ખબર જારે બાહેર ફેલાઈ તારે સીધી લોકના ટોલાને ટોલાં એ ફાનુસ જોવાને આવવા લાગાં, અને ચીનારોને વીશે વાત સાંભલવાને તેઓ ઘણી ઈંનતેજારી દેખડાવતાં હતા

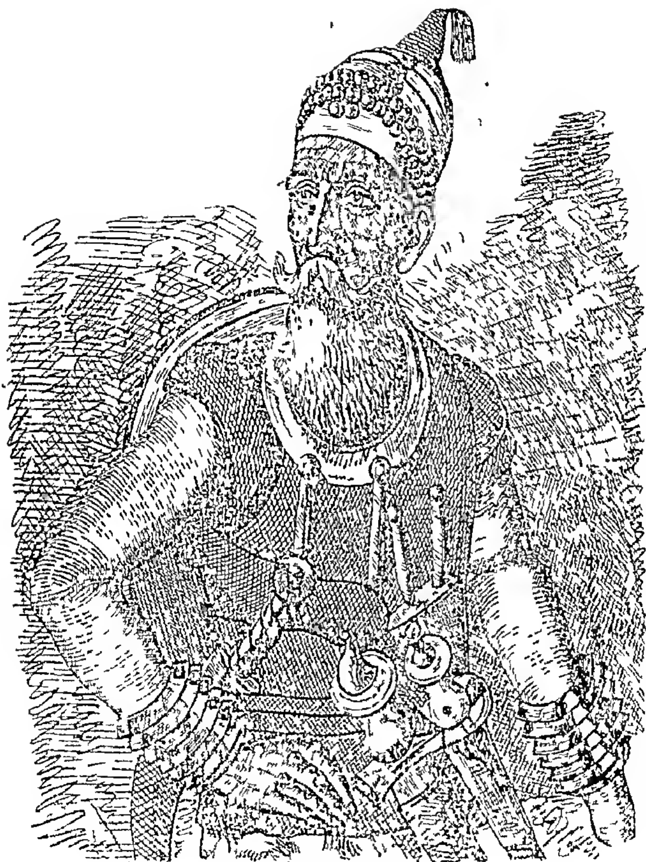
જલવાસી માણસો.

આપણે સઘલાં સારી પઠે જાણીએ છઈએકે કેટલાંક જનાવરો જેવાકે માછલા હમેશાં પાણીમાજ વસે છે. એ જનાવરો જમીન ઊપર જીવી શકતા નથી. વલી બતકો પણ પાંણીમાં વસનાર જણાવરો ગણાએ છે, જોપણ એ જણાવરોનું રેહેઠાણ માંછલાની પેઠે સદા પાણીમા નથી તોપણ એ જનાવરો પોતાનો ઘણો ખરો વખત પાણીમાં ગુજારેછે, અને વરસાદના દાહાડા ઊપરતો એ બતકોને મહજાજ પડેછે વલી જમીન ઊપર વસનાર કેટલાક માણસો પણ પાણીમાજ પોતાનો વખત કાહાડવા માગેછે શીઆમના રેહેવાશીઓને વીશે એવુ સાંભલવામાં આવીઉં છે કે તેઓ પોતાના જન

મારાનો તરીજો લાગ પાણીમાં વસીને કાહાડેછે. તેઓ આખા દાહાડામાં તરણવારતો સારી પેઠે નાહેછે. એ દેશ માહેલી નાહાણીઓ હંમેશાં નાહાવા આવેલાં માણસોથી રોકાએલી રેહેછે, અને જેમ ટીપણીના દાહાડાઓ ઉપર દરએક કુવે પાણી ભરનારાંઓની ભીડ થાએછે તેમ તાંહાંની દરએક નાહાની ઉપર આખો દાહાડો ભીડ હોએછે. જેમ આપણા છોકરાઓ ઓટલા ઉપર અને રસતા ઉપર રમવાને નીકળેછે તેમ શીઆમ દેશના નાહાના છોકરાઓ નદીમાં રમવાને જાએછે. એકજણ પોતાના ગરંથમાં જણાવેછે કે "જારે એક દાહાડે હું એ દેશમાં ગએઓ હતો, તારે એક શીઆમની ઓરતને પોતાના એક નાહાના કુમળી વએનાં બાલકને કંમરમાંથી પરો બાંધીને નદીમાં હીંચકા ખવરાવતાં મેં મારી નજરે જોઈછે. એ બાલક કાંઈ સેહેજ થોડાક માસનું હતું, પણ તેને પાંણીમાં પડવાથી એટલીતો ખુશી લાગેલી જણાતી હતી કે તે પાણીમાં પડેલું ખાશી રીતે આણીગમથી તેણીગમ મજાહ મારતું હતું." કેહેછેકે એ દેશનો સમુદર ઘણો તોફાનીછે, અને તે દરીઆના મોજા એવા જોરભર આવેછેકે જેના જોરથી વખતપર કેટલાક મછવા ઉંધા વલી જાએછે. એ ઉપરથી એવું પણ જણાવેઆમાં આવીઉંછેકે એ દેશના લોકો મરદ અને ઓરત એ સઘલા તરવાના હુનરમાં ઘણા કુશલછે, જો એઓને એ હુનરની બરાબર માહીતગારી ન હોતતો કોણ જાણે કેટલાં પરાંણીઓના જીવની દરરોજ ખરાબી થાત. એક અજાએબ બનાવ બનવાની વાત એક જણ લખેછે તેમાં જણાવેછે કે "એક વહારે એવું બનીઉં કે એક ઈંગરેજી મછવો જઈને તે શીઆમના એક હોડકાં સાથે અફડીઓ અને તેથી હોડકું ડુબી ગઈઉં. એ હોડકાંમાં એક ઓરત તથા બે બાલકો બેઠેલાં હતાં. એ બનાવ જોઈને તે મછવામાનાં માણસો ઘાબરાં પડેઆં, અને તેઓમાંથી એક જણે તુરત દરીઆમાં ભુસકો મારી તે ડુબેલાંઓને બાહાર કાહાડવાનો વીચાર કીધો, પણ તેટલાવારમાં, એ બાએડી તથા બાલકો ઉપર તરી આવેઆં અને દમ લીધો, અને એકદમ પેલા મછવામાનાં માણસોને ગાલો દેવા માંડી. જરાવાર પાણીમાં ઉપરની ઉપર તરીને પછી તે ઓરતે ધીમે રહીને પોતાનું હોડકું જે પાણીમાં ઊંધું તરીઆ કરતું હતું, તે, શીધું કીધું. અને પછી તેમાં તે પાછી બેઠી અને પોતાનાં બે બાલકો, જેઓ પણ અતીઆર સુધી તરીઆ કરતાં હતાં તેઓને પણ માહે લીધાં અને જે પાણી પાછું તે હોડકાંમાં ચોકડું થઈઉં હતું તે કાહાડી નાખીઉં." આ વાત ઘણીજ અચરતી ભરેલીછે, પણ કેટલીક વેલાએ એવું બનેલુંછે કે ખરી વાતો એટલીતો અચરતી ધરાવનાર હોએછે કે તે જીનસાર કોઈ માને નહી, અને તે વાતને ખોટી જાણીને પડતી મુકે, પણ પાછલથી તેજ વાતો ખરીછે એવું સાબેત થઈછે.

તાજુબી ઉપજાવનાર જાહાડ.

કાલી ફેરનીઆમાં ફરી આવેલા એક શખસે પોતાના એક દોશત આગલ એક વાત કહીછે, અને તે વાત માનવા જોગછે. તે મુશાફર બોલેછેકે "તમો સઘલા સારી પેઠે જાણોછો કે કાલીફોરનીઆમાં જાહાડો ઘણાં લાંબાં વધેછે, એટલાં તો લાંબાં એ જાહાડો વધેછે કે તેઓની લંબાઈ વીશે કોઈ આગલ બોલીએ તો તે કાંઈ માને નહી. એવું બનીઉં કે કાલીફોરનીઆની પડોશમાની એક જગા ઉપર લાકડાંની ખુટ પડી, તે ઉપરથી ચતર માણસોની એક ટુકડીને મોકલેઆમાં આવી કે તેઓએ જઈને પડોશમાંથી એકાદ ઝાડની ખોલ કરીને તે કાપી લાવવું. એ ચતર આસામી જેઓ તપાસ કરવાને ગએઆં હતાં તેઓ બોલવા લાગાં કે એ જાહાડો એટલાંતો ઉંચા હતાં કે તેઓ ઉપર બેઠેલાં પખશીઓ ખુલી આંખેનો દેખાઈ શકાતાંતો જ નહી, પણ કોઈ તેવાં સારાં દુરબીનની મારફતે જ દેખી શકાતાં હતાં, તથા તે પખશીઓ ઉપર બેઠીને જે મધુર ગાએન કરતાં હતા તેનો શબ્દ સંભળાતું પણ હતું નહી. એક જાહાડ તેઓએ કાપવા માંડીઉં, તે કામ સાડે તરણ દાહાડે પુરું થઈઉં, ઈઆને તે જાહાડ એવુંતો હતું કે તે કાપીને જમીન ઉપર પાડતાં ચાર તરણ દાહાડા લાગા હતા. એ જાહાડ જેવું જમીન ઉપર પડીઉં કે આસપાસના ગામડાંઓમાં ધરથી કંપતા જેવો અવાજ થએઓ. અને તે વીશે તેમ પણ થઈ કે પેલાણી વેલાએ ધરતીકંપ થએઓ હતો. એ જાહાડ કાપી જમીનપરતો નાખીઉં પણ હવે તેની ડાલીઓ કાપતાં બીજું એક અચરતીઉં સુ

રા'ખેંગારનો સરદાર

જરી ગઈઊં. ડાલીઓ કાપી કાહાડ્યા બાદ જે શ હેરમાં લાકડાંની ખુટ પડી હતી તે શેહેરમાં ખબર આપી કે જેઓને જોઈએ તેઓએ આવીને લાકડાં લ ઈ જવાં. એ ખબર સાંભલતાંજ તાહાંના રેહેવાશીઓ પોતાની સાથે એક એક બબે તથા તરણ તરણ બલદો લઈને લાકડાં લેવાને ઊતરી પડીઆ. એ સઘલા રે હેવાસીઓ જે બલદ લાવેઆ હતા તે માહેથી ૧૦૫ બ લદો તે લાકડાંનાં મોહોટા કકડાને વેહેરવાની જગા ઊ પર લઈ આવવાને માટે કામે લાગા હતા. એ બ લદો તે લાકડાંને થોડેક સુધીતો સારી પેઠે ઘસડી લાવી શક્યા પણ એક ગલી આગલ આવી પુગા, એટલે તે ઓને અતીશએ પીડા ભોગવવી પડી, કારણકે કાલી ફોરનીઆ જેવી કઢંગી જગાછે તેવી કોઈ બીજા દે શોમાં નથી. એ જગા ઊપર ચઢતાં અને ઊતરતાં તથા આણીગમથી પેલી ગમ અફલાતાં બલદીઆ છેકજ થાકી ગએઆ. છેલે તે લાકડાંનો કકડો ગલી ની અધ વચે જઈને આડો પડેઓ. એ લાકડાંના એક છેડા એકે ૧૦૫ બલદો માહેથી ૭૦ કરતાં વધા રે બલદો દબાઈ મુએઆ. ઘણી મેહેનતથી એ જના વરોને છુટાં પાડવામાં આવેઆં હતા."

સીખ લોકોનો અકાલી.

પંજાબની અંનદર સીખ લોકોની વસતીછે. તેઓ ઘણા બાહાદુર અને લડાએકછે. સીખોનુ રા જ રણજીતસીંગના વખતમાં ઘણુ જોરાવર અને આ બાદ હતું. રંણજીતસીંગે પોતાના લશકરને કેલવણી આપવા સારૂ ઈઊરપથી કેટલાએક ફરેંચ સરદારો બો લાવીઆ હતા અને તે સરદારોના હાત તલે લડાઈના હુનરો શીખેઆ હતા તેથી જારે ઈંગરેજ સાથે લડા ઈ ચાલી તારે બારે બલતવારીથી લડીઆ હતા. રં ણજીતસીંગ કાંઈ બીજા ગામઠી રાજાઓની માફક કમ અકલ નહી હતો. તેને ઈંગરેજોને બરોબર પી છાનીઆ હતા અને તેઓ સાથે મીતરાચારી રાખવા ને ખુશી હતો. એક વખત હીંદુસથાનનો નકશો એ રા જાને દેખડાવામાં આવીઓ. એ નકશા ઊપર કેટ લોએક ભાગ લાલ રંગેલો હતો. રાજાએ પુછીઊં કે આ લાલ ભાગ શું બતલાવેચ. તેને જવાબ મલીઓ કે લાલ ભાગછે તે ઈંગરેજની જગો હીંદુસથાનમાંછે. એ ઊપરથી રાજાએ કહીઊં કે "સબ લાલ હોજાએ ગા." આ આગમચેતી ખરી પડી. રાજાના મરણ પછી થોડા વરશની અંદર ઈંગરેજી હદ કાબુલના પા હાડો આગલ ચાલી ગઈ. સીખો જેવા ઈંગરેજની સામણે બાહાદુરીથી લડેઆ તેવાજ હાલ બલવાના વખત માં ઈંગરેજની તરફથી લડેચ. પંજાબનુ રાજ ઈં ગરેજોએ કેમ ચલાવીઊં તે તેઓ હાલ ખુશીથી જુ એચ. સીખ લોકોનો ધરમ હીંદુનોછે તોબી તેઓ પારસીની માફક બકરાં, મેઢાં ખાએચ. ગાએ ખા તા નથી. સીખના ધરમનો પાએઓ નાખનાર ગુરૂ ના નક હતો જે આસરે સવાસો વરશ ઊપર થાઈ ગીઓ. બાજુએ જે ચીતાર આપીઓછે તે સીખના સરદારનો છે. એ સરદારને તેઓ આકાલી કેહેચ. સીખ લો કો કેવા કદાવર તથા જોરેમંદછે તે ચીતાર ઊપરથી માલુમ પડશે. જેમ હીંદુઓની કાશીછે તેમ સીખોની પવીતર જગો અમરીતશેહેર છે.

અલેકજાનડરીઆનું બજાર.

ખાટકી બજારમાંથી નીકલીને તરકારી બજા રમાં ચાલેઆ, તો તાંહાં લાંએ ઊપર આણીગમ પેલી ગમ વીખરાઈ બેઠેલા પટેટા વેચનારા, કાંદાવાલા, આ દુ વેચનારા, અને તરેહવાર તરકારી વેચનારાઓ મોહો ટા મોહોટી ટોપલીઓમાં સામાન ભરીને તે ટોપલીઓ પોતાના પગ વચે મુકી હાનમા તરાજું જોખ લઈ બેઠે લા નજરે પડેછે. લીંબુ—આરેંજ જેટલાં જોઈએ એટલાં મલેછે, જેનો સવાદ ઘણોજ લેહજતદાર, જે ખા એ તેજ જાણે, અને તેનાજ મોહોડામાં સવાદ રહી જાએછે. કાંદા—કોબી—કાકડી—સીંગ—મુલા—ગાજર જેવો જોઈએ એવો માલ, અને તેના દરને દર પરેવા; અંજીરની તાગેશ મુરની નવી રંઈ શક તી, ઘણાજ મીઠાં અને ને સાથે દવ અને મજાદાર, એક આખું મોહોડામાં માઈ નહી શકે. આરબનો છોકરો જેના માથા ઊપર ટોપલીમાં તરકારી ખરીદ કીધેલી એકઠી થાએછે, તે જાંહાં સુધી પોતાની પાટી ભરાએછે તાંહાં સુધી બીચારો કંઈજ બોલતો નથી પણ ભાર જારે ઘણોજ થઈ પડેછે તારે તેના પગ એ

ણીઅમ પેલીગમ લથડતા આપણી નજરે પડેછે, તેઆરે આપણને તેને જોઈ દયા આવેઆ વગર નથી રેહેતી. પાંઊ અથવા રોટલી પદરોની દુકાને દુકાન મલી શકેછે, પણ તે પાંઊની તારીફમાં આટલુંજ બોલવું બસછે કે તે ખાટાં બટછે, આરબોને ખમીર ચડાવતાં આવડતું નથી. એકજ દુકાંન આખાં સેહર વચેછે જાંહાં પાંઊ બનાવનાર એક પદર બરોબર પાંઊ બનાવી જાણેછે, અને જેને હાતના પાંઊ ઘણા ખાટા નથી લાગતાં. બજારમાં ભીડ એટલીતો હોએછે કે ડગે ડગ માંણસો અને તે તરેહવાર જાતના, અને તરેવાર ધંધા વાલા. તેની સાથે ભીખારીઓની ટોલીઓ એટલી કે જેમ મીઠાઈ વાલાની દુકાન ઊપર માંખ બમેછે તેમ દુકાન દુકાને અને ઠેકાણે ઠેકાણે એ ભીખારીઓ ભમતા ફરેછે. એવી ભીડમાંથી આપણને સેહેલાઈથી રસતો મલવો મુશકેલછે, માટે પાંચ પાંચ અને સાત સાત ડગલે ભીડમા ટોપરીઊ મારી આપણો રસતો કાહાડવો પડેછે. બજારમા ખરીદ કરનારા જેટલા આવેછે તેમજ ફકત તમાસગીરો જોનારા પણ આવેછે. તેમાં ફરેંચ લોકનીતો આએક રેવજછે કે બજારમા આવવું તો એક છેડેથી તે બીજા છેડા તલક પેહેલાં અમસથું ફરી જવું, અને દુકાન દુકાંને ડોકીઆં કરી નજર કરવી કે તે ઠેકાણે સું સું માલ વેચવા મુકેલોછે. જારે આખું બજાર ફરી વલેઆ પછી જે જે તરકારી અને ચીજો ખાવાની લેહજત સોહોડાંમાં હોએ અથવા બજારમાં આવેઆ પછી ઊતપન થઈ હોએ તે ચીજો ખરીદ કરવાને ફગીને પાછા બાજારમાં ફરવાનું સુર કરવું. કોઈબી ફરેંચ ઘેરમાંથી વીચાર કરીને નહી નીકલતો હશે કે આજે કોબી ખાઊં. બજારમાં ગીઆ પછી ચીજો જોઈ જે સોખ ઊતપન થઓ તે પુરો પાડવો. તેમજ ફરેચની અસતરીઓ પણ ઊંચો પોશાક પેહેરી હાનમા છતરી લઈ તરકારીના ઢગલાઓ ઊપરથી નીચે ઊપર અને વચમા ચાલતી નજરે પડેછે. જરમન લોક—ઈંગરેજ લોક—ઈટલીઅન—અને ઈઊરપખંડની ઘણીખરી જાતના લોક તે બજારમા ફરતા દેખાએછે, અને તેથી એક જોવા લાએક રચના થઈ પડેછે.

તરકારી બજારમાંથી આગલ ચાલેઆતો મરઘાં, બતકાં અને માછલી બજારમા આવી પોહોચીએછઈએ હઈઆં વલી એક દેખાવ અને ઘોઘાટ કઈ અજાએબ તરેહનોછે. બતકોનો બટબટ થતો અવાજ, મરઘી—મરઘા—પીલાં—અને તેવાં જાનવરોનો પચરસો ઘોઘાટ, અને તેમાં. બાએડીઆ અને નાહાના છોકરા જેઓ એ માલ લેઈ વેચવા બેઠેલાં તેઓની કટકટ બકબકના શોહોરથી કાન બેહેરા થઈ જાએછે. જેવા બજારમાં આપણને તેઓએ જોઆ કે બઈરાં અને છોકરાં બુમ પાડતાં આવીને આપણને અટકાવેછે, અને "નમનતાઈથી અરજ કરેછે કે સાહેબ "મારી પાસે મરઘીઓ ઘણીજ સારીછે તે તમે લેઓ." પીલાં તથા મરઘીને બાંબુના કંડીઆમાં ભરેલા અને તે એટલાતો ખીચો ખીચ દાબેલાં કે તેમાંથી એકને કાહાડતાં આખા કરંડીઆની મરગી અથવા પીલાં બુમે બુમ પાડેછે. તેમાં સઊથી મોહોટો ઘોઘાટ મરઘો કરેછે, અને આખા કરંડીઆમાની ગરીબરી મરઘીઓને ચાંચ મારીને કંટાલો આપેછે. એ જાનવરોને કરંડીઆમાથી બાહેર નીકલી ખોલી હવામા આવાને ઘણુંજ ગમેછે, પણ જેની વારી કરંડીઆમાંથી બાહેર છુટાપણુ ભોગવવા અને હવા ખાવાની આવી તેની કમબખતી જાન જાવાની આવી, કાંઅકે કરંડીઆમાથી નીકલીને હવે તેનો વખત આતશ ઊપર ભુંજાવાનો આવેઓ. ખબુતરો ઘણાજ ખુબ સુરત અને દલદાર કરંડીઆમાં ભરીને વેચવા મુકેલાં હોએછે, અને તેની આસપાસ ઘણું કરીને ઈંગરેજ લોકના જુવાન છોકરા, તથા માલથના જુવાન સુલખુલીઆ એખદા થઈ ઊભા રેહી ફકત આંખથી સવાદ લેછે, કાંએકે તેઓના ગજવામા એટલી રકતી નથી કે એકુ ખબુતર વેચાતુ લઈ શકે. થોડુંએક આગલ ચાલેઆતો પીજરાંમા સસલા તમામ નાહાની મોહોટી ઊમરના વેચવા મુકેલા, અને એ જાનવરનુ માસ ખાનાર શોખીઓ મોટી કીમત આપી તેઓની ખરીદી કરેછે. વલી આગલ ચાલેઆતો તાંહાં આપણે સારુ તઈઆર ફુપેલી અને સાફ કીવેલી મરઘીઓ, બતકો, ખબુતરો તઈઆર ટાંગી રાખેલાં, રૂપાવાની, અને રુપાવાની મેહનત તમારી એટલી ઓછી કીધેલી તેમ તેની કીમત જરા વધારે કોલેથી તેને જોઈને કોઈનોબી શોખ થઓ વગર રેહે નહી. ટલવતી મરઘીનો જાન લેવાને કદાચ કોઈને કનટાલો ઊપજે તેથી તે ખરીદ નહી કરેતો આએ જગા ઊપર તે દ

આનો વીચાર તેના મનમાં કદી ઉતપન નથી થવાનો. તરે એમજ સમજોકે એ એવીજ ખાવાની ચીજછે, અને જીવ તેમાં હતોજ નહી.

આલીકજાનડરીઆની ઈંગરેજી પોસટઆફીસ આગલ જતાં, રસતામાં મેવો વેચનારા, માલીઓ તાજો મેવો વધેડાં ઉપર ભરીને સહવારના પોહોરમાં બજારમાં વેચવા જલદી દોડતા જતા મલેછે, તેઓને જો આપણે પટાવીએતો આપણને આપણા મન ગમતો માલ અંદરથી તાડીને ઉચકી લેવા દેછે. એકુબે પીઆસટર બજારભાવ કરતાં વધારે આપવા પડેછે, પણ માલ નકઈ આપણા હાતમાં આવેછે, અને જોકે તેઓ મનને માગીતિ મુલ મલેછે તોએપણ નાસબર અને અધીરો આરબ માલી પઈસા લઈ બરબડતો અને કલકલતો આગલ ચાલવા માડેછે, અને એમ બોલેછે કે " મહને અમસથો બોટી કીધો, અને મારો ઉંચામા ઉંચો મેવો કાહાડી લીધો " પોસટ આફીસની પાસે એક જાહેર પુસતકખાનુંછે, જાંહા સહવારના પોહોરમાં પુછવા જઈએતો આપણને ખબર મલેછે કે પરોઢીએ પડતાંમાં કહાં કહાં વાહાણો દુરથી આવતાં નજરે પડેઆછે, અને કહાં કહાં બારામાં આવી પોહાચેઆછે.

સુરજ જરા ઉંચે ચહડેઓ કે ગરમી મજબુત પડવા માડેછે, અને બજારમાંથી લીધેલો શામાન લઈ આપણે ઘેર જઈએ તેની આગમચ આપણા ઘરની ચાકરડી આપણે સારૂં ટેબલ ઉપર ચાહ, કાફી તઈઆર કરી રાખેચ. માખણ ઘણુજ તારી મલેછે, અને સહવારના આઠ વાગાના નાસતા ઉપર પૌંઉ—માખણ અને યંડા તાજો પેટ ભરીને ખાતા વચે એટલો મેવો આપણને મલી શકેછે, એટલા પુશકલ મેવા સાથનો નાસતો ઈંગલંડમાં ૫) રૂપીએ પણ નહી મલી સકે, અને મુંબઈમા કોહેવાં કેલાં, અને સડેલી દરાખ સાથે સરખાવી જોતાં એલીકજાનડરીઆ શેહેરનો સહવારનો નાસતો ઊપર લખેલા અહેવાલ પરમાણે મુંબઈ કરતાં ઘણોજ પસંદ અને મન ગમતો થાએછે એમા શક નથી.

દુખીઓને આસરો આપવાનો એક ઘડો. *

નગદેહ નામના બદુ આરબના તાએશામાં એક જણ નામે નાબર પાસે એક ઘોડો હતો તેની તારીફ સંધા આરબોમાં ફેલાઈ હતી. એ ઘોડો લેવાને દાહેર નામના આરબને ભારે શોક થાએઓ, તેને ઘોડાના ધણીને પોતાના સઘલા ઉંટો તથા જે પોતાની દોલત હતી તે આપવા માંગી કે એને બદલે મને તારો ઘોડો આપ પણ તેને ઘોડો મલીઓ નહી. છેલે શરવાવે તેને ઘોડો લેવાને એક હીકમત કીધી: તેને પોતાના ચેહરા ઉપર એક જાતનો જાહાડનો રસ લગાડીઓ કે તેથી દાઘ પડે અને પોતે ઓલખાએ નહી, ચીંઠડાં પેહરીઆં, પોતાના પગ અને ગરદન ઉપર પાસ બાંધીઆ અને જાણે લંગડો ભીખારી હોએ તેમ રસતા ઉપર બેઠો. તે રસતો નાબરનો આવ જાવ કરવાનો હતો. જેહવો નાબરને પોતાના ખુબ સુરત ઘોડા ઉપર આવતાં દાહેરે દીઠો કે તે નબલો આવાજ કાહાડી બોલીઓ. "હું ગરીબ અણજાણેછેઉ, તરણ દાહાડા થાએઆ મારાથી આ જગો ઉપરથી ખીસાતું નથી કે ખોરાક મેલવું, હું ભુખે મરૂંચ, મને મદદ કર, ખોદાએ તુને બદલો આપશે." નાબર બોલીઓ, "ચાલ ઉઠ, મારી પછવાડે મારા ઘોડા ઉપર બેશ અને હું તને મારે ઘર લેઈ જાઉ." પેલો લુચો બોલીઓ "મારાથી ઉઠાતું નથી. ઉઠવાની શકતી જરા રહી નથી" નાબરને ભારે દઆ આવી, તે ઘોડા ઉપરથી ઉતરીઓ, નજદીક આવીઓ અને ઘણી મુશકેલે લંગડા ભીખારીને ઘોડા ઉપર બેસાડીઓ. જેવો દાહેર ઘોડા ઉપર બેઠો, તેથી તેને એડ મારી અને ઘોડો દોડાવી આગલ ચાલીઓ અને બોલતો ગીઓ કે "હું દાહેર પોતેછુ. મને ઘોડો મલીઓ અને હું ચાલીઓ" નાબર તેની પછવાડે દોડીઓ અને તેને કેહવા લાગો કે ઉભો રેહ, મારૂ શાંભલતો ખરો. દાહેરે જોએઉં કે એ કાંઈ મારી પુઠે દોડી શકશે નહી, તેથી થોડે છેટે ઉભો, કાએકે નાબરના હાથમા ભાલો હતો. નાબર બોલીઓ, "તેં મારો ઘોડો લીધો, અને જારે ખોદાની એવી મરજીજ થાઈ તારે તુને એ ઘોડો મુબારક હોજો. પણ હું શું

* ઉપર જણાવેલી વાત લામારટીન નામના ફ્રેંચ વીદવાને પોતાની મુસાફરીના હેવાલમાં જણાવીછે.

ને સોગંદ આપુંચ કે તુંને ઘોડો કેમ મલીઓ તે કોઈને કેહુતો ના." દાહરે પુછીઊ કાંએ નહી? નાબરે જવાબ દીધો "કોઈ આદમી ખરેખર આજારી હોએ અને લોકો તેને મદદ કરવાને બીહે. તારી ચાલથી ઘણા જણ સારૂં કાંમ કરતા અટકશે કાંએકે તેઓને ધાસતી લાગશે કે રખેને પેલા નાબરની માફક અમો ઠગાઈએ." આ બોલોથી દાહરને ભારે શરમ લાગી. કેટલો વાર તે મુગો રહેઓ અને પછી ઘોડા ઊપરથી કુદકો મારી નીચે ઊતરીઓ અને ઘોડો તેના ધણીને હવાલે કરીને તેને ફોટી કીધી. નાબર તેને પોતાના તંબુમાં લેઈ ગીઓ અને થોડા દાહડા પોતાની સાથે રાખીઓ અને તારપછી બંધો જાંહાંવેર જીવી આ તાંહાવેર એકકના મજબુત દોસત રહેઆ.

હીરો.

હીરો જવાહેરમાં સરદારી ધરાવેચ. પણ બીજા જવાહેર અને હીરામાં એક જાણવા જેવો ફેરછે. બીજા જવાહેરો પથરની માફકછે. હીરો પથર નથી. દુનીઆમાં સઊથી કઠણ ચીજ હીરોછે. સઘલી ચીજોને હીરાથી કાપી શકાએ પણ હીરાને કાપવા હીરા સીવાએ બીજી ચીજ કોઈ નથી. હીરો પથર નથી તારે તે શું હશે? વીદ્વાનોએ દેખાડીઊંચ કે હીરો માતરે કોએલોછે અને જેમ કોએલો બલેચ તેમ હીરો પણ બલેચ. હીરો કુદરતી પેદા થાએચ પણ હાલ કે ટલાએકોએ ભારે મેહનત કરી નાહાના હીરા બનાવી આચ. પણ જોકે એ બનાવેલા હીરા ખરા જેવાછે તોબી બનાવામાં એટલો ખરચ લાગેચ કે કદી હાતના બનેલા ખરા હીરા વેચાવાના નથી. હીરાની ઊપર પાતલી ખોપરીઓ હાચેચ અને તેથી હીરો સાફ કરતી વખતે તે ખોપરીઓ કાહાડી નાખેચ અને જારે આસપાસની ખોપરી નીકલી ગઈ તારે તે આઠ ખુણાનો દેખાએચ. હીરાના પાસા ઊપરથી કેટલાએ કો તેને પારખેચ. પણ હાલ પારીસમાં ખોટા હીરાના દાગીના બનાવેચ અને તેના પાસા ખરા હીરાના જેવા ઘસીને તઈઆર કરેચ. જવેરીઓ હીરાના આબ (તેજ) ઊપરથીજ તેને પારખેચ.

હીરાની ખાણો હીંદુસથાન અને બરઝીલ એ બે દેશામાંછે. દખણ હૈદરાબાદ આગલ ગોલકંદાના મની જગા ઊપરથી અને બુંદેલખંડમાં પાના નામની જગો ઊપરથી હીરા મલી આવેછે.

હીરાનું વજન આ દેશમાં રતી પરમાણે ગણેચ અને ઈઊરપમાં કારાત પરમાણે. એક કારાત આસરે બે રતી ગણાએ. હીરાનો ભાવ વજન પરમાણે નથી પણ જેમ વજન વધતું જાએ તેના કરતા કીમત વધારે થતી જાએ જેમકે,

રતી.		રૂપીઆ.
૧	ની કીમત	૪૦
૨	"	૧૬૦
૩	"	૩૬૦
૪	"	૬૪૦
૫	"	૧૦૦૦
૬	"	૧૪૪૦
૭	"	૧૯૬૦
૮	"	૨૫૬૦
૯	"	૩૦૬૦
૧૦	"	૪૦૦૦
૨૦	"	૧૬૦૦૦

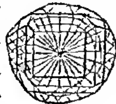
વીસ રતીની ઊપરની કીમતનો ખચાબર નીઅમ નથી. જરા જાંખ હીરામાં હોએતો તેથી તેની ઘણી ઓછી કીમત થાએચ.

સઊથી મોટો હીરો હાલછે તે માતાનના રાજા પાસેછે. એ રાજાનો મુલક સીંગાપોરની નીચે જે ટાપુઓનો જુમખોછે તેમાંછે. એ હીરાનુ વજન ૩૬૭ કારાત અથવા શાઢા ચાર તોલા ઊપરછે. એ હીરો સો વરસ થાએઆં જડીઓ હતો અને એ હીરાને સારૂ લડાઈઓ ચાલી હતી. બતેવીઆના વલંદા હાકમે એક વખત એ હીરાને સારૂં રાજાને ૭૫૦૦૦ રૂપીઆ, બે લડાઈના વાહાણો, તોપો અને દારૂગોલા સાથે બીજો લડાઈનો સામાન આપવા કીધો પણ રાજાએ ના પાડી. રાજાના કુટુમમાં એ હીરો નેવું વરસાવેર રહેઓ હતો અને તે એમ સમજતો કે મારૂ રાજ હીરાથી રહીઊંચ, જે દાહાડે હીરો જશે તે દાહાડે રાજ પણ જવાનું.

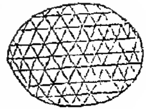
કોહેનુર હીરાની તારીફ આપણા દેશમાં સારે છે. એ હીરો ગોલકંનડાની ખાણમાંથી જડીઓ હ

ા અને તે દીલલીના બાદશાહ શાહા જેહાનના હાથે
ા ગીઓ. બાદશાહના ખાનદાનના હાતમાં ઈ૦ સ૦
૧૭૩૯ સુધી કોહેનુર રહેઓ. આ વરશમાં ઈરા
થી નાદરશાહ દીલી ઊપર ચહડી આવીઓ હતો તે
નુરની અંદર લેઈ ગીઓ. નાદર મરણ પામીઆ પછી
અફગાનીઓના હાથમા હીરો આવીઓ અને એક સરદા
ર પછી બીજો સરદાર જેમ ફાવતો હતો તેમ તે હીરાનો
માલેક થતો હતો. છેલે શરવાલે કાબુલના અમીર શાહ
શુજાના હાતમા આવીઓ. એ અમીરની જારે
ગાદી જતી રહી તાહારે તેને પંજાબમાં આસરો પક
ડીઓ અને તેની પાસેથી રંજીતસીંગે લીધો. રંજી
તના મરણ પછી જારે ઈંગરેજ અને સીખ લોકોને
લડાઈ થાઈ તારે ઈંગરેજના હાસમાં આવીઓ અને
હાલ કોહેનુરનો માલેક આપણી નામદાર રાણી વ
ટોરીઆછે. એ હીરો જરા આકારમાં કઢગોઢ ર
ણ હાલ તેને થોડો કપાવીઓ તથા એક બે જાહાખ લા
ગીચ તે દુર કીધીચ. કેટલાએક ગામઠીઓ એવો વે
હમ કરેચ કે એ હીરો નેહસછે. જે રાજમાં કોહેનુર
ગીઓચ તે રાજ ટકીઊં નથી. ઈંગરેજો હીરાને
અવડ અથવા બખતાવર ગણતા નથી. જેવો કોહે
નુરની તારીફછે તેવો એક બીજો હીરો નામે કોહેતુ
ર કેટલાએક ધારેચ કે દીલ્લીમાં છે કાટીઓચ પણ
થોડા આદમી સીવાએ તેની ખબર કોઈને નથી.

રૂશીઆના શાહનશાહની પાશે હાલ જે હીરો
છે તેનુ વજન ૧૯૩ કારાતછે અને તેનુ ૬૬ ખણુતર

નાં ઈંડાં જેટલુંછે, એ હીરો મ
લબારમાં એક પુતલાંની આખ
હતી, તેમાથી એક ફરેંચ સોલજ
રે ચોરીઓ અને મધરાજ નાહા
સી ગીઓ. તાહાં જાઈ વાહા
ણના એક કપતાનને વીસ હજાર રૂ
પીએ વેચીઓ. કપતાને તે હીરો એક ઈહુદીને એક
લાખ વીસ હજારે વેચીઓ. ઈહુદીએ તેને એક ઈરા
નાની વેપારીને વેચીઓ અને તેની પાસેથી રૂશીઆ
ની રાણી કાથેરાઈને નવ લાખ રૂપીઓ લીધો તથા તે
વેપારીને મરણ સુધી ચાલીસ હજાર રૂપીઆનુ વર
સાશણ આપીઉં

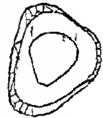
આસતરીઆના શા
હાનશાહ પાશે જે હીરોછે તે
નુ વજન ૧૩૯ કારાટછે. પ
ણ તે સાફ નથી જરા પીરા
શ ઊપરછે અને તેની કીમ
ત દસ લાખ રૂપીઆની અંકાઈચ.

ફરાંસના શાહનશાહ પાશે
જે હીરોછે તેને "પીટ" અથવા
"રીજેનત" હીરો કેહછે. તેનુ વ
જન ૧૩૬ કારાટછે પણ તેના ખુ
બસુરત આકાર તથા આબ જેવા
બીજા હીરા કોઈ નથી. હીરાનુ આબ જેન જહગ
ના પાણીના ટીપા જેવું ખાલેસ હોએ તેમ ચોખો ગ
ણાએ. એ હીરાની કીમત સોલ લાખ રૂપીઆ અં
કાઈચ.

મીસરના પાશા પાસે
જે હીરોછે તેનુ વજન ૪૯ કારા
ટછે અને તેની કીમત ચાર લા
ખ રૂપીઆછે. એ હીરાને "પી
ગટ" કેહછે.

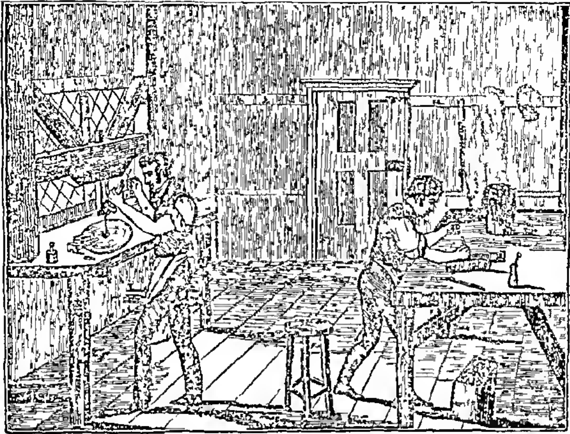

મરાઠાઓની લડાઈમાં લુટ
ની અંદર નાશક હીરો જડીઓ
તેનુ વજન ૮૧ કારાટછે તથા તે
ની કીમત તરણ લાખ રૂપીઆ
અંકાએચ. એ હીરો બેડોલછે
પણ તેનુ આબ ચોખુછે.

બરજીલની ખાણમાથી સઊથી મોટો હીરો ની
કલીઓ હતો તે એક નાલાંમાથી જડીઓ તેનુ વજન
૧૨૦ કારાટછે અને તે હાલ પોરતુગાલના જુવાન રા
જા પાસેછે.

હીરો કાપવાને ઘણી કલા કામે લગાડેચ પણ
હાલ સઊથી સારી એછે કે એક ગોલ કરવત લોખા
ની બનાવેચ અને તેની ધાર ઊપર હીરાનો ભુકો ગ
ખેચ. એથી હીરો ચોખો થાઈ બાહેર નીકલેચ. પા
છલના ચીતારની અંદર હીરા કાપનારાઓ કાંમે લા
ગેલા માલુમ પડશે

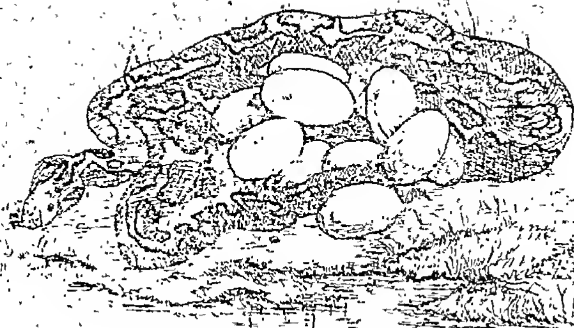
હીરાને કાચ કાપવાને માટે તથા જહવાહેરો
કાપવા તથા નકશી કરવા વાપરેચ અને કેટલાંએક

ઊંચા ઘડીઆલોમાના ચકરોને હીરાની કણી ઊપર ફરતાં કરેચ કે તેથી ચકરનો "પીવટ" ઘસાઈ જાએ નહી અથવા કાટ ચહડે નહી હાલ હીરાના માઈકરાસકોપ (શુખશમદરશક ઈઅંતર) કીધાય જેથી જીની ચીજો જે આંખે દેખાએ નહી તે જોવાને બની આવે અને કાચના કરતાં હીરામાંથી વધારે સાફ અને ખોલવું દેખાએચ

અજગર.

આપણી ટપુમા જારે બરાકની અંદર જનાવરોનો થોડો સંગરહ કીધો હતો તે વખતે દોહોડ ગજ લાંબો એક સરપના જેવું થાખુ જનાવર તાહાં હતું. એ જનાવર અજગરનું બચ્ચું હતું. એ બચ્ચાંની કેટલીએક અજબ તરેહની ચાલ હતી એ બચ્ચાને પંદર દાહાડે એક વખત ખોરાક મલતો હતો અને ખોરાકમાં એક મુરગી આખી ગલી જતો હતો. જેવી મુરગી તેના પીંજરાં આગલ્ લેઈ ગીઆ અને બચ્ચાંની નજર પડી કે તેના દીલમાં કોણ જાણે કોઈ આવી ગીઉં અને તે લડાઈ કરવા અથવા કાઈબી પકડવા ધરવા તઈઆર થાએઓ. મુરગી અસ્લેસંથી જરાંના દરવાજામાં મુકેચ તેટલા વારમા તેને ઘસડી અંદર લીધી અને તેની આસપાસ વીટલાઈ એક દમ એવીતો ચાંપી કે મુરગીનો જાન નીકલી ગીઓ. બીચારીને બુમ પાડવાની ફરસુદ પણ આપી નહી જારે તેને જાણીઉં કે મુરગી મુઈ તારે જરા ઢીલો થાએઓ કેતપાસે કે મુરગીમાં જરાબી જીવ રહેઓચ કે નહીં, જો જરા હાલતી માલમ પડીતો ફરીથી વધારે દાબે જારે મુરગી મરી ગઈ તારે પેલા અજગરના બચ્ચાંએ મુરગીનુ બદન ટંતોલવા માંડીઉં અને તેમ કરતું મુરગીના મોહોડાં આગલ જાઈ તેની ચાંચ મોહોડામાં લીધી અને ગલવા માંડીઉં. તંતોલવાનુ કારણ એક ગલતી વખતે તેના પીછ આડા નડે નહીં તે કાં આગલથી અસતા ગલતા આખી મરઘી ટાંટીઆ સુદાં પુછડી વેર ચાલી ગઈ અને બચ્ચાંનુ મોહોડું જે પેહેલાંનાપણનુ દેખાતું હતુ તે ચીરાઈને મુરગીની મોહોટાઈ જેટલું થાએઉ તારે બચું આબાએ ગુચરું થાઈ

અજગરની માદા સેવન બેઠેલી

અજગર બળદને કચરી નાંખે છે

બચ્ચું. મુરગી ખાધાની અગાઉ તેની આગલ કોઈ હાત નહી લેઈ જતું હતું પણ મુરગી ગલીઆ પછી તે ગીદર થાઈ ગીઉં. પછી તેને હાતે ઈંચા લાકડીએ છેડીએ તો તે જનાવરને કસો ગોસો લાગતો નહી હતો.

જેમ એ બચ્ચું મુરગીને મારી ગલી જાએચ. તેમ મોહોટા અજગરો બકરાને તથા ગાએને ગલી જાએચ. અજગરો જેહરી નથી. તોબી તેઓના દાંતે તેઓ ઘણા ભએંકાર ઘા કરેચ. અજગરની પુછડી નીચે બે નાહાના નખ હોએછે જેથી તે જાહાડને મજબુત ધરી રેહેચ અને તેના ટેકાવથી જાહાડ આગલથી જનાર ઉપર હોમલો કરેચ

આફ્રીકામાં અજગર તરીસ ફુટ લાંબો હોએ છે અને તાહાના જંગલી લોકો તેને પોતાના દેવની માફક સમજેચ. દાહોમી નામના દેશમા અજગરને સારૂં એક દેહડું બાંધીઉંછે અને તે દેહડામા અજગરો ફરેછે. જો અજગર તે દેહડામાંથી બાહેર ફરે ગીઓ તો તેને લોકો તેડી લાવેછે અને રસતામાં જેઓ તેને મલેછે તેઓ પગે લાગી જમીનને ચુમી લીએછે. સવાર અને સાંજના ઘણાજણ અજગરના દેહડાંમાં જાએછે અને લાંબા થાઈ શાશટાંગ નમસકાર કરેછે. અજગરને તેઓ સેહ નામે બનેછે. જો કોઈએ અજગરને મારી નાખીઓતો તેને જીવથી મારી નાખેછે.

થોડા દાહાડા પર એક ઈંગરેજ નામે જાકસન એક વખત અજગરને મારીઆથી પોતાનો જાન ખોતો હતો પણ બચી ગીઓ. એ ઈંગરેજ તેહનો વેપાર કરવા ગીઓ હતો અને તે એક જુપડીમા શેહરથી જરા દુર રેહેતો હતો. તેને ખુબ મરઘાં, બતકા પાલીઆ હતા અને તેઓની બરદાસત રોજ લેતો હતો. કેટલાએક દાહાડા પછી તેને ખુટ માલમ પડવા લાગી. આજે પીનું નહી મલે, કાલે બતક ગેપ થાઈગી અને તેમાં તરકીઓ ઘણી જતી રહી. તેને ધારીઉં કે કોઈ ચોર લાગુ પડીઓચ તેથી ખુબ તપાસ રાખી તોબી એકક બબે ગેપ થવા લાગા. છેરે એક તરકી બાકી રહી તેની ઉપર ખુબ સંભાલ રાખી. મધરાતના જાકસનના ચાકરો દોડતા આવીઆ. જાકસન સમજીઓ કે ચોર પકડાએઓ અને જોએચ શું તો એક અજગર તરકીને લેઈ ગીઓ જાકસન જાણતો હતો કે જો હું અજગરને મારીશ તો કાલે મારૂં મોત આવશે પણ તેની તરકી જતી રહી હતી તેથી તેને ઘણો ગોસો હતો. તેને પોતાના ચાકરોને સોગંદ આપીઆ કે તમો કોઈ આગલ બોલતા ના અને પછી ગતના તે અજગરને મારી નાખીઓ અજગર મારીઆ પછી જાકસને જોઈઉં કે કદાચ મારા ચાકરો નંધું જાહેર કરે તારે? એવી ધાસતીથી તેને અજગરને દાટીઓ અને તેની સાથે બે રમ (દારૂ) ની બાટલી પણ દાટી. જાણે અજગર કોઈ પાદશાહ હોએ અને જંગલીઓ પોતાના પાદશાહને દારૂની બાટલી સાથે દાટતા હતા એક નાહાના છોકરાએ સોગંદ ખાધા નહી હતા અને તેને સંધું ફુકી આપીઉં. જાકસનનો રાતનો ઉજાગરો કાહાડવા સુતો હતો એવામાં, તે ઘોંઘાટથી જાગી ઉઠીઓ અને જોએચતો તેની જુપડીની આસપાસ આખા શેહરના લોકો બુમ પાડતા અને ઢોલ વજાડતા આવીઆ અને તેને કહીઉં કે તેં અમારા જુજુ (દેવ) ને મારીઓ તારો જાન અમે લેવાના. જાકસને જોઈઉં કે એ જંગલીઓ સાથે તકરાર કીધેલી નકામી. તેથી જણાવીઉં કે મેં તેને મોટા માનથી દાટીઓચ અને રમની બાટલીઓ પણ મુકીચ. જંગલીઓએ તે કાંઈ માનીઉં નહી પણ કહીઉં કે તું આવીને દેખાડ. જાકસન તેઓને દાટવાની જગો આગલ લેઈ ગીઓ અને તેઓને જમીન ખોદવા કહીઉં ખોદતાં રમની બાટલી જારે જંગલીઓએ જોઈ તારે જરા થંડા પડીઆ. તેઓએ જાકસનને મારીઓ નહી તેનુ કારણ એ હતું કે એ જંગલીઓ ગોરા આદમીની હોશીઆરી અને અકલ ઉપરથી તેઓને દેવ જેવા સમજેચ તેથી એમ વીચારીઉં કે જુજુ સાંપને જુજુ માણસે મારીઓ. જો બીજો આદમી હતેતો તેને જીવવા દેતે નહી. તોબી જંગલીઓ એટલાતો ચીરડાએલા હતા કે તેઓએ ઠેરાવ કીધો કે એક વરસદેર જાકસન સાથે કની વાતચીત અથવા વેહવાર રાખે નહી.

દખણ અમેરીકામા પણ અજગર ઘણા જોરાવર હોએછે તે નદી કીનારા આગલ રેહેચ કોઈ વખત નદીમાં તરેચ, કોઈ વખત તે જાહાડ ઉપર ચડેચ, કોઈ વખત ફુલ અને પાતરામાં છુપાઈ રેહેચ અને કોઈ વખત તે ડાખલીને પુછડી વલગાવી લટકતો હીંચ ખાએચ. કોઈ જનાવરનો આવાજ અથવા દોડ

રેહેનાર નથી. જે કોઈનેબી સાધારણ ગનેઆન મેળવવાની હોંશ હોએ તેને અવલોકન કરવાથી જેટલું ગનેઆન મળશે તેટલું ગનેઆન પુસતકો વાંચેઆથી મળનાર નથી. માટે આટલુંતો જરૂરનુંજછે કે રસતે ચાલતાં સારી પેઠે ચોતરફ ધેઆન રાખવું—આસપાસ શી શી વસતુઓછે—તેઓ શી રીતે ઊતપન થઈછે—શા શા બનાવો બનેછે—અને લોકોમાં કેવી કીસમની વાત ચીતો ચાલેછે એ સઘવાં ઊપર ધેઆન રાખવું જોઈએછે. અવલોકન કરવાની ટેવ રાખેઆથી આપણને અનુભવ મલેછે, અને અનુભવ મેલવેઆથી આપણે ઘણીક બાબદોમાં સરસ ગણાઈએ છઈએ તથા આપણી ઊપર કોઈ પારકું માણસ ફાવી શકતું નથી. અવલોકન કરવાની ટેવ અખતેઆર કરેઆથી આપણને આપણા ઘર ખરચાનાં કામ કાજોમાં મોહોટી મદદ મલેછે, અને એ વગરે બીજા અનેક તરેહના ફાએદા થાએછે. અવલોકન કરવાની ટેવ રાખેઆથી કેટલાંક માણસોએ પોતાની ખોવાએલી જીનસો શોધી કાહાડીછે, તથા તે જીનસના ચોરનાર શખસોને વગર ઓલખવે પારખવે પકડી કાહાડેઆછે. માટે આ અવલોકન કરવાની ટેવ પાડવાને સઘલાંઓએ તજવીજ કરવી જોઈએછે. જેઓએ એ ગુણ અખતીઆર કરેઆછે તેઓને સંકટની વેલાએ કશી રીતે અડચણો થઈ નથી, પણ તેની વીરૂધ તેઓ તે પડેલા સંકટોનું નીવારણ કરી શકેઆછે.

કુતરૂં અને ગધેડું.

આ એઠલ દાખલ કરેલી વાત એક ઈંગરેજી પુસતક ઊપરથી વાંચનાર બાનુંઓને માટે ઊતારી લીધીછે. એ બીના વાંચી તે ઊપર સારી પેઠે ધીઆન પોહોંચાડવાની હમો ભલામણ કરીએ છઈએ. એ બીના ખરી અને બનેલીછે, એ વીશે કશો શક રહેઓ નથી. કહેછેકે એક કુતરો અને એક ગધેડું, એ બંધે જનાવરો એક બીજાં ઊપર હેત અને પરીત રાખીને એક ઠેકાણે રેહેતાં હતાં,- એ જાનવરોની એક બીજાં ઊપર એટલોતો મોહ થએઓ હતો કે ગોએઆ તે બંધે ભાઈઓ હોએ એવાં તેઓ જણાતા હતા. એકનાં દુખથી બીજાને દુખ થતું હતું, તથા એકને સુખી જોએઆથી બીજો મગન રેહેતો હતો. એક દીવસે એ બંધે જનાવરો એક ખેતરમાં ઊભાં હતાં, તે વેલાએ એવો બનાવ બનેઓકે એક બીજો કુતરો પોતાના ધણીની સાથે તે જગા ઊપર જઈ પુગો. એકાએક એ બંધે કુતરાઓમાં કાંઈ જગડો થએઓ. અલબતાં પેલો નવો આવેલો કુતરો ઘણો જોરેમંદ હતો, તેથી તેણે પેલા આગલા કુતરાને ઘણોજ હરાવેઓ હતો. એ બનાવ જોઈ પેલા આગલા કુતરાનો સાથી ગધેડું જે અતીઆર સુધી છાનુંમાનું ઊભેલું હતું, તે તેઓ વચે પડીઊં, અને તેણે વચે પડીને પેલા નવા કુતરાને એટલોતો હરાવેઓ કે જેથી તે તદન આજેજ થઈ ગએઓ, અને તુરત તાંહાંથી નીચી પુછડીએ નાશી ગએઓ. જેવો તે કુતરો નાશી ગએઓ કે પેલાં ગધેડાંએ તેના ધણી ઊપર પોતાની નેમ તાંકી, પણ સારાં ભાએગે તે ધણી પણ તાંહાંથી છટકી ગએઓ, નહીતો તે બાપડાની પણ કોણ જાણે કેવી અવસથા થઈ હોત. ગધેડાની આ અચરત સરીખી બાહાદુરી જોઈ આસપાસના લોકોમાં ઘણી તાજુબી ઊતપન થઈ હતી.

જાણવાજોગ બીનાઓ.

પારલીમેનટની સભાની તરફથી જે અહેવાલ છપાઈ પરસીધ થએઓછે, તે ઉપરથી જણાએછે કે આખી હીંદુસથાનની વસતીનો અડસટો કાહાડતાં ૧૮૦૮૮૪૨૯૭ માણસો છે એવુ ધારેઆમાં આવેઉ છે.

જેમ એક આજારી માણસનું દુખ દરે કરવા સારૂં એક વઈદ તેની સાથે વાત ચીત કરેછે, તેમજ એક ડાહેઉં માણસ કોઈ બદ માણસ સાથે વાત ચીત કરેછે. એવા ચંડાલ સાથે વાત ચીત કરવામાં તે ડાહેઆં માણસની એટલીજ મુરાદછે કે જેમ વઈદ માંદાને સાજું કરેછે, તેમ તે બદ માણસને સુધારી નેક રાહા ઉપર લાવે.

કુકરની કીમત તથા તેનો ખપ—અમેરીકા ખંડમાં આખાં ઈઊરપખંડ કરતા વધારે કુકરનો ખપ થાએછે. વરસ દાહાડે ચાર કરોડ કુકર ખપેછે, ગરેટ બીરીટનમાં વીસ લાખ, આસતરીઆમાં પંચાવન લાખ, ફરાનસમાં આઠ લાખ. રૂશીઆમાં કુકરના બાલ અને ચામડાનો એટલોતો

વધાગેછે કે પાનમોથીતે એક હજાર ટન બાલ ઈંગલંડમા દર વરસે આવેછે નવ કરોડ, સાઠ લાખ રતલ ચરબી અમેરીકામા દર વરસે બનાવેછે, એ ચરબીઓમાથી, પોમાટમ અને તે વીના બીજી સુગંદી ચીજો બનાવેછે

સારી જીંદેગાની ગુજારવાનો ટુકો ઉપાએ—ડાકટર નેટલટને પોતાની જીંદગીના દાહાડા સુખમા ગુજારવાને એક ટુકો ઉપાએ એ શોધી કાહાડેઓ હતો કે "આ દુનીઆમા તારીથી થાએ એટલુ તુ ભલુ કરતો રેહે, અને તે ભલાઈના અથવા રૂડા કામો જે તુ કરે તે વીશે બને તાહાસુધી કોઈ આગલ બોલતોના" ખરેખર ડાકટર નેટલટને જે આ ટુક ઉપાએ શોધી કાહાડેઓ હતો તે જેવો તેવો નથી કેટલાક માણસો જેઓ કરેછે થોડુ અને બોલેછે ઘણુ તેઓને આ ઉપલો ઉપાએ મનમા રાખવો જોઈએછે

એક દીવસે ડાકટર સટને પોતાના એક માગનારને પોતાને ઘેરે તેડાવી મંગાવીને તેને પુછીઉ કે "કેમ ભાઈ તમો હજી તમારો આંકડો ચુકવી લઈ જવા આવેઆ નથી?" માગનારે જવાબ દીધો કે "સાહેબ જે દેવાદારો સારા અને ભલા માણસોછે તેઓ ઉપર હુ કદી ઉઘરાની મોકલતો નથી" તારે ડાકટર સટને બોલેઓ કે "જો તમો કદાચ નાણા નહી આપેતો પછી તમારો કારબાર શી રીતે ચાલે?" જવાબ મલેઓ કે "હુ મોઈ ચોકસ મુદત સુધી તેઓની વાત જોઉ છુ અને તેટલામા જો નાણા પોતાની મેલે નહી આવેઆતો પછી હુ એમ ધારૂ કે એવણ દીવીના શાહુકારછે, અને પછી ચાપતી ઉઘરાની કરૂ"

કોઈની એબ બોલતો ના—ફારસી ગરંથ લખનારાઓમા એક લખનારે એવુ કેહુછેકે એક મખસની એવી ટેવ હતી કે મધરાત પડે નહી તેના આગમચ ઉઠી બંદગી કરવી તથા કુરાન વાચવી એક રાતના ચાલેતા પરમાણે ઉઠી નીમાજ કીધી, અને કોરાન વાચવાને બેઠ હતો એટલામા તેના બાપ ઉઠીને તેની પાસે આવેઓ છોકરાએ ઉઠીને બાપને કહુ બાવા, તમારા બીજા છોકરાઓ જુઓ કેવા ઉઘમા પડેલા રેહેછે, અને જુઓ હુ કેવો ઉઠીને બંદગીમા મશગુલ થાઉછુ" બાપે તુરત જવાબ દીધો "દીકરા બેહતર કે તુ ઉંઘમા પડી રેહેતુ, નહી કે ઉઠીને પોતાના ભાઈ બંધોની એબ ઉપર ધ્યાન આપવો અને, કોઈની એબ જોઈને તે ઉપર સખુન બોલવાને તઈઆર થવાને ઠેકાણે તારી પોતાની તેવી અથવા બીજી એબો વીશે વીચાર કરી તારી પોતાની ચાલને સુધારને ખરી આબેદી તેમાજછે અને અમસથી દેખાડવાની બંદગીમા નથી"

એક નવી હીકમતની શોધ—અમેરીકા દેશમા "કીઉબા" નામે એક મોટુ ટાપુછે, તાહાના એક રેહેવાશીએ એક એવી શોધ કરીછે કે વાહાણના તુતક ઉપર ચકરોની ગોઠવણ કરી તે ચકરોને ચલાવા સારૂ બાફનુ જોર કામમા લગાડેછે તેને ઠેકાણે માતરે પવનનુ જોરજ કામે લગાડવુ તે એ પરમાણે કે સઢોની મારફતે એક મોહોટી પવનચકી ફરતી કરવી, અને તે પવનચકી સાથે ચકરો ગોઠવી તેથી જેમ બાફના સાચાથી વાહાણની એક બાજુએ પાણીમા જે ચકરો ફરેછે તે ફરતા કરવા જો એ ગોઠવણ ફતેહમંદીથી કામે લાગુ પડી શકીતો પવન પછી ધુકનો હોએ અથવા મોહોટા ઉપરનો હોએતો એકુ શરખીજ રીતે ચકરો ફરશે કે એવી ગોઠવણ કરવાને કઈબી કઠણ નથી લાગવાનુ, અને જેવા બાફના જોરથી ચકરો ફરેછે તેવાજ જોરથી પવનચકીથી પણ ચકરો ફરતા થઈ શકવાના, જેથી ખરેખર હાલ જે કોલસા અને બીજી ચીજોનો મોહોટો ખરચ લાગેછે તેમા ફાએદા ભરેલી કઠર થઈ પડશે

જાહેર કરતાં ગોલ સારો—ઘણી વેલાએ આપણા લોકોને આવી એક સાધારણ કેહેવત બોલતા આપણે સાંભલીએ છીએકે "ગોલે મરે તેને જહેરે મારવુ નહી" એ કેહેવતનો મતલબ એટલોજછે કે જે કંઈ કામ ભલાઈથી થઈ શકતુ હોએ તે બુરાઈથી કરવુ નહી, ચાલતા લગન બને તાહાસુધી બુરાઈ કરવી નહી એટલુજ નહી, પણ છેક સુધી ભલાઈજ કરવી ઘણી વેલાએ એવા બનાવ બનેઆછે કે બુરાઈને ઠેકાણે ભલાઈથી ઘણાક કામો થઈ શકેઆછે, એક બારગી કોઈ કટો શતરૂ હાતમા જેહેરી ખંજર લઈને મારવા આગ ઉપર આવેઓ પણ ભલાઈથી પાછો ફરેછે જોકે દેખાવમા કેટલીક વેલાએ બુરાઈની ફતેહ આપણે જોઈએ છઈએ, તોપણ તેનુ પરીણામ સારૂ નીપજતુ નથી, તેમ ભલાઈ, પેહેલા નબલી માલમ પડેછે, તોપણ તેના પરીણામ ઘણાજ સારા અને મજબુત નીપજેછે હરેક બાબદમા પેહેલા દેખાવ ઉપર જેટલુ ધ્યાન આપવુ જરૂરછે તે કરતા તેના પરીણામ ઉપર વધારે ધ્યાન પોહોચાડવાની અગતછે

ચોક્સ અડસટા ઉપરથી એવુ સાબેત કીધામા આવીઉછે કે દુનીઆની અંદર ૬૦૦૦૦૦૦૦ (સાઠ કરોડ) મ

ણુમો તંબાકુ વાપરેછે; અને આખી દુનીઆમાંથી દર વરસે ૧૪૮૦૦૦૦૦૦ (એક અબજને ઉડતાલીસ કરોડ) રતલ તંબાકુની પેદાસ થાએછે. તેમજ અફીણીઓનો આડસરો કા હાડતા એવું માલમ પડીઉછેકે ૧૦૦૦૦૦૦૦૦ (દસ કરોડ) આસામી અફીણ પોતાના ઉપયોગમાં લાવેછે.' ગાંજાનો ઉપયોગ કરનાર માણસોની સંખીઆ ૧૫૦૦૦૦ (એક લાખ પચાસ હજાર) ની ગણાઇછે. દર વરસે જે આ કેફી વસતુઓ ખપેછે તેની કીમત ૬૦૦૦૦૦૦૦ (સાઠ કરોડ) રૂપીઆની જણાવવામાં આવીછે. અફસોસ! કેટલો જુલમ! દર વરસે સાઠ કરોડ રૂપીઆ કેફી વસતુઓ પાછળ ખરમાએ! હજી દારૂ તાડી વીગેરે બીજાં વીઅસનોનીતો ગણતરી કીધી નથી, જો તેની ગણતરી કરીને તેખી આ રકમમાં ઉમેરીતો તે રકેમ અતી મોહોટી થઈ પડવાની, જે રકમ વીશે કશો વીચાર આવવાનો નહી પણ માતરે તેની સંખીઆનાં આંકડાજ બોલી શકાવાના.

ઊપયોગી શીકામણ—ફરાસના પાદશાહા ૧૨ મા લુઇને "રઈએતનો બાપ" એવો અલકાબ મલેઓ હતો. તેને વીશે એવું કેહેછેકે એક દીવસે તેની દરબારના કોઈ અમલદારે ગોસામાં આવી કોઈ ગરીબ મજુરને મારેઓ હતો એ વાત પાદશાહાને ખબર પડતાં, તે અમલદારને પાદશાહે બોલાવી કેહું કે "આજે તારે તાંહાં ખાવાતું કરવાનો હોકમ આપ, પણ તેમાં માતરે દારૂ અને ગોસ સીવાએ બીજી કોઈ ચીજ ટેબલ ઉપર મુકતો ના." બીજે દીવસે પાદશાહે પુછીઉં કે "કેમ ગઈ કાલનું જમણ તમને કેવું લાગું." જવાબ દીધો કે "ઠીક, પણ રોટલી નહી હતી." પાદશાહે જવાબ દીધો કે "કાએ, શું રોટલી વગર તમને નહી ચાલતું?" અમલદારે જવાબ દીધો "નહી સાહેબ રોટલી વગર કેમ ચાલે" પાદશાહે કેહુકે "રોટલી કઈ ખા સુખા આપણા જીવને પોશણ આપવા સારૂં અગતનો ખોરાક નથી." અમલદારે જવાબ વાલેઓકે "માફ માગુછું, પણ રોટલી વગર તો એક અગતની ખુટ થઈ પડેલી ગણાવાની" પાદશાહે એ ઉપરથી ગુસામાં આવી કેહું "કે જારે એવુંછે તારે શા સારૂં પેલા ગરીબ મજુરને તુંએ મારેઓ! રોટલી સારૂં તો આપણે એ મજુર અને તેના જેવા બીજાઓના આભારી થઈએ છઇએ એ ખુબ અવે પછી ઇઆદ રાખજે, અને જો ફરીને એવું થશે તો તે વીશે વધારે કઠણ સજા ખમવી પડશે."

એક ડજનને એક કાએદો—૧ દરરોજને માટે કાંઇ નક્કી ધારો પાડવો જોઇએ કે ફલાનું કામ ફલાને વખતે કરવું. ૨ એવી આસરત પાડવી જોઇએ કે કામ ક રતાં કંટાલો ન આવે. ૩ હરેક કામ પાછળ ખંત રાખવાની ટેવ પાડવી જોઇએ. ૪ હંમેશાં વખતસર ઠરાવેલું કામ કરવાને તઈઆર રેહેવાનો માહાવેરો રાખવો. ૫ સકારે ઉઠવાની ટેવ પાડવી. ૬ જે માણસ સાથે સંબંધ થાએ તેની પાસેથી કંઇ પણ નવી બાબદ જાણવાની આદત રાખવી. ૭ ચોકસ ઠરાવ અને મજબુત વીચાર રાખવા, ડામાડોલ મન રાખવું નહી. ૮ પોશાગ વગેરેમાં સાદાઇ અને સફાઇ રાખવી. ૯ દરએક અને સઘલાં કામો સારી પેઠે કરવાની ટેવ રાખવી. ૧૦ પોતાના સવભાવને પોતાની લગામમાં રાખવાને હંમેશાં તજવીજ કરતા રેહેવું. ૧૧ વીચાર પકો કરવાને તથા લાંબા વીચારથી મત આપવાને માહાવેરો પાડવો, નહી કે હરેક બાબદમાં જેમ ગમે તેમ વીચાર આપવો. ૧૨ મા બાપ, પાડ પરોસી, ભાઇબંધ ઇશટ મીતર વગેરે સઘલાંઓને ઘટતું માન આપવાની ટેવ રાખવી. ૧૩ સઉથી પેહેલાં ઇશવર ભકતી.

જે માણસમાં આ ઉપર જણાવેલા એક ડજનને એક કાએદા હોએઆ તે માણસને કશી વાતની અડચણ પડનાર નથી. એવાં માણસને કોઇ વાતની ફરીઆદ કરવાનું કારણ મલનાર નથી. કાએનહી તારે આપણ સઘલાએ કાએદા એખતીઆર કરવાની તજવીજ કરીએ?

ઇંગલંડની રાજધાની લંડનમાંની ઇસપીટાલોમાં આજારી માણસો હોએછે તેની વીગત.

સેંટ બરથાલમીની ઇસપીતાલમાં		૬૫૦	માણસો
સેંટ ટામસની	,, ...	૫૨૦	,,
ગાઇસની... ..	,, ..	૫૪૯	,,
વેસટમીનસટર.. ..	,, ...	૧૭૫	,,
સેંટ જારજ........	,, ...	૩૨૫	,,
લંડન....... ...	,, ...	૪૦૦	,,
મીડલસેક્સ	,, ..	૩૦૦	,,
યુનીવરસીટી .. .	,, ...	૧૨૯	,,
ચેરીંગ કરાસ......	,, ...	૧૦૦	,,
કીંગસ કાલેજ......	,, ...	૧૨૦	,,
મેરીલીબોન	,, ...	૧૫૦	,,
પાદશાઈ મુફત ઇસપીતાલમાં ..		૨૦૦	,,
		૩૦૧૮	

સઘલા મલીને તારે ૩૦૧૮ તરણ હજાર અને અઢાર માંણસો.

એક વેલાએ એક શખસ પોતાના બીજા ચાર મીતરોની સાથે પોતાની એક ગાડીમાં બેસીને ફરવા જતો હતો,

તેવામા એકાએક રસતામા એક હુનારત બની, જેથી તેની ગાડાને લગાર જોખમ પુગો તથા ઘોડાનુ હુરનીસ કાપી કાહાડવુ પડીઉ એ બનાવ બનેઆથી તે ધણીને તથા તેના બીજા મીતરોને રસતા ઉપર ખોટી થવુ પડીઉ તેવામા એક ગરીબ ઘરડો આદમી દલગીરી ભરેલા ચેહેરા સાથે હાએ અફસોસ કરતો તે રસતેથી જતો પેલા ધણીની નજરે પડેઓ, તારે તેણે તે દુખી થએલા ઘરડા આદમીને પોતાની પાસે બોલાવીને પુછીઉ કે "ઓ ઘરડા આદમી તુ શામાટે આટલો દુખી થએલોછે ? " ઘરડાએ જવાબ દીધો કે "ઓ નેક બખત સાહેબ માહારો ઘર ધણી ઘણો નીરદએછે, તેને હુ ઘરડાની તથા મારા લાચાર બાલકોની સુદલ દએઆ આવતી નથી, તેનુ છ મહીનાનુ ભાડુ માહારા ઉપર ચહડી ગએઆથી તે આજ દને પોતાની સાથે બીજા માણુસો લઈને આવેઓ છે, અને તેને મહને તથા માહારા બાલકોને ઘરમાથી હાંકી કાહાડેઆછે, અને હમારો જે કાઇ સરસામાનછે તે સરકારના લઈ જાએછે, માટે હુ કોઈ દાતારને શોધુ છુ કે જે મહને એક ૨૦ રૂપીઆ આપે " એટલુ સાભલતાજ પેલા ધણીએ તે ઘરડાને ૨૦ રૂપીઆ આપીને કહીઉ કે જા, તેને ભાડુ આપ તે ઘરડો પેલા રૂપીઆ લઈ ખુસી થઈ હજારો દુવા દઈ ચાલતો થએઓ, તારે પેલા શખસે પોતાના મીતરોને કહીઉ કે "જોએઉ ભાઇઓ, આપણુને જે આ અડચણ થઈછે તે પરોપકાર કરવાને સારૂ થઈ, વાસતે શુકરછે તે સાહેબની જનાબમા " ખરા પરોપકારી માણસો તે એવાને કહીએ

પાપની માફી માગવાની ગરબી.

" ખેલ ખેલરે ભવાની મા દોશીડા મહહેઠ " એ રાગનીછે

આર પારરે અમને ઉતાર, જે જે જગ કરતાર
અગણીત પાપ થકી ઉધાર રે યાર, જે જે જગ કરતાર—૧
તારૂ દીલ દીસે ઉદાર રે યાર, જે જે જગ
તારો કેમ વીસરે ઉપકાર રે યાર, જે જે જગ—૨
હુ તો છુ તારો ગુનેગાર રે યાર, જે જે જગ
એતો કીધા પાપ અપાર રે યાર, જે જે જગ—૩
કરીઆ કુકરમના કોઠાર રે યાર, જે જે [illegible] મચ ઉડા
ભરીયા લુ ડાઇના [illegible] યાર, જે જે [illegible] એ રાતના રાબેતા પર
એતો તજી અમરીત [illegible] વાપરવાને બેઠા હતો તે
એતો વીખની ભરી [illegible] વેર [illegible] છોકરા રે [illegible]—૪
હુ તુજ આગલછુ લાચાર [illegible] જગ
હવે હુ કહુછુ વાર હજાર [illegible] રે જગ—૬
નાથ તમે માફી કરનાર [illegible] જે જગ
આપે નોધારા આધારરે [illegible] જગ—૭
તારી સરસાઇ બે સુમારરે [illegible] જગ
તારો અમપરછે આભાર રે [illegible] જે જગ—૮
તે આ સરજેઓછે સસાર રે યાર, જે જે જગ
નીરમીઆ નીરમલ નરને નાર રે યાર, જે જે જગ—૯
રચીઆ રમણીક રાશી બાર રે યાર, જે જે જગ
સુદર કીધા સાતે વાર રે યાર, જે જે જગ—૧૦
તારા બનાવને બલીહારે યાર, જે જે જગ
પરણુ તુ ભજનીકનો ભરથાર રે યાર, જે જે જગ—૧૧
દલપતને તુ સુખ દાતાર રે યાર, જે જે જગ
આર પાર રે અમને ઉતાર, જે જે જગ કરતાર—૧૨

અજવાલી રાત કુદડી ફરીને ગાવાની ગરબી.

" સાભલ સઇઆર વાતડી, ઉત મ આસો માસ "
એ રાગનીછે

આવો સૈયર ભલે આવીઆ, ઘણે હેતે અમઘેર
બેહેનો બીજીને લાવીઆ, મુજપર કીધી નેહેર—૧
રૂડી પુનમની રાતડી, પરગટેઓ પુરણ ચદ
દેખી શીતલ થઈ છાતડી, થએઓ અધીક આનદ—૨
આ જે ઉચે અશમાનમા, તારા મડલના તેજ
સમજાવેછે સાનમા, ઈશવર મહીમા એજ—૩
જેવી જમીનછે આપણી, તેવી જમીન તે જાણ
પણ ન ભણેલી પાપણી, એ થકી છેક અજાણ—૪
ચદર જુવો ચતુરાઈથી, માહી કાઈ છે કાલાશ
એ પરવત ઉચાઈથી, છાએઆ પડી તે પાસ—૫
આસસલાનો અ કછે, કેહેતા પુરશ પરખીઆત
કાગ્રો કાઈ કલકછે, વેહેમી મનુશની વાત—૬
દુરબીન લેઈને દેખીએ, જોતા જુગતી જણાએ
પરવત નદીઓ પેખીએ, અદભુત અચરજ થાએ—૭
તારા અનેક આકારના, દુરબીનમા દેખાએ
જોતા જગત કરતારના, મહીમા ખુબ મનાએ—૮
ચારે દીશાએ ચદની, પડી કીરણ પરખીઆત
આજ ઘડી આનદની, રમવા સરખી રાત—૯
ગાઈએ મલી મેદાનમા, પરીતે રૂડી પેર
તાલી પાડીને તાનમા, ફરીએ કુદડી ફેર—૧૦
ફરો ફરે જેમ ફાવડી, અકડ ન રાખો અગ
એક બજાવે બાલકી, મધુરે રાગ મરદગ—૧૧
મોટો ઉછવ રેહેશે મચી, ઠકજામી આ ઠામ
ગાવા રસીક દેશે રચી, ગરબી દલપતરામ—૧૨

સ્ત્રીબોધ.

પુસ્તક ૨ જું. મેએ ૧૮૫૮ આંક ૫ મો.

વખાણાએલી ઓરત.

માદમ દી સતેલ.

ગઈ સદીની છેડે ફરાનસમા એક વજીર ઊપર લોકોને ઘણી આશા હતી કે તે બગડેલાં રાજને ઠેકાણે લાવશે એ વજીર ભારે ઈમાનદાર હતો, કામ કાજમાં હુશીઆર હતો અને પાદશાહ તથા રઈઅતમા પુરીકલ આબરૂ હતી, તોબી હાલ એ ધણી જેનુ નામ નેકર હતુ તેની ઈઆદગારી તેના નામથી નથી રેહી પણ તેની દીકરી ઊપરથી. નેકર વજીરની કોઈ દરકાર કરતુ નથી પણ નામીચી માદમ દી સતેલનો બાપ એમ લોકો તેને જાણેચ.

એ ઓરત ભારે હુશીઆર અને હીમતવાન હતી એ ઓરતના વખતમા ફરાંસની અંદર રાજનો અને બીજી સઘલી બાબદનો ફેરફાર થાઈ ગીઓ. તે વખતે મરદ, ઓરત તથા બચાંના જાનની તો કંઈ દરકાર હતીજ નહી. પાદશાહ તથા અમીરો મારેઆ ગીઆ. રાણીની તપાસ ચાલી. એ વખતે આખા ફરાંસમાં ગરીબ નીરઅપરાધી રાણીની તરફથી કોઈ બોલનાર મલે નહી. જે કોઈ તેની કદર ખાએ અને માલુમ પડીશે તો તેનુ ડોકું ઊડી જાતું. તે વખતે માદમ દી સતેલે એક ચોપાનીઉં રાણીની તરફેમાં કાહાડીઉં. એ ચોપાનીઉ જેવું નીકલીઉં કે તેના લખનારના જાનની સઘલાઓએ આશા છોડી પણ એ ઓરતનો માટી સવીદનનો એલચી હતો તેથી પારકા રાજના આદમીને મારી નખાએ નહી એ સબબથી બંચી ગઈ પણ જારે અતીશ ખુન ચાલીઉં તારે તેને પારીસ છોડવું પડીઉં. થોડી ઘણી સમાધાની થાઈ તારે પાછી તે પારીસમા આવી. હીઆં એ ઓરતે જોઈઉં કે એક લશકરી અમલદાર સંઘાની પછવાડે રહીને પોતાનુ કામ કાહાડી લીએ છે અને તે સઘલાને માથે થવાનો એ અમલદાર તે નેપોલીઅન બોનાપારટ હતો અને તેની સામણે એ ઓરત થાઈ નપોલીઅન જોકે બીજા પોતાના હરીફોની દરકાર નહી કરતો હતો પણ એ ઓરતથી બીહતો હતો તેને ઘણી તજવીજ કીધી કે ઓરત તેની તરફ થાએ પણ તેનુ કાંઈ વલીઉં નહી. એક વખત નપોલીઅને જણાવીઉં કે જો તું મારી તરફ થાએતો તારા બાપના બે કરોડ રૂપીઆ જે સરકારમા ડુબાય તે હુ તને અપાવીશ પણ તે મોટી રકમને માદમ દી સતેલે તુછ ગણી.

જારે નપોલીઅન પેહલો કાનસલ હતો તે વખતે નેકરે એક ચોપડી બનાવી તેમા એક આપઅખતીઆર ધણીનું સંઘા લોકો ઊપર રાજના અવગુણો બતવાવીઆ. એ ચોપડીનાં બનાવનારની દીકરી સામેલછે એવું સમજીને નપોલીઅને હોકમ કીધો કે પારીસની આસપાસ પચાસ કોસ દુર માદમ દી સતેલ જાઈને રેહે. આવી સજા એ ઓરતને ઘણી લાગી અને તેને તે વીશેની ફરીઆદ કીધી. નપોલીઅને જવાબ દીધો કે આખી દુનીઆ માદમ દી સતેલના હાથમાછે મેંતો માતરે મારા હાતમો પારીસ શેહર રાખીઉંચ. દશ વરસ વેર બીચારીને બાહેર રેહવું પડીઉં પણ તે મુદતમા એ ઓરતે કેટલાએક ગરંથો કાહાડીઆ જે તેની ઈઆદગારી ઘણુ સધી રાખવાની. જરમની દેશ વીશે એક ચોપડી એ ઓરતે લખી હતી તે છાપવા નહી દીધી અને તેની ફરીઆદ થાઈ તારે નપોલીઅનના એક ઓફસરીએ જવાબ લખીઓ કે " તમુને ફરાનસની હવા

સદની નથી અને તમારી ચોપડી જે કોઈ છાપશે તેને ખોટ જાશે વાસતે તે છાપનારની ખાતરને સારૂ ચોપડી બદ પાડીચ " જારે એક સંપીરાજોએ નપોલીઅનને હરાવી એલબાના ટાપુમા રાખીઓ તારે એ ઓરત પારીસમા પાછી આવી અને બીજા વરશે ફરાનસમાં પાછો નપોલીઅન નાહસી આવીઓ તારે માદમ દી સ્તેલને જણાવીઊં કે આ વખતે તું મને મદદ કર અને આપણે સાથે રાજનો બંદોબસ્ત કરીએ પણ એ ઓરતને દસ વરશ દેશ નીકાલનો જખમ લાગેલો હતો તેથી સાફ ના પાડી. નપોલીઅનને જારે સેંટ હેલીનાની ટાપુ ઊપર કેદ રાખીઓ તાર પછી એ ઓરતે રાજપાટમાથી ધેઆન કાહાડી નાખીઊ અને સવીતજરલાડ દેસમા જાઈ રહી અને તાહાં સને ૧૮૧૭ મા મરણ પામી. એ ઓરતની તારીફ હકામા માલુમ પડેચ કે જે સરદાર લારે લશકર તથા રાજાઓ અને શાહનશાહોથી બીહતો નહી હતો તે આ ઓરતની ધાસતી રાખતો હતો. ફરેંચો એ ઓરતને માનથી હાવ એઆદ કરેચ.

ઓ ઈઆરો ગરીબોને ઈઆદ કરતા રેહેજો.

સવાલ, કહી વખતે? જવાબ—સધલી વખતે. સવાલ, કાહા—જવાબ, સઘલે ઠેકાણે.

૧ જેઆરે તરહુદના અને બનાએઈજત જેવા ખાણા ઊપર તમારા હાત ચાલતા હોએ તારે—જેઆરે મણ રૂના નરમ માખણ જેવા બીછાના ઊપર આરામથી લોટ મારતા હોવો તારે—જેઆરે બારીએ બેસી ઠંડ પેઠ હવા ધુરતા હોવો તારે—જેઆરે મોજ ભરેલી સેહલગાહ કરતા હોવો તારે—જેઆરે બાગમા ખુશબોદાર ફુલો અને શીરીન મેવાની લેહજત લેતા હોવો તારે—જેઆરે તવંગર દોસતોની સાથે મોજ મજામા પડેલા હોયો તારે—જેઆરે ઘોડે અને ગાડીયે, અથવા પાલખીએ બેઠેલા હોવો તારે—ઓ ઈઆરો ગરીબોના ફકાની ઈઆદ કરતા રેહજો—તેઓની હાલત બેહતર કરવાને તમારી મોજ મજામાથી થોડુ એક કાહાડી તેઓને આપજો.

૨. જેઆરે અનાજ ભરેલી વખારમાં જાઓ, જેઆરે રાંધણી અથ રૂમાવરણી ખાનામા જાઓ તારે ગરીબોને ઈઆદ કરજો—અને ઓણીબન પેલીબમથી એકુ તાહાડી સીરી રોટલી અથવા એકુએ ગુની બાર ધાન અથવા ખીચડી—અથવા કઈ વધીઊ નીધીઊ, સાખ અથવા તરકારી, અથવા મુઠી બે મુઠી રાધવાના અથવા દલવાના ચોખા ગરીબોને આપવા શજલ પાડી ગરીબોની ભુખી આતરડીની દુવા લેવાની તજવીજ કરજો

૩ જેઆરે તમારી ટબટ—ખાનુ—પેટી ઊઘાડો તારે ગરીબોને ઈઆદ કરતા રેહેજો—અને તેમાથી કઈ કપડું—એકુ જુની સારી, એકુએ લેગી વદરો અથવા ડગલી—કઈ ગરમ કપડુ કાહાડજો જેથી તાહડમા થરથરતાં અને કાપતા અને વસતર વગર નાગા ગરીબોના બદન ઢંકાઈ શકાએ

૪ જેઆરે બજારના સોદા કરવા જાઓ તારે ગરીબોને ઈઆદ કરજો અને એકુ બે રાધવાના વાસણ—એકુ પાટલો અથવા ચટાઈ—એકુબે કરશીઆ કાશીઆ—અથવા ઘેર સંસાર લાએક તેવોજ બીજો સામાન તમને સસતો મલેતો તે વેચાતો લઈ કોઈ લાચાર કુટુમને મદદ કરજો, તથા તેઓની મુફલીસ હાલતથી કદાચ તેઓનું ઘેર ભાગી ગએલું હોએ તો તે સમારવાને જે સાધારણ ચીજો જોઈએ તે વેચાતી અપાવજો

૫ તમારી પાસે એકુ ઘોડા ફાલતુ હોએતો કોઈ બીચારાં લાચાર માં બાપ વગરના છોકરા જેઓ લાંબી મંજલ મારીને પાણીના દીવસમાં ભીનાતા, અને ગરમીના દીવસમાં સખત તડકો ખમતો જતા હોએતો તેઓને તમારી ગાડીમા બેસાડી મોકલવાની તજવીજ કરજો કોઈ ગરીબ લાચાર દરદી સખત દુખ ખમી દવા કરાવા સારૂં ઈસપીતાલમા લંગડાતો અને દુખ ખમતો પગે ચાલીને જતો હોએતો તેને બેસાડી લઈ જવાને તમારી એકુ ગાડી ફાજલ પાડજો

૬ જારે તમારા બાગ બગીચામો ભરપુર બહાર આવેલો હોએ તારે ગરીબોને ઈઆદ કરતા રેહેજો, અને તેમાથી તેઓના ગુજરાણને સારૂ એકાદ ટોપલી ભરીને પટેટા અથવા કાંદા—એકુએ દુધી અથવા દસ બાર વેંગણ—એકાદ બે દીવસ ચાલે એટલી સીંગોની જુડીઓ અથવા તેવીજ બીજી તરકારી ગરીબોની તંગી મટાડવાને, અને તેઓની આતરડી ઠરે

પત થાએ એવી રીતે તેઓને જમવાને બની આવા સારૂં મોકલી દેજો.

૭ જેઆરે તમારૂ ઘેર સાફ સુફ કરો તારે ગરીબોની ઈઆદ કરજો, અને જુની પુરાણી ચીજો, બા જેવા ભંગારના વાસણો—ફાટેલી લાગેલી છતરીઓ, ખાલી તથા ભાગેલી સીસી અથવા બાટલીઓ—ખાલી ચાહેના બાકસો—ભાગી તુટી ખુરશી અથવા પેટીઓ અને એ વગરે બીજો એવોજ સામાન વેચી નાખી તેમાંથી જુજ કમાઈ તમે પોતે લેવાને ઠેકાણે બીજાં ગરીબોને એ ચીજો આપી દેજો કે તેઓ એ વેચી જુજ નાણું એકઠું કરી શકે.

૮ જારે તમને ફુરસત હોએ, અને તમે અમ તથા એનીઅમ પેલીઅમ ફરવા ભટકવા નીકલો તારે ગરીબોની ઈઆદ કરતા રેહજો, અને તેઓના ગરીબ ઝુપડામાં જઈ તેઓની તથા તેઓના બચ્ચાં છોકરાંની ખબર લેજો કે તેઓ કેવી રીતે તંગી ભોગવી પોતાનો વખત ગુજારેછે, અને તેઓને જરા પણ ફરાગતીથી પોતાનું ગુજરાણ કરવાને બની આવે એવી મદદ તમારેથી થતી હોએતો તે તુરત કરજો. ઈઆરો જો એવું તમે નહી કરશોતો ખચીત ગરીબોને તમે ભુલી જવાના, તેઓની ઈઆદ તમને કદી નથી આવાની.

૯ વરસ દહાડે તમારા હીસાબ કીતાબોની તપાસ કરો અને તમને એવું માલુમ પડેકે તમારૂં વરસ જેજે કાલમાં ગઊંછે તો તેની ખુશાલીમાં એકાદ તેવી સારી રકમ ગરીબોમાં ભેગત કરવાને જુદી પાડજો, અને તમને જે ઈસવરે ખજાનો આપેલોછે તેનો સારી પેરે વાજબી ઊપઈઓગ કરવાને તમે લાએક સાબુત છેઓ એવું તમે તમારી તરફથી સાબીતવાને બનાવજો.

૧૦ ઘણું કરીને નવા વરસને દીને—દીવાલી—પતેતી નવરોજને—દીને ગરીબોને ઈઆદ કરજો એ વખત ખરી મોજ એ ગરીબોને દાન કરેઆથી ભોગવવાનીછે. તમને ઈઆદ તે ગરીબોની કરવી જોઈએછે, અને નહીકે તવંગરોની.

જાનવરો સમજી શકેછે કે નહી ?

આ મેથાલું જે મુકીઊંછે તે બરાબર વીચારીને જે મુકીઊંછે. ઘણીવાર એવા સવાલો સાંભલવામાં આવેઆછે કે જેમ માણસોમાં સમજણ સકતીછે તેવી ઊતરતાં જનાવરોમાં પણછે કે નહી. અલબતાં એ સવાલનો જવાબ એવો મલેછે કે "હા ઊતરતાં જનાવરોમાં પણ સમજણ શકતીછે." જો એ જનાવરોમાં એક વાર હરેક ચીજ વીશે છીટ પેઠીતો પછે અમે તેવું દુખ ખમે પણ તેવી ચીજોની કેડે જનાર નથી. માણસોમાં એવી રીત જોએઆમાં આવીછે કે કોઈ માણસમાં હરેક વસતુ ખાધાનો ઘણો શોખ દાખલ થએલો હોએછે, તો તેથી તેને દુર રાખવાને તેની આસપાસનાઓ તરેહવાર ઊપાએઓ કામે લગાડેછે—તેમાં મુખીઅ કરીનેતો તે વસતુનો કોઈ એવી ખરાબ ચીજ સાથે મુકાબેલો કરેછે કે જેથી તે ખાનાર માણસને સુગ લાગે અને ફરીને તે ખાવા ન માગે—તેમજ બચાંને પણ સમજાવેઆમાં આવેછે, જો એક બાલકનો હરેક કોઈ વસતુ ખાધા ઊપર ઘણોજ ભાવ થએઓ હોએછેતો તેથી દુર રાખવાને તેની મા અથવા બાપ તે બચાંને તે વસતુ વીશે એમ કેહેછેકે "ના, એ ખાતો ના, હો, એતો ચોછે, એ ખાઈએતો પેટમાં દુખે, ઈતીઆદી " એ પરમાણે હરેક ચીજથી દુર રાખવાને માણસો ઊપાએ કામે લગાડેછે, અને ખરેખર એવા ઊપાએઓથી કેટલીક વેલાએ ધારેઆ પરમાણે પેલાં સાંભાં માણસમાં છીટ પેસેછે, તો પછી તેવી વસતુ જોપણ તેને ઘણી ગમેઆ છતાં, તે ઊપર તેનો ભાવ મુદ્દલ પતો નથી. જે પરમાણે માણસોમાં આવી સુગ પેસેછે, તેજ પરમાણે ઊતરતાં જાનવરોમાં પણ થાએછે—ઓરંગારાંગ નામનું જનાવર જે ઘણું કરીને વાંદરાને મલતું આવેછે, તે જાનવર વીશે એક જણ એમ કેહેછેકે એક ઓરંગાટાંગને ઈડાં ખાવાનો ઘણોજ શોખ હતો, પણ એક વેલાએ જારે તે માદો પડેઓ હતો તારે ઈલાજમાં ઊલટીને કાંઈ ઓસડ તેને ખવડાવીઊં હતું, તે ઊપરથી તેને ઈડાં વીશે એટલી તો સુગ લરાઈ કે જોપણ તેને ઘણો શોખ છતાં તે કદી ઈડું ચાહાડે મુકતો ન હતો—એક પાલેલાં કેહેલાંને મુરગી તથા ઈંડાં ચોરી ખાવાની આદત પડેલી હતી, જે મુકાવાને ઘણા ઊપાએઓ કરેઆ છતાં કાંઈ વલીઊંતું નહી તારે એક વાર ગરમ ગરમ (મોહડું દાઝી જાએ એવી) મરધી તથા કડકતો ઈંડાંનો પેરો તેને ખાવા નાંખેઓ. એ ગરમ વસતુઓથી દાહાવાંની એવીનો ખાતર નીઆં થઈ કે ફરીને તેણે મુરગી તથા

બેદાંનું નામ લીધુંજ નહી, અને દર રોજ જે ચોરી થતી હતી તે આવા ઊપાએથી મટી—એક વાંદરાને બરાંડી પીવાનો ઘણો શોખ હતો, પણ એક વેલાએ તેના ધણીએ બરાંડી દારૂમાં બલતો કાકરો મુકીઓ, જેથી દારૂ બલતો તે વાંદરાની નજરે પડેઓ; એ દેખાવથી તેનાં મન ઊપર એવીનો મજબુત અસર થઈ કે ગમે એટલા ઊપાએ કરેઆ છતાં, તે દાહાડા પછી વાંદરાએ બરાંડી છોડેઓ—ઘોડાની એક જોડીને એવીતો ખરાબ ટેવ પડી હતી કે જેવારે તેઓ કોઈ પાહાડના ચઢાવ આગલ આવે એટલે તુરત અટકે, અને ગાડી વાલો તેઓને પાહાડ ઊપર ચહડાવવા માટે અતીશએ મેહનત કરે તથા ઊપરથી ઘુમ ચાબુકો મારે તો પણ તે ઘોડા જરા હટે નહી, તેવારે એક એવી ઈલાજ કામે લગાડી કે જેવારે ગાડી ચઢાવ આગલ આવે એટલે ગાડીની પાછલ બીજા ઘોડા જોડીને ગાડીને પાછલી ગમથી ખેંચાવાની તજવીજ કીધી, જેથી કરી પેલા આગલા ઘોડાઓ ખાંસથી ઊપર ચઢી જવા લાગા, અને એ ઊપાએ કીધાથી તે ઘોડાઓના મનમાં એટલીતો અસર થઈ કે જારે તેઓ કોઈ ચઢાવ આવે તારે જરાપણ થાક લીધા વગર અથવા આનાકાની કરેઆ વગર એક દમ તે ચઢાવ ઊપર ચઢી જાએ અને છેક મથાલે જઈને પછી ઊભા રેહે—એક કુતરા વીશે એવું જણાવેઆમાં આવીઊં છે કે તેના નાખ આગલ કસ્તુરી ધરી રાખીને તેને એક વાર મારેઆમાં આવેઓ હતો, તે ઊપરથી તે જાનવરમા કસ્તુરી વીશે એટલો તો ભએ પેઠો હતો કે જેવો કસ્તુરીનો વાસ તેને આવેઓ કે તે તુરત નાશ ભાગ કરવા માડે, તેમજ એક બીજા કુતરા વીશે એમ કહેછે કે એ જનાવર એક વેલાએ એકાં એક ગંધકની દીવાસલીથી તે બલી ગએઊં હતુ, એવું થએઆથી તેનામા એ દીવાસલી વીશે એટલી તો ધાસ્તી પેઠી હતી કે અમશથા આપણે જાણે ને સલગાવતા હોઈએ એવું કરીએ; એટલે તે ખુબ ચીરડાઈ જાએ તથા ભોંરવા માંડે—પુતુટારક એક ખચર વીશે આ પરમાણે બોલેછે કે "એક ખચર ઊપર મીઠું લાદેલું હતું, અને તે બોજો ખેંચકીને જતું હતું, એવામાં એકાએક તે નદીમાં પડી ગઈઊં, તે પડી ગઈઊં તેથી અલબતા તેની ઊપર લાદેલું મીઠું થોડું પબલી ગઈઊં. એ મીઠું ઓછું થએઆથી પોતા ઊપરનો બોજો જરા હલકો થએલો તે ખચરને જણાએઓ, તેથી તે ખચરે પછે એજ ઊપાએ કામે લગાડવા માંડેઓ કે જેવારે નદી આવે તારે ખા સુખા બેસી જઈ પોતા ઊપરનો બોજો હલકો કરી નાખે. અલબતાં એ જનાવરની એ આદત મુકાવવા માટે તેના ધણીઓને કોઈ બીજોજ ઊપાએ કામે લગાડવાની ફરજ પડી, તેથી તેઓએ મીઠું ભરવાને બદલે વાદરાં ભરેઆં અને જારે ખચર પાણીમાં આદત પરમાણે બેઠું તારે વાદરાઓએ પાણી ચુસી લીધું અને બોજો હલકો થએઆને બદલે ભારી થાએઓ જારે એ ઊપાએ કામે લગાડેઆમાં આવેઓ તારેજ ખચર પણ સમજીઊં, અને પોતાની આગલી ખોડ મુકી. આ પરમાણે ઘણાક દાખલા મલી આવેછે, જેઓ ઊપરથી સાબેત થઈ શકેછે કે એ ઊતરતાં જાણવરોનાં પણ માણસોની પેઠેજ સમજણ શકતીછે.

અસતરી જાતને લાએકના સંસારી ધંધા.

રૂશીઆ સાથે લડાઈ ચાલતી હતી તે વખતે વખણાએલી ફ્લારેંનસ નાઈટીંગેલ નામની માહા ધરમાતમાં અસતરી જે સુભ કામો કરવાને પોતાનો દેશ છોડીને તુરકી દેશમાં ગઈ હતી અને તેણે પોતાનો વખત ઈસપીતાલોમાં દરદીઓની બરદાસત અને માવજત કરવા તથા બીજાઓ પાસે કરાવા જે મેહનત કીધી હતી તેથી એ બાઈનું નામ જાવેદાન તલક રહી જવા લાએક થઈ પડીઊછે. જાહારથી એ બાઈએ એવી રીતે બઈરી જાતને સારૂં એક નવો લાએક ધંધો સોધી કાહાડેઓછે તે વખતથી ઈંગલંડમા એક સવાલ ઊઠી રહોછે કે તાહાની ઈસપીતાલોમાં તથા બંદીખાનાઓમાં, અને જુવાન નાહાના છોકરાઓ જેઓ નઠારી સોબતમાં ફરેઆથી માઠી ચાલ પકડી ચોરી—લુચાઈ—અને તેવાંજ બીજા અનીતી ભરેલા કામો કરેછે તેઓને સુધારવા સારૂં જે જે ઊદીઓગ સાલા અને ખાતાં કાહાડેઆમાં આવેછે ત્યાં તેઓની માવજત અને જતન કરવાને સારી કેલવણી પામેલી તથા સુખીઆની ગુણો ધરાવતી અસતરીઓને કામે લગાડી હોએતો તેથી કેટલા ફાએદા હાસલ થાએ. આટલી બીનાતો સાબેત થઈ ચુકીછે કે

સીપાઈ લોકની ઈસપીતાલોમાં એવી અસતરીઓની
તજુમલથી દરદીઓના દરદો અરધો અરધ નર
મ થએલા લાગતાં હતાં; તેમજ તે બાઈઓની મી
ઠી જબાનથી અને દેલાસાના બોલોથી દરદીઓને
સબુરી અને ખોદાતાલા ઊપર પુર એતેકાદ રાખી
પોતાના દુખ ખમવાને હીમત તથા શકતી મલ
તી હતી. આ જણાએલી બીના ઊપરથી અચે
વધારે પુછ પરેછ કરવાનું કઈ નથી રેહું કે એ
વી જગાઓ ઊપર તેવી હુશીઆર અને તજુમલ
ભરેલી લાએક અસતરીઓને રાખી હોએ તો તેઓ
મરદોના કરતાં સો ઘણે વધારે ફાએદા ઊપજાવનાર
અને કામ બજાવા જોગ ઊપરીઓ થઈ પડેછે. જો સરકા
ર અને લોકનું મત એ બાબદ ઊપર એક મલતું થઈ
તો એ કાંમને સારૂં જેટલી જોઈએ એટલી લાએક ઓર
તો મલી આવશે. ઈંગલંડ સેવાએ જો ઈઊરપ ખંડ
માં બીજાં દેશોમાં તપાસ કરશું તો માલુંમ પડી આવ
શે કે તાંહાં એ પરમાણે ઓરત જાતના ઊપરીપણા
હેઠલ એવાં ખાતાંઆજ લાંબી મુદત થઈ ચાલેઆ જા
એછે, અને તે વલી એવી રીતે કે તેમાં કઈબી વાતની
કસુર વગરે એકાદ વેલા મરદના ઊપરીપણા હેઠલ
કેટલીએક વાતની ગફલતી, અથવા બારેવાટી ચાલતી
જણાઈછે, પણ જાંહાં લાએક ઓરતોને ઊપરી ઠેરવેલી
ઓછે તે ખાતાઓનો વહીવાટ ઘણોજ બંદોબસતથી
ચાલેછે એટલુંજ નહી, પણ તેમાં રેહેનારા સખસોની
ચાલ ચલણ ઊપર એવીતો ફાએદા ભરેલી અસરો એ
અસતરીઓનાં ઊપરીપણાથી થાએલી જણાઈછે કે તે
નો અહેવાલ વાંચી આપણે તાજુબ થાઆ વગર ન
થી રેહેનારે. અલબતાં એવી રીતે જે અસતરીઓ
પોતાનો વખત ગુજારવા ચાહાતી હોએ તેઓથી આ
દુનીઆના કુટુમ પરીવારના વેહવારમાં સામેલ નથી
થઈ સકાવાનું, પણ એ વીશે કોઈ ઊપર જુલમ જાસ
તી નથી જે કોઈ બાએડીઓ એમ સમજતી હોએ
કે અમે અમારો વખત અમારા ભાઈબંધુઓના કલેઆ
ણને માટે ગુજારીએ—દુખી અને દરદીઓને મદદ થઈ
તેઓની ઊપર પડતી જબ ઓછી કરીએતો આ ઊપ
ર જણાવેલો એક ઘણોજ લાએક અને ધરમાતું ધંધો
છે જેમાં કોઈબી અસતરી રોકાવા માંગેતો તેણે ખચી
ત એક નેક કામ કરવાનો ધંધો અખતીઆર કીધેલો
કેહેવાવાનો.

આવી તરેથી જીંદગી ગુજારવાને સરવે કોઈથી બની
નથી આવવાનું, અથવા એવી ભલામણ સઘલીને કરે
આમા નથી આવતી, પણ આપણા ટોલાનાં જેઓ પ
ઈસા ટકાથી સુખીછે તેઓ જો પોતાનો વખત આવા
ધરમી કામમાં ગુજારવાનો ઠરાવ કરેતો હીંદુસથાનમાં
પારસીના ટોલામા એક નવો સને ઊભો થાએ એમા
શક નથી. આ લખેઆથી કોઈ બાઈઓએ એમ ન
હી સમજવું કે અમે તેઓને ઈસપીતાલમાં દરદીઓ
ની માવજત કરવાને ભલામણ કરીએછ તેથી તેઓના
દરજાને કઈબી હલકાઈ અથવા બેજાલત પોહોચવા
ની. આટલું ખુબ ઈઆદ રાખવું કે આજારી માણ
સોની માવજત કરવી, અને દરદીઓના દરદ ઓછા
કરવાને તેની બરદાસત લઈ તેને મદદ કરવી એ જેવું
ખોદાતાલાને પસંદ પડતું કામ બીજુ થોડુંજ હશે એ
ગુણનો ખરોજ ખોદાઈ ગુણછે, અને આપણા ટોલાની
બાએડીઓમાં એવી એક ખરીજ ધરમી અસતરી પો
તાનો વખત ઈસપીતાલોમાં એવી રીતે ગુજારતી જોવાથી
આપણા ટોલાને કેટલું માન થાએ? ઊમેદછે કે કોઈ
બી એવી નીકલી આવશે જે પોતાની દોલત, અને વ
ખત, પોતાની મેહનત અને અકલ એવાં સુભ કામમાં
રોકવાને આગેવાન થઈ પોતાની બીજી બેહનીઓને
એક સારો દાખલો બતલાવે.

ઈઊરપખંડની ઈસપીતાલોમાં આબરૂવાલી, હુ
શીઆર, અને નીતીગુણ ધરાવતી અસતરીઓને ઊપ
રી રાખેઆથી કેવાં કેવાં જાણવા લાએક પરીણામો
ઊતપન થઓંછે તેના કેટલાએક દાખલા નીચે લખી
જણાવેઆછે.

મીસતરીસ જેમીસને એ બાબદ વીશે કેટવો
એક અહેવાલ આપેઓછે તેમાં તે એમ જણાવેછે કે
ડીઆરીન સેહરની ઈસપીતાલના ડરેકટરે તેને એ
વી ખબર આપીછે કે જે વખતથી ઈસપીતાલોમાં
અસતરીઓને દરદીઓની બરદાસત લેવાને ઊપરી
ઠેરવી તેઆરથી એ ખાતાંમાં એક અજાએબ જેવો
ફાએદો હાંસેલ થઓછે. એવી ધરમાતુ અસત
રીઓને રાખેઆમાં આવી હતી તેની આગમ
છ દરદીઓની બરદાસત લેવા સારૂં કેટલાએક મ
રદોને સીપાઈઓની પલટનોમાંથી પસંદ કરીને મો
કલેઆ હતા, અને તે પસંદ કીધેલા મરદો કેવા, કે
જેઓથી બીજું કઈજ કાંમ બરોબર થઈ નહી શકે

એવા નાલાએક ઊપરીઓને લાવી રાખેઆ પછી તેઓ પોતાનું કાંમ બરોબર બજાવે એટલા સારૂં તેઓને વાસતે રાણત કાએદા કરવા પડેઆ હતા; અને તેઓના ઊપરીપણા એ [illegible] ઈસપીતાલોમા જે નજીસી, તથા ગલીચી, [illegible] રેની ગફલતીઓ તથા તમામ જાતની અનીના [illegible] હતી તે ગોવીનો ભએનકાર થતી હતી કે તેનુ બએ[illegible]ન થઈ નથી શકવાનું. એવાં ઊપરીપણામાં ફેરફાર કરવાની જરૂર થઈ પડી હતી તોએપણ તે કરવામા લસકરી સરદારો અને ઈસપીતાલના વઈદો તરફથી તકરાર વાવા અને અટકાવો થઈ પડતા હતા, આખરે કોલેરા મરકે એક વખત એવોનો સખત હુમલો તે ઈસપીતાલમા કીધો કે એવા ઊપરીઓમાંના ઘણા જણ ઘબરાટમા પડેઆ, કેટલાએકતો એટલા બીધા હતા કે પોતાનું કામ બજાવાને તેઓની શુધ પણ ઠેકાણે. નહી રહી. આવા ઘબરાટના વખતમા કેટલીએક ધરમાનુ ઓરતોને દરદી માણસોની બરદાસ કરવા સારૂં ઈસપીતાલોમાં દાખલ કીધી, અને તેથી એકદમ એક અજાએબ જેવો ફેરફાર થઈ ગીઓ. જે ઘબરાટ આગલ થતો હતો, તે એકદમ નાબુદ થઈ ગીઓ, નજીસી અને ગલીચીને ઠેકાણે નફાઈ અને સુગરાઈ ચાલવા લાગી, બેચેની અને ગડબડને ઠેકાણે સુખ અને ફરાગતી થઈ પડી ઈસપીતાલનો વડો ડાકટર બોલવા લાગો, સુદર [illegible] આવી ફાએદા ભરેલી મો આવજત આ[illegible] ફેરફાર [illegible] કીધાથી ઊતપન થઈ હતી, અને [illegible] ખોદા આગલ દુવા કરતા હતો કે આવો [illegible] લાએક ઊપાઓ તેને શુજ પડેઓ હતો.

[illegible]ની એક બીજી ઈસપીતાલમા ૪૦૦) દરદીઓ પડેલા હતા, તેમા મરદ અને ઓરતો સરખે ભાગે હતાં તેનીજ સાથે આજારી બચાથી ભરેલો, વલી એક બીજો ઓરડો હતો, અને બીજા બે ઓરડાંમાં નજદીક ૬૦) વાર ચાલતામી એવા દરદવાલા હતા કે જેઓનો ઊપાએ થઈ શકેજ નહીં આએ આખી ઈસપીતાલની માવજત ૨૨) ધરમાનુ દીલવાલી અસતરીઓના ઊપરીપણા હેઠલ થતી હતી તેઓની સાથે ૪૫) માણસો મરદ અને ઓરતો મલી બીજાં હતા, તથા ઘણા ડાકટરો અને વઈદક શાશતર શીકનારા વીદીઆરથીઓ પણ સામેલ હતા. ઓરકી ઈસપીતાલ પુરતી સફાઈ ભરેલી અને બરોબર રચનાસર હતી, અને તેમાના દરદીઓ વલી ચેનથી રેહેતા હ[illegible] જે રીતથી દરદી માણસોને ખોરાક આપેઆમા વતો હતો તે ગોવીનો સુઘરાઈથી અપાતો તો કે તે જોઈ નરવે કોઈનો જીવ ખુશ થતો ખાણું મોટા ખુમચાઓમાં મરદો ઊચકી લાવતા, અને તેમાથી દરદીઓને પેલી અસતરીઓ હાથે વેહેચી આપતી હતી. દરદીઓના બીછાના આગલ તેઓના કેટલાએક ખેશ કુટમ અથવા દોસત આશના બેઠેલા રેહેતા હતા. એક દરદીને મેં જોઈઓ કે બીચારો પોતાના બીછાના ઊપર હેરાન પરેશાની ભરેલો પડેઓ હતો, તેની પાસે તેનો એક ગમગીન દીલથી બેસીને પોતાના ધણીને દલગીર આખથી જોતો બેઠેલો હતો, અને એક છોકરી તેના બીછાના પાસે ગુડનમંડીએ બેઠેલી હતી, અને તેને અસતરીઓમાની એક અસતરી નરમાસથી ધીમે આવાજે દીલાસાના સુખનો કહી તેનુ દીલ વતી હતી

મીસતરીસ જેમીસન કેહેછે કે રુસીઆન લડાઈ ચાલતી હતી તેઆરે તુરકી દેશમા જે ઈંગ્રેજ સીપાઈઓને સારૂં ઘાબી કીધામા આવી હતી તે સકૂટરી હાસ[illegible] દેં ઓરત ઊપરીથી [illegible] થઈ હતી તેના [illegible]થી સુતલક થઈ નહી શકી હતી અને તે વીશે કઈને પુછીશે હતું તેઓ દર એક એવીજ તરેહનું ખબર આપીશે હતું. બીજુ વલી એવું જાણવામા આવીઉં હતું કે ઓરત ઊપરીઓની બરદાસત તલે દરદી માણસો વધારે તાએબેદાર અને ઊપકાર માનતા ઈજ[illegible]મા રેહેલા માલુમ પડેઆ હતા કેટલાએક દરદ જેઓ તાપની ગુમસી, અથવા બે સુવીની તાણથી વી ફેરાદ કરતા હતા તે વખતે તેઓને બીછાના ઊપર ઘમેલા પકડી રાખવાને મરદોથી કઈ બની શકતું નહી હતું, તે કામ માતરે ઓરતના [illegible] પણા એક ચોકજ અસતરીથી ફકત તે દરદીના ના આગલ હાજર ઊભી રેહાથી બની શકતું હતું અને તે દરદી ફેરાદ કરવાને ઠેકાણે સુપ, અને બેફીકર નચીંત સુગા પોતાના બીછાના ઊપર પડી રહેતો હતો સઊથી ભારી મસતીખોર, ગરમ [illegible] ઈ નીચાનથી ઈસપીતાલમાં પોતાના [illegible] ગુઈ રેહેતા હતા એવી અસતરીઓના [illegible]

એઠલ ઈસપીતાલોમાંના કેટલાએક નકારા સ્વભાવના, ગાલ ગલોચીખોર, તથા તોછરાઈ ભરેલા મુખના બોલનાર દરદીઓ ઊપર એવીતો અસર થઈ હતી કે તેઓની જબાન ચુપ થઈ લાએકી ભરેલી ખાસીએત તેઓએ પકડી હતી; ચોરી બદલે કેટલાએક દરદીઓ બરાંડી અને તેવો બીજો દારૂ મંગાવી પીતા હતા તે બંધ થઈ ગએહતું, અને નાનરસ ખુની દીલવાલા દરદીઓએ ઈસપીતાલમાંથી પોતાના ગુનાહ વીશે ખરી ખરી દીલગીરી ભરેલો પસતાવો કરી મઆલુ દીલ લઈ સારાં નેક માંણસોની પેઠે ચાલવાનો ઠેરાવ કરી બાહેર નીકલતા હતા. આં બીના કંઈ બનાવટથી નથી જોડી કાહાડી, ખરો અહેવાલ નોંધાએલોછે, અને આવી ધરમાતુ અસતરીઓના ઊપરી પણાથી માંણસોના સવભાવ અને મન ઊપર કેટલી અસર થાએછે તેનો આ ખરેખરો બનેલો અહેવાલ આપેઓછે.

ઈસપીતાલના દરદી માંણસો અને ઊપરી અસતરીઓ વચે કેહવી મોહોબત અને એક દીલી થઈ પડેછે તે વીશે નીચે એક નજરે નજર જોનાર આએ પરમાણે અહેવાલ આપેછે "અમે ઈંગરેજી લસકરના હજારો દરદીઓને ઈસપીતાલમાં ઓરતોના ઊપરીપણા એઠલ પડેલા જોઆછે, તેમાં કેટલાએક એવાતો દરદથી બેજાર થએલા કે એક પલની ચેન તેઓને પડે નહી—હુંઢ મુતલક ખોએલી, તાપમા સરારી રહેલા, પેટ અથવા સંગરાણીના મરજથી તમામ લુસ થઈ ગએલા—ધનુશ વાઈ ઊના મરજથી તેઓના શરીર તીર કમાન જેવા મરડાઈ ગએલાં,—તેઓની પાસે કોઈ વેલા કોઈ મદદગાર નહી—લડાઈના જખમથી દરદ અને કલતર પામતા શરીરના ભાગોને આરામથી મુકવાને એકુ નરમ ગાદી નહી—કોઈ વખતે દરદથી સુકાઈ જતી જબાનને ભીનવવા થંડા પાણીનો એક ઘોંટ નહી મલે—કોઈ વેલા પોશટુદાર ખોરાક નહી મલવાથી ટલવલતા જીવ વાના પડેલા—પણ એ સઘલાઓમાંથી એકના મોંઢામાંથી કચવાટ ભરેલો અવાજ—અથવા ફરીઆદનો એક શબદ પણ નહી નીકલતો હતો સઘલા તમામ સબુરીથી પોતાના બીછાના ઊપર ચુપ અને ખુશ દીલથી પડી રેહેલા, અને એ અસતરીઓ જેમ ફરમાવે તે મુજબ ચાલવાને તમામ તાએબેદારી ભરેલા, અને વલી તે સઘલા ઊપકાર સાથે, અને તે બાએડીઓને વધારે તશદી નહી આપવા પોતાથી બની આવતી કોશેશ તેઓ કરતા હુતા. દેખઈતી મરણવાએક હાલતમાં આવી પડેલા દરદીઓ આંપણી તરફ હસતે મોહોડે જોતા હતા. સઘલી અસરો પેલી ધરમાતુ દીલવાલી અસતરીઓના ઊપરી પણાથી, દરદી ઊપર તેઓની બેહદ માઆ અને માવજતથી ઊતપન થઈ હતી. તેઓની નરમાસ ભરેલી ચાલ—દુખીઓના દુખ સાથે તેઓ મલી જતાં હતાં—અને વગર થાચકવે દરદીઓની રાત ઓદીન માવજત અને બરદાસત લેતાં હતાં તેથી બારી દુખ ઊપજાવનાર દરદનું જોર દરદીઓને અરધું પણ નહી લાગતું હતું. તેમાં એક સીપાઈતો સાફ એમ બોલેઓ હતો અને ઘણી વખત બોલતો હતો કે જ્યારે નશ નાઈટીંગેલ નામની ધરમાતુ દીલવાલી મારા ઓરડામાંથી ચાલી જાએછે તે વખતે ફકત તેનો ઓરો મારા બીછાના ઊપર પડેઆથી મારૂં અરધું દુખ કમી થઈ જાએછે.

આવી કેલવાએલી અને ધરમાતુ અસતરીઓ ફકત ઈસપીતાલોમાં કાંમ જોગ થઈ પડીછે એટલુંજ નથી. તેઓનું ઊપરીપણું બંદીખાનામા અને નગરા લોકને સુધારવાના કારખાનાઓમાં પણ એટલુજ ઊપઓગી થઈ પડીછે, અને ઘણા તકસીરવાર બંદવા એ બાએડીઓના ઊપરીપણા એઠલ રેહાથી, જારે બંદીખાણું છોડી બાહેર નીઆછે તારે સુંધરેલા અને ઘરસથ માંણસોની આબરૂ ધરીને બાહેર પડેઆછે.

ઉપરાન મેકોનોકી કેહેછે કે નારફકના ટાપુમાં જે તકસીરવાર બંધવા તરીપાર થઈ આવતા હતા તે એવાતો નઠારાં માંણસો હતાં કે આ દુનીઆમાં અથવા પેલી દુનીઆમાં—બેહેશતમાં અથવા દોજખમાં કોઈબી ચીજને માન નહી આપે એવા બેશરમ અને અનીતી ભરેલા હતા, તેઓપણ મારી બાએડીના ઊપરીપણા એઠલ એવાતો સારીપેઠે અને આબરૂથી ચાલેઆ હતા કે તેઓ જાણે ખરાજ ઘરસથ હોએ. એ થવાનું કારણ એટલુંજ હતું કે મારી બાએડી તેઓની સાથે દઆથી—નરમાસથી—અને તેઓની સાથે હીંમતથી પોતાનો કારભાર ચલાવતી હતી. જેઓ કોઈને માનતા નહી હતા, તે મારી બાએડીને તાએબેદાર થઈ રેહતા હતા. એજ પરમાણે બીજી જેલોમાં પણ એ વીશે તપાસ કરી જોઈછે, અને એવું સાબેત થએ

રોઝી પેલીકન

પેલીકન અથવા માહીખર.

આ પાસેનુ ચીતર પેલીકન નામનાં એક પખશીનું છે. એ પખશીની ચાંચ સીધી હોઈને અણી આગલથી હુક અથવા આંકડીની પેઠે મરડાએલી હોએછે, તથા તેની અણી ઘણીજ ધારદાર હોએછે. એના નસકોરાં જાંણે લાંબી ફાટ પડેલાં હોએ એવાં જણાએછે. ચેહરા ઊપર એ પખશીને મુદ્દલ રૂવાં અથવા બાલ જોએઆમાં આવતા નથી. એનું ગલું ખુલું હોએછે, પણ તેનાંમાં એ ગલાને ખેંચીને પોહોલું-કરવાની શકતીછે, તેથી તે કેટલીએક વેલાએ માછલી વગેરે એકદંમ ગલાંમાં એકઠું કરી શકેછે. એ પખશીને પગે ચાર અંગુથા હોએછે, પણ તે ચારે અંગુથા ચામડીથી એક બીજા સાથે જોડાએલાછે, જેથી કરીને તરવામાં એ પખશીને એ અંગુથાની ઘણી મદદ મલેછે. એ પખશી કાંઈ માતરે એક જાતનુંજ નથી, એની જુદી જુદી તીશ જાતોછે, તે માહેલી મુખીઅ જાતોનું બએઆન નીચે પરમાણેછે—

પેહલી જાતનાં પખશી વીશે એમ કેહછે કે તેનું વજન ૨૫ રતલ સુધીનું થાએછે. એ પખશી જો પોતાની બંધે પાંખો ઊંઘાડે તો એક પાંખનાં છેડા આગલથી તે બીજી પાંખનાં છેડા સુધી ૧૫ ફુટ પોહોલાઈએ ભરતમાં થાએછે. એ પખશીના ઊપલો જડબાંની વચેની ચામડી એવીતો છેકે જેને ચોહોડી કરવા માંગે એટલી તે થઈ શકેછે, કહેછે કે એ ચામડી છેક ગલાંમાં અરધો ફુટ ઊતરી શકેછે, અને વલી તેમા કેટલું બધું પાણી પણ ભરી રાખી શકાએછે, એ ચાંમડું કામે પણ લાગેછે—ઈંગરેજી ખલાશીઓ એ ચાંમડાંની તમાકુની કોથલીઓ બનાવેછે, તથા ઓરતોના ઊપઓગને માટે પણ એ ચામડાંની મજેની રોણકદાર તથા શોભીતી કોથલીઓ બનેછે. કાસપીઅન સમુદર તથા કાલા સમુદર આગલ એ પખશીઓ ઘણા જોએઆમા આવેછે, અને તેમજ વલી એ પખશીઓ ગરમ દેશોમાં ઘણા મલી આવેછે, તે એટલે સુધી કે આફરીકા ખંડનાં દરએક દેશમાંથી એ જનાવર મલી આવેછે. એઓ પોતાના માલા-બાંધવામાં બીજાં પકશીઓની પેઠે ઘણીજ સંભાલ લીએછે, અને વસતી હોએ તેવી જગા ઊપર પોતાના માલા બનાવતાં નથી. એ માલા જે તેઓ બનાવેછે તેઓનો ઘેરાવો દોઢ ફુટનો હોએછે. અગરજો એ માલા માહેલી માદાને કશી વાતની હરકત માલમ પડી તો તુરત તે પોતાના ઈંડાં લઈને છેક પાણીમાં ઊતરી પડેછે, અને ઘણોક વાર સુધી તાંહાં પડી રેહેછે, અને જારે તેને કશી વાતની હરકત જણાતી નથી તારે તે પાછી પોતાના માલામા જાએછે એ પખશીઓનો ખોરાક મુખીઅ કરીને માંછલાનોછે, એટલું છતાં પણ દુર જંગલોમાં એઓ વારે ઘડીએ પોતાના માલા બનાવેછે, કે જે જગાઓ ઊપર માછલાં કદી મલી આવતાં નથી. એ પખશી ડુબકી મારવામાં ઘણુંજ ચંચલ હોએછે, અગર જો કોઈ શેકાર દરીઆમાં નજર પડીઓ તો તુરત તેની પાછલ ડુબકી મારી પોતાના ચોહોડાં માહેલી કોથલીમાં એક દમ માંછલાં ભરીને પછે તે બાહાર નીકલેછે, અને પછે કોઈ ખડકની અથવા પાહાડની કઠણે બેસીને તેનો ભખશ કરેછે. એઓ વીશે એવું કેહછેકે જારે એઓ માછલાંનો શેકાર કરવાને જાએછે તારે તેઓ બે ચાર એકઠાં થઈને જાએછે—છુટાં જતાં નથી. એ પખશીઓ ડુબકી મારીને માછલાંને ઘણા પાણીમાંથી થોડાં પાણીવાલી જગા ઊપર ઘસડી લાવેછે, અને પછે તાંહાંથી ધીમે રહીને તેઓ બાહાર કાહાડેછે.

બીજી જાતનું પખશી "અમેરીકાના પેલીકન" ને નામે ઓલખાએછે. એ જાતનું પખશી એક હંસના જેટલાં કદનું હોએછે. એ પખશી વીશે બીજું એવું જણાવેઆમાં આવીઊંછે કે તે પોતાના'મીતરો ભણી ઘણુંજ દઆલુછે, તે એટલે સુધી કે જો કોઈ અશકત હોએ અથવા નાતવાન થએલું હોએ, તો બીજું મેહેનત કરી તેને માટે ખોરાક લઈ જાએછે.

તરીજી જાતનું પખશી "રાતી પીઠવાલા પેલીકન" ને નામે ઓલખાએછે. એઓ માહેનું એક પખશી મી૦ લાથમ નામના શખશ પાસે હતું; એ પખશીની તે શખસે તપાસ કીધી, તે ઊપરથી માલમ પડીઊં કે એ પખશી, દર એક રતલ વજનની દસ માછલીઓને પોતાની કોઠલીમાં રાખી શકે એવું હતું, એ માછલીના માથાં, ગલાં આગલ રાખેલા હતાં. એ પરમાને માછલીઓ રાખેલી, જે પાછલથી ખાધાના ઊપઓગમાં આવેછે.

ચોથી જાતનું પખશી જે "માન આવ વાર" (લડાઈનુ વાહાણ) નાં નામથી મશહુર થએલુ છે, તે પખશી

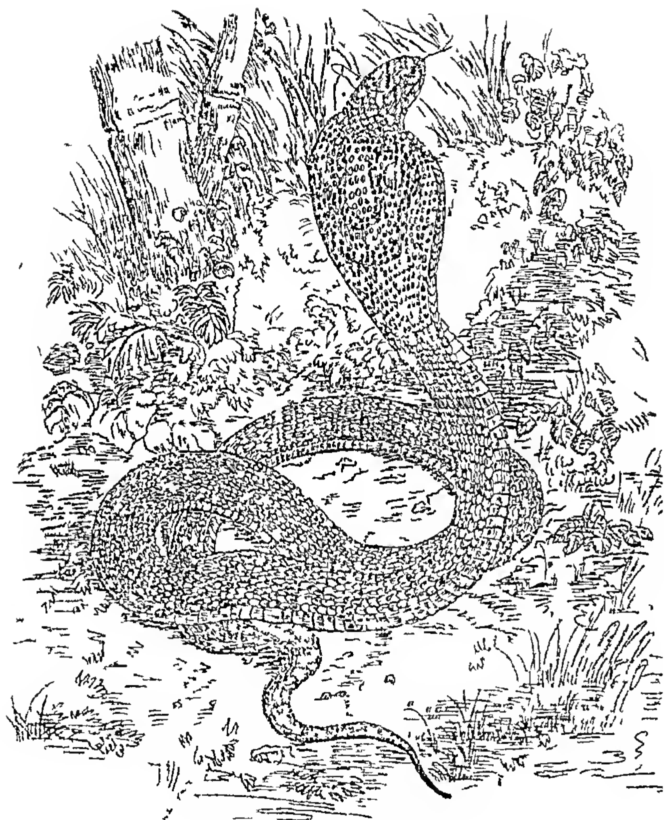
ઓ ઊપર વેર લેવાની મતલબથી તેઓને પોતાની જયરાગણીમાં મોકલી પછવાડેથી પોતે હેરાંન ગતી ભોગવવી કારણ એકે એ નાહાના જીવો આપણા પેટમાં જઈ ચુપ નથી બેશી રેહેવાના, પણ એક સપ થઈ બલવાખોરો કરતા વધારે નાશકારક ખરાબી કરેઆ વગરે આપણો પીછો નથી મુકવાના.

ધુલ ઊપરથી ધડો.

એક હુનાલાને દીવશે એક શખશ પોતાના બીજા કેટલાએક મીતરોની શંગાથે ફરવાને નીકલેઓ હતો. કેટલોકવારસુધી ચાલેઆ પછે, તેના જોવામાં આવીઊં કે તેની સંગાથે જે બીજાં માણશો હતાં તેઓનાં તથા પોતાનાં કપડાંમાં પુશકલ ધુલ ભરાઈ ગઈ હતી. એ ધુલ હવે જો પણ તેઓને ઘણી દેખાતી હતી, તોપણ તે સઘલી ધુલ કાંઈ એકદમ તેઓનાં કપડામા ભરાએલી નહી હતી—એ ધુલ થોડી થોડી ભરાતી આટલી બધી વધી પડી હતી, અને તે સાથે જે થોડી થોડી ધુલ ભરાઈતી તેતો તેઓને મુદલ જણાઈતી પણ નહી. એવો બનાવ જોએઆથી પેલો શખસ બોલવા લાગીઓ કે " ભાઈઓ આપણને આજ દાખલા ઊપરથી એક નસીઅત પકડવી જોઈએછે કે જેમ આ ધુલ થોડી થોડી પડીને એનો એકદમ જથો થએઓછે, તેમજ માણસોમાં પાપ પણ વધેછે; જેમ ધુલ થોડી પડેલી આપણને જણાઈતી નહી તેમજ થોડુ પાપ આપણને જણાતું નથી પણ આગલ ચાલતાં વધી પડીને પાપનો બોજો આપણે સર એકદમ થઈ પડેછે. જેમ આ ધુલને આપણાં કપડાં ઊપરથી જાટકી નાખવાની હવે આપણે મેહેનત કરીએ છઈએ તેમજ હવે આપણને આપણા પાપને દુર કરવાની પણ મેહેનત કરવી જોઈએછે. જેમ કેટલીક વેલાએ ધુલ કપડાં ઊપર મજબુત વલગી રેહેછે અથવા કપડાને ખરાબ કરી નાખેછે, અને પછે તે કપડું આપણને જોવો ગમતું નથી, તેમજ પાપ માણસોને ખરાબ કરી નાખેછે, અને તેને એવુંતો બનાવી દીએછે કે તે પરમેશવરની નજરમા ઘણુંજ ધીકાર લાએક થઈ પડેછે. જે પરમાણે આપણે આ જંગલમા મુસાફરી કરવાને નીકલીઆ છઈએ અને આ જંગલમાંથી ધુલ ખાધા વગર જેમ આપણો છુટકો નથી તેમજ આ દુનીઆમાં પણ આપણે એક મુસાફર તરીકે ફરવા નીકલીઆ છઈએ, માટે આ દુનીઆમાં પણ પાપ કીધા શીવાએ આપણાથી રેહેવાવાનું નથી, માટે જેમ જંગલ માહેલી ધુલથી ખરાબ થએલા કપડાં જલદીથી સાફ કરવાની મેહેનત લીધામા આવેછે તે કરતાં વધુ મેહેનત લઈ પાપથી દુર થવાના ઊપાએ તુરત થવા જોઈએછે.

બેસુધ થએલાંઓને સુધમાં કેમ લાવીએ?

જો કોઈ માણસ એકાએક અણચીતા કોઈ દુખ કારક બનાવથી અથવા કોઈ ધાસતીથી અથવા એકદમ લોહોઈ ગએઆથી બેશુધ થઈ જાએતો તેને ચતું સુવાડવું, તેને ઊંચકવું નહી. લોહી જારે ભેજા આગલ જઈ પુગી શકતું નથી તેથી માણસમાં બેસુધી આવેછે, તેથી જો તેવાં માણસને સીધુંજ રાખીઊં તો ખચીત લોહી ભેજાં આગલ જઈ શકનાર નથી, અને તેથી તે વધારે બે સુધ થવાનું, પણ જો તેને ચતું સુવાડી રાખીઊં હોએતો તેથી લોહી ભેજાં આગલ જઈ શકેછે, અને તેથી તે સુધીમાં આવી શકેછે. પણ આ ખોલાસા ઊપર પુરતું ધેઆન પોંહોચાડવું જોઈએછે કે કેટલીકવેલાએ વલી એથી ઊલટોજ બનાવ બનેછેકે એક દમ લોહીનો જોશ ચહડેઆથી પણ માણસો બેસુધ થાએછે. એક દમ લોહીનો જોશ ચહડેઆથી જે માણસો બેસુધ થાએછે તેઓનાં મોહાડાનો રંગ લાલ અથવા જરા કાલાસ ઊપર આવેલો જણાએછે. માટે જારે હરેક બેસુધ આદમીનું મોહડું ફીકા રંગનું જણાએ તારે જાણવું કે ભેજાં આગલ પુરતું લોહી ન જઈ પોંહોચીઆથી એ બેસુધ થઈઊંછે, એમ સમજીને તેને ચતુંજ સુવા દેવું કે જેથી જોઈતુ લોહી ભેજાં આગલ ફરી વલે, પણ જો તે બેસુધ આદમીના મોહાડાં ઊપર આગલ કહેઆ પરમાણે લાલ રંગ જણાએઆ તો જાણવું કે ભેજાં આગલ એકદમ લોહીનો જોશ ચહડેઆથી એ બેસુધ થઈઊંછે; એવી વેલાએ તે માણસને તુરત શીધું કરવું ઈઆને માથું ઊંચું કરવું, જેથી કરી લોહી એઠે ઊતરે. બીજું બેસુધ થએલાં માણસોને માટે ધેઆનમાં રાખવું જોઈ

નાગ

એછેકે જારે કોઈનો જીવ ઘભરાએ અથવા તે બેસુધ થાએ તારે તુરત તેનાં મોહોડાં ઊપર થંડાં પાણીના છપકારા મારવા. અલબતાં આપણા લોકોમાં એ રીતતો જાએજછે, ઘણીવાર એવા ઊપાએઓ આપણા લોકો કરેછે, તોપણ એ ઊપાએ કરતી વેલાએ ઘણી સંભાલ રાખવી જોઈએછે—માતરે બે ચાર છપકરા મારેઆ એટલે બસ, જેમ કેટલાએક એકદમ પાંણી છાટીઆજ કરેછે, તેમ કરવાની કાંઈ જરૂર નથી. પાણી છાટતી વેલાએ બીજી સંભાલ એ રાખવી જોઈએછેકે, અગર જો તે બે સુધ આદમીના હાત, મોહોડું અને છાતી થંડાં પડી ગએઆ હોએતો તેવી વેલાએ થંડાં પાણીના છપકારા કાંઈ કામ લાગનાર નથી એટલુંજ નહી, પણ ઊલટાં તે નુકશાન કારક થઈ પડશે. એવી વેલાએ ગરમ પાણીના અથવા ફલાનીલના કપડાના શેકની મારફતે તેનાં શરીરને ગરમી પુગાડવાના ઊપાએ કરવા જોઈએછે. આટલું પણ ચોકસ ધીઆનમા રાખવું જોઈએછેકે જે તે એકજ ઊપાએ ઘણો વાર સુધી કરવો નહી, પણ અવાર નવાર બંધે ઊપાએ કરી જોવા, કાંએકે કેટલીક વેલાએ હવામાં એકદમ ફેર બદલી થઈ જાએછે. અલબતાં આ ટુક ચેતવણીઊપર જો ધેઆન પોંહોચાડીઆમા આવીઊંતો તેથી કોઈ ઘટતી મદદ મલે તેટલાં જરા સઆર તે તુફાનનું જોર નરમ રેહેશે.

નાગ.

નાગ એ સાંપની એક જાતછે. એ જાતનાં સાપને કેટલીક વેલાએ ઈગીરપીઅનો ચસમાઈ સાંપ કરીને પણ કેહેછે. આ પરમાણે એને ચસમાઈ કેહેવાનું કારણ એછેકે એ સાંપનાં મસતક આગલ એક મોહોટો ડાઘછે, જે ગોએઆ ચસમો પેહેરીઓ હોએ એ પરમાણે, દેખાએછે. એ જનાવર ૩ અથવા ૪ ફુટ લાબું હોએછે. અને જાડાઈમા બે ઈંચ કરતાં કાઈ સરસ હોએછે. એ સરપનો ઊપરનો સાધારણ રંગ બુરાશપર આવેલો પણ જરા ફીકો હોએછે, પેટ આગલનો ભાગ ખુલા બલુ રંગના જેવોછે. જારે એ જાનવરને કોઈએ છંછેરીઊં હોએછે, અથવા એ કોઈને દંખ મારનાર હોએછે તારે, તે પોતાનુ શરીર ઊચું કરેછે, અને ડોકું વાકું વાલેછે.

નાગ ઘણો લાબો અને ખુબ સુરતછે. પણ જેહેરી સરપોની જાત માહેલો એ ઘણોજ જેહેરી સરપ છે. એના દંખથી એક કલાકની અંદર માણસોના પરાણની આખેરી આવેછે

એ સરપો તાલ પણ લઈ શકેછે. આ દેશોના ગારોંડીઓ તોપલા અથવા છાલકાઓમા લઈને રસ્તે રસ્તે ફરેછે, અને એ જનાવર ઊપરજ આધાર રાખીને પોતાનુ પોસણ પેદા કરેછે. એ ગારોડીઓ અથવા નાગ વાલાઓ વાસલી વગાડેછે, તે એ નાગોને વધારે પસંદ પડેછે. જે વેલાએ વાસલી વગાડેછે તે વેલાએ એ નાગ પોતાના ડોકાં ઊચાં કરી, તેને ઊગર એઠે વાકું તીકું કરી તાલ લેછે, જે વેલાએ નાગ તાલ લેછે તે વેલાએ હંસનાં ડોકાની પેઠે તે પોતાની ફેર ઊચી નીચી કરેછે. જો કોઈ ઘર અથવા વાડીમા એ નાગ પુશકલ થએઆ હોએ, તો તે ઘરમાના મરઘા કુકડાનો ઘાણ કાહાડી નાખેછે. એવી જગાઓ ઊપરથી સાપ અથવા નાગ બાહાર કાહાડવા માટે વાસલી વગાડનારાઓ (ગારોડીઓ) ને બોલાવેઆમાં આવેછે, જેઓ આવીને વાસલી વગાડીને તુરત એ જનાવરોનું રેહેઠાણ શોધી કાહાડેછે. નાગ અથવા સાપોને વજંનતર સાભલવાનો ઘણો શોક હોએછે, તેથી જેઓ તેઓને કાને વજંનતર અથવા વાંસલીનો સાદ પડેછે કે તુરત પોતાની જગા છોડી બાહાર નીકલી આવેછે. એવામાં તે ગારોડીઓ તેમને પકડી લીએછે.

વજંતરનો સાદ સાભલીને એ જનાવર બાહાર આવેછે, પણ જેવો તે સાદ બંધ પડીઓ કે તુરત તે જનાવર ગતી વગરનું થઈ પડેછે. અને જેવો તે વગર ગતીનો થઈને પડી રેહેછે તેવીજ તરત સંભાલ રાખીને તે ઊપર એક તોપલી અથવા છીપકી ઢાંકી દીધી હોએ તો ઠીક પડેછે, નહીતર તે આશપાશનાં કોઈ ઊભેલાંને દંખ દીએછે, જે દંખનું પરીણામ ઘણીવાર ભએ ભરેલું નીપજેછે. મી૦ ફારબસ કેહેછે કે "એક વેલાએ મેં એ નાગનું ચીતર પાડીલીધેલું, તે ચીતર રંગતી વેલા હું તેને મારી ટેબલ ઊપર એક કલાક સુધી લઈને બેઠો હતો, જે સઘલા વખત સુધી તે ટેબલના ઊપર નાચીઓ હતો. એ નાગ જે હું લઈ બેઠો હતો તેના જેહેરની ફેન અથવા દાંત આગલથી કાહાડી નાખેઆ હતા, એમ સમજીને તેને આણીગમથી પેલીગમથી પકડીને હું વારે વારે જોતો હતો

કે તેના શરીર ઊપર જે છાંટોછે, તે અને હું ચીતર ઊપર પાડુંછું તે સરખીજ છેકે નહીં. એક દાહાડો સવારના પોહોરમાં માહારો એક ચાકર જે એક મુસલમીન હતો તે દોડતો માહારી પાશે આવેઓ અને ઘણા ઘભરાટ તથા ઊતાવલમાં કેહેવા લાગીઓ કે તમો તુરત જઈને બંદગી કરો, સબબ તમારા દાહાડા ઘણા પાધરાછે તે ચાકરે જે મહને કહીઊં તેની મતલબ મહને બરાબર સમજાઈ નહી, તેથી મેં તેને એવો ઊતર દીધો કે હું માહારી ભકતી જે કરવાની હતી તેતો હું કરી ચુકો. તારે પાછો તે ચાકર બોલવા લાગો કે જે મદારી નાગ લઈને ગઈ કાલે આવેઓ હતો અને જે નાગ તમોએ હાતમાં લીધો હતો, તે મદારી પોતાના રાબેતા પરમાણે પોતાના નાગને નચાવીને બજારનાં લોકોને ગમત આપતો હતો, તેવામા ઈઆતો વાંસલી વાગતી એક દમ બંધ પડી તેથી કે ઈઆતો કોઈ બીજાં કારણથી તેના નાગને એટલીતો રીશ ચહડી કે તેણે તુરત એક જુવાન અશતરી ઊપર તરાપ મારી અને પોતાનો જેહેરી દંખ દીધો; જે દંખથી એક હરધા કલાકમા તે ઓરત મરણ પામી. તમારા દાહાડા પાધરા એટલા માટે કે એજ નાગને તમો તમારાં ચીતરો રંગતી વેલા વારંવાર હાતમાં લેતા હતા પણ તેણે તમોને કશી ઈજા કીધી નથી. એટલું બોલીઆ બાદ પણ તે ચાકરે એકવાર ફરીને મહને ઈશવર ભકતી કરવા કહી, અને તે એમજ સમજેઓ કે માહારા જેવો ભાએગસાલી બીજો કોઈ નથી."

ડાકટર રસલે તપાસ કરીને એવું જણાવીઊં કે "મેં ૪૩ સાંપોને તપાસી જોએઆછે, તેમાં માતરે ૭ નેજ જેહેરી ફેન અથવા જેહેરી દાંત હતા. મેં બીજા પાંચ જેહેરી સાંપોને દંખની તપાસ જનાવરો ઊપર લીધીછે, તે ઊપરથી એવુંજ નકી થઈઊછે કે ગુંગરીઆ સાંપનાં દંખથી અને જેહેરી સાંપનાં દંખથી જેવાં પરીણામો નીપજેછે તેવાં હીંદુસથાનના એ સાપોથી ઘડતા ભએ ભરેલાં પરીણામો નીપજેછે. એક ગુંગરીઆ સાંપે ઈંગલંડમાં એક કુતરાંને દંખીઊંનું તેથી બેએ મીનીટના વચમાં તે કુતરૂં મરણ પામીઊંનું. હીંદુસથાનના જેહેરી સાંપોનાં દંખથી ૨૭ મીનીટ વગર કુતરાં મરતાં નથી."

જેમ કેટલાંક લોકો બીજાં જાનવરોને ભકતીમાં ન ઈઆને પુજા કરવાને ઈઓગનાં સમજીને તેમની જેમ પુજા કરેછે, તેમ કેટલાંક મુરખ અને વેહેમી લોક નાગની પણ માનતા કરેછે. બીજાં લોકોની વાતતો, એક કોરે રહી પણ નાગપાચમને અને એવેજ બીજે વખતે આપણા પારસી લોકો તેમાં મુખીઅ કરીને પારસીની બાનુંઓ, નાગને દુધ પવાડવામા અને એવીજ બીજી બેવકુફી ભરેલી કીરીઆઓ કરવાને ઘણી આગેવાની કરેછે. કેટલાએકો એમ સમજેચ કે ઘરમાં નાગ હોએનો તેથી બરકત રેહેછે અને જો ઘરમાંથી કહાડીએ તો દલદર આવેછે પણ એબી ખોટો વેહમછે. ઘરમાંનો નાગ કોઈને હરકત નહી કરે અથવા આખાઘની રાખે એ કારણસર કેટલીએકો કાતરીઆં ઊપર ખુણાંમાં અથવા મોઘ આગલ ઈંડાં મુકેછે, નાગ એ એક જાતનુ જનાવરછે, તેને વીશે કશી પણ પરકારે વેહેમ રાખવો એ જેવી બીજી મુરખાઈ કાઈજ નથી.

નાહાની વારતા.

એક ઘણોજ શુંદર અને શોભાએમાન ખડીઓ એક વીદવાનની ટેબલ ઊપર હતો, તે એક દીવશે પોતાના મન સાથે આ પરમાણે બોલવા લાગેઓ જે "હું ઘણો સુદરછું, અને હાલ છું એ કરતાં પણ હું વધારે શોભાએમાંન દેખાત પણ મારી અંદર જે પેલી કાલી શીહાઈ પડેછે તેથીજ માહારી શોભા ઓછી થાએછે, હું ખાતરીથી કહુંછું કે આ ઓરડામાં બીજી નાના પરકારની વસતુઓછે તે સઘલાંમાં હુંજ શોભાએમાન છું, જેટલો હું આ ઓરડામાં શોભુંછું એટલું બલકે એથી હરધું કાંઈ બીજું શોભતું નથી. માહારી આશપાશ જે ચલકનો સોનાનો વરકછે તેથી તો માહારી ખુબ શુરતીમાં વધારો થાએઓછે. પણ આ કાલી શાહાઈએ મહને એબ લગાડીછે. અગરજો એ શીહાઈ પાછી પોતાની શીશીમાં પડેચ અથવા કોઈ બારીવાટે ફેકી નાખે તો હું ઘણોજ ખુશી થાઊં." ખરીઆમાં જે શીહાઈ હતી તેણે ઊપલું સાંભલી લીધું, અને પછી બોલીને "ઓ ખરીઆ તને જે કાંઈ પણ શોભાછે, તે સઘલી મજ થકીછે. લોકો તને જે ઘણું કરીને પાસે રાખેછે તે માહારે લીધે. તું તો એક જડ અને બારીપધારથછે જે એકની એક જગોએ પડી રેહેછે. પણ

હું છું તેથીજ તારૂં જીવતરછે. તારાથી એટલી, શકતી નથી કે તારી અંદરથી કંઈ પણ ચીજ બાહાર મોકલી શકે. પણ માહારાંથી એટલી તો શકતીછે કે માહારૂં એક ટીપું હજારો માઈલ દુર દેશોમાં બનેઆનનો ફેલાવો કરી શકેછે. વીદીઆ હોનર તો સઘલી માહારમાંજ ભરેલીછે, હું વગર, વીદીઆ હુનરનો પણ જે ફેલાવો થએઓછે, તે થાત નહી. માટે મજ શીવાએ તુંને કશી પરકારની શોભા છેજ નહી. હજી જો ન હોતતો હું, કોઈ બીજા ભાગા તુટા પદારથમાં પડીને પણ માહારૂં જે કાંમછે તે કરત, અગરજો કાંઈજ ન મલતતો એક નરીઅલની કાચલીમાં પડીને હું માહારી ગરજ સારત, પણ મજ વીના તું શું કરત." વાશતે ઓ અધુરે ઘડેના ખરીઆ તું એમના શમજતો કે સઘલું તુંજ કરેછે. અને તારાથીજ થાએછે."

આ ખરીઆ અને શાહી વચે જે બોલ્યા ચાલી થઈ તે સઘલી તેના ધણીએ શાંભલી લીધી અને પછે બોલ્યોકે "તમો બંધેઓએ નકામી અને જુઠી ગરૂરી બતલાવીછે. ખરીઓ જે માતરે એ કાદવનો બનેલોછે, તેના ઊપર તેના બનાવનારે પોતાની કારીગરીથી શોભા દાખલ કરીછે, તે પરાઈ શોભા ઊછીની લઈને તે અમશથો અકડેછે. પણ તે જાંણતો નથી કે તેના ઊપર જે કાંઈ શોભાછે તે તેના બનાવનારની ખુબીછે. તેમજ વલી શીહાઈ શાને અમશથી પતરાજી મારેછે. તેનો પણ જો ઘરતો ઊપઓગ કરનાર વીદીઆરથી ન મલેઓતો તે પણ એક ઈશથીર પદારથની મુઆફેક પડી રેહેનાર અને પછી થોડા દાહાડામાં બંધાઈ જનાર અને તે ઊપર ફુગ ચહડનાર. તથા તે માહેથી પછી ખરાબ બંધ નીકલનાર.

તાતપરીઅ—ઘણાં જણાંઓમાં એવી ચાલ જોવામાં આવેછે કે તેઓ હરેક વાતમાં "એતો મેં કીધું, મારા વગર કોઈથી થાએ નહી, સઘલું હુંજ કરૂં." તેઓએ આ ઉપલી વાત મનમાં રાખવી કે, તેઓ ગમે એટલું કરતા હોએ તો પણ તેઓએ મગરૂરી બતલાવવી નહી. કરનાર તો કોઈ જુદોજ હોએછે, માટે પોતા થકી જે કાંઈ થાએ તે વીશે લોકોમાં નાહાક ગડબડાત કરવો નહી.

દલવાની ઘટી—હઈઆંની ઘટી.

સઘલાં માણસોને ખબરછે કે ઊપર લખેલી ચીજ કેટલી કાંમનીછે. ગરીબ માંણસને ફકત રોટલી આપનાર એ જેવો જરૂરનો સેહેલો સાંચો બીજો કોઈ નથી. બાઈઓ તમારામાં કેટલાંએક જણ ખોદા તાલાની મેહરબાનીથી પઈસે ટકે પુરછેઓ, તેથી તમને તો તમારી આગલ ખાવાનું તમારા ચાકરો આણી આપેછે, તે તમે ખુશાલ બેશીને ખાઓછો. તમને ખબર નથી કે જે રોટલી તમે ખાઓછો તે રોટલીના આટા દલનારને કેટલી મેહનત પડીછે. ગરીબ જીલાઈ ડોસી બીચારી પોતાનું ગુજરાણ કરવાને સારૂં લોકે લોકના ઘેરમાં જઈ બસેર ચારસેર ઘહું અથવા ચોખા દલવાના માંગી લાવેછે. તે ચોખાને રાતના બે વાગે અથવા તરણ વાગે ઊઠીને દલવા બેસેછે. તે બીચારી બુઢીછે તેથી તેને મદદ જોઈએછ એટલા સારૂં તે પોતાની સાંબે પોતાની છોકરી અથવા પોતાની કોઈ સગીને બેસાડેછે, અને પસીને ગરકાવ થઈ, મીઠી હુંગ ખોઈ પાએલી, બે પાએલી આટો સહવાર પડતામાં દલી રેહેછે. વલી તે આટો લઈ જેનો હોએ તેને આપવા જાએછે, તારે વલી જેનો આટો હોએ તે બાઈ અથવા બાઈઓને મોહાડેના કોઈ કોઈ વાર કઠણ સબદો તે બીચારી ગરીબડીને સાંભલવા પડેછે. "મરતું, આ આટો કેટલો જાડો પાડેઓ, રાંડ તારાં હાડકાંને જરા વધારે ઘસતાં તુંને દુખતું હતું કે? રાંડ તું સુમફતના પઈસા લેછેકે?" એ પરમાણેના સખુનો સાંભલીને પણ તે બીચારી આંના બે આના લઈ પોતાનો જાડો પાતલો રોટલો બનાવી ગુજરાણ કરેછે. આવી મેહનતનો વીચાર અરે તવંગર બાઈઓ તમે કરો, અને તેવાં બીચારાં ગરીબ માણસો ઊપર દઆ લાવી તેઓની ઘટીની મેહનતનું બરોબર આપો, અરે બની આવેતો તેઓ ઊપર દઆ કરી એકુબે દોડીઆં વધારે આપો. ઈઆદ રાખજો કે તમને એ ઘટીની મેહનત વીશે કઈજ નથી લાગવાનું જાંહાં સુધીકે એક વાર તમે પોતે એવી મેહનત તમારે પોતાને હાતે કરી નહી જુઓ તાંહાંસુધી. પણ એ વાતતો એક કોરે રાખો. જીલાઈ ડોસીતો ઘટી ફેરવી પોતાનું ગરીબ રીતે ગુજરાણ કરી થાકેલી પરાગી પોતાના બીછાના ઊપર રાતના ખુશાલ સુએછે. તમે પણ ખાઈપીને ખુસાલ હુંગ કાહાડોછો, પણ તમને ખબરછે કે તમારા પોતાના દીલમાં એક ખુદરતી ઘંટીછે જેનું ફરવું રાત ઓ દીન ચાલુનું ચાલુજછે. તે ઘંટીતે તમારૂં પોતાનું હઈઊં. જીલાઈ ડોસીની ઘંટીમાં ચોખા

નાખો, તે દલાએછે, અને બારીક ભુકો થઈ આટો થઈ બાહેર પડેછે. પણ જો ચોખા નહી નાખેઆતો અ મસથી ખાલીજ ફરેઆથી ઘંટીના પથરો એક બીજા ઊપર અમસથા ફોરડા ઘસાઆથી તેઓ પાતલા, અને સાંકડા થવાના. તેમજ તમારા હઈઆની ઘટીમાં ક ઈ પણ મડવું જોઈએ નહીતો તે ઘંટીનો પણ તેવોજ હાલ થવાનો અને એ હઈઆંની ઘટીમાં જો પવીતર વીચારો, સારાં નેક કામોનું વમાસન દબાતું રેહેસેતો ખચીત તેથી બેહદ ફાએદો હાંસેલ થઆ વગર નથી રે હેવાનો. અગર નેક અને પવીતર વીચારોને ઠેકાણે બદ અને નાપાક વીચારો દલેઆ કીધાતો તમારા હઈ આંની ઘંટીના પથરો જલદીથી ઘસાઈ અને નકામાં થઈ જવાના. એક વખત એ ઘંટી બીગડીતો પછી તેમાં ગમે એટલું સારૂં દલવા માંગશોતો તે નથી થઈ શકવાનું. ઘંટીના પથરો એક બીજા ઊપર બરોબ ર નહી ગોઠવાએલા હોએતો તમારે જોઈએ એટલી મેહનત કરો પણ જાડું દલાવાનું, વાટકો પુશકલ રહી જવાનો, છલાં વટીક પણ સાથે બાહેર નીકલી પડવા ના. બારીક આટાનીતો તમને ઊમેદ રાખવીજ ન હી. તેમજ તમારાં હઈઆંની ઘંટી બીગડીતો પછી તમારે જોઈએ એટલી મેહનત કરો, જોઈએ એટલી નીતીની ચોપડીઓ વાંચો, અથવા નેક અસલહત સાં ભલો, પણ તેથી કઈ અસર નથી થવાની. જેવું ને તેવું પાછું નીકલી પડવાનું. તમોએ નીતીની બા બદો વાંચીતો તે તમારા મન ઊપર કઈપણ અસર ના થી કરનાર,—તમે ખોદા આગલ બંદગી કીધીતો તે અમસથા બોલો હવા ઊપર ઊડી જવાના. આંખ અમસથી એક પાના ઊપરથી બીજા પાના ઊપર માતરે દોડી જશે—હોટ અમસથા એક ઊપર એક અફડાઈ રેહેશે—જેમ વાંકી અને બરોબર નહી માંડેલી ઘંટીનું ફઈ ખોખરો અવાજ કાહાડેછે, તે પર માણે તમારો કઠેર અવાજ આનર તમને સંભલાશે, પ ણ તેથી તમારા હઈઆંમાં કંઈજ ફાએદા ભરેલો ફેર બદલી નથી થવાની.

ઓ મારા પરવરદેગાર તારી સાબણે બંદગી કરતી વેલા કેટલીવાર હું જાણે ભર લુગમાં ચકચુર પ ડેયો હોશ એવી રીતે હું પકડાઓ છું. ઓ તમને એ મારી અફવતી માંફ કર, મારી હઈઆંની ઘંટી બ રોબર ચાલુ રાખવાને તું મને મદદ થા, અને જેવાં ગરીબ માંણસો પોતાની ઘંટીને બરોબર રાખી જે વી રીતે પોતાનો કટકો રોટલી પેદા કરી ગુજરાણ કરે છે, તેજ પરમાણે મહને પણ મારી હઈઆંની ઘંટીને બરોબર રીતે રાખી તેમાં નેક અને લાએક વીચારો દ બાતા રાખી અમરત જેવી, અને જીવદાન બખશનારી રોટીનો આટો પડવા દે, જે ખાધાથી હું તારી સેવામાં કાએમ રેહેવાને લાએક થાઊં.

જાણવા જોગ બીનાઓ.

મુરખ આદમી તે કોણ? ૧ વગર કારણે ગુસસે થનાર—૨ અણબોલાવીઉં અથવા વગર અરથનું બોલનાર—૩ કોઇની નકામી ભાંજગડ કરનાર—૪ અણજાણીઆ ઉપ ર વીશવાસ રાખનાર—૫ દોસત કોણ અને દુશમન કોણ એ વીશે જેને કશી ખબર નહી તે—૬ વગર ફીકરે આણી ગમથી તેણીગમ ટકેલો ખાનાર—૭ જરા જરામાં પોતાનું મ ત ફેરવી નાખનાર—૮ થોડું સમજીને ઘણું જાણવાનો ફાંકો રાખનાર.

એવો અડસટો કાહાડેઆમા આવેઓછે કે યુનાઈટે ડ સ્ટેટસમાં ચાલીસ લાખ ઓરતો તપકીર સુંઘેછે—દરએ ક ઓરત સરેરાસ ગણતાં, દર વરસે બે રતલ તપકીર વાપરે છે. એ હસાબે એક વરસમાં યુનાઈટેડસ સ્ટેટસ ખા તે એંશી લાખ રતલ તપકીર ખપેછે, અને તેને માટે દર વ રસે વીસ લાખ ડાલર ખરચવા પડેછે.

લનડનની પુલીસના સીપાઈઓ લામ્બેગે આખા દાહા ડામાં બે માઈલ જેટલી પણ રખડ કરતા હોએ, પણ લંડન ની પુલીસના સીપાઈઓને વીશે એમ કેહેછે કે દર રોજ દર એક સીપાઈ ઓછામાઓછા વીસ માઈલના જેટલી મંજલ કરેછે, અને તે વગર પુલીસમાં હાજર રેહેવાનુંતો વલી જુ દું. બીજી તાહાની ગોઠવણો વીશે એવું જણાવેઆમાં આવી છે કે જો અગત પડેતો પુલીશખાતાના સઘલા સીપાઈઓને બે કલાકની વચમાં હરેક જગા ઊપર હાજર કરી શકાએ. જ રે એટલી ચાંપ રાખે તાજ ચોકસ કામ કેહેવાએ.

કેટલીક ચીજો અથવા કેટલીક દવાઈઓ એવી હોએછે કે જો કાગલમાં બાંધી રાખેઆથી ટવાઈ જાએછે, અને તેથી કેટલીક વેલાએ ઘણીજ અડચણો પડેછે. એ અડચણો ઝટ

ડવાનો એક ઉપાએ હાત લાગોછે. વરટમબરગનો પરોફેસર મસચંમ એવી બલામણુ કરેછેકે, જે કાગલ એવાં કોઇ ઉપયોગમાં લાવવાનું હોએ તેને આ એકલ જણાવેઆ પરમાણે પેહેલાં તઇઆર કરવું, અને પછી તેમાં ગમે એ બાંધીઉં તો તે કધી હવાનાર નથી. એટલુંજ નહી, પણ તે એક બારગી આગમાં એકાએક બલી પણ જાશે નહી.

૧॥ સેર ફટકી—૧૦ તોલા સાબુ.

આ બધે જીનસોને ૧૨ રતલ પાણીના અંદર સારી પેઠે પઘલાવવાં; પછી વલી એક જુદાં વાસણમાં ૫ તોલા બાવલનો ગુદર અને ૧૫ તોલા સરસ એ બધેને ૧૨ રતલ પાણીમાં સારી પેઠે પઘલાવવાં, પછી એ બંધે વાસણ માહેલું પાણી એક એક સાથે ભેલી નાખવું. એ પાણીને જરા ગરમ કરવું, અને પછી જે કાગલ તઇઆર કરવાનું હોએ, તે એ પાણીમાં બોલી કાહાડીને તેને એક ઓરણના ઉપર ઓલવી રાખવું, એટલે તે માહેલું પાણી સઘલું ટીપાઇ જશે. અને એ કાગલ તઇઆર થશે. દેખઇતુંછે કે ફટકી, સરસ, ગુંદર, અને સાબુ એ ચારોની મેલવણીથી પેલાં કાગલ ઉપર એક જાતનું ચામડાંનાં જેવું પડ થાએછે, તેથી અલબતાં, તેવાં કાગલમાં બાંધેલી કોઇ ચીજને એકાએક હવા લાગવાની નથી.

—

જો એક નાહાના છોકરાને માતરે એકજ વરસ પુરો સુકી ગમે તેમ આલસાઇમા તેનો કાલ કાહાડવા દીધોતો પછે, ખચીત એમજ જાણવું કે તે છોકરાના આવતા વખતને માટે ઇઆને તેના હવે પછેના દાહાડાઓને માટે ખરાબી તથા નુકશાનનો પાએઓ નખાએઓ.

—

ઇંગલંડ, ફરાનસ અને જરમનીમા આગલા વરસો ઉપર દર તીસ માણસે એક માણસ મરતું હતું, એવા રોગ કે લાગેઆ હતા, પણ પાછલથી એ દેશોમાં એવાતો બંદોબસત દાખલ કરેલાછે, તથા દરદોનું નીવારણ કરવાને એવાતો ઉપાએ કામે લગાડીઆછે કેહવે એ દેશોમાં દર પીસતાલીસ માણસે એક માણસ મરણ પામેછે. એવા ઉપાઓ આપણા દેશમાં પણ જો દાખલ થાએતો કેવું સારૂં!

—

ગએ વરસે આકટોબર મહીનામાં સેંટ એટીની નામની જગા ઉપર એક વીધવા મરણ પામીછે, તેને વીશે એવું જણાવેઆમા આવીઉંછે કે તેની વએ ૧૦૭ વરસની હતી, તોપણ તે ચશમો લેતી ન હતી, તથા પોતાનાં મરણની બે દાહાડા અગાઉ તેણીએ પોતાને હાતે પોતાના કરેલાં મોજાં શીવીઆં હતાં, તથા વાડીમાં એક બે લટાર પણ મારી હતી. જુવાની અથવા ચાલતાં ચલણમાં એ ઓરતે પોતાની તંદરૂસતી ઘણીજ સંભાલી હશે એમાં કાંઇ શક નહી.

—

ઇઉનાઇટેડ ઇસટેટસ મધેની લોહાડાંની સડકની ૧૮૫૭ ના સાલની ઉપજનું એક સરવાઇઉ ઉપજાવેઆમાં આવીઉંછે તે ઉપરથી એવું જોએઆમાં આવેછેકે એ સડક બાંધવાને ૩૦૦૦૦૦૦૦૦ તરણ અબજ રૂપીઆની થાપણ કીધેલીછે, તે ઉપર ૧૮૫૭ ના સાલમા ૨૪૦૦૦૦૦૦૦ ચોવીસ કરોડ રૂપીઆની ઉપજ થઇછે. આ હસાબ ઉપરથી ધારવાને બની આવેછેકે એ સડકોનો ઉપઓગ ઘણો થાએછે. અને એથી કરી એ કામમાં જેઓએ નાણાં રોકેલાંછે તેઓને પણ પઇસાની સારી પેદાસ થાએછે.

—

પુરૂશીઆ દેશનાં બાદશાહી કુટુંબમાં આગલા વખતથી એવોજ રેવાજ દાખલ થએલો હતો કે એ દેશમાં જે કોઇ શાહાજાદો હોએ તેણે કઇપણ હુનર શીખવો જોઇએ. એ રેવાજ પરમાણે આપણી નામદાર રાણીના જમાઇ શાહાજાદા ફ્રેડરીક ઉલીઅમે ડીબાં ગોઠવવાનો હુંનર શીખવાને પસંદ કરીઉં હતું. પાદશાહ અને શાહાજાદા જેવાઓ આવા ધંધા કરવાને અથવા એવા હુંનરો શીખવાને ઉલટ રાખતા હતા, પણ અફસોશછે કે આપણા લોકોમાં એવા કોઇ નહી મલે, કેટલાએક પઇસાવાલા હરેક હુનર શીખવાને શરમ ભરેલું સમજેછે પણ તેઓ જારે આવા દાખલા સાંભલશે તારે તેઓંની સુધ ઠેકાણે આવશે.

—

ઇંગલંડ દેશનું લશકર કેવા કેવા ધંધાવાલા શખ્સોથી બનેલુંછે. ૧૮૫૫—૫૬ માં ઇંગરેજી લસકર એકંદર થએલું હતું, તેનો તપસીલવાર સતા ભરેલો અહેવાલ લસકરી સરદારો તરફથી મલેઓછે તે ઉપરથી એવું માલુંમ પડીઉંછે કે એ મોહોટા લસકરમાં ૨૭૯૮૯ સતાવીસ હજાર નવસો નેવેઆસી સીપાઇઓ કુણબી, તથા ચાકર, અને બીજી જાતની મજુરીનો ધંધો કરનારા માંણસો હતાં; ૨૦૦૭૯ વીસ હજાર અને ઓગનેઆંસી માંણસો કીસબીઓં હતા, ૪૨૨૩ ચાર હજાર બસો તેવીસ માંણસો દુકાનદાર, અને મેહતા ગુમસતા (કારકુન) હતાં, ૭૯ માંણસો ઉચા ધંધાવાલા જેવાકે વીદીઆરથીઓ, ઇનસાફના કાએદા ભણેલા, વઇદક શાશતર શીખેલા, ઇશવર વીશે ગનેઆન આપવાને પાદરીઓનો ધંધો કરનારા હતા; અને ૨૧૬૧ બે હજાર એકસો એકસઠ જુવાન છોકરાઓ હતા.

—

જલદી પરણવું હોએતો આ બાહાનું નજેવુંછે— ડાકટર હાલ નામના શખસે પોતાની ઇઆદીની જે નોધ કીધીછે, તેમાં એક ઠેકાણે લખેછે કે " માણસની જીંદગીની સારી લાબી, અને સુખમાં ગુજારવાને સઉથી સરસ ઉપાએ પરણવાનોછે. આ પરમાંણે બોલવાનાં બે ખરાં કારણોછે, તેમા પેહેલું એકે કુઆરાં આદમી પરણેલાં આદમીના જેટલી લાંમબી હઈઆતી ભોગવી શકતાં નથી—તથા બીજું કારણ એછેકે ઘેલાઓની ઇસપીટાલમાં જે આદમીઓ આવેછે, તેઓમાં કુઆરાં આદમીની સંખીઆ મોહોટી જોએઆમાં આવેછે. " ઠીકછે આ બાહાનું આપણા ભોલા લોકોનાં હાતમાં પણ એક હથીઆર થઈ પડવાનું—માં બાપો પણ આ બીના વાચી વધારે ચીનતામાં પડશે, અને જાંહાં તાંહાંથી વેહેલાં પોતાના બાલકોને પરણાવી દેવાની તજવીજ કરશે કે, રખે છોકરાને પરણતાં વીલમ લાગાથી તે મરણ પાંમે અથવા ઘેલું ગાંડુ થઈ જાએ !!

આનંદથી થએલાં અણચીતાં મરણ—પારીસ સેહેર માહેલા એક કપરાપટીને સોડતમાં એક દમ ૪૦૦૦૦ (ચાલીસ હજાર) રૂપીઆ મલેઆ. તેની બાએડીએ જારે આ સુભ વરતમાન સાંભલીઉં તારે તેને એટલોતો હરખ થએઓ કે તે હરખમાંજ મરણ પામી. લશકરી ખાતાંનાં એક અમલદાર વીશે એવું કેહેછેકે તેના ખાતામાહેલાં બીજા અમલદારોના પગાર સરકારે વધારેઆ હતા, તેની એક ટીપ વાંચી સંભલાવવાને તે અમલદારને હોકમ થએઆ મુજબ તે ટીપ વાચતો હતો. જે વેલાએ તે તે ટીપ વાંચતો હતો તે વેલાએ તેના સપનામાં પણ નહી હતું કે તેનું પોતાનું નામ પણ તે ટીપમાંછે, અને તેનો પોતાનો પગાર પણ વધેઓછે. પણ વાંચતાં વાંચતાં જારે તેની નજરે તેનું પોતાનું નામ પડીઉં, તારે તે તેણે મોહોટેથી ... ખરૂં, પણ વાચતાંજ તુરત તે જરદ થઈ ... જમીન ઉપર પડી મરણ પામેઓ.

તંદરોસતી અને દોલત આ બે મુખીઅ બખશેસો હાલ માણસ ... ગણાએછે—તંદરોસત અથવા નીરોગી માણસ ભાગીઅવાં ગણાએછે, તેમને તેમજ તવંગર અથવા પઈસાદાર માણસ ... ભાએગસાલી ગણાએછે. એ બંને બખશીસો એક સરખી સારી ગણાએછે, તોપણ લોકોમાં એ બંનેવીશે એક એકથી ઉતરતાં અતછે.— કોઈ માણસ પાસે પાંચ પઈસાનો સારો જવ હોએઓતો ચોતરફથી લોકો તેની આદ ખાઈ કરેછે—પણ તંદુરસત અથવા નીરોગી માણસ વીશે કોઈ કાંઈ બોલતું નથી. આ ઉપરથી જણાએછેકે જો પણ તંદુરસત માણસ પઈસાવાલા કરતાં વધારે સુખીછે, તોપણ તેની કશી.દરકાર ન કરતે, પઈસાવાલો, જો કેટલાક દુખોથી દુખી હશે તેની ઉપર સઉ કોઈની નજર ભરાએછે. તંદુરસતી એ એવીતો ઉમદા બખશેસછે કે ગમે એવો ફકીર અથવા મીસકીન પણ તે જાલવી રાખવાની પોતાથી બનતી કોશેસ કરશે, પણ તેમજ દોલતવંત તંદુરસતી મેલવવાને પોતાની દોલતનો મોહોટો ભાગ આપવાને પણ પછાત પડશે નહી. દોલત એવી ઉતરતી છતાં તેની અદેખાઇ, અને તંદુરસતી આવી ઉપીઓગી છતાં તે વીશે કોઈને ખીઆલ પણ નહી એ કેહેવી અજબ જેવી વાતછે.

મુગાં બેહેરાં કારીગરી—વરટમબરગમાં હાલ થોડીક મુદત થઈ એક છાપાખાનું ઇશાપાપવામાં આવીઉછે. કેહેછે કે એ છાપાખાનામાં કેટલાંક મુગાં તથા કેટલાંક બેહેરાં મલીને ૧૫૦ માણસો કામે લાગેલાંછે. એઓમાં જેઓ ડીબાં ગોઠવેછે તેમાં અગીઆર ઓરતો કામે લાગેલીછે. એ છાપાખાનું મીસટર થીઓદોર હેલગરડ નામના શખસે ઇસથાપીઉંછે. અને મુંગાં બેહેરાં માણસો જે કામે લગાડીઆંછે, તે સઘલાંને એજ ગરહસથના પઈસાથી એ કામની તરબીઅત પણ આપીછે. એ ધણીનો આવો પરોપકાર તથા ખરાં દુખમાં પડેલાંઓને તરફ દઆળુપણું દીઠે તેઓને આ પરમાણે ઠેકાણે લગાડવાની નેક સોચનાને માટે તે શેહેરના હાકેમે સોનાનો એક થાલ એ ઉદાર પુરૂષને ભેટ કરેઓછે. ખરેખર એ છાપાખાનાનો દેખાવ પણ જોવા લાએક હશે—જાહાં કાંઈ ગડબડ નહી—જાંહાં એક એકનું બોલેલું કોઈ સાંભલે નહી—તથા જાંહાં કોઈ કાંઈ બોલી પણ શકે નહી, અને જે ઠેકાણે સઘલું કામ માતરે અસારતથીજ થાએ, એવી જગાનો દેખાવ જોવા લાએક હોએ, એમા શક નહી.

ચસમા—હાલ આપણા લોકોમા ચસમાનો દન ઉપર દન વધારે ઉપઓગ થતો જાએછે—કેટલાએકોને એ પેહેરવાની ખરેખર ફરજ પડેછે—કે તેઓ ઘડપણને લીધે અથવા નાતવાનીને લીધે પેહેરેછે, અને કેટલાક જુવાન ટરમદાકો નામને ખાતર શોખથી એ ચસમાં પેહેરેછે. પણ એ ચીજ આજ પાંનસો વરસની પેહેલાં ઇઉરપમા કોઈનાં ઉપઓગમાં આવીહોએ એવું માનવાને કારણ નથી, સબબકે તેરમી ઉ

દી સુધી એ ઇઅંતર વીશે કોઇમાં ગનેઆન હતું નહી, પણ એજ સદીની આખેરીએ મી૦ રાજર બેકન નામના શખસે આ ઉપઓગી ઇઅંતરની શોધ કીધીછે. સર ડેવીડ બુરૂઇસટર ચશમા વીશે એવું મત આપેછે કે " કેટલાંએકોમાં એવો ખેઆલછે કે ચાલતાં સુધી ચશમાં વાપરવા નહી, તે ખેઆલ ખોટોછે. માણશોની આંખણી રચના ઘણીજ નાજુક છે, તેથી કરી કાએમ અને ઘણુ મેહેનત આંખ ઉપર પડે આથી તે ઉતાવલી નુકશાન પામેછે, માટે જો એવું જણાએ કે આપણી શાધારણ આખે જેવું દેખાએછે તે કરતાં ચસમાં પેહેરીઆથી લગાર વધારે શારૂં દેખાતું હોએતો તુરત ચસમો પેહેરવાને શરૂ કરવું. "

દુનીઆની ભીતરમાં અતીશએ ગરમીછે, એ વાત વીશે હવે કશો શક રહેઓ નથી. બલતા પાહાડો, આઇસલંડ માહેના તથા આ દેશના ઉના પાણીના જરા, અને કીલીફટન માહેલા ગરમ પાણીના કુવાઓ ઉપરથી ચોકસ સાબેત થાએછે કે દુનીઆના પેટામાં પુશકલ ગરમીછે, અને ગરમીથીજ ઉપર જણાવેઆ પરમાણેના બનાવો બનેછે. મેકશીકોમાં ૧૭૧૬ ફુટ, ઈંગલંડમાં ૧૫૮૪ ફુટ અને જરમનીમાં ૧૩૦૦ ફુટ સુધી ઉંડાણ ખોદીને તપાસો કીધામા આવીછે કે જમીનની અંદર ગરમી કેટલીછે. પારાની સીસીથી સાબેત કીધુછે કે જેમ જેમ જમીનમા વધારે ઉંડા જઈએ છઈએ તેમ તેમ વધારે ગરમી જણાએછે. એવી તપાસો કીધા ઉપરથી એવું ચોકસ ઠરાવીઉછે કે જમીનની અંદર ૩૧ માઈલ ઉંડાણમા એટલીતો ગરમીછે કે જેથી લોહોડાં અને તીખા જેવી ચીજો પઘલી શકે. અલબતા એ વીચાર જે વીદવાનોએ જણાવીઓછે તે કાંઈ ખોટો નથી. બલતા પાહાડો જેવારે ફાટેછે તેવારે તેઓ માહેથી જે પીઘેલી ચીજો બાહાર પડેછે, તે એજ પરમાણે અંદરની શખત ગરમીથી થઈ હશે.

આઈશ અથવા બરફનો દવા દાખલ ઉપઓગ—હાલ બરફ દવા તરીકે ઘણો વપરાએછે, આપણા અને તેમજ બીજા દેશોમા એ વશતુનો પીવામા જેટલો ખપ થાએછે તે કરતા દવા દાખલ એનો ખપ ઘણો થાએછે—જો પેટમા જરા વધારે ગરમીની અસર માલમ પડી તો તુરત ડાકટર બરફ વાપરવાની ભલાંમણ કરેછે, તેમજ માથે ગરમી ચહડી તો માથે બરફ મુકવા અથવા બાધવાનો હોકમ ડાકટરો કરેછે. સારી તંદુરશતી ભોગવનાર શખશે જો બરફના પાણીનું એક ટમલર પીધુ તો તેનો જીવ જરા આસુદો થાએછે. અલબતાં માણસના સરીરનાં તેમાં ખોરાક પરમાંણે પુશકલ ગરમી હોએછે. તે ગરમી બરફનાં પાંણીથી જરા નરમ પડેછે. એ બરફ પેટમાં ગએઆથી બે રીતે પેટમાની બોખાર નરમ પાડેછે—એકતો એ જાતે થોડી ગરમી ચુસી લીએછે, અને બીજી એમકે પરશેવાના આકારમાં બાહાર ખેંચી કાહાડેછે—એમાં એ ગુણછે, તેથી કરીને તાવ ઉપર પણ એ અકશીર ગણાએછે. ટુકામાં બોલીએ તો બરફ આજને કાલ એક અગતની દવા ગણાએછે. અગાઉ આપણાં લોકો એ વશતુનો ઉપઓગ કરવાને ઘણી ધાસતી ખાતાં હતા, પણ હવે હલુ હલુ તે ધાશતી દુર થવા માંડેછે, અને લોકો એનો ઉપઓગ કરેછે. અલબતાં સઘલી ચીજ બે અંદાજે લીધાથી નુકશાન કરેછે, તેમજ એ પણ ઘણો વાપરેઆથી નુકશાંન કરેચ.

ખુલલી અથવા સાફ હવા—ઘણીવાર લોકોને સમજાવેઆમાં આવીઉંછેકે શરીરને સુખમાં રાખવાનો તથા રોગોની અસર આપણા ઉપર લાગુ નહી પડવાનો માતરે આજ એક એલાજછે કે બને તેમ કરી આપણને આપણાં દમમાં સાફ અને ખુલી હવા લેવી જોઇએ. એક કાબેલ વઇદ કેહેછેકે જો લોહી એકવાર બગડીઉ તો તેથી માણસને ખઇનો બુરો મરજ થાએછે; તથા ખરાબ હવાથી લોહી બગડેછે. જે હવા માણસો પોતાના દમમાં લીએછે તે હવાથીજ માણસોનું લોહી સાફ થાએછે. અગર જો ગંદા અને મેલા પાણીએ કાંઇ લુગડા ધોઇએતો તે લુગડાં કધી સાફ થઈ શકવાના નથી તેમજ જે હવા આપણે દમમાં લઈએ છઈએ તે જો સાફ ન હોએતો તેથી કધી પણ આપણું લોહી સુધરનાર નથી. જેમ એક ઠેકાણે પડી રહેલું ઘમ પાણી ખરાબ થઇ જાએછે તેમજ એક ઠેકાણે ઘેરાઇ રહેલી હવા ખરાબ જાણવી, પણ જો પાણીને બરાબર વેહેવા દીધું હોએતો તે જેવું સાફ અને નીરમલ રેહેછે, તેમજ જે હવા એક ઠેકાણે ઘેરાઇ રહેલી ન હોએ પણ તેને ખુલાસથી જવા આવવાનો રસતો મલતો હોએતો તે હવા પણ સાફ અને નીરમલ જાણવી એ ઉપરથી ચોકસ સાબેત થાએછેકે કેટલાંક ઘરોમાં હવાના આવ જાવને માટે ખુલી જગા હોતી નથી તે ઘરોની હવા પણ સાફ નહી. જરૂર કરીને રેહેવાની જગાઓ ઉપર હવાને માટે ખુલી જગા રાખવી જોઇએછે.

શાદીની શીખાંમણ.

મનુશ વશતુના દીકરા એક બીજાનાં હાડ
કે શરવેની ઓતપંતીનુછે એકજ જાહાડ;
લાગે દુખવા આણશનુ એક હાડકું જારે
પાંમે દુખ તે શરીરનાં શઘલાં હાડકાં તારે;
મનુશ જાતનાં દુખમાં દખી તું નવ બેલાએ
નામ તારૂં તે મનુશ કરી કદી નવ પેલાએ.

લખી ગએઆછે બેહરાંમ ગોરની ગોરપર તાં
શખાવતનો હાથ ભલો જોરાવર બાજુ કરતાં.

અરે ભાઈ ખોદાની રજાબંદીને તું ધર
અરે બંદા તું ચાલ ખોદાના મારગપર.
છે ઉંધા ભાગ્યેગનો આ જગતમો તે નર
જે તેની દરગાહથી ફરાવેં પોતીકું શર.
શુંડશે જો આકાશને પાતાલનો દાદાર
તે એક વીના બીજો તુને નથી મલનાર.

પાહાડનાં ખોહમો વાઘ ભરાઈ બેઠો શું ખાએ
પાછલ પડેલો માંનવી તે ક્યાંથી ભોજન પાએ.
કરે તું શેકાર જારેકે તુજ ઘરમો ભરાઈ
બની રેહ હાથને પગ તારા કરાલીઆ થાઈ.

(૨૦ મ૦ ની ગુલેશતાન)

બાલકોને નીશાલે પેહેલવેલાં ધામ ધુમથી બેસાડેછે તે વખતે ગાવાનું

ગીત.

"મા મેરૂં મુંધા મુલનું" એ રાગનુંછે.

કુંવર ચંચલ થઈ ગોદલે ચઢેઆ
દેખી માતાનો હરખ નમાએ, નીશાલે કુંવર ચાલેઆ.
દીલમાં દુશમનને ધાસકા પરેઆ,
સરવે વાલાં શગાં હરખાએં. નીશાલે—૧
કુંવર હેતે શ્રીફલ લીધું હાથમાં
ધરીને ઉતર થવા શીરછાંએ, નીશાલે.
કોડે કુટંબી આવેઆં સહુ સાથમાં
જોતા કસુર રહી નહી કાંએ. નીશાલે—૨
વાજે તરાંસાંને તંબાલુ ગડગડે
માતા મોઢઘરી ગીતગાએ, નીશાલે.
હઈડે કુંવરને હરખ ઘણો ચડે
કરવા અભેઆસ આતુર થાએ. નીશાલે—૩
ઓરે હું તને માલીડા વીનવું
મારી શેરીમાં ફુલડા વેરાવ, નીશાલે.
એક છોગલું લાવ ગુંથી નવું
મારા લાડકડાને ધરાવ. નીશાલ—૪
જાલે લાલ ખરાદી તું આવીઓ
લાવીઓ પાટી રચી નવરંગ, નીશાલ.
સોની ખડીઓ બનાવીને લાવીઓ,
લાવીઓ લેખણુ જડીએલાં નંગ, નીશાલે—૫
ઓરે મેતાજી તમને હું વીનવું
રૂડી જાજમો લેઈ પધરાવો, નીશાલે.
બાંધી ચંદરવા નમરૂપ બાંધવું
મોટા દામના તકતા મંડાવો, નીશાલે—૬
કુંવર બાલક મધે બીરાજશે
જેવો તારા મંડલ મધે ચંદ, નીશાલે.
કુંવર મધુરા મેઘની પેઠે ગાજશે
શુણતાં સરવને થાશે આનંદ, નીશાલે—૭
ભણશે આંક કુંવર ભલી ભાતથી,
લખશે અખશર મોતી સમાન, નીશાલે.
સઉનાં મન હરશે મીઠી વાતથી,
ઘણાં મલશે મેતાજીનાં માન, નીશાલે—૮
જોડીઆ સાથે મીનરતા જોડશે,
સઉમાં લાયેણી પામશે લાજ, નીશાલે.
કુંવર ભોલપણું ભરમ તોડશે,
સમજાવી સુધારશે આજ, નીશાલે—૯
દીસે ચંચલ ચતુર શીરોમણી,
સરવે નીરખી કહે નરનાર, નીશાલે.
ભણશે ભાવેથી વીદીઆ અતી ઘણી
એના એવા દીશેછે આચાર, નીશાલે—૧૦
ભણી ગણીને દેશાવર ડોલશે,
થાશે પરથવીમાં પુરૂશ પરખીઆત, નીશાલે.
ખરેખાત હુંનર ઘણા ખોલશે,
સુ વીસતારશે વીશવમાં વાત, નીશાલે—૧૧
રૂડા ગરંથ છુપાવશે તે વલી,
મોટા કવીઓ કેરાં થશે કામ, નીશાલે.
એવો પુરૂશ પરાકરમી સાંભલી
દીલમાં હરખશે દલપતરામ, નીશાલે કુંવર ચાલીઆ—૧૨

સ્ત્રીબોધ.

પુસતક ૨ જું. જુન ૧૮૫૮ આંક ૬ ઠો.

વખાણાએલી ઓરત.

રોજાલી.

ઈઊરપ ખંડના કેટલાએક દેશોમાં ઓરતો દુનીઆનો સંસાર તજીને માણસનું દુખ નીવારણ કરવાનુ કામ લેઈ બેશેચ એવી ઓરતોને "સીસતરસ આવ મરસી" એટલે દએઆની બેહનો, એવું નામ આપીઊંચ અને તેમાની એક રોજાલી હતી. રોજાલી ઈસવી સને ૧૭૮૭ ના વરશમાં જનમી અને ઊમરમા આવીઆ પછી પારીસ સેહરના એક સઊથી ગરીબ મોહલામા પોતાનુ રેહઠાણ કીધું. થોડા વારમા એ ઓરત સંઘા સાથે મળી ગઈ અને ગરીબો ઊપર તેનુ એટલું તો દીલ લાગી ગીઊં કે દરએક કુટંબનુ સગુ હોએ તેમ થાઈ પડી. કોઈ આજારી પડોઊ તો રોજાલી તેની ખરદાસત લીએ અને દવા આપે, કોઈને નુકસાન થાએઊં હોએ ઈઆ સગુવાલુ મરી ગીઊ તો રોજાલીથી તેને દીલાસો મળે; કોઈ અડચણમા આવી પડીઊં હોએ, તેને પેર ભરવાનુ કાંઈ મળે નહીતો રોજાલીનો આસરો લીએ.

ગરીબોને જે મદદ કરતી હતી તેથી કેટલાએક ઘરમાનુ તવગરો તેને કેહતા હતા કે અમારી મદદની જરૂર પડે તો લેવાને ચુકવુ નહી તેથી રોજાલીથી જારે પોતાને મદદ કરવાનુ નહી બનતુ હતું તારે બીજાઓને સુભ કામમાં સામેલ કરતી હતી. એક વખત એક ગરીબ આદમી અતીશે દુખમાં તેની આગળ આવીને બોલીઓ "બસ મારી કમબખતી, મારો ઘોડો મરી ગીઓ અને મારી બાએડી તથા છોકરા ભુખે મરવાના જે ધંધામાં હું છેઊં તાહા ઘોડા વગરે કેમ ચાલે?" રોજાલીએ તેને ઘણો દીલાસો આપીઓ પણ તેથી અસર થાઈ નહી. તે બોલી "ખોદા ઊપર વીસવાસ રાખ અને જાઈને બંદગી કર, હું તારે વીશે કાંઈ કરશ, બે દાહાડા રહી પાછો આવજે" તે જતો રહેઓ અને રોજાલી પોતાના એક તવંગર દોસત પાસે ગઈ અને કહેઊં કે "તમોએ મને જણાવીઊં હતુ કે ગરજને વખતે હું આઊં, હું અવે આવીચ." તેને કહેઊ "શું કરવા આવીઆચ" "મને ઘોડો જોઈએચ" "મારા તબેલામાંથી લેઓ" "તેવો ઘોડો મને નથી જોઈતો મને એવો ઘોડો જોઈએચ જે ઘણો ભાર ખેચે તેવો" "મારે હીસાબે વેચાતો લેવો" રોજાલી તુરત તાહાંથી ઊઠી અને ભલા કાંમમાં ઢીલ નહી કરવી એવુ જાણી એક ઘોડો ખરીદ કીધો. બીજે દાહાડે તવગરે તેને પઈસા આપીઆ અને ગરીબ ઘોડો લઈ ગીઓ

ગરીબોને જારે ઘણી તંગી પડે તારે થાક એમ કેહ કે અવે બે ઊપાએ રહેઆછે. એકતો નદીમા પડી ડુબી મરીએ, નહીતો રોજાલીનો આસરો પકડીએ. અગર જો કોઈ રોજાલી પાસે ઊછીનું વાએદાસર લેઈ જાઈ પાછું નહી આપે અને તે વીજીની કોઈ એઆદ દેવડાવેતો તે કેહતી હતી કે બીચારાઓને પાછુ આપવાનુ બનતુ નહી હશે. તવંગરોની મદદ તેને મલતી હતી તે સારૂં તે તેઓની ખુશામત નહી કરતી હતી. તે કેહતી હતી કે તમો કાંઈ મારી ઊપર ઊપકાર નથી કરતા, તમુને મારો ઊપકાર માનવો જોઈએ કે હજારોમાથી મેં તમુને સારૂં કામ કરવાની તક આપી.

રોજાલીનુ ઘર એક ગરીબ મોહલામા હતું પણ તે જગાએ તવંગરો અને કાબુવાલા આવતા હતા. એવું બને કે માંદીએ ફરનારી ઓરતોને ભીખારી અને

શાદીની શીખાંમણ.

મનુશ વચતુના દીકરા એક બીજાનાં હાડ
કે શરવેની ઓતપંતીનુછે એકજ જાહાડ;
લાગે દુખવા માણશનુ એક હાડકું જારે
પાંમે દુખ તે શરીરનાં શઘલાં હાડકાં તારે;
મનુશ જાતનાં દુખમાં દુખી તું નવ બેલાએ
નામ તારૂં તે મનુશ કરી દઈ નવ પેલાએ.

લખી ગએઆછે પેહરાંજ ગોરની ગોરપર તો
શખાવતનો હાથ ભલો જોરાવર બાજુ કરતાં.

અરે ભાઈ ખોદાની રજાબંદીને તું ધર
અરે બંદા તું માલ ખોદાના આસરાપર.
છે ઉંધા ભાગ્યેગનો આ જગતમો તે નર
જે તેની દરગાહથી ફરાવે પોતીકું શર.
શું રથી જો આકાશને પાતાલનો દાદાર
તે એક વીના બીજો તુને નથી મલનાર.

પાહાડનાં ખોહમો વાઘ ભરાઈ બેઠો શું ખાએ
પાછલ પડેલો માંનવી તે કાંથી ખોરાક પાએ.
કરે તું પોકાર જારેકે તુજ ઘરમો ભરાઈ
બની રેહ હાથને પગ તારા કરાલીઆ શાઈ.

(૨૦ મ૦ ની ગુલેસતાન)

બાલકોને નીશાલે પેહેલવેલાં ધામ ધુમથી બેસાડેછે તે વખતે ગાવાનું

ગીત.

"આ મેરૂં ગુંથા ગુલનું" એ રાગનુછે.

કુંવર ચંચલ થઈ ગોદલે ચહેડ્યા
દેખી માતાનો હરખ નમાએ, નીશાલે કુંવર ચાલેઆ.
દીલમાં દુશમનને ધાસકા પડ્યા,
સરવે વાલાં શગાં હરખાએ. નીશાલે—૧
કુંવર તેણે શ્રીફલ લીધું હાથમાં
ઘરીઉં છતર ઘવા શીરછાંએ, નીશાલે.
દોડે કુટંબી આવેઆં સહુ સાથમાં
જોતાં કસુર રહી નહી કાંએ. નીશાલે—૨
વાજે તરાંસાંને તરાંબાલુ ગડગડે
માતા મોડખરી ગીતગાએ, નીશાલે.
હઈડે કુંવરને હરખ ઘણો ચડે
કરવા અબેઆસ આતુર થાએ. નીશાલે—૩
જીરે હું તને માલીડા વીનવું
મારી શેરીમાં ફુલડા વેરાવ, નીશાલે.
એક છોગલું લાવ્ય ગુથી નવું
મારા લાડકડાને ઘરાવ. નીશાલે—૪
ભલે લાલ ખરાદી તું આવીઓ
લાવીઓ પાટી રચી નવરંગ, નીશાલે.
સોની ખડીઓ બનાવીને લાવીઓ,
લાવીઓ લેખણ જડીએલાં નંગ, નીશાલે—૫
જીરે મેતાજી તમને હું વીનવું
રૂડી જાજમો લેઈ પંથરાવો, નીશાલે.
બાંધી ચંદરવા જમરૂખ બાંધવું
મોટા દાગના તકતા મંડાવો, નીશાલે—૬
કુંવર બાલક જવે બીરાજશે
જેવો તારા મંડલ મધે ચંદ, નીશાલે.
કુંવર મધુરા મેઘની પેઠે ગાજશે
શુણતાં સરવને થાશે આનંદ, નીશાલે—૭
ભણશે આંક કુંવર ભલી ભાતથી,
લખશે અખશર મોતી સમાન, નીશાલે.
સઉનાં મન હરશે મીઠી વાતથી,
ઘણાં મલશે મેતાજીનાં માન, નીશાલે—૮
જોડીઆ સાથે ગીતરતા જોડશે,
સઉમાં વાખેણી પામશે લાજ, નીશાલે.
કુંવર ભોલપણું ભરમ તોડશે,
સમજાવી સુધારશે આજ, નીશાલે—૯
દીસે ચંચલ ચતુર શીરોમણી,
સરવે નીરખી કહે નરનાર, નીશાલે.
લાગુશે ભાવેથી વીદીઆ અતી ઘણી
એના એવા દીશેછે આચાર, નીશાલે—૧૦
ભણી ગણીને દેશાવર શોવશે,
થાશે પરથવીમાં પુરૂશ પરખીઆત, નીશાલે.
ખરેખાત હુંનર ઘણા ખોલશે,
સુ વીસતારશે વીશવમાં વાત, નીશાલે—૧૧
રૂડા ગરંથ છપાવશે તે વલી,
મોટા કવીઓ કેરાં થશે કામ, નીશાલે.
એવો પુરૂશ પરાક્રમી સાંભલી
દીલમાં હરખશે દલપતરામ, નીશાલે કુંવર ચાલીઆ—૧૨

ને હાતે; અથવા ખોદાએ તમને એકુ ચાકર આપેઓ હોએતો તેની પાશ તે ચીજોની તઈઆરી કરી રખાવો. હું જો મારા વખતસર નહી ઊઠેઓ તો તેનું કારણ જો મારી આલસાઈ હોએતો મને જેમ બને તેમ સમજાવી, નહીતો પછી વલી ધમકાવીને ઊઠાડો, અને મારા વખતસર બાહેર જવાને સઘલી વાનેની સગવડ કરી આપો. જો તમને છોકરાં હોએતો તેની તજુમલ વીશે તમને જેમ બને તેમ સારી પેઠે ખબરદારી રાખવી જોઈએ, અને એવું નહી થાએ કે તે બચાંઓની અલજાડનું કાંમ તમારા ખાવંદ ઊપર આવી પડે. મહને ખબરછે કે કેટલીએક બાઈઓ પોતે આલશુની મોઆફક એક ઠારે બેશી, અથવા સુઈ રેહી, બચાંની ચાકરી પોતાના માટીની પાશે જુલમ જબરતીથી કરાવેછે. માટી બીચારો નમાનો, દઆલુ અને ભોલો હોએતો તે પોતાની બાએડીનું મન રાખવાને તેવુ વહીતરૂં કરેછે, પણ એ એક વાજબી રીતે જોતા અણઘટતું છે, કે તે બીચારો બાહેરનું વહીતરૂ કરી, આખો દાહાડો એણીગમ પેલીગમ ભટકીને થાકી લુસ થઈ આવે, તેને મદદ કરવાને બદલે ઊપરથી તેની બાઈડી ઊલટી તેની ઊપર વધારે બોજો નાખે. "જરા કાઊને લેઓતો—જરા એને હીંચ તાણો—જરા પીવીને પાણી પાઓતો"—એવી એવી બેસીને બાઈ ટેકરાઈ કરે અને પેલો બીચારો રાતના આશાએશથી હુગાવાને ઠેકાણે પોતાના બચાંને હીંચ તાણતો તાણતો બેજાર થાએ, તેના પાંખરા દુખી આવે તોબી તેની કઈ કદર તેની બાએડીને આવે નહીં; તારે અવે વીચાર કરો કે એવી બાએડી પાશેથી સુખ અને આરામ મેલવવાની શું ઊમેદ. એવી બાએડીનો કોઈ ફરાઊ મરદ ગુશે થઈ ઘેરમાંથી નીકલી રોજ બાહેર જાએ એમાં કઈ નવાઈ જેવું નથી. વાસતે બાએડીને લાએકછે કે પોતાના ખાવંદને એવી વાતની ભાજગડમા પડવાથી જેમ બને તેમ મોકલો રાખે. કોઈ દઆલુ બાપ ખાસુખા એવી ભાંજગડ ખાસુખા પોતે લેવાને ઈનતેજાર હોએછે, પણ તેવા મરદને મીઠા સબદથી તેની બાઈડી એમ કેહ કે એ કામ મારૂંછે, તમે તજદી નો લેઓ, અથવા હું કાંમ કરતાં કઈ બાકી રહી જતું હોએ તોજ તમે હાત નાખો તો બેહતર, એવી લાએક સીકામણથી ખચીત મરદ પોતે એ કામમા વધારે વચમાં નથી પડનાર.

બીજું,—બાએડીઓને લાએકછે કે આખો દીવસ તેઓને જે ફરસુદ મલેછે તે વખત પોતાના ધણીના ઘેરની ખબરદારી—પોતાનો સામાન સુઘડ સાફ રાખવાની તજુમલ રાખે. માણસો પાસે એ વીશે મેહનત કરાવે એટલુંજ નહી પણ પોતે જાતે કેટલીએક તેવી નાજુક વસતુઓ સાફકરી ઘેરને તથા તેમાના સર સરનજામને દીવાની જોત જેવા રાખે. એ પરમાણે સફાઈ રાખેઆથી ધણીને જેઆરે કોઈબી ચીજની જરૂર પડેછે તારે તેને તે તુરત મલી આવેછે, એટલુંજ નહી પણ તે સફાઈ ભરેલી હોઆથી તેની ઊપર ખરચેલા પઈશા નકામાં પડેલા નથી ગણાતા. ઈંગરેજોની જે સુઘર વાપરનારી અને ઊદીઓગી બાઈડીઓ છે, તેઓ પોતાના ઘેરની એક જીહીણી ચમચી વટીકની રોજ તપાશ રાખેછે. આપણો આગલો ગવરનર લારડ ફાકલાંડની બાએડીને વીશે કેહેછે કે તે રોજ સહવારના બબરચીખાનામાં જઈ પોતે નજરે નજર ચોકસાઈ કરતી હતી કે રાંધવાના વાસણો સાફછે કે નહી, ચમચ, તવાથા, કરછી, ચીપીઆ, અને એ વીગરે બીજો સામાન સાફ સફાઇ ભરેલોછે અથવા નહી. તેજ વખતે, રાંધનાર બાવરચીઓ પોતે સફાઈ ભરેલા, સાફ હાતથી કાંમ કરેછે કે નજીશાઈ વાપરેછે, એ વીસેની ચોકશાઈ રાખતી હતી. તેઆર પછી પોતાના ઘેરની અંદરનો સામાન પોતાને હાતે, તથા માંણસો પાશે સાફ કરતી અને રખાવતી હતી, જેથી તે બાઈના ઊદીઓગ વીસે સઘલા ઈંગરેજોમાં તારીફ થઈ રહી હતી. વાસતે ઘેરની જતન, તથા તેમાંના સામાનની જતન, ઓરડા સાફ રાખવાની અથવા રખાવાની જતન, સામાન સઘલો બરોબર ઠેકાણે ગોઠવેલો રાખવાની જતન કરવાની દરએક બાઈડીની ફરજ છે, અને એ પરમાણે કીધાથી તે ખચીત પોતાના ધણીને ગમતી થઈ પડવાની, એ વીસે અમે નચકો લખી આપવાને તઈઆર છઈએ. પણ જુઓ આપણી બાઈડીઓમાં એકુજ એવી મલી આવશે, જેમા એવા ઊદીઓગની કઈ પણ નીશાનો દેખાએ આપણા ઘેરમાંના સામાનનો ગોઠવનાર કોણ. નહી, ઘેરધણીઆની. હમાલો, ચાકરો, અને તે જો નહી હોઆ, અને ધણી બીચારો ગરીબ હોઓતો તે પોતેજ બધું કાંમ કરનાર, -ટેબલની ઊપર ધુલ ચહડેલી, ખુરશીની નેતર તુટી ગએલી અને તેમા વલી હજા

રો માંકડ, ઓરડામાં એક્કુ કાચ હોએતો તેના ગલેફની ઊપર પડેલી ખાંડીબંધ ધુલ અને કચરો, અને તેની સાથે સોબામાં પડેલા ખરડેલા પગના આબેહુબ નમુના, ગલેફના આગલથી તથા પછવાડેથી ઊડતા ઊડતા વાવટા. પેટી ઊપર છોકરાંની નજીસી. આખે ઓરડે કરાડીઆઓએ જેટલાં જોઈએ એટલાં પસારેલાં જાલાં, કસારીઓએ પોતાની રેવાની જગા કબટની પછવાડે અથવા ખુણામાં કીધેલી, તે એટલી કે તેઓનુ ખાનદાન વધી ગએલું. જો ધણી ચોપડી વાચનાર શોખી હોએતો તેની ચોપડી તથા કાગજોનું કઈ ઠેકાણુંજ નહી. તે બીચારાના કાંમના કાગજોઆને ધડી છોકરાંઓએ તેના પડા બનાવેલા, અથવા પાણીએ કરીને તેના કટકા હવાલે ચોહારાડેલા. ધણીએ મુકલેલો ઘેર ખરચનો આંકડો જે જાલવી રાખવા બાએડીને આપેલો તે આંકડાની ઊપર બાઈએ પોતાની રેશમની દડી વીટારેલી, અને તે આંકડાની ધણીને જરૂર પડતાં બીચારા પાશ આખી પેટી અને ખાના, અને વકીરા સોધાવવા. ખાવા પીવાના વાંસણો જો ચાકર સાફ કરે તોજ, પછી તેમાં ખાવાનું જોઈએ એવા સવાદનું થાએ. કસંનું થઈઊતો બેચાર ગાલ ચાકરને દઈ મુગા રેહવું—છેલુ પોતાના બીછાનાની ચાદર ઊપર બચાં છોકરાની ખરાબીના ધાબાં અને ફુરતીનમાં માંકડની પાંજરા પોર, ધણીને રાતના નચીતથી હુંગ આવવાને કીધેલી। એવી એવી બે પરવાહી, અને નજીસાઈ વાપરતી ધણી બાઈડીઓ મલી આવશે. તેની સાથે વલી ઘેરની જતનતો નહીજ પણ પોતાના બદનની અને કપડાની બે પરવાહી એટલી કે તેનું સું બએઆન કરીએ. જો બાઈ તપકીર લેનારી હોએતો, છ ફુટ દુરથી તેવણની ચોડી તંબાકુના વાસ ભરેલી, જે ચીજ [illegible] જેમસે તોહાં પોતાની તપકીરનો વાસ મુકી [illegible] તેમ અમ તા કઈ [illegible] રાખતાં હશે, [illegible] તેઓના [illegible] ઓ તેને [illegible] ન ગીતે [illegible] હોણું સાફ [illegible] જોઆ રાખેછે તે ચોપારી— [illegible] છે. જે કપડું ઓ ખડી અથવા [illegible] સુવા—એલચી, બેઆની અથવા [illegible] લી અથવા કાચી જાવનારી એક [illegible] એકુબે અરધી, રંવાર છડાછડ તેમાંજ [illegible] કંડાશો ઊપ [illegible] ભાગ વા

ગએલો, અથવા તરતનું ખાઈને હાત નુ કે તે રૂમાલમાંથી ગંધાતો વાસ નીકલનો ણામાંથી, તથા બાલમાંથી એવો ખરાબ તોકે તેથી ધણીને એકાદી વેલા ખરેજ ક જેઆ વગર નહી રેહે. કેટલીએક બાઈ સાવક લોકની કાણી પોતાના માંથામાં જુખને પાલવા એક નાહાના જેવો માલો રાં તે જુ જારે કડે તારે બાલ છુટા મુકી ટાર લઈ ખવડ ચવડ કરવા પડી ગએલા. બાએડીઓ શું પોતાના ભરથારને ગમ[illegible]ની. કદી નહી. વાસતે સુગરાઈ જો[illegible]ર અને સર સરનજામની રાખવી બા તેવીજ ફરજ પોતાના બદનની અને ના બચાના બદનની, અને જરૂર ધ[illegible]ણીના બદનની પણ સફાઈ વીશે વારૂ[illegible]પવું જોઈએછ.

છેલું બાએડીએ પોતાના ધ[illegible] રીતે પોતાની અકલની શકતી [illegible] જેવા ચીકન—પઈશા મુકવાની ન[illegible] રૂમાલ ઊપર તેના નામની નીશા[illegible] પર તેવાં ખુશનુમાં ચીકનો—[illegible] રીગીરી, વાસકુટોના કાપ કાપ[illegible] અને હાતની હુશીઆરી બતલાવી તેવા શી ઊતપન કરવી જોઈએછ. જો ધણી [illegible] વાનો શોખ રાખતો હોએતો તેવી [illegible] આ પોતાની અકલથી જોડી, અથવા થી વાંચી તે પોતાના ધણી આગલ દીલ એવે રાગે ગાઈ જણાવાની તઈઆરી કરીએ, કે જેવો માંદી બાહેરથી ઘેરમાં આવે સાથે બેસી અરધો કલાક તેનો જીવ આ કરવાને બની આવે [illegible] ધણીનું બએઆન [illegible] છે, એ વાત સાંભલ[illegible] નથી [illegible] જો ઊપર જણું. એવી રીતે [illegible] દઈ [illegible] કોઈબી બાઈએ ધ્યાન મા હાચાડી પરમા[illegible] ઊપર [illegible] પોતાના ધણીની વાહાલી [illegible] ઈ પછી [illegible] દઈ શક નથી. તપાસ કરવાનીજ, ખોટીછે, અને જે કોઈ તપાસ કરી જોશે તેને ફતેમ દી મ[illegible] આ વગર નથી રેહવાની.

ઓરતોની ખુબ સુરતી.

જુદાં જુદાં લોકોમાં અને જુદાં જુદાં દેશોમાં જેમ બીજી સઘલી બાબદોમાં જુદાં જુદાં મતો હોએછે, તેમજ ખુબસુરતી વીશે પણછે. અરબસથાન માહેલી ઓરતો ખુબ સુરત દેખાવા માટે પોતાનાં આંગલાં અને અંગોઠાને મેદી લગાડી લાલ રંગેછે, તેઓ નાંભવાં કાલાં કરેછે, અને હોટને બલું રંગ લગાડેછે. ઈરાનેમાં એવી ચાલછે કે ઓરતો પોતાની આંખની આસપાસ કાલા રંગનાં સરેટા પાડેછે, અને ગોહોડાં ઊપર તરેહવાર આકારો રંગથી પાડેછે. જેપાન માહેલી ઓરતો પોતાના દાંત ઊપર સુનાનો દોર ચડાવેછે અને હીંદુસથાનમાં કેટલીક ઓરતો દાંતને લાલ કરેછે. ગુજરાતના લોકો દાંતના પારાને કાલા કરેછે. હાટેનટાટ ઓરતો પોતાના આખાં શરીર ઊપર કાલા અને લાલ રંગના પટા ચીતારેછે. ગીરીનલાંડ માહેલી ઓરતો પોતાના ગાહાડાંને બલુ અને પીલા રંગથી રંગેછે, તથા દોરા ઊપર મેસ લગાડીને તે દોરો પોતાનાં શરીરની ચામડીની માહેથી આરપાર બાહાર ખેંચી કાહાડેછે, જેથી ચામડીની અંદર પેલી મેસ રહેઆથી ચામડીની ઊપર કાલી રેખા પડેલી દેખાએછે. હીંદુની કેટલીક ઓરતો કેતર, હલદ અને ઘી તરણ પદારથોની એક મેલવણી કરી તે મેલવણ પોતાને શરીરે ચોપડેછે,જેથી તેઓ વધારે ખુબસુરત દેખાવા માગેછે. પાસીફીક તથા હીંદુ માહાસાગરમાં જે જે ટાપુ માહેલા મરદો અને ઓરતો ખુબસુરતી મેલવવાને માટે પોતાના ગાહોડાં ઊપર, હોટ ઊપર અને શરીરના દર એક ભાગ ઊપર તરેહવાર રંગો લગાડેછે, તેમાં ઊપર જણાવેઆ પરમાણે શરીરની ચામડીમાં દોરો ભોકીને તે એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે ખેંચી કાહાડેછે. નીઊહલંડના લોકો પોતાનાં શરીર ઊપર સીપથી ગાહોટા ઘા કરેછે, અને તે ઘાને અનામત જેમના તેમ કેટલાક દાહાડા સુધી રેહવા દીએછે, એટલે છાગરા અથવા ડાઘ સુકાઈ જાએછે. એવી રીતનાં શરીર ઊપર રહેલા ડાઘમાં ખુબસુરતીછે એવું તેઓ સમજેછે. એ લોકોમા ખુબસુરતી મેલવવાની એક બીજી પણ રીતછેકે બચાંનો જનમ થએઆ પછી ડાબા હાતની છેલી આંગલી બીજા સાધા આગલથી તોડી નાખેછે, અને છેલી આંગલી નાહાની છતાં તેને છેકજ બેટકાં જેટલી કરી નાખેછે. અને જેની આંગલી આ પરમાણે તોડી નાખેલી હોએછે, તથા જેનાં શરીર ઊપર આગલ જણાવીઆ પરમાણે ઘા કીધા હોએ તે ઘણું ખુબસુરત ખપેછે. ઈઊનાની ગરંથકારો કેહેછે કે આગલા વખતના ઈરાંની લોકો (કેઆની) માં એવો વીચાર હતો કે જેનું નાક ગરૂડની ચાંચના જેવું અણી આગલથી વાંકું થએલું હોએ તે રાજા થવાને લાએક, અને તેજ ગાદી ઊપર બેસી શકે. સુમાતરાની ઓરતો બને તેમ પોતાનાં બાલકોનું,બાલપણમાંથીજ નાક દાબી દાબીને ચપટું કરવાની કોશેસ કરેછે. ઓરીગન, સુમાતરા અને આરાકાન માહેલાં કેટલાંક જંગલી લોકો બાલકોના માથાની ખોપરીને હંમેશાં દાબતાં રેહેછે, કે જેથી તે ખોપરી દબાઈને ચપટી થાએ, અને એવું થએઆથી તે માણસની ખુબ સુરતીમાં વધારો થાએછે એવું તે જંગલીઓ માનેછે. હાલના ઈરાની રાતા અથવા સોનેરી બાલનો ધીકાર કરેછે, અને જેઓના શરીર ઊપર એવા બાલ હોએછે તે બદ સુરત ગણાએછે, પણ તેથી વીરૂધ તુરક લોકો લાલ બાલવાલાં માણશોને ઘણોજ ખુબસુરત ગણેછે. ચીનમાં ગોલ નાહાની આંખ વધારે પસંદ પડેછે, તાંહાંની નાહાની છોકરીઓ હંમેશાં પોતાનાં ભવાં તુપી કાહાડેછે કે જેથી આંખ ઊપરનાં ભવાં પાતલાં પણ લાંબાં પરીદાર દેખાએ. ચીનમાં કાંઈ આટલીજ ખુબસુરતી ઊપર આધાર નથી, ચીની ઓરતની મોહોટી ખુબસુરતી તેના પગછે, જે ચીનીના પગ નાહાના અને સાંકડા હોએ તે ચીની ખુબસુરત ગણાએછે, માટે એ ખુબસુરતી આપવાને ચીની ઓરતો પોતાને પેટે અવતરતી છોકરીના નાહાનપણમાંથીજ પગો પાટાએ બાંધીને નાહાનાને નાહાનાજ રાખેછે. બાલકના પગ કુમલા હોએ તારથીજ તેને એ પરમાણે બાંધી રાખી વધવા દેતાં નથી તેથી ચીનીઓને આગલ ચાલતાં બહુ અડચણ ભોગવવી પડેછે. શરીરનાં પરમાણ પરમાણે પગ ન હોએ આથી ચીનીઓથી બરાબર ચાલી શકાતું નથી, અને રસતામાં ચાલતાં તેને ઠોકરો ખાવી પડેછે. પગ નાહના રાખવાનીજ ચીનીઓ તજવીજ કરેછે એટલુંજ નહી પણ પગનાં (અંગોઠા વગર બીજાં) ચારો આંગલાંને દાબી દાબીને તેમને તલીઆં સાથે વ

જાણનારા રદ કરેચ. વાંદરાને ચોપગુ જાનવર કેહવાએ નહી. તેને ચાર હાતનું જનાવર કેહેતો ચાલે.

પુછડી વગરના વાંદરા ઊભા માણસની માફક ચાલેછે, તેઓના પગને ટેરાં હોએછે અને હાતપગ માણસ જેવા લાગેછે. તે સાથે એ વાંદરાઓમાં સમજ વધારેછે અને કેલવીઆ હોએતો સુધરેલા માણસની માફક કેટલુંએક કાંમ કરેછે. એ વાંદરાઓનો ખોરાક ફલ, કન તથા ફુલની કલીઓછે. તેઓ નાહાના અલસીઆ પણ ખાએછે અને પખશીઓના માલામાંથી ઈંડાં અને પીછ નહી આવેલાં પીલાં પણ ખાએછે. તેઓને કેદ રાખી રાંધેલું ગોશત ખવડાવેચ તો તે પણ ખાએછે. તેઓ દુધ અને પાણી પીએછે અને જો દારૂ આપીઓતો પેહલાં લેતા નથી પણ એક બે વખત ચખાડીઆ તો પછી છાકટાની માફક દારૂની મજાહ લીએછે. પુછડી વગરના વાંદરાની તરણ જાતછે. ચીમપાનજી જેનુ ચીતર હીંઆં આપીઊંચ, ઓરાંગ ઊતાન અને ગીબન.

સઊથી ઊંચો વાંદરો ચીમપાનજીછે અને તે આફ્રીકાનો રેહવાસીછે. સતરમી સદીનો એક સેલર કેહેછેકે એક ચીમપાનજી બે માનસને મારી શકે એવોછે અને કોઈ વખતે સીદીઓના પોરીઆંઓને લેઈ જાએચ. જારે એક વાંદરો મરી જાએચ તારે તેના સાથીઓ તેને એક હલાએલી જગો ઊપર લેઈ જાઈ તેની ઊપર પાતરાં અને ડાલી મુકી ઢાંકી નાખેચ. લફતેનેનત માપીઊસ ૧૭૮૮ માં કેહેછે કે ચીમપાનજીઓ નાહાની જુપડીઓ બાંધેચ અને તેમાં માદા તથા બચાંને રાખેચ, પોતેતો ખોલલી હવામાં લેટેચ. જોએક જણને ગોલીથી મારી નાખીઆ હોએતો બીજા મારનાર ઊપર તુટી પડેચ અને તેને બચવાનો ઊપાએ એજ કે બંદુક નાખી દેવી. વાદરાંઓ સંમેખાર બંદુક ઊપર કાહાડવાના. લફતેનેનત સેવ્રરસને ખબર મલી હતી કે એ જાતનો વાંદરો નવ વરશ વેરવ પેચ અને તે ચારથી તે પાંચ ફુટ ઊંચો થાએછેઅને તેને ઘણો જોર હોએછે. "તેઓ ટોલા બંધ થાઈને ફરેછે અને હાતમાં લાકડી રાખેછે અને લાકડીનો ઊપીઓગ પણ સારી રીતે કરેછે. તેઓ હમેશ સાવધ રેહેછે અને કાંઈ નવું જોએશે કે તે માણસ બીધો હોએ તેવી બુમ પાડેછે અને તે આવાજ ચેતવણીનો પણ જારે તેઓ બુમ પાડેછે તારે કુતરાં ભુકતાં હોએ તેમ લાગેછે. ચીમપાનજીને ઈંગલંડમાં રાખીઓ હતો તે જારે આજારી પડતો હતો તારે પોતાનો વઈદ શું કરતો હતો તેની સમજ રાખતો હતો. વઈદ આવે કે પોતાનો હાત બાહેર કાહાડી તેને નાડ જોવા દીએ અને પોતાનો ચેહરો કુમલાવી નાખે. ચીમપાનજી જારે કુમલી વએનો હોએચ તારે ગરીબ દેખાએચ પણ જારે મોટો થાએચ તારે હઠીલો અને ઘાટકી થાએચ. એ પોતાના પગથી પણ ચીજ પકડેચ અને કોઈ વખત એક લાકડી ઊપર જેમ પખશી બેસે તેમ લાકડીને પગે ધરી પોતાનુ બદન આગલ પાછલ નાખેછે.

ઓરાંગ ઊતાન નામનો વાંદરો બારનીઓ અને સુમાતરાના તાપુમાંછે. એ વાંદરાનો એક નમુનો મુમબઈમાં પણ આવીઓહતો અને તેને પાંજરામાં રાખેલો હતો. ઓરાંગ ઊતાન એ નામ મલાઈ લોકોએ આપીઊંચ અને તેનો અરથ "જંગલનો માણસ" થાએછે. એ વાંદરો ચારથીતે પાંચ ફુટ ઊંચોછે. એના ગાલ આગલ એક ગાંઠ અને એના હાત એટલા લાંબાકે પગને પુગે. ઓરાંગ ઊતાનબી ચીમપાનજીની માફક સીખી શકેચ પણ બીજાજ ઘણો અલાગીઓ અને ચીડ પણ ભારી. એ વાંદરો પોતાના કુતંબ સાથે એકલો જાહાડ ઊપર રેહેછે. બારનીઓના આદમી એ વાંદરાથી ઘણા બીહેછે, કેહેછે કે તે કોઈ વખત એકાએક આવીને ઓરતને પકડી પોતાને ઠામે લેઈ જાએછે." દરએક વાંદરો પોતાનુ કુતંબ જાલવીને રાખેછે અને કુતંબને સારૂં ભારે બલતવારીથી લડેછે. કપતાન હાલ કેહેછે કે એક વખત અમોએ એક ગોલીથી વાંદરીને જખમ કીધો, તેને પોતાનો બંચાવ ન કરતે પોતાનાં બચાંને ઊંચકીને એક ઊંચા દરખત ઊપર મુકીઊં અને પોતે દુશમનની આગલ ભએ વગરે ઊભી રહી જોએઆ કીધું કે મારૂં બચુ સલામત નાહાસી જાએચ કે નહી. ઓરાંગ ઊતાન અને ચીમપાંનજી આપથી બહુ બીહેછે. ઓરાગ ઊતાન એટલો કેલવાએચ કે તે ટેબલ ઊપર બેસી ચમચાએ પોતાનો ખોરાક લીએચ, તમલેલમાં પાણી પીએચ, પોતાનુ બીછાનુ પાંથરેચ, બારણાને કલ્લ દીએચ અને કલ ઊઘાડેચ અને ઘણાએક બીજા કાંમો સારી સમજથી અને બરોબર કરેચ.

ગીબન નામના વાંદરા નાહાનાછે પણ તે એ

તાને તાબે કરી લીધો. આ પરમાણે કીધાથી તથા
બીજાં કેટલાક લોકોની તેને કુમક મલીઆથી તણીએ
આશપાસના ગામડાં માહેલાં બીજાં લોકો, જેઓ તા
બે નહી થએઆતા તેઓ સાથે લડાઈ શુરૂ કીધી; એ
લડાઈમાં એ ઓરત ફતેહ પામી તેથી તેને એટલોતો
ગૂરવ થએઓકે લાગલી તે પોતાને મંગલ નામના દે
વતાની છોકરી સમજવા લાગી. એ ઓરતે એવા થો
ડાક પરાકરમો પોતાની સાથની બીજી ઓરતોની મા
રફતે કીધા અને પોતાની પરજાના સઘલા મરદોને એ
વો હોકમ કીધો કે તેઓએ ઘરમાં ભરાઈ બેસીને ઘર
બેટલાનાં સઘલાં કામોજ, જેવાંકે ઊન પીંજવુ, શીવવું
સાધવું, રાંધવું વગેરેનાં કામો કરવાં. તેણીએ પછે
પોતાના દેશને માટે કાએદા બાંધીઆ તેમાં સાફ એવા
કાએદા કીધા કે લડાઈ વગેરે મોહોટાં કામોની સઘલી
ચીંતા અથવા કાલજી માતરે ઓરતોએજ રાખવી, અ
ને ઘરબારના સઘલાં નજીવાં કામોમાં તેઓએ પડવું
નહી પણ તે સઘલાં કામો ઘરમાં રહીને મરદોએ કર
વા. એ રાજની ઓરતોએ એવી એક જુકતી કી
ધી કે તેઓને પેટે જે છોકરો અવતરે તેના હાત તથા
પગ મરડી મોલીને તથા બીજી ઈલીકતીઓ કરીને
બાલપણમાંથીજ નબલા તથા નકામાં કરી નાખવા કે
જે, એઓ ઊમરે પુગે તારે તેઓથી કોઈ તેવાં કામો
બને નહી, અને તેઓ ઘરમાંજ રેહ તથા સઘલાં
ઘરનાં કામો કરવાની તથા લડાઈ કરવાની તક
ઓરતોનેજ મલે. એ પરમાણે એક તરફથી છોકરા
ઓને નબલા કરતી હતીઓ તથા બીજી તરફથી એ
ઓરતો પોતાને ઘેર અવતરેલી છોકરીઓની જમણી
છાતીઓ બાલપણમાંથીજ બાલી અથવા ડબારી ના
ખતી હતીઓ કે જેથી આગલ ચાલતાં જારે તે
લડાએક ઓરતો થાએ તથા લડાઈ કરવા જાએ
તારે તેઓને એ બાઈઓથી કાંઈ અડચણ ન થાએ
લડાએક ઓરતોનું નામ જે "આમે જોનસ" કરી
કેહેવાએ છે, તેએ ઊપરથીજ પડીઊં છે—એ ઓરતોને
સરદારી ચલાવનાર રાણી જારે પોતાના લડાએક
પરાકરમો તથા બાહાદુરીથી વખણાઈ ગઈ તારે તેણી
એ થરમોડાન નદીના મુખ આગલ એક મોહોટું શહે
ર બંધાવીઊં, અને એ શેહેરમા એક ઘણોજ રોણક
દાર તથા સુંદર મેહેલ કગાવીઓ એ ઓરતે સઘલી
લશકરી કવાએદ તથા લશકરી કાએદા એવીતો અછી
રીતે લાગુ પાડીઆ હતા તથા સઘલો બંદોબસ્ત એ
વોતો કરીઓ હતો કે જેથી એ રાજને બીજાં આસ
પાસનાં રાજો આવી મલી ગએઆં, તે છેક એટલે દુ
રથી લોકો આવેઆંકે "ટનેઅસ" નદી આગલ રેહે
નાર લોકો પણ આવી એ રાજ સાથે જોડાઈ ગએ
આં. આ પરમાણે શેહેર વસાવેઆ પછે એક લડાએક
પેહેલવાન તરીકે એ ઓરતે પોતાના બીજા દહાડા
ગુજારેઆછે—કેટલીએક લડાઈઓ કીધી, જેમાં ઘણી
જ બલતવારીથી તથા બાહાદુરીથી એ ઓરત લડીછે
એ ઓરતની પાછલ તેની જગા ઊપર તેની દીકરી
આવી, એ દીકરી વીશે પણ એવું કેહેછેકે તે પણ પો
તાની માના જેવીજ સઘલી પરકારે શુરી હતી, અને
કેટલીક વાતોમાંતો તે પોતાની માના કરતાં પણ સર
સ ઊતરતી હતી. એ ઓરતે પોતાને અસતક રાજ
આવેઆ પછે એવો હોકમ કીધોકે જેઓને પેટે છોકરી
ઓ અવતરે તેઓને બાલપણમાંથીજ શીકાર કરવા
શીખવવાની તબે પાડવી, અને તેઓને દરરોજ લશક
રી કવાએદ આપવાનો માહાવેરો પાડવો. એ લડાએ
ક અને શુરી ઓરતે લડાઈ કરવાની કંમર બાંધીને
"ટનેઅસ" આગલનાં સઘલાં લોકોને પોતાને તાબે કરી
લીધાં એટલુંજ નહી પણ "થરેસ" માહેલા લોકોને પ
ણ પોતાને સવાધીન કરી લીધાં. એટલું કરેઆબાદ
પુશકલ લુટ લઈને તે ઓરત પાછી પોતાનાં શેહેરમાં
આવી અને તાંહાં કેટલાંક ઘણાંજ રોણકદાર તથા શુ
સોભીત દેહેડાં બંધાવીઆં. એ ઓરતે પોતાનું રાજ
ઘણીજ સારી રીતે ચલાવીઊં—પોતાની રઈઅતનાં
લોકો ઊપર દએઆ અને રેહેમ કરવા માંડી તથા તે
જાતે ઘણી નરમ સવભાવની અને મીલનસાર હતી તે
ઊપરથી તેણીએ પોતાની રઈએતના લોકોનો બહુ
પેઆર મેલવી લીધો હતો. નદીને પેલેપારના લોકો
જે એ ઓરતને આવી નહી મલેઆ હતાં તેઓ સાથે
લડાઈ કરવાને એ ઓરતે માથે લીધુ, અને એક લડા
ઈ કરીને ઘણાક લોકોને પોતાને તાબે કરી લીધા."
"આમેજોન" ના એક બીજા તોલા વીશે એજ ડાઓ
ડોરસ જણાવેછે કે "એ ઓરતો આફરીકામાં રેહેતી
હતીઓ એ ઓરતો "થરમાડાન" આગલ રેહેના
ર ઓરતો કરતા ઘણીજ અગાઊ થઈ ગઈઆછે
"લીબીઆ" ના પશ્ચમ ભાગો તરફ
વા લાએક જગાઓ હતીઓ, તાં

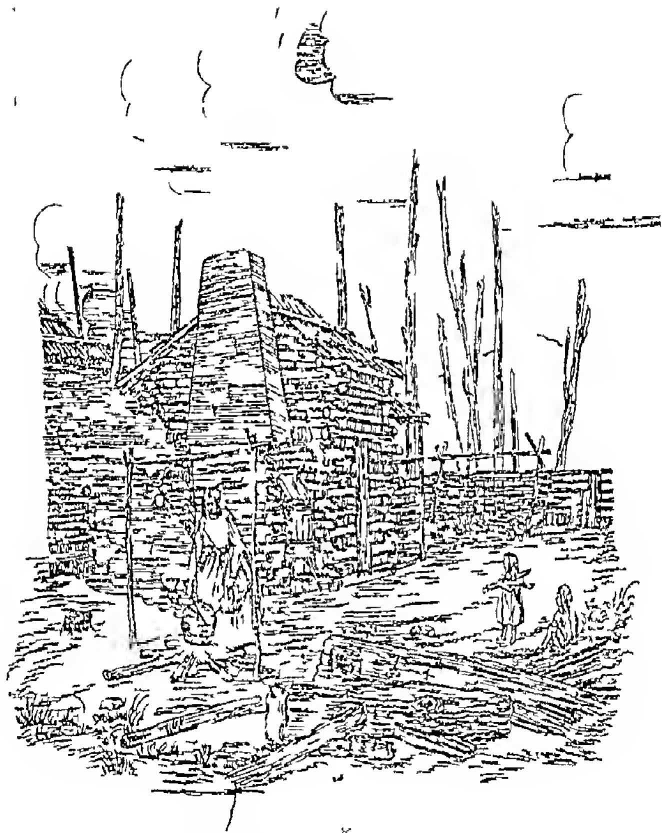
લી હોએછે કે તે એકા એક માનવામાં નથી આવતી. આપણે એવા એક ટોલા વીશે નથી સાંભલતા આજે આ પણ કાકેશસ પરવત આગલ એક એવો ટોલો વસતો હતો. અમેરીકામાં પણ એવા એક ટોલાની વસતી આગલ હતી એવું આપણા સાંભલીઆમાં આવીઊછે. તેઓએ પોતાના ટોલાનું નામ એક ચોહોટી નદીને આપીઊછે જે નદી આજે સઘલાને "આમેજોન" ના નામથી મશહુરછે.

જેવી આગલા વખતની "આમેજોન" ટોલાની અસતરીઓની બાહદુરી અને હીમત વીશે સાભલી આપણે તાજુબ થઈએછ, તેવીજ તાજુબી આજે આપણી આખ સામણે અસતરીઓની હીમત વીશે ખાલી નથી પડી. ઈઊરપ ખંડમાં ૭૦૦)વરસની વાત ઊપર જે લડાઈઓ થઈછે તેમાં અસતરીઓએ પોતે જાતે આગેવાની લીધીછે, તલવાર પકડી લડાઈની ખુનરેજીમાં હીમતથી સામેલ થએલી સંભલાઈછે. દીનની જનુનથી, તેઓએ લડાઈના મેદાનમાં પોતાના જીવની છેલી ઘડી સુધી જાંહામરદી બતલાવીછે, અને જાનની આખેરી સુધી હાતમાં શમશેર પકડી રાખી હતી. તેઓએ કીલાની નઘેબાની દીધીછે, તેની ઊપર દુશમેનો તરફથી થએલા હુમલા હટાવેઆછે, અને ઘણીવાર ફતે મંદી મેલવીછે.

"જોનડીમાંઘટ શેરટે" પોતાનું નાહાનુ પરાંત બંચાવવા પોતે ખુદ લડાઈમાં ઊતરી હતી; "મારગરેટ આનજુ" એ પોતાના નબલા માટીને લાંબી મુદ્દત તલક હીમત આપી ટકાવી રાખેઓ હતો ' અને લડાઈ કરી કેમ જીત મેલવીએ એ તેને સીકવીઊ હતું ' તેને તખત ઊપર બેસાડેઓ હતો; બેવાર બંદીખાનામાંથી છોડવેઓ હતો; અને એ સઘલું મરદાનગી ભરેલું કામ તેણીએ બાર વખત ભારી અને સખત લડાઈ કરી પાર પાડીઊ હતું. આપણું દેશ હીંદુસથાન એજ મોઆફક હીમત સારૂં વખણાએલી અસતરીઓથી ખાલી નથી. પણ જો ઓરત જાતની ખરી બાહાદુરી જોવી હોએતો તે તેનાથી થએલી મોહોટી લડાઈઓ અથવા ખુનરેજીમાં નથી નજર આવવાની. ખરીજ પેહેલવાની ખાસીએત ઓરત જાતની જોવી હોએતો તે તેના કોવલ હઈઆંમાં ભરેલીછે, જેનો એક ઘણોજ જાણવા અને ખાતરી કરવા જોગ દાખલો આપણી નજર આગલ પરખેઆત મીસ નાઈટીંગેલે બતવાવેઆછે. આમેજોનં ઓરતો તો માતરે લડાઈજ કરવાને બાહેર પડતી હતી, પણ આ ખરી બાહાદુર અસતરી મીસ નાઈટીંગેલતો એક ખુનરેજી ભરેલી લડાઈમાં રોકાએલી પોતાની સવદેશી આલમની નેગેબાની કરવાને પોતાનો જાન ભારી શંકટ અને ધાસતીમાં નાખેઓ હતો. એ બેની સરખામણી કરતાં આમેજોન ટોલાની બાહાદુરી મીસનાઈટીંગેલ આગલ ખરેખર કુચ નથી.

અમરીકાના જંગલમાં લાકડાંનુ ઘર.

અમેરીકામાં ઈઊરપીઅનો જાઈને પોતાનું સંસથાન કરેચ તે હાલના વખતમાં ઊદીઓગ અને હીમતનો એક અજાએબ નમુનોછે. ઈંગલંડમાંના માનચેસતર અથવા બરમીંગહામના સેહરમાં કોઈ મજુર અથવા કારીગર જેને ઘણા બચાં હોએ તે ઈંગલંડ છોડવાનો ઠેરાવ કરેચ. કર કસર કરી તે પોતાની કમાઈમાથી થોડું બંચાવેચ અને જારે તેને એટલું એકઠું કીધું કે અમેરીકા જવાનો ખરચ નીકલે કે પોતાના કુટંબ સાથે ઈગલંડ છોડેચ. અમેરીકામાં જેવો આવીઓ કે તે મોટાં સેહરો જોવા પોતાનો વખત જોતો નથી પણ આગલ મુસાફરી કરતો જાએચ. અમેરીકામાં મુસાફરી કરવાને સડક તથા આગબોટ તઈઆર તેથી તે જાંહાવેર દુર જવાએચ તેટલો જાએચ. છેવી આગબોટ ઊપરથી નીચે ઊતરીઓ કે તે પોતાની મુસાફરી પગે સરૂ કરેચ. તાહાના જંગલોમાં જારે દરખત હોએચ તે તરફ રસતો લીએચ અને વસતી પુસાર કીધી કે પછી જાણે પોતીનો મુલક હોએચ તેમ જંગલોમા પોતાની લાએકની જગો સોધી કાહાડવા ગુતાએચ. તેઓ રસતમાથી એક ગાડું વેચાતું લીએચ અને એક ગાએ. એ બે ચીજ લીધી કે પછી કોઈની ગરેજ નથી. બાપ, માએ, વડો દીકરો બાર તેર વરશનો અને નાહાના કુર કુરીઆં ગાતાં આગલ ચાવેચ. છેવે સરવાલે નદીના કીનારા ઊપર એક ખુશનમાં જગો પસંદ કીધી કે તેને સાફ કરવા અને જાહાડો કાહાડી નાખવાનુ સરૂ કરેચ. તેઓ જારે જંગલમાં પગ મુકેચ તેની અગાઊ સારાં ગોદરાં અને ગરમ કપડાં તઈઆર રાખેચ તથા કોહાડી અને કાપ

અમેરીકાના જંગલમાં ઝાનડાનું ઘર

લી હોએછે કે તે એકા એક માનવામાં નથી આવતી. આપણે એવા એક રોલા વીશે નથી સાંભલતા આવે આ પણ કાકેશસ પરવત આજલ એક એવો રોલો વસતો હતો. અમેરીકામાં પણ એવા એક રોલાની વસતી આગલ હતી એવું આપણા સાંભલીઆમાં આવીછે છે. તેઓએ પોતાના રોલાનું નામ એક મોહોટી નદીને આપીછે જે નદી આજે સઘલાને "આમેઝોન" ના નામથી મશહુરછે.

જેવી આગલા વખતની "આમેઝોન" રોલાની અસતરીઓની બાહદુરી અને હીમત વીશે સાંભલી આપણે તાજુબ થઈએછ, તેવીજ તાજુબી આજે આપણી આંખ સામણે અસતરીઓની હીમત વીશે ખાલી નથી પડી. ઈઊરપ ખંડમાં ૭૦૦)વરસની વાત ઊપર જે લડાઈઓ થઈછે તેમાં અસતરીઓએ પોતે જાતે આગેવાની લીધીછે, તલવાર પકડી લડાઈની ખુનરેજીમાં હીમતથી સામેલ થએલી સંભલાઈછે. દીનની જનુનથી, તેઓએ લડાઈના મેદાનમાં પોતાના જીવની છેલી ઘડી સુધી જાંહામરદી બતલાવીછે, અને જાનની આખેરી સુધી હાતમાં શમશેર પકડી રાખી હતી. તેઓએ કીલાની નઘેબાની કીધીછે, તેની ઊપર દુશમેનો તરફથી થએલા હુમલા હટાવેઆછે, અને ઘણીવારફતે મંદી મેલવીછે.

"જોનડીમાંતર શેરટે" પોતાનું નાહાનું પરાંત બંચાવવા પોતે ખુદ લડાઈમાં ઊતરી હતી; "મારગરેટ આનજુ" એ પોતાના નબલા માટીને લાંબી મુદત તલક હીમત આપી ટકાવી રાખેઓ હતો ! અને લડાઈ કરી કેમ જીત મેલવીએ એ તેને સીકવીછે હતું ! તેને તખત ઊપર બેસાડેઓ હતો; બેવાર બંદીખાનામાંથી છોડવેઓ હતો; અને એ સઘલું મરદાનગી ભરેલું કામ તેણીએ બાર વખત ભારી અને સખત લડાઈ કરી પાર પાડીછે હતું. આપણું દેશ હીંદુસથાન એજ ગેઆરક હીમત સારૂં વખાણુએલી અસતરીઓથી ખાલી નથી. પણ જો ઓરત જાતની ખરી બાહાદુરી જોવી હોએતો તે તેનાથી થએલી મોહોટી લડાઈઓ અથવા ખુનરેજીમાં નથી નજર આવવાની. ખરીજ પેહેલવાની ખાસીએત ઓરત જાતની જોવી હોએતો તે તેના કોમલ હઈઆંમાં ભરેલીછે, જેનો એક ઘણોજ જાણવા અને ખાતરી કરવા જોગ દાખલો આપણી નજર આગલ પરખેઆત મીસ નાઈટીંગેલ બતલાવેઆછે. આમેઝોન ઓરતો તો માતરે લડાઈજ કરવાને બાહેર પડતી હતી, પણ આ ખરી બાહાદુર અસતરી મીસ નાઈટીંગેલતો એક ખુનરેજી ભરેલી લડાઈમાં રોકાએલી પોતાની સવદેશી આલમની નગેબાની કરવાને પોતાનો જાન ભારી શંકટ અને ધાસતીમાં નાખેઓ હતો. એ બેની સરખામણી કરતાં આમેઝોન રોલાની બાહાદુરી મીસનાઈટીંગેલ આગલ ખરેખર કુચ નથી.

અમરીકાના જંગલમાં લાકડાંનું ઘર.

અમેરીકામાં ઈઊરપીઅનો જાઈને પોતાનું રાંસથાન કરેચ તે હાલના વખતમાં ઊદીઓગ અને હીમતનો એક અજાએબ નમુનોછે. ઈંગલંડમાંના માનચેસતર અથવા બરમીંગહામના સેહરમાં કોઈ મજુર અથવા કારીગર જેને ઘણા બચાં હોએ તે ઈંગલંડછોડવાનો ઠેહાવ કરેચ. કર કસર કરી તે પોતાની કમાઈમાંથી થોડું બંચાવેચ અને જારે તેને એટલું એકઠું કીધું કે અમેરીકા જવાનો ખરચ નીકલે કે પોતાના કુટંબ સાથે ઈંગલંડ છોડેચ. અમેરીકામાં જેવો આવીઓ કે તે મોટાં સેહરો જોવા પોતાનો વખત જોતો નથી પણ આગલ મુસાફરી કરતો જાએચ. એમરીકામાં મુસાફરી કરવાને સડક તથા આગબોટ તઈઆર તેથી તે જાંહાવેર દુર જવાએચ તેટલો જાએચ. છેલી આગબોટ ઊપરથી નીચે ઊતરીઓ કે તે પોતાની મુસાફરી પગે સરૂ કરેચ. તાહાના જંગલોમાં બારે દરખત હોએચ તે તરફ રસતો લીએચ અને વસતી પુરાર કીધી કે પછી જાણે પોતીનો મુલક હોએચ તેમ જંગલોમા પોતાની લાએકની જગો સોધી કાહાડવા જુતાએચ. તેઓ રસતમાથી એક ગાડું વેચાતું લીએચ અને એક ગાએ. એ બે ચીજ લીધી કે પછી કોઈની ગરજ નથી. બાપ, માએ, વડો દીકરો બાર તેર વરશનો અને નાહાના કુર કુરીઆં ગાતાં આગલ ચાલેચ. છેલે સરવાલે નદીના કીનારા ઊપર એક ખુશનુમાં જગો પસંદ કીધી કે તેને સાફ કરવા અને જાહાડો કાહાડી નાખવાનું સરૂ કરેચ. તેઓ જારે જંગલમાં પગ મુકેચ તેની અગાઊ સારાં ગોદરાં અને ગરમ કપડાં તઈઆર રાખેચ તથા કોહાડી અને કાપ

વાના હથીઆર શાથે રાખેચ. શેકારને સારૂં એક બે બંદુક તઈઆર. જગો પસંદ કીધી કે દરખતને આગ લગાડી, અને જે આગથી બચીશે હોએ તે ઊપર કોહાડીના જોરના જરખ. જગા સાફ થાઈ કે પાશે જાઈને ઘર બાંધ્રવા લાકડાં કાપે. લાકડાંનું ઘર બંધાએ તેની અગાઊ જમીનમાં થોડો અનાજ જે સઊથી નજદીકના શેહરમાંથી લાવીઆ હોએ તે વાવેછે; જમીન એવી સારી કે ઘર બંધાઈ રેહ તેજ વખતે અનાજ ભરી ઊઠેચ. ઘર બંધાએ તેની અગાઊ સંધા કોઈ દરખતની નીચે સુએ અને આખો દાહાડો સંધા, નાહાનાથી તે મોહોટા વેરરમતાં રમનાં કાંમ કરેછે. રાતના વારા ફરતી જાગે અને બાપના માંથા તલે તકીઆની નીચે બંદુક ભરેલી તઈઆર. ઘેર તઈઆર થાએશે કે તેમાં બીછાના અને સામન લેઈ જાએ અને જે પાક થાએઆ હોએ તેને શીચે. બચાં એવી જગોએ મા બાપને કાંમ એવા લાગે કે તેની કીમત થાએ નહી. નાહાનુ નાહાનુ પરચુરણ કાંમ કરેછે. બાપે અઠવા વડા દીકરાએ રાંધવાના લાકડાં કાપી મુકીઆ હોએ તે ઘર લાવે અને આણીગમ પેલીગમ ગણતરી વગરના ફેરા ખાએ. નીસાલની ધાસ્તી નહી, કોઈને કસાં નડે નહી. બચાં જાણે નાહાના પખસીઓ માફક રેહ. માનુ રાંધવાનુ પુરૂં થએશે કે બચાંનુ સીવવા સાધવાનુ તથા બીજું કાંમ લેઈ બેશે. એ જંગલોમાં જંગલી તરકીઓ ઘણી થાએચ તેનો શેકાર કરે અને વખતે તાહાના જંગલી રેહેવાસીઓએ હરણ મારીશે હોએતો તે વેચી જાએ. બીચારા આખા કુતંબને ઈંગલંડમાં ખોરાક મેલવવાને કેટલી મેહનત પડતી હતી. હીઆંતો હરણનુ ગોસ મહીનામાં બે વખત, તરકી અથવા બીજાં પખશી જોઈએ તો દર રોજ. કાંઈ કોમડી પાલી હોએ તેના ઈંડાં, દુજતી ગાઓનુ દુધ અને અનાજ પોતાનાજ ખેતરનો, ગરીબ બીચારો કારીગર હાલ એક રાજા કરતાં વધારે સુખી થાએઓ. તેની જગો થાઈ કે વલી કોઈ બીજા આવી પાસે રેહ અને વશતી જરા વધી કે સરકારના અમલદારો આવી જગોની સરવે કરે અને જમીન વેચાતી પુશ્કલ સ[illegible] આપે. આગલ જે ઈંગલંડમા ભાડે કોટરાંમાં અગવડ[illegible]તો હતો તે અવે બાગ બગીચા વાલો થાએઓ. વ[illegible] વધી કે આપણો નવો મેહુત એક મોટી ઘંટી લાવશ[illegible]. તેને નદીનાં પાણીથી ફરની કરશે કે આખા ગા[illegible]નાજ દલાએ.

લાકડાં વેહરવાની કુરવતનો એક સાંચો લાવી મુકે કે કોઈ બીજા વસવા આવેતો તેઓના લાકડાં જલદીથી વેહરાઈ જાએ અને પોતાને પેહલાં જેટલી અડચણ લાકડાં કાપી ઘરમા બેસતાં કરવાની પડી તેવી પડે નહી. વસતી વધી અને બચા વધીઆંતો એક નીસાલ બંધાઈ અને મેહતાજીને તેડી મંગાવે. આઈતવારને દાહાડે દેવલ જોઈએ તેબી બંધાએ અને એક પાદરી આવે. તેઓનો અનાજ પાકીઓ અને વખરો બંધાએ. પાસેના શેહરમાંથી કોઈ વેચવા સાતવા આવે તેના ઊતારાને સારૂં પોહોચખાનુ (હોતેલ) બંધાએ. વસતીના માણસોમાં કજીઆ થાએઓ તેને મુકવા સારૂં પોત પોતામાં પંચાએત ભરાએ અને પછી અદાલત થાએ પેહલું જાહાડ કપાએશે તેની પછી દસ વરશમા એક નાંહાનુ શેહર તાંહા થાઈ પડેછે. નવા નકસામાં તે શેહરનુ નામ આવેછે. બીજાં સેહરો સાથે રેલરોડ (લોહોડાંની સડકથી) જોડાએછે અને વીજલીનો તારબી લાગુ પડીઓ. છાપાખાનુબી ઊંઘડીશે અને સંધાના મત એક તરેહના નહી હોએ તેથી તેની સામણું બીજું છાપાખાનુ. આવી રીતે અમરીકા તેમાં મુખીઅ કરીને ઈઊનાઈતિડ ઈસ્તેતમાં વસતી વધતી જાએચ. વલી કોઈ તે નવા સેહરથી કંટાલે તો આગલ જાઈ જગલ કાપી બીજુ સેહર ઊભુ કરે. પાસે જે ચીતરછે તે સરૂઆતનુ લાકડાંનું ઘરછે.

જાણવા જોગ બાબદો.

આંસું—માણસો જુદી જુદી વેલાએ આસું પાડેછે, એ સઘલા આશું એકજ જાતના હોતા નથી—કોઈ દુખ અથવા ગમથી, અને કોઈ આનંદથી આસું પાડેછે. મારશલ બક નામનો એક લખનાર જણાવેછે કે બાલક જનમેઆ પછે ચાલીશ દાહાડા સુધી તે આંસું પાડતું નથી, પણ મલીસું પુરૂ થએઆ બાદ તેને આંસું પડેછે. એ દીવશોની અગાઊ ઘણીવાર આપણે બાલકોને રડતાં શાંભલીયું, પણ તે રડવું સઘલું અમસયું, વગર આંસુંનું જાણવું.

કીરમજી કીડા—કપડા રંગવાના કામમાં જે કીરમજ વાપરવામા આવેછે, તે જો પણ એક જાતનાં છણાટ નવરોછે, તોપણ તે વીષે આગલા વખતના લોકોનો એક

વીચાર હતો કે એ કીરમજ માતરે એક જાતનો અનાજછે. છેક સતરમી શદી પુરી થઇ તાંહાં સુધી એ વીચાર લોકોમાં પસરેલો રહેઓ હતો, પણ પાછલથી જણાઇઉં કે એ એક જાતના જીણાં જાનવરોછે.

ઘટતો જવાબ—જેરલડ નામના એક શખશ જો કે એક કુતરો હતો, જે પોતાના ધણીની સંગાથે જાંહાં તાંહાં જતો હતો; એક દીવસે જેરલડ પોતાના કુતરાને સાથે લઈને ફરવા નીકલેઓ હતો, તેને રસતામાં એક ઓરત મલી જે પેલા કુતરા સાંમુ જોઇ એમ બોલીકે "આ જુઓ કેવો બદસુરત અને બે સીકલ કુતરોછે તે" એ શબદો શાંભલી જેરલદે પેધી અસતરીને જવાબ દીધો "ખરી વાતછે બાઈ પણ હાલ એ કુતરો આપણલોકોને વીશે કેવો વીચાર કરતો હશે તેની મહને શમજ પડતી નથી. જેમ તમારી આંખે એ કુતરો બે સીકલ તથા બદ સુરત દેખાએછે, તેમજ તમો એ કુતરાંની નજરમાં કેહેવાં છો તે જણ તું નથી."

કાગજ ઊપરથી ચીકણો ડાઘ કાહાડી નાખવાની રીત—કાગલના જે ભાગ ઉપર ચીકણો ડાઘ પડેઓ હોએ તે ભાગને લગાર ગરમ કરવો, અને તાર પછે તે ઉપર "બલાટીંગ પેપર" (સાઈ ચુસવાનું લાલ કાગલ) ના કટકા કરીને સારી પેઠે ડાબવા, તે એટલે સુધી કે પેલો ચીકાસ તે કાગલ શધશો ચોશી લીએ. તારપછે તે ડાબેલ કાગલ ઉપર બંને બાજુએ કકડતું "તરપીનટાઇન" તેલ લગાડવું આ પરમાણે બે ચાર વાર કીધાથી તે કાગલ ઉપરનો ચીકાસ નીકલી જશે. શેવટે થોડો શોજો "ઇશપીરીટ વાઈન" તે ડાઘ ઉપર પીછે કરીને લગાડવો જેથી તે ડાઘ એકદમ નાબુદ થએલો જણાશે, તથા તે ઉપર ચીકાસ પણ મુદલ દેખાશે નહી, અથવા તે કાગલ કોઈ રીતે બગડશે પણ નહી, પણ જેવું અસલ કાગલ હતું તેવુંજ માતરે જણાશે.

ખજુર—જેમ એશીઆ ખંડનાં કેટલાંક દેશોમાં ચોખાનો મન પતીજ પાક થાએછે, તેજ પરમાને આફરીકા ખંડમા ખજુર પાએછે. ટાઈગરીશ નદી આગલથી તે છેક આટલાંનટીક સમુંદર સુધી જાંહા જોશો તાં ખુજુરી જોએઆમાં આવશે. અરબશથાનના લબો લોકોને એ જાહાડો ઉપરથી દર રોજ ખોરાક મલી આવેછે, એટલુંજ નહી પણ આફરીકાના લોકોને પણ પુશકલ ખોરાક મલેછે. આફરીકાનાં કેટલાંક ઉજાડ જંગલોમાં એ જાહાડો ઉપર ફલ થતાં નથી, તોપણ સોહેરાના જંગલની ઉતર ફરતા ભાગોમાં એ ખજુરાં ઉપરથી એટલાંતો ખજુર મલી આવેછે કે માણશોના ઉપઓગમાં આવતાં છતાં, ઘરના પાલેલાં જનાવરોને પણ એક ખોરાક દાખલ ખવાડીઆમાં આવેછે. ઇજીપટ અથવા મીશર દેશમાં એ ખજુરીઓ કુદરતી ઉગેછે, અને તે ઉપર એટલાતો ખજુર થાએછે કે તાહાનાં રેહેવાશીઓનો એ એક મુખીઆ ખોરાક ગણાએછે, તથા એ દેશ માહેલાં ભાર બરદારી ઉંટોને પણ એ ખજુરનોજ ખોરાક આપેઆમાં આવેછે. ઇંગલંડ દેશમાં લાંબી મુદત સુધી એ ખજુર ઉકમાઈ ભરેલા તથા સવાદદાર ખોરાક દાખલ ગણાતો હતો, અને તે ઘણો મોઘો પણ મલતો હતો, પણ હવે તેમ નથી—આગલને સુકાઇને કઠણ થઈ ગએલો ખજુર ઇંગલંડમાં કધી ૪ રૂપીએ રતલ મલતો હતો, તે કરતાં શારો અને શોજો ખજુર હવે પછી ૪ આને રતલ મલી આવેછે.

જુદાં જુદાં લોકોના તરેહવાર ખોરાક—એક લખનાર આ પરમાણે જણાવેછે કે "કેટલાંક લોકો માતરે ગાએ તથા બેંસનું ગોસજ માતરે ખાધાના કામમા લાવેછે, તેઓ તરકારી તો કદાચજ ખાતા હશે. હીંદુ લોકો માતરે દાલ ભાત અને ઘી ઉંપર તથા ભાજી પાલા ઉપરજ પોતાનો આધાર રાખેછે, એઓ મરતા માશ ખાતા નથી, ગીરીનલાડનાં રેહવાશીઓ મગરનું તેલ તથા બીજાં જે જનાવરો તેઓને મલી આવે તેની ચરબી ઉપર પોતાના ગુજરાણનાં આધાર રાખેછે. આરબ લોકોનો મુખીઅ અને ઘણો ખરો ખોરાક ખજુરછે. મલબારના કોશતા આગલ રેહેનારાઓમાં ધરમ સંબંધી એટલીતો છોટ પેસ ઘએલી છેકે તેઓ કોઇપણ જાતના જનાવરોનો લખશ કરવો એ અધરમી કામ શમજેછે. નીઉ હાલનડના રેહેવાશીઓ મોહોટાંમાં મોહોટું ફલ એક બોરના જેટલા કદનું ખાએછે. ખાધા પીધાની બાબદમાં ઇંગરેજ લોકો પોતાને વધારે બાએશવાન ગણેછે—જે જોઇએ તે તેઓ ખાઇ શકેછે, કોઈ પણ જાતનું ગોશ અથવા બીજો ખોરાક ખાવાને તેઓને છોટ અથવા પરમની મનાઈ નથી. આપીનાઇનશ આગલના ખેડુતો શાહાબજુત ફલ ઉપર વધારે રાજી રેહેછે. ચીનાઓ ઉંદર વગેરે હલકા પરાણીઓનો પણ ખોરાક લીએછે. ફરેનચ લોકો દેડકા પસંદ કરેછે. આગલા વખતના લોકો જેઓ ઘણાં શવાદીઆ ગણાતા હતા, તેઓ ગધેડાં અને કુતરા પણ ખાતા હતા—ઘધેડાને તેઓ બલદના જેવું તથા કુતરાંને ગરધીનાં પીલાં જેવું શમજીને તેઓ ખાતા હતા, તેમજ બીલાડી જો મલી તો તે પણ ખાવાને તેઓ કશા અચકાત ન

હતા. એવી શબલી જાતનો ખોરાક પોતાનાં વાપરવામાં લેતાં છતાં એ લોકો કુકરનું માસ પસંદ કરતા ન હતા, તે એમ કેહેતા હતા કે એ માસ ઘણું બારેછે તે એહા એક હજમ નહી થાએ. એ ખોરાક માતરે કારીગરો તથા મજુરોને લાએકનોછે, એમ તેઓ ગણતા હતા. ” આ પરમાણે જુદાં જુદાં માણસોની ખાધા પીવાની જુદી જુદી રીત જાતો હોએછે.

આરારોટની કાંજી બનાવવાની રીત—આપણા લોકો બાલકોને માટે તથા મોહોટાં માણસોને માટે આરારોટની કાંજી બનાવેછે, તે બનાવવામાં કશો નીઅમ જણાતો નથી—જેમ જેની નજરમાં આવેછે તેમ બનાવેછે, માટે આ ચોકસ નીઅમ અતરે દાખલ કરીએ છઈએ—એક ચમચો ભરીને આરારોટ લેવો, અને તેને બે ચમચા ઠંડાં પાણીમાં સારી પેઠે હોવવો, તાર પછે તેમાં ઉકાલેલું ગરમ પાણી રેડવું, અને જાંહાં સુધી તે પાણીનો રંગ સફેદાઈ ઉપરથી બદલાઈને કાચના જેવો થાએ તાંહાં સુધી તેને ડોહોવીઆ કરવું; તાર પછે, મરજી પરમાણે જોઈએતો દુધ અથવા પાણી તેમાં રેડવું અને મીઠાસ નાખવો એટલે તે આરારૂટ પીવા લાએક થએઓ. અગરજો એ કાંજીમાં પાણીને ઠેકાણે દુધ ન નાખીઉં હોએતો તે વધારે પોશણ કારક ગણાએછે. આ એક ચમચો આરારૂટ કહેઓછે, તે માતરે નાહાનાં બાલકોને માટેછે પણ જો કોઇ મોહોટાં માણસને સારૂં કાંજી કરવી હોએતો તે પરમાણે વધતો અરારૂટ વાપરવો.

અગરજો આજારી માણસને સારૂં આરારૂટની કાંજી કરવી હોએતો તે ઉપર જણાવેઆ પરમાણેજ કરવી પણ તેમાં થોરીતજ અથવા જાએફલ ઘસીને નાખવું, જેથી તે જરા સવાદદાર થાએછે, અને તેમ થએઆથી તે બીમાર માણસને પીવા ગમેછે. કેટલીક વેલાએ આજારી માણસની કાજીમાં બરાનડીન અથવા વાઇન દારૂ પણ નાખવામાંઆવેછે

ઉપલી રીત ઉપરથી જણાશે કે જેમ આપણાં કેટલાંક લોકો આરારૂટને ચુલા ઉપરજ ઉકાલીઆ કરેછે તે રીત નકામીછે.

ગરબી.

“પુજું ગણપતીના પાએ, પુજું અંબીકાની પાવડીરે.”
એ રાગનીછે.

શેવું પરભુને સદાએ થાએ જેથી શુભ જેટલુંરે,
કશર તે જે કેહેવાએ જાએ તેથી તે તેટલુંરે—૧
એક ઉંડી અથાત વાત વીધાતણી કહુંરે,
સનેહ સાચે સ્ત્રી જાત માત શુણ જો તમે સહુરે—૨
કચો કરશો ન કરોધ બોધ ધરજો સુબુધીથીરે,
થાએ ગરંથનો વીરોધ શોધ કરજો વીબુધીથીરે—૩
ખોટો ખેંચીને પખશ લખશ જુહો ન રાખીએરે,
વાત પલટી પરતીઅખશ ભખશ અરથ ન ભાખીએરે. ૪
કઈક સુગન શોધ કામ ઠામ ઠામે ફરી વલીઆરે,
સગલાં શેહેરોને ગામ નામ શુધા લખી વલીઆરે—૫
ભજી આપો ભુગોલ ખોલ કીધીછે ખાંતથીરે,
કીધો બેશી અબોલ તોલ નીશચે નીરાંતથીરે—૬
હીમાચલથી જે હોએ કોએ ઉંચો ગીરી અતીરે,
નથી જાણીઆમાં જેએ વોએ વાતો કેવી હતીરે—૭
હવે આમથો અતીઅંત તંત તેનો શું તાણીએરે,
તાણેઓ આજે પરેઅંત અંત એટલેથી આણીએરે—૮
સુરાભરીઓ કે શુધ દુધ દહીનો દરીઓ નથીરે,
આપણ કરીએ અબુધ જુધ કરીએ જીભે કથીરે—૯
જવા હીમાલા પાર આર જુગમાં ન જાણતારે,
દેશ તીઆંછે તાતાર સાર ચોથી ન આંણતારે—૧૦
પાણી પંપેજે જાએ થાએ પડે તે પાપીઆંરે,
મલી મોટા મુનીરાએ હાએ એવાં મત આપીઆંરે—૧૧
ગપ પુરાં પુરાણ ખાણ ખોદી મથી મથીરે,
વાત પાડવા પરમાણ જાણભેદુ જડતો નથીરે—૧૨
કથા કલપી વીચીતર મીતર કીધાંછે કાગલેરે,
નામ પાડીઆં પવીતર મીતર શતરૂની આમલેરે—૧૩
જેણે કીધા અભીઆસ પાસ રાખીને પરીતથીરે,
શલોક નાંખીઆ પચાસ છાશ પાણીની રીતથીરે—૧૪
છે જે સગલા સીધાંત પરાંત પરાતે પથ્યા નહીરે,
તેમાં જુદાં મતાંત શાંત થઈએ શેના થહીરે—૧૫
ગરંથ ગુથીઆ અનેક દેક ગુણીએ તપાસથીરે,
એવો દીસે ન એક છેક આવીઓ આકાશથીરે—૧૬
બોલીઉં છાંડીને બીક ઠીક લાગો કે શુંકજીઓરે,
નથી શુધથી આધીક ધીકકારો ન મુકજીઓરે—૧૭
કોઈક જગનો કરતાર સાર નીસચે તે છે સગોરે,
નીરાકાર કે સાકાર ચાર પગનો કે બે પગોરે—૧૮
તેનો નીરણીઅ ન થાએ શાએ કલપીને ગરંથમાંરે,
નહી નકી લખાએ શાએ રીઝે આ પંથમાંરે—૧૯
કરો વીશવેપકાર જાર જુહું ચોરી તજોરે,
પરેમ આણી અપાર વાર વારે તેને ભજોરે—૨૦
કરશે રૂડાં તે કામ ઠામ કરવાનું આપશેરે,
લેતાં મુખથી તે નામ શામ સગલાં દુઃખ કાપશેરે—૨૧
આપણ છઈએ અજાણ જાણ અંતરનો એમછેરે,
નાથ આપે નીરવાણ પરાણ દાતાતો તેજછેરે—૨૨
ગાઇ ગરબી મન હરણ ચરણ ચોવીશ સુમારથીરે,
શુણો ખુલા કરી કરણ વરણ વાંચો વીચારથીરે—૨૩
માનો સતીઅ એક મેવ સેવીઅ તેને રહો સેવતારે,
આખી દુનીઆંનો દેવ દેવદેવીનો દેવતારે—૨૪

સ્ત્રીબોધ.

પુસતક ૨ જું   જુલાઈ ૧૮૫૮   આંક ૭ મો

વખાણાએલી ઓરત.

શુલતાના રીઝીઆ બેગમ.

આગલી રાજાઓમાં જે ઘણા હુશીઆર પાદશા
હો થાઈ ગીઆચ તેઓના સંધા સારા ગુણો એ ઓ
રતમા હતા. એ બેગમ કોરાન ખરોબર વાંચી શક
તી હતી અને પોતાનો બાપ શમશુદીન અલતમીસના
વખતમાં રાજ કારભાર ચલાવવાનો માહવેરો રાખીઓ
હતો જારે શમશુદીન ગોઆલીઅરનો કીલ્લો ફતેહ ક
રવા ગીઓ તારે પોતાની ગાદી પોતાની દીકરીને આ
પી ગીઓ કે પોતાની ગેરહાજરીએ રાજ કરે કે
ટલાએક અમીરોએ ગમે તીનને પુછીઉં કે તમારા
દીકરાઓમાંથી કોઈને ગાદી સોંપવી જોઈએ તેને બ
દલે દીકરીને કાએ સોંપોચ. બાપે જવાબ દીધો કે
મારા દીકરા આખો દાહાડો દારૂ અને બીજી મોજ
મા પડીઆચ તે રાજ શું ચલાવવાના; પણ રીઝીઆ
બેગમ જોકે ઓરતછે તોબી એની અક્કલ અને હીમત
મરદના જેવીછે અને મારા દીકરાઓ જેવા વીસ જ
ણાના કરતાં એક એ ઓરત વધારે ગરજછે.

શમશુદીન મરી ગીઆ પછી તેનો દીકરો રૂક
નુદીન ફીરોજ તખતે બેઠો પણ તેની ચાલ જેવી બાપ
ના વખતમાં હતી તેના કરતાં વધારે બગડી ગેઈ અને
તે નાચનારીઓને, ગવઈઆઓને અને તેઓ કરતા
નઠારાઓ સાથે દોસતી પકડી તેઓ ઊપર ખજાના
માથી ખેરાત કરવા લાગો. રાજ કારોબાર તેની મા
ના હાતમા ગીઓ જેને શમશુદીનના જનાનખાનામાં
થી જે કોઈ સાથે નહી બનીઉ તેની ગરદન કપાવા
વાગી છેક સરવાને અમીરોથી એવો નભવા ગ
જ એક્ક રેહવાએઉં નહી. તેઓએ બલવો કરવા
માંડીઓ. પાદશાહ એક ટોલકીની સામણે લશ્કર લે
ઈ ગીઓ તેવામા બીજી ટોલકીએ પાદશાહની માઓને
મારી નાખી, રીઝીઆ બેગમને ગાદી ઊપર બેસાડી
તેની સામણે પાદશાહ લડવા આવીઓ પણ તેના લશ્કરે
દગો કીધો અને પાદશાહને બેગમને હવાલે કીધો. તે
ને બંદીખાને નાખીઓ અને તાહાં તે મરણ પામીઓ

રીઝીઆ બેગમ સને ૧૨૩૬ મા દીલ્લીમાં તખતે
બેઠી એટલી તેની સલતનત સરૂ થાઈ કે તેને પોતાનો પોશા
ક બદલી પાદશાહી પોશાક પેહરીઓ અને દરરોજ ત
ખત ઊપર બેસી, ખોલી દરબારે ઈનસાફ કરવાનુ શ
રૂ કીધું. એના ભાઈના વખતના ઈનસાફનો હનોજ
નહી પણ ઈનસાફની દરબાર પણ ભરી નહી હતી.
રીઝીઆ બેગમે કેટલાએક ધારા પસાર કરાવીઆ ત
થા પોતાના બાપના વખતના કેટલાએક ધારા મુકરર
કીધા તથા ફેરવાવીઆ. એ બેગમ પેહલાં કાંઈ નચી
ત રેહી નહી. તખત ઊપર માતર ઓરતછે એવું જા
ણી કેટલાએક નવાબો તથા અમીરોએ બલવો ઊઠા
વીઓ હતો અને તેઓ એક સંપ થાઈ દીલ્લી ઊપર ચ
ડી આવતા હતા. રીઝીઆ બેગમે પેહલા એવુ કી
ધું કે તેઓનો સંપ તુટો અને તેઓ એક બીજાની ધા
સતીમાં રેહવા અને અદેખાઈ કરવા લાગા એ સં
પ તુટાથી તેઓ છુટા થાએઆ અને પછી તેઓને
બેગમના લશ્કરે સેહલથી હરાવી ઠેકાણે લાવી મુકી
આ. કેટલાએક નાહાસ, કેટલાએક મારીઆ ગીઆ
લાહોરથી તે લટનઓ વેર એકગમ અને શાનવેર
બીજી ગમ, એઓ વગેના દેશોએ બેગમને પોતાને
માથે કબુલ રાખી.

બેગમે પોતાના રાજમાં એક હબસી નામે ઈ
આકુત હતો તેને અમીરઉલ ઊમરા એટલે અમીરો

ની અંદર વડો કીધો. એથી તે હબસીની અદેખાઈ થવા લાગી. એ હબસી સાથે બેગમ ઘણી વાર વાતો કરતી હતી અને જારે બેગમ ઘોડા ઊપર બેસતી હતી તારે એ હબસી તેને ઊંચકીને બેસાડતો હતો. બેગમની મેહરબાની એટલી બધી કોઈ બીજા ઊપર હતે તો તેનીબી અદેખાઈ થાતે પણ જારે હબસી ઊપર એટલી મોહોબત થાઈ તે અમીરોથી ખમાએ ઊં નહી. તેઓ દંગો કરવા લાગા. બીતનડાના કીલાના હાકમે બલવો ઊઠાવીઓ અને બેગમ તેની સામણે લશકર લેઈ ગઈ. કીલા આગલ બેગમના લશકરના તુરકી સરદારોએ બલવો ઊઠાવીઓ અને ગડબડમાં હબસીને મારી નાખીઓ તથા બેગમને પકડી કીલાના હાકમને સ્વાધીન કીધી. સરદારો દીલ્લીમાં પાછા બીઆ અને બેગમના એક ભાઈને તખત ઊપર બેસાડીઓ. બેગમ કીલામાં કેદ પડેલી હતી તેને કીલાના હાકમને સમજાવી પોતાની તરફ કરી લીધો અને તેના લશકર સાથે પોતાનું રાજ પાછું લેવા ચાલી. બે સખત લડાઈ થાઈ તેમાં બેગમ હારી અને જારે પોતાના ધણી સાથે નાહાસતી હતી તારે તેને કોઈ જમીનદારે પકડી કતલ કીધી. એ બેગમે સાડા તરણ વરશ રાજ કીધું અને તેના દુશમનોથીબી તેનો કસો વાંક કહડાતો નથી. તેઓ એટલુંજ કેહેચ કે એક હબસીને અમીરોને માંથે કાંએ મુકરર કીધો અને તેને ઘોડા ઊપર બેસાડવા કાંએ ઊંચકવા દીધી?

દાનચોરીના દાખલા.

ઈંગલંડમાં બાહેરનો માલ જાએચ તેમાં કેટલી જનસો ઊપર જકાત લીએછે. એ જકાત બચાવવા કેટલાએકો ઘણા હીકમતી ઊપાએઓ કરેચ અને જોકે તાંહાંની માંડવીના આદમી ઘણા ચોકસછે તોબી તેઓબી ઠગાએછે.

લંડનમાં અગાઊ ઊંચી એડીના ફરેંચ બુટો (જોડા) પેહરવાની ચાલ હતી. એક બુટ વેચનારો બુટનો મોટો જથો મંગાવતો હતો અને તે એટલે સસતે વેચતો હતો કે સંધા ખપી જતાં હતાં. બીજા બુટના વેપારીઓ અજબ થતા હતા કે આટલાં સસતાં વેચતાં પરવડેચ કેમ? પણ બુટ વાળાનો મોતબર થતો ગીઓ અને છેલે પોતાનો ધંધો મુકી પોતાની એકઠી કીધેલી દોલત ઊપર લેર થાએઓ. એ બુટો ચોરીનો માલ હશે એમ કેટલા ધારતા હતા પણ દાનચોરીના નહી હતાં કાંએકે માંડવીમાંથી જકાત ભરીને તે લાવતો હતો. છેલે શરવાલે છુપી બીના જાહેર થાઈ. બુટની એડીમાં ફરેંચ ઘડીઆલો આવતાં હતાં અને તેની ઊપર જે મોટી જકાત હતી તે બુટવાલાને બનચતી હતી અને તે સસતે જોડા વેચી નાખતો હતો કે બીજા જોડ આવે અને તેની અંદર ઘડીઆલો છુપાં ચાલી આવે.

એક લેડી (ઓરત) ઈંગલંડ અને બેલજીઅમ વચે સફર ઘણી કરેઆ કરતી હતી. માંડવીના અમલદારોને ભારે શક હતો કે એ ઓરત દાનચોરીથી કાંઈબી માલ પસાર કરેચ. તેઓએ ઘણી જપતી રાખી પણ કાંઈ વલીઊ નહી. છેલે તે ઓરત સફર કરવાનુ છોડની હતી તેવામાં એક અમલદારે તેને મોટી લાંચ આપી કે તેની હીકમત જાહેર કરે તારે તેને સંધુ ખોલી કહેઊં. એ ઓરત એક વેવાએલા કુતરાને પાલી તેની ઊપર બીજા મોટા કુતરાનુ ચામડુ સીવી લેતી હતી અને વચે જે ખાલી જગો હતી તેમાં રેશમી ઊંચું કાપડ ભરતી હતી અને જારે પોતે આવજાવ કરે તારે પોતાની સાથે કુતરો લેઈ જાએ અને તે કુતરો પાએલો ફરબે જેને "લાપડાગ" એટલે ખોળા ઊપર બેસાડવાનો કુતરો હોએ એવો લાગતો હતો

ફરાંસમાં ચઊદમાં લુઈસના વખતમાં બુની કુતરાઓની ઊપર ચામડાનુ પર કરી તેમાં ઊંચા ઘડીઆલ તથા બીજી કીમતી ચીજો મેલી છુચ મેલતા હતા. તેઓ દેશની હદ પસાર કરી જતા હતા અને તેઓને સીખવીઊં હતું કે માંડવીના અમલદારનો પોશાક જોએકે જીવ લેઈને નાહાસે. તેઓ બુની તેથી કોઈ પકડી શકતું નહી હતું અને તેઓ પોતાને ઠામે જતા હતા.

રુશીઆમાં થોડુંએક થાએઊં ખોટી નોટોનો ભારે ફેલાવો થવા માંડીઓ. દેશની અંદર સરકારે ભારે ચોકસી રાખી કે કોઈ નોટ બનાવી શકે નહી બાહેરના ગામની ચીજો આવે તે ઊપરથી તપાસ રાખી એવો હોકમ કીધેલો કે હરએક સખસ દેશમાં આવે તે જે ચીજ તેની હોએ તેનો હીસાબ આપે. કોઈનુ પખસી હોએ તેનીબી નોધ કરાવે. એટલી સં

બાલ છતાં ખોટી નોટો વધી અને તે પકડાતે નહી પણ એક હોનારતથી સંધુ માલુમ પડીઊં. લાકડાની પેનસીલના કેટલાંએક બંડલ ઈંગલંડથી આવીઆં અને તેમાંના એકમાંથી એક પેનસીલ માંડવીમાં તપાસતાં બાહેર પડી. એક અમલદારે તે ઊંચકી અને તુરત ઘડી અને પોતાને કાંમે લગાડી. પેનસીલો તો પસાર થાઈ પણ એક જે અમલદારના હાતમાં રેહી તે તેને વાપરીઆ કીધી. એક દાહાડે તે ઘડવા બીએ તો અંદરનુ સીસું મલે નહી. વધારે ગાપચાં કાહાડીઆં પણ કાંઈ મલે નહી. જરા વધારે અને કાંઈ કાગજ જેવું દેખાઊં અને પછીતો અંદરથી ખોટી નોટ જે વીગે આટલી ચોકસાઈ વેરથ ગઈ હતી તે પકડાઈ આવી. તે નોટ લંડનમાં બનાવેલી અને તે રૂશીઆમાં ચલાવેલી.

ઈંગલંડમાં કેટલાએક વરસ ઊપર અસલી સામાનો ઘેરમાં રાખવાનો શોક પેદા થાએઓ અને લોકો નેધરલાનદસથી અસલી ઘપની ખુરશી, કાચ, ટેબલ, કબાટો મંગાવા લાગા. એક વેપારીએ જોએઊં કે આ તક સારીછે. તેને ખુરશી અને કાચની લેલીનના અસતરમાં ચાહ ભરી મોકલાવી, કાંએકે ચાહ ઊપર જકાત ઘણી હતી. એ પરમાણે તેને પોતાના આડતીઆ ઊપર ચાહ મોકલી અને સારૂં નાણુ પેદા કીધું.

મુંબઈમાંથી આગલ એક હીકમત કાંમે લગાડી હતી, કોણ જાણે હાલ તેમ ચાલેચ કે નહી? ઈંગલંડથી કેટલાએક વેપારીઓ ગાડી મંગાવતા હતા અને ગાડીની બેઠકની નીચે જે ખાનુ હોએચ તેમાં બનાતના તાકા મંગાવતા હતા કે બનાત ઊપરનુ જકાત ભરવું પડે નહી.

દુખ.

આપણ આતશ આગલ હાત લઈ જાઈએચ અને આપણને દુખ લાગેચ. આપણી ચામડીમાં કાટો ભોકાએચ અને આપણને દુખ લાગેચ. આપણી આંગલી છરીથી કપાએચ અને આપણને દુખ લાગેચ. વારૂં, તારે જો પરમેશ્વરે એવું દુખ નહી કીધું હતે તો કેહવું સારૂં? એવું દુખ નહી હતે તો આપણ કેટલા સુખી રેહતે? આવો વીચાર કોઈને કદાચ થાએ પણ આપણે જે દુનીઆમાં છઈએ તાંહા એવા દુખ લાગવાની ભારે જરૂરછે અને જો એમ નહી હતે તો માણસનો શો હાલ થતે. કેટલીએક વખતે એવું બનેચ કે માણસનુ બદન સુન મારી જાએચ પણ તેથી ગુણ થએઆને બદલે ઊલટું નુંકસાન થાએછે. બચાં રોગની સાથે રમત કરવા જાએચ. જો દુખ નહી હતે તો બચાંઓ પોતાના આંગલાં બાલી નાખતે, બલકે આખો હાત બાલતે અને પછી જનમભેર કેટલી અડચણ ભોગવતે? જેમ બચાં કાગજ અથવા સોટીઆં બાલી મજાહ કરેચ તેમ બદનના ભાગો બાલી મજાહ કરતે. છરીથી જરા આંગલુ એક વખત કપાએઊં તો વધારે કપાવાનુ સરૂ થતે. નવા નીશાલીઆના હાતમાં કલમ અને છરી જારે પેહલે જાએછે તારે તે કલમને કેટલી નાહાની કરી નાખેછે? જો દુખ નહી હતે અને કોઈ પોતાને હાતે હર કાંઈ અથડવા અથવા ઘસવા બેસતેતો તે પોતાનો હાત બાંધી નાખીઆ વગર રેહતે નહી. જો મેહનત કરવા પડતે અને તેને થાક નહી લાગતેતો એટલી મેહનત કરતે કે સઘલાં બોરાં ઘોવાઈ જતે અને પછી મુરદું થાઈ પડતે. કોઈ ખુલીઓ ખાવા બેસતે અને હોજરીને દુખ નહી હતેતો ખાએઆજ કરતે જાંહાંલેગ તેનુ માસ ચામડીમાં માતે નહી અને જેમ ઈસપનીતીમાંનો દેડકો બલદના જેવો મોટો થવા ગીઓ અને પેટ ફુટી ગીઊં તેમ ખુલીઆની આખેર આવતે. બચાં સંભાલ નથી લેઈ શકતાં પણ મોટો સમજુ આદમી પણ દુખ વગરે ખીપ્રમાં આવી પડવાનો. દાકતર કારપેનતર કેહછે કે ઠંડીની રૂતમાં એક ઢોર ચરાવનાર ચુનાની ભઠી ઊપર સુવા ગીઓ અને તેનો એક પગ કરેલ ઊપર હતો. રાતના કરેલો બલી ચાલી અને તેનો પગ ઘુંટીલેગ બલી ગીઓ. સહવારના તેને ઊંઘમાંથી ઊઠાડીઓ અને જેવા તે ઊભો થાએઓ તેવોજ તેનો બલેલો પગ જુદો થાઈ ટુટી પડીઓ. એ ઘણી ભઠીના બાફથી બેસુધ થાઈ ગીઓ હોશે અથવા બીજા કારણથી પણ તેને દુખ નહી લાગાના સબબથી પગ ખોએઓ અને એક પખવાડીઆમાં તે મરણ પામીઓ. સર ચારલસ બેલ કેહછે કે એક દરદીનો હાત સુન મારી ગીઓ હ

ઊ અને એક વાસણ જે એકાએક તાપમાં પડી ગીતો તેને ઊંચકીને બાહેર કાહાડીશું અને બરોબર જગોએ મુકીશું. તેના હાતની ચામડી સલ્લી બળી ગઈ. એ પરમાણે સમજુ આદમી પણ ચુક કરે છે. દુખ તારે અમસથું નથી. માણસનો મોહોટો બંચાવ દુખછે. દુખ આપણી પાસબાની કરેચ અને તે રાત દીસ, કધી ઊઘાતો નથી. આપણી જીંદગાનીની હસતી દુખ ઊપર આધાર રાખેચ. આ દુનીઆમાં પરમેશવરે કીધુંચ તે કાઈ વેરથ અથવા નુકસાનકારક નથી. તેનુ દાહાપણ અપારછે જે માણશને આસતે આસતે માલુમ પડેછે.

ખરતા તારા·

ઘણા જણાઓએ ખરતા તારા જોએઆ હશે. કોઈ વખતે એ ખરતા તારા જમીન ઊપર પડેચ અને મોટો આવાજ કરીને, પણ જે સીતારા આપણ જોઈએચ તે અને ખરતા તારા એમાં ભારે ભેરછે. કેટલાએક વરશ થએઆં મુંબઈ ઈલાકામાં બેલગામ જીલ્લામાં એક કુનબીએ જોએઊં કે એકાએક આશમાન તરફ આગનો ગોલો થાએઓ અને તે બલતો જ જમીન ઊપર ખેતરમાં પડીઓ તે એટલો જોરથી પડીઓ હતો કે જમીનની અંદર કેરલા ફુટ દટાઈ ગીઓ. તાંહાંનાં સતાવાલાને એ ખબર થએઆથી તેમાંનો એક કકડો મુંબઈ મોકલીઓ અને તેની તપાસ ડાકતર જીરોડે કીધી હતી. એ કકડામાં બે ધાતુ મુખીઅ માલુમ પડી, લોહોડું અને નીકલ. પંજાબમા દુચાલાના ગામડામા એવોજ એક પથર આવાજ કરતો પડીઓ હતો અને તાહાના લોકો તે પથરને દેવતા નમજી તેને સારૂં એક દેહેરું બાંધવાનો ઈરાદો કરતા હતા પણ રંજીતસીંગે જોએઊં કે એ પથર કાંઈ સારી નીશાણી નથી અને તેવામાં ઈંગરેજી રેસીડેનને તે પથર માંગીઓ તેથી તેને હવાલે કીધો. રંજીતસીંગને એટલી દીત હતી કે તે પથરને પોતાના સેહેરમાં આવવા નહી દીધો પણ બાહારોબારથી ઈંગરેજી હદમાં મોકલાવી દીધો. મલાકામાં એક વખત એવો એક પથર પડીઓ તેથી એક ચીનો બેસુધ થાઈ નીચે પડીઓ અને મરણ પામીઓ. સાતમી ડીસેમબર ૧૮૫૫ ની સાંજે એક તારો આવાજ કરી ફાટીને ખરીઓ તે ઈંગલંડ તથા ફરાનસના લોકોએ જોએઓ. કેટલે ઠેકાણે વીજલી જેવો લાગો, એક ઠેકાંણે નાહાના છોકરા સમજીઆ કે ચંદર કકડા થાઈ ટુટી પડેચ, અને એક જોતીશી એવી ગણતરી કીધી કે તેનુ વજન પચાસ લાખ ટન હશે. સારાં ભાએગે એ પથર દરીઆમાં પડીઓ. આસરે પાંચ વરશ ઊપર એક ખરતો તારો સુરજ જેટલો દેખઈતો મોટો હવામાં ફાટો. ભારે ગગરાટ જેવો આવાજ થાએઓ અને તેના કકડા હાનોવર દેશમા ટુટી પડીઆ. એક રૂશીઆન મુસાફરે સાઈબીરીઆના પાહાડ ઊપર એક પથર ખરતા તારાનો જોએઓ જે પંદરસો રતલ હતો અને બ્રીટીશનાસઆઈરીસમાં જે પથર પડીઓ હતો તે તેર ટણ † ભારી હતો. એ સંધા પથરોમાં લોહોડું અને નીકલની ધાતુ તથા ગ ટોડુ અને પથર હતા. મકામાં મુશલમાનોને જેઆરત કરવાની જગો કાબાછે, તે વીશે મુસલમાનો કહુછે કે કાબામાંનો એક પથર બેહસતમાંથી હજરત ઈબરાહીમ લાવીઓ હતો. હાલ એક ઈંગરેજ હાજી થાઈને મકે ગીઓ હતો તેને તે પથર જોએઓ અને જે બેઆન કીધુંચ તે ઊપરથી આપણી ટાપુનો વખણાએલો ડાકતર વીલસન ધારેચ કે તે પથર ખરતા તારાનો હશે, અલબતા એ પથર આસમાન ઊપરથીજ પડેલો અને તે ઊપરથી તે પથરણી કાહાની ચાલેલી. મુંબઈમા એક બે ચોમાસુ થાએઆ એક મોટો ગગરાટ થાએઓ હતો અને તે વખતે મજગામના એક રેહવાસીએ જણાવીઊં હતું કે ગગરાટની વખતે તેને આતશનો ગોલો જમીન ઊપર ઊતરતા જોએઓ.

અવે એ પથર કોહાંથી આવીઆ ? એઓ આ તશ જેવા કેમ થાએઆ. એક નામીચા વીદવાને આગલ એવો વીચાર આપીઓ હતો કે ચંદરની અંદર બલતા પાહાડછે અને તે પાહાડ ફાટેચ તારે તેમાંના પથરા ઊંચે ઊડેચ અને તે ઊડીઆથી ધરતીની નજદીક આવેચ અને ધરથી ઊપર પડેચ. હાલ એ મત ખરૂં રહીઊં નથી અને પછી વીચાર કરતાં બીજુ એક અજાએબ કારણ માલુમ પડીઊંચ,

---

† એક ટનનો ભાર ભારી·

સુરજની આસપાસ જેમ ધરતી અને ગરેહો ફરેચ. તેમ મોહોટા ફથરો પણ ફરતા ફરેચ. એ ફતરો ગુશકલછે અને તેઓનો રસતો અને ધરતીનો રસતો કેટલી જગોએ મલેચ. જો પથર ધરતીની નજદીક આવી પુગીઆ તો ધરતી તેને તાણી લીએચ. અને જારે તે હુવામાં થાઈને પડેચ તારે હુવા સાથે ઘશડાએઆથી લાલ આતશ જેવો થાઈ ફાટી જાએચ.

ફીલસુફોએ ગણતરી કીધીચ કે અગર તોપનો એક ગોળો દર શેકંડે દસ માઈલ દુર જાએ અને તે હુવામાં પાર થાએ તો દસ લાખ અંશ ગરમી પેદા થાએ ઈઆને લોહોડું પાણીની માફક ઊકલેચ એટલી ગરમીના કરતાં તરણઘો દરજજે વધારે ગરમી પેદા થાએ. અવે ખરતા તારા જે પડેચ તે એક કલાકમાં એોપન હજાર માઈલની જડપ રાખેચ તારે તેની ગરમી કેટલી અતીસે હશે?

જોકે ખરતા તારા બારે માસ નજર આવેછે તોબી દસમી આગસટ અને તેરમી નવેમબરે અતી ઘણા દેખાએછે. પારીસમાં એક જોનારે એક કલાકમા ૧૮૦ ખરતા તારા જોએઆ હતા. અમેરીકામાં ૧૮૭૭ ગણેઆ હતા. અવે એ બે દાહાડે વધતા દેખાએચ તેનું કારણ ફીલસુફો જણાવેચ કે બે જુમખા પુશકલ ફતરોના સુરજની આસપાસ ફરેચ અને ઊપલે બે દીવસે તેઓ આપણી દુનીઆના રસતાની કીનારી આગલથી પસાર થાએચ. પરમેશવરે પુરૂથવીનો ફરવાનો વખત એવો કીધોચ કે આપણને જાજી ધાસતી નથી પણ જો વખતમાં ફેર હુતે અને ધરતી તથા ફતરોના જુમખા એક વખત પાસે આવતે તો દુનીઆ ઊપર મોટા ફતરોનો શખત મારો પડીઆથી કોણ જાણે કેવી પીડા થાતે.

લગન અને તલાક.

આફરીકાના ઊતર કીનારા ઊપર આલજીઅરસ નામનુ દેશછે તે ફરેંચોના અમલમાછે. એ દેશમાં આરબોની વસતીછે અને તેઓ ઊપર ફરેંચો રાજ ચલાવેચ તોબી ઈનસાફમાં આરબ સરદારોને સામેલ કરેચ:– એ નવા અમલમાં ઈનસાફ થાએચ તેની એક બીના નીચે જાહેર કરીએચ.

અદાલતમાં કાજીઓ બેઠેલાછે અને તેઓનો વડો (સરનસીન) એક ફરેંચ બોલી દરબાર ભરી બેઠેચ. એક મકરેજાની અથવા કાસદ એક આરબ ઓરતને વાદી માફક દરબારમાં લાવીઓ. તેની ઊમર અઠારથીતે વીસ વરશની હતી, ને ખુબસુરત હતી, તેના ડોલા ચલકતા હતા અને તને સાદો પોશાક પેહરીઓ હતો. એ ઓરત કાંઈ ઘભરાએલી નહી હતી પણ તે જે કામે આવી તે સમજતી હોએ એવી દેખાતી હતી અને તેને સવાલ કીધા વગર બોલી.

"હું તમારી આગલ આવીચ કાએકે હીંઆ ફરેંચોમાંજ સાચાઈ અને ઈનસાફછે. તમારે સાઉં લોકો જુદું બોલેચ પણ અમો તમારા કામ જોઈએચ અને તે ઊપરથી તમોને પીછાણીએચ"

સરનસીન બોલીઓ "દીકરી તું એવી રીતે ફરીઆદ ચાહેચકે તારે વીશે મને સારૂં મત આવીશે. ધાસતી વગર બોલ અને ખાતરીથી જાણજે કે જે તારાં સારાંને માટે બનશે તેસ્નું કરેઆમાં આવશે."

"અવે હું ધાસતી વગર બોલશ. હીંઆ ઓરતને ધાસતીની ગરજ નથી. જેટલી હીંઆ હું ચંડી છેઊ તેવીજ કોઈ ઠેકાણે નહી હતી,"

"દરૂસતછે દીકરી, તું કોણની ફરીઆદ કરેચ, કોઈ તારી સાથે આડો ચાલીઓચ."

"હું ખરેખરૂં સંધુ કેહેશ, તમોજ મારી કદરને બુજશો અને મને ઈનસાફ બખશશો. મારૂં નામ ઊરીદા બેનદુની, મારો બાપ બેનીતુજારના તાએશાનોછે અને હું મારા બાપની ફરીઆદ કરવા આવીચ કે જે મને એક બદસુરત અને ઘરડો માણસ નામે બેલેસનાન સાથે જુલમથી પરણાવેચ."

"એ તને કેમ સુજ પડીશે શું તને બેલેસનાને ઘણી રીત† આપવા કહીચ. શું તે બીજા બાપોની માફક પઈસાને સારૂં પોતાના બચાંને દલદરી કરેચ?"

"નહી, રીતબીત કાંઈ નથી. મારો બાપ બેલેસનાનની દીકરી સાથે પરણવાનો ચાહેઓચ અને બેલેસનાન કેહેછેકે મારી દીકરી ક્યારે આપુ કે તારી દીકરી મને આપેતો. હું તેની સામણે થાઈ કાંઈકે બુધાને જોઊંચ કે મને કાંઈ થાઈ આવેચ તારે તેની

---

† આરબોમાં પરણનાર વરરાજ પોતાના સસરાને રીત આપેચ

ઓરત હું કેમ થાઈ શકું અને ઓરતની ફરજ કેમ બજાવી શકું. મેં નાપાડીઆથી મારી ઊપર મારા બાપનો ભારે જુલમ થાએઓછે. મેં લાત મુકીનો માર ખાધો. મને દોરડાંઓ બાંધી. જુઓ મારા હાત ઊપર હજુરવેર દોરડાના સર રેહી ગીઆચ. અને જો કોઈએ દોરડાં રોડી નહી નાખીઆં હતેતો મારૂં શું થતે." આ છેલા બોલો બોલતાં તે લગાર અચકી.

"દીકરી, શરમાના, સાફ ઊઘાડું બોલ. તું ને કોણે મદદ દીધી તે મને જાણવું જોઈએ. જારે તું ને અમારી ઊપર વીસવાસછે તારે તું ને જાણવું જોઈએ કે અમો હરકાંઈ ખરા અને કુદરતી વીચારને માન આપીએચ અને જુઠું તથા ધીંગને ધીકારીએચ. ધાસતી વગર બોલ, તારા મનમાંનુ સંધુ જાહેર કર."

ઓરતથી બોલાઈ ગીઊં "હું એને કેહું ? નહી કેહું ? કાએ નહી કેહું ?—મેં દોરડાં નથી રોડીઆં, મારામાં એટલું જોર નથી ખાબીબ વલીદ ગલબે રોડીઆ. તે બાહદુર સવારછે."

"તું તેને બેલેશનાન કરતાં વધારે પસંદ કરેચ, નહી વારૂં ?"

ઓરતે દેહવથી જવાબ દીધો. "હા, હું તેને ચાહુંચ, કાંએ નહી તે કેહું ? એમાં ખોટું શુંછે ? હું કોઈ બીજાની સાથે જાઊં તેના કરતાં મરૂં તો બેહતર."

"દીકરી વારૂ, તારા દીલની સફાઈ અને તારૂં સાચું બોલવાનું તારા બે મોટા હથીઆરછે. હું તારો ઈનસાફ કરસ પણ મને સંધું જાણવું જોઈએ શું વલીદ ગલબે તુને છોડવી ?"

અવે હું બધું કેહું. જારથી બેન તામના લગન ગીઆં તારથી અમો એક બીજાને ચાહીએચ. એ લગનમા મેં એને ઘોડા ઊપર બેસી બંદુક ફોડતાં જોએઓ અને એની બરોબર કોઈ ઊતરી શકીશે નહી. મારા બાપનો જુલમ થતો હતો તારે એને મને લેઈને નાહાસી જવા કહેઊં પણ મેં નાપાડી પણ જારે મને બાધી અને માર મારીઓ, તારે મારેથી ખમાએઊં નહી અને મેં મારી લોંડીને કહેઊં કે જા એણે તેડી લાવ. એ ચીવીઓ, મારા બંધ તોડીઆ અને તાંહાથી વગર વીલમે અને સફીથી ટૂકે રસતે આ દરબારમાં આવી. એ વાત ખરીછે, હું પેગંમબરના દરના સોગંદ લેઈને કેહુંચ"

"હું તારૂં કહેલું માનુચ. તે હીઆં તારી સાથે આવીઓચ ? હીઆંછે ?"

હા, હીઆંછે, પણ મારી સાથે આવવા તેની હીમત ચાલી નહી."

જલદીથી ગલબને બોલાવી મંગાવીઓ, તે ઘણો ખુબસુરત હતો અને તે સવારના પોસાકમાં હતો. અલબતાં ઘરડા બદસુરત કરતાં આવા સખસને ઓરતે પસંદ કીધો હોએ એ સંધાના મગજમાં ઊતરીઊં.

ઓરતે પોતાના આશકને કહેઊં " આગલ આવ મે સંધું કહેઊં. એ બધું જાણેચ." સવાર બોલીઓ "સોબહાંન અલા, ઘણું સારૂં થાએઊ કે તેં કહેઊં. મારાથી સંધું નહી બોલાતે."

સરનસીન બોલીઓ. " સાંભલો, હું. લંબાન કરવા માંગતો નથી. તું આ ઓરત સાથે પરણશે ?"

" હા "

"અને તું આ મરદને તારો ખાવંદ કરશે."

" હા "

"તમો બંને એકક ઊપર રાજી છેઓ અને ખોદાએ તમારી અંદર જે પેઆર મુકીઓચ તે ખોદાના નામથી હું તમુને જોડુંચ. કાજી આ લગનનુ દસતાવેજ બનાવ."

કાજીને એ ગમીઊં નહી તે બોલીઓ પણ "બીદી કરેલીલ લગન વીસેના બાબમાં કહુંચકે"

"બીદી કરેલીલ શું લખી ગીઓચ તે સંધુ હું જાણુચ. તેના કહુઆ પરમાણે જો હું આ છોકરીને બાપને હસતક કરૂં તો પેલો ઘરડો માણસ જે એના બાપાના જેવોછે તેની સાથે મારી ફુટીને પરણાવે. પણ તેનુ ફલ શું થાએ તે ખબરછે ? બેમાંથી એક, કાં તો ઘરડો બેલેશનાન આ ગરીબ છોકરીને મારી નાખે ઈઆ તો એ પોતાના આશક સાથે નીકલી જાએ અને પછી કેટલી ખરાબી ? સુરજ ની રોશની જેવું એ ખોલલુંછે."

આવું બોલવું દરબારની અંદરના લોકોના ગેઆનમાં ઊતરવા લાગું, જોકે તેઓને ભારે છીત હતી તોબી.

"અવે જો કેતાબના હોકમ પરમાણે ચાલુંચ તો ખરાબી અથવા ગુનાહ નીપજેચ પણ એ હોકમ પેશનમાંથી કાહાડી નાખુચ તો સારૂં થાએચ, તારે એમાંથી કેઓ રસતો પકડવો, એ ખોલલુંછે."

કાજી બોલીઓ "પણ સીદી, એ સીવાએ સીદી ખાઆલ ખોલાસો કરી ગીઓચકે"

"બંધો એકજ તરેહ કહી ગીઆય. જેઓ ધારા બાંધેય અને જેઓ તે ધારાઓનો ખોલાસો કરેય તેઓ એક ચીજ કેહછે કે ધારા પરમાણે ચાલવું જોઈએ. પણ આ એઆદ રાખજો કે હરએક ધારો માણસના દીલ પરમાણે નહી હોએતો પછી તે ધારો તોડવાની ગમે એવી સજા હોએ તોબી ધારો તોડવાનો. તમારા ધારા કે જે દરરોજ તોડાંએય. તમારી ચાલ ચલણ, તમારા ગીતો સંધા ઊલટાંછે. જાંહા ધારા અને માણસનુ દીલ આડ આવે તાંહા એક નીચે જાએ અને બીજો શાચે. હાલ ધારા નીચે પડેઆય તેનુ કારણ શું ! ધારો માણસે બનાવીઓય અને દીલ અલલાએ બનાવીઊંચ. હું ધારૂય કે મારૂં કહેલું તમુને સમજ પડતું નહી હશે."

"શું નાદર સખુનો અલાઓ તાલાએ પોતે બોલાવીઆ" આવી રીતે આરબ સરદારોએ તારીફ કીધી જોકે તેમાંના અરધાથી વધારે ઊપનું ભાશાણ ચીનાઈ બોલી મારફ સમજીઆ હોએ.

એ સભાએ કાજીને પુછીઊં કે "કેમ તમુને લગનનો દસ્તાવેજ કરવાનુ દરસત માલુમ પડીઊં."

કાજી બોલીઓ "અયલાના ઈનસાફના સોગંદ લેઈને કેહુંચકે હું રાજી થાએઓ. એમાંથી સારૂજ નીપજશે"

સરનસીન બોલીઓ "હીંઆ સંધાઓને એઆદ રાખવા કેહુંચકે મારી ખુશીછેકે આરબો ચોરી કરવી, જુઠુ બોલવું, ખુન કરવું મુકી દીએ અને પોતે જે ઓરતને ચાહતા હોએ તેઓ સાથે પરણે."

આરબો બોલીઆ "મીદી ખુકરાશી તમો ઘણુ દરસત બોલીઆ."

એક સરદાર બોલીઓ "આ લગન કીધાં તે ઘણુ શારૂં કીધું. હું એના બાપને ઓલખુંય. તે એટલોતો આલો અને નીચોછે કે એક રૂપાના દીનારને શારૂં પોતાના બચાંની ચામડી કાહાડી વેચશે."

શરનશીને કહુઊંકે "કાજી, લગનના દશતાવેજ મા શીન લખવાનુ કારણ નથી. જો છોકરીનો બાપ રીત માંગવા આવીઓતો કેહજોકે છોકરીને માર મારીઓ તેના બદલામાં છોકરીની રીત ગેઈ."

કાજીએ લખત તઈઆર કીધું અને તે લખત એક શરદારે પેલા જોડાંના હાતમાં આપીઊં, જેઓ ખુશી થતાં, દુઆ દેતા ચાલીઆં.

ઊપલો ચુકાદો થાઈ રહુઓ અને થોડેવારેના જરે ખબર આપી કે એક મરદ અને ઓરત દાદ ચાહવા આવીઆંય.

"તેઓને અંદર આવવા દે" શરનશીન બોલીઓ.

દરબાન ગભરાઈને બોલીઓ "બંધેને"

"હા, બંધેને,"

બંધો અંદર આવીઆ. મરદના બાલ પાકેલા હતા, તેના ચેહરા ઊપરં હઠીલાઈ દેખાતી હતી અને પોતાના શોબતીને મારવા જતો હોએ એવો દેખાએઓ. તેનો પોશાક બરોબર હતો નહી. તેની પાઘડીનો એક પેજ નીચો આંખ ઊપર આવીઓ ઈતો. ઓરત જુઆન અને ચબરાક હતી, તેનો ચેહરો પસંદ પડે એવો હતો પણ જરા ખંધી અથવા મસકલી દેખાતી હતી. બંધો એકકને ગોસાથી જોતાં હતાં અને જેવા ઈનસાફની દર બારમાં આવીઆ કે બંધો મોટે બોલવા મંડી ગીઆ અને ઘોગાટ કરી નાખીઓ. પેહલાં મરદનો આવાજ સંભલાએઓ.

"હું સીદી કલહાના તોખમનો છેઊં—દરૂદ હોજો તેના રૂહ ઊપર. હું મારાબુત છેઊ, પવીતર, પાક, આબરૂ વાલો અને ઊંચા ખાનદાનનો છેઊં. મારી તારીફ તમો દરએકને મોહોડેથી સાંભલશો. હુ દુનીઆમાં સંધી વાતે સુખીછેઊં પણ આ રાંડ અભાગણી અને મલીચ અને મને તરેહવાર ખમવું પડીઊંચ."

શર નશીન બોલીઓ "અરે પણ તમો બંધે એકદમ શાથે બોલશો તો મને કેમ શમજ પડવાનુ એક પછી બોલો."

એ કાંઈ ખાતરમાં ઊતરીઊ નહી, બંધો જણ પાછાં બોલવા મંડી ગીઆં, મરદનો આવાજ હજી મોટો હતો.

"એ રાંડની બદ ચાલ અને બેરડાઈ દર રોજની એટલીછે કે મારેથી શંધુ કેહવાઈ શકાતું નથી. એને મારી ચોરી કીધી અને જે હાતમાં આવીઊં તે લીખાડાંઓ જે એની આંખમાં શારૂ લાગેય તેઓ શાથે ખાઈ ગઈ, કોઈબી શારૂ આદમી મારા તંબુમાં આવી શકતું નથી એટલુજ નહી પણ એને મારી ઊપર હાત પણ ઊંચકીઓય અને મને મારીઓય."

શરનશીને પોકાર મુકીઓ " અરે બલાં આદમીઓ, એકક પછી બોલોની, તમો એકક શાથે બાજ તું નથી એતો હું સમજીઓ પણ દરએકની શું ફરીઆદછે તે મને કેમ માલુમ પડે. બાઈ તું મુગી રેહ, તારા માંટીનુ શાંભલીઆ પછી હું તારૂં શાભલશ."

શરનશીનનુ ભાશાણુ ફોકટ ગીઊં, બંને વધારે જોરથી બોલવા લાગાં. બ ધો શમજીઆં હોએ કે એનુ શાભલશે અને પછી મારૂં નથી શાભલવાના, એમ જોરથી બોલવા લાગાં. વારેઘડીએ શરનશીનને બોલવું પડીઊં કે, "હું એક બોલખી કેમ શમજું. અરીત કાંઈ ફરીઆદ કરવાની નથી. જરાવારતો મારૂ શાંભલો અરે મુગા રેહો. પણ દમ ખાઓની. તમો કાંઈ હીંઆ તમારા તંબુમાં છેઓકે તાંહાં જેમ મરાઓચ તેમ હીઆ કરવા જાઓચ. ઈનશાફની અદાલતમાં હું તમુને ભુકવા નહી દેવશ " પણ એ સંધું હવામા ઊડી ગીઊં અને બંનેમાથી આગલ જે મરદનો આવાજ મોટો હતો તે જરા નબલો થાએઓ અને ઓરતનો બાહેર નીકલીઓ.

" મને આખી દુનીઆ માન આપેચ, મારી ચાલ ચલનની વખાણ થાએચ અને હવે આ અભાગીઆ સાથે મારેથી વધારેવાર કેમ રેહવાએ અને એનું સંધું કેમ ખમાએ ? દુસત મારી આબરૂની ગીબત કરેચ અને મારી ઊપર નીલાજરાં તોહોમતો ઊભાં કરેચ. જો મને ઘરમા જરાબી સુખી રેહવા દીએ, અરે અલાહ, તો હું એવીછેઊં કે એ મારો સગો થાએ તેથી કાંઈબી ભુલી જાઊ. એ ધીકારીઆ જોગ જનાવર મારા કાકાનો દીકરો થાએ પણ એનો દેખાવ એવોછે કે સીદી કલહાના તોખમનો લાગતો નથી પણ સેતાન બનેોછે. મરો એ ચીકટીઓ ભીખારી. તે દાહાડે રાતના મને કહેઊં કે તે બરોબર રાધીઊં નથી, એવું બાહાનુ કાહાડીને લાકડાનો પારલો છુટો મારીઓ, મરાડીનો કાથલો અને બીજાં વાસણ મારી ઊપર ફેંકીઆ અને ચુલામાનુ સલગેલું લાકડું પણ ઊચકીઊં. મારા દીલ ઊપર હજુર મારના દાઘ છે અને અવડાં હું મારી પીઠ તમુને દેખડાવતે પણ હું જાણુચ દીલેગ કરવું મારી આબરૂની ઓરતને લાએક નથી "

એ વખતે નાજર મોટે આવાજે ચુપચુપ બોલીઓ, અને તે એટલો મોહોટો હતો કે તેથી જરા બંધો અચકીઆં શરનશીને એ ચુપ વખત જોઈને જલદીથી બોલીઓ કે " ઓરતને બાહેર કાહાડો, મરદને રેહવા દેઓ. બાઈ થોડોવાર બાહેર જા તારા ધણીનું હું સાભલી તુને પાછી બોલાવશ. આ કજીઆનો નીવેડો લાવવાનો બીજો કશો ઊપાએ નથી."

હીઆ વાત વધી ઓરતે જગો છોડવા સારૂ ના પાડી અને બારી ધરીને ઊભી રેહી પણ મકરેબાનીએ આવીને તેને મજબુત પકડી, અને જેમ એક બોકડું ઊચકી લેઈ જાએ તેમ બારણાની બાહેર મુકી આવેઓ.

શરનશીને કહેઊં, " અવે બોલ પણ સંધુ ટુકામા."

" તમોએ આ ઓરતને જોઈ, જોએઊં કે ટલો કકલાટ કીધો તે અને મને કેટલી ગાલ દીધી અવે એવી ઓરત સાથે હું વધારે દાહાડા કેમ રેહવું ?"

" તારે તલાક કાંએ નહી લેતો, આટલા દહાડા વેર બેસી કેમ રહેઓ."

અમારી પોતાની મરજીથી શાથે નથી રહેઆ. અમારી બ ધેની ખુશીછે કે છુટાં પડીએ "

" તારે બંધેની ખુશીનું કાંએ નહી કીધું ? શું અડચણ હતી ? પઈસાની ?"

" પઈસા ! ના જે એનુંછે તે આપવાને ખુશી છેઊં અને મારો હક જેએ ઓરત ઊપરછે તેબી આપી દેઊં. પઈસા ! સીદી કલાના નામથી મારૂં માગણું હોએ તેને બદલે સામણું આપું જો એ દેવીના બસથી છુટો પડુતો, સંખુના સુખ આગલ પઈસો શું ચીજછે "

" તારે શાની અડચણ "

" સગાવાહાલાની, ખાનુ ખરાબ થાએલાં આવીને અમોને કેહેચ કે એમ કરશો તો ખરાબ લાગશે, ખાનદાનનું નામ જાંખુ પડશે, દુનીઆની લાજ રાખવી જોઈએ, કેવે નાખે પછી ફરીએ, સગાવાહાલાને કેટલું નીચુ જોવું પડશે અને એવું બીજું બેહદું જાણે કે પોતાની ઓરત સાથે સલાહમા રેહવું હલકુ હોએ અને કજીઆમાં કાંઈ એબ નથી."

" ઘણી અજબની વાત કીધી."

"એ કારણસર અમો આ દરબારમાં આવીઆચ અમારા સગાવાહાલા અમોને તલાક લેના અટકાવેચ "

તમો હીઆં આવીઆં તે દરૂસત કીધું. તમોને આવી દલદરી હાલતમાં રાખવાનું ખોદા મારી પાસે નહી કરાવે. દુખથી પાપ જલદી નીપજેચ, તેથી અમારો ધરમ અમોને ફરમાવેચ કે દુખી આદમીને આશરો આપવો પછી ગમે એવું તેનું દુખ હોએ. તમો જે ચાહવા આવીઆંચ તે જલદીથી મલશે. બીજા વાદીને અવે આવવા દે."

ઓરત અંદર આવી, જોકે તેની ચીડ થોડી નરમ પડી હતી તોબી તેની જાંમાં અગાશિના જેવી ચાલાક હતી.

"તમોએ મને જુલમથી બાહેર કાહાડી. બજારમાં કાંદાની ગુણ એક જગોએથી ઊંચકી બીજી જગોએ મુકે તેમ તમારો આદમી મને ઊંચકી લેઈ ગીઓ પણ તેની ફરીઆદ હું કરતી નથી. મને ચીઢ એટલા સારૂં ચહડેચ કે હું ઊતી નહી તે વખતે તમુને કોણ જાણે કેટલું ઊંધું ચતું સમજાવીઊં હશે. પણ એને કહીઊંચ તે સંધું જુઠું, બદગોઈ અને નાલેસી કીધીચ. કદાચ એને કહેઊં હશે કે હું તલાક લેવા રાજી નથી પણ હું સીદી કલાહની કબરના સોગંદ લેઈ કેહુંચ કે મારી આખી જીંદગાની રાંડીરાંડ રેહવશ, દરીઆમાં પડી ડુબી મરશ, ઈહુદી સાથે પરણુસ પણ એની સાથે નહી રેહું."

સુરનશીન બોલીઓ "જો મને બોલવા દેતો એવું તુંને કેહવશ કે તું ખુશી થશે અને નરમ પડશે. તું જારે એર હાજર હતી તારે તારા વીશે કશું બોલા એઊંતું નહી. તારા તલાક વીશે વાત થાઈ અને અવે તલાક મલશે."

બંધો જણ એકદમ બોલીઆં, "અલહમદુલઅલલા. અલલા તમારા સગા વાહાલા ઊપર રેહમ રાખે. અલલા તમારી ઊમર દરાજ કરે. અલલા તમારી મુરાદ બર લાવે. અલલા તમારો પાસબાન થાઓ. અલલા તમારી હોશીઆરી વધારે. અલલા તમારા દુશમનોને નાબુદ કરે. અલલા તમુને ફતેહ બખશે."

"ઘણી મેહરબાની, ઘણી મેહરબાની, કાજી, તમોએ બંધેનું સાંભલીઊં હશે તમો અવે એઓને તલાક આપો."

"ઘણું સેહલું, તલાકના બાબમાં સીદી કરેશીત કેહચ કે જારે બંધો જણ રાજી થાએ તારે તેઓને જલદીથી તલાક નહી આપવો ગુનાહ ભરેલું છે. સીદી ઈબરાહીમ કેહચ કે જો કાજી એવી બાબદમાં એક દાહાડો સબુર કરેતો તેને દંડવો જોઈએ, અને તે દંડ ઓરતની રીત પરમાણે. સીદી લેખાલ પણ એમજ કેહચ અને સીદી—"

"બસ ઘણા થએઆ. હોકમાઓને રેહવા દેઓ અને તલાક આપો."

કાજી ગુંગણો થાઈ પુછેચ. "ધણી અને ધણીઆણી, તમો તલાક લેવા રાજી છેઓ,"

બંધે બોલીઆં "હા, હા"

કાજી વધારે ગંભીર અને ગુગણો થાઈ બોલીઓ "હોકમ પરમાણે તમો છુટા થાએઆ."

પેલું સુખી જોડું બોલીઊં "અલહમદુલઅલલા, અલહમદુલઅલલા."

"હું તલાકનું લખત કરુંચ. સાંજનાં આવજો."

મરદ બોલીઓ, "અવે એતો થાએઊં આ પણા સગાંવાહાલાં જાણશે તારે અજબ થાશે અને મારી પેઆરી હવે તુંને જાંહાં શેતાન લેઈ જાએ તાહાં જજે અને સીદી કલાહનો જો હું ખરો ખાનદાનનો હોઊંતો અલલા તારી આંખ કાહાડી લેજો અને તારી જાંમાં નબલી થાઈ ખરી પડજો કે તુને પુરની સજા મલે."

"જા, તારા સરાપની કોણ દરકાર કરેચ, તું જેવો મારાબુતછે તેમ હુંબી મારાબુત છેઊં અને જેમ તું બદ દુઆ દેશે તેમ હુંબી દેવશ. જો હું સીદી કલાહની તોખમની હોઊં તો અલલા તારા હાત પગ ભેરવી નાખજો, તારા દાંત ભાંગી જજો, તારી જબા કપાઈ જજો, તારા ડોલા ફુટી જજો."

સરનશીન બોલીઓ "તમો બંધેઓએ તમારી અકલ ખોઈચ. અલલા તમારા ઘેલાપણા ઊપર ધીઆન નથી આપતો અને તમો એક બીજાને બદ દુઆ માગોચ તે કદી પામનાર નથી. તમારી દુસ્ટ ભાશા સાંભલવાને બદલે અલલાને બીજી કામછે. મુગાં મુગાં અને છુટાં જાઓ. તમો એક બીજાને લાએક નથી અલલાએ તમોને જોડીઆ નહી હતાં."

મરદ જતી વખતે "સાત પેહડીવેર તારૂં નતીઆ નાશ જજો."

તરત જવાબ નીકલીઓ "સાતસો પેહડીવેર તારૂં જજો."

પુછડી વાલા વાંદરા.

(ભાગ ૧ લો, નાહાની પુછડી વાલા.)

પુછડીવાલા વાંદરા બે જાતના થાએચ એક ટુંકી પુછડીવાલા અને બીજા લાંબી પુછડીવાલા. પુછડી વાલા વાંદરાઓને ગાલ આગલ કાંઈ સુજેલું હોએ એવું માલુમ પડેચ અને તેઓને ગાલ આગલ એક કોથલી હોએછે જેમાં તેઓ હરકાંઈ ખોરાક એકતો કરેચ અને પછી જરા જરા કાહાડીને ખાએછે.

ટુકી પુછડીવાલાઓમાં સઊથી જાણુવા લાએક વાંદરો આફ્રીકામાં થાએચ અને તાંહાના લોકો તેને ચાકામા કેહેછે. એ વાંદરો ઘણો જોરાવરછે અને જારે ટોલાં થાઈ જાએચ તારે તરસ અથવા ચીતા ઊપર પણ હામલો કરેછે. નર એટલો જોર રાખેચ કે તે બે કુતરાને મારી શકેછે. એ જાતના વાંદરાઓનો ખોરાક અનાજ અને કન છે પણ તેઓ ઈંડાં ખાએછે અને વીછુ ઊપર ઘણો પેઆર રાખેછે. વીછુને પકડતી વખતે વાંદરો એટલી જડપ બતલાવેછે કે વીછુને ડંખ મારવાનો વખત આપતો નથી. જેવી તરાપ વીછુ ઊપર મારી કે તરત ડંખ તોડી નાખી ગપ દઈને મોહોડામાં આખો મુકી દીએચ. એ જાતના વાંદરાને ગામડી રાજાઓની દરબારમાં ઘણી ઊક માઈથી રાખેચ. રાજા જારે જમવા બેસેચ તારે પેહલાં દરએક વાંનીમાંથી થોડું તેને નાખેચ, જો વાંદરાએ તે ખાધું તો પછી રાજા ખાએચ અને જો તેણે નહી ખાધું તો તુરત રાજાને શક જાએચ કે ખાણું પકાવવામાં કાંઈ દગો થાએઓય. આફ્રીકાના એક ફ્રેંચ મુસાફરે એવા એક વાંદરાને પોતાની સાથે રાખીઓ હતો અને તેથી તેને બારે નફો થાએઓ હતો. જંગલમાં હરકાંઈ મેવો ઈઆ મુલીઆં મલે તે વાંદરાને પેહલાં નાખતા હતા અને તે જારે ખાતો હતો તારે બીજાઓ ધાસતી વગરે ખાતા હતા. એ વાંદરાનું નામ કીસ પાડીઊં હતું અને તેના વીશે એ મુસાફર કેહેછે કે "તે હરકાંઈ ધાસતી વીશે સઊથી આગાઊ ચેતવણી આપતો હતો. કુતરાઓ આમારી ચોકી કરેઆને બદલે ઊંઘાતા હતા એટલો વીસવાસ તેઓને કીસ ઊપર આવીઓ. કીસે જરા અવાજ કીધોકે સંધા કુતરા જાગી ઊઠી જોવા મંડી જાએ. જારે હું એને શેકાર કરતી વખતે લઈ જતો હતો તારે કીસ જાહાડો ઊપર ચહડી ગુંદર ખાતો હતો તથા મધમાખના પોલા સોધતો હતો. જારે આવું ગલીઊં ગલીઊં મલતું ન હતું તારે મુલીઆં સોધતો હતો અને બાબરીઆના ના મુલીઆં ઘણા પસંદ કરતો હતો. એ મુલીઆં મને પણ ખાવા ગમતાં હતાં તેથી કીસ તરેહવાર હીકમત કરતો હતો. જેવાં મુલીઆં નજરે પડીઆં કે તરત દોડી જાઈ, તેની ઊપરની છાલ છોલવાની પણ ઢીલ નહી કરતો અને ગપ દઈને મોહોડામાં મારતો અને હું આવી પુગું તેવામાંતો સંધુ પેટમાં પસાર થાએલું: કોઈ વખત હું દોડી જાઊં તારે એકદમ મુલીઆં બચડી કચડીને ગાલની કોથરીમાં સાંતી મુકે. તેથી ઘણી વખત હું તેને પકડીને જબરદસતીથી મોહું ચીરી અંદરથી કાહાડી લેતો હતો. આવો જુલમ તથા બેઈનસાફી થતી હતી તોબી કીસ કોઈ દાહાડે ચીરડાએઓ નહી હતો અથવા વેર નહી રાખીઊં હતું. એ મુલીઆં ટોડવાની ચાલ ઘણી હસવા જોગ હતી. કીસ દાંતે મુલીઊં કડતો હતો અને પછી હાતે ખોદતો હતો અને જરા ટોકું ઊંચકીઊં કે મુલીઊં નીકલી આવતું હતું. જો એમ નહી વલીઊં તો પોતના મોહોડાગાં જેટલું આવે તેટલું પકડીને પછી ચતી ગોલાંટ ખાતો હતો અને તેથી મુલીઊં સપ જઈને નીકલતું. કીસ જારે થાકી જતો હતો તારે તે કુતરાઓને ઘુમ પડાવતો હતો. એક કુતરાંને પકડી તેની ઊપર ચહડી બેસતો અને કલાક બે તરણ સુધી સવારી લેતો હતો. મારાં સંધા કુતરાંઓ એ સવારી ખમતાં હતાં પણ એક કુતરો કીસને માથેનો હતો. જેવો તેની ઊપર કીસ બેઠો કે તે કુતરો તેજ જગો ઊભો રેહ અને જરાબી હીલે નહી. અમો સંધા આગલ ચાલીઆ અને કોઈ વખતે નજરેથી દુર થાઈએ તોબી કુતરો એક ડગ ચાલે નહી. વાંદરાને એખલો રહેઆથી બારે બીક લાગે તારે નીચે ઊતરે. જેવો નીચે ઊતરીઓ કે બંધો દોડવા માંડે. કુતરો જેમ બને તેમ વાંદરાને પોતાની આગલ રાખે કે પછવાડેથી ચહડી નહી બેશે. એ કુતરા વગર બાકીના સંધા કીસને તાબે રેહતા હતા. કીસ જમતી વખતે પોતાનો મીજાજ ખોતો હતો, જો કોઈ કુતરું આગલ આવીઊં કે તેને પોતાના હાતની એક મુકી ચહડાવ

તો હતો, અને કુતરાં પણ મુકી ખાઈને મુવાં મુવા પાછાં જતા હતાં. "

"ફીસને સરપની ભારે બીહીક હતી, તથા બીજા વાંદરાને જોઈ ઘણો બીહતો હતો અને ધ્રુજતો પોતાના ધણીનો આસરો લેવા ભરાતો હતો. બીજા વાંદરાની માફક ફીસ નાહાની ચોરીઓ કરતો હતો પણ એકુ ચોરી કીધી કે જંગલમાં નાહાસી જાએ પણ સાંજને છેડે પાછો આવે. એક વખતે આખી રાત બાહેર રહેઓ, મેં તાજા વટેણા તઈઆર રાંધીને કીધા હતા અને મારી રકાબીમાં મુકીને હું ખાવા જતો હતો. એવામાં મેં એક પખશીનો આવાજ સાંભલીઓ કે જેવો કોઈ વખતે મારે કાંને પડીઓ નહી હતો. હું બંદુક લેઈ બાહેર ગીઓ અને પા કલાકમાં પખશી લેઈ પાછો આવી જોઊં ચતો વટેણા અને ફીસ બંધે ગેપ થાએલા. એની એક દાહાડો અગાઊ મે મારીઓ હતો. રાતના તે આવશે એવું મેં ધારીઊં પણ રાત ગેઈ અને બે દાહાડા બીજા નીકલી ગીઆ અને ફીસનો મલે નહી. ફીસ વગર મને ઘણું દુખ લાગું. તે મને રમુજ આપતો હતો તથા ચોકી કરતો હતો. તરીજે દાહાડે મારાં માણસો ખબર લાવીઆં કે પાસેના જંગલોમાં જાહાડ ઊપર ભરાઈ બેસેચ. હું જલદી દોડી ગીઓ અને ખુબ સોધીઓ પણ પાએઓ નહી. છેવે મેં તેનો આવાજ સાંભલીઓ જે ઘણો કાકલુદીનો હતો. મેં તેને જોએઓ અને બોલાવીઓ તોબી આવીઓ નહી. છેવે હું જાહાડ ઊપર ચહડીઓ અને ખુબ મેહનતથી તેને પકડીઓ અને નીચે લાવીઓ પણ ફીસ નાહાસી નહી ગએલો "

માંદરીન નામનો વાંદરો ઘણો બીહામણોછે પણ તેને તરેહવાર રંગ બદન ઊપર હોએચ. કોઈ બાગ આસમાની, કોઈ બાગ રાતો હીંગલા જેવો, કોઈ કાલો, કોઈ સુનેરી, એ વાંદરો ગીની નામના દેશમાંછે અને તાંહાના લોકો એથી ભારે બીહેચ. કેહેછે કે એ વાદરો ઓરતને પકડી જંગલોમાં લેઈ જાએચ. એવા વાંદરાને ઈંગલંડમાં બીરી પીવા અને બીર પીવા સીકવીઓચ પણ એ જાતનો મીજાજ અતીશ અભાગીઓ. જરામાં ચીરડાઈને આંગ ઊપર આવેચ અને એવી વખત હાતમાં હથીઆર રાખીઆ વગર પાસે જવાએ નહી. એવી જાતના વાંદરાઓને બબુન કેહેછે.

જેપાન.

જેપાન દેશના ટાપુઓ ચીનની પુરવેછે. તાહાના લોકો માતરે ચીનાઓ તથા કોરીઆના રેહવાસીઓ સાથે વેપાર કરેચ અને થોડાં વરસ અગાઊ વલંદા (ડચ) વગરે બીજાઓ સાથે વેપાર નહી કરતા હતા. હાવ અમેરીકનોએ તેઓ સાથે વેપારનુ નાતું ઊંઘાડીઊં અને પછી ઈંગરેજ, ફરેંચ અને રુશીઆન સાથે કોલકરાર થાએઆ. આગલ ખરીસતી પાદરીઓ જેપાનમાં દાખેલ થાએઆ હતા તેઓ વટલાવવા લાગા અને તેઓની સંધી ચાલ વલંદાઓએ જેપાનના રાજાને જણાવી તે દાહાડેથી વલંદા સીવાએ સંધા ઈઊરપીઅનોને દેશમાંથી કાહાડી મુકીઆ અને ફરીથી આવવા નહી દીધા. એટલો બંદોબસત રાખીઓ હતો કે અગર કોઈ જેપાનનો રેહવાશી પોતાનુ દેશ છોડી બાહેર જાએતો તેને પાછો દેશમાં લીએ નહી. એ દેશ ઘણુ ફલવાન અને ખુબસુરતછે અને જેમ આપણે શુવરની વાડ કરીએચ તેમ જેપાનમાં ચાહના જાહાડોની વાડ થાએચ. તાંહાના લોકો જાહાજો માસનો ખોરાક રાખતા નથી અને દેશમાં ગેંડા અને બાએ ઢોર થોડાંછે. ઘોડા ઘણાજ નાહાના ટટુ જેવા અને તે ઊપર અમીરોજ સવારી કરે. તેઓ કોહેલાં તથા કુતરાંને મારતા નથી અને તેઓ તેમને દેવતા જેવા સમજેછે તાહાની ઓરતો બીલાડી પાલી તેઓ સાથે રમેછે.

જેપાનમાં રાજાના મેહલ વગરે સંધા એકજ જાતના ઘર, સંધા લાકડાંના બનાવેલાં અને તેની ઊપર છોંએ કરી ચુનો ધોરેલો. પાસે જે ચીતર પાડેલુંછે તે કોઈ અમલદાર ઈઆ વેપારીનુ ઘરછે. એ ઘરની અંદર બીલલાં દેવાલના ભરી લીપેલાં તે અજબ તરેહનાછે. સંધાં બીલલાં કાગજના બનાવેલાં અવે આપણ જો એક ઓરડામા ગીઆ અને અગવડ પડી તો એક બે બીલાં ખેંચી લીજીએ અને તરણ ઓરડા જેવો એક ઓરડો થાએ. વલી આપણે કોઈ સાથે હલુસે વાત કરવી હોએતો એક પાસેનુ બીલુ ખેંચીઊં અને નાહાનો ઓરડો બની ગીઓ. જેપાનમાં કોચ, ખુરશી અથવા તખત મલે નહી. સંધા નીચે ગાલીચા ઊપર બેસેછે મરદ તથા ઓરત, સંધાના હાનમાં વીના અને એક ચોરસ લાકડાની તખતમાં કો

ડીની રકાબીઓમાં ખાણુ આવેછે. જેપાનના લોકો કાંઈ ખુબસુરત નથી. તેઓનો રંગ પીલાસ ઊપર, દાલા બેસી ગએલા અને નાક ઊપર માસ ઘણું. મરદો પોતાની દાહાડી રુપી નાખેછે. તેઓ માથાંની બાજુએ બાલ રાખેછે અને ઊપરની ટાલકી બોરાવી નાખેછે. અને પછી બાજુના બાલ ઊંચા કરી ગાંઠ વાલેછે. ઓરતો ચીનીઓ માફક નાહાના પગનીઓ હોએચ.

નારવે દેશના કુનબી.

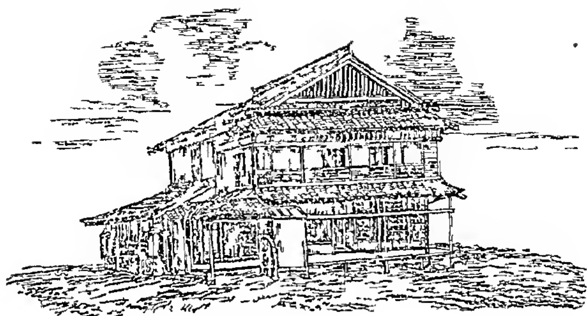
એ દેશ ઈઊરપખંડની ઊતરેછે. તાંહાં તાહાડ ખહુ પડેછે અને પરવતપણ ઘણાછે. ઊનાલામાં દાહાડો ઘણો લાંબો, રાત માતરે બે તરણ કલાકની. શીઆલામાં રાત ઘણી લાંબી, દાહાડો એક બે કલાકનો. એ દેશ ઘણો સુખીછે અને જોકે બીજા દેશમાં દોલત, વેપાર અને દમદમામ ઘણોછે તોબી નારવેના ગરીબ આદમી જેવા સુખી અને ભલા બીજા ઈઊરપમાં કોઈજ ઠેકાંણે હશે. કુનબીઓ હર કોઇ પરદેશીને આસરો આપેચ તથા બરદાશત લીએચ. ઘર ઘણું ખરૂં ખીણમાં બાંધેચ અને તાંહાં એક નાહાની નદી, જેમાંથી પુશકલ માછલી મલી આવેછે. ઊંચા પરવત ઊપર મોટાં દરખત તેથી ઘર બાંધવા અથવા ચુલામાં બાલવા જેટલુ જોઈએ તેટલું લાકડું. ઘરથી દુર છેક ઊંચે એક બીજું ઘર બાંધેચ જાંહાં ગાએ ઢોર રેહ અને આસપાશ ઘાશ ઘણું તેથી દુર ચરવા નહી જાએ. એ જગો સંઘાને કાંમકાજનો. ખુબસુરત ગવલનો તાંહાં ગાએ તથા બકરીનું દુધ દોહેછે તથા તાહાંજ માખણ, પનીર બનાવેછે. તેઓ આસપાસ જંગલોમાં જઈ "સતરાબેરી" અથવા બીજાં નાહાના ફલ તોડી લાવેછે અને તેના જામ (મુરબો) બનાવેછે. નાહાના છોકરાઓ ગાએ ઢોર ચરાવેછે અને ઘાશ કાપી સુકવેચ અને જારે સંઘા કામથી પરવારીઆ હોએ તારે નાચેછે તથા ગીતો ગાએછે. મેહનત અને સંતોશથી એઓ ગોએઆ પખશીની માફક રેહચ. તેઓનું દીલ અલેશાચંગ.

ઘરની અંદરનો દેખાવ કેવો દીલ પસંદ હોએચ. અંદરથી સફાઈ અને ભોંએ ઊપર સુગંધ દાંખરીઓ કટકે કટકે નાખેલીઓ. સંઘા કામે લાગી ગએલાં, કોઈ કાંતવા બેશી ગએલું, કોઈ વણવા. તેઓને જે જોઈએચ તે સંઘું પોતે બનાવેચ, તથા સંઘી ખોરાકી પોશાકી તઈઆર રાખેચ. કોઈ બજાર ઈઆ દુકાનની ગરજ નહી. દારૂ પણ તેઓ ગાલેછે. જવમાંથી બીર બનાવેચ અને પટેટામાંથી બરાંડી. પાસેના ચીતરમાં માલુમ પડશે કે કેટલાએક કોઈ મોટાં જનાવરના પગ બાંધી વચે લાકડી પોરાઈ ઊચકી લાવેછે. એઓ બાહેર શેકાર કરવા ગીઆ હતા અને ખાલાબીછ મારી લાવીઆછે. તેઓ સાથે કુતરાં પણછે અને એ કુતરાં ખાલાબીછની પછવાડેથી હોમલો કરેચ તેથી તે એક જગો બેસી પછી દુશમનનો હોમલો અટકાવા માંડેચ. જેવું બેહું કે શેકારીઓની ગોલી છુટેલીજછે અને તેમ તે મારીલીં જાએચ એ શેકારીઓને પાહાડ ઊપર મેહનત પડી હતી તેથી તેઓ ભારે ભુખા થએઆચ અને જેવા ઘરમાં આવશે કે ખાવાનું તઈઆર. રોટી, માખણ, તાજુ આને આથેલું ગોશ અને માછલી તઈઆર અને સંઘા નાસતો કરવા મંડી જાએ. ઘરમાંની વખારમાં આટો અને અનાજ ભરેલો, પેટીઓ ભરી રોટી અને કેક, મેંડાં, બકરા, ગાએ, હરણ, બાલાબીચની રાનો લટકતી. મીઠું દીધેલું અને આથેલા ગોસનો જથો જુદો મુરબા અને અચારની મોટી બરણીઓ, પનીર મોટા ઢગોઢગ અને માખણના ટપ ભરેલાં. ખાણુ, નીમક, મરી, સાબુ, તંબાકુ, મીનબતીઓ. બીર તથા બરાનડીના પીપો. સંઘુ તાંહાંજ બનાવેલું. નારવેના કુણબીઓ અને ખેડુતોની હાલત ઘણો મુતાફકો પસંદ કરી ગીઆચ. તે સાથે લોકોની ચાલએવી સારી કે જાનો ગુનાહ તકસીર નહી અને તેમ પોલીસની ગરજ નહી.

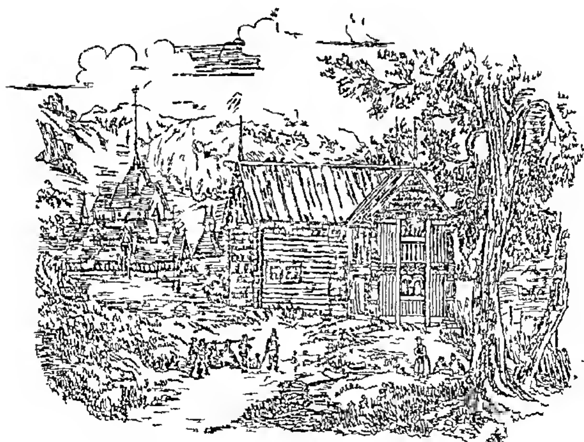
આપણે બંદગી પુરતી નથી કરતા.

બંદગી વીશે એક કાબેલ સખશે નીચે જણાવેઆ પરમાણેનો એક ભીસલો આપેઓછે. તે ખરેખર વાજબીછે, અને તે ઊપર સરવે કોઈ બંદગી કરનાર દીલો જાનથી ધેઆન પોંહાંચાડશે.

જારે ખુબો સારી પેઠે ચાલુ હોએછે, તારે તેમા

જેપાન દેશમાનુ ઘર

નારવે દેશની ઝુપડી:

થી પાણીની ધાર લાગટ નીકલતી રેહેછે. દરએક ચાર્પણીએ પોતમાર પાણી પડતું રેહેછે, અને એક વખત ધુંબામાં પાણી ઊપર ચહડીઊં કે તે ઊપરનું ઊપરજ રેહેછે, અને તેઆર પછી ધુંબો દાબવાને ઘણી મેહનત નથી પડતી. પણ ધુંબો જો થોડો વાર ચાલતા બંધ પડેઓતો પાણી નીચે ઊતરી જાએછે, અને પછી તમને પાણીની જરૂર પડીતો તમને ઘણી વાર સુધી ધુંબો દાબવાની મેહનત પડવાની. તેમજ બંદગી જો લાગટ કરવાની તબે રાખીતો જરા જરામા, અને સાધારણ વાત ઊપરથી તમને બંદગી કરવાની ઊલટ છુટશે, અને તે પરમાણે તમારા મોહોડાંમાથી બંદગીના શબદો પાણીના રેલા મોઆફક નીકલવાના. પણ બંદગીની તબે ખોઈતો પછી બંદગી કરવી તમને ઘણુજ કઠણ કામ થઈ લાગવાનું, તે તમારી ઊપર જાણે એક મોટો બોજો થઈ પડેલો લાગવાનો. એમ સમજજો કે ધુંબો અટકેઆથી પાણી છેક નીચે ઊતરી ગીઊછ, તેને અવે પાછું ઊપર ચહડાવાને તમને ભારી મેહનત કરવી જોઈએ, અરે! મીતરો બંદગીનું પાણી તમે એટલું નીચું ઊતરી પડવા ના દેશો, તે ઊપરનું ઊપર રાખજો, અને તે એક વખત આવીઊંકે તેને ઊપરજ રાખવાને તમને ઘણી મેહનત નથી પડનાર.

૫૯.

જેઓ ઘડીઆલ રાખતા હશે અથવા જોતા હશે તેઓને ખબર હશે, કલાક મીનીત અને સેકંડ એટલે શું? અને કેટલો વખત એઓ બતવાવેચ. આપણ જો ટીક ટીક એટલું બોલીઆતો એક સેકંડ થાએઓ એવા સાહાઠ સેકંડની એક મીનીત અને સાહાઠ મીનતનો એક કલાક તથા ચોવીસ કલાકનો એક દીવશ. બારીક વખત નોંધવાનું ઘણું અગતનું છે હાલ દરીઆમા વાંહાણો બે ધડક ચાલીગા જાએચ અને ખડકની કશી ધાસની રાખતા નથી તેનુ કારણ એછે કે તેઓ ઘણોજ બારીક વખત ગણી શકેચ વાહાણના કપતાંનના ઘડીઆલમા જો એક સેકંડની ચુક પડીનો ૪૪૦ વારની ચુક દરીઆમા થાઈ જાએચ અને જો એટલી જગોએ કોઈ ખડક ઈઆ ખરાબો હોઓતો પછી વાહાણ તથા માણસોના કેવા હાલ થાઓ?

જોતીસો જેવા તારા વરતેચ તેઓ એવા નાહાના વખતને ઘણુ સંભાલેચ, એક સેંકડનો વીસમો ભાગ જો ચુક કીધી હોઓતો તેઓની ગણતરી ખોટી પડેચ, એક વખત ઘરે દુરબીનમાં જોએઓ અને એક સેંકડના વીસમાં ભાગ એટલા બારીક વખતમાં કેટલો આસમાન ઊપર ખીસીઓ એ મુકરર કીધું કે પછી જોતીસ આપણને કેહી શકશે કે અ વરે ફલાંને વખતે ફલાને ઠેકાંણે આવચો જોઈએ અને તાંહાંનો તે વખતે દુરબીન મુકીતો આબાદ દેખાઈ આવવાનો. એટલીતો સારી ગણતરી કે પાચ ઈઆ તેથી વધારે વરશ અગાઊ કેહી શકશે કે ફલાનો ઘરે, ફલાને વરશે, ફલાને દાહાડે, ફલાને કલાકે, ફલાને મીનીટે, અને ફલાને સેંકડે, આશમાનની ફલાની જગોઊપર આવવાનો.

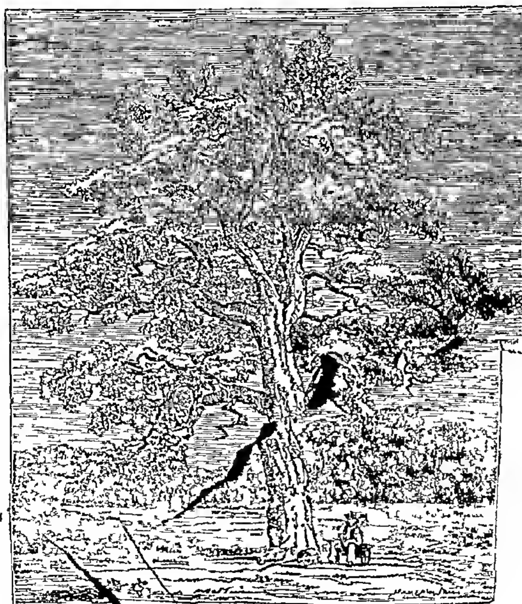
વખત કેટલો બારીક તપાસીઓચ તેના અમો હીઆં થોડા દાખલા આપીએચ કેમ તપાસીઓ તે હાલ કેહવાને બનતું નથી અને જો તેમ જણાવીઊં તો વાંચનારા સમજી શકનાર નથી.——આપણો આવાજ કેટલો દોડેચ તે સોધી કાહાડીઊંચ, એક સેકંડમાં આવાજ ૧૧૪૨ ફુટ જાએચ. જો એક તોપ ફુટી અને તેનું બલતું આપણે જોઈઊં અને પાચ સેકંડે આવાજ આવીઓ તો એમ સમજવુ કે તોપ એક માઈલ દુર ફુટી તેજ પરમાણે વીજલી પડી ગગરાટ થાએચ તેના અવાજ ઊપરથી આપણ કહી શકીએ કે વીજલી નજદીક ઈઆ દુર પડી વીજલીની જડપ જેઓએ જાણવી હોએ તેઓ તારની આફીસમા જાઈ કાંઈ ખબર મોકલવી. એક માઈલ જસા વીજલીને એક સેકંડનો બે લાખમો ભાગ લાગેચ અથવા એક સેકંડમા વીજલી બે લાખ માઈલ જાએચ. એ વીજલીની ચાલ ઊપરથી એક વીદવાને એટલાનો બારીક વખતની ગણતરી રાખી કે એક સેકંડનો ચીતોતેર લાખમો ભાગ તેઓ ગણી શકીઆ. આરાગો નામના એક નામીચા વીદવાને એક નાચો એવા બનાવીઓ કે સાધારણ ઘડીઆલમાં માતરે એક ટીક કરીને વાજે તેટલાવારમા નાહાના દસ હજાર ચમકારા વીજલીના એકક પછી થાએ. પુરસીઆના તોપ ખાતાના એક અમલદારે એક સાચો બનાવીઓ જેમાં એક સેકંડનો ચાવીસ હજારમો ભાગ નાલુમ પ

કે એવા ઘડીઆલોથી તેઓએ શું વખત ગણીઓ? તેઓએ સોધી કાહાડીઉં કે બારૂતને આગ લગાડી અને તે બારૂત ફુટો એ વચે કેટલો વખત લાગો. તેઓએ સોધી કાહાડીઉ કે બંદુકની ગોલી પોતાની જગો ઊપરથી નલીના મોહોડાં આગલ દારૂ ફુટવાથી આવી તેને કેટલોવાર લાગો

એક જરમને એવો સાંચો બનાવીઓ તેથી એક અજાએબ ગણતરી કીધી. અગર આપણા હાત ઈઆ પગ ઊપર કોઈએ ટાંચણી ભોકીતો આપણ જાણીએચ કે જેવી ટાંચણી ભોકાઈ તેવું આપણને મા લુમ પડીઉં. ના, તેમ નથી, ટાચણી, ભોકાએબા છી કેટલેવારે આપણને દુખ લાગેચ. જો પગના અંગ ગોઠાને ભોકીતો, ભોકીઆ પછી એક સેકડનો ત્રીશમો ભાગ વીતેઆ પછી આપણને દુખ લાગેચ.

જે ધણીને ઈશિરપ ખંડની વીદીઆ તથા હુનરનો વધારો ખરોખર જાણવો હોએ તેને વીચાર કરવો કે એટલું બારીક કાંમ તેઓએ કેમ સોધી કાહાડીઉં હશે?

બુચ.

બુચનુ ઝાડ

બુચ જે છે તે જાહાડની છાલછે. બુચનું જાહાડ સપેન અને ઈઊરપનાં બીજા દખણ દેશમાં થાએછે. જારે જાહાડ પંદર વરશનુ થાએચ તારે તેની છાલ પાકી થાએછે. એક વખત છાલ કાહાડી કે બીજાં આઠ વરશ વેર નવી છાલ પાકતી નથી અને પછી આઠ આઠ વરશે છાલ કાહાડેછે. દર જાહાડ ઊપરથી આસરે દસથી બાર વખત છાલ કાહાડેછે. છાલ કાહાડવાને માટે એક પાતલી પણ ધારદાર છરીથી કાપા મુકેછે અને ચાર બાજુએ છાલ ઊપર કાપ મુકીઆતો પોતાની મેસે છાલ ખરી પડેછે. એ પરમાણે જે લાંબા કટકાઓ મલે તને પાણીમાં ભીજવી રાખી પછી તેને આતશ ઊપર શુકવેછે અને જારે ગરમ હોએચ તારે તેની ઊપર દબાણ કરી છાલ કુદરતી વલેલી હોએચ તેને સીધી કરેચ. એ જાહાડ સપેનમાં ઘણું ઊંચુ થાએછે અને એના રાનો હોએછે. એ જાહાડ નીચે મુસાફરો તથા કુચ કરનારૂં લશકર આસરો લીએચ. એની નીચે સહવારના તડકુ લાગતું નથી, રાતના દાર પડતો નથી.

બુચના ઊપીઓગો તેના ગુણો પરમાણે થાએછે. બુચ હલકોછે તેથી કાંમ લાગેછે, બુચ પોચોછે તેથી કાંમ લાગેછે, બુચ દબાઈ શકેચ તેથી કાંમ લાગેછે અને બુચ સુકોછે તેથી કામ લાગેછે.

બુચ હલકોછે અને તેથી પાણીમાં હરએક ભારી ચીજ સાથે નાખીઓ હોએ તો તે ભારી ચીજને તરવેછે. તોફાનની અંદર માણસો જીવ બચાવવા જે નાહાની બોટો મુકેચ તેમાં બુચ વાપરેચ. બુચનો પોશાક પેહરી લોકો પાણીમાં કસી ભએ વગર પડેચ. બોહીઆંને સારૂં બુચ વાપરેચ. તોપીઓ હલકી કરવા સારૂં બુચ કાંમ લાગેચ પણ બાટલીના ઢાકણ માફક જેવી બુચની તારીફછે તેવી કસાની નથી. બુચ બાટલીના મોહોડાંના કરતાં મોટો હોએચ તોબી તે સાંકડાં મોહોડાંમાં બેસતો આવેચ અને મોહોડાની નીચેની જગો પોહોલી તેથી ત નીચેથી મોહોટો પણ રેહેચ જેને આપણાં લોકો ચુકથી ફુલાએલો સમજેચ. એ કારણસર જેવો બુચ બાટલીમાં બેસેચ તેવું લુગડું ઈગા બીજું કસું બેસતું નથી. બુચ પાણી ચુંસતું નથી અને જનાવરો (ઊદઈ) પણ બુચને નુકસાન કરતા નથી. બીછાનાની અંદર કોઈ વખત બુચનો વેહેર વાપરેચ અને એ બીછાનુ વાહાણમાં વધારે સારૂં કે ગરજની વખત દરીઆમાં નાખી તેની ઊપર આગરો લેઈ તરવાને બની આવે. સપેન અને પોરતુગાલના ગામડીઆ મધમાખનો પાલો તથા પખાલો બુચની બનાવેચ અને રકાબી તથા કેટલો બબરચીખાનાનો સામાન બનાવેચ. કોઈ જગોએ છાપરાં ઊપર સલેટને ઠેકાણે બુચ વાપરેચ અને દેવાનાઓની ઈસપીતાલના ઓરડાની દેવાલ ઊપર અસતર કરેચ કે તે જાઈ પોતાનુ બદન અફાડેતો નુકસાન નહી થાએ. ચીનાઓ જોડામાં બુચ નાખેચ કે અંદર ભીનાસ લાગે નહી. બુચને કાપતાં જે કરજો વધેચ તેને બાલીને એક જાતનો કાલો રંગ બનાવેચ. દવા અને કેટલાએક અરકો બુચને ખાઈ જાએચ તથા બગાડી નાખેચ પણ બુચ તેઓને નથી બગાડતો.

બુચનો ખપ એટલોછે કે ઈંગલંડ તથા ફરાનસમાં દર વરશે દરએક ચાલીસ લાખ કીલોગરામ બુચ આવેચ અને ફરાનસમાં એ સીવાએ પંદર લાખ રૂપીઆનો બુચ તઈઆર વેચાતો લેચ તે જુદો. બુચ કાપવા હાલ કેટલીએક જાતના સાંચાછે તેમાંનો એક દર રોજ ૧૪૪૦૦ બુચ કાપી બરોબર બનાવેચ અને તે સાંચા ઊપર એક છોકરો કાંમે લાગેચ.

શાઈબીરીઆમાં દેશનીકાલ થએલા.

રૂશીઆમાં રાજની સામણે અનેઆએ કીધો હોએતો મોતની સજા થાએચ પણ એ મોતનાં કરતાં વધારે નઠારી સજા એછે કે સાઈબીરીઆમાં દેસનીકાલ કાહાડે. જેઓને દેશનીકાલ કાહાડેલા હોએચ તેઓ ઊપર આફત એટલી પડેચકે તેનુ બેઆન આપણા ધેઆનમાં ઊતરતું નથી. પેહલાં બંદીવાનોને માસકો સેહરમાં લાવેચ અને તાંહાંથી વંજારની માફક બાહેર જાએછે. પેહલાં સેહરમાંથી બાહેર કેટલીએક લાકડાંની જુપડીઓ બાંધેલી હોએચ તાંહા લેઈ જાએચ. એ જગોએ તરણ ચોકછે. પેહલા ચોકમાં આવીઆની અગાઊ મરદોના અરધાં માંથાં બોડેછે પણ લાહાડીને હાત લગાડતા નથી. બીજા ચોકમાં સંધાના નામ લખી લીએચ. હીઆં બંદીવાનો ઘણી એકવાર અરજી કરેછે પણ ઘણી વખત તે ઊપર કોઈ ધેઆન આપતું નથી. કોઈ અરજ કરે કે મારો

ભાઈ જે બંદીવાનછે તે મારી સાથે ચાલે અને મારી પાસે રેહ પણ નીરદએ ઊપરીઓ ના પાડેછે. કોઈ વખતે તે હા કહેછે અને તેથી બંદીવાંનો એસ્વાતો ખુશી થાએચ અને તેઓને એટલેતો સંતોશ મલેછે કે જાણે દીલની ઘણી ઊંચી મુરાદ* પામીઆ હોએ. કોઈ ઓરત આવીને અરજ કરે કે મારો બંદીવાન માટી સાથે હું બી દેશનીકાલ થાઊંચ મને એની સાથે જવા દેઓ તો એવી અરજ કદચ્જ કબુલ કરેચ. બીચારી પોતાના પેઆરાને સારૂં પોતાનુ ઘરબાર અને વતન છોડી પગે લાંબી મુસાફરી કરવા માંગેચ પણ ઘણી વખત તેને નાસીપાસ થવું પડેચ. બંદીવાનોનાં બચ્ચાં પાંચ વરશની અંદર હોએ તેને સરકાર પાલેચ પણ તેમ કરવાનું કારણ એકે જારે બચ્ચાં મોહોટાં થાએ તારે તેની પાસે લશકરી કાંમ બરજોરીથી કરાવે. તરીજા મોકમાં બંદીવાનોના પગમાં બેડી હોએચ. એ કાંમ અતીશે ઘાતકીછે. બંધે પગે બે લારી લોહોડાના કરાં અને વચે બે ફુટ લાંબી સાંકલ પછી કોઈનું દગલુ લાંબુ હોએ તેની દરકાર નહી અને એવી તેને અડચણ પડે. એ કડાંને બેડીની માફક તાલાં નથી કે રાતના કાહાડી મુએ પણ એક મજબુત ખીલો મારી બંધ કીધેલાં. એ ખીલો મારતી વખતે હથેડી જે મારેચ તે ઘણી વખત બંદીવાનના પગને લાગેચ પણ તેની દરકાર કોઈને નહી. બેડી એવી મજબુત મારેલી કે જાજરે પણ સોજ નીકલે. અચાર ની તોલકી કરી તેઓને પોહાચી આગલથી બાંધી લીએચ અને પછી મુસાફરી સરૂ થાએચ તેઓની સાથે સીપાહી જે જાએચ તેઓ બંદુક ભરેલી રાખેચ અને તેઓનો ઊપરી એક મોટો ચાબક હાથમાં રાખેચ અને રસતામાં બંદીવાનો જો એકક પછવાડે બરોબર નહી ચાલીઆતો ચાબક પડેલો છેજ. બંદીવાનો દરરોજ ૭ થી ૮ કોસ મુસાફરી કરેચ. એ બંદીવાનોમાં અમીરો અને ઊંચી પદવી વાલા જેઓ ઊપર સરકાર કશ થાએલી હોએ તેઓની ઊપર વધારે આજાબ પાડેચ. જેઓ ચેહેરોમાં ઊછરેલા તેઓ ઊઘાડે પગે અને બેડીથી સીકરાઈ ગએલાં, ઠંડા મુલકમાં રાત દીશ ચાલે. એક વખત બે માતર નાહાના છોકરા, અમીરોના કુટંબનાઓ ઊપર જુલમ ગુજરીઓ હતો. તેઓની બેડી એટલી ભારે હતી કે તેઓ ચાલતાં ચાલતાં પડી જતા હતા અને તેઓ હાતમાં જે કડાં હતાં તેમાંથી નાહાના હાતે કાલાવાલા કરતા હતા કે હવે કી બેડી અમોને ઘાલો. એક ઘરડા સરદારને એક ઊંઘાડા ગાડાં ઊપર બેસવા દીધો હતો તે જાણે નરકારે ઘણી મેહેરબાની કીધી હતી. તેના હાત અને પગને બેડી ઘાલી બંધે વચે એક સાંકલ રાખી તેની કમર આગલ બીજી સાંકલોએ જડી લીધેલો. તેના ગલામાં લોહોડાંની જંજીર અને તેનુ માથું એવું બોડેલું કે એક કરૂસનો પાટો પડેલો હોએ તેમ. જેઓને ઊરલ પરવતની ખાણુ ખોદવા રાખેચ તેઓ અંધારા ગારોની અંદર રાત દાહાડો પડી રેહચ. બીચારા રોશની, પરમેશવરની બખશેલી પવીતર રોશની પણ નહી જોએ. એ બંદીવાનોમાં મોટા ખાનદાન ના હોએચ પણ સંધાઓ જાણે ઈનસાન પણાંમાં નહી હોએ તેમ કોઈને તેના નાંમથી નહી હાક મારે. દરેકને નમબર આપેલા તેથી જેને હાક મારવા હોએ અથવા તેને વીસે કેહવું હોએતો તે નમબરને બોલાવે અથવા તે નમબર વીશે વાત કરે. આવી હાલત રૂશીઆના બંદીવાનો જેઓ સાઈબીરીઆમાં દેશનીકાલ થાએલાછે તેઓનીછે.

જાણવા જોગ બાબદો.

ના પસંદ કામ—એક જણ કેહેછે કે ગમે એવું કામ (જે નીતીના કાએદાની વીરૂધ નહી હોએ તે) કરવાને હું દલગીર થનાર નથી, પછી ભલે તે કામ ગમે એવું હલકી કીસમનું અથવા ના પસંદ હોએ— અગર જો મહને ઘેર ખોટુ બનાવે અથવા મહને જલાદનું કામ સોંપે તોપણ હું ડમકનાર નથી, સબબ આ દુનીઆમાંથી મહને કોઈ એવાં માણસો મલી આવશે જેમની ઘેર મોકલવાને હું દલગીર થએઆને બદલે ખુશી થવશ, તથા કોઈ એવાં પણ માણસો મલી આવશે કે જેમને સુલીએ ચહડાવતી વેલા હું ડમકવાને બદલે ગંભીર પણ ખુશ દેખાવશ.

તારા ચાકરને તું હીણીશમાં—બરૂ ઉકે આપણા ચાકરો આપણા જેટલુ ગનેઆન ધરાવતા નથી, અને એટલા ઉપરથી તેઓ કેટલીક વેલાએ મુરખી, ગફલતીથી, અથવા બે પરવાઈથી આપણો બીગાડ કરેછે, પણ તેવી વેલાએ આપણને ઘટે નહી કે એકદમ તેઓ ઉપર ગુસસે થઈ તેમ

હલકાં શબદો બોલવા—તેમને ગાલ દેવી અથવા તેમને ધીકારવા. બરાબર જોઈએ તો એ ચાકરો પણ આપણા એક જાતના મીતરો અથવા બાઈબંધોછે, આપણા બીજા હંમેશના મીતરોમાં અને એ મીતરોમાં અંતર એટલોજ છેકે તેઓ વધારે ભાગીઅવાનછે તથા એ ચાકરો અભાગીઅવાન હોએછે. આપણને આપણાં ચાકરો સાથે એવી કોઈ ચાલ નહી ચલાવવી જોઈએ કે જેથી તેઓને તેમના કમ તાલેનો બલાપો છુટે, પણ એથી વીરૂધ આપણને તેઓ સાથે ગાઆ, અને પેઆરથી ચાલવું જોઈએ, જેથી તેઓને કોઈ રીતે પોતાનાં કમ નશીબ વીશે અફશોશ કરવો ન પડે. આપણે પોતે સારી પેઠે જાણીએ છઈએ કે આપણે પોતે ખતાથી ખાલી નથી—આપણે પણ દર રોજ કાંઈ નહી અને કાંઈ પણ ચુક કરીએ છઈએ, એવુંછે તારે આપણાં કરતાં ઓછા ગનેઆન વાલાં માણસોની ચુક અથવા ગફલતી વીશે કાં નહી દર ગુજર કરીએ ! જે કેટલીક બાઈઓને ચાકરો ઉપર જરા જરામાં ગુશશો છુટેછે તેઓને આ ઉપલી હકીકત ધેઆનમાં લેવી લાઈએછે.

ચેતવણી—જે કોઈ માણસો તમારાં કીધેલા કામોની એકદમ તારીફ કરેતો તમો એમ ધારજો કે તેઓમાં વીચાર શકતીની ખુટછે, અગરજો તે તમારાં કીધેલાં કામોની એકદમ ખોટ ખાંપણો કાહાડવા બેસેતો એમ ધારજો કે તેઓ અદેખા અથવા બે કદરછે.

ઓરડાની હવા સાફ કરવાનો સસ્તો ઉપાએ—બે તરણ મોટા કાંદાના બબે ફાડચાં કરીને એક રકાબીમાં મુકી તેને ઓરડાની ભોંએ ઉપર મુકવા. સંધી બીગડેલી હવાને ચુસી લેશે. એ કાંદા દર ૭૭ કલાકે બદલવા. ઓરડામાં સુગંધી નાખવાના ઉપાએ કરતાં ઉપલો ઉપાએ જેમ વધારે સસતોછે તેમ વધારે સારો પણછે.

લોહોડાંની પેદાસ—ઈંગલંડમાં લોહોડુ તથા લોહોડા કામ બનાવવાના કારખાના એટલાંછે કે દર વરશે ૨૩ કરોડ રૂપીઆંનો માલ દેશની બાહેર જાએછે અને દેશની અંદર લોહોડું ખપે તે જુદું.

નવું કારખાંનુ—સકાટલંડમાં તરેહવાર કારખાંનાછે પણ હાલ માછલી બનાવાનુ કારખાનુ નીકલીઉંમ. જેમ ઘડા ઉપર સેવન બેસાડી મરઘાં બતકાં કાહાડેમ તેમ સારદીનં માછલીની મોટી સંખીઆ પેદા કરેય.

સીસું—ઈંગલંડમાં વરશે પંચાવંન હજાર ટન સીસુ ખપેછે અને એક ટનના અડીસો રૂપીઆ ભાવ ગણીઓતો એક કરોડ સાડતીસ લાખ પંચાસ હજાર રૂપીઆનુ સીસુ વરશે કારખાનાઓમાં ખપેછે.

કેલવણી—ઈંગલંડ અને આએરલંડમાં સરકારની તરફથી કેલવણી ખાતે વરશે એક કરોડ રૂપીઆનો ખરચછે.

મરઘી કે મરઘો—એક ફરેંચ કેહછે કે મેં તરણ વરશવેર તપાસ કીધીય તે ઉપરથી કહી શકુંય કે ઇડાંમાંથી મરઘી અથવા મરઘો નીકલશે. જો ઇડાંને એક છેડે જરા કરચલી હોએતો મરઘો નીકલશે અને જો બંધો છેડા સાફ સુમારા હોએતો મરઘી નીકલવાની.

માણસ—ખાએય, પીએય અને દમલીએય. એ તરણ ચીજોથી તેના બદનમાં કેટલું જાએય. એવી ગણતરી કીધીય કે દર વરશ માણસ તરણ હજાર રતલના વજનની ચીજો પોતાના બદનમાં ઘાલેય. અલબતાં એટલો બધો ખપ પણ જોઈએ.

લંડનની વસતી—દર વરશ ચાર હજાર વધેય. ઇઆને જેટલા મરેય તેના કરતાં ચારહજાર વધારે પેદા થાએય. હાલ દુનીઆમાં સઉથી વસતીવાળું શેહર લંડનછે.

લડાઈની એક મોટી પેહલે વાંપેની મનવાર (વાંહાણ) બાંધવાનો ખરચ ૧૫ લાખ રૂપીઆ થાએછે અને તે માનરે ખાખું અને સાંચાનો ખરચ. મનવારથી ઉતરતી ફેરીગેટ બાંધતાં દસ લાખ રૂપીઆ થાએછે અને તેથી ઉતરતી કારવેત બાંધતાં તરણ ઇઆ ચાર લાખ.

સફેદ ડાહાડી—પુસુતારક નાંમનો ગરંથકાર કેહછે કે એક ઇડનાની સખશે પોતાની દાહાડી ઘણી વધારી હતી, તેને બીજાએ તે વીશેનુ કારણ પુછીઉં. જવાબ દીધો જે મારી દાહાડી સફેદ થાઈય અને લાંબી વધારીઆથી તે મારી આંખ આગલ રેહછે અને મને એઆદ દેવડાવેય કે એવું કાંમ નો કરતો કે સફેદ દાહાડીને એબ લાગે.

કોડીની આરસી—તરાબા ઉપર રૂપાનો પોર ચડાવી આરસી અથવા બાન કરેય અને તેની આગલ દીવો રાખીઆથી રોશની વધેલી માલુમ પડેય. પણ એવી આરસી ઉપર કાટ ચહડેય તેથી થોડુ થાએઉં ઉંચી કોરી (પાર

સીલેન) ઉપર રૂપાનો ઘોર ચહડાવી તેની આરસી બનાવેછ. એવી કોડીની આરસી ઉપર કાટ ચહડતો નથી તેથી તેવી આરસીઓ દીવાદાનડી ઉપર વાપરવાની બલામણ થાઇછે.

પાલો—આતલાનતીક મહાસાગરમાં વનસપતી થાએચ તે જાણવાજોગછે. ખારાં પાણી ઉપરના પાલાને ઈંગરેજો સી ઉઇદ કેહેછે. એ પાલામાં જનાવરો ઘર કરેછે અને તે પાલો ઉગેચ તે પોતાનો ખોરાક દરીઆમાંથી લીએચ. ઉપલા માહાસાગરની વચેના ભાગમાં એવા પાલાની દાખલીની જાડાઇ આપણા હાતની છેલી આંગલી જેટલીછે તોબી તે દાંખલીની લંબાઇ ૧૦૦૦ થી ૧૫૯૦ ફુટનીછે. એવી મોટી બેહદ દાંખલીઓ ઉપર જીના જનાવરો વસેચ જે ફીડી કરુતા સેંકડે દરજજે નાહાનાછે. તારે આપણા પરમેશવરે કેટલા જીવ એકજ દાંખલી ઉપર પેદા કીધાચ તેની ગણતરી કોણ કરે ? આખા પાલા ઉપર તથા દરીઆમાં તે સાહેબે કેટલી બેશુમાર વસતી પેદા કીધીચ.

પુરાતમ ઈઊનાન માં આથીનીઆન લોકો સચાઇ ઘણી પસંદ કરતા હતા તથા જુઠું ધીકારતા હતા. એક વખત નાટકમાં એક જણે સોગંદ ખાધેલા હતા તેને સોગંદ ઇઆદ દેવાડીઆ. તે બોલીઓ "મેં સોગંદ મોહોડેથી ખાધા કાંઇ દીલથી ખાધા નથી." એ વખતે તાંહા સાકરેતીસ હાજર હતો તે તુરત ગોપો કરી ઉઠી જતો રહેઓ. તુરત લોકોમાં ગરબરાટ માલી અને નાટક બનાવનારની તપાસ થાઇકે દુનીઆમાં સઉથી પવીતર અને નહી છુટે એવો ગા[illegible]ઇ તેને દુર કરાવાનો ગુનાહ કીધો. તેઓ સચાઇ એચ અને [illegible]હતા કે નાટક ઇઆ રમુજમાં પણ જુઠા સો થે સીપાહી જે જ[illegible]તા હતા. ને તેઓનો ઊપરી અ[illegible]

અને રસતામાં બંદીવાનો જતા, અથવા ખરુજ જે થાએ નહી ચાલીઆતો ચાબક પડેલો છેજ. એક કરેચ [illegible] ર રોજ ૭ થી ૮ કોસ મુસાફરી કરેચ. એ જ[illegible] નોમાં અમીરો અને ઊંચી પદવી વાલા જેઓ ઊપર સરકાર કપા થાએલી હોએ તેઓની ઊપર વધારે આ જાબ પાડેચ. જેઓ મેહલોમાં ઊછરેલા તેઓ ઊઘાડે પગે અને બેડીથી ઝકડાઇ ગએલાં, ઠંડા મુલકમાં રાત દીશ ચાલે. એક વખત બે બરાતર નાહાના છોકરા, અમીરોના કુતંબનાઓ ઊપર જુલમ ગુજરીઓ હતો. તેઓની બેડી એટલી ભારે હતી કે તેઓ ચાલતાં ચાલતાં પડી જતા હતા અને તેઓના હાતમાં જે કાંઇ હ

ઠી જાએચ., તેઓની ઉપર દસ દાહાડા સેવન બેસેચ. એવી દીડથી આગલ જેઓ કંટાલતા હતા તેને બદલે હાથનો વઇદ બે દાહાડામાં સાફ કરેચ.

કુવીઅરનો ખોઆબ—નામીચા કુવીએર વીશે એવું કેહેછે કે અગર તેને કોઈ જનાવરનો એક દાત આપીઓ હોએતો તે કેહતો હતો કે ફલાના જનાવરનો દાંતછે અને તે જાનવર આવુંછે અને તેની માલ આવીછે. એવું કેહછે. એક વખતે તેને ખોઆબ આવીઓ કે તેની આગલ સેતાન આવીઓચ અને સેતાન તેને કેહેચ કે તુને ખાઇ જાઉં. કુવીએર બોલીઓ, મને ખાઇ જાએ અને પછી તેને બરોબર જોઇને બોલી ઉઠીઓ "સીંગડાંછે, ખરીછે, એતો વનસપતી ખાનારો અને અમસથો બીવરાવીઓ."

લોહોડાંની શડક—મીઠ સતીફેનસન કેહેચ કે ઇંગલંડની સડકો ઉપર જો દર માઇલે દુકાનીની કસર કીધી તો વરસે આઠ લાખ રૂપીઆ નફો બાફની ગાડી ફેરવતારાઓને થવાનો. ઇંગલંડમાં માલના કરતાં ઉતારૂઓને ફેરવવું વધારે નફા ભરેલુંછે. એક તરેનને એક માઇલ લેઇ જતા દસ આના ખરચ લાગેચ અને જો સો ઉતારૂ મલીઆ અને દરએક માઇલનુ એક દોહોડીઉ લીધું તો એક રૂપીઓ અને નવ આના મલથી પણ ઇંગલંડમાં બસો ઉતારૂ મલી શકેચ તેથી કેટલો નફો થાવો જોઇએ.

ગલીચીનો ઉપીઓગ—લંડન સેહરમાંની ગટરોની અંદર જે ખરાબીછે તેને ખાતરમા વાપરવાને ઘણી બલામણ થાએચ અને ગટરની ગલીચીની કીમત પણ ગણેઆમાં આવીચ. દર રોજ એ ગટરોમાં જે ખરાબી થાએચ તેની કીમત જો કામે લાગેતો ૩૭૯૯૦ રૂપીઆ થાએચ એને એ પરમાણે વરસે ૧૩૮૫૫૪૦૦ રૂપીઆનુ ખાતર બારે વાટ થાએચ. ગલીચીને ખાતર બનાવવા ચુનો તથા કોલસો [illegible] જરૂરછે.

આટલુ બધું કામ કેમ થાએ ?—ઘણી વેળા તો આપણે આ પરમાણે બોલતાં શાંભલીએ છઇએ કે "હું શું કરું, મારી પાસે પુશકલ કામછે, તે શઘલું જોઇતા આરામ થાએ." પણ જો તેઓ લારડ બરઉગના મત પરમાણે કરે તો હમો પારીએ છઇએ કે તેઓ ઉપર પરમાણે કચવા ગોઆડ કરેજ નહી. લારડ બરૂગેનું એવું મત હતું કે આપનઘરું કરવાનું હોએ તે એકકુ કરી તે સારેથી વાત ક

હતાં અને તેમ માબાપને પણ ધાસતી હતી. એક વખત એક નાહાના છોકરા પાશે એક ફરેંચે માગીઉં કે મારી બીડી સલગાવા દીવો લાવ. છોકરો બીહીને નાહાસી ગીઓ અને રસતામાં ઠોકર લાગી તેથી પડી ગીઓ અને નાક સોહોરાઇ લોહી નીકલીઉં. લોકો સમજીઆ કે દાકણો બચકું ભરવા ગીઓ પણ છોકરો નાહાસી ગીઓ તેથી બનચીઓ. લોકો પેલા ફરેંચને મારી નાખવા દોડીઆ અને તેનો જાન લેતે પણ પોલીસે તેને બંચાવીઓ તેને એક ગાડીમા બેસાડી ચોકીમાં સંતાડીઓ અને ચોકી આગલ લોકો ટોલાં થાએઆં કે અંદર જાઇ ને મારીએ. ટોલું ઘણી ગરબડ કરવા લાગું. એક જણ બોલીઓ. "હારે એજ આપણા બચાં ખાએચ." બીજો બોલીઓ "અડી વરશ થએઆં આપણે એમ દુખ દીએચ." તરીજો, "એને એકસો દસ બચાં ખાધાં," ચોથો, "બસો." પાંચમો, "હડીસો છઠો," "અરેકાચાને કાચાં ખાઇ જાએચ." સાતમો, "સીક ઉપર ભુંજેચ." આઠમો, "અરે એતો બચાનો સાસ કરી વેચેચ." પોલીસના આદમીઓએ જોએઉં કે એ ફરેંચને મારી નાખશે તેથી તેના પોસાક બદલાવી છુપે બારણે બાહેર કાહાડી મુકીઓ. પણ અજાએબ એથી વધારે એછે કે સેહરમાં કોઇનુબી બચું ખોવાએઉં નહી હતું.

ચડપો ચાંદો આકાશ ભલા ભાગપનોરે લોલ,
બડકો ઉડયો તે જાણું આગપનોરે લોલ,
મેનાં પોપટ જે બોલે મુખે મીઠડાંરે લોલ,
દુઃખમાં મેં થતરૂ જેવાં દીઠડારે લોલ—૪
બાસે વાડીતો ઝાડી બયંકારશીરે લોલ,
આંખપોના પાટા જેવી આરશીરે લોલ,
હુંતો ઉઠી જઇ બેઠી દીવા આગલેરે લોલ,
કાંઇક પડી તીહાં નજર કાગલેરે લોલ—૫
દીઠો શોધતો સીબોધનુ ચોપાંનીયુરે લોલ,
વાંચવા તે મારૂ મન માનીયુંરે લોલ,
ગરબી રૂસણુ તોડવાની રૂડા રાગમાંરે લોલ,
બાલી રૂપાલી છેલા ભાગમાંરે લોલ—૬
લઇને ગાવા લાગી હું છએ જે ઘડીરે લોલ,
તેહાથી ઉડીને આવેયા તે ઘડીરે લોલ,
હેત આંણી વખાણી વાંણી બોલીઆરે લોલ,
દીલમાં હરખીને ઘણું ડોલીયારે લોલ—૭
જાણું પનરે ઘડીને પન રાતડીરે લોલ,
ફુટયો કલેશ કરી છાતડીરે લોલ,
ભલે આવીયો આકાશ ચઢી ચંદ તુંરે લોલ,
આપેછે આજતો આનંદ તુંરે લોલ—૮

સ્ત્રીબોધ.

પુસ્તક ૨ જું | માગશર ૧૮૫૮ | આંક ૮ મો.

વખણાએલી ઓરત

મેરી પાટન.

મેરી પાટન નામની એક અમેરીકન જારે ૧૭ વરસની વએની હતી તારે તે એક વાહાણના કપતાન સાથે પરણી. એ કપતાન ઘણો ભલો તથા ચચલ હતો અને તેની ઊમર ૨૫ વરસની અંદર હતી. આ બંધે વર કનેઆના લગન થએઆ પછે તુરતજ તે કપતાનને એક વાહાણ ઊપર સરદારી લેવાની વરદી થઈ. એ વાહાણ પુરૂથવીની આસપાશ ફરી વલે એટલી લાંબી સફર કરનાર હતુ. આ વરદી લેવાને કપતાન પાટને સાફ ના પાડી, તે બોલીઓકે "હજીતો હું હમણાજ પરણીઓછુ અને માહારી બાએડીને મુકીને આટલે ઊતાવલેથી હું જનાર નથી" તારે તેને એવી દરખાસત થઈ કે અગરજો તે એકલો જવાને અથવા પોતાની બાએડીને એકલી મુકી જવાને ચાહાતો ન હોએ તો તેણે સુખે પોતાની સાથે લઈ જવી. આ વાત કપતાન પાટન તથા તેની ઓરતના મનમાં ઊતરી અને તેઓએ બાર કલાકના અંદર પોતાની સઘલી વાતની તઈઆરી કીધી. સફરમાં કપતાન પાટને જેમ બની આવીઊં તેમ તુરત ખપ આવતી અને વધારે અગતની બાબદો પોતાની ઓરતને સમજાવી દીધી. એ ઓરત પણ જાતે ચંચલ અને હોશીઆર હતી તેથી તેણીએ પણ તુરત તે સઘલુ સમજાવેલું ધેઆનમાં લીધું. વાહાણની ચાલ, આસપાસનો દેખાવ, આકાશનો ઘેરો એ વગેરે બીજી સઘલી જરૂરીઆત નોંધ ઊપર ખંત રાખીને તે સારી પેઠે એ ઓરતે સીખી લીધી. ટુંકામા કહીએ તો એ ઓરતે દરેક દરજજે વાહાણ હંકારવાના હુનરની માહીતગારી મેલવી લીધી. એ સફર સઘલી મલીને ૧૭ મહીને પુરી થઈ. એ સફર કરતા રસતામાં બનાવ એવો બનેઓકે કપતાન પાટન ઘણી મેહેનત તથા કાવજીથી હલાક થઈ પડીઓ, તેને એક જાતનો તાવ આવેઓ તેથી તે છેકજ અશકત થઈ ગએઓ, કેવી રીતે કામ ચલાવવાનું તથા કઈ દશાએ વાહાણ હંકારવાનું તેની તેને કશી ખબર રહી નહી. એ વાહાણમાં એક વડો માલમ હતો તે જાતે ઘણો આલસુ અને બેપરવા હતો, કોણ જાણે શી મતલબસર તે આ વાંહાણને " સાન ફરાનસીસકો " નાં બારાંમા લઈ જવાને બદલે "વાલપરીસો" બંદર ભણી લઈ જવા માંગતો હતો કપતાન પાટન જરા લગાર હોશીઆર હતો તારથીજ તેણે આ માલમને સાફ નાપાડી કહીઊં હતું કે તેણે વાહાણને " વાલપરીસો " બંદરે લઈ જવું નહી પણ " સાનફરાનસીસકો " ખાતે લઈ જવું, તોપણ એ માલમે કપતાન પાટનના છેક અશકત થઈ જવા પછે તે વાહાણ પોતાની મરજી પર માણે લઈ જવાની તજવીજ કીધી. આ વેલાએ મેરીપાટને ભારે હીમત તથા દલેરી બતાવી, તેણીએ સાફ નાપાડી તે માલમને કહીઊં કે " મારા ધણીએ પોતાની પુર હોશીઆરીમાં કહીઊં છે કે વાહાણ જો " વાલપરીસો " ખાતે હંકરાશેતો વધસાં માણસો દગો કરી જતાં રેહેશે અને માલ ધણીઓનો વધો સામન લુટાઈ જશે માટે હું એ વાહાણ તે તરફે લઈ જવા દેનાર નથી. માહારા ધણીએ તને કશીવાતની હકુમત આપી નથી અને તું જે જુદી હકુમત ચલાવા નીકલેઓછે તે હું ચાલવા દેનાર નથી. " જેમ પેલો કપતાન વધારે માંદો અને અશકત થતો ગએઓ તેમ તેમ પેલા માલમને વધારે શુર છુટતું ગઈઊં, પણ ધનછે મેરીપાટનની હીમત ઊપર કે તેણીએ જેવી

દલેરી શુરૂઆતમો બતાવી તેવીજ રીતે તેણીએ તે કામ પાર ઊતારીઊં. જેવારે કપતાન પાટન છેક નરોસ થઈ પડીઓ તારે પેલા માલમે વાહાણની સરદારી બરજોરીથી પોતાને હાત લીધી તે વેલાએ મેરી પાટને અકલ તથા ધીરજથી તે વાહાણ ઊપરનાં સઘલાં માણસોને પોતાની પાસે બોલાવી તેમને કહીઊં કે "જુઓ આ માહારો ધણી આવી હાલતમાં પડીઓછે, અને આ માલમ પોતાના વીચાર પરમાણે કામ કરવા માંગેછે. પણ મારા ધણીનો હોકમ જુદોજછે, માટે તમો સઘલાને ઘટેછે કે તમારો જે કપતાન હતો તેની ગેર હાજરીએ મહને કપતાન તરીકે કબુલ રાખો અને આ માલમના હોકમોનો ઈનકાર કરો, તથા બીજો માલમ જેછે તે માલમના હુકમો પરમાણે વાહાણનું બીજું કામ ચલાવો." આ ઓરતના નરમાસ ભરેલા શબદો તથા તેણી રાત દીવસની અંત ભરેલી મેહેનતથી તે વાહાણ ઊપરનાં સઘલાં માણસોને દએઆ આવી અને તેઓ તે ઓરતના કહેઆ પરમાણે તેણીની હકુમત તથા બીજા માલમની સતા હેટલ કામ કરવાને રાજી થએઆ. તેઓએ જોઈઊં કે એ ઓરત મધીઅ દીવસના અને તેમજ મધીઅ રાતની વખને પોતાની કેબીનના અંદરથી વારંવાર બાહાર નીકલી જરૂરની તલાસ તથા નોંધ કરતી હતી. તે દરીઆવના ખડકોના નકસા જોતી તથા આસપાસના દેખાવ તપાસતી હતી અને એ સઘલું કરવામાં તે લગાર પણ ગફલત ખાતી ન હતી; તેથી ખલાસીઓને પણ એવા ધુંધી સરદારની હકુમત કબુલ રાખવાની વધારે ઈછા થઈ. કહેછેકે એ ઓરતે પોતાની ધીરજ તથા બુધીથી તે વાહાણને ઘણી સારી હાલતમાં "સાન ફરાનસીસકો" નાં બારાંમાં લઈ ગઈ. એ ઓરતે વાહાણમાં બેસી વાહાણને લગતીજ બાબદો ઊપર માતરે ધીઆન આપીઊંછે એમ નથી, તે વાહાણમાં વઈદક સંબંધી જે પુસતકો હતાં તે તેણીએ સારી પેરે મન લગાડી વાંચીઆં અને તે પુસતકોની સાહેતાથી પોતાના ધણીને તુરત લાગુ પડે એવી દવા આપતી હતી; તથા પોતાનાં વાહાણનાં જોખમ ભરેલાં બીજાં કામો સાથે તે પોતાના ધણીની ઘણી સારી રીતે માવજત તથા બરદાસત કરતી હતી. કપતાન પાટન "ફરીમેસન" હતો તેના બીજા "ફરીમેસન" ભાઈબંધો જેઓ "સાનફરાનસીસકો" માં રેહેતા હતા તેઓ એની ઊપર ઘણો પેઆર રાખતા હતા; તેઓએ બની આવી તેવી કોશેસો કરી જેમ બનીઊં તેમ ઊતાવલેથી એ બંધે વર બાએડીને પાછાં તેઓ જાંહાંથી આવીઆંતાં તાંહાં મોકલી દીધાં. આ જગાએ તેઓ આવી પુગાં તે ઘણીજ માઠી અવસથામાં—વર જુએ તો બેહેરો, બોખરો, સુનો દીવાનો અને બાએડી જુઓ તો નખાઈ ગએલી પણ હજી પોતાનાં કામમાં હોશીઆર, એવી દલગીરી ભરેલી હાલતમાં તેઓ આવી લાગાં. આ અસતરીની ઊપલી શઘલી હકીકત શાંભલી "નીઊ ઈઆરક" ના વીમાવાલાઓએ તુરત તેમને માટે એક હજાર દાલર મોકલી દીધા; તેમજ તે વાહાણના ધણીઓએ પણ એવીજ કોઈ રીતની બખશેસ તેમને કીધી. તેઓએ જાણીઊં કે અગર જો આ ધઈરીઅવાન ઓરત વાહાણ ઊપર હોત નહીતો બખચીત પેલો વડો માલમ તે વાહાણ કોઈ બીજી જગા ઊપર લઈ જતે અને તેથી વાહાણના ધણીઓને તથા વીમાવાલાઓને બેહદ નુકશાનીમા લાવી નાખતે.

ચીનો પોતાની બાએડીને શી રીતે પગ તલે રાખેછે !!

ચીના લોકના કુટમ પરીવાર સંબંધી કેટલીક ચાલ ચલણો હસવા જોગછે, તેમ વલી કેટલીક બારી દુખ ધરવા જોગછે, તેમાંથી એકુબે આ જગાએ જણાવીછે. તે એ કારણથી નહી કે તે પરમાણે આપણા સઘલા લોક તેવીજ ચાલ ચલાવેછે તેનું ગેરવાજબીપણું માલુંમ પડી આવે, પણ એવી દુઃખ ધરવા જોગ ચાલ ચલાવનારા આપણા લોકમાં ખરેખરા કેટલાકછે જેઓ એવી થોડીઘણી ચાલ ચલાવેછે તેવી શરમીંદગી ભરેલી ચાલ આપણી કોમમાંથી નીકલી જાએ, તેનો અટકાવ થાએ એ મતલબથી આ ઠેકાણે એ વીશે બોલવું પડીઊંછ.

તે ચાલ એદે આપણા કેટલાએક લોક પોતાની બાએડીને ખાસડે ખાસડે અથવા લાત મુકીથી મારી એ કામમાં પોતાની કોરતી સમજેછે. તેઓ એમ બોલેછે કે "જેણે પોતાની બાએડીને પોતાનાં ખાસડાં તલે રાખી તે તે ખરો નર—તેને ખરો મરદ—જેણે એવું નહી કીધું તો તે શાડીઓ, બાએડીનો ગોલામ—તેનો વાહેલ——તેના હાતમાં જેવો નકરો ઘુઅડ"

દીકછે હું હાએતો, ચીના જેવો ખરા મરદો! ખરા નર અને પોતાની બાએડીને ખાસડા તલે રાખનાર સુરા માટીઓ જેવા સઘલા થાએ તો આપણા પારસીઓમા એક મોટી કીરતી થઈ પડશે" અને કેટલાક આપ મતલબીઆ હલકાઓના વીચાર પરમાણે આપણા લોકમાં ખરેજ સુધારો થએલો કેહવાશે.

ચીના લોકમાં પોતાની બાએડીને સારી પેઠે મારેઆથી તેના ધણીને મોટી કીરતી મલેછે. ચીન દેશના કેટલાક ભાગોમાંતો બાએડી મારવી એ એક ઈશકી બાજ અને બીસનીઓની મોહોટાઈની નીસાન છે; જે ચીનાએ પોતાની ઓરત ઊપર ખરીજ મોહોબત રાખીને અથવા ઈનસાન જાત ઊપર ગેરવાજબી પણે હાત ઊચકવાનો ડર અને ગુનાહ સમજી પોતાની બાએડીને નહી મારીતો તે ચીનો કોઈ ઓલીઓ ગપાર, કમઅકલ, અને ના મરદ ગણાએછે મોસીઊર હક નામનો મીશીનરી મુસાફર કેહેછે, કે "મને ચીનાના એક કુટમ સાથે સારી પેઠે ઓલખાણ પડી હતી. એક દીવસ તેઓના ઘેરમાં હું ગીઓ, અને જોઊધું તો આખું ઘેર પર લોકથી ભરાઈ ગએલું, અને કુટમના સઘલા માણસ એક જુવાન અસતરીની આસપાસ ગોલું થઈ ઊભેલા. તે બાએડી બીચારી તેની જીંદગીની આખેરીના વકત ઊપર આવેલી હતી. થોડા દીવસની વાત ઊપર મેં તેને જોઈ હતી, તારે તે ખુબસુરત ઓરત પોતાંની ભર જુવાનીના તોરમાં અને તમામ તંદરૂસતીમાં હતી, પણ તે દીવસે જોઊધુતો તે બાઈના શરીર ઊપર જખમો, અને મારના જોરા એટલાનો પડેલા દેખાતા હતા કે એકાએક તે બાઈ ઓલખાઈ પણ નહી શકાઈ હતી. તેની ઊપર એટલો તો માર પડેઓ હતો કે તેનામા જરા પણ એણીગમ પેલીગમ હીલવાની અથવા બોલવાની શકતી રેહી નહી હતી, પણ તેની આખમાંથી આસુની જે ધાર ચાલુ થએલી હતી, તથા તેના દીલના જે કમણ ધપકારા ચાલતા માલુંમ પડતા હતા તે ઊપરથી માનવાને બની આવતું હતું કે તે બીચારીને અતીશએ દુ:ખ થતું હતું. આસપાસે ઊભેલા લોકને આ દુખ ઊપજાવનાર બનાવનું કારણ પુછેઆથી મને ખબર મલી કે એ બાઈને આવી ભએ ભરેલી અવસથામા લાવનાર શખસ તે તેનો પોતાનોજ ધણી હતો એ ચંડાલ શખસ પોતે માથે હાત દઈ દલગીરી ભરેલા ચેહરો સાથે ચુપ થએલો અને અફલાઈ ગએલો પોતાની આંખો પેલી દુ:ખી બાએડી ઊપર નાખીને ઊભેલો હતો.

મી૦ હકે તેને પુછીઊ કે "સા કારણ સારૂં આવો ખુની માર તેણે પોતાની બાએડીને મારેઓ હતો. તે બાએડીએ શું એવી તકસીર કીધી હતી."

પેલો ભરથાર રડતો અને ડચકાં ખાતો ધીમાં આવાજથી બોલવા લાગો કે "ઈઆર મારી બાએડીએ કઈ પણ તકસીર કરી નથી. ના કઈજ નહી, એક બાલભર પણ નહી, તેનાં બદનને એક આંગલી લગાડવા જોગ પણ તેણે તકસીર કીધી નથી, અમને પરણેઆને બે વરસ થઆં, અને અને સહવાસંપજ અને સુખથી રેહેલાં હતાં. પણ આ થોડા દીવસ થઆ મારા મગજમાં કઈ ફેરફાર વીચારો ચાલેઆજ કરતા હતા, મને એવું લાગું કે લોક મારી મશકરી કરેછે કે મેં મારી બાએડીને હજુ કોઈબી દીવસે મારી નથી, અને એ શરમ નહી છંડાઈઆથી મેં આજ સહવાહના મારા મનમાં એક માઠો વીચાર લાવી, મારી બાએડીને——એટલું બોલતાં તેનું હઈઊં ભરાઈ આવીઊં અને હએ મારી રડવા માડીઊં, પણ એ પાછલથી ઊતપન થએલો પસતાવો સઘલો રદ હતો, કારણ કે બે દીવસ પછી તેની બાએડી પેલા જખમોના દુખી મરણ પામી હતી. જારે આવા પેઆરા ખાવંદ પોતાની બાએડીને એક જંગલી રવઈઆ પરમાણે ચાલવા પોતાની રાંક બાએડીને આવી ઘાતકી રીતે મારી તારે જેઓ ખરાજ લુચા અને ગરમ મીજાજવાલા ચીનાઓ હશે તેઓની બાએડીઓ ઊપર કેટલો સેતમ ગુજરતો હશે એનો વીચાર કરતા કેટલી દીલગીરી આપણને લાગેછે.

મોસીઊર હક કેહેછે કે ચીના લોકમા બાએડીનો સંભાલ તેના ભરથારથી ઘણોજ થોડો થાએછે, અને જે કઈ થોડી ઘણી બરદાસત તે લીએછે તે માતરે એટલીજ ફરજ ઊપરથી કે તે જો મરી ગઈતો ફરીને પરણવા સારૂં નાણું ખરચવું પડે તેનું દુખ તેઓને વધારે લાગેછે. એવી બાબદને લગતી ચીનાના એક કુટમમાં બનેલી બીના નીચે જણાવીછે.

પીકીન શેહરની ઊતર દીશાએ એક મોહોટું ગામડુંછે તા મો૦ હકે એક દીવસ એક ભરથાર અને તેની બાએડીને ભારી જબરદસત જઘડો કરતા જોઆં હતા તેઓ એક બીજાને એવાનો નીલાજરા શબ

દો બોલતાં હતાં કે તે સાંભલી કોઈને પણ લાજ આવીઆ વગર રેહે નહી. સારી પેઠે બોલાગાલી કરેઆ પછી તેઓ એક બીજા ઊપર શરીરને ઘણી ઈજા નહી પોચે એવી નાહાની નાહાની ચીજો ફેંકવા માડી. બેહુનો ગુસો નરમ નહી પડેઓ, અને જેમ વકત વધતો ગીઓ તેમ તેઓનો ગુસો પણ વધતો ગીઓ, અને તે એટલો વધી પડેઓ કે બેહુ જણા ઘેરમાંની સઘલી ચીજો બાંજ ફોડ કરવા લાગાં. આસપાસના પડોસીઓ વચમાં પીડી તેઓને ઘણાબી સમજાવેઆ, પણ તે સઘલું ફોકટ. બાએડી દોડતી ગુસામાં બાવરચી ખાનામાં જઈ જે કાંઈ રાધેલું હતું તે સઘલું ઊરાડી નાખીઊ, અને તે જગા ઊપરનો સઘલો બીજો સામાન એક પછી એક લઈ ઊરાડી બાંજી નાખતી હતી, તેવામાં તેનો ભરથાર એક મોહોટી લાદી ઊંચકીને બાવરચી ખાના તરફ દોડેઓ. લોક સમજેઆં કે એ લાદી જો બાએડીના દીલ ઊપર પડીતો તે તુરત મરણ પામવાની, તેથી પેલાને ઘણો અટકાવેઓ, પણ કોઈનું નહી માનતાં તે રૂડ મારેઓ પોતાની બાએડી તરફ ગીઓ, પણ પેલી લાદી તેની ઊપર ફેંકવાને ઠેકાણે બાવરચી ખાનામાં લોહોડાંની મોહોટી તેલ ભરવાની ટાંકી હતી તે ઊપર ફેંકી, જેથી તે ટાંકીનાં બે ફાડચાં થઈ ગીઆ, અને બાવરચી ખાનામા સઘલું તેલ તેલ થઈ પડીઊ. બાએડીથી એ કરતાં વધારે આફત ભરેલું નુકશાન નહી થઈ શકીઊ તેથી તે ચુપ થઈ ગઈ, અને તેથી હવે સઘલો જઘડો ફેસાદ બંધ થઈ પડેઓ. એક ચીનો એ જગા ઊપર ઊભેલો હતો તેણે ખુશ મશકરીમાં પેલાં ચીરડાએલા ભરથારને કેહું કે ઓ મારા બુજરગ બાઈ તમે બેવકુફી કીધી કે પેલી લાદી ટાંકી ઊપર અફાડી, તેને ઠેકાણે તમારી પોતાની બાએડીના માંથા ઊપરજ અફાડી હતે, તો તમારા ઘેરમાં સઘલું સમાધાન એકદમ થતે, અને ફરીને ગડબડ થતેજ નહી." પેલા ડાહાપણ ભરેલા ભરથારે ઠંડે પેટે જવાબ દીધો કે "હા એવું કરવાનો મારો વીચાર હતો તેમાં મુરખાઈ માલુમ પડી. બસો સપાકા ખરચી આ ટાંકીની બે ફાડ પાછી જડાવી એને દુરસત કરાવી શકશ, પણ બીજી બાએડી લાવવાને એ કરતાં ઘણું વધારે નાણાની જરૂર પડવાની. જેઓ આવી બેહુદાઈ ભરેલી રીતે પોતાને મોહોડે પોતાના એબ ભરેલા વીચારો જરાપણ આંચકો ખાવે અને દએઆ લાવેઆ વગરે બોલેછે, તેઓની નીતી તથા કુટમના સુખની હાલત ઊપર આપણને અતીશએ અફસોસ કરવો પડેછે. તેટલોજ અફસોસ બલકે તેથી વધારે આપણી ટાપુના કેટલાક આપ મતલબીઆ જેઓ પોતાની બાએડીઓને પોતાને પગતલે રાખવાની, તથા તેઓને ઘેરના ઓરડામાં એક બંદીવાન તરીકે રાખી મેલવાની ભલામણ કરેછે, તથા ઓરત અને મરદો સફુખાઈ ભરેલી રીતે એક બીજા સાથે મલેઆથી બીગાડો થવાની પોતાની જાતી બદમનશની પરમાણે ધાસતી રાખેછે, તેવા લોકની અકલ ઊપર આપણને પેલા જાલમ, અગનેઆની, ચીનાઓ કરતાં વધારે અફસોસ કરવો પડેછે.

દારા પાદશાહા અને એક ગોલાંમનો (વાંચવાજોગ) અહેવાલ.

દારાં પાદશાહ એક વેલા શેકારગાહ ગીઓ હતો, તેવામાં તે ઘોડા ઊપરથી પડી ગીઓ, અને તેનો પગ લચકાએઓ. તેઓજ તેને તુરત તેહાંથી ઊગવીને તેનો તંબુમાં લાવેઆ. એ વકતે તેનો પગ ઘણોજ કલવા લાગો. મીસર દેશના હકીમો જેઓ તે વકતે મોહોટા ઊલમાઓમાં ખપતા હતા તેઓએ તેને કશો આરામ કરેઆને બદલે વધારે હેરાન કીધો અને દારાને સાત દીવસ અને સાત રાત સુધી જરા ઉંઘ નહી આવી હતી. તેવામાં દરબારના માંણુસોને ઈઆદ આવી કે જે બંધવાઓને આપણે લઈ આવેઆ છઈએ તેઓમાં એક "ઈજીનાની" હકીમછે તેને લાવી પાદશાહનો પગ દેખડાવીએ. તેથી પગમાં બેડી સુધાં, તથા ચીથરેહાલ તેને પાદશાહની હજુર લાવી ઊભો કીધો. તેણે પાદશાહનો પગ તપાસી જોઈ તેને સારૂં દવા લખી આપી, અને ખોદાની મેહરબાનીથી થોડા દીવસમાં તેને આરામ થએઓ. પાદશાહ જેણે પોતાના લંગડાએલા પગની તદન આશા છોડી હતી, તેજ પગે પાછો જોરેમંદ આદમીની પેઠે ચાલતો થએઓ, તેથી પાદશાહે આરામ કરનાર ઊપર પોતાની વશદારી દેખડાવવા બખશીશ કરવામાં કઈબી બાકી નહી કીધી. જે સાંકલથી બંધવાને બાંધેલો હતો તે પાદશાહે પોતાની હજુરમાં છોડાવી, અને તેટલાજ વ

જર્નની એક સોનાની સાંકળીની બખશીશ તે ગોવામ ઉપર કીધી. તારબાદ દાસોની વફાદાર ઓરતે સોનાના દીનારથી ભરેલી એક રકાબી બખસેસ તરીકે તે ગોવામને આપી. તે દરએક દીનારની કીમત રૂ૧૨ ની હતી. એ રકાબી એટલીતો ભરેલી હતી કે એક બીજો ગોવાંમ જે પેલા હકીમની પછવાડે માતરે ચાલતો હતો તેથીજ તે તવંગર થઈ ગીઓ હતો. તે હકીમને બીજી એનાએતમાં એક ઘેર રેહેવાને મલીઉં, અને પાદશાહાએ પોતાની સંગાથે દરરોજ જમવાને સામેલ થવાની તેને અરજ કીધી. છેવટે બખસેસ એવી કીધામાં આવી કે હકીમને ફરમાવીઊં કે પોતાની ઈછામાં આવે તે ચીજ અથવા એનાએત માગી લે. એવી દરખાસત થતાંજ હકીને તુરત અરજ કીધી કે મીસર દેશના બીજા હકીમો જેઓથી પાદશાહનો પગ દુરૂસત નથી થઈ શકેઓ તેઓ બંદીખાનામાં પડેલા હતા, અને જેઓને ચંદ રોજમા સુલીએ ચહડાવવાનો જે હેમકાઈ ભરેલો હુકમ પાદશાહાને નામે વજીર તરફથી થએલોછે તે હોકમ ફેરવે, અને સઘલા હકીમોને ફરાગત કરી પોત પોતાને મકાને જવાની છુટ મલે. એ અરજ સાભલી પાદશાહ તાજુબ થએઓ, અને કેહવા લાગો કે એ શું બેવકુફી? અને વજીરે મારી રઈએતમાંથી આટલા સંધા આદમીઓનો જીવ લેવાનો ઠરાવ કીધોછે અને તે વલી મહને પુછેઆ વગર. એ તેના દરજા અને અકલથી ઊલટુ બનીઊંછે. 'હોકમ કરો કે વજીર મારી સાંભણે આવી આ ભર મજલીસમા એ વાતનો ખુલાસો કરે, કે આટલા સધાનો જાન કેઆ કારણ ઊપરથી લેવાને તેને વાજબી જાણીઊં, અગર એ હોકમ ગેરવાજબી હોએતો તેના જીવની ધાશતી તેને રાખવી પડશે. માણસો તુરત દોડી પોહોચેઆ અને વજીરને સીતાબીથી ખબર કીધી, કે પાદશાહનો મીજાજ તેની ઊપર બરખીલાફ થઈ પડેઓછે, અને તેથી તુરત દરબારમાં હાજર થઈ પોતાનો બચાવ કરે.

વજીરે એ સંદેશો ધીરજથી સાંભલેઓ, અને તેજ વખત પાદશાહની હજુર જવા તેવા માણસો સાથે રવાને થએઓ.

પાદશાહની હજુર જેવો તેણે દેખાવ કીધો કે તેજ વખત શાહાને ગુસસો આવેઓ અને પોકાર મારી કેહું કે ઓ વજીર આ શું જુલમ તું મારી રઈએત ઊપર ગુજારેછે. આએ વખત તારો જીવ ધાસતીમાં પડેઓછે, વાસતે તારા બંચાવમાં તુને બોલવાની હું તક આપુંછું.

વજીરે કુરનસ બજાવી ખુલે આવાજે દરબારમાં કહી સંભલાવીઊં કે આ પાદશાહ મેં જે કઈ હુકમ કરેઓછે તે પુખત વીચાર અને લાંબા વખત સુધી ખોજ કરીને કરેઓછે. જે હકીમો હાલ બંદીખાનામાં પડેલાછે, એ હકીમોને "હકીમ" કેહેવા વાજબી નથી. મેં ખોલ કીધીછે તે ઊપરથી મને માલુમ પડીઊંછે કે એ દગાબાજો અને ઠગારાઓને હાતથી તારી રાંક અને નીરદોશ રઈએતમાથી નજદીક અરધો અરધ ભાગ મરણ પામેઓછે. એ નીમ હકીમોએ પોતાની હેમકાઈથી અને ફકત પઈશાજ મેલવવાની લાલચથી જેટલાં માણસોના ખુન કરેઆંછે તેટલા માણસો તારી તમામ લડાઈઓમા નથી મારેઆં ગીઆ. એ હેમક ખુનીઓને બોલાવી પુછ, ("હકીમ" નો ખેતાબ એઓને આપવો દેવાનાપણુંછે) કે કેહી જગા ઊપર, અને કોણ હકીમની તરબીએત હેઠલ એઓએ આ વીદેઆભેઆસ કીધીછે, અને કીહા કીહા કાએદા અને કાનુનોથી એઓ દરદીઓને દવાઈ આપેછે. પાદશાહ મેં બરોબર ખોલ કાહાડીછે તેમાં મારી પકી ખાતરી થઈ ચુકીછે કે એ ઊઠવઈદો માતરે લોકને ઠગેછે, અને પઈસા કહડાવવાની લાલચથી તેઓ અટકલથી દવા વાપરેછે. જેહર અને અકસીર દવા કેવી છે એઓ વચે ફરક તેઓ મુતલક સમજતા નથી, અને હું આટલું મારા સત ઈઅકીનથી કહી શકુછુ કે એવા ઊઠ વઈદોને તારા શેહરમા રાખી તારી ગરીબ રઈઓનની પાઆ માલી તું થવા દે એ ઘણુંજ બે ઈનસાફી ભરેલુંછે. મેં તેમાના દરએક જણની હેમકાઈના નમુના તઈઆર કરી રાખેઆછે, અને તેઓને સુલીએ ચહડાવતી વખતે હું તે આમ લોક સાંભલે જાહેર રીતે બા પોકારથી વાંચવાનોછુ, કે જેથી રઈએતના ગાફેલ લોકને ખબર પડે કે એ સુલીએ ચહડનારા કોઈ દરજેના "હકીમો" નહી હતા, પણ અજમઘા પઈસા ખેંચનારા, દગારા અને ટોગી, ઊંઠ વઈદો હતા." અગર તારો હોકમ હોએતો આ જગાએ હું તે હકીકત લાવેલોછું તે જાહેર વાચી સંભલાઊ, અને પછી તે ઊપર તારી આખી મજલીસનો વીચાર લે, અને જો કે એવા માંણસો જીવવા લાએકછે અથવા એઓને

મારેલા બેહતર. તખત ઊપરથી આવાજ નીકલેઓ કે વગર વકત ખોવે વાંચી સંભલાવે.

પાદશાહ, તારી રઈએતમાંથી એક જવાન શખસના પગના ગુડણ ઊપર દરદ થઈઊં હતું. તે જગા ઊપર એક ધોરી રગ આવેલી હતી, અને તે રગમાં લોહીનો જમાવ થએઆથી તે સુજી અને લાલ ફોડા જેવી થઈ આવી હતી. તે કમ નસીબ દરદીએ આ હેમકોમાંના એક જણને તે દરદની દવા પુછી. તો જો પાદશાહા જે "હકીમ" માં નામ ખપાવતો હતો તેને સાધારણ ફોડો અને સુજેલી ધોરી નેશ એમાં કેટલો ફરક થાએછે તે પરખવાની વકુફ નહી હતી. એ "હેમકે હેમકાને" તે ધોરી નેસને ફોડી નાખી અને જારે લોહી બંધ નહી થઈ શકીઊ તારે તે દરદીને એ હકીમ ભારી દમામ અને તુંડીથી કેહવા લાગો કે આ જગા ઊપર કોઈ કાબેલ શખસ પણ હારી ખાઈ ઊઠી જતે, પણ તારા સારા બાએગ કે હું તારી હજુર બેઠેલોછું. તારૂ દરદ ઘણુંજ જબરદસતછે, જો તેમાં કેટલું હજુ ભરેલુંછે જે નીકલતું હજી બંધ નથી થતું. એમ કહી જખમમાં કાકડા ખોશઆ, અને તે બીચારા દરદીને બે દીનમાં જાનથી બેજાન કીધો. પાદશાહા, એ દરદી ફકત લોહી બેહદ ગીઆથીજ મરણ પામેઓ હતો, અને તેનું ખુન આ "હેમકે હેમકાન" ની તરફે બે ફેહમીથી થઈઊ હતું.

પાદશાહ બીજા "ઊલુ ઘધે હકીમે" એક જણની ગરદનમાં નાસુરથી મોટો સોરાખ પડેઓ હતો તેમાં બારીક ચારેલો લાકડાનો વેહર ભરીને જખમ પુરી નાખવાની તજવીજમાં ૧૦ દીન સુધી બીચારા દરદીને હેરાન કીધા હતો, અને જારે કઈજ વલીઊ નહી તારે ધમકાવીને તે દરદીને કેવા લાગો કે હેજછેં તારી ઊપર તું કેમ જલદી સારો નથી થતો. તું આ હું અવડું ખાઈ પી મસત થાએછે, અને એણીગમ ચેલીગમ તુટી પડી મારી દવાથી રૂજ આવેલા જખમને પાછો ખુલો કરેછે. માટે આ હું એક ફરીને મલમ પટો કરૂંછું તે તું જાંહાંસુધી જખમ સઘલો પુરાએ નહી તાંહાંસુધી છોડતો ના. એવું કહી ફરીને બારીક વેહર તથા આરો લેસીને સઘલો જખમમાં ચાંપેઓ, અને ઊપર મજબુત પાટો બાંધેઆ, તેના મનમાં એવું કે મજબુત પાટાથી વેહર અને આરો માસ સાથે મલી જશે. ૧૫ દીવસ પછી તે નાસુર બેવડું વધીઊ અને તેમાંથી લોહીને પરૂંનો એટલો રેલો ચાલુ થએઓકે તેના જાનની ખરાબી આખેરે થઈ એ ખુન તે ઊલુએ કીધું, એમાં કઈજ શક રેહો નથી, એટલી દવાઈ સારૂં બીચારા દરદી પાસેથી ૩૦ દીનારની રકમ વારા ફેર એ નાતરસે ખેંચી લીધી હતી.-

તરીજા હુજતી અને તકોબરી ભરેલાએ એક જણને ગોલાના મરજથી પેટ કબજ થઈ ગીઊં હતું તે ખોલવાને જારે સઘલા વઈદો લાચાર થએઆ તારે ફકત પોતાની બડાઈ જણાવવા જાણી જોઈને જમાલ ગોટાનો જોલાબ છુપો કોઈ બીજી દવાને નામે આપી બીચારા દરદીનો પરાણ પેહલાજ પેટ સાથે કુકાવેઓ હતો; અને વલી તે ગોલી આપવાની આગમચ કબુલાત આપી હતી કે તેની દવાથી જો પેટ નહી આવે તો તે હકીમજ નહી, અને આવેઆં તો બીજા સઘલા વઈદો કંઈજ જાણતા નથી કે પેટ કેંમ લાવવા પાદશાહા, એ તકોબરી ભરેલા એ બીમાર સખસના ખેસ આશનાઓ આગલ ગોલાના મરજનો ખુલાસો કીધો તે સાંભલ, કેવો મુરખાઈઅને હસવા સરીખોછે! કહ્યું કે આપણા પેટમાં હુકાના જેવી ચીલમ અને નલી છે, તે નલીની અંદર પાણી ભરાઈ હુકાને ચાલતો અટકાવેછે, તેને આપણા લોક બે સમજથી ગોલો કેહછે !! ગોલો એટલે પેટમાંના હુંકાની ચીલમ બંધ થઈ જવી!! એ હુજતી હકીમ અજુ પોતાની વડાઈ છોડતો નથી.

પાદશાહા, ચોથો "વાઈઊવઈદ," જે સઘલા મરજો જુદી જુદી જાતની હવા અથવા વા સમજેછે તે કમ બખતે એક ગરીબ શખસને,—બસ, બસ, પાદશાહે તખત ઊપરથી પોકાર મારી કહ્યું અને સઘલી મજલીસ હેજ અને તુછકાર નાખવા લાગી બસ કર વજીર, એ "નીમ હકીમો" (હેમકો) ને તતકાલ મારા દેશમાંથી તરીપાર કર. ફાંસી દીધાથી કઈ વલવાનું નથી, એઓને કોઈ જુલમગાર રાજમાં ઓથી વધારે શીકસા ચીઆ વગર નથી રેહેનાર. મારા ત્રેહર ભરેલાં રાજમાં એઓ આજ સુધી ટકી શક્આ, પણ જો એઓમાં આકીન, અને ખોદાનો ડર, દગોઆ, અને બેહસતની ઊમેદ હએતો એઓએ તુરત પોતાનું નાતરસ કામ છોડી દઈ કોઈ બીજો ધંધો કરે અગર એ પરમાણે પેટને ખાતર "હકીમ" નો ખોટો વેશ લઈ આગલ કેહા પરમાણે જો એવા ખુનીઓનો પેશા કરે આજ કરશેતો ખચીત એઓ કોઈ બીજા રાજમાં પી

ખાઈ, સુંથાઈ અને રીબીને પોતાનો જાન બરબાદ કરશે. એઓને શાંતી દેવાનું મોકુફ કર, અને હું ગાંજના ફરવા નીકલું તે વકતે એ ટગારાઓને કોઈ વાહાણમા ભરેલા પરદેશ તરીપાર થઈ જતાં જોવાની ઉમેદ રાખુછું. જા અને તે ઊતાબીથી કર, અને આ મમાં ડાનકી ફેરવી ખબર આપ કે આજ પછી બરોબર તરબીએતથી શીકેલા "હકીમો" સીવાએ બીજા કોઈ "હેમક બીન ઊલુઓ" પાખ, પડીકાં, આપવાનો ધંધો નહી કરે; અગર કોઈ પકડાએઆતો તેઓના હાલ હબસી પકડાએલાના કરતાં વધારે માઠા થસે.

એવી ડાંનકી આપણી ટાપુમાં થવી જોઈએછ, અને ઊપર આપેલો સઘળો ચીતાર આપણી ટાપુમા બેસક થએલોછે, બીચારા ગરીબ દરદીઓ જાંનથી ગએઆછે, અને તેવા "હેમકે હેમકાનો" હજુર તેવી રીતે પોતાનો ધંધો ચલાવેઆ જાએછે, એ અફસોસ જેવુંછે!

પોરટસમથના પદરખાનાનો ટુંક અહેવાલ.

એક શખસ પોરટસમથ આગલના એક સરકારી પદરખાનામાં જઈ આવેલો હતો, તે એ પદરખાના વીશે કેટલાક ખોલાશા કરેછે, જે જાણવા જોગ ધારી અતરે પરગટ કરીએ છઈએ કહેછે કે એ પદરખાનામા જે બીસકીટ બનાવેઆમાં આવેછે તે લસકરના સેલરો, અને સોજરોને માટે ઘણુ કરીને બનાવેઆમાં આવેછે. એ પદરખાનામાં દાખલ થતા ઘણી મેહેનત પડતી નથી, કોઈ પણ તાહાના એક શખસની મારફને સેહેલાઈથી દાખલ થવાની પરવાનગી મળેછે. એ ખોલાસો કરનાર લખેછે કે "જે વેલાએ હું દરવાજામાં પેસે તેઆરે મેં જોઈઊંકે જે કારણસર હું તાંહાં ગએલો હતો તેવાજ કારણસર બીજા ઘણાંક માણસો તે જગા ઊપર આવી ભેગાં થએલાં હતા પછી તુરતજ હમો સઘલાંઓને અંદર દાખલ કીધા, અને જે જોવા લાએક હતું તે જોવા માંડીઊં.

પેહેલ વેલા એક ચોક જે ઘણોજ સફાઈદાર તથા સોજો રાખેલો હતો, તથા જેની બાજુએ ફરસબંદીની કીધેલી હતી તાંહાં હમોને દાખલ કીધા. એ ચોકની પડોસમાજ પોરટસમથનો અખાત આવેલોછે, જેમાં ઘણાંક વાહાણો તથા મનવારો જોએઆમાં આવેછે. આસપાસનો ખુશ તથા રલીઆમનો દેખાવ જોનારને આ ઠેકાણેથી નજરે પડેછે, તેથી તેનાં મન ઊપર તરેહવાર અસરો થાએછે. તારબાદ એક બીજો દરવાજો ઊઘડેઓ, અને હમોને અંદર જવાને કહીઊં, અંદર દાખલ થતાં માલમ પડીઊંકે એ જગા સઘલી તરફથી ઘણીજ બંધબસત હતી, તે એવીકે જે જગા ઊપર દમ લેવાને પણ પુરતી સાફ હવા મલતી ન હતી. હમારી મંડલીમાના કેટલાકો એટલાતો ઢાંસવા તથા ખંખારવા પડેઆ કે તેમનાં મોહોડા લાલ થઈ આવેઆં, તથા બીજાઓ ગુંગરાતા દમ લેતા હતા અને એક બીજા સાંમું જોઈ પોતાની હાલત વીશે હસતા હતા. એ ઓરડામાની હવા સઘલી આટા અથવા મેદાથી ભરાઈ ગએલી હતી, તે એટલે સુધી કે ઓરડાની સઘલી બાજુએ જાંહાં જુઓ તાહાં બારીક મેદો ઊડતો હતો. આ કોઠરીમાને માણસો, પછે નાહાંનાં કે મોહોટાં, જેઓ કામે લાગેલાં હતા, તે સઘલાંના બાલ, ભવાં, પાપણ વગેરે ભાગોમાં મેદો ભરાઈ ગએલો હતો. તેથી સફેદ બાલના ભુત જેવા બની ગએઆં હતાં. એ દેખાવ હમાગી નજરે પડેઓ હતો એટલુંજ નહી, પણ હલુ હલુ હમારો અવતાર પણ તેવોજ થતો હતો. એ જગા ઊપર તીસથી તે ચાલીસ માણસો તેમા છોકરાં તથા મોહોટી ઊમરનાં માણસો જોએઆમાં આવતાં હતા. એઓમાં કેટલાંક માણસો મેદાની તપાસ કરતાં હતાં, કેટલાંએક આટો મસલવામાં ગુતાએલાં, કેટલાએક ખમીર ચહડાવવામાં ગુતાએલાં, કેટલાંએક થાપીને બીસકીટ તઈઆર કરવામાં મશગુલ થએલા, તથા વલી કેટલાક માણસો ભઠીઓ ઊપર જઈ બીસકીટને ભુંજવામાં રોકાએલાં હતાં. આ જગા ઊપર આટલાં બધાં માણસો કામે લાગેલાં હતાં, તોપણ તાંહાં ગડબડ ઘણીજ થોડી જોએઆમાં આવતી હતી, સબબ કે તાંહાંનાં માણસો બસ "થોડી વાત અને ઘણું કામ" એવા ઠરાવથી પોતાનું કામ કરતા હતા.

તારબાદ એ કારખાનાના એક બીજા ઓરડામાં હમો દાખલ થએઆ. જાંહાં સાંચાથી કામ ચાલતું હતું. આ જગા ઊપર સાંચાની મદદથી એવી

ગોઠવણ કીધેલી હતી કે એક મોહોટાં વાસણમાં આટો અને પાણી સાથે ભેલાઈને પડતાં હતાં, અને તાંહાં પછી તે સાંચાથીજ તે સઘલું મસલાતું હતું. પછે તેને તોરી તેના તુકડા કરવામાં આવતા હતા, તથા પછે તેને થાપી તેની બીસકીટો થતી હતી, અને છેલે લુંજી કાહાડવામાં આવતી હતી. એક તરફથી આ પરમાણે આટો તથા પાણી ભેલાતું તે જોતા હતા, તથા બીજી તરફથી એજ આટા પાણીની તરત બનેલી બીસકીટ નજરે પડતી હતી, જે ગરમ ગરમ ચાખવાને હાજર થએલાં માણસોને ઘણી સવાદ આપતી હતી, પણ તે ચાખનારનાં દાંત ઘણાં મજબુત જોઈએ, એવી જાતની એ બીસકીટો હતી.

જેટલું નજરથી જોવાઈ શકાઈઊં એટલું જોઈ લીધું, તારપછે તાંહાના કારીગરોને કેટલીક ચીજો વીશે પુછી લેવાનું શરૂ કીધું. જે જે સવાલો તેઓને પુછીઆમાં આવેઆ હતા, તે સઘલાનો ઊતર એ કામ કરનારાઓ પાસેથી ઘણાજ ખાતરી ભરેલા મલતા હતા, તેથી હમારો જીવ ઘણોજ ખુશ થઈ ગએઓ હતો. તપાસ કરતાં એવું માલમ પડીઊં કે આ કારખાનામાં ઘણામાં ઘણી ચોવીસ કલાકમાં ૧૫ ટન બીસકીટ બની શકેછે. એ ૧૫ ટન બીસકીટ ૩૨૦૦૦ માણસોને એક દાહાડો પુરી પડી શકે એટલીછે. એ ઠેકાણે આઠ ભઠી જારી જોએઆમાં આવી હતી. અને તે સાથે એક નવમી ભઠી જોએઆમાં આવી તે ભઠી કાંઈ હમેશ વાપરવામાં આવતી નહી હતી પણ કદાચ કાંઈ વરદીનું કામ આવેનો એ શલતુ ભઠી પણ સલગાવેઆમાં આવતી હતી. ઘણું કરીને ૮૪ માણસો કામ ઊપર લાગેલાં રેહેછે. એ કારીગરો ઘણું કરીને છોકરા હોએછે તારથી દર અઠવાડીએ છ શીલીંગને (૩ રૂપીઆ) પગારે દાખલ થાએછે, અને તારપછે હલુ હલુ દર અઠવાડીએ અગીઆર શીલીંગ થીતે અઢાર શીલીંગનો (૯ રૂપીઆ)સુધી પગારો મેલવેછે. એ કારીગરો પદવી ચડતાં ચડતાં છેલે ભઠીનું કામ ચલાવવાનું માથે લીએછે, અગરજો એ કામને પુરતા લાએક થાએછે તો તેને દર અઠવાડીએ ૨૭ શીલીંગ (૧૩ાા) રૂપીઆ મલેછે.

એ જગા ઊપરથી હમો એક બીજા એટલાના ઓરડામાં દાખલ થએઆ. એ ઓરડામાં દલવાનું કામ ચાલતું હતું. જાંહાં જુઓ તાંહાં ધુલ, કચરો અને આટો. આટો થીઓ કે તેને એક મોહોટી ચાલણીમાં નાંખી તુરત ચાલવા માંડેછે. એ દલવાનું, સાફ કરવાનું તથા ચાલવાનું સઘલું કામ સાંચાથીજ થાએછે, દર કલાકે હડીસો રતલ અનાજ દલવામાં આવેછે, અને તારપછે એ આટાને બે દાહાડા સુધી રાખી મુકેછે, કાંએકે જોરથી દલાએઆને લીધે આટામા ગરમી આવેછે તે ઓછી થાએ. દલનારને જો એક બુશલ ઘઊં આપેઆ હોએ તો તેણે તેનો ૬૦ રતલ આટો કરી આપવો, અગરજો એટલો આટો નહી ઊતરે તો દર રતલે બે શીલીંગ રૂપી દંડ દાખલ તે દલનારને આપવો પડેછે.

આ પરમાણે ઈંગલંડ માહેલાં એક પદરખાનાનો ટુક અહેવાલ જણાવેઆમાં આવેઓછે, તે ઊપરથી આપણને અતરેનાં કેટલાંક પદરખાનાઓ વીશે હલકા વીચાર આવેછે. ઈંગલંડના જેવા સુધરેલા પાએઆ ઊપર થોડાંજ કારખાનાં અતરે જોએઆમાં આવશે.

હુલડાઈ.

કેટલાંક માણસો પોતાનું જોર બતલાવવા, તથા પોતે સુરામાં ખપવા માટે કેટલીક વેલા ભારે જોખમો પોતા ઊપર ખેંચી લીએછે, પણ તેવા જોખમો ખેંચી લેતી વેલા તેઓ જરા વીચાર કરતા નથી કે ફલાણું કામ કરવાનું હમો માથે લઈએ છઈએ તે કરવાને હમો શકતીવાન છઈએ કે નહી. એવી રીતે, વગર વીચાર કરવે જેઓ પોતા ઊપર જોખમ ખેંચી લીએછે, તેઓને હુલડ કરી કહેછે. ખરૂંછે કે કેટલીક અગતની વેલા જોખમનાં કામોમા માથું ઘાલવું પડેછે, તોપણ તેમ કીધા અગાઊ વીચાર કરવાની તો ભારે જરૂરજછે. કેટલાએક લોક ઊપર જણાવે આ પરમાણેની બડાઈ કરવા માટે નહી, પણ પરોપકારને અરથે તથા લોકોનાં કલેઆણને અરથે પોતા ઊપર જોખમ ખેંચી લીએછે. એવા ધણીઓની નેક અને રૂડી સોચના માટે તેઓને માન ઘટેછે, તોપણ તે ધણીઓને "હુલડ" વીગર આપણથી બીજું કઈ બોલાઈ નથી શકાવાનું. કોઈ માણસ કુવામાં પં

ડોશી હોએ તો તેને બાહાર કાહાડી તેનો જીવ બચાવવાની આસપાસ ઉભેલાં સઘલાં માંણસોની ખાએશ હોએછે ખરી, પણ તેટલા માટે એવી કાંઈ જરૂર નથી કે આસપાસ ઉભેલા શખશોમાંથી કોઈએક પણીએ, જો પણ પોતાને તરવાનો હોનર આવડતો ન હોએ તોપણ, કુવામાં કુદી પડી અંદર પડેલાં આદમીને સલામત કાહાડવાની હીમત કરવી. તેમજ એક ઘરને આગ લાગી હોએ અને તે ચોતરફ ફેલાઈ ગઈ હોએ, અને ખુલું માલુમ પડતું હોએ કે બાહારના ધણીને અંદર જવાનો, અથવા અંદરના ધણીને બાહાર આવવાનો કોઈ સલામત મારગ નથી, એવું છતાં પણ જો કોઈ માણસ તે ઘરમાં સપડાઈ ગએલાં આદમીઓને અથવા કાંઈ માલ મીલકત કાહાડવાને હીમત કરી તે આગના ભડકાંમાં પડેઓતો તે ડાહાપણ ભરેલું કેહવાતું નથી. તેને માતરે આપણે શાવેલો ડાકુઓ કેહી શકશું. ખરૂંછે કે એવી વેલા વધારે હીમત પકડી દુખીઆરાઓને મદદ કરવાની દરએકની ફરજછે, તોપણ જારે ખુલી રીતે માલુમ પડતું હોએ કે જે કાંઈ ઉપાઓ કામે લગાડીઆમાં આવે તે વીઅરથ જવાના, એટલું છતાં પણ અમસથી બે વકુફાઈભરેલી હીમત કરવી, તેને હીંમત નહી પણ હુલડાઈ કેહવામાં આવેછે. વલી કેટલાએકોમાં એવોતો ચાલ પડેલીછે કે પોતામાં જાતી અથવા કુદરતી હીમત ન છતાં દારૂ વીગેરે કેફી વસતુઓ પીને પોતાને હીમત આપીને પછે એવા જોખમોમાં તેઓ જઈ પડેછે, આ બાબદને મલતી એ પણ સરપ હેમકાઈ છે. એક બીના બનેલા દાખલા તરીકે નીચે દાખલ કરીએછ.

કેહેછે કે એક વેલા ઈઉરપખંડનાં એક દેશમા એક મોહોટો રીછ ઘણી ખરાબી કરતો હતો, અને તે દેશ માહેલા માણસો તે રીછથી એટલાંતો કંટાલી ગએઆં હતાં કે કઈપણ કલા, હીકમતથી તે જાનવરનો નાશ કરવાને તેઓએ ઠરાવ કરેઓ હતો. તેવામાં એક સેલર તાંહાં આવી લાગો. તેણે એકલાએ તે રીછની સામણે જવા પોતાની હીમત બતલાવી. એ સેલરને સારી પેઠે ખબર હતું કે કેટલાંક તેના કરતાં વધારે જોરાવર અને હીમતવાન માણસોએ એ જાનવરનો નાશ કરવાને વધારે મેહેનત લીધી હતી, તોપણ તેઓ એ જાનવરથી આજેજ થએઆં હતાં, એટલુ જાણેઆ છતાં પણ તે સેલરે પોતાને હીંમત તથા સુર છુટવા, સારી પેઠે દારૂ પીધો, અને પછે માતરે એક ભાલો હાતમાં રાખી પેલા રીછની જગા ઉપર એખશે ગીઓ. એ વેલા તેને આશપાશના માણસોએ ઘણો વારેઓ, અને સમજાવીઉં કે તું એકલાથી, અને માતરે આ એક હથીઆરની મદદથી તે રીછને મારી શકાવાનું નથી, પણ ઓર તું તારા પોતાના જાનને જોખમમાં નાખશે; પણ એ શઘલાં બોલવાની તે સેલર ઉપર કશી અસર થઈ નહી. તેણે ખગ ઠરાવજ કીધો કે જે બનતા બને તે ખરી પણ તે રીછના શામું જવું. એ ઠરાવ મુજબ તે ગએઓ. ચાલતાં ચાલતાં તે છેક પેલા રીછની નજદીક આવી લાગો તે વેલાએ પેતું રીછ પણ છેડાઈ ગુશામાં આવી તેની શામે દોડી આવીઉં. રીછને જુશાભર પોતાની શામે આવતું જોએઆથી પેલો સેલર બીધો. એમ થવાને બે કારણો હતાં, એકતો એકે તેણે હીમત મેલવવા માટે જે દારૂ પીધો હતો તે હવે ઉતરી ગએઓ હતો, તથા બીજું કારણ એકે રીછનો કરોધ ભરેલો ચેહેરો જોએઆથી તેને એકાએક એભત પડી, આવી હાલતમાં તે સેલરે પોતાનો ભાલો ટાંકી રાખેઓ, અને તે પણ એવી રીતે કે ઈઆતો તે ભાલાંથી પોતાંનો બચાંવ થાએ કે ઈઆતો તે ભાલાનો પોતેજ ભોગ થઈ પડે. એ પરમાણે ઘભરાટમાં ને ભાલો ટાંકી થભ ઉભો રહેઓ. તેને થંભ ઉભેલો જોઈ પેલો રીછ પણ તેની શાંમું ઘુરતો થંભ ઉભો રહેઓ. સેલરે તે રીછ ઉપર હોમલો કરવાના ઘણાએ ઉપાએ કીધા પણ તે શઘલા વેઅરથ, સબબ કે તે રીછ વધારે જોરાવર હતો. વારે ઘડીએ તે સેલર પોતાના ભાલાને આણીગમથી તેણીગમ ફેરવે, તથા બુમો પણ પાડે, પણ તે શઘલાંને તે રીછે ધીકાર તરીકે ગણીઉં, અને જાણે તે રીછ પોતાના હમનબરદને એક મગતરાં જેવું શમજીને ભારે દમામ તથા બપકાથી ઉભું રેહેઈઉં હોએ એવું જોવામાં આવતું હતું. જેમ જેમ વખત થતો ગએઓ તેમ તેમ પેલા સેલરનાં કાંકણ ધ્રુજવા લાગાં, અને શરીર ઢીલું થવા માંડીઉં. જે હાતમાં ભાલો પકડેલો તે હાત પણ એટલોતો ધ્રુજવા લાગો કે ભાલાની નેમ પણ એક ઠેકાણે રેહેતી નહી. અતીઆર સુધી પોતે જે નેમ તાંકી ઉભો હતો તે પણ હવુ હવુ ખીસતી ગઈ, અ

ને તેનું આખું શરીર ધ્રુજવા લાગું. . આટલું સઘલું થઆ છતાં પણ તેના મનમાંનો આ બેવકુફી ભરેલો ખેઆલ ગએઓ નહી કે "આ હું મરદાનગી બતલાઊંછું." તેણે વીચાર કીધો કે જો હું હમણા પાછો જઈશતો માહારા સોબતીઓ, તથા જેઓએ પરથમ મહને વારીઓ હતો, તેઓ મહને હસસે, તથા માહારી ઠેકડી કરશે, તેથી તે હજી પણ તાંહાંજ થડીને ઊભો રહેઓ. આણી તરફથી પેલો રીછ વધારે ચીરડાઈ તથા ગુસામાં આવી તે સેલરની ઊપર ધસારો કરવા લાગો. રીછનાં મોહોટાં કદમ અને તેની ભએ ભરેલી સીકલ વધારેવાર જોએઆથી પેલા સેલરના મન માહેલા સઘલા વીચારો એકદમ નાબુદ થએઆ, અને તેણે છેલો વીચાર એજ કીધો કે હવેતો પાછલે પગે નાહાસવું બેહતરછે, ઠેકડી અથવા મશકરી જે થવાની હશે તેનો થએઆ વગર રેહેનારજ નથી. એવો વીચાર કરી તેણે એકદમ નાહાસવા માંડીઊં. પેલા સેલરને આ પરમાણે નાહાસતાં જોએઆથી પેલા રીછને વધારે હીમત આવી અને તે પણ તેની પાછલ વધારે જોરથી દાડીઊં. અલબતાં એ જનાવરને દોડવાનો માહાવેરો વધારે તથા, તેની જડપ મોહોટી તેથી તે જલદી પેલા સેલરની લગભગ આવી લાગો. આ વેલાએ તે સેલરે જોઈઊં કે હવે કશો ઊપાએ નથી. હાતમાં જે ભાલો હતો તે કંટાલીને નાખી દીધો, અને ધુમ દોડવા માંડીઊં. પેલો ભાલો જમીન ઊપર પડેઆથી તે રીછનું ધેઆન તે ઊપર લાગું, તેથી તે ઊભો રહેઓ અને તે ભાલા સાથે લડવા લાગો, તેણે તે ભાલાના તુકડે તુકડા કરી નાખેઆ, અને પાછો પેલા સેલરનો દુંબાલો પકડેઓ. વલી તે રીછ છેક લગભગ આવી લાગો, તારે પેલા સેલરે પોતાને હાતનું એક મોજું નાંખી દીધું તે એવીજ મતલબથી કે જેમ ભાલો નાખી દીધાથી રીછ ઊભો રહેઓ હતો તેમ એથી પણ ઊભો રેહેશે, અને એ વીચાર જે પેલા સેલરે કીધો તે કાંઈ ખોટો નહી હતો. વલી તે મોજાં સાથે કેટલોક વાર સુધી રીછે સખત ખેલેઓ, અને તે મોજાના ચીરીઆં કરી નાખી પાછો પેલાની પાછલ લાગો, પણ એજ રીતે તેણે તે રીછને દુરનો દુર રાખવાની કરાઈ કરેઆ કીધી. તરીજી વાર બીજા હાતનું મોજું નાંખીઊં, છેલે પોતાનાં માથાં ઊપરની ટોપી ઊરાડી નાખીઅને એ પરમાણે કીધાથીજ તે સેલર પેલા રીછની ચુંગાલથી મોકલો થએઓ. અગર જો એ સેલરને એવી બુધી ન સુજી હોત, અથવા પેલી પડતી ચીજોની રીછે કશી દરકાર ન કરી હોતતો ખચીત તે સેલર પોતાની મુલ ડાઈનાં ફલ ચાખત. આ પરમાણે તે સેલરે પરથમ જે મુલડાઈ કરી તે માટે તેને પાછલથી ઘણું પસતાવું પડીઊં. તેણે માન મેલવવાની તથા સુરામાં ખપવાની જે જુઠી હીમત કરી હતી તેના બદલામાં તેની પાછલથી ઘણી હશી થઈ તથા તેના મીતરો અને આસપાસનાઓ તેની ઠેકડી કરવા લાગાં.

આસતરેલીઆનાં જંગલીઓમાં બાએડી પસંદ કરવાની ભએનકાર રીત.

અનુભવ ઊપરથી એવું માલુંમ પડીઊંછે કે કોઈબી દેશમાં સુધારો વધતો જાએછે તેમ તાના લોકમાં પરણવાની રસમોમાં પણ ફેર પડતો જાએછે. પરણવાની અથવા બાએડી મેલવવાની ચાલ દેશ દેશોની જુદી જુદી છે, પણ આસતરેલીઆ દેશના જંગલી લોકની એ વીશે જેવી ધીકારવા લાએક ચાલછે તેટલી કોઈ બીજા જંગલીઓની નથી. એ દેશનાં એક ટોલીવાલા જંગલીઓ બીજી ટોલીવાલાને પોતાની છોકરીઓ સાથે પરણવા દેછે પણ જે રીતે મરદ પોતાને મનગમતી બાએડી પારકી ટોલીમાંથી પસંદ કરી લાવેછે તે ખચીત ખુની અને હેરત ઊપજાવા જોગછે. જારે એક જંગલી પોતાની ભર જુઆનીમાં આવેઓ, અને તે પરણવાની ઊમરે પોંહોંચેઓ એ વીશે તેના ઊપર કેટલીક કીરીઆ થઈ ચુકીકે, તે જંગલી પોતાની બાએડી પસંદ કરવાનો ઠેરાવ કરેછે કોઈ ટોલીમાંની છોકરી તેને પસંદ પડી તે ટોલીની પછવાડેનો પછવાડે છુપો અને બરાનો ફરવા માંડેછે. એ લોકમાં પોતાની બાએડીઓ પાસે કઠણ કામો નથી કરાવતા, પણ સાધારણ હલકાં કામો જેવાકે મેવા વીણવા તથા કુવો લોડવાને જંગલોમાં તેઓને મોકલેછે; તેથી પેલા મરદ પોતાની માશુકને પકડવાની તાલમેલ સોધતોજ પેલીઓની પછવાડે ફરતોજ રેહેછે; એવી રીતે કોઈ વાર દીવસોના દીવસ સુધી કોઈ કોઈ મરદોને રખડવું પડેછે. પણ તક મલી અને જો પેલી છોકરી તેની સુ

આસ્ટ્રેલીઆનો એક જંગલી બીજા જંગલી ટોલાવાલાની એક છોકરી પરણવા સારૂ ચોરી લાવીઓ તેની તપાસ

ગામમાં આવી શકે એવો દાવ આવેઓતો પેલો છુપો મરદ તુરત તે ઊપર હુમલો કરેછે, અને અચુક નેમથી એક ભાલો એવોતો તેની ઊપર મારેછે કે તેના જ ખમથી પેલી છોકરી તુરત બે સુધ થઈ જમીન ઊપર તુટી પડેછે. આસપાસની બીજી બાએડીઓ તે જગા ઊપરથી ચીચાડી પાડી બીહીને નાહસી જાએછે, અને પેલો મરદ આવી પેલી જખમી બે સુધ છોકરીને પોતાને ઘેર ભારી કીરતી અને દમામ ભરેલી રીતે ઊંચકી લઈ જાએછે.

એ છોકરી બીચારી જારે પોતાની સુધમાં આવેછે તારે આસપાસ જુએછે તો કોઈ નવોજ દેખાવ તેની નજરે પડેછે. તેના કોઈ નહી મલે સગા અથવા ઓળખીતાં, કે તેને દીલાસો દે, તે બીચારી કોઈ નવીજ જાતવાલા, જુદીજ ચાલ ચલણવાલા લોકમા આવી પડેલી, તેથી તે એખલી, અને ના વાકેફ ઘણા દીવસ સુધી જુરેઆ અને રડેઆ કરેછે, અને આસ્તે આસ્તે એ નવી જાતના લોક સાથે તેનો મેલાપ થતો જાએછે, અને જે મરદ તેને આવી ખુની રીતે પકડી લાવેઓ તેની સાથે તેને હલુ હલુ ઓલખાણ થતી જાએછે.

જે જંગલી અને ઘાતકી ચાલ પેલા મરદે પોતાની બાએડી પસંદ કરતી વકતે દેખાડી હતી તેવી ચાલ ફરીને તે પોતાની અવે ખરેખર થએલી બાએડીની તરફ નથી દેખાડતો. તે હવે પછી તેની સારી પેઠે બરદાસત કરેછે, અને સઘલાં કઠણ અને અતીશએ શરીર મેહનત ભરેલાં કામ પોતે કરેછે, અને બાએડીને માતરે હલકાં સાધારણ કામો સોપેછે.

જે ટોલીમાંથી છોકરી ચોરાઈ તે ટોલીવાલાઓને એ વાતની ખબર પડતાં તેઓમા અને મરદની ટોલીવાલાઓમાં દુશમની પેદા થાએછે, અને જે મરદ આવી જબરદસતીથી છોકરી ચોરી લઈ ગીઓ તેની ઊપર શકત સજા કરવાની તઈઆરી તેના દુશમનો કરેછે એ સજા અથવા ડીરીઆનો દેખાવ જોવા અને વાંચવા લાએકછે.

જે ચીતાર આપેઓછે તે એવી તરેની સજાનો દેખાવછે. એ દેખાવ એક તરેની "નેજાબાજી" અથવા મરદાનગી બતલાવાનોછે, જેમા પેલો મરદ પોતાની હીમત, અને બદનની કુવતથી સઘવાની ખાતરી કરી આપેછે કે જે જવાન પેલી છોકરી લાવેઓછે તે જવાન કઈ જેવો તેવો નથી પણ તેની બાજુકને લાએકનોજ હીમતે મરદાનછે. એ લડાઈમા મરદની બાહાદુરી, ચાલાકી, અને દાવપેચની કસરતની સારી પેઠે પરીકશા થાએછે, અને કોઈજ વકતે એવી તપાસમાં તેવાઓનો જાન પણ જાએછે.

બેહુ ટોલીવાલા એક ઠેરવેલે દીવસે એક ખોલી જગા ઊપર મલેછે. તેઓ સઘલા પોતાના બદનને લાલ રંગથી રંગેછે, અને જાણે સઘલા ભારી લડાઈ કરવા જતા હોએ એવી તઈઆરી કરેછે. જેવા બધે ટોલી વાલા એક બીજાની નજરે પડેઆ કે બધે તરફથી ભારી બુમ અને શોહોરના પોકાર અને ચીચાડી ઊપર ચીચાડીઓ નીકલેછે, ગાલો ગલોચી અને તુંદાઈના ભરેલા સખુનો, બડબડતા અને દાત કચ્કચાવતા કાહાડેછે, પોતાના ભાલા હવામા જોરથી ફેંકેછે, તથા પોતાના શરીરને એણીગમથી પેલીગમ મરડી મોડી અને તરેવાર આકારમાં ફેરવી અને પટકીને એક બીજાને એવું જણાવા માંગેછે કે અમારા જેવુ કૌઅત અને કસરત તમારી ટોલીવાલાઓમાં નથી, અને તમારી દરકાર કોણ કરેછે, અને કોણ તમારીથી બીહેછે.

એ પરમાણે બુમ બરાડ પાડી જરા જરા નરમ પડતા જાએછે, અને પછી સઘલા જણ સાથે લેલાઈ જઈ પેલા મરદની પરીકશા કરવાની સઘલી ગોઠવણ કરવાની તઈઆરી કરેછે. એ વકતે એક ટોલીવાલા બીજી ટોલી વાલાના હથીઆરો, ભાલા, તીર, એવી ચીજોની તપાસ કરેછે કે કેહી તરફ વાલાના અથીઆરો વધારે સરસછે, વલી કેટલાક પોતાના શરીરની કસરત કરી એક બીજાને દેખાડેછે કે તેઓના જેવા જોરાવર બીજા કોઈ નથી. એવી રીતે તેઓનો મેલાપ થાએછે તેવામાં તેઓના સરદાર તરફથી એક નેશાન થતાં સઘલા એક બાજુએ થઈ જાએછે, અને તેઓમાંથી પેલો બાહાદુર મરદ એખલો બાહેર નીકલી આવેછે. તેના ચેહરા ઊપરથી એવું માલુમ પડેછે કે તેને તે વકતની કઈબી દેહશત નથી લાગતી, પોતાની હાત ચાલાકી અને જોરમા પુરા મુસતકીન અને મગરૂર રહેલો દેખાએછે, અને પોતાની હીમત અને શકતી વીશે જે કોઈ સાંમણે આવે તેઓની ખાતર નેશા કરવાને તે તઈઆર અને તલવલી રહેલો દેખાએછે.

છોકરીની બાજુવાલાઓમાથી બે તરણ જણ દરે

ક શખસ બારથી વધારે ભાલા લઈ તેની સાંબણે બાહેર આવેછે. પેલા મરદથી ૨૫ વાર દુર તેઓ ઊભા રેહેછે. એ વકતે સઘલા તમામ ચુપ થઈ જાએછે, અને અવે લડાઈ કરનારા તરફ તેઓ આતુર નજરથી જુએછે. જેવા પેલા શખસોએ ભાલા ઊચકેઆકે પેલો મરદ એકલો પોતાનો બંચાવ કરવાને તઈઆર રેહેછે, અને એકપછી એક આબાદ નેમ ટાકીને ભાલા ફેકવાનો મારો ચાલેછે તેમાંથી પેલો મરદ એકુએ ભાલાને પોતાના બદનને લાગવા દેતો નથી, એવી સફાઈથી તે એક અથીઆરે કરીને પેલા ભાલાઓને એક એક ફૂટ કે આસપાસ ઊરાડી દીએછે. એ હામલાની વકતે પેલા મરદના મોહોડા ઊપર કઈબી ધાસતી અથવા ઈનતેજારી દેખાતી નથી. જે વકતે ભાલાનો મારો ચાલેછે અને તે ભાલાઓને પેલો મરદ બાજુએ ઊરાડી દીએછે તે વકતે આસપાસ જોવા બેઠેલા જંગલીઓમાં ફીકર અને તાજુબીથી ભેલાએલો ઘુર ઘુરતો આવાજ એક છેડેથી તે બીજે છેડ સુધી ચાલેઓ જાએછે, જારે જેટલા ભાલા મારવા જોઈએ એટલા ભાલા મરાઈ ચુકા અને પેલો મરદ વગર ઘાહેલ થવે પાર પડેઓ કે સઘલા જંગલીઓમાં પાછો એક મોહોટો પોકાર ઊઠેછે, અને જેમ આગલ ગડબડ થઈ હતી તેવી પાછી હા, હા, અને બુમ બરાડા નીકલવા માંડેછે.

એ કીરીઆ થઈ ચુકા પછી છેકરીની તરફવાલી ટોલીમાંથી કેટલાક સાંબણે આવેઆ હોએ તેટલા દરએક એક જણ સાથે પેલા મરદને ડાંગથી લડાઈ કરવી પડેછે. આ પરીકશામા કોઈબી હુનર અથવા ચાલાકીની તપાસ નથી થતી, માતરે કોણનું માથું શકત છે તેટલુંજ માલુંમ પડેછે. એક બીજા ઊપર વારાફરથી ડાંગ મારેછે તે હદ સુધી કે બેમાંથી એક ઘુગરી ખાઈ તુટી પડે તાંહાં સુધી. તેઓના માંથા ઊપર જ ટાઈ ગએલા બાવની ઊદણ આ વકતે તેઓને ઘણી કામ લાગેછે. એ પરીકસામાં બોલી એછે કે પેલા મરદે એમ નહી બોલવું કે "અને બસ કર અથવા સબુર કર," પણ જાંહાંસુધી સામો શખસ પોતેજ રાજીથી હરે નહી તાંહાં સુધી તેણે ગુગુ ગુગુ ખમેઆ કરવું એ કીરીઆ થઈ રેહા પછી, બેહુ ટોલીવાલા પેલા મરદની તારીફ કરેછે, અને તેની હીમત અને કશીઅત વીગેરે મોહોટા આવાજથી સાબાસી આપેછે, અને એકાદ બે દીવસ સુધી બેહુ ટોલીવાલા તે ઠેકાણે સાથે રહી મોજમજા, મેજબાની, અને નાચ રંગ કરેછે, અને તે દીવસથી બેહુ ટોલીવાલાની દુશમેની બંધ થઈ સુલેહ થાએછે.

અચરતી ઊપજાવનાર પખશી પકડનારા.

ઈસકાટલંડ દેશના પાહાડી કીનારા ઊપર તથા તેની ઊતર તરફના ટાપુઓમાં મોટી લબે ભરેલી રીતે પખશીઓ પકડવાનો ધંધો ચાલેછે તેનો ચીતાર આ ઠેકાણે દેખડાવેઓછે. એ ધંધો પારધીઓની કાણી જંગલોમાં જાલ પસારીને પખશીઓ પકડવાનો છે એટલુંજ નહી પણ બીકટ જગા ઊપર જાંહાં કોઈ સાધારણ હીમતવાલાથી પણ જવાઈ નહી શકાએ એવી અડચણ ભરેલી જગા ઊપર જાનને ધાસતીમાં નાખી કેટલાક લોક એવો ધંધો કરેછે. પખશીઓ તેઓના ખુદરતી ગનેઆનથી સમજેછે કે એવી જગા ઊપર માલા બાંધવા કે જાંહાં માણસથી અવાઈ નહી શકાએ, તો તેવી બીકટ જગા ઊપર પણ માણસ પોતાની હીમત, અને હીકમત લગાડી જએઆ વીગર રેહીઊ નથી.

પાહાડોની ટોંક જે દરીઆ કીનારા આગલ આવી હોએછે, તેવી ઊભી ટોંકોમાં પાણીના જોસ્સ અફડાવાથી મોહોટ મોહોટા ખાડા અથવા બો પડેછે. તેવી જગામાં પખશીઓ પોતાના માલા બાંધેછે, અને ઈંડાં મુકેછે. ચીતારમાં દેખડાવેઆ મુજબ પાહાડની એક ટોક ઊંડા દરીઆવમા નીકલી આવીછે, અને તેમાં એક બો પડેલોછે. એ બોમાં એક જાતના કઈ હજારો પખશીઓ વસેલાંછે, અને તે પરમાણે તાંહાંથી તેટલાં ઈંડાં અને પખશીઓના બચ્ચાં મલી આવેછે. પણ તે જગા ઊપર જવાનો કેઈથી મારગ નથી. પાણી અતીશએ ઊંડુંછે અને ખડકની એટલની પગતી એટલી ઊંચીછે કે કોઈ વાહાણમાં બેશી તાંહાં ગીઓનો તેનાથી પણ તે ઊપર ચહડાઈ નથી શકાવાનું અથવા પાણીના મોજાનો અવાજ પણ તેટલી ઊંચાઈ ઊપર સંભલાતો નથી. એવી કઢંગી અને ધાસતી ભરેલી જગા ઊપર જુઓ એક હીમતવાન શખસે જવાની છાતી ચલાવીછે, અને તે જગા ઊપર જઈ કેવો પોતાના જાનને જોખમમાં નાખેઓછે; તેનું બએઆન નીચે આપીઊછે.

અચરતી ઉપજાવનાર પખસી પકડનારનો લએ
લગેલો કુદકો

ખડકની ઊંચાઈ સઘલી મલી નજદીક ૧૦૦૦ થીતે ૧૫૦૦) ફુટની ધારેઆમાં આવેછે. એટલી ઊંચાણ ઊપર મથાલે એક ખુંટા સાથે દોરડું મજબુત બાંધી તે પકડી એટલો નીચે ઊતરેઓ. જારે છેક ખો આગલ આવેઓ તારે તેણે પોતાના બદનને હીંચકવા લાગો. જેમ જેમ જોંકા વધતા ગીઆ તેમ તેમ તે ખોની નજદીક જવા લાગો, અને જોઈઊં કે અવે બરોબર ઊતરી શકાશે એવી તેની ખાતરી થતાં એક જોંકો એવો લીધો કે આબાદ જઈ પેલા ખોની પગતી ઊપર ઊતરી પડેઓ. આ વકત એક મોંઘે બનાવ બનેઓ. તે એવી રીતે, પખશી પકડનારા દોરડાને હંમેશ પોતાના બદન સાથે બાંધેલું રાખેછે, પણ તે પરમાંણે કરતાં આ શખશે ગફલતી ખાધી હતી. જેવો ખોની પગતી ઊપર ઊતરેઓ કે તેનું મન ઈડાં અને પખશીઓ પકડવા ઊપર એટલુંતો ગુતાઈ ગીઊ કે હાતમાં જે દોરડું પકડેલું હતું તે છુટી ગીઊં તેથી લાચાર થઈ ગીઓ; અવે તેને તે દોરડું પાછું હાતમાં લાવવાને કોઈ તેની પાસે ઊપાએ નહી રેહો હતો. પાંણી એટલું ઊંડું હતું અને ખડક એટલો ઊંચો હતો કે એકાએક કોઈથી હીમત કરી અંદર પડી પણ નહી શકાએ; ખડક ઊપર મથાલે જવાનો મારગતો હતોજ નહી, તેની સાથ કોઈ સોબતી પણ નહી કે તેને મદદ થાએ. જે વાહણ પડેલું દેખાએછે તે કઈ તે વકત તાંહાં નહી હતું. એવી એખલી લાચાર અવસથામાં તે બીચારાને તાંહાં બંદીવાન થઈ રેહેવું પડીઊં. તેણે વીચાર કીધો કે "આ જગા ઊપર મહીનાના મહીના થઈ જાશે તોએપણ કોઈ આવનાર નથી, અને કોઈને ખબર પણ નથી પડવાની કે હું આવી કફેરી જગા ઊપર કેદ થીઓછું. વાસતે અવે જાનની સલામતીની ઊમેદ રાખવી ફોકટ છે. જે બને તે ખરી, એક કુદકો હીઆંથી એવો મારું કે પેલા દોરડાનો છેડો હાતમા આવે, અગર દોરડું પકડાઈઊંતો તેમ, નહીતો ખેર, પાણીમાં મરવું બેહતરછે નહીકે ખડક ઊપર પડી રહીને." એવો વીચાર કરી એક લાગી જબરદસત કુદકો મારવાનો દેરાવ કીધો. દરીઆનો મોજો ભારી હતો પણ તે એટલોતો ઊડાંણમા કે તેનો કઈ અવાજ પણ નહી આવતો હતો એવી હાલતમાં તેણે તમામ પોતાની હીમત એકઠી કીધી, પખસી અને ઈંડા લેવાનો વીચાર સઘલો એક કોરે રાખેઓ, બાહે ઊંચે ચહડાવી, હાત લાંબા અને કમાનરોકી કીધા, ખડકની છેક અંદરની કોરે ગીઓ, અને તાંહાંથી એક પદુકડી મુકી અને જારે છેક કોર આગલ આવી પોંહોચી એવીતો એક મોહોટી અને ભારી છલાંગ મારીકે તેના જાનની આખેરી જે છેક અણી ઊપર આવેલી હતી તે પાછી દુર થઈ, તેના આવરદા લાંબા તેથી દોરડું તેના હાતમાં પકડાઈઊ, અને તે ઊપર તુરત તે ચહડી સલામત પાછો ખડકને મથાલે પોંહોંચેઓ. ૧૫૦૦ ફુટના ઊંડા મોહોતના ખાડામાંથી એક પલવારની હીમતથી એ છુટેઓ।

એને શું કહીએ ?

ઈસપેન સાથની લડાઈમાંથી જંનરલ મુરનું લશકર જારે પાછું હટતું હતું, તારે તે લશકર માહેલો એક ઈંગરેજી અમલદાર ઘણી થાક ચહડેઆથી પાછલ પડી ગએઓ હતો. તેને રસતાની બાજુનાં એક ખેતરમાં એક મોહોટું જાહાડ નજરે પડીઊં, જાંહાં જઈ લગાર વીસામો લેવાનો વીચાર કરી એ અમલદાર તે તરફ ગએઓ । તે જાહાડ પાસે જતાં એક સોલજરની ઓરતને જમીન ઊપર પડેલી, તથા તેણીનાં પાસામાં એક છોકરૂં સુતેલું એ પરમાંણે તેને નજરે પડીઊં. એ દેખાવ જોઈ તે લાચાર બાઈને પોતાથી બનતી મદદ કરવાના ઠરાવથી એ અમલદાર છેક તેની પડોસમાં ગએઓ પણ મદદ શાની કરે ! મદદ કરવા જેવું કશું હતું નહી, તેણીએ પોતાનાં નાહાંના બાલકના શરીર ઊપર પોતાનો હાત નાખેલો હતો, એટલુંજ માતરે હતું, તેણીએ પોતાનો પરાણ કોણ જાણે કીઆરનો છોડીઓ હતો. આ મામલો જોઈ તે અમલદાર તે ઓરત પાસે બેઠો, તેણીની નાડ જોઈતો નાડી બંધ પડેલી, અને શરીર ઠંડુગાર થઈ ગએલું. એટલું છતા પણ તે અમલદારે ચાહીઊં કે તેને બંચાવાને કોઈ પણ એલાજ કરૂં, એમ વીચારી પાસેજ એક હોજ નજરે પડી તાંહા જઈ, પોતાની ટોપી ભરી પાણી લાવીઓ, અને તે તેણીનાં હાત મોહોડાં ઊપર સારી પેઠે છાંટીઊં, પણ અફસોસ તે સઘલું વીગરથ ગઈઊં, તે બીચારી મુઈજ તે હવે કીઆંથી ઊઠે. ઘણા ઊપા

એ કરેઆ છતાં પણ કાંઈ વલીઊં નહી તારે અંને લાચાર થઈ તે અમલદારે તે બાઈનાં જીવની આશા છોડી. તારપછે થોડોવાર આરાએસ લઈ તાંહાંથી પોતાને મકાને જવાના વીચારે ઊઠીઓ. ઊઠતી વેલાએ તેણે જોઈઊં કે આ બાલક જે તેની માનાં પાસાંમાં પડેલું છે, તેનો હવે કોઈ વાલી નથી, માટે તેને એક રૂમાલમાં બાંધી પોતાની સાથે લઈ ગએઓ. ઘણી રંજ અને શકતીની લાંબી મંજલ કાપેઆબાદ તે પોતાનાં લશકરમાં જઈ મલેઓ. કેહેછે કે આ લાચાર છોકરાને તેણે ઘણીજ માવજતથી ઊછેરેઓ, તેણે પોતાના લશકર માહેલાં માણસોમાથી એક જણની ઓરતને તે બચું સવાધીન કીધું કે તેને તે ધવરાવે. આ પરમાણે માતરે તેનું બાલપણમાંજ તેણે જતન કીધું એટલુંજ નહી, પણ તેણે આ મજબુત ઠરાવ કરેઓતો કે પોતાનાં મરણ પછે, તે છોકરાનેજ પોતાના વારસ તરીકે મુકરર કરે.

માંબાપો જરા જુઓ.

સુનાબાઈ નામની એક છોકરી જાંહાં વેર ૧૪ વરશની વએની થઈતાંહાં વેર તેનાં માંબાપોએ તેને સઘલી પરકારના લાડમાં ઊછેરી હતી. કેહેછે કે બાલકોને બચપણથી જે સઘલી નઠારી ટેવ પડેછે, અને જેથી તેઓ આગલ ચાલતાં ઘણા હેરાન થાએછે, તે સઘલા ગુણોએ આ છોકરીમાં નાહાનપણમાંથી મજબુત જડ ઘાલી હતી. અગરજો ભોગ ચોઘડીએ કોઈ બાહારનું માણસ ઘરમા આવીઊં અને તેણે આ છોકરી વીશે માંબાપોને કહીઊં કે હવે એ બચું મોહોટું થાએછે, અને બે વાત અકલ આવે એવી કહો, અને લાડ વગેરે લડાવાનું છોડી દઓ, તો તેથી તે માંબાપોને બુરે કંયલો છુટતો, તેઓ ચીરઘઈ સાફ કેહતાંકે બાપા દાહાડે આવીઊં ડાહીઊં થશે, તમો એ બચાં સારું ના જુઓ. અને એ વગેરે બોલીને તે છોકરીને વધારે લાડ કરાવતાં, બનાવ એવો બનેઓકે એ છોકરી એક દાહાડે એકાએક માંદી પડી, આવેલા એ માંબાપોનાતો હોશ કોશ ઊંડી ગએઆ, ઘરમાં સઘલાં રંજીદા થઈ ગએઆં અને ડાકટરો ઊપર ડાકટર છુટા. દુખનું જોર દન ઊપર દન વધતું ગઈઊં, અને ડાકટરો તે છોકરીની આશા મુકતા ગએઆ. આ વેલાએ પેલાં માંબાપોની ઊપર કેટલું દુખ આવી પડીઊં હશે, અને તેઓ કેટલાં દરદમંદ થએઆં હશે તેનો વીચાર વાચનારેજ કરવો. એકાએક શુનાબાઈ પોતાના નબલા અંને જીણા સાદે બોલી "માં જરા મારી સહીઓને તેડાવો." એ માગણી તુરત કબુલ રાખી સુનાબાઈની બેચાર અતલગની સહીઓ હતી અને જેઓ પાડ પડોસમાંજ રેહેતી હતીઓ તેમને તુરત તેડાવી મંગાવી. તેમને જોતાંજ શુનાબાઈ ઘણાજ ધીરા નબલા અને હલકા અવાજે બોલવા લાગી "બેહેનો હવે મારીતો આખર આવેલી માલમ પડેછે, હું આ ખાટલેથી પાછી ઊઠીશ એવી આશાતો નથી, પણ બેહેનો બે સખુનો કેહવા માંગુંછું તે સાંભલો, આપણ સઘલી બેહેનીઓએ ઈશવર વીશે કેટલી ગફલતી બતલાવીછે વારું ? કોઈ દાહાડે પણ આપણે ઈશવર સમરણ અથવા ઈશવર ભકતી કરી છે વારું ? આપણે આપણા વખતનો કેટલો બધો અમુલીક કાલ નકામો, આલસાઈમાં, મોજમોગમાં, ખાધા પીધામાં, અને છેલું પારકાંઓની નીંદા કરવામાં ગાલીઓ છે વારું ? જે વેલાએ આપણ નવરાં પરવારતાં બેઠાં છઈએ તે વેલાએ કોઈ દાહાડે પણ આપણે ઈશવરને ઈઆદ કીધો નથી, પણ કોઈની તારીમારી, અને કુથલામાં વખત ખોએઓછે. મહને આપણી ચાલ વીશે જે આ ગનેઆન થઈઊંછે તે ઘણું મોડું થઈઊંછે, વખત રહેઓ નથી કે હું માહારી નાલાએક અને માઠી ચાલનો પસતાવો કરી લઊં, વાસતે બેહેનો હવે મારી વાત પડતી મેલો, તમને હજી અવકાશછે, જો ચાહાશોતો તમારાથી પશચાતાપ થઈ શકશે, માટે હવે ઊતાવલેથી તમારી આગલી ચાલનો પશચાતાપ કરી તેવું ફરીથી નહી કરવાની તજવીજ કરો એટલે તમને મરણ સમએ માહારી પેઠે દુખી અને ખીન થવાની ગરજ પડશે નહી." આટલું બોલતાં શુનાબાઈનો જીવ ફરી આવેઓ, અને તાંહીથી આગલ કશું વધારે બોલાઈઊં નહી. થોડોવાર સુધી તે મુગી પડી રહી, અને તેટલોવાર તેની સહીઓ, બે રીતના ઘભરાટ ભરેલા વીચારમાં પડીઓ. તેઓને એક ગમગીની ભરેલો વીચાર એ આવેઓ કે તેમની સહી હવે ઊતાવલેથી જતી રેહેવાની, અને બીજો ગંભીર વીચાર, સુનાબાઈની નસીહતનો, થએઓ. વલી થોડાવારમાં સુનાબાઈએ હીમત ધરી બે સુખન બોલવાનું શરૂ કીધું આ ફરી

થી બોલતી વેલાએ તેણીએ પોતાના બાપને પોતાની જોડે બોલાવીઓ, અને પોતાની સહીઓનાં દેખતાંજ બોલી "બાપા આજ જે હું મોતને બીછાને પડી પસ્ચાતાપ કરૂંછું તેનું કારણ તમો પોતેછો. તમોએ મહને બાલપણમાંથી કોઈ સારો મારગ બતલાવવાની કોશેસ કીધી નથી, અને કુમારગ તજાવી શુમારગે ચલાવાની મેહેનત લીધી નથી. તમોએ કોઈ કાલે મહને ઈશ્વર વીશે એક શબદ કહેઓ નથી, કે કોઈ કાલે તમે એવી ઈ તેજારી રાખી નથી કે માહરી છોકરી હંમેશગીનું ખરૂં શુખ ભોગવવાને શકતીમાન થાશે. બંદગી કરવી એટલે શું અને નહી કરવી એટલે શું, પુણ એટલે શું, અને પાપ એટલે શું, આ દુનીઆમા અવતાર શા સારૂં ધરેઓછે અને મરણ પછે શી અવસથા થવાની એ કશા ઊપર ઓ મારા બાપા તમોએ કધી ધેઆન આપીઊં નથી. હુંતો આ મરવા શુતીછું, મરણ પછે કોણ જાણે માહારી શી અવસ્થા થસે તે કેહેવાતું નથી" એટલું બોલતા તેનો દમ છેક ભરાઈ આવેઓ, તેણીએ કાંઈ વધારે બોલવાની તજવીજ કીધી પણ કાંઈ બોલાઈઊં નહી કેહેછે કે તારપછે બે ઘડીકવેર તે આ પરમાણે નસોત્ર હાલતમા પડી રહી, અને પછે મરણ પામી આ હા ! જે વેલાએ શુનાબાઈએ પોતાના બાપને ઊપર કહેલા શબ્દો કહેઆ તારે તે બીચારાને એ શબદો કેહેવાવા ગયા હશે ! કેહેવતછે કે દુખ ઊપર ડાહામ, તેમ એ બીચારાને આવી વેલાએ એ શબદો કારી જખમ જેવા લાગા હશે આ ઊપરથીજ માબાપોએ જોઈ લેવું જોઈએછે કે તેઓ પોતાના બચાંને ઊઈલતાં રાખેછે, અને કશી પરકારે તેમનાં પેલી દુનીઆના સુખ તરફ ધેઆન પોહોંચાડતાં નથી એ કેટલું અઘટીતછે

લાંબી અને સુખાકારી ભરેલી જીંદગી કેમ ભોગવાએ ?

આ ફાની દુનીઆમાં કોઈ ચીજ એવી નથી કે જે વગર ભરૂસાની હોએ, ખરૂંછે કે કેટલીક વેલાએ લોકો બોલેછે કે "આ વાત વગર ભરૂસાનીછે" તોપણ તેવી વાતાબી ભરૂસા ભરેલી બની શકેછે વગર ભરૂસાની અને ખરેખર વગર ભરૂસાની એકજ ચીજછે, જે આપણો જીવછે એ ચીજ શીછે, અને તે કેહવીછે, તથા તે કેવી રીતે આપણામાં આવેછે અને કેહવી રીતે તે આપણમાથી ગુમ થઈ જાએછે, તે વીશે કોઈથી પણ ચોકસાઈ ભરેલી રીતે કેહેવાઈ શકાતું નથી, પણ આટલુંતો ખાતરીથી કેહેવાઈ શકાએછે કે "એ ચીજ વગર ભરૂસાનીછે." એને જાલવી રાખવા મારે, અને જો વધારે ખુલાસાથી બોલીએતો, માણસો પોતાનો જાન બંચાવવા માટે તથા લાંબી હઈઆતી ભોગવવા માટે તરેહવાર ઊપાએઓ અને જુકતીઓ કામે લગાડેછે. કોઈબી માણસને આ દુનીઆ છોડી મરણ પામવાને ગમતું નથી. તોપણ લાંબી હઈઆતી ભોગવવાના જે સેહેલા ઊપાએઓછે તે ઊપર આપણા લોકોનું પુરૂં ધેઆન હજી સુધી દોરીઊં નથી લુઈ કોરનેરો, અને એવાજ બીજા શખસોના બેહદ દાખલા આપણી નજર સામનેછે, જેઓ ઊપરથી સાફ માલમ પડેછે કે પરમેસવરે જે સેહેજ સાધારણ કાએદા આપણા લોકોને માટે બાંધી આપેલાછે, તેઓને વલગી રહીને જો તે પરમાણે ચાલીઆતો ખચીત તેથી આપણી હઈઆતી ટુકી થતી નથી. એ સાધારણ કાએદાઓમાં મુખીઅ કાએદો એછે કે હરેક વાતની તબે પાડવી, અને તે તબે એવી નહી પાડવી કે તે નુકશાન ભરેલી હોએ—અગર જો માણસો અંદાજો અથવા મીતાહરપણું આ શબદનો પુરો અરથ સમજી એ શબદ શી મતલબનોછે તેનો ઘરતો ઊપઓગ, એક ચીજમા અથવા એક ઠેકાણે નહી, પણ પોતાની આખી જીંદેગાનીમાં કરેઆ જાએતો ખચીત તે માણસોને કશી ફરીઆદ કરવાનું કારણ નથી. હરેક વાતમા પછે ખાવા પીવામા, બોલવા ચાલવામા, વાતચીત કરવામાં, ફરવા હરવામાં, અને સુવામાં, જો માણસે અંદાજો પકડેઓ અને મધીઅમ પણે ચાલેઆતો પછે સારૂ છે અગરજો એથી ઊલટું કીધુતો તેનું પરીણામ પણ તેવુંજ ઊલટું થવાનુ. લુઈ કોરનેરોએ ખાધા પીધામા વણો અંદાજો રાખેઓ હતો, અને તે કાએદા સર પોતાનાં શરીરની માવજત કરતો હતો, તેથી તેણે એક ઘણી સારી અને લાંબી જીંદગી ભોગવી હતી, અને તે પણ સુખચેનમા તથા આરામમા ગુજારી હતી, અને નહી કે ખાટલે પડીને ઘડકા કાહાડેઆ હતા

વલી ડાકટર અરવીન નામની એક તબીબે માનસીક દરદો વીશે એક પુસતક લખીઊંછે તેમા એક ઠે,

કાણે લખેછે કે " ગએ અઠવાડીએ હું એક ઘરડા શખસને મલેઓ હતો. એ પુરૂશની મન શક તી તથા તેની આરોગીઅતા ઘણી સારી હતી. કેહેછે કે આ પુરૂશે લાંબી મુદત સુધી તરેહવાર વીઘનો તથા સંસારી અડચણો ભોગવતાં છતા પોતાંની તંદુરસતી એવીતો સારી રાખી હતી કે જેનું વરણ થઈ શકતું નથી. એ ધણીએ દર રોજ ચોકસ વખત ફરવા હર વાની કસરત કરવાને માટે મુકરર કરેલો હતો, અને એ તબે જે તેણે પાડી હતી તે ઊપર તે દર રોજ અમ લ કરતો હતો, એથી કરીનેજ તેની તંદુરસતી સારી રહેવી હતી. એ ઘરડા શખસના બીજા ઘણા દોસતો તથા હરીફો હતા, જેઓ એની સાથે વીદીઆ સંબંધી બાબદોમાં ઘણી લાંબી લાંબી તકરારો ચલાવતા હતા, તે સઘલા આજે મરણ પામેઆછે, અને આ ધણી તેમ ની પાછલ ઘણીજ લાંબી મુદત સુધી જીવી શકેઓછે. જે ધણીઓ મરણ પામેઆછે, તેઓ જો પણ આ પુરૂ શ કરતાં થોડાં વરસની વઓના હતા, તોપણ તેઓએ પોતાની જીંદગાનીનો વખત ઘણોજ બેપરવાઈથી ગા લેઓ હતો, તેઓચે અંદાજો એટલે શું અને તબે તે કેહવી હોએછે, તે ઊપર કશું ધીઆન પોહોંચાડીઊં તું નહી. પણ તેથી વીરૂધ આ શખસે પોતાનો વખત વધારે સારી રીતે ગુજારેઓ હતો, તેથી તે હાલ આ વી પુખત વઓમાં પણ એક નોજવાનની પેઠે તંદુરુ સત રહેલોછે. " આવા બીજા ઘણા દાખલા મલી આવશે, આતો સેહેજ એસારા તરીકે દાખલ કરેલાછે. જેઓને આ દુનીઆમાં લાંબી અને સુખાકારી ભરે લી જીંદગાની ગુજારવી હોએ તેઓએ ઊપલી બીનાં સારી પેઠે ધીઆનમાં લેવી.

હું કહું તેમ કરો, પણ હું કરૂં તેમ ના કરો.

" રીલેટસન " નાગનો એક મોહોટો પાદરી કેહેછે કે " બાલકોને મોહોડે સારી શીખામણો દઈને તેમના દેખતાં જો કાંઈ આડી ચાલ ચલાવી તો તેથી બાલકોને બાવાંની અસારતથી સંવરગનો મારગ બ તલાવવો, અને તેઓને પાંખડી પકડીને નરકમાં લેઈ જઈ નાખવાની પેરાબરછે. " ખરી વાતછે કે ઘણાઓ ને એવી ટેવ હોએછે કે મોહોડે મોહોટી મોહોટી વા તો બોલવી અને પરસંગ આવે તારે પોતે તેવું કર વું નહી. કોઈને અમસઘું કેહવું કે તમો ચોરી ના કરતા—જુઠું માં બોલતા—ઘણો દારૂ ના પીતા—ર સતે ચાલતાં કોઈ સાથે ના લડતા—તથા કોઈ સાથે વાત ચીત કરતી વેલાએ સભીઅતા રાખી તેમની સા થે વાત કરજો, એવું એક તરફથી કોઈને સીકામણ ત રીકે કેહવું, અને પછે જો તે કેહેનારજ પોતે ચોરી ક રે, જુઠું બોલે, દારૂ પી મસત થઈ રસતે રસતે રજડે, અને રસતે ચાલતાં લોકો સાથે છેડતી શોધી કજીઓ કરે, તથા કોઈ સાથે વાત ચીત કરવામાં સભીઅતા અને સદાચરણ એક કોરે મેલી જેમ ગમે તેમ લાંગરા મ કરે, તો પછે તેવા ધણી અથવા ધણીઓના બોલ વા ઊપર તે બીજાઓ કેટલો આધાર રાખે. ' એવા દાખલા ઘણીવાર નીશાલના મેહેતાજીઓ વીશે સાંભલ વામાં આવેઆછે, કે તેઓ બાલકોને જે સારી શીખા મન દેછે પણ પોતે તે પરમાણે નથી ચાલતા, તારે બા લકના મન ઊપર એવીજ અસર થાએછે કે સીખામ ણો માતરે બોલવા સારૂછે, તે પરમાણે ચાલવાની ક ઈ જરૂર નથી. જુઓ આપણા મેહતાજી પોતે કેવું સુબાખીત બોલેછે, પણ તેમ પોતે કરતા નથી. કેટ લાકતો સાફ બોલેછે " જેમ હું કરૂં તેમ તમો ના કરો, પણ જેમ હું કહું તેમ તમો કરો. " એવું બો લનારાઓ ઊપર સાંમાં ધણીઓ ઘણો થોડોજ વીશ વાસ રાખેછે.

જાણવા જોગ બાબદો.

ડાંસાનો ઊપાઓ—ઘણીવેલાએ માણસોને આ દાસા જેવાં દરદથી પણ બહુ હલાકી ભોગવવી પડેછે, માટે એક જાણાએ અનભાસ કરી એનો ઉપાઓ બનલાવીઓછે તે આ રો આને લોઓછે, તે ઉપર અમલ કરવાથી ફાએદો થશે એ વી આશાછે. ડાંસો થએઆની અગાઉ કેટલીએક વેલાને ગલું સુજી આવેછે, અથવા દાસા સુધીના ગલું સુજેછે, એવી વેલાએ તુરત પીરૂવીઅન બારક(જેમાથી કુઈનીન નીકલેછે તે) નું એક છોડું લઈ તેનો એક કટકો મોહોડામા નાખી ચગ ળીઆ કરવું એથી તુરત દોસો નરમ પડશે. એ પરમાણે જો બે ચાર વાર બેચાર કટકા ચગોલીઆતો એકદમ એ દુખ દર થવાનું અગરજે દુખ દરે થએઆબાદ જો પાછું જોર કરીતે

તુરત એજ એલાજ સરદ હવામા વસનારાઓનેતો જરૂર છે કે એ વસતુનો એક કકડો પેતાની સાથેજ રાખી મુકે, અને જેવી જરૂર માલમ પડેકે તુરત તેનો ઉપયોગ કરે.

મગરો—મગરો નદી તથા તલાવોમા રહેછે અને તેથી અંદર કોઈ જાએ તેને દુખ દીએચ તોપણ એક બાબદના મગરો ઘણા ઉપીઆગીછે તેઓ સઘી ખરાબી દુર કરી નાખેચ અને પાણી સાફ રાખેચ નાહાના જનવરો તેઓ ખાઇ જાએચ

શરકો—માતેલી બાએડીઓને સરકો થેડો લેવો સારોછે પણ જો માસ ઘટાડવા વધારે સરકો પીવાએઓ હોએ તો તેથી તેઓને ખાણુ હજમ કરવાની શકતી કમ થાએછે અને ગુણને બદલે અવગુણ થાએછે

વકીલ—એક વેલાએ લારડ બરોહને ખુશ મીજાજમા આવીને વકીલો વીશે એવુ કહી શંભલાવીઉ હતુ કે "વકીલો આપણા શતરૂઓના હાતમાથી આપણી મીલકત બચાવેછે પણ પોતે તેના માલેક થઇ બેસેછે

દેવાલ ઊપરના કાગળો—હાલ એવા કાગળો ચોટાડવાની તેવ ગામડીઓમા ફેલાઇચ અને તેથી ઓરડો ભારે શોભેચ પણ એક તપાસની ભારે જરૂરછે એ કાગળો ઉપરનો રંગ જલકતો કરવાને માટે સોમલ વાપરેછે અને તેથી કોઇ દરદી એવા સોમલવાલા કાગળના ઓરડામા સુતો હોએ તો તેની તંદુરસતી ઘણી બગડેચ એક કાગજ ચોટાડનાર વીશે કેહેચ કે તે કાગજ ચોતાડતા અધવચ કામમા આજારી પડતો હતો અને તેના સાથીઓ કામ પુરુ થાએઆ પછી તેના અગત મરીને જાગે રંગ લીધો હોએચ તારે તેઓ ઘણુ આજારી પડતા હતા

દાંતનાં દરદનો ઓસાજ—જેઓને દાતના દુખથી પીડા ભોગવવી પડતી હોએ તેઓને માટે એક જણે અનુભવ ઉપરથી આ ઉમદા અને ઘણીજ અકસીર દવા ફરમાવીછે તે કેહેછે કે "મહને દાતનુ દુખ ઘણુ હતુ અને તેથી હુ ઘણો કાએર થએલો હતો, તેવામા એક મીતરે એવી સલા આપી કે મે ઉના તાહાડા પાણીના કગેરા ભરવા, તે પરમાણે મે પેહેલા ગરમ પાણીના કગરા કીધા અને પછે તુરતજ તાહાડા પાણીના કગરા કીધા જેથી માહારા દુખમા ઘટાડો થએગ મહને માલમ પડ્યો એ પરમાણે બે ચાર વાર કીધાથી માહારૂ દુખ દુર થઇ ગઉછે "જાલમતા જેઓ જોરે ડાકટરોને આપવાના પુશકલ પઇસા હોએ તેઓને આ એલાજ પસંદ નથી આવવાનો, પણ જેઓ સમજુ હશે તેઓ ડાકટર જોડે જએઆ અગાઉ એકાદ બે વાર આ એલાજ ઉપર અમલ કરી જોશે

મધમાખની વસતી—જારે તેઓનુ ટોલુ ને ટોલુ ઉડેછે તારે તેમા ૧૦૦૦૦) દસ હજારથી તે ૨૦૦૦૦) વીસ હજાર સુધી માખો એકટી થએલી હોએછે. પણ પોલામા ૩૦૦૦૦) તીસ હજારથીતે ૪૦૦૦૦) ચાલીસ હજાર પરાણી વસેછે પોલાના એક ચોરસ ફુટમા ૯૦૦૦) નવ હજાર સુરાખ હોએછે મધમાખની રાણી ૫૦) અથવા ૬૦) દીવસ લાગટ ઇંડા મુકિઆ કરેછે, અને દર રોજ ૫૦૦) ઇંડા મુકેછે એક એક ઇંડા ઉપર તરણ દીવસ સુધી સેવણ બેસી તેમાથી બચા કાહાડેછે એક આખી મોસમમા એક મધમાખની રાણી ૧૦૦૦૦૦) એક લાખ ઇંડા મુકેછે ૫૦૦૦) પાચ હજાર માખને તોલી હોએતો તેઓ સઘલી વજનમા એક રતલ થાએછે

ગવરનરનો કાએદો ગવરનરને નડ્યો—એક લખનાર જણાવેછે કે તા૦ ૭ મી મેને દીવસે માલટાના ગવરનરના મેહેલ આગલ એક શીપાઇ પેહેરો ભરતો હતો, તેવામા એક સારો પોશાક પેહેરેલુ માણસ પોતાના મોહોડામા એક સલગાવેલી "ચીરૂટ" લઇને ગવરનરના મેહેલમા જતો હતો, એવામા તાહા ઉભેલા સીપાઇએ તુરત તેને ઉભો રાખી કહુ કે તેણે મોહોડામાથી "ચીરૂટ" નાખી દઇને પછે મેહેલમા દાખલ થવુ, સબબ ગવરનરથી તેને એવો તાકીદીનો હોકમ મલેલોછે કે કોઇને સલગેલી બીડી અથવા ચીરૂટે મેહેલમા દાખલ થવા દેવો નહી એ સાભલી તે સાદા પોશાક વાલુ માણસ બોલીઉ કે ઓ સીપાઇ હુ પોતે ગવરનરછુ, તો પણ તે સીપાઇએ તેની કશી દરકાર કીધી નહી અને તેના મોહોડામાથી "ચીરૂટ" નાખી દેવાડીઆ સીવાએ તેને મેહેલમા દાખલ થવા દીધોજ નહી એમ થએઆથી તે પોહોરેગીરને મલતા દર રોજના રોકમમા ફેરફાર થએઓ, અને "ટાઉન મેજરની" તરફથી નવુ હોકમનામુ નીકલીઉ તેમા જે મનાઈ ચીરૂટ વીશે થઇ હતી તેની પાછી છુટ આપી

કેટલું જાણવું જોઈએ?—કેટલાક માણસો જેઓ જાણેછે થોડુ અને બોલેછે ઘણુ અથવા થોડુ જાણતાછતા ઘણુ જાણવાનો ફાંકો રાખેછે, તેઓએ ઉપલો એક સારો સવાલ

પ્રાટીના ચોર સુણ જોરથી જોવલી,
  મસીદમા બાગ મુલ્લા પે દારે,
સનાન કરી સુંદરી જલ ભરી જાયછે,
  નાહાયછે કઇક નદીને કીનારે મલી માત—૪
જો તુ દીવો જાઇ જ્યોત જાખી થઇ,
  ચોરને ઘુડ સતાઇ પેશ,
પદમ પરફુલીત થયા પતીત થૈ પોયણી,
  બગ ઠગો જાઇ નદી ઘાટ બેઠા મલી માત—૫
ખેડુ ખેતી કરે સોની સોનુ ઘડે,
  લોહ લોહાર કંસાર કાસુ,
નાર મરનારને રાગતાણી રૂવે,
  આખીઅમા એક નહી હોય આસુ મલીમાત—૬
ઉઠી નરનારીઓ ઉઘડી બારીઓ,
  દેખપે જીપારીઓ જીવગોવે,
જો વરે મારગુ જાયછે વાટમા,
  ઘાટમા ધોબીજન વસતર ધોવે મલી માત—૭
ધીર સુર વીરતે ધનુર વીધા ધરે,
  રાજદરબાર વાજીંતર વાજે,
નોકરી બદલાયછે ચોક છ ટાયછે,
  રાય જઇ બાગ મધીપે બીરાજે મલી માત—૮
કુલવંતી નારી સંતાન સંભાળતી,
  મધુર મુખ બોલતી બોલ ઉંચી,
બાળને મારતી ધણીને ધમકાવતી,
  કુઆડ રંડા કરે કજેશ રૂઠી મલી માત—૯
હોય ધનવંત ધીમંત ધોઇ દંતને,
  સનાન કરી સરસ સુગંધી સુંઘ,
આલસુ એ દીને અકલના આંધલા,
  અફીણીયા એ સમે ખુબ ઉંઘે મલી માત—૧૦
આ સમે ઉઠી અભ્યાસ જે આદર,
  આઠ દશ માસમા અરથ સાધે,
વન તણા પવણને સેવતા આ સમે,
  થાય આરોગીય તન વરસ આધે મલી માત—૧૧
વીસરી રાયતે વાત પણ સાંભરે,
  આ સમે ઉઠી જે યાદ કરીય,
કહીણુ જે દલપતરામનુ કામછે,
  કાવીય કૌશલતે તુરત તરીય,
મલી માતને તાત પરભાતમા પુતરને,
  સુણ કરે વાત જાઇ રાત વીતી—૧૨

ભરત ચિત્ર શીખવાની ગરબી.

અલબેલીરે અમે માત જોવાને જઇએ ॥ એ રાગછે

આવો આવોરે શીખીએ આજ, ભરતનં ભરવાને ॥
લાવો લાવોરે સઘળો સાજ ચીત્ર ચીતરવાને ॥ ટેક
ચીતર ચીતરવાને, ભરતજ ભરવા, માત પીતા મન હરખાવે,
જગ કરતાના કરતબને કાંઇ કાંઇ ઉતેજન કરવ ॥ ભરત૦૧
પોપટ ચીતરો ને, પાંજરૂ ચીતરો, ચીતરો ગાયો ચરવારે ॥
ફુલ ઝાડેતો ફુંદડા ચીતરોને, ચીતરો આંબે મરવા ॥ ભરત૦૨
ચતુર મનુષ્યના, ચેહેરા ચીતરો, સજનને સાંભરવારે ॥
ચીતરો મંડપ ચોરી મધ્યે, વરવહુ બેઠા વરવા ॥ ભરત૦૩
ભણતર ભણતી કુંવરી ચીતરો, શીખતી પાઠ સુધરવારે ॥
પનઘટની પણીયારી ચીતરો હોય જતી જળ ભરવા ॥ ભરત૦૪
નીરમલ જલની નદીઓ ચીતરોને, ચીતરો ગીરીવર ગરવારે ॥
નાટકશાલામા નટ ચીતરોને, ચીતરો નરતી નરવા ॥ ભરત૦૫
પરવતના પાયામાથી જે, ઝરણા લાગે ઝરવારે ॥
તે ચીતરીને હીમગીરી ચીતરો, કંકથી જલ ઠરવા ॥ ભરત૦૬
શીતલ વાયુ વાય શીયાળેને, લાગે પાન વીખરવારે ॥
વૈશાખે વનવેલી ફુલેને, જલ વરસે ભાદરવા ॥ ભરત૦૭
ચીતરોને સજની ભોતની મુરતી, દુસટ કરમથી ડરવારે ॥
ભાવે પ્રભુના ભજનીક ચીતરો, અવસર ખતઉગરવા ॥ ભરત૦૮
રતન સહીત રતનાગર ચીતરોને, ચીતરો નાવ ઉતરવારે ॥
સુત ધવરાવતી સુંદરી ચીતરો, પ્રીતે પુતર ઉછરવા ॥ ભરત૦૯
ઝમરૂખ ચીતરોને, હાંડી ચીતરો, બોઇ જ નામ પાથરવારે ॥
ખુબ સુરતની છબીઓ ચીતરો, રંગમેહેલમા ધરવા ॥ ભરત૦૧૦
વીધ વીધના કાંઇ વાશન ચીતરો, ઘરમા ઘણુ વાપરવારે ॥
ગાડી બગીને ચારટ ચીતારો, માજ સવારે ફરવા ॥ ભરત૦૧૧
ચીતર ધણી ચીત ચીંતા ટળવા, શોક સકલ પર હરવારે ॥
દલપતરામ કેહ દુનીયામા, સુખથી દીવસ નીસરવા ॥
ભરતજ ભરવાન૦૧૨

પ્રશુમતે બહુરૂચ.

ઉપલા નામનુ ગએઆ વરસમા ભરૂચ ગાંવ ધર્મીશા...શારનુ એક પુસતક બંદે ખોદાની તરફથી (જેને મ...ઉપ તેની પોહોચ કબુલ કરતાગા જણાવા માગીએ છઇએ કે આ પુસતક જે તમામ કવીતામા રચેલુ છે તે ઘણી સાભાલ તથા ચોકસાઇથી રચેલુ છે પારસ...ના કવીતા બનાવાના ...ખોદા નામ રાખનાર પારસી કવીઓમાં ઘણા અનુભવ... વેશે માલમ પડેછે હમો ચાહીએ છઇએ કે આ ...એ પોતાની કોશેશ જારી રાખી એક પછે એક એવા ઘણું એક કાવીઅ રૂપી પુસતકો બનાવે આપણી ભાશામા કવીતની ઘણી અછત માલમ પડેછે, તે આ પરમાણેની રીતે ...આનુ કોશેસ જારી રાખ્યાથી ભાગશે એવી આશાછે ... એઓને ભલામણ કરીએ છઇએ કે હવે તેઓએ ... કાન નીતી સંબંધી વીશએઓ ઉપર તથા ઇશવરી બાબતો ઉપર પોતાની કલમ ચલાવવી

સ્ત્રીબોધ.

પુસતક ૨ જું | સપટેમબર ૧૮૫૮ | આંક ૯ મો.

લાએકીવાલી ઓરત.

ફ્રેડરીક ધી ગરેટ પાદશાહાની રાણી એલીજે બેથ કીરીસટીઆના.

આ ઊપર જણાવેલી ઓરત એક માહા પરાકરમી રાજા સાથે પરણેલી હતી, અને જો કે રાણીની પદવી રાખતી હતી તોએપણ કોઈ કારણસર પાદશાહ અને રાણીને કોઈપણ દીવશે માટીબઈએર પરમાણે નહી મેં જોએઆં હતાં એ બાબદ સાબવી સરવેને તાજુબી ઊતપન થાએછે. રાણીનો પેઆર પોતાના ધણી ઊપર અતીશએ હતો, અને તેજ પરમાણે પાદશાહ તેને પણ ચાહાતો હતો, તોએપણ કોણ જાણે કીહા કારણ ઊપરથી એ બંધેનો મેલાપ નહી થાઓ હનો એ આજની ઘડીસુધી નથી જણાઈ ઊ તરેહવાર અટકલો તથા વીચારો ગર થકરતાઓ જણાવેછે પણ તે શઘલી માતરે અટકલોછે ખરૂ કોઈ જણાવી નથી શકીઊ. આટલું માતરે જણાએલુ છે કે પાદશાહ જારે નાહાનો હતો તારે તેની ખુશીની વીરૂધ તેને પરણાવેઓ હતો તેથી કદાચને તે બાએડી તેને ના પસંદ થઈ પડી હોએ, એ કદાચ માનવા જોગછે.

ફ્રેડરીકનો બાપ આકલા સવભાવનો હતો, અને તે એટલો કે જારે ગુસામા આવે તારે પોતાના દીકરા ફ્રેડરીકને ઘણોજ મારતો, બંદીખાને મોકલાવતો, અને જો એટલું કીધાથી તે છોકરો નરમ નહી થઓ તો એવું કહેછે કે એકાદી વેલા તેનો જીવ પણ તેણે લીધો હોત. ફ્રેડરીકની પોતાની મરજી ઈંગલંડ દેશના બીજા જારજની છોકરી અમેલીઆ સાથે પરણવાની હતી, પણ તેના બાપના ગુસા આગલ તેનું કઈ ચાલતું નો હતું. બાપની એવી મરજી કે તેનો છોકરો એલીજબેથ કીરીસટીઆના બરનસવીકના અમીરની છોકરી સાથે પરણે, અને એ પરમાણે પોતાની આપખુદીથી જબરદસતી કરી ફ્રેડરીકને તેની સાથે પરણાવેઓ હતો. ફ્રેડરીક આ ખેરે તાએબે થઓ હતો, જો કે તેણે પોતાની નારાજી ખોલી રીતે બતલાવી હતી.

કહેછે કે એલીજબેથની સાસુ ફ્રેડરીકની માએ એકવારતો ટેબલ ઊપર મોહોડે સઘલા સાંભલે તે પરમાણે એવું કહ્યું હતું કે મારો દીકરો જેની સાથે પરણવાનોછે તે બાઈડીતો " પુરી મુરખજછે, જે કઈ તમે તેને પુછો તેના જવાબમા હા, અને ના, એટલાજ બે બોલ, તેને બોલતા આવડેછે, અને તે વલી અમસધું વગર કારણે હસી બોલેછે તેથી સાંભા માંણસને કંટાલો છુટેઆ વગર રેહેતોજ નથી. એ વાત ઊપરથી ફ્રેડરીક પોતાની બેહનને કેહેવા લાગો કે જો કે મને એ મુતલક પસંદતો નથીજ પડતી, તોએપણ માએ જેટલી એને ધીકારેછે તેટલા ધીકારથી હું એની ઊપર નથી જોતો. એનો ચેહેરો, ઘટમ એ કોઈબી રીતે બેડોલ નથી. હુ મારા બાપને ખામુખા દેખાડવા માગુછું કે હું એની સાથે પરણવાને નથી ચાહાતો, અને તેજ કારણથી હું એ ઓરતને ધીકારથી જોઊછું, પણ જો ખરૂં મારૂં મત પુછો તો એજછે કે એ ઓરત કઈ ઘણી બેડોલ નથી. હું નથી પરણવા માંગતો તેનું કારણ માતરે એટલુંજ કે એના કરતાં બીજી મને વધારે પેઆરી નજર આવેછે. પણ જારે બાપે જબરદસતીજ કરીને મને તેની સાથે પરણાવાનો ઠરાવ કરેઓછે તારે હું નાચાર છું, એણે સારી કેલવણી નથી લીધી એ વાત ખરીછે, પણ અવે તમે એને સુધારશો એવી હું ઊમેદ રાખુંછુ."

અને પાદરીઓ તથા સાધુ લોક સાથે વાતચીત કરવાને વધારે ઈછા રાખતી હતી. કેટલાંક નીતી બાબદો વીશે લખાએલાં પુસતકોનો ફરેંચ જબાનમાં તેણીએ તરજુમો કીધો હતો; જરમન ભાશામાંથી બંદગી, અને ભકતીમાન રેહેવાં વીશેના પુસતકોનો પણ તરજુમો કરી તેણીએ છપાવી પરગટ કરેઓ હતો, અને દરએક પુસતકની એક એક નકલ ભેટ દાખલ પોતાના ધણી ઊપર મોકલાવેઆ કરતી હતી. એ પુસતકો તેનો ખાવીંદ સંઘલા માંન સાથે કબુલ રાખતો હતો, અને તેના અવેજમા પોતે લડાઈની બાબદ વીશે લખેલાં પુસતકોની નકલ ભેટ દાખલ પોતાની રાણી ઊપર મોકલતો હતો

એલીજેબેથને વરસ દાહાડે ૪૦૦૦૦) ચાલીસ હજાર ડાલર એટલે એક લાખ રૂપીઆનું સાલીઆનું મલતું, જેમાંથી તે ૨૪૦૦૦ ચોવીસ હજાર ડાલર ૬૦૦૦૦ સાઠ હજાર રૂપીઆ ધરમ, ખેરાતમાં ખરચતી હતી. એ ધરમ ખેરાત તેનો એવો તો છુપો થતો હતો કે કોઈને ખબર નહી પડતી હતી, અને લોકને જાહેર નહી પડે એટલા સારૂ તે પોતાનો દેખાવ એવો રાખતી હતી કે કેટલાક લોક તેને લોભી અને નીચી બોલે નો તે ચુપકીદીથી બાહુબા સાંભળતી હતી એક વેલા રાણીને પોતાને સારૂં એક ઊંચી મોતીની માલા ખરીદ કરવાને એક જણે તેને અરજ દીધી, તેને રાણીએ જવાબ દીધો કે જા એ માલા મારી સાંમેથી ખીસાડી નાખ, હું એ માલા ખરીદ કરી એક જાણને તાલેવન કરૂં તેના કરતાં હજારો ગરીબોને એટલો પઈસો વેંહેંચી આપું તો તે કેટલું બેહતર: પોતાના ઘેરનો ખરચ ઘણીજ કસરથી ચલાવતી હતી, એક દીવશે એક ફરેંચ બોલેઓ કે અરે આજે રાણીના ઘેરમાં ખુશાલી જેવું દેખાએછે કાં એકંદર આગલનુ એક જુનું ખખ થઈ ગએલું શકુન ખતીથી ચલગેલુંછે. આસતે આસતે ફરેડરીક તેની મોલાકાત વરસમાં એકજ વકત લેવા માંડી, તબી રાણીની વરસગાઠને દાહાડે કંઈ જુજ વકત તુલીક તોએપણ પોતાની રાણીની સુખાકારી વીશે તે હંમેસ ચીંતા ભરેલો રેહેતો હતો. એક વેલા રાણી એકાએક આજારી થઈ પડી, તેથી તુરત પોતે પોતાને હાથે ડાકટર ઊપર કાગલ લખી મોકલીઊં, તેમા એમ લખી જણાવીઊં હતું. સાહેબ, મેં દલગીરીથી સાંભલીઊંછે કે રાણી ઘણીજ આજારીછે; અને તેની બીમારી વધી પડી ધાસતી ભરેલી થઈ પડે એવીછે તેથી તેનો તુરત ઊપાએ કરવા વગર વખત ખોવે તમે પોતે, તથા બરલીન સેહરના બે બીજા પરખેઆત હકીમો જેઓની ઊપર તમારો પુરો વીશવાસ હોએ તેઓની મસલત લઈ રાણીને તંદરોસતીમા લાવવાના ઊપાએઓ જલદી કરવા. આટલુ ખુબ ઈઆદ રાખવું કે જે માણસ, આખાં રાજને જરૂરનુંછે, જે માણસ ગરીબોને જરૂરનુંછે, અને જે માણસ મને પોતાને જરૂરનુંછે તે આજારી પડીઊંછે, અને તેનો જીવ ધાશતીમાં આવી પડેઓછે "

ફરેડરીક મરતી વકતે પોતાના વશીઅત નામામાં ૧૦૦૦૦ દસ હજાર ડાલર પોતાની રાણીના સાલીઆનામાં વધારો કરી અપાવેઓ હતો. ફરેડરીક પોતે બીજી વશીઅત નામામા આટલું વધારે લખી ગીઓ હતો કે મારી આખી પાદશાહીના વખતમાં એક જરા પણ મને દીલગીર કરવાનું એકબી કારણ એલીજબેથે મને નથી દેખડાવીઊં, અને તેની નેકી અને ધરમાતુ પણાથી, મારી તરફ તેની તાએબેદારી, તથા તેનાં ખરા એકીન અને દીલોજાનથી એ બાએડીની તારીફ મારાથી થઈ નથી શકતી.

એલીજબથ પોતાના ધણીના મરણ પછી ૧૧ વરસે પોતે મરણ પામી. મરતી વેલા તેનું આકીન એક ખોદા ઊપર અને પોતાના બચાવનાર ઊપર મુસતકીન હતું; અને તેના મોહોડામાથીં આસપાસ ઊભેલાઓને સારૂં છેલી ઘડી સુધી સુખ અને દીલાસાના સખુનો નીકલેઆ હતા

કાવ્ય.

ખરૂં છે કે જેમ કેટલીક ચીજો આપણે હમેશ જોએઆ કરીએ છઈએ તેમ આપણને તેઓ વીશે કદી કશો વીચાર થતો પણ નથી. સુરીઅ, ચંદર, તારા, પાણી, હવા વીગેરે અતી અગતીઅના પદારથો આપણે દર રોજ જોઈએ છઈએ એટલુજ નહી પણ આપણ લુગરાઓની પેઠે તેઓનો બે ધડક ઊપઈઆગ કરેઆ જઈએ છઈએ, તો પણ તેઓ શા પદારથછે, અને તેઓ કેટલા અગતીઅનાછે એ ઊપર

કોઈ દાહાડો પણ કોઈએ ધેઆન પોહોચાડીઊં નહી હશે. એ દાખલા પડતા મુકી આ બીનાને મથાલે ટાંકેલો પદારથ તપાશીએ છઈએ તો માલમ પડેછે કે એ જેટલો ઊપઓગી પદારથછે એવા ઊપઓગી પદારથ બીજા થોડાજ હશે, તોપણ એ વીશે કોઈએ વીચાર કીધો હોએ, અથવા એ પદારથ માણસોને કેટલો ઊપઓગીછે, એ ખેઆલ ભાએગેજ કોઈનાં મનમાં આવેઓ હશે. એક લખનાર ખાતરી ભરેલી રીતે સાબેત કરી આપવાની તજવીજ કરેછે કે કાચથી લોકોને અતી ઘણા ફાએદા થએલાછે, તે કેહેછે કે જો કાચ જેવી કોઈ વસતુ હોત નહીતો દુરબીન અને ખારીક બીન જેવાં માહા ઊપઓગી ઈનતરો, જેનું સુખ આજ આપણે ભોગવીએ છઈએ તે આપણાં જોવામાં આવત નહી. એ ઈઅનતરોથી કેવી આશચરીઅ કારક શોધ આજ સુધી થઈછે, તથા એજ ઈઅનતરોથી આગલ બીજી કેવી શોધો થશે તે કાંઈ કેહવાઈ શકાતું નથી, એ સઘલાનો આધાર માતરે કાચ ઊપરછે. વલી એક બીજો લખનાર કાચનો સોના સાથે મુકાબેલો કરેછે, તે કેહેછે કે સોનું એવો પદારથ છે કે જેનાં લોભમાં પડી લોકો એક બીજા સાથે લડી મરેછે, પણ તેથી વીરૂધ કાચ એવો પદારથછે કે જે લોકોને દુખમા મદદ કરેછે—જેઓને બરાબર દેખાતું નથી તેઓ એના ચશમાં પેહેરેછે, જેથી કરી તેઓને રોશણીનો ચરાગ હંમેશાં ઝક ઝકતો રેહેછે. સબી પાડવાનો સાંચો અને એવાંજ બીજાં માહા ઊપઓગી ઈંઅંતરો જેઓ કાચ વગર સંપુરણ કેહેવાતાં નથી, તે ઈઅંતરો કાચ વગર કેહવા નીર ઊપઈઓગી થઈ પડત તે કેહવાઈ શકાતુ નથી. આ પરમાણે કાચ વીશે માતરે બે ગરંથકારોનાજ વીચાર આપેઆ છે. હજી બીજા ગરંથકારોએ કાચ વીશે જુદા જુદા વીચાર આપેઆછે, તે સઘલા અતરે દાખલ કરવાની કશી અગત નથી સઘલા એક આવાજે એટલુંજ જણાવેછે કે એ પદારથ લોકોનાં સુખને માટે અગતીઅનો જાણી પરમેશવરે તે પદારથ બનાવવાની મણીઆ ના શકતી મુકીછે.

એ પદારથનાં બલે કરીને જેવી આશચરીઅ કારક શોધો થઈછે, તેવીજ આશચરીઅ કારક રીતે એ પદારથની પોતાની પણ શોધ થઈછે. કેહેછેકે એક સમએ એક વાહાણ પુશકલ સાજી ખાર ભરીને એક દેશથી હંકારી જતું હતું, તેવામાં એકાએક નોકશાન લાગાથી તેને એક નજદીકનાં મુકામ આગલ લંગર કરવાની જરૂર પડી. માણસો તુરત કીનારે ઊતરી પડીઆં, અને પોતાને માટે કાંઈ ખોરાક પકાવવાની તજવીજ કરી, કીનારા ઊપર સાજી ખારના મોહોટા કકડા ગોઠવી તેનો ચુલો બનાવીઓ, અને ખોરાક તઈઆર કીધો. ભોજન લીધા બાદ તેઓને સલગાવેલો ચુલો ઠંડો પાડતાં એક પાર દરશક અને ઘણીજ શોભાઈતી વસતુ નજરે પડી; એ વસતુ કાચનો એક દડો હતો. ખલાશીઓએ વસતુ જોઈ ઘણા ચકીત થઈ ગએઆ. એ વસતુ એકાએક ચુલાની અંદર શી રીતે આવી એ વીશે તેઓમાં કેટલોક વાર સુધી ટક ઝક ચાલી, પછી અંતે તેઓ તે શેહેરમાં વઈ ગએઆ, જાંહાના કેટલાક સમજુ લોકોએ ખલાસીઓથી સાંભલી લીધેલી હકીકત ઊપરથી એવું શોધી કાહાડીઊં કે સાજી ખાર અને કીનારેની રેતી એ બંને મલીને આ પદારથ બનીઓછે. એવો ચોકસ વીચાર કીધા બાદ તેઓએ સાજીખાર અને રેતી આ બંને પદારથોની મેલવણી કરી એ અખતરો તપાસવાની તજવીજ કરી, અને તેમાં તેઓ ફતેહમંદ થએઆ. તેઓએ જોઈઊં કે સાજી ખાર તથા રેતી અથવા ચકમકની ભુકી આ બે પદારથોને કોઈ ચોકસ પરમાણમાં લેઈએ હોએ તો તેથી કાચ જેવી એક પારદરશક વસતુ બનેછે. અલબતા હાલ આપણને એ પદારથ રાત દાહાડે નજરે પડેછે તેથી એ વીશે આપણને જાજી આતુરતા થતી નથી, તો પણ જે વેલાએ એ એકાએક ઊપજેલો વાહાણના ખલાશીઓની નજરે પડીઓ તે વેલાએ તેઓને તો ખચીત અતીશએ આશચરીઅ લાગું હશે.

એક ઓરતની વખાણવા લાએક ધીરજ.

કેલવાએલી અને સીખેલી ઓરતની કેટલી જરૂરછે, અને તેવી કેલવાએલી ઓરતોના ખાવીંદો કેવી રીતનાં સુખ ભોગવેછે તેનો એક દાખલો આ નીચેની વાત ઊપરથી માલમ પડશે.

વર બાએડીનુ એક જોડું ઘણાંજ સુખ ચેનમાં એક બીજાં સાથે ખુશમાં પોતાના દાહાડા કાહડતું હ

તું. એ બંધે વર બાએડી ઘણાંજ ગરીબ, મીલનસાર અને ભકતીમાન હતાં, તેઓ ઊપર ઈશ્વરની રેહેમ થએઆથી બાએડીને પેટે ફરજંદ થવા લાગા. એક પછે એક એવા બે છોકરા અવતરેઆ. એ બંધે છોકરા ઘણા સારા ખુબશુરત અને ઘરટન વાલા હતા પાંચ વરસની વએ પુગા તાહાં સુધી તેઓ સઘલા ખુશી ભરેલી હાલતમાં રહેઆં. મા બાપે જાણીઊ કે તેમના છોકરા મોહોટા થતા જાએછે, તેમને તઘલી પરકારની સારી કેલવણી આપવી જોઈએ. એમ ધારીને તેમને પોતાના જેવાં ભકતીમાન બનાવાની કોશેસો કરવા માંડી. છોકરા નવ દસ વરસની વએના થએઆ એટલામાં ઘણા ચબરાક તથા નીતીવાન થએઆ. આ વેલાએ માંબાપ બાલકો લણી, અને બાલકો માબાપ બાણી ઘણાજ ખુશીથી જોતા હતાં, એવામા આ સમાનના ચકરની વલાણમાં તેઓ ઝપટાઈ ગીઆ એક દીવસે બાપ પોતાના રબેતા પરમાણે ચાકરી ઊપર ગએઓ, મા પોતાનું ઘરનું કામકાજ કરેછે, એટલામા એક છોકરો માંદો પડીઓ, તેની જતન મા કરેછે, એટલાજવારમાં બીજો છોકરો પણ આજારી પડીઓ. એ બંધે ભાઈઓની માંદગી ઝાઝો વાર રહી નહી, એક કલાક થએઓ નહી એટલાવારમાં તે બંન્ને છોકરાઓએ પોતાનો પરાણ પોતાના પેદા કરનારને હવાલે કીધો. આ વેલા પેલી બીચારી એકલી પડેલી માની કેહેવી હાલત થઈ હશે તે વાંચનારને સમજાવા કરતાં ધેઆનમા વધારે આવી સકશે. તે ઓરતે એકદમ પોતાના બન્ને છોકરાને આ પરમાણે મરણ પામેલા જોએઆથી તેહીનું હઈડુ ભરાઈ આવીઊં, અને તે એકદમ હઈડુ છોડી મેલી રડવા લાગી. કેટલોકવાર સુધી એકલી રડીઆ કીધી, ન મલે પાસે કોઈ પડોસી કે જે તેને દીલાસો આપે, અંતે કેટલેક વાર પછે તેણીએ રડવું બંધ કીધું, અને વીચારવા લાગી કે હવે રડવાથી કશો ફાએદો નથી, બનાવ જે બનવાનો હતો તે બનીઓ, અને ઈશ્વરની મરજી થઈ તેથી તે બાલકો મરણ પામીઆં હવે એઓ પાછલ રડકુટ તથા કલાપીત કરવાની કશી જરૂર નથી. એવો ડાહાપન ભરેલો વીચાર કરી તે ઓરત તુરત હોશીઆર થઈ, તેણીએ વીચાર કીધો કે મારો ખાવીંદ બાહારનાં કામકાજની ખટપટમા પડેલ સાંજરે આવશે તારે તે આવો ગજબનાક બનાવ જોઈ એકદમ ઘાબરો પડશે, માટે માહારે તેને કોઈ રીતનો દીલાસો આપવાની તઈઆરી કરી રાખવી જોઈએ, એવા વીચારથી તેણીએ એક કલપના શોધી કાહાડી અને તે કલપના આબાદ લાગુ પડી મરણ પામેલા બંધે છોકરાને એક બીછાના ઊપર મુકી તેમના ઊપર એક ચાદર નાખી તે ઓરત પોતાના ધણીની રાહા જોતી બેઠી. શાજ પડી, ધણી ઘેરે આવેઓ, આવતાજ તેણે હમેશના રબેતા પરમાણે છોકરાઓની ખબર પુછી. ઓરતે જવાબ દીધો કે "એક ઠેકાણે ગીઆછે જે વીશે કઈ ફીકર નહી કરવી કારણ કે તાહા તેઓની બરદાસત ઘણીજ માવજતથી થશે." એમ કહી ધણીને માટે તુરત ચા તઈઆર કીધી, અને બંધે જણા ચા પીવા બેઠાં. ચા પીતા પીતા બાએડીએ વાત છેડી, તે બોલી "પેઆરા ખાવીંદ હું તમને એક વાત પુછુંછું તેનો વીચાર કરીને ઊતર આપજો. એક માહારા દોસતે મહને બે માણક રાખવાને આપેઆ હતા, આપતી વેલા તેણે કાંઈ મહને કેહેવું નહી કે હું પાછા લેઈસ, તે માણકો મોહોટી ખુશીથી મેં રાખીઆ હતા, અને તેમની જતન મારા જીવ કરતા વધતી હું કરતી હતી, વારંવાર મહને દેહસત લાગતી હતી કે રખે તેઓ ખોવાઈ જાએ, અથવા રખે તેમને કોઈ ચોરી જાએ, પણ માહારી સંભાલ એવીનો હતી કે તેઓ કેટલુંક સુધી જલવાઈ શકાએઆ, પણ અફસોસ આજે તે દોસત તે માણકો પાછાં માગેછે, તેથી માહારો જીવ ઊદાસ થઈ ગએઓ છે, અને જારનું તે મે સાંભલીઊં છે તારનું મહને કશું સુજ પડતું નથી, માટે માહારા પેઆરા ખાવીંદ હું એ વાત વીશે તારો વીચાર પુછુંછું. શું તુ એવી સલાહ આપેછે કે તે માણકો હું તેને પાછાં આપુ? અગર જો તું એવી સલાહ આપનાર હોએ તો તે બોલી આ અગાઊ સારી પેઠે લાંબો વીચાર કરજે, કે જે માણકો મે આટલી બધી સંભાલથી કેટલાં વરસ થએઆં મારી જોડે રાખેઆછે તે એકાએક મારીથી કેમ પાછાં આપી શકાશે, અને તે પાછા આપતાં મહને કેટલું દુખ સોસવું પડશે." એટલું બોલી તે ઓરત મુગી રેહી પેલો ખાવીંદ પણ વીચારમા પડીઓ કે જવાબ તે શો દઊં, અગરજો હું તે પાછાં આપવા કહુંછું તો ઓરતનો જીવ ઘણો કચવાએછે, અને તેણીની હાલની બોલી ઊપરથી સાફ માલુમ પડેછે કે

તે માણકો પાછાં આપતાં તેણીને ઘણું દુખ લાગેછે, અગરજો હું તેણીને રાજી રાખવા સલાહ આપું કે ના તે તારી જોડે રવા દે અને પાછાં ના આપ, તો તે એક જાતની લુચાઈ કેહવાએછે. -શું કોઈએ પોતાનો માલ આપણને રાખવા આપેઓ તે આપણો થએઓ કે? ના એવું કદી બને નહી, કાંઈ ચીંતા નહી જે ખરેખરી સલાહ આપવીછે તે હું માહારી બાએડીને આપું, અલબતાં પેહેલાં તેણીને લગાર દુખ લાગશે, પણ પાછલથી તેણીને સંતોસ થશે કે મેં કશું અણઘટતું કરીઊં નથી, જેનો માલ તેને પાછો આપેઓછે. એ પરમાણે પેહેલાં સારી પેઠે પોતાના મનમા વીચાર કરેઆ પછે તે મરદે પોતાની ઓરતને પોતાનો વીચાર ખુલી રીતે કહી જણાવેઓ, અને તાકીદ કરી કહીઊં કે "ઓ પેઆરી નેકબખત ઓરત, તારા મનમાં એકાએક એવો વીચાર કેમ આવેઓ કે આવી દેખઈતી વાતમાં તે મારી સલાહ માગી, મારાં મનમાં એવો કદી વીચાર હતો નહી કે આવી રીતે તારી દેઆનતમાં લગાર પણ ફરક પડશે, હું હમેશા એમજ ધારૂંછું કે તું જેવી નીતીમાન અને તું જેવી ભકતીમાન બીજી થોડીજ ઓરતો હસે, એટલું છતા બે માણક સરખી નજીવી (પછે કીમતે ગમે એવી મોઘી હોએતો શું થઈઊં) ચીજ ઊપર તારી નજર ફરી અને પારકાનો માલ પાછો આપતાં તને આટલી દલગીરી ઊપજી, ઓ મારી પેઆરી ઓરત, જલદી અને તુરત તારે પોતે જઈને જેના હોએ તેને તે માણકો હવાલે કરવાં જોઈએછે, એટલુંજ નહી, પણ તેની જોડે માફ માગવી જોઈએછે કે તે અણઘટતી રીતે રાખી મુકવાની તેં તજવીજ કરી હતી." પોતાના ખાવીંદને મોહાડેના આ સખુનો સાંભલાંજ તુરત તે તેનો હાત પકડી જે ઓરડામાં પેલા છોકરા રાખેલા હતા, તાંહ લઈ ગઈ, અને તેમના ઊપરથી પેલી ચાદર ઊચકી નાખી બોલી "ઓ પેઆરા ખાવીંદ જે બે માણકો વીશે મેં તારી સલાહ લીધી તે બંધે માણકો આ પડેલાંછે એ માણકો ઈશ્વરે રાખવા આપેઆ હતાં અને આજે એક દમ તેજ ઈશવરે પાછાં લીધાછે." બાપ પોતાના બંધે છોકરાઓને મરણ પામેલા જોઈ એવોતો ગભરાટમાં પડીઓ કે તેનાથી એક શબદ પણ બોલાઓ નહી. તે એકદમ ફકર બેજાર રડવા લાગીઓ. જો પણ આ વેલાએ પેલી નેકજાદ ઓરતને પણ કાંઈ થોડું દુખ થતું ન હતું તો પણ તેણીએ હીમત ધરી તુરત પોતાના ખાવીંદને વારીઓ, અને બોલી કે "ઓ પેઆરા ખાવીંદ તુંએજ હાલ મને નસીઅત કરી કે કોઈનો માલ રાખી મુકવાની આપણને કશી સતા નથી, માટે જેનો હોએ તેનો સીતાબીથી પાછો આપવો જોઈએ, એટલું છતાં તું હાલ આટલો શોક ભરેલો કેમ થએઓ? એ બાલકો ઈશવરે આપણને રાખવાને આપેઆં હતાં, ને આપણે અતીશએ જાલવણી કરી રાખીઆ હતાં, પણ હવે તે પાછાં લેવાની તેની મરજી થઈ તો હવે તે આપવાને શા માટે આપણને આટલી દીલગીરી ઊપજવી જોઈએ? વાસતે ઓ મારા પેઆરા ખાવીંદ ઊઠ હવે આપણે તે ઈશવરનેજ ઈઆદ કરીએ અને એમ બોલીએ કે તુંએ જે ચીજ આપી હતી તે તુંએ પાછી લીધીછે એમાં અમે કઈ પણ અટકાવ નથી કરતા. આવા ધીરજના અને દીલાસો આપનાર શબદો સાંભવીઆથી પેલા મરદનાં દીલમાં એવી તો મજબુત અસર થઈ કે તુરત તેણે પોતાનું રૂદન બંધ કીધું અને તે બાલકોની લાસને દફનાવવાની તઈઆરીનાં કામમાં ધીરજ ભરેલા દીલથી તે કામે લાગીઓ, અને તે થંડા દીલથી બરોબર બજાવીઊં.

ખરેખર મોહતની વેવા બાએડીઓ પોતે પોતાને તથા પોતાના ધણીને આવી રીતે દેલાશો આપે તથા તેમની ગમીમાં આટલો ઘટાડો કરી શકે એવી બાએડી આપણા સઘલાઓની હોએ તો કેવું શારૂં!

બચાંની માવજત.

આપણા કેટલાએક લોકોને જેવારે કોઈ ફરજંદ થએલાં નહી હોએછે તેવારે કેટલાક લોકો રાત દીન એટલીતો ઈનતેજારીથી એક્રાદ બે ફરજંદના મોંહોડાં જોવાની ઈછા રાખેછે, કે જેટલી ઈનતેજારી તેઓ કોઈ કાલે પણ બીજી કોઈ બાબદો વીશે રાખતા નહી હસે. એટલુ છતાં પણ પાછલથી એક જુદોજ દેખાવ નજરે પડેછે, રાત દીન ઈનતેજારી ભોગવતાં માંબાપોને જારે ફરજંદ પાએછે તારે તેઓ એકદમ બેદરકાર થઈ ગએલા માલમ પડેછે. બાલકનો જન

મ થંએઓકે માં બાપો જાણેછે કે તેઓ હવે પાર પ ડીઆં અને ઈશ્વરથી તેઓની મુરાદ બર આવી. આ વેલાએ હરશ તથા આનદમા આવી માં બાપો તે બાલકની ઘટતી અને જોઈતી માવજત કરતાં નથી. પણ પોતાની ટુક સમજ પરમાણે બે વકુશી ભરેલા ઊંઠ વઈદાં કરેછે. બાલકને જરા અડચણ થએલી માલમ પડીતો તુરત ડાકટર હાજર થએલાજછે પછે તે બાલકની હાલત જોઈલિઓ. છ માસની મુદતમાતો ઓછામા ઓછી બારવાર ડાકટરની દવાઈ લીએછે. ડાકટરનીજ દવાઈ કરી મા બાપો ધરાતાં નથી પણ કેટલાકોનો વલી નીમ હકીમો તથા ધુતારાઓની જાળમા ફશી પડેછે, અને તેથી બાલકોના મરણની સંખીઆનો બેધડક વધારો થઈ પડેછે

ઈંગલંડ અને વેલશમા કાહાડેલી શતા ભરેલી ગણતરી ઊપરથી એવું માલમ પડેછે કે પાચ વરશની વએ પુગાની અગાઊ સેકડે ૫૦) બાલકો મરણ પામેછે. આ પરમાણેની ગણતરી હાત લાગાથી તે વીશેની તલાસ કરતાં એવું માલમ પડીઊંછે કે એ બાલકોનાં જે મરણ થાએછે તે તેમના મા બાપોની બે પરવાઈથી થાએછે. આ પરમાણે સેંકડે ૫૦) બાલકો મરણ પામેછે, તેમજ બાકી જે ૫૦) જીવેછે તેઓ પણ અસુખી રેહેછે, તેમની તંદુરૂશતી સદા બીગડેલી રેહેછે એટલુ જ નહી પણ તેમનાં મનની હાલતમા પણ ઘણો ફેરફાર થાએછે, તેઓનો મીજાજ બગડી જાએછે, તથા તેઓ હઠીલાં અને હલડ માલમ પડેછે એ તમામ જે બીગાડ થાએછે તેનો મુખીઅ આધાર બચાના મા બાપે, અથવા તેમની તરબીઅત કરવાનું કામ જેઓને સોંપેલું હોએછે, તેમના ઊપર રેહેછે ખરૂંછેકે મા બાપો અથવા વાલીઓ જાણી જોઈને બાલકોને દુખી કરતાં નથી, તોપણ તેમના અગનીઆન પણાથીજ તે કુમળી વએના બાલકો હેરાન થાએછે એવી અડચણોનો અટકાવ કરવા માટે એક લખનાર શુચના તરીકે કેટલાક ખોલાસો કરેછે તે આપણાં લોકોને માટે જરૂરનો જાણી અતરે દાખલ કરીએ છઈએ

બાલકોને ધવાડનારી અથવા પોતાની માના દુધ શીવાએ બીજાં કોઈ પાત્ર ધવડાવવું ન જોઈએછે.

જેમ બને તેમ બાલકોને થોડા હીચકા નાખવા જોઈએછે ઘણી હીંચ ઘાલવાની ટેવનો સુવાવડમાંથીજ અટકાવ કરવો જોઈએછે

બાલકને સુવાડતી વેલાએ તેમનું જમણું પાસું જોહારીને લાગે એવી રીતે લગાર વાંકું સુવાડવું.

બાલકોને માટે શરૂથી સરસ ખોરાક એછે જે, બીસકીટનો ભુકો કરી તેને પાણીમાં હરપો કલાક સુધી ઊકાલવું, અને તારપછે તે પાતી વેલાએ તેમાં લગાર ખાંડ અથવા બતાશો નાંખવો.

મીઠાસ, બાલકોના હકમાં ઘણો અગુણકારો છે, માટે જેમ બને તેમ મીઠાસની અસરે બાલકને જવા દેવું નહી

નવાડતી વેલા જેમ કેટલાંક માણસો બાલકોને મરડી ગોલી, તથા તેલ ઘી વગેરે ચીકણા પદારથો લગાડી, પછે તે ચીકાશ છોડાવવાને ઘણા ગરમ પાણીથી બાલકોને નહવારેછે, તેને બદલે દરરોજ સવારમાં બાલકને એક નાહાની તરામરી ભરી ઠુકાં અથવા સુમરાઆ પાણીએ નહવાડીઆં હોએતો તે ઘણું બેહેત રહે.

બાલકોને રાતના ભીત આવે અને તેમની માને અથવા બાપને ગત પડી કંટલો ન આવે એટલા માટે કેટલાક લોકો બચાને દારૂ વગેરે કેફી વસતુ લગાર આપેછે, પણ તેમ કરનારાઓએ સારી પેઠે ઈઆદ રાખવું કે એક ટીપું દારૂ બાલકને એક જેહેરના કતરા બરાબરછે, માટે એવી ચીજો બાલકોને કધી દેખાડવી જ નહી.

બાલકને ઘણું કરીને ૯ માસ થએઆ પછે છોડવવું, આ વેલાએ તેની ઊપર ઘણી સંભાલ રાખી તેને માતરે એકજ ગાએનાં દુધનો ખોરાક આપવો અથવા એ દુધમાં બીશકીટનો ભુકો નાખી તેને હરપો કલાક ચુલા ઊપર ઊકાલવું અને પછે તે કાળ બાલકને આપવી. પણ જાંહાસુધી બાલક એક વરસની ઊમરે વધે નહી તાંહાંસુધી એ ખોરાક ઘણોજ થોડો અને અંદાજાસર આપવો. સવા વરસ પુરૂં થાએ એટરે જરા તેના ખોરાકમાં ફેર બદલી કરવી, તે એવી રીતે કે કોઈ કદાચ બાલકને લગાર ગોશ આપવુ અથવા શેરવો આપવો. બનેતો બાફેલુ અથવા ભુંજેલું ગોશ આપવુ. તેમજ બને તાંહા સુધી ચીકીનનો ખોરાક બાલકને આપવો નહી, જોઈએ તો નાહાની સરખી મુરગી પકાવી તેનો ખોરાક આપવો.

જો બાલકની તદુરૂસતી સારી હોએ નહી અને તે માંદું હોએ, અથવા તેને દાંત આવતા હોએતો. એ

વાં વેળાએ બાળકને ચાલતાં શીખવવું નહી જોઈએછે.

બને તેમ કરી બચાંને ખોરાક અંદાજાસર આપવો, તેમાં દાંત આવતી વેળાએતો જેમ બને તેમ થોડો ખોરાક આપવો.

આ ટુક ચેતવણી ઊપર જો માતાઓ ધ્યાન આપશેતો આશાછેકે હાલ જેવાં પીડાએલાં અથવા હંમેશ માંદાં બાળકો આપણે જોઈએ છઈએ તેમાં કોઈ જાણવા લાએક સુધારો થશે. બાળકોની તંદુરસતીનો મુખીઅ આધાર તેમની માતા ઊપર રેહેછે, માટે જરૂર કરી આ વાત માતાઓએ મન પર લેવી.

પીકીન શેહેરમાં રેહેનાર એક માંદરીન.

પાસેનો ચીતાર જોવાથી માલમ પડશે કે એ કોઈ ઊમદા હવેલીનો ચીતારછે. એ ઘરમા એક માંદરીન હાતમાં એક વીણા લઈને ખુરસી ઊપર બેઠેલો દેખાએછે, અને પાસે એક ચાનું પેઆલું હાજર થએલુંછે. પેઆલા ઊપર હાત નાખેલોછે અને તે ગોએ આ રકાબીમાં રેડી પીવાની તઈઆરીમાં હોએ એવું દેખાએછે. જેમ આ માંદરીન અને એનાજેવા બીજા ઊંચા હોદા ધરાવનાર મોટા અમલદારો મોજ મજામાં પોતાના દાહાડા કાહાડેછે, તેમજ એઓને ઊંચા હોદા મેલવવાને કાંઈ થોડી મેહેનત કરવી પડતી નથી. કેહેછેકે એઓ માહેલા ઘણાખરા ગરીબ કુલમાંથી ઊતપન થએલા હોએછે, તોપણ તેઓ હલુ હલુ નહાના નાહાના હોદા ધરાવતાં પછે આગલ ચાલતાં કોઈ મોહોટા શરકારી હોદા ઊપર લાગુ પડેછે. જેવારે સરકારી ખાતાંમાં કોઈ તેવી શારી જગા ખાલી પડી એટલે ઓછામાં ઓછા બસો ઊમેદવારો બાહાર પડેછે, જેઓની પરીકશા લઈ સઊથી સરસને પસંદ કીધામાં આવેછે. એ ઊમેદવારોની પરીકશા લેવાનું મકાન પણ કાંઈ જેવું તેવું નથી. પીકીન શેહેર મધે એક મોહોટી ઈમારત એ કારણસર તઈઆર કરી રાખેલીછે, એ મકાનના ઊમેદવારોની પરીકશાને માટે જુદા જુદા ઓરડા કીધેલા હોએછે, જે દરએક ઓરડામાં એક એક ઊમેદવારને છુટો છુટો બેસાડીઆમાં આવેછે કે જે જગા ઊપર તેને કોઈ બીજા ધણીની મદદ મલી શકે નહી. એ ઓરડામાં ઊમેદવારોને બેસાડીઆ પછે તેમની પરીકશા ચાલેછે, એ પરમાણે લાગટ તરણ દાહાડા સુધી તેમની પરીક્શાનું કામ ચાલુ રેહેછે. તારબાદ તે ઊમેદવારોના લખેલાં કાગળો તપાસવામાં આવેછે, અને જેનું કામલ પસંદ પડે તે ધણીનું નામ, જે તેણે કેહેવતમા લખેલું હોએ, તે લેફટેનંટ ગવરનરની આફીસની દેવાલ ઊપર વલગાડીઆમાં આવેછે. અને તારપછે ધામધુમ સાથે એ પસાર થએલા ઊમેદવારને તે હોદો આપેઆમાં આવેછે. અલબતાં બસોથી તરણસો ઊમેદવારોની વચમાં જે એક ઊમેદવાર પસાર થાએ તેને વધારે માંન અને કીરતી ઘટેછે. પાસેના ચીતારમાં જે માંદરીન હાલ આરામ ભોગવતો બેઠેલો માલમ પડેછે, તે માંદરીન જોપણ એક ગરીબ કુટુંબનો પુરૂશછે, તોપણ પોતાના જાતી બલ તથા ચંચલાઈથી ઊપર જણાવેઆ પરમાણેની કઠણ પરીકશામા પસાર થએઓ હશે તારેજ તેને ઊંચો હોદો મલીઓ હશે, અને તે તેનું સુખ ભોગવતો હશે. એ માંદરીનની સામે તેની ખુબસુરત બાએડી પણ એક મોહોટો વીણો લઈને બેઠેલીછે. તેણીનાં શરીરમાં એક લાંબો જભોછે, જે છેક તેણીના નાહાનકડા પગ સુધી આવેલોછે. ચીનાઓમાં ઓરતની ખુબ સુરતી ટુકા પગ ઊપર વધારે આધાર રાખેછે. એ ઓરતની જમની બાજુએ એક નાહાનું પણ ફરબે બચું તેની દાઈ સંગાથે રમતું માલમ પડેછે. જેમ આપણાં કેટલાએક લોકોમાં બાલકોની તરબીઅત પાછલ તેમનાં માંબાપો જોઈતી અને ઘટતી સંભાલ રાખતાં નથી, તેમ માંદરીનોમાં નથી, તેઓતો પોતાંના બાલકોને બાલપણ માહેથી જોઈતી કેલવણી આપવાની પોતા ઊપર એક મોહોટી ફરજ સમજેછે. જેમ માંબાપો બાલકોને કેલવણી આપવા પાછલ મેહેનત લીએછે, તેમજ તેમનાં બાલકોમાં બાલપણથીજ નીની ગુણોની એવીતો અસર થાએછે કે માંબાપોનાં હુકમ પરમાણે ચાલવું, અને માંબાપો ઊપર પેઆર રાખવો એ તેઓ પોતાની પેહેલી ફરજ સમજેછે. કોઈ આ પરમાણે બાલકો પોતાનાં માંબાપો ઊપરજ હેત રાખી તેમનાં હુકમો પરમાણે ચાલવાની તજવીજ કરેછે એટલુંજ નહી, પણ તેઓ પોતાના સીકશકો સાથ પણ તેજવીજ રીતે ચાલેછે, અને હંમેશાં તેમના ગુરૂઓને માન આપી મરીઆદાથી ચાલેછે. ચી૦ લે નામનો એક શખસ જે લાંબી મુદત હુધી ચી

પીકીન શેહેરમા રેહનારૂ માદરીનનુ ઘર

વાં વેલાએ બાલકને ચાલતાં શીખવવું નહી જોઈએછે.

બને તેમ કરી બચ્ચાંને ખોરાક અંદાજસર આપવો, તેમાં દાંત આવતી વેલાએતો જેમ બને તેમ થોડો ખોરાક આપવો.

આ ટુંક ચેતવણી ઊપર જો માતાઓ ધ્યાન આપશેતો આશાછેકે હાલ જેવાં પીડાએલાં અથવા હંમેશ માંદાં બાલકો આપણે જોઈએ છઈએ તેમાં કોઈ જાણવા લાએક સુધારો થશે. બાલકોની તંદુરસતીનો મુખીઅ આધાર તેમની માતા ઊપર રેહેછે, માટે જરૂર કરી આ વાત માતાઓએ મન પર લેવી.

પીકીન શેહરમાં રેહેનાર એક માંદરીન.

પાસેનો ચીતાર જોવાથી માલમ પડશે કે એ કોઈ ઊમદા હવેલીનો ચીતારછે. એ ઘરમાં એક માંદરીન હાતમાં એક વીણા લઈને ખુરશી ઊપર બેઠેલો દેખાએછે, અને પાસે એક ચાનું પેઆલું હાજર થએલુંછે. પેઆલાં ઊપર હાત નાખેલોછે અને તે એએ આ રકાબીમાં રેડી પીવાની તઈઆરીમાં હોએ એવું દેખાએછે. જેમ આ માંદરીન અને એનાજેવા બીજા ઊંચા હોદા ધરાવનાર મોટા અમલદારો મોજ મજામાં પોતાના દહાડા કાહાડેછે, તેમજ એઓને ઊંચા હોદા મેલવવાને કાંઈ થોડી મેહેનત કરવી પડતી નથી. કેહેછેકે એઓ માહેલા ઘણાખરા ગરીબ કુલમાંથી ઊતપન થએલા હોએછે, તોપણ તેઓ હલુ હલુ નાહાના નાહાના હોદા ધરાવતાં પછે આગલ ચાલતાં કોઈ મોટા સરકારી હોદા ઊપર લાગુ પડેછે. જેવારે સરકારી ખાતાંમાં કોઈ તેવી સારી જગા ખાલી પડી એટલે ઓછામાં ઓછા બસો ઊમેદવારો બાહાર પડેછે, જેઓની પરીક્શા લઈ સઊથી સરસને પસંદ કીધામાં આવેછે. એ ઊમેદવારોની પરીક્શા લેવાનું મકાન પણ કાંઈ જેવું તેવું નથી. પીકીન શેહેર મધે એક મોહોટી ઈમારત એ કારણસર તઈઆર કરી રાખેલીછે, એ મકાનના ઊમેદવારોની પરીક્શાને માટે જુદા જુદા ઓરડા કીધેલા હોએછે, જે હરએક ઓરડામાં એક એક ઊમેદવારને છુટો છુટો બેસાડીઆમાં આવેછે કે જે જગાએ પર તેને કોઈ બીજા ધણીની મદદ મલી શકે નહી. જે ઓરડામાં ઊમેદવારોને બેસાડીઆ પછે તેમની પરીક્શા ચાલેછે, એ પરમાણે લાગટ તરણ દહાડા સુધી તેમની પરીક્શાનું કામ ચાલુ રેહેછે. તારબાદ તે ઊમેદવારોના લખેલાં કાગળો તપાસવામાં આવેછે, અને જેનું કાગલ પસંદ પડે તે ધણીનું નામ, જે તેણે કેહેવતમાં લખેલું હોએ, તે લેફટેનંટ ગવરનરની આફીસની દેવાલ ઊપર વલગાડીઆમાં આવેછે. અને તારપછે ધામધુમ સાથે એ પસાર થએલા ઊમેદવારને તે હોદો આપેઆમાં આવેછે. અલબતાં બસોથી તરણસો ઊમેદવારોની વચમાં જે એક ઊમેદવાર પસાર થાએ તેને વધારે માંન અને કીરતી ઘટેછે. પાસેના ચીતારમાં જે માંદરીન હાલ આરામ ભોગવતો બેઠેલો માલમ પડેછે, તે માંદરીન જોપણ એક ગરીબ કુટુંબનો પુરૂશછે, તોપણ પોતાના જાતી બલ તથા ચંચલાઈથી ઊપર જણાવેઆ પરમાણેની કઠણ પરીક્શામાં પસાર થએઓ હશે તારેજ તેને ઊંચો હોદો મલીઓ હશે, અને તે તેનું સુખ ભોગવતો હશે. એ માંદરીનની સામે તેની ખુબસુરત બાએડી પણ એક મોહોટી વીણા લેઈને બેઠેલીછે. તેણીના શરીરમાં એક લાંબો જામોછે, જે છેક તેણીના નાહનકડા પગ સુધી આવેલોછે. ચીનાઓમાં ઓરતની ખુબસુરતી ટુંકા પગ ઊપર વધારે આધાર રાખેછે. એ ઓરતની જમની બાજુએ એક નાહાનું પણ ફરખે બચ્ચું તેની દાઈ સંગાથે રમતું માલમ પડેછે. જેમ આપણાં કેટલાંએક લોકોમાં બાલકોની તરબીઅત પાછલ તેમનાં માંબાપો જોઈતી અને ઘટતી સંભાલ રાખતાં નથી, તેમ માંદરીનોમાં નથી, તેઓતો પોતાંના બાલકોને બાલપણ માહેથી જોઈતી કેલવણી આપવાની પોતા ઊપર એક મોહોટી ફરજ સમજેછે. જેમ માંબાપો બાલકોને કેલવણી આપવા પાછલ મેહેનત લીએછે, તેમજ તેમનાં બાલકોમાં બાલપણથીજ નીની ગુણોની એવીતો અસર થાએછે કે માં બાપોનાં હુકમ પરમાણે ચાલવું, અને માંબાપો ઊપર પેઆર રાખવો એ તેઓ પોતાની પેહેલી ફરજ સમજેછે. કાંઈ આ પરમાણે બાલકો પોતાનાં માંબાપો ઊપરજ હેત રાખી તેમનાં હુકમો પરમાણે ચાલવાની તજવીજ કરેછે એટલુંજ નહી, પણ તેઓ પોતાના સીકશકો સાથે પણ તેજવીજ રીતે ચાલેછે, અને હંમેશાં તેમના હુકમોને માન આપી મરીઆદાથી ચાલેછે. મી૦ સે. નામનો એક શખસ જે લાંબી મુદત સુધી ચી

ન દેશમાં રહેઓ હતો તે જણાવેછે કે "એક વેલાએ હું અને માહારો એક મીતર એકાએક એક મકાન ઊપર જઈ લાગીઆ, જે મકાન માહેલા એક ઓરડામાં પેશતાં કેટલાંક જુવાન બાલકોને બેશીને તેમનો અભીઆશ કરતાં હમોએ જોએઆં. તેઓ માહેથી એક જણને હમોએ કાંઈ પરશનો કીધો પણ કોઈએ હમોને જરા જવાબ દીધો નહી. અલબતાં જવાબ નહી દેવામાં તેઓએ કાંઈ હઠીલાઈ દેખાડીતી નહી અથવા હમોને અપમાન આપવાની મતલબથી જવાબ નહી દીધા હોએ એમ નહી હતું. છોકરાઓને મજબુત હોકમ તેમના શીકશકો તરફથી એ હતો કે તેઓએ પોત પોતાનું કામ કરતી વેલા પોતાના પાઠ ઊપર જેટલું ચીત આપવું તેટલું કોઈનાં આસપાસનાં બોલવાં ઊપર આપવું નહી, તે ઊપરથી તે છોકરાંઓએ હમારા સવાલના કસા જવાબ દીધાતા નહી. એટલાવારમાં તે નીશાલીઆઓનો શીકશક આવી લાગો, જે હમોને એક જુદા ઓરડામાં લઈ ગએઓ, જે ઓરડામાં તે હંમેશાં જોવા આવનારાઓની મુલાકાત લેતો હતો. એ ઓરડામાં અમને બેસાડી તુરત ચા મંગાવાનો હોકમ કીધો."

માંદરીનોનાં બાલકોમાં બાલપણથી પેદેલા નીતી ગુણો વીશેનો એક બીજો દાખલો ઊપલાજ ધણીની તરફથી જણાવેઆમાં આવેઓછે તે પણ અગતીઅનો ધારી અતરે દાખલ કરીએ છઈએ. એ અને એવાજ બીજા દાખલા ઊપરથી ઊઘાડી રીતે માલમ પડી આવેછે કે ચીનાઓ પોતાનાં બાવડોની કેલવણી પાછલ જેટલું ધેઆન પોંહોંચાડેછે એટલું આપણાં લોકોમાં નથી. મી૦ લે જણાવેછે કે "મેં વારે ઘડીએ છોકરાઓને તેમના આજારી બાપોને ઈસપીતાલમાં લાવેલા જોએઆછે, પોતાના બાપ અથવા માંને ઈસપીટાલમાં લાવેઆ પછે, તે બીમારની હકીકત, જે છોકરાની તરફથી જણાવેઆમાં આવે તે એવાતો નરમ અને દએઆ ભરેલા બોલેથી જણાવેઆમાં આવે કે જેથી સાંભલનારને તાજુબી સાથે અચરતી લાગીઆ વીના રેહે નહી." વલી એક બીજી વીશે મી૦ લે જણાવેછે કે "જેવારે હું સાંકાપુરમાં હતો તે વેલાએ એક મોચીએ માહરૂં કાંઈ કામ કરીઊં હતું, તેજ મોચી એક વેલા મકાઊમાં મારી પાસે કાંઈ કામ લેવાને આવેઓ હતો, તારે મેં તેને પુછીઊં કે "સાંકાપુરમાં તારો આવો મજેનો રોજગાર ચાલતો હતો તે મુકીને તું આ જગા ઊપર શા માટે આવેઓછે, કે જાંહાં તને જાજું કામ મલી શકતું નથી." તે મોચીએ જવાબ દીધો કે "સાહેબ માહારી માં ઘરડી થઈછે, અને જેની મરજી એવી થઈછે કે મેં તેણીની આગલજ રેહેવું. અલબતાં મહને માહારા ધંધા કરતાં મારી માં વધારે વાહાલીછે, તેથી હુંએ તેણીની ઈછા પરમાણે અતરે આવી વસવાનો ઠરાવ કીધોછે. આ જગા ઊપર પણ રોજગાર કરી પેટ ભરીશું." આ પરમાણેનો તેનો ઊતર સાંભલીઆથી મહને ખચીત ઘણીજ તાજુબી લાગી હતી." આટલો અહેવાલ આપીનેજ મી૦ લે આ બાબદ બંધ કરતો નથી, પણ એક ભાઈ ભાઈના પેઆર વીશેનો પણ એક આશચરીઅકારક દાખલો આપે છે. કેહેછે કે એક વેલાએ એવું બનીઊં કે એક શખશ રાજની સાંમે કાંઈ અપરાધ કરી નાસી ગએઓ હતો, ને જઈને એક બીજા મીતરના ઘરમાં ભરાઈ બેઠો હતો, સતાવાલાઓની તરફથી ખોલ કરતાં તે બંધવો પકડાઈ આવેઓ, તેથી એ બંધવાને તથા જેનાં ઘરમાં સંતાઈ બેઠો હતો તે બંધે જણાઓને દરબારમાં લાવેઆ. બંધવાની તપાસ એક કોરે રહી પણ જે ધણીએ જાણી બુજીને તે બંધવાને સંતાડી રાખીઓ હતો તેની તપાસ પેહેલી શરૂ થઈ. આ તપાસની વેલાએ એક જાણવા જોગ બીના એ બની કે જેની તપાસ થતી હતી તેનો એક નાહાનો ભાઈ દરબારમાં આવી બોહોંસ કરવા લાગીઓ કે "બંધવાને કાંઈ માહારા ભાઈએ સંતાડી રાખીઓતો નહી, પણ મેં સંતાડીઓ હતો." આ પરમાણે બંધે ભાઈઓ વચે જધડો ઊઠીઓ, વડો ભાઈ બોલવા લાગો કે મેં સંતાડીઓતો ને નાહાનો ભાઈ કેહેવા લાગો કે મેં સંતાડીઓતો. પણ ઈનસાફ કરનારે આડી અવડી તપાસ ઊપરથી ખરો ધણી વડો ભાઈછે એવું શોધી કાહાડીઊં. અને પછે પેલા નાહાના ભાઈને આ પરમાણે જુઠું બોલી તે અપરાધ પોતા ઊપર ખેંચી લેવાનું કારણ પુછીઊં, તારે તેણે ઘણી ગંભીરાઈથી જવાબ દીધો જે, "મારી માં મરણ પામીછે, તેની હજીતો કેટલી કીરીઆ કરવાની અધુરીછે, તથા માહારી એક બેહેનછે, જે હજી કુમારીછે, એ સઘલાનો બોજો વડા ભાઈ ઊપર પડેલોછે. અને તે સઘલું

કરવાને એજ શામરથીઅવાનછે, મજ પકી કાંઈ એ
બોન્જો ઉલાઈ શકાવાનો નથી, માટે વડા ભાઈ કરતાં
હુંજ જો મરૂંતો તે બેહેતર ગણાએ,એમ ધારીને હું
એ આ પરમાણે એ અપરાધ પોતા ઊપર ખેંચી લે
વાની ઈઊકતી કરી હતી. વાસતે હજી પણ હું ત
મને વીનંતી કરી કહુંછુંકે બંધવાને સંતાડી રાખ
વાનો અનીઆએ મજપર લાગુ પાડી માહારા વડા
ભાઈને મોકલો કરવો, કે જેથી તેને આશરે પડે
લાંઓ ઊપર વધારે દુખ પડે નહી." ખરેખર આ
દાખલાથી પતથર સરખી છાતી વાલાને દઓઆ ઊ
પજેઆ વીના રેહે નહી, તો પછે ઈનસાફ કરનાર,
જેનાં દીલમાં હંમેશાં દઓઆ હોએછે તેને કેટલું વધા
રે લાગવું જોઈએ. તુરત નીઆએધીશે એ અહેવા
લ સરકારમાં જાહેર કરી તે બંધે ભાઈઓને અપરા
ધથી મોકલા કરી માંફી બખશી. આ પરમાણે જો
ઈએછેતો પરસપર મમતાથી આવી પડેલાં સંકટનું
નીવારણ થઈઊં.

માણસની તંદરોસતી ઊપર ચાંદની અસર.

ડાકટર મીડ નામે એક પરણેઆત ધઓલા વ
ઈદે પોતે અનુભવથી જોએલા, તથા બીજા વઈદોના
જોવામાં આવેલા માણસની તંદરોસતી ઊપર ચાંદ
થી થતી અસર વીશેના ઘણા દાખલા આપેઆછે.
જે વેલા ઈંગલંડ દેશમાં " આન " રાણી રાજ કર
તી હતી, અને જે વકતે તે ફરેંચ લોક સાથે લડાઈ
માં રોકાએલી હતી, તે વકતે ડાકટર મીડ લડાઈમાં
થી ધાહેલ થઇ આવેલાઓની દવાઈ કરવાને એક ઈ
સપીતાલ ઊપર ઊપરી પણું ચલાવતો હતો. એ
વકતે ઈસપીતાલમાં આવતા ઘણા સેલરો ઊપર તે
ણે એ અસર પોતાની ખાતરી થાએ એવી રીતે તપા
સી જોઈ હતી. ડાકટર પીટ-કેર્ન કેહેછે કે ૨૦) વ
રસના એક દરદીને દર મારચ અને સપટેંમબર મ
હીનામાં મેશ અને તોલાફસાંઈનો સુરીઆ થાએ તે
દીવશે ઊતપન થતું હતું. એ દાકટરને પોતાને ચાંદ
રાતને દીવશેજ એકાએક નાખમાંથી અતીશએ લોહી
નીકલતું હતું. તેજ દીવસે અને વકતે તેણે તથા તે
ના એક મીતર ડાકટર ગરેગોરીએ હવાની હાલત તે
પાસી જોઈ હતી તેમાં એવું માલુંમ પડીઊ હતું કે
"બેરામીટર" ઘણો ઊતરી પડેઓ હતો., તેજ દી
વસે એ બંધે ડાકટરનો એક દોસત એકાએક ફેફસાં
ઊપર જોશ થઈ આવેઆથી ,તે મરણ પામેઓ હતો.
તેજ દીવસે અને વકતે ઈસપીતાલમાં બીજા ૬) દર
દીઓને કોઈને નાખમાંથી—કોઈને કાનમાંથી કોઈ
ને શરીરના બીજા ભાગમાંથી લોહી ફુટી નીકલીઊં
હતું, અને એ સઘલાનું કારણ તપાસ અને શોધ
ઊપરથી એવું જણાઈઊ હતું કે ચાંદની અસર પુરથ
વીની હવા ઊપર થઈ હતી, અને હવામાં અસર થ
એઆથી માણસની તંદરોસતી ઊપર અસર થઈ હ
તી. એ મત ડાકટર મીડે બાંધીઊછે તે ઘણોજ વી
ચાર કરીને કરીઊંછે તેથી એ વીચાર ભરોશા રાખ
વા જોગછે. ડાકટર ફરાનસીસ બાલફોર જેના ત
બીબપણા હેઠલ હીંદુસથાનમાના બંગાલ પરાંતમાં
નું દેટલુંક ગામડી લસકર હતું. એ સીપાઈ લોકમાં
ઘણો ખરો ચાલતો મરજ તાવ અને લોહી વીકાર
હતો. એઓમાંથી ઘણા દરદીઓ પુનમથી તે પા
છી નવી ચાંદરાત થાએ તાંહાં સુધીમાં સારી હાલત
માં રેહેતા હતા, પણ ચાંદરાત નજદીક આવા લાગી
તાંહાંથી તે પુનમ સુધી તાવ અને લોહી વીકારનો મ
રજ તેવડો ચોવડો વધી પડેઓ હતો, સહીઓડ ફુ
ટવા વીશે એ ડાકટરનું મત પકુ થઈ ચુકુંછે કે હીંદુસ
થાનમાં ચાંદરાત અને પુનમ એ બે વકતમાં સહીઓ
ડ ઘણા જોર પકડેછે અને તેની સાથે [illegible] તાવ હોઈતો [illegible]
ઘણીજ ધાસતી ભરેલી વધી [illegible] પડેછે. ડાકટર મીડનું
તથા ડાકટર બાલફરનું [illegible] મત, વખાણાએલા ડાકટર મર
બસે વાંચવા અને [illegible] વીચાર કરવાજોગ પોતાની ચોપ
ડીમાં લખી જણા[illegible] વીઊંછે.

મીનાઓનો [illegible] શીખાંમણની ધાત.

આ દુનીઆની સ[illegible] મીએમાં માણસને વ
ધારે પેઆરી તથા વધારે અગતની [illegible] તેઆની તંદરસ
તીછે. એ તંદુરસતીનો સઘલી પર[illegible] સારે સંભાલ કર
વાની માણસોની આએન ફરજછે, તોપણ [illegible] બાબદ
વીશે ઘણાં લોકો,નફકરાં માલમ પડેછે, પણ તેઓએ

ઈઆદ રાખવું કે તંદુરૂસતીનો બરાબર સંભાલ ન રાખેઆથી તેઓને એક વાતની ઘણી અડચણ નડવાની—તેઓને પોતાના કીરતારને એ વીશે જવાબ દેવો પડવાનો; માટે જેઓએ હજી સુધી એ બાબદ ઊપર લખશ આપીઊં નહી હોએ તેઓએ હાલ તુરતતો આ નીચેની ચીના લોકોની શીખામણ ઊપર ધેઆન પોંહોંચાડવું. તંદુરૂસતી સારી રાખવા સારૂં તું નીતી મારગે ચાલજે, તારા સવભાવને તથા બીજાં હવશોને તારે તાબે રાખજે; તને જે કાંઈ બદ વીચારો આવે તેનો અટકાવ કરતો રેહેજે, ઘણો અને ખુબ મસાલેદાર ખોરાકથી દુર રેહેજે; ખાતી વેલાએ હલુ હલુ અને ચાવી ચાવીને ખાજે, ખાતી વેલાએ સંભાલ રાખજે, છેક ગલાં સુધી આવે તાંહાંવેર ખાતો નહીં; વખતસર મુઆફકસર હંમેશ ખોરાક લેતો રેહેજે; અપવાસ કરવાની ચાલ સારી નથી, એ પરમાણે અપવાસ કરવાથી તારી તંદુરૂસતીને ખલલ પુગશે, બપોરની વેલાએ એક ખાસું મજેનું ભોજન લેજે, પણ તે ભોજનમાં જેમ બને તેમ સાદા ખોરાક ઊપર આરાપ કરજે; ખારૂં કીધેલું ગોશ જાજુ કરીને ખાતો નહી, જેઓ એવું ગોશ વારંવાર ખાએછે તેઓનાં શરીરનો રંગ ફીકો પડી જાએછે, નાડી ઢીમી પડેછે, તથા તેમનો મીજાજ બગડી જાએછે. રાતનું પણ વખતસર જમતો રેહેજે, પણ બપોરના જેવું સારી પેઠે જમતોનાં, રાતનો ખોરાક હલકો અને થોડો રાખજે; એકદમ ઘણું પકાવેલું અથવા એકદમ કાચું ગોશ ખાતોનાં; રાતનાં જમેઆ પછે ઓછામાં ઓછા બે કલાક ગાલી નાખેઆ શીવાએ સુતોનાં; જમતી વેલાએ સાથે એક ચાનું પેઆલું રાખજે, જમી રહીને સારી પેઠે ચાએ કરીને કોગલા કરજે, તારી ખુશી પડે તો દારૂ (વાઈન) પીજે, પણ તે કેટલો, જુલમતો નાહાનાં બે ગલાસ; માણસોને તેમની તંદુરૂસતીનો સંભાલ કરવા માટે જે સઘલી શીખામણો દઈએ તે કરતાં આ શીખામણ બસછે, કે તેઓએ પોતાની સઘલી મોજ જોગોમાં અને ખાવા પીવામાં અંદાજો રાખવો, જો એઓમાં અંદાજો નહી રાખીઓનો તેથી તંદુરૂસતી બગડવાની. તે સાથે એકદમ ઘણું લાંબે સુધી ફરવું નહી; એકજ હાલતમાં ઘણો વાર સુધી ઊભું રેહેવું નહી, તથા જરૂરનાં વખત કરતાં વધારેવાર પડી રેહેવું નહી. ગરમીના દહાડામાં જાજો પવન ખાવો નહી, અને તેમજ થંડીના દહાડામાં જાજોવાર ગરમ કપડાં પેહેરી રાખવાં નહી. જેવો સહવારના પોહોરમાં તું બીછાના ઊપરથી ઊઠે તેવોજ તારા હાતની હથેલીએ કરીને તારી છાતી જરાવાર મસલજે, તથા થંડા પવનના જપાટામાં બેસતોનાં."

ચીનાઓની આ સીકામણો અવબતાં ધેઆન પોંહોંચાડવા જોગછે.

મકાઈ ડોસાં.

મકાઈ ડોસી નામની એક ઘરડી બાઈને તાંહાં એકજ પુરી જીલાઈ નામની તેની છોકરી હતી તે પરણેલી હતી, પણ તેનો માટી કોઈ લુચો મલેલો હતો તેથી બીચારી જીલાઈ તેના બલાપામા આજારી ને આજારી ચાલેઆ કરતી હતી. તેની તબીએત બીગડેઆથી તે લેવાતી ગઈ, અને આસતે આસતે તેની આંખ સાંમે તરેવાર દેખાવો નજર આવવા લાગા, જેથી તે બીહીવા, અને ચમકવા લાગી મકાઈ ડોસી એવુ સમજી કે જીલાઈને તેની સાસુએ કંઈ કરી મુકીઊછે તેથી આવા આલા તે છોકરીની સાંમણે થાએછે, તેથી દવા દારૂ કરવાને ઠેકાણે દોરા, દીવેટ, ચાંદી, ઊતાર એવા ઊપાએ કરવાને પોતાની પાસે જે થોડીએક પુજી હતી તે ખરચવા માંડી. પણ પછવાડેથી મકાઈની ખાતરી થઈ હતી કે એ સઘલો ખરચ કીધેલો પાંણીમા ગીઓ હતો, અને જીલાઈનું સારૂં થવાનો ઊપાએ તેને શકતી આવે એવી દવા ખવાડેઆથીજ થઓ હતો.

ઊપર લખેલી વાતનો ખોલાસો નીચે લખેઆં પરમાણેછે, તે સઘલી બાઈઓએ ધેઆન આપીને વાંચવો. આ વાતની સઘલાને ખબરછે કે જારે આપણે આપણી આંખ ઢાંકીને આપણી આંગલી આંખની અને નાખની વચમાં દાબીએછ તારે આપણને લાલ ચલકતું ગોલ ચકડું ઢાકેલી આંખે દેખાએછે. જો આપણી આંગલી દાબેલી થમ રાખીતો તે ચકડું દેખાઈ બે માલુમ થઈ જાવાનું, પણ આંગલીને જરા ધીમી ધીમી હીલચેઆ કીધીતો તે ચકડું ઘણો વાર સુધી દેખાઆ કરવાનું. બીજી વાત એછે કે

જો તદન અંધારી જગા ઊપર ઊભા રેહી આંખ ઊઘાડી રાખી આંગલીથી દાબી હોએતો તે અંધારી જગા ઊપર આપણને રોશનીનો ચલકાટ દેખાસે. એ જ વખતે જો એક દીવો તાંહાં લાવેઆતો તે દીવો પોતાની ખુદ રોશનીના કરતાં વધારે ચલકાટ ભરેલો ઘણો નજર પડશે. તરીજી વાત એછે કે જો આંગલી વધારે જોરથી આંખ આગલ દાબીતો તે દીવો નજર આગલથી ગેબ થઈ ઓરડામાં પાછું અંધારૂં થઈ જવાનું. ઊપર કહેલી તરણ વાતો ખુદરતી કાએદાછે, અને એ બનાવો બનવાનું કારણ માતરે આંખની ઊપર આંગલી દાબેઆથી ઊપજેછે. એ બનાવો ઘણાજ સેહેલાછે, તોએપણ મકાઈ ડોસીની છોકરીને જે જે ચાલા અને બીહામણા દેખાવો નજરે પડતા હતા તેનું કારણ એજ કાએદા થઈ પડેઆ હતા એ વાત તેઓને ખબર નહી હતી. જીલાઈની આંખઊપર લોહીનો જોર થતો હતો તેથી તેની આંખ ખુદરતી દબાતી હતી, અને તેવામાં તાવ આવેઓ હતો અને નબલી થઈ પડી હતી તેથી તરેવાર દેખાવ તેની પોતાનીજ કમ અકલથી વીચારેલા તેની આંખ સાંમણે આવી ઊભા રેહેના હતા.

જારે સરીરની હાલત બીગડેલી હોએછે તે વખતે આંખે દેખાતાં રોશનીના ચકરડાં ઘણાજ બએન કાર દેખાવના નજરે પડેછે જારે બદહજમી થઈ હોએ અને તેની સાથે માંથું દુખતું હોએ તે વખને આંખ ઊપર લોહીના જોરથી દબાણ પેદા થાએ છે, અને તેથી લાલ—ભુલુ—અને તરેવાર રંગ બેરંગીન રોશનીના ચકડાં દેખાવા માંડેછે. દીવો મોટી મસાલ જેવો બલતો અને લાલ લોહી જેવો દેખાએછે. જીલાઈને જારે એવું દેખાઈઊં તારે તે બીચારી અણસમજુએ પોતાની માં મકાઈ ડોસીને કહુંકે માં મારી આંખ સાંમે મસાલ બલેછે તે મારાથી જોવાઈ નથી સકાતી. મકાઈ ડોસી એવું સાંભલીને ઘણીજ બીહી, કે એ મસાલ થઈ કોઈ ચંણ ડાકંણ આવીને મારી છોકરીને બીહીવડાવેછે. તેથી મારી જીલાઈને ખરેખર બાહેરનીજ અસરછે, અને ડાકટરે કહું તેમ એ કંઈ રોગ નથી, માટે દવાઈ એક કોરે મેલી એ ડાકંણને કાંહાડવાના ઊપાએ કરવાનો ખોટો વીચાર તેણીએ કીધો હતો.

જારે તાવનો જોર વધારે થઈ પોંછે અને તેથી બેસુધી અથવા ગરલતી પેદા થઈતો આંખ ઊપર અને તેને લગતી આસપાસની સઘલી નેસો ઊપર દબાણ ઘણુંજ વધી પડેઆથી તેની અસર ભેજા ઊપર જઈ પોંહોંચેછે. તેથી વીચાર કરવાની સકતી ઘટી જાએછે, અને બેવકુફાઈ ભરેલા દેખાવો આપણી નજર સાંમણે આવેછે. જે દેખાઆથી નબલી છાતીવાલા અને કસમજુ લોક બીહેછે, બુમ પાડેછે, અને તેમાંથી બીજા હજાર વહેમ નીકલી આવેછે. તાવની વખતે લોહી ભારી જોરથી દોડેછે, તેથી નબલી જગા ઊપરની નેસો ઊપર લોહીના જલદી ફરવાની અસર તરત દેખાઈ આવેછે. આંખની નેસો ખેંચાએઆથી આંખ લાલ થઈ આવેછે, થમ થઈ જાએછે, એકી ટગરે તે એકને એક ઠેકાણે જોઆ કરેછે. જીલાઈનો હાલ જારે આવો થઈ પડેઓ હતો તારે મકાઈ ડોસી બીહીને પોતાની છોકરી પાસે ઊભી પણ નહી રેહેતી હતી, કાંએક તે એમ સમજતી હતી કે તેના દીલમેની ડાકણ રખેને નીકલીને મકાઈના દીલમાં આવી ભરાઈ જાએ.

જીલાઈની હાલતનો ખુલાશો.

જીલાઈના જેવીજ નબલી હાલતમાં અને આજારી એક ઈંગરેજની બાએડી હતી, જેની આંખ આગલ પણ તરેવાર દેખાવ નજરે પડતા હતા. દેખાવ નજરે પડતા હતા એટલુંજ નહી પણ કાને તરેવાર અવાજ પણ સંભલાતા હતા. પણ તે બાઈ હુશીઆર અને સમજુ હતી તેથી એવા દેખાવોની તથા આવાજોની કંઈ દરકાર કરતી નહી હતી. એ બાઈએ જોએલા કેટલાએક દેખાવો નીચે લખી જણાવેઆછ, તે વાંચેઆથી ખાતરી થશે કે એવા દેખાવોથી કોઈને પણ બીહવાની અને વેહેમ લાવવાની કંઈપણ જરૂર નથી.

કેહેછે કે ઈસવી સન ૧૮૩૦ ના ડીસેમબર મહીનાની તા૦ ૧૬ મી ને દીને સાંજના ૪॥ કલાકને અમલે તે બાઈ ઓરડામાં સગડી આગલ બેઠેલી હતી. તેનો માટી બાહેર ગએલો હતો. બાઈના કાનમાં તેના માટીનો એકાએક એક અવાજ આવેઓ,— "આવ,—મેરી આવ,—મારી આબલા આવ." તે બાઈ સમજી કે મારો માટી આવેઓ હશે અને બારણું ઊઘડાવવા માંગતો હશે તેથી તાંહાં જ

ઈ જુએછે, તો કોઈ મળે નહી પાછી આવી બેઠી ફરીને અવાજ આવેઓ, તેણે ઓરડાના બારણાં તુરત ઊગાડા મેલેઆં, અને જુએછે તો કોઈ દેખાઈઊ નહી. તરીજી વાર અવાજ આવેઓ "મારી આગેવ આવ, ચાલ જલદી આવી જા" બાઈએ પાછો જવાબ વાલેઓ "તું કાહાછે ? હું જાણતી નથી કે તું કાંહાંછે." મારીનો પાછો ઊતર નહી સાંભલેઓ તારે તેના મનમાં જરા વીચાર આવેઓ અને માલ ઊપર જતી રેહી થોડો વાર રહી તેનો મારી આવેઓ. તેને પુછીઊ તારે તે બોલેઓ કે તે કંઈ તાંહા હતોજ નહી, અને તેણે હાક પણ નહી મારેઓ હતો, તેથી પેલી બાઈની ખાતરી થઈ હતી કે તેને માતરે ખોટો આવાજ સંભલાઓ હતો. તે બાઈને નામ નીસાન સાથે કોઈ હાક મારતું હોએ એવું ઘણીવાર તે બાઈના સાંભલેઆમાં આવીઊં હતું, અને ઘણીવાર તે ઠગાઈ પણ હતી.

બીજો દેખાવ.

એજ બાઈ ઊપર એવોજ એક બીજો બનાવ બનેઓ હતો તે વધારે દેહેસત ભરેલો હતો. ડીસેમબર મહીનાની ૨૦ તારીખે સાંજના ૪ વાગે તે માલ ઊપરથી નીચે આવીને જુએછે તો પોતાના મારીને તેણે આતસ તરફ પીઠ કરીને ઊભેલો જોઓ એ ઘણી માતરે અરધોજ કલાક આગલનો ફરવા ગએલો હતો તેથી તે તાજુબ થઈ તેને પુછવા લાગી કે "પેઆરા આજે આટલા વારમા જલદી કેમ પાછા આવેઆ." પેલા આતશ આગલ ઊભેલા દેખાવે પાછો ઊતર નહી વાલેઓ પણ ગંભીર દેખાવથી જાણે વીચારમાં પુર ગરક થઈ ગએલો હોએ એવી નજરથી તેણે પેલી બાઈ તરફ જોઆ કીધું. બઈરીએ જાણીઊં કે મારો માંટી કંઈ વીચારમાજ ઊભોછ તેથી તેને વધારે પુછવાનું મેલી દઈ પોતે જઈ આતસ આગલ એક મોહટી અઢેલવાની ખુરશી હતી તે ઊપર બેઠી એ ખુરશીથી બે ફુટ દૂર પેલો આકાર હજુર વીચારમાંજ ઊભેલો દેખાઓ થોડો વાર વાર જોઈ બઈરીએ ફરીને પુછીઊ કે "પેઆરા તમે બોલતા કેમ નહી ?" તેજ વખતે પેલો દેખાવ બઈરીની છેક અડોઅડ થઈ ચાલી ગીઓ, અને ઓરડાની બારી તરફ ચાલેઓ. ચાલતી વખતે પાછું ફરીને પમ આંખથી તે જોઆજ કરતો હતો જારે એં દેખાવ ચાલેઓ હતો તારે પેલી બાઈ ઘણીજ તાજુબ થતી હતી કે તેના પગલાનો આવાજ મુતલક સંભલાતોજ નહી હતો, અને જો કે તે દેખાવ છેક તેના બદન સાથે અથડીને ગીઓ હતો તોએપણ તેના કપડાને કંઈપણ આંચકો નહી લાગો હતો, અને હવા જરા પણ હીલી નહી હતી. જારે એવો દેખાવ તેણે જોઓ તારે તેને ખબર પડી કે તે કંઈ તેનો ખરો મારી નહી હતો, પણ માતરે એક ખોટો દેખાવ જે તેને જોવાની તબ પડી ગઈ હતી તેના મબઅથી એવું દેખાઈઊ હતું. એ દેખાવ પાંચ અથવા છ મીનીટ સુધી લાગટ દેખાઆ કીધો હતો, અને વલી એવો સાફ દેખાતો હતો કે જાણે ખરૂંજ માંણસ હોએ, કાઅકે જારે આતસ આગલ ઊભેલો હતો તારે તેના ઓથાથી તેની પેલી તરફ મુકેલી ચીજો દેખાતી નહી હતી

તરીજો દેખાવ.

એજ સાલમા ૪ થી જાનેવારીની રાતરે મારી તથા બાએડી રાતના ઓરડામાં બેઠીને વાત કરતા હતાં, તે વખતે મારી લોહોડાના સલીઆથી આતસને ઊસકતો હતો. બાઈ બોલી કે આપણી "કીટી" બીલાડી હજુર આપણા ઓરડામાંજ બેસી રેહી છે માંટીએ પુછીઊં કાહાછે ? જવાબ દીધો કે "જુઓની પેલી, તમારીજ પાસે બેઠેલીછે." ફરીને મારીએ પુછીઊ કે "કેહી તરફ ?" બાઈ બોલી, "તમે બેઠાછેઓ તે ખુરશીની અને કોલસાની ટોપલીની વચમાં." મારી પાસે જે સીક હતી તે તેણે ટોપલી તરફ અમસથી અફાડી, તેવામા બાઈ બોલી ઊઠીકે "ખબરદાર, ખબરદાર, બીલાડીને તે સીક લાગસે" મારીએ તરીજી વાર પુછીઊં કે "બીલાડી કાહાછે તે મને હજુર દેખાઈ નથી, તમે ઊઠીને દેખડાવો" બાએડીએ જવાબ દીધો કે "અરે પેલી સું, તમારા પગની પાસે સલીઆની આગલ આવીછે." તે બીલાડી તને જુએછે, એ ખચીત આપણી કીટીછે. "કીટી, કીટી આવ ! કીટી આવ." તેના ઘેરમા એક બીલાડી હતી પણ તે બેસવાના ઓરડામાં કદાચજ આવતી હતી. આ વખતે પેલી બાઈના તથા તેના માંટીના વીચારમાં એવું નહી આવેલું હતું કે આ નહો ખોટો દેખાવ નજરે પડતો હતો. આખેરે મારી થાકીને બોલેઓ કે "પેઆરી તમે ઊઠો, અને ને

ને પકડો." બાઈ ઊઠી, અને જેમ જેમ તેની આગલ જતી ગઈ તેમ તેમ તે બીલાડી આગલ જતી હતી. થોડું સુધી તો તેની પછવાડે ચાલી પછી માંટીને કહ્યું કે "લેઓ એતો ખુરશીની તલે ભરાઈ ગઈ. માંટીએ કહ્યું કે એ ખોટો દેખાવ હશે, પણ બઈરીએ ખાહેસ કીધી કે નહી એ બીલાડી ખરીજછે. માટીએ જલદીથી ખુરશી ઊચકી દેખડાવી અને જુએ છે તો તાંહાં કાંઈબી જનાવર નહી હતું. એક નાહાનો કુતરો તે છેક સગડી આગલ બેઠેલો હતો, અને જો કદાચ બીલાડી ઓરડામાં આવેલી હતે તો તે કુતરો એવો નહી હતો કે સુખે સુખે બેસી રેહે. અવે બાઈની ખાતરી થઈ કે એ ખોટો દેખાવજ હતો, તોએપણ પોતાની પુરી ખાતરી કરવા ઘાંટ વગાડી દસીને બોલાવી પેલી બેહુ બીલાડીની તપાસ કરાવી, અને તે ઊપરથી એવું માલુંમ પડીઊં કે તે બેહુ બીલાડીઓ તો રખેવાલના ઘેરમાં ઘણો વાર આગલથી સુતેલી હતી.

ચોથો દેખાવ.

ઊપર લખેલો બનાવ બનેઆ પછી એક મહીને ફરીથી એક નવો દેખાવ નજરે પડેઓ હતો. એક દીવસે ગાડીમાં બેસીને ઘણે લાંબે સુધી ફરવા ગઈ હતી તાંહાંથી પાછી આવી તે વખતે ઘણી થાકી ગએલી હતી, તેથી રાતના અગીઆર કલાકે બીછાના ઊપર જવાનો વખત આવેઓ. તે વખતે એક આરસીની સાંમે બેસી પોતાના બાલને બરાબર ઓઢવતી હતી. તેની ઊપર હુંગે ગલબો ઘણોજ કીધો હતો તે ... જતી ... જારે તેના આંગલાં બાલ... ...ાલતાં હતાં તે વખતે ...ઝી તે ઈસકાટલંડ ... જોઓ, તેથી ...ાં નહી હ... દેખાઓ ... તેમાં જારે તેનો માટી નથી, ... હોર તે વખતમાં એને ... કરવ... પાસેથી ચાલી જતો ર તેણીએ કીધો હતો.

જારે તાવનો જોર વધારે થઈ બીછાના ઊપર પોતાની પાસેના તકીઆ ઊપર હુંગનો અંદર જાણે દમ લેતો હોએ તથા કેટર વારનો હોએ એવો આવાજ તેનો તે સાંભલતી હતી.

છઠો દેખાવ.

એક વેલા પોતાના માટીની ગેર હાજરીમાં પોતાના પડોસી સાથે ફરવા ગઈ હતી, તે વખતે જાણે તેનો માંટી તેના ઘોડા પાસે પોતાનો ઘોડો ચલાવી વાત કરતો હોએ એવો ખોલલો અને સાફ આવાજ એ બાઈના કાન ઊપર આવતો હતો; અને વધારે અજાએબ જેવું એ હતું કે જારે પેલો પડોસી બોલતો હતો તેજ વખતે તેનો માંટીબી જાણે વચમાં ટાપસી પુરતો હોએ અથવા કોઈ વાત વીશે પોતાનો વીચાર આપતો હોએ એવું સંભલાતું હતું.

એવા બીજા દેખાવો એ બાઈએ ઘણીવાર જોઆ હતા, પણ તે સંઘલાનું બએઆંન કરવાની જરૂર નથી. ઊપર લખેલી બાબદ ખરેખરી બનેલીછે અને તેહમાં એક બોલ છુપ વધારીને લખેઆ નથી. જે બાઈ ઊપર એ બનાવો બનેઆ હતા, તે પોતે તથા તેનો માંટી ઘણોજ આબરૂવાલા અને મોટા ખાનદાનના માંણસો હતાં, અને એ બાબદનો એહવાલ તેના માટીએ પોતે લખીને "સર ડેવીડ બ્રુસ્ટર" નામના વખણાએલા વીદવાન ઊપર મોકલેઓ હતો, તેમાંથી એ ઊતારી લીધોછે. એ વાંચી સઘલી બાઈડી અને બીજા માંણસોને આએ બાબદ સારી પઠે ધેઆનમાં લેવી જોઈએછ, કે તનદરોસતી બીગડે આથી, તથા સરીરની હાલત નબલી પડી ગીઆથી આપણી જોવાની, સાંભલવાની, સવાદની, અને એ વીગરે બીજી સકતીઓમાં કેટલો ફેરફાર થઈ પડેછે. જો એ પરમાણેની સમજ આપણી બાએડીઓમાં આવી તો તેથી હજારો વેહેમો દુર થઈ જવાના, અને મકાઈ ડોસીની જેમ છુલાઈ વીશે ખાતરી થઈ તેમ બીજાઓની દયાથી કેટલાં કુટંબો સુખથી રેહી પોતાની જીંદગી ગુજારી શકવાના.

ઊપર લખેલા દેખાવો નજરે પડેઆ હતા તે વખતે તે બાઈની તંદરોસતી બીગડેલી હતી, પેહેલા તરણ દેખાવની વખતે તે બાઈનું સરીર ભારી ખાંસીના મરજથી નબલું થઈ ગએલું હતું. બીજી વખતે તેને બદહજમી ચાલુ થઈ હતી તેની સાથે એ બાઈને એક કુદરતી ગુણ એવો હતો કે કઈબી બાબદ વી

ર્શ પુછપરેછ, અને સોધ ઘણોં કરતી હતી. એક બીના બનીતો તેજ ઉપર આખો દીવસ વીચાર કરેઆ કરતી હતીં, જેથી તેના મનની અસર તેના સરીર ઉપર થઆ વીના રેહતી નહી હતી. વાસતે માંણસને લાએકછે કે એકની એક વાત ઉપરજ મન રાખીને વીચાર કરેઆ નહી કરવું જોઈએ.

ગાએનની તાજુબી ભરેલી અસર.

જેમ બીજી કેટલીએક તાજુબી ભરેલી બાબદોથી માણસોનાં મન ઉપર તરેહવાર અસરો થાએછે તેમજ ગાએનથી પણ માણસનાં મન ઉપર જાણવા જોગ અસર થાએછે એવું માલમ પડેલુંછે. ૨૮ ૧રસની વએની એક ઓરત વીશે એવું જણાવેઆમાં આવીઉંછે કે એ ઓરત પોતાની એટલી મોહોટી ઉમર સુધી કદી બાહેર ફરવાને ગઈતી નહી, પણ ઈસવી ૧૮૨૪ નાં સાલમાં એક દીવસે તે ઓરત એક મજલસમાં ગઈ હતી જાંહાં ગાએન અને નાચ ચાલતો હતો. આ દેખાવ તે ઓરતની નજરે પેહેલ વેહેલો પડેઆથી તેણીને અતીશએ આનંદ થએઓ હતો. પણ એ દેખાવથી તથા ગાએનથી તેણીનાં મન ઉપર એક ઘણીજ ખરાબ અસર થાઈ હતી—તેણીનાં મનમાં તે ગાએને એટલીતો મજબુત અસર કીધી કે તેણીને કશું સુજ પડતું ન હતું; તે ખાતી, પીતી, બેસતી, ઉઠતી, બોલતી, ચાલતી અથવા ફરતી, તે સઘલી વેલા તેણીનાં મનમાં ગાએન રમીઆ કરતું હતું. અગરજો તે અમથી બેસતી અથવા કાંઈ કામમાં મશગુલ થતીતો તોહા પણ તેની સામું જાણે ગાએન ચાલતું હોએ અને તે ગોએઆ પોતે સાંભળતી હોએ એ પરમાણે તેણીને દેખાવ દેખાતો હતો. ગાએન સાભલી આવેઆ પછે ઉંગનું નામતો તે તદન વીસરીજ ગઈ હતી, ઉંગાવું એટલે શું, અને સુવાનો વખત કહુઓ એ પણ તેણીને કશું જણાતું ન હતું. તેણીનાં મન ઉપર આવી અસર થએઆથી તેણીનાં શરીરમાં પણ બીઆડો થએલો માલમ પડેઆથી તુરત વઈદોની મદદ મેલવવાની જરૂર પડી. વઈદોએ તેણીને સાજી કરવાને નાના પરકારના ઉપાએ કરેઆ પણ તે સઘલા વીઅરથ ગએઆ અને છ માસ સુધી એવીને એવીજ અવસથામા હેરાંન રહી તે અસતરીએ પોતાનો પરાણ પોતાના પેદા કરનારને સવાધીન કીધો. કેહેછે કે છેક મરતી ઘડી સુધી પણ એ અસતરીના મનમાંથી ગાએનનો વીચાર અને તેની તાલ ખીસીતી નહી.

એ બીનાને મલતોજ એક બીજો દાખલો જણાવેઆમાં આવેઓછે કે એક ઘરડો શખશ એક વેલા બીજાં દેશમાં એક ગાએન સાંભલી આવેઓ હતો, તેની અસર તેના ઉપર એટલીતો થઈ હતી કે દરરોજ સાંજ પડતી એટલે તેને બેકરારી છુટતી, અને કોઈબી રીતે પોતે સાંભલી આવેલું ગાએન પોતે પાછું સાંભલે એવા વીઅરથ ઉપાએઓ કરતો હતો. તે પોતે સારી પેઠે સમજતો હતો કે જે ગાએન તે સેંકડો માઈલની વેગલાઈએ સાંભલી આવેલો તે તેને આ જગા ઉપર સંભલાવાનું નથી એટલું છતાં તેનાં મનમાં તેનો તેજ ખેઆલ આવેઆ કરતો હતો. તેણે તરેહવાર ઉપાએ કરી એ ખેઆલ દુર કરવાની કોશેસ કરી પણ તેમા તે ફાવેઓ નહી. છેવે તેણે દરરોજ સાંજ પડતાજ મોહોટે સાદે વાંચવાનું શરૂ કરવા માડીઉં કે તે અવાજનાં ગોંગાટમાં તેનું મન મોકલું થાએ અને તેનાં મનમાંનો વીચાર ખીસે તોપણ તેનું કાંઈ વલીઉં નહી, વાંચવા બેસે અને સઘલું મન પોતે સાંભલેલાં ગાએનમાં, તેથી વાચવાને બદલે ગાએન ગાવા મંડી જાએ. આ પરમાંણે તે બાપડા ઘરડાની અવસથા થઈ પડી હતી. એવા બીજા દાખલા પણ જણાવેઆમાં આવેઆછે જે ઉપરથી સીધ થઈ શકેછે કે ગાએનની પણ માણસો ઉપર તાજુબી ભરેલી અસરો થાએછે.

લોકો કેટલા ટકા ચહડાવેછે.

વાત ચીત કરવામાં અને સાધારણ બોલવામા માણસોએ એક એવી ચાલ અખતીઆર કીધેલીછે કે જેથી કરી કેટલીએક વેલાએ ખરી અને કાંઈ નહી પણ બનેવી વાતો માંનવાને કેટલાએક લોકોને વેહેમ પડેછે. આવી રીતે ટકા ચહડાવીને બોલવાની રીત કોઈ એક જાતના અથવા એક વરણનાં માણસોમા નથી જણાતી પણ તમામ આદમ જાતોમાં એ રીત રેવાજ પામેલીછે. જો બરાબર જોઈએતો ટકા ચહડાવીને બોલવું એ ગોએઆ એક રીતે જુઠું બોલીઆ બરાબર છે, તોપણ કેટલાએક ખરાંનાબાટ લોકો પણ, એવી

રેવાજ પામેલી ટકા ચહડાવીને બોલવાની રીતથી મોકલા નથી. કેટલાએક જેઓ રાત દીવસ લોકોને જુઠું ન બોલવા વીશે ભલામણો કરેછે, તથા બીજા કેટલાએક જેઓ હંમેશાં સચાઈનો વધારો કરી જુઠાણાને તરક કરવાના ઊદીઅમમા પડેલાછે તેઓમાં પણ આ ટકા ચહડાવીને બોલવાની રીત ફેલાએલી માલમ પડેછે.

જુઓ આ એઠલ ટાંકેલા થોડાએક દાખલા. એઓ ઊપરથી વીચારવાને બની આવેછે કે માણસો ટકા ચહડાવતી વેલા લગાર પણ તપાસતાં નથી કે આવી રીતે બોલાએલું કેટલે દરજજે કબુલ રાખીઆમાં આવશે. તોપણ માણશોમાં એવી ટકા ચહડાવેલી બોલી બોલવાની, અને સાભલવાની જે હવે પડી ગઈછે, તે ઊપરથી એ એક સાધારણ રીત દાખલ થઈ ગએલીછે, અને તે ઊપર કદાચજ કોઈનું ધેઆન ગઈઊં હશે.

"અરે ઈઆર મેં તેને પકડવાની ઘણી તજવીજ કરી પણ કાંઈ વલીઊ નહી તે વીજલીની કોની દોડી ગએઓ." જારે સરતના ઘોડા વીજલીની બરાબર દોડી સકતા નથી તારે માણસ વીજલીની બરાબર દોડી શકેછે એ બોલવું કેટલું માહાલછે તે આપોઆપ ધેઆનમાં આવશે.

"અરે તેણે મહને એટલો તો વાર ખોટી કીધો કે વાર જોતાં જોતાં માહારો દમ આખર થએઓ." એવી રીતે જો માતર વાટ જોતા જોતાંમાજ માણસોના દમ આખર થતા હોતતો ખચીત આજે માણસોની વસતીમા ઘણો ઘટાડો થઈ પડતે.

"પેલી મોહોટી મંડલી મલી હતી તારે હું તાંહા ગએઓ હતો, પણ તાકાત શીકે મારીથી અંદર જવાએ, એટલુંતો લોક મલેલું અને એટલીતો ભીડ કે એક કીડી ચાલી શકે એટલી પણ ખાલી જગા હતી નહી" અલબતાં એક કીડી નહી પણ સેંકડો કીડી ચાલી શકે એટલીતો જગા હશે તોપણ ટકા ચહડાવીને બોલવાની રીતનો એક નમુનો !

"અરે તમો પીરોજશાનું આંગ જોઈને એમ શું, બોલોચ, હજી એના કરતાં તો જીજાઈની શુનાં ભેંસ જેવી ડોંગી હતી, આપરા બારણામાંતો તે માએ નહી" ખરી વાતછે એવાં દોગાં માણસોને વાસતે ઘરના બારણા લોકોને ભાજી નાખવાં પડેછે !

"જો તમો જાસો હવે પછે મહને કાવશજીને ઘેર જવા કહેતા નાહો, એના ઘરમાં જવાની ગલીમાં ગુઠણ સમાનો કાદવછે તાંહાં હવે પછે હું કદી જનાર નથી." હોએ ગુઠણ સમાનો નહી પણ કંમરપુર કાદવ હશે ! જે ગલીમા ગુઠણસમાનો કાદવ તે ગલી માહેલાં નીચી બાંધનીનાં ઘરોની તો કંબખતી.

"વલી શોલાને કાંહાં મોકલોચ, બીજા કોઈને મોકલોની એને કોટમાંથી આવતાં જારે સાત દહાડા લાગા તારે કોટમાં જઈને પાછો આવતાં તો બે મહીના લાગશે." ખરોજ કોઈ આલસુ ચાલનાર ! એક માઈલ ચાલવાને માણસને સાત દાહાડા લાગા હોએ; અથવા બે માઈલ ચાલવાને બે મહીના લાગતા હોએ તો એં હસાબે મુંબઈથી વેલાત જવાને કદાચ જમાના જોઈએ

"અરે એને કાંઈ થવાનું નથી. એ પીલતન જેવોછે" જો એમજ હોએતો ઠીકછે, તેના શરીરના કોઈ ભાગ ઊપર કોઈ હથીઆર ફેરવી જોઈએ પછે જો તેથી તેને કશી અડચણ ન થાએ તો ખચીત જાણવું કે તે ખરો પીલતન.

"અરે જારે, એ હીરો શું હું તને આપું મહને કોઈ આખી દુનીઆ આપેતો હું એ કોઇને આપું નહી એ તું જાણેછે ?" સારું છે કે આખી દુનીઆ તો રહી પણ તેનો એક તરીજો ભાગ આપવાની પણ કોઈમાં શકતી નથી. એટલીબી શકતી જો કોઈનામા હોતતો એ બોલવું લગાર વજનદાર ગણાત.

"બશ ઈઆર તમો તે વાત બોલોના, મે તેને પચાસ વખત નાં કહીઊં હશે કે તું એ રસતે ના જતો, પણ તેના મનમાં તે વાત ઊતરી નહી." બાએગે પાચ વખતબી તેને કહીઊં હોએ, તોપણ ટકા ચહડાવીને બોલવાની રીતના સતરમાં કાએદા પરમાણે પાચના પચાસ સેહેલાઈથી થઈ જાએછે.

"આજ આખી રાત ઊંગ કોણને આવીછે, એક પલવાર પણ ડોલા વીચીઆ નથી, આખી રાત ઊઘાડે ડોલે તગર તગર જોએઆ કીધુંછે." હોએ આખી રાતમાં કદાચ એકાદ બે કલાક ઊંગ ન આવીનો પછે તે એકાદ બે કલાકની આખી રાત થઈ.

"અરે મેં પેલા પારસીને જોએઆ તે તાડ જેવો લાંબો હતો." જો એ વાત ખરી હોએ અને તાડ જેવાં ઊચાં માણસો દુનીઆંની સપાટી ઊપર હોએતો તેવાં માણસોને મારે રેહેવાના વગર માલનાં પણ તરણ માલ જેટલાં ઊંચાં ઘરો બાંધવાં જોઈએ !

" એના પેગનો જોડો મુંડાવા મારે તો સુપરાંતું મરપાણું આપવું જોઈએછે " સુપરાંના મરપાનાના જોડા પેહેરનાર માણસો કેહુવાં હશે તે જોવાને ઘણા લોકો ઈનતેજાર હશે.

"વારૂં એ વાત કોણુ નહી જાણતું હતું, એક છ મહીનાનું બચું પણ એ વાત જાણતું હતું." જો છ મહીનાનાં બચા એવી કેટલીક વાતો જાણી શકતા હોએતો તેબી તવારીખમાં નોધી રાખવા જોગ એક બીનાછે.

" માએ નવાજશીને સંગરાહ મુકાવીતી તારેછેક સહવારથી તે સાંજ સુધી કાંશીએ કાંશીએ લોહી વેહઆંતા" સવારથી-સાંજ સુધી કાશીએ કાંશીએ લોહી વેહવા છતાં જો નવાજવણ શલામત રહેઆં હોએ તો વઈદક શાસતરમા એક જાણુવા લાએક ફેરફાર થઈ જાએ ।

એ ગપને એવા બીજા ઘણા દાખલા મલી આવશે, કે માણસો હરેક વાતનો મુકાબેલો કરતી વેલા સચાઈનો કેટલો નાંશ કરેછે. ખરૂંછે કે કેટલીક વેલાએ પોતાનું બોલેલું વધારે વજનદાર કરવાને માણસોને દાખલા આપવા પડેછે, પણ તેવા દાખલા આપતી વેલાએ લગાર વીચાર કરવો જોઈએછે કે મુકાબેલો કરવાને જે દાખલા આપીએ છઈએ તે લાગુ પડેછે કે નહી અગર જો એવી રીતનાં બોલવાને જેમ કેટલાએક ભાશાંનો અલંકાર સમજેછે, તેમજ જો ગણીએ તો પછે ભાશાના અલંકારને બાહાને ગપીદાસોને ધુમગપ મારવાનો મારગ મોકલો થઈ પડવાનો. ભાશાના અલંકાર-એવા નહી જોઈએકે જેથી કરી સતીઅતાનો નાશ થતો હોએ.

સેવટે અમો જણાવા માગીએ છઈએકે આવી રીતે ટકા ચહડાવામાં પુરૂશોના કરતાં અસતરીઓએ વધારે દરજો અખતીઆર કરેલોછે કેટલાએક ગુરૂશોમાં તો એવા ટકા ચડાવી બોલવાની ચાલ એક સાધારણું રીત થઈ પડેલીછે, તોપણ તેઓ જાણી બુજીને વાત વધારી પાડવાની મતલબથી એવા ટકા ચહડાવતા નથી, પણ કેટલીક ઓરતો તો આગલથી ગોઠવણ કરી મુકી શી રીતે બોલવુ અને કેમ ટકા ચહડાવવા કે જેથી સાભલનારના મનમા તરત વાત બેસી જાએ તેની સઘલી તઈઆરી અગાઊથી કરી મુકેછે આશા છેકે આટલી ચેતવણીથી ટકા ચહડાવીને બોલનારાઓ પોતાની ચુક જોશે

જાણવા જોગ બાબદો.

સુ વાણી—એક લખનાર જણાવે છેકે સુ વાણીમા એક ઘણો ઉતમ ગુણછે, તે એકે સારી વાણી બોલનારને કાંઈ ખરચ પડતો નથી, તોપણ એવી વાણી સાભલનારને અતી શએ આનંદ ઉપજેછે, જે આનંદ લખો રૂપીઆ ખરચતા મલી શકતો નથી. બીજું એવી વાણી બોલીઆથી દુશમની દુર થાએછે, કજીઆનુ મોહોડું કાલુ થાએછે અને વેરી-મીતર થઈ પડેછે. આ પરમાણે સુવાણીના ગુણછે. એ વાણીનો બીજો ગુણ એવોછે કે બોલનારના મોહોડામા હમેશાં મીઠાસ રેહેછે. અને તેવા ધણીનુ બોલેલુ સાભલવાને સઊ કોઈ રાજી હોએછે.

મેંઢાની મસતી—એક જણ જણાવેછે કે એક વેલાએ એક ભરવાડ લીવરપુલ માહેલી એક સાંકડી ગલીમાથી ઘણા એક મેંઢા હાંકી લઈ જતો હતો, તેવામા સામેથી એક માણસ આવતું હતું એ માણસને જોઈ પેહેલાતો તે સઘલા મેંઢા થંભ ઉભા રહેઆ, પણ તેવામા એક મસતાના મેંઢાએ પેહેલ કાહાડીને તે પેલા માણસના માથા ઉપરથી કુદકો મારીને પેલે પાર ચાલતો થએઓ. પોતા માહેલા એકજણને આવો મારગ પકડેલો જોઈ વાર કરતી સઘલા મેંઢાઓ પેલા માણસને ઓલંગી ચાલતા થએઆ. ખરેખર મેંઢાઓએ પણ એક જબરી હીમત ચલાવી. આ બીના વીશે ખબર આપનાર જણાવેછે કે અગર જો તે મેંઢાઓ જરા મરડાઈને બાજુથી ચાલી જતે તો જવાતે એવી જગા હતી, તે પણ તેમની ખુશી એવીજ થઈ કે માણસ કુદાવીનેજ જવુ તેથી તેઓએ તેમ કીધું.

એક ભગતે એકવાર પોતાના ચેલાઓને નશીઅત દીધી કે " ચેલાઓ ઇઆદ રાખીને તમારા મરણની એક દહાડો અગાઊ ખચીત ઇશવર ભક્તી કરજો " એ ઉપદેશ સાભલી ચેલા ઘભરાટમા પડી પુછવા લાગા કે " ગુરૂજી અમો કેવારે મરનાર છઈએ તે અમો જાણતા નથી તો પછી અમારા મરણનો આગલો દાહાડો અમો કેમ સમજીએ?" ભગતે ધીરજથી ઉતર વાલ્યો " ખરીવાતછે ભાઈઓ, આપણને આપણા મરણ વીશે કશુ ખબર નથી, કદાચ એ પણ મોહોત કાલેજ આવી ઉભુ રેહે, મારે આજ આજે જ ઇશવર ભક્તી કરવા મંડો. અગર જો કાલે મોત ન આવીઉં તો પરમદાહાડે આવશે એમ સમજી તુરત પાછા

કાલે બંદગીમાં મશગુલ થજો; અને એમ હમેશ કરતા રેહે જો એટલે તમો મરણની એક દાહાડો અગાઉ ઈશવર ભકતી કરી શકશો ."

રાણીની રેહેમ—કેહેછે કે નામદાર રાણી વીકટોરીઆ રાજ ઉપર કાએમ થએઆ પછે એક શખસને ફાંસીદેવાનું પેહેલ વેહેલું હોકમ નામુ એ નામદારની સહી લેવાને મો કલીઉ હતું તે વેલાએ એકદમ એ રાણી રડી પડીહતી, જે ઉપરથી તુરત લારડ મેલબોરને જણાવીઉ કે " એ દાદખાં તું શા માટે રડેછે, દએઆ કરવાની તારા હાતમાં છુટછે." જે સાભલતાજ રાણીએ તે શખસની ફાસીની શીકશા ફેરવી દેશનીકાલ કરવાનો હોકમ દીધો.

વેહેમ—હાલ આપણા લોકોમાથી કેટલેક દરજજે વે હેમ નાબુદ થએલો જોવામા આવેછે. આજ દસ વરસની પેહેલા આપણાં લોકો જેટલાં વેહેમી હતાં એટલાં થોડાંજ લો કો હશે, તોપણ હાલ સુધારાએ પગલાંભરવા માંડીઆંછે, તે થી, હાલના માલુ દેખાવ ઉપરથી અટકલવાને બની આવે છેકે આપણો ટોલો જલદીથી સુધરાઈના તુકતા ઉપર આવ વાને પાછાત પડનાર નથી. ખરૂછે કે સઘલા જમાનામા તે જમાનાના દોર પરમાણે માણશો તરેહવાર રીતના વેહેમ મા ગીરફતાર થએલા રેહેછે, પણ જેમ જેમ તેમની નજર ઉઘડતી જાએછે તેમ તેમ તેઓ તેવા અણઘટતા વેહેમોનો તીઆગ કરતા જાએછે. આગલા વખતમા આગસટસ સી જાર જેવો પણ વેહેમથી ખાલી નહી હતો, તેને એવો વેહેમ હતો કે " સીલ " નામનાં જનાવરનાં ચામડા ઉપર જો આકાશમાથી વીજલી પડે તો તેથી તેને કુદલ નુકશાન થ નાર નથી. તથા તેને બીજો એ વેહેમ હતો કે જો સહવા રના પોહોરમાં ઉઠતા વાર ડાબા પગનો જોડો જમના પગ માં પેહેરીએ, હોએ તો ખચીત તે દાહાડામાં કોઇ મોહોટી આફત તેના ઉપર આવી પડવાની.

હઈઆતીનો હસાબ—૧૦૦૦ બાલકો જેઓને તે મની માતાજ ધવરાવતી હોએ તો તેઓ, માહેથી આસરે ૩૦૦) ને મરણ પામવાની વકીછે, પણ એટલાંજ બાલકોને જો પારકી અસતરીઓ અથવા આએઆઓ ધવરાવેતો ૫૦૦) બાલકોને મરણ પામવાની વકીછે.

ઉભા રેહા પર, અને સુખી હાલતમાં જેઓ દાહાડા દાહાડેછે તેઓના કરતા હલકે વાપેના અને કંટાલામા દા હાડા કાહાડનાર માણસો વેહેલા મરણ પામેછે.

જીવતાં જનમેલાં બાલકોમાથી ચોથો ભાગ અગીઆર મહીનાની ઉમરે પુગા અગાઉ, તરીજો ભાગ ૨૩ મહીનાની ઉમરે પુગા અગાઉ, હરપો ભાગ આઠ વરસની ઉમરે પુગા અગાઉ, અને પોણોભાગ ૫૧ વરસની ઉમરે પુગા અગાઉ મરણ પામેછે, તથા ૧૨૦૦ માણશો માહેથી ખાતરે એકજ માણસ એકસો વરસની ઉમરે પુગી શકેછે.

ઈંગલંડ દેશમાં અને વેલસમાં ઇસવી ૧૮૦૩ માં ગં ણતરી કીધી હતી તે ઉપરથી એવું માલમ પડીઉં હતું કે સ રા સરી ૪૦) માણસે ૧) માણસ મરણ પામતું હતું, તથા દર તીસ માણસે એકનો જનમ થતો હતો.

સુરીઆ ઊપર વસતીછે? ડાકટર એલીઆટ,ના મના એક વીદવાન શખશે પોતાનુ એવું મત જણાવીઉંતુ કે સુરીઅ ઉપર વસતી કરવા લાએક મકાનછે, તે ઉપરથી એ ડાકટરને લોકોએ દીવાનો ઠરાવેઓ હતો. ખરી વાતછે કે કેટલીક વેલાએ ખરી બાબદો કાહાણી કીસાના કરતા વધારે તાજુબી ઉપજાવેછે, એટલું છુતા પણ વખતે એવી કોઇ અ ચરતી ભરેલી વાતો બોલનારાઓને દેવાના ઠરાવવામા આ વેછે. કેહેછે કે ડાકટર એલીઅટના જણાવેઆ પછે દસ વરસમાં સર વીલીઅમ હરશલે પણ એવુજ મત જાહેર ક ર્યુ હતું ! તથા તાર પછે સર જાન હરસલ, એમ આરગો અ ને સર ડેવીડ બ્રુશ્રુઅસતર, એવા નામાકીત જોતીષીએ પ ણ એ મત કબુલ રાખીઉ હતું અતબતાં આ પ્રુથવી ઉપર ના પરાણીઓ સુરીઅ વીશે હીમતથી જે આટલુ બોલેછે, તે ખાતરે ગણતરી તથા હસાબ ઉપરથી જણાવેછે. ખાતરીથી ક શુ કેહેવાઈ શકાતુ નથી, તોપણ સર ડેવીડ બ્રુશ્રુઅસતરતો એવુ જણાવેછે કે અગરજો સુરીઅ અને બીજા ગરેહો તથા સેતારા ઉપર હાલ વસવા લાએક જગા નહી હશે તોપણ તે, જગા વસવા લાએક થવાની.

રેશમ—આ વસતુ હાલ જંહાં જોઇએ તંહાંએ તા હાં પુશકલ મલી આવેછે પણ પેહેલા એ વસતુ સોનાની કીમત ધરાવતી હતી. એ વસતુ પેહેલ વેહેલી ૫ દરમા, અ ફ્રીકામા ઈંગલંડ ખાતે મોકલવામા આવી હતી. ઇલીજાબે થ રાણીને નજરાણા દાખલ એક જોડ રેસમી કપડાંની ભેટ કીધામા આવી હતી ૧૬૮૫ ના સાલથી એ વસતુ ના કાપડ બનાવવાના કારખાના ઈંગલંડ ખાતે ઇસથાપવા માં આવેઆંછે. હાલ એ વસતુનો ચો તરફ અતીશ્રુજો ખપ મા લમ પડેઓછે ઇસવી ૧૮૫૦ ના સાલમા ઈંગ

ચંડ મધે ૫૬૦૦૦૦૦ રતલ કાચું રેશમ મોકલીઆમાં આવીઉં હતું, અને એ સઘલાં કાચાં રેસમનું પછે કાપડ વણવામાં આવીઉં હતું.

લડાઈ—પાપથી જે તરેહવાર દુખો આદમજાતને નડેછે, તે સઘલાં દુખોમાં લડાઈનું દુખ મોહોટું ગણાએછે. લડાઈ જે ઘણીખરી થાએછે તે લોભ અથવા વેર લેવાની મતલબથી થાએછે.

ઓરતની વફાદારી—એક કુલવાન અસતરીનો ભરથાર કોઈ દગામા શામેલ હોએઆને લીધે તેને પકડીને દરબારમાં હાજર કરવાનો હતો, એવામાં તે કોપે સંતાઈ બેઠો હતો, તે ઉપરથી તેની ઓરતને પુછીઆમાં આવીઉં કે તેણીનો ભરથાર કહી જગા ઉપર અને કોણે સંટાડી મુકીએછે તે સેતાબીથી જાહેર કરવું, તારે આ કુલવંત તથા બાહાદુર ઓરતે સાફ ઉઘાડી રીતે કહીઉ કે "મેં પોતે માહારા ખાવીંદને સંટાડી રાખીઓછે." આવો જવાબ સાભલીઆથી તુરત તેણીને નીઆએધીશ જોડે પકડી લાવેઆ, તે વેલાએ નીઆએધીશે જણાવીઉ કે "અગરજો તુ, તારો ખાવીંદ કહી જગા ઉપરછે તે બતલાવી આપશે તોજ તારો જીવ બચશે, નહી તર તારી ઉપર આ ડેકાણે તરેહવાર આપદા પાડીઆમાં આવશે, માટે જો તું તારો જીવ બચાવાને, તથા રીબી રીબીને મરવાથી મોકલી થવા માહાતી હોએતો તારા ધણીનો પતો લગાડી આપ." તારે તે બોલી "શું બસ એટલું કીધાથી થઈઉં. ી માહારો ધણી મેં કીઆં સતાડી મુકીઓછે, તે જો હું જણાઉતો પછે આગલ કશી અડચણતો નહી? નીઆએધીશ બોલીઓ, "બસ, જો એટલું જણાવી ઉતો થઈ ચુકું, જા હુ તને વીશવાસ આપીને કહુંછુ કે તેં તેને કીઆં સંટાડીઓછે એટલું કહેશેતો આગલ કશી અડચણ પડનાર નથી." તારે તે ઓરત બોલીકે "જો સાહેબ એવુજ છેતો હું તમને કહુ છું કે હુંએ મારા ખાવીંદને માહારા અંતઃકરણમાં સંટાડી રાખીઓછે, એજ જગા ઉપરથી તે તમને મલી શકશે." નેક ઓરતો પોતાના ખાવીંદો ઉપર હાવો પેઆર રાખેછે.

હજામની એકીનદારી—ફરાનસમાં એક વેલાએ એક હજામ એક વેપારીની દાહાડી બોરવા ગએઓ હતો. એ હજામે પેહેલાં તે વેપારીના બાલ સમારીઆ અને પછે અસતોરો કાહાડી તેની દાડી બોરવા જતો હતો, એટલા વારમાં તેને કાઈ ફાંટો આવીઆથી તે એકદમ પેલા વેપારીને પડતો મુકી પોતાને ઘેર જતો રેહેઓ. કેટલોક વાર સુધી બોટી રહેઆબાદ તે વેપારીએ તે હજામને પાછો તેડાવી આવી બે પરવાઈ બતવાનું કારણ પુછીઉં, તારે તે હજામે ઘણાં કચવાએલાં મનથી જવાબ દીધો કે "સાહેબ તેમ કરવાની મને ફરજ પડી, સબબ કે તમારી ટેબલ ઉપર નાણાનો એક ટગલો પડેલો મારી નજરે પડીઓ, અને જેથી કરી મહને માહરી તથા માહારાં કુટુંબની દલીદર હાલત તુરત ઇઆદ આવી તે વેલાએ માહારાં મનમાં એવો વીચાર આવેઓ કે એ અસતોરાએ કરી તમારૂં ગલું કાપી નાખી એ નાણાં ઉંચકી નાશી જાઉં, પણ ઇશવર કુરપાથી અને તમારા બખને જોરે મહને એવુજ સુજ પડીઉં કે હું તુરત એ બેઆવથ વેગલો થવાને આહીથી જતો રહેઓ." વેપારી આ જવાબ સાભલી ઘણો અજબ થએઓ, અને આવી રીતનાં એક સંકટમાથી પોતે બચી ગએઓ, તેથી ઇશવરનો પાડમાનીઓ, અને પેલા હજામનાં કુટુંબની ખબર કહડાવીતો એવુ માલુમ પડીઉં કે ખરેખર તે ઘણાજ સંકટમાં તથા પઈસા ટકાની વેહેલા ભોગવતું હતું, તે ઉપરથી તે ભલા વેપારીએ તેઓનું આખરૂથી ગુજરાન ચાલે એટલા માટે એક હજાર લીવરનું સાલીઆનુ બાંધી આપીઉં. આ પરમાણે જોઈએ છેતો એક હજામ જેવાએ પણ પોતાના બદ વીચાર દાબવાની કોશેસ કીધી, અને જેમાં તે ફાવીઆથી તે એવોતો શુખી થએઓ કે જેવો સુખી તે વેપારીને મારી નાખી તેની દોલત લીધાથી કદી થતે નહી.

એક આંખનો ચશમો પેહેરવો નાં—કેટલાએકો જેમની આંખો ચુંચી હોએછે, અને જેઓને બરાબર દેખાતું નથી તેઓ, તથા કેટલાક જુઆનીઆઓ શોખને ખાતર આંખે "આઈગલાસ" પેહેરેછે. પણ તેવા ધણીઓએ સારી પેઠે જાણવું જોઈએછે કે એક આંખે "આઈગલાસ" પેહેરવાથી તેમની આંખને અતીઘણું નુકશાન થવાનુ. એક મંચલ અને મોહોટા અનુભવ વાળો આંખનો વઈદ કેહેછે, મેં જમની આંખે આંધલા થએલા એક ઘરહસથને જોઓ હતો, એ ઘરહસથ જારે નાહાની વએનો હતો તારે તે જમણી આંખે "અમસથો આઈગલાસ" પેહેરતો હતો. એ પેહેરવાની તેને તબે પડી ગએઆથી તેણે થોડા વકતમાં તે આંખ તેણે ખોઈ હતી. એવાજ બીજા પણ બહુ દાખલા મારા જોવામાં આવેઆછે, કે જેઓ એક આખે આઈગલાસ પેહેરતા હતા તેઓ સઘલા બુઢાપામાં તે આંખે તદન આં

થતા થઈ ગીઆછે. આ પરમાણે એક આંખે " આઈગલાસ " પેહેરવાથી ખરાબી એ થાએછે કે એ આંખનું જે કાંમ છે તે થવલું એક આંખે થાએછે; અને તેથી કરીને તે આંખનું તેજ નરમ પડી જાએછે. હવે જારે એ ધણી કોઈ ચસમો લીએ તારે એક બીજી અડચણ પડેછે તે એકે મ સમાનો એક કામ જે એક આંખે બરાબર આવેછે તે બીજી આંખે બરાબર આવતો નથી, તેથી તેની આંખે આવતો કોઈ બરાબર ચસમો તેને મલી પણ આવતો નથી " આવું એક આંખના વઈદનું મતછે, હવે એ ઉપર વાંચનારે ગમેતો ધેઆન પોહોંચાડવું. એક આંખે " આઈગલાસ " પેહેરવાથી થતાં નુકશાનનું કારણ પણ એ તબીબે બરાબર બતાવીઉ છે.

મેહેનતનું ફૂલ—એક વેલાએ વીએના શેહેરમાં બીજો જોસફ મેહેનશાહ સહવારનાંપોહોરમાં ફરવા નીકલીઓ હતો, એ વેલાએ તેનાં શરીર ઉપર એક સાધારણ આદમીના જેવાં લુગડાં હતા, તેણે એક કાફી વાલાની દુકાને જઈ એક પેઆલી કાફી માગી પણ તે કાફી વાલાના ચાકરોએ પોતાની આલસાઈથી તેને તુરત કાફી આપી નહી અને કહીઉં કે હજતો કાફીનો વખત થાએછે, માટે પછી વખતે આવજે એટલે તને કાફી મલશે. એ ઉપરથી એશાનશાહ તાંહાંથી ચાલતો થએઓ અને એક બીજા કાફી વાલાની દુકાને ગએઓ; એ કાફી વાલો જાતે ગરીબ અને મેહેનતુ હતો, તેની પાસે સાનશાહે કાફી માગી, તારે તેણે ઘણી નમનતાઈ તથા ધીરજથી કહીઉં કે " સાહેબ જરા થોભો હજી કાફી તઈઆર થઈ નથી પણ પાંચ મીનીટમા તઈઆર થશે. " અલબતા તે કાંઈ જાણતો ન હતો કે આ શાનશાહછે કે કોણછે, તે તેતો ધારીઉં કે આ એક ઘરાક આવીઉ છે, પછે તે ગમે તે હોએ. તે કાફી તઈઆર કરેછે તેટલા એ શાનશાહ તે કાફી બનાવનારનાં ઘરમા સઘલે ફરવા લાગો, ફરતાં ફરતાં પેલા કાફી બનાવનારની છોકરી તેને નજરે પડી તેની સાથે કેટલોક વાર સુધી સાનશાહે વાત ચીત કીધી. તારબાદ તેના બાપને સાનસાહે બલામણ દીધી કે " આ તમારી છોકરી હવે મોહોટી સમજણની થએલી માલુમ પડેછે તારે હવે તમો એને કેમે પરણાવો. એ છોકરી ઘણી સારી લાગે છે તેથી એ પુછુંછઉ. " એ ઉપરથી તેના બાપે જવાબ દીધોકે " ખરી વાત છે હું પણ એને પરણવાને પુરતા પઈસા નથી અગર જો એક હજાર કરાઉનજાહેરી પામે તો એ તો હું એને તુરત પરણાઉં, એને મનગમતો એક ધણી પણ તઈઆરછે, પણ થોરી નાણાનીછે; પણ સાહેબ એ વાત રહી તમારી કાફી તઈઆરછે. " એટલું બોલી તે કાફીનું પીઆલું મુકી તાંહાંથી ચાલતો થએઓ. તીઆરે યા નસાહે ખડીઓ કલમ અને કાગલ માંગીઆં કે જે પેલી છોકરી તુરત લઈ આવી. અને તે ઉપર શાનશાહે પોતાના સરાફ ઉપર છ હજાર લીવરનો હોકમ આપીઓ, કે આ ચીઠી લાવનારને છ હજાર લીવર આપે. જે નાણું મલીઆથી તેઓ અતીશએ ખુશી થએઆં.

ગરબી.

કુવા કાંઠે કેવડો ચાયા જોગ—એ રાગનીછે.

કહે કામનીઓ કોયરે ગીત ગાઈએ
હેએ હરખ ઘણો હોયરે ગીત ગાઈએ—૧
ચાલો ચાલો દેખી ચોકરે ગીત ગાઈએ
લાખો લેખાં મરે લોકરે ગીત ગાઈએ—૨
ફરી ફુદડીનો ફેરરે ગીત ગાઈએ
ધમકે ઘુઘરીનો ઘેરરે ગીત ગાઈએ—૩
ધરી ધમકમાં ઓપીકરે ગીત ગાઈએ
ઠમક ઠમક ચરણ ઠીકરે ગીત ગાઈએ—૪
ચળક ચળક થાય ચુડીરે ગીત ગાઈએ
રંગે રાતી દીસે રૂડીરે ગીત ગાઈએ—૫
તાળી પાડીને રૂપાળીરે ગીત ગાઈએ
અ ગવાલી રંગતાળીરે ગીત ગાઈએ—૬
છવ જોડી તાન તોડીરે ગીત ગાઈએ
માન માનનીનુ મોડીરે ગીત ગાઈએ—૭
સારો સજીને પોશાકરે ગીત ગાઈએ
દીઠે દીસે નહી દાગરે ગીત ગાઈએ—૮
બોલી છંદ બંદ બોલરે ગીત ગાઈએ:
તેમાં તત્વતા અતોલરે ગીત ગાઈએ—૯
ઉંડા અર્થમાં અઘાતરે ગીત ગાઈએ
વળી વીવેકની વાતરે ગીત ગાઈએ—૧૦
ભગવાનને ભજાયરે ગીત ગાઈએ
સર્વ સદગુણ શીખાયરે ગીત ગાઈએ—૧૧
કાપે કુડને કુટેવરે ગીત ગાઈએ
રીઝે દલપતનો દેવરે ગીત ગાઈએ—૧૨

સ્ત્રીબોધ.

પુસતક ૨ જું　　અકટોબર ૧૮૫૮　　આંક ૧૦ મો.

લાએકી વાલી ઓરત.

લેડી લુસી.

વાંચનાર બાનુંઓ ઊપલું નામ જો પણ એક ઓરત જાતનુ છે તો પણ તેણી વીશે આ હેઠલ જે હકીકત લખીછે તે છેક તેણીની બચગીના વખતનીછે. લુસી જેવારે નાહાનું બાલક હતું તારથીજ તે ઘણી હોશીઆર અને ચંચલ માલમ પડતી હતી, જેથી કરી તેની આસપાસનાઓ તેણીના ઊપર અતીશએ પેઆર અને મમતા રાખતાં હતાં. કેહેછેકે ઈંગલંડની રાણી મેરીએ જે વેલાએ પોતાના બાપ બીજા જેમસ રાજાને તેના જુલમાત તથા શેતમને લીધે દેશનીકાલ કરાવીઓ હતો તારે એ જેમસ રાજાએ પોતાના બીજા કેટલાક મલતીઆઓની સાથે એક થઈ ઈંગલંડ ઊપર કેટલાક હલા કરીઆ હતા, જેમાં તે સઘલી વખત નીશફલ થએઆ કીધો હતો. એ મલતીઆઓમાં લુસીનો બાપ લારડ પરેસટન સામેલ હતો, તે ઊપરથી તેની તપાસ કરી ઈંગલંડની રાણીએ તેને જબે કરવાનો હોકમ કરીઓ હતો. લારડ પરેસટનને જબે કરવાની થોડા દાહાડા અગાઊ તેની લુસી છોકરી પોતાની આએઆની સાથે પોતાના બાપને મલવા ગઈ હતી. આ વેલાએ છોકરીની ઊમર ઘણી નાહાની હતી તોપણ તેણીએ બંદીખાના આગલના તથા જબે કરવાની જગા આગલના તરેહવાર દેખાવો તથા તાંહાના ચોકી પેહરા જોઈ પોતાની આએઆને કેટલાક સવાલો કીધા હતા, અને તે સઘલું સારી પેઠે સમજવાને ઘણી આતુરતા બતલાવતી હતી. આ છોકરી આ વેલાએ જો પણ પોતાના બાપની છેલી મુલાકાત લેવા જતી હતી, તો પણ તેણીને માલુમ ન હતું કે ઊતાવલેથી તેણીના બાપને જબે કરીઆમા આવનારછે. એ છોકરી જેવી બંદીખાનામાં દાખલ થઈ અને જેવો પોતાના બાપને જોએઓ તેવીજ તે તેને તોટે વલગી પડી અને તેને બે સુમાર ચુમીઓ લઈ તેને સારી પેઠે મલી. લારડ પરેસટન ઊપર પણ આ વેલાએ થોડી અસર થઈતી નહી. તે જાણતો હતો હતો કે ઊતાવલેથી તે આ દુનીઆ છોડી જનારછે અને તેથી આ નવ વરસની વએની નાહાની છોકરી ન બાપી થઈ પડશે, જેણીની જોઈતી બરદાસત બરાબર થઈ શકવાની નથી; એવો વીચાર તેના મનમાં આવીઆથી તે પોક મુકી રડવા લાગો. પોતાના બાપનો આવો ગમગીન દેખાવ જોઈ તે છોકરી પણ રડવા લાગી અને પોતાના બાપને પુછવા લાગી કે "બાપા તમો શામારે રડોછો? ચાલો બાપા, આ અંધારી અને ગલીચ કોટરી મુકી દેઓ અને ચાલો આપણ આપણે ઘેરે જઈએ અને તાંહાં આપણે આપણા ઊમદા દીવાનખાનામા બેસીએ" છોકરીને મોહાડેના આવા શબદો સાંભલી લારડ પરેસટન બોલવા લાગો કે "સાંભલ છોકરી, મહને જે આટલી બધી દલગીરી ઊપજેછે તેનુ કારણ એછે જે માહારા દાહાડા ગણાઈ ચુકાછે, હવે નાબા દાહાડા વેર તું મહને જીવતો જોઈ શકનાર નથી, માહારીથી હવે તારી સાથે કદી ઘેર પણ અવાઈ શકાવાનું નથી, સમજ કે હુ રાજની સામે એક બઅકાર અનીઆએમાં પકડાએલોછું અને તેથી મહને જબે કરી મારી નાખવાનો હોકમ સરકારથી થએઓ છે આ જગા છોડાવી તું મહને ઘેરે તેડી જવા માગેછે, પણ સાંભલ, એ પેઆરી બેટી કે જે દીવસે મહને જબે કરીઆમાં આવનારછે તેની એક કલાક અગાઊ પણ માહારીથી આ ગલીચ અને અંધારી કોટ

ડી છોડવાઈ શકાવાની નથી. લુસી જો પણ વએ ઘણી નાહાની હતી તોપણ પોતાના બાપની ચોવી અવસ્થા થનારછે એ સાંભલીઆથી તે એટલીતો રડવા અને કલપાન કરવા લાગી કે જેથી કરી તેણીએ પોતાના બાપને ઘણોજ ઈનતેજાર અને બેચેન કીધો. બાપ ઘભરાઈ બોલવા લાગો " પેઆરી બેટી ધીરજ પકડ આટલી નાહીમત કેમ થાએછે, હજી માહારે વધારે બોલવાનુંછે, આ વખતે જે વાન થશે તે થશે અવે પછે કાંઈ આપણાથી પાછું મલાઈ સકાવાનું નથી. " જો પણ બાપે બીજે ઘણે પરકારે છોકરીને સમજાવી પણ તેણીએ પોતાની હટ છોડી નહી, તે બોલી કે " ગમે તે થાવો પણ હું તમને મરવા દેનાર નથી. હું તમારે તોટે એવીતો મજબુત વલગી રહીશ કે કોઈથી તમારી ગરદન કપવાઈ શકાવાની નથી, અને તે સાથે જે કોઈ તમને ગરદન મારવા આવશે તેને હું ઘણા કાલાવાલા કરી સમજાવીશ એટલેતે સમજી જશે અને તમને જવા દેશે. " છોકરીનું આવું થોડા વીચારનું બોલવું સાંભલી લારડ પરેસટને તેને સમજાવીઉં કે તેનું કશું વલવાનું નથી અને રાણીની તરફથી જે હોકમ થએઓછે તે હોકમ ઊપર અમલ થવાનો, તે બોલીઓ કે મે રાણીની સાંમે એક ભઅંકાર કાવતરાંમાં સામેલગરી કરી જેમશ પાદશાહને પાછો તખ ઊપર બેસાડવાની મેં મેહનત કરી હતી. એ જેમશ પાદશાહ પણ હાલની રાણી મેરીનો બાપ થાએછે તો પણ તેની ચાલ દેશના લોકોને નાપસંદ પડીઆથી તેઓએ તેને ગાદી ઊપરથી ઊથાડી મેલી તેની જગા ઊપર તેની છોકરી તથા જમાઈને ગાદી ઊપર બેસાડીઆંછે, એઓ હવે પોતાને હાતથી રાજ ગાદી જવા નહી દેવાને માટે જોઈતી સઘલી સંભાલમા રહેલાંછે, એટલું છતાં પણ મે જેમસ પાદશાહને છુપી મદદ કરી તેની છોકરી તથા જમાઈને ગાદી ઊપરથી ઊથાડી મેલી તેને પાછો રાજા બનાવવાની ખાનગી રીતે કોશેસ કીધી, જે વાત પાછલથી માલુમ પડી આવી અને તેનું પરીણામ એવું થઈઊં કે મેં મારા દેશના કાએદાથી ભીલફ ચાલી, ઊથાડી મેલેલા પાદશાને છુપી મદદ કીધી માટે માહારી ગરદન મરાવવી; એવો માહારો હુલછે, માટે પેઆરી બેટી તું હવે માહારી ખટપટથી વેગલી રે, માહરો આ અપરાધ બરાબર જોઈએનો કાંઈ જેવો તેવો નથી માટે હવે તે વીશેની માફી માગવાની કોઈની તાકાત ચાલવાની નથી.

બાપ દીકરી વચે જે વાત ચીત થઈ તે પાસે ઊભેલી આએઆએ સઘલી સાંભલી હતી તેથી તે બોલીકે " મેં રાણી વીશે ઘણુ સારૂં સાંભલીઊંછે, લોકો બોલે છેકે તે ઘણી માએઆવંત અને દએઆલુછે, તેથી કદાચ જો તમ સાહેબ વીશે કોઈ તમારા મીતરો મેહનત કરી માફી મેલવવાની તજવીજ કરશો તો તે નકામી નથી જવાની. " એ ઊપરથી લારડ પરેસટન બોલીઓ કે ઓ " વફાદાર આએઆ તું જાણતી નથી કે એ અપરાધ ઘણો મોહોટોછે, એવા અપરાધની માફી અપાવા જો કોઈ વચે પડેતો તેની ઊપર પણ સંદે જાએ કે એ પણ એમાનોજ હશે, તેથી એવી બાબદોમાં મરતાં કોઈ વચે પડે નહી." એટલું સાંભલતાં નાહની લુસી તુરત બોલી ઊથી " કે બાપા મહને રાણી પાસે જવા દેવો, હું, જઈને તમારી વતી માફ માગું, મહને જવા દેવો, રાણી કાંઈ છેક એવી નીરદઓલુ નહી હશે કે જે માહરી કલપાન અને કાલાવાલા ઊપર ધેઆન નહી આપશે. મહને ખચીત લાગેછે કે તેને મને જોઈને દએઆ આવીઆ વીના રેહેનાર નથી. " વલી બાપે કેટલું બધું તેણીને સમજાવીઊં કે એમ ગમે એટલું પશે પણ રાણી ઊપર તેની કશી અસર થનાર નથી, તોપણ છોકરીએ બાપ ભીડી કે કાંઈ પ્રણ રીત કરીને તે રાણી પાસે જવાની અને પોતાના બાપને માટે માફી માગવાની. લાંબો વાર સુધી બાપ દીકરી વચે ભાંજગડ ચાલીઆબાદ અંતે એવું ઠરીઊં કે લેડી કલેરડનની મારફતે એ છોકરીએ રાણી મેરી પાસે પોતાના બાપની તરફની અરજી લઈને જવું. એ પરમાણે ભાંજગડ થએઆ બાદ તે બંને બાપ દીકરા છુટાં પડીઆં. બીજે દાહડે મોહોટી ફજરમાં લુસી તઈઆર થઈ રહી અને ઊતાવલેથી જ રાણીના ઘરમાં લેડી કલેરડન પાસે ગઈ, તાંહાં જઈ એ છોકરીએ પોત અને પોતાના બાપ વચે થએલી સઘલી વાત તેણીને કહી સંભલાવી અને પછે પોતાના બાપની તરફની અરજી તેણીને દેખાડી.

લેડી કલેરડનને લારડ પરેસટન સાથે સારી દોસતી હતી, અને તેથી તે લુસીને ઘણી ચાહતી હતી, તોપણ તેણીએ આ વેલા ખુલી રીતે લુસીને જણાવીઉંકે એ ઝટલાની વચે તે પડવાને બીલકુલ ચાહતી નથી, કેમકે તેના પોતાના વર ઊપર નો આગલથીજ શક

આવેલો છેકે તે જેમશ પાદશાહની તરફેણમાંછે, અને તેવામાં વળી જો એ ભલામણ લઈજાએ તો તેથી તે શક વધારે મજબુત થાએ; અને તે સાથે તેણીએ પણ લુસીને ઘણી વારી અને સમજાવીને કહીઊં કે રાણી પાસે જવાથી તેનું કશું વલનાર નથી, અને તે કરતાં રાણી પાસે જવા લાએક ઊમરની તે થઈ નથી તેથી તે રાણીને જોતાંજ ઘાભરી પડી જવાની અને જેટલું કાંઈ બોલવા ધારેછે એટલું બોલાઈ શકાવાનું નથી. તોપણ આ છોકરી જે ભર ઊલટમાં આવેલી અને જેણીએ મજબુત ઠરાવજ કરેલો કે કોઈપણ પરકારે રાણી પાસે જવું તેથી તેણીએ લેડી કલેરડનનાં બોલવા ઊપર કશુ ધેઆન આપીઊં નહી, અને એવીજ ઈછા દેખડાવી કે કોઇપણ રીતે રાણીની મુલાકાત કરાવી આપવી. તેથી લાચારીએ લેડી કલેરડને એ છેલી અરજ કબુલ રાખી, અને તે તેને રાણીના ફરવાના એક ઓરડામાં લઈ ગઈ, અને થોડીવાર સુધી તાંહાં તેને બેસાડી અને જે કેટલાંક ચીતરો તે ઓરડામાં ટાંગેલાં હતા તે દેખાડીઆં, એ ચીતરોમાં જેમસ પાદશાહનું પણ ચીતર હતું, એ ચીતર પણ લુસીએ જોઈઊં હતું, તે ચીતરો જુએછે એટલામાં રાણી તે ઓરડામાં આવી લાગી. જેને જોતાં જ લેડી કલેરડન તુરત ખસી ગઈ અને લુસીને કહીઊં કે લે 'આ' રાણી આવેછે, તારે ગમે તેમ વાત કર। લુસીએ જેવી રાણીને જોઈ તેવીજ તે ખરેખર ઘાભરી પડી તોપણ તેણીએ પોતાની ધીરજ છોડી નહી, તે ગુપ ચુપ ઊભી રહી અને જેવી રાણી તેની પડોસમાં આવી તેવીજ તે તુરત ગુડણ મડીએ બેસી ગઈ અને કાંલાવાલા કરી પોતાના બાપની અરજી રાણીના હાતમાં આપી. આ વેલાએ તે નાહની છોકરીની બેહદ ખુબશુરતી,- તેણીનો ખુશનુમા પણ ગમગીન થએલો ચેહેરો, તેણીની ગરીબાઈ ભરેલી બોલી, અને છેલું તેણીનાં બેહદ રડવાંથી રાણીના મનમાં દએઆ ઊપજવા લાગી; તેથી તેણીએ ધીરે સવભાવે અને પેઆર ભરેલાં શબદોથી તે છોકરી સાથ વાત કીધી અને જે અરજી તે આપતી હતી તે તેણીએ હાતમા લીધી, પણ ને અરજીમાં જેવું લારડ પરેસટનનું નામ વાંચીઊં કે તુરત તેણીએ તે અરજી હાતમાંથી નાંખી દીધી અને આગલ ચાલવા માંડીઊં, પણ લુસીએ આ વેલા બાદશાહી મરતબો કેવોછે તેની ગરજ દરકાર કરીઆ વગર એકદમ બુમ પાડી અને તે રાણીનો પોશાખ ધરી રહી અને અતીશએ રડીને બસ એટલુંજ બોલીઆ કીધી કે “ **માહારા બાપને છોડવે, માહારા પેઆરામાં પેઆરા બાપને તું છોડવ, ઓ મેહેરબાંન રાણી.**”

લુસીએ અગાઊથી તો તરેહવાર વીચારો કીધા હતા કે હું રાણી સાથે આવી રીતી બોલીશ, રાણીને ફલાણી રીતે શમજાવીસ, પણ તે સઘલું આ વેલાના ઘભરાટમાં તે ભુલી ગઈ, અને તેને મોહોડેથી માતરે ‘**માહારા બાપને છોડવ ઓ મેહેરબાંન રાંણી**’ એજ શબદો વારંવાર નીકલીઆ કરતા હતા. આ દએઆ ભરેલા દેખાવથી રાણીને ખચીત દએઆ ઊપજતી હતી તોપણ, લારડ પરેસટન જેણે રાજ ઊંધું વાલી જેમશને પાછો લાવવાની તજવીજ કરી હતી, જેથી કરી તે ધણીને મરણની શીકશા જે અતી અગતીઅની થઈ પડી હતી, તે ફેરવાને અથવા તેમાં ઘટાડો કરવાને તે રાજી ન હતી, તેથી- તેણીએ ધીરે અવાજે પણ મજબુતી ભરેલા ઠરાવથી લુસીને જણાવીઊં કે તેણીની અરજ ઊપર કધીબી ધેઆન પોહોં. ચાડીઆમાં આવનાર નથી. વલી આ. વેલાએ પણ લુસીએ પોતાની સમજ પરમાણે રાણી સાથે કેટલીક તકરાર કીધી અને તેમા એક ઠેકાણે બોલી કે “ ઓ દએઆલુ રાણી તું જો મારા બાપને માફ કરવા ચાહે તો તે બની શકશે, અને તે સાથે પરમેશવરની તરફથી પણ માનવી જાતોને હોકમ છેકે સઘલાં ઊપર દએઆ મએઆ રાખવી જોઈએ. ” નાહાની છોકરીને મોહોડેના આ શબદો સાંભલી રાણી બોલી “ છોકરી, તું જેવી નાહની છોકરીની શીખાંમણની મને જરૂર નથી. માહારી ફરજ શીછે તે હું પોતે સારી પેઠે સમજુંછું. ઈનસાફ કરતી વેલાં મહને વગર તરફદારીએ અથવા વગર ખુશામદે ઈનસાફ કરવો જોઈએ, ખરૂંછે કે કેટલીક વેલાએ એવા ઈનસાફ કરતાં તું જેવી ભકતીમાન છોકરીનાં દીલ દુખાએછે, અને તેથી મહને પણ કાંઈ થોડું દુખ થતું નથી, તોપણ ઈનસાફને ખાતર મારે તેવી ચીજો ઊપર ધીઆન આપવું જોઈતું નથી. વાસતે જા હવે તું છાનીમાની તારે ઘેર બેસ. ” આ છેલા શબદોથી છોકરીની ધીરજ તુટી ગઈ, તેણીએ સઘલી આશા મુકી અને લાચાર થઈ એક ચીતે રાણીના મોહોડાં સામું જોએઆ કીધું,

અને થોડા વારમાં એકદમ, પાસે જે જેમશ પાદશાહ (રાણીના બાપ) નું ચીતર હતું તે ઊપર નજર ફેરવી, ઘણા દલગીરી ભરેલા ચેહેરાએ તે જોએઆ કીધું. એ દેખાવ જોએઆથી રાણીને લગાર તાજુબી ઊપજી તેથી તેણીએ લુશીને પુછીઊં કે આ પરમાણે તે જેમસના ચીતર ભણી શામાટે આવા ચેહેરાથી જુવે છે? તારે લુશીએ જવાબ દીધો કે " હું એટલા માટેજ એને જોઊછું કે માહરા બાપે તારા બાપ ઊપર ઘણો પેઆર રાખી તેની દીલોજાનથી ચાકરી બજાવી, અને તું માહારાં બાપને એકદમ ગરદન મરાવેછે, એથી મારાં મનમાં બલાપો છુટેછે. "

ખરેખર અતીઆર સુધી વીઅરથ ગએલી મેહેનતનો હવેજ બદલો મલીઓ. છોકરીને મોહોડેના આ ઘણાજ અસર ભરેલા તથા દીલમા લાગે એવા શબદોથી રાણીની સુધ ઊઘડી, અને તેણીનાં મનમાં પણ પોતાના બાપ વીશે હવે લગાર વીચાર આવેઓ કે જે બાપના રાજમાં તેણીએ સઘલી પરકારનું સુખ અને અમન ચમન ભોગવેલાં તે બાપ આજ પારકા અને અલાહેદા લોકોને આશરે પડી ભટકતો ફરેછે, એ ખેઆલ તેણીનાં મનમાં આવીઆથી ઘણીજ અજાએબી ભરેલી અસર તેણીને થઈ. તે પોતાનો અને આ નાહાની છોકરીનો મુકાબેલો કરી બોલવા લાગી કે " અફસોસ આ છોકરીમાં અને મહારામાં અતી શએ તફાવત પડીઓ—એ રૂડી, ભકતીમાન અને પોતાના બાપની સેવા બજાવનાર, અને હું ભુંડી પોતાના પેઆરા બાપને ધીકારનાર માલમ પડી. " એવા તરેહવાર વીચારમાં રાણી થોડોવાર ગરક થઈ રહી, અને પછે પોતાનું મન ઠેકાંણે લાવી તે બોલી " જા છોડી તું હવે ચીંતા રાખીશમા તુંએ પોતાના સદ ચરણ તથા ખરી ભકતીથી પોતાના બાપને જીવતદાન બખશાવીઊછે, જા હવે તું નચીતાઈથી તારે ઘેરે જા તારા બાપને માફી મલીછે. "

આ પરમાણે જોઈએછે તો લારડ મરેસટનને જે માફી મલી, અને તે જે મોતથી બનચીઓ, તે કાંઈ નહી પણ માતરે લુસી જેવી એક સદગુણી અને ખરી ભકતીમાન છોકરીના પરતાપથી થઈઊં.

પાપ છુપું રેહેનાર નથી.

જેમ અતરે કેટલાએક લુચા અને વાટપાડા તથા ચોર લોકોનો તોટો નથી તેમજ ઈંગલંડ જેવાં સુધરેલાં દેશમાં પણ એવાઓની ખુટ નથી. થામસ ઊવીન નામે એક ઘણાજ પરસીધ ચોરે એક દીવસે એક કાપડીઆના ઘર ઊપર રાતની વેલાએ છાપો મારીઓ તેણે તે કાપડીઆના ઘરમાં પેસતાંજ, તેને તથા તેની બાએડીને એકદમ મારી નાખીઆં, ને પછે આસરે ૨૫૦૦૦) રૂપીઆની કીમતનો કેટલોએક અવેજ લઈને તે તાંહાંથી નીકલી ગએઓ. એ ચોરીનો પતો હાત લાગે નહી એટલા માટે એ ચોર પોતાની બાએડી તથા ચાર છોકરાને લઈને તુરત સવાર પડતાંમાજ વરજીનીઆ શેહેર તરફ નીકલી ગએઓ:

આણીગમ બીજે દીવસે સવારમાં પેલો કાપડીઓ તથા તેની બાએડી હમેશના રાબેતા પરમાણે માલુમ પડીઆં નહી અથવા તેમના ઘરના બારણા ઊઘડીઆં નહી તે ઊપરથી પાડપડોસીઓ લગાર ફીકરાટમાં પડીઆં અને તેઓએ તુરત તે વીશેની સતાવાલાઓને ચેતવણી કરી, તે ઊપરથી સરકારનાં માંણસોએ આવીને તે કાપડીઆનાં ઘરનાં બારણાં ભાંગી અંદર જોએછે તો તે બંને વર બાએડી લોહીમાં ગરક થએલાં કોઈએ મારી નાંખેલાં માલમ પડીઆં તથા ઘરમાંહેથી કેટલીએક પેટીઓ ફોડેલી નજર પડી. આ બનાવ ઊપરથી એક ગરીબ ભીખારી ઊપર સંદે આવીઆથી તેને પકડી લઈ ગએઆ, અને જોપણ એ બંધવા ઊપર કોઈ રીતે ચોકસ સાબેતી થઈ નહી તોપણ કેટલીએક ઊલટ પુલટ તપાસ ઊપરથી એ બીચારો ગરીબ ફકીર નકામો ફસી પડીઓ, જેથી કરી એ ધણીને પેલા કાપડીઆના ઘર આગલ ફાંસી દઈ મારી નાખવાની સજા મલી.

બીજી તરફ જોઈએ છઈએ તો થામસવીન પોતે લુચાઈથી મેલવેલા પઈસાથી પારકાં દેશમાં સારી પેઠે મોજ મારવા લાગો અને તેણે તે પઈસા વડે બીજા ઘણા પઈસા પેલવીઆ; એવી અવસથામાં તે વરજીનીઆ શેહેરમાં છેક વીશ વરશ વેર રહેઆ બાદ તેને એકવાર પાછું ઈંગલંડ મધે આવવાનું મન થઈઊં; એ ધણી પોતાના વીચાર પરમાણે લંડન મધે આવી પુગો, અને એક દીવસે એક સોનીની દુકાન ઊ

પર ઊભેલો હતો એટલામાં એક માણસ સરકારનાં માણસોનાં હાતમાંથી નાશી ગઈઊં હતું તેને પકડવાની બુમ પાડતાં કેટલાંક લોકો તેની તરફ દોડતાં આવીઆં. એ ઊપરથી વીનને મોહોટી ધાસતી પેઠી; તે સમજીઓ કે "પકડો, પકડો" કરી જે બુમ પાડીઆમાં આવેછે તે મારે માટેજ હશે, ખચીત વીસ વરસ પછે પણ કોઈએ મને ઓલખી કાહાડીઓછે ખરો, તેથી તે પણ દોડી નાહાસવા લાગો, પણ રસતામાં તે ઘાભરો પડી જઈ જે માણસો દોડતાં હતાં તેમના હાતમાં અચણુચ આવી જઈ બોલવા લાગો "હા હુંજ તે છું, હા હુંજ તે છું." તે ઊપરથી માણસો પુછવા લાગાં કે તું કોણછે, તારે તેણે જવાબ દીધો કે હું વીન છું જેણે ૨૦) વરસની વાત ઊપર એક કાપડીઆનાં ઘરમાં ચોરી કરી તેને તથા તેની બાએડીને મારી નાખીઆં હતાં, અને તે ખુનના અપરાધને માટે બીચારા એક ગરીબ ફકીરને ફાંસી દીધામાં આવીઓ હતો." આ વગર પુછ્યેની મુખ જુબાની, જે વીનના પાપે બોલાવી, તે ઊપરથી પેલાં માણસોએ તુરત તેને ચોકીમાં લઈ જઈ નીઆએધીશની આગું ઊભો કીધો, અને તપાસ કીધા ઊપરથી સાબેત થઈઊં કે પેલા કાપડીઆનું તથા તેની બાએડીનું ખુન કરનાર તો એજ માહા કરપીણ અને સુધાન ચોર હતો, તે ઊપરથી તુરત તેને પણ તે કાપડીઆના ઘરની સામું સુલીએ ચડાવાનો હોકમ કીધો.

આ પરમાણે આપણે જોઈએ છઈએ તો પાપ છુપું રેહેતું નથી, આજે બે દાહાડે, ચાર દાહાડે અથવા ચાર વરસે પણ તે ઊઘાડું પડીઆ વીના રેહેતું નથી—કોણ જાણતું હતું કે વીસ વરસની ચોરી આવી રીતે પકડાઈ આવશે, પણ ખોદાની લાકડીને અવાજ નથી, માણસે કીધેલાં પાપની શીક્ષા તેને જરૂર થવી જોઈએછે એવું પરમેશવરે ઠરાવેલું છે. માણસ પાપ કરી કદાચ છટકી જવા માગશે તો તે થોડા દાહાડાવેર બનશે પણ તે ઊપરથી કાંઈ એમ શાબેત થતું નથી કે પાપ કરીને માણસ તેની સજાએ પુગા વીના રેહેશે. થામસ વીનની સાથે તેનાં આવાં માહાપાતકી કરમો કરવામા તેની બાએડી તથા તેનાં છોકરાં સામેલ હતાં, તેમને પણ તેમના પાપે મુકીઆં નથી. વીનની આવી અવસથા થએલી જેવારે તેની બાએડીએ સાંભલી એટલે તુરત તે બેકરાર થઈ અને સેહેજ દાહાડા માંદગી ભોગવી તે પણ દુખી દીલ સાથે મરણ પામી. એના બે છોકરાઓએ પણ વરજીનીઆમાં કોઈ મોહોટી ચોરી કીધા ઊપરથી તેમને પણ તે શેહેરમાં ફાંશી દીધામા આવીઆ અને તેથી તેના કુટુંબમાં બાકી રહેલાં કેટલાંએક માણસો પછે ખાખા વરખાં અને દરીદર થઈ ગએઆં.

થામસ કુક નામનો બખીલ.

આ ચોપાનીઆના આગલા એક અંકમાં ઈઊરપખંડનાં કેટલાએક બખીલનો અહેવાલ વાંચીઆમાં આવીઓ હશે; હાલ વલી હમો કુક નામના એક બખીલનો અહેવાલ અતરે દાખલ કરીએ છઈએ. કેહેછે કે એ બખીલ ઈસવી ૧૮૧૧ ના સાલમા મરણ પામીઓછે. એ ધણી પોતાનાં મરણની થોડાક દાહાડા અગાઊ એક દીવસે માદો પડીઓ હતો, તેથી તે મોહોટી રાતના છેક બે વાગે એક વઈદને ઘેરે ગએઓ અને તેને ઊથાડી પોતાની હકીકત કહી, વઈદે તેની હકીકત સાંભલી લઈ તેને દવા આપવાનો હોકમ કીધો. તે ઊપરથી કુકે તે દવાના પઈસા કેટલા થશે તે પુછીઊં, વઈદે કહીઊં કે દવાનો માતરે ૧ રૂપીઓ થશે. એ એક રૂપીઓ શબદ સાંભલતા જ કુક ઘભરાઈ ગએઓ, તે બોલીઓ કે "હું તો ધારતો હતો કે એકુ બે આનામાં પતશે પણ તમોતો રૂપીઓ કહોછો તે બહુ થઈ ગઈઊં, અને તે કરતાં હાલ તો જરા મને દુખ ઓછું થએલું માલમ પડેછે માટે હવે દવા લેવાની હું કશી અગતીઅ જોતો નથી, અગર જો ઘર ગએઆ પછે જરૂર માલુમ પડશેતો હું માણસ મોકલી મંગાવી લઈશ. માફ કરજો રાત પડી તમને ઘણી તસદી પડીછે." એટલું બોલી તાંહાંથી ચાલતો થએઓ. વલી પાછલથી એ બખીલે એક નવી જુકતી શોધી કાહાડી તે એવી રીતે કે કેટલાક તેવાં સારાં માણસોના ઘર આગલ જઈને જાણે ફેર આવીઆ હોએ ને પડી ગએઆ હોએ એ પરમાણે કરીને તે પડી જતો, જેથી લોકો દએઆ કરી તેને ઊંચકી પોતાનાં ઘરમા લઈ જતા. એ વેલાએ લોકો દએઆને ખાતર જે તેની માવજત કરતાં તેથી તે તેમનો અતીશએ પાડ માનતો અને જાણે ઘણોજ

આશીઅણ થએઆ હોએ એ પરમાણે ડોલ દેખાડતો.
જો આ વેલાએ તે લગાર પાણી માગતો ને તેને જો
કોઈ દારૂ દેખાડતું તો તે લેવાને પેહેલાંતો ઘણી આ
નાંકાની કરતો, અને ગોએઆ તે પીવા ગમતો ન હો
એ એવી રીતનું મોહોડું કરતો, પણ જારે તેઓ ઘ
ણા બજીદ થતા તારે તે લાગલું ગટ કરી જતો. દા
રૂ પી વલી તે પાનારને દુવા દેતો અને પછે તે દારૂ
ની હદથી જાદા તારીફ કરતો અને તે દારૂ વેચનાર
નું નામ પુછતો તે એવી મતલબથી કે જાણે તાંહાંથી
મંગાવાનો હોએ. જારે આ પરમાણે તેને દારૂ પ
સંદ પડેલો પેલા માણસો જુએ એટલે તેઓ તેને એક
ગલાસ બીજો આપે, જે લેતી વેલા પણ તે પેહેલાંની
પેઠે અતીશએ આનાકાની કરે પણ સઘલું મન તો તે
માનું તેમાજ, જરા વધારે બોસહો થઈ કે તે ગલાંમાં ઊ
તરી ગએલોજછે. આ પરમાણે એકાદ બે ગલાસ
ચહડાવીઆ બાદ તે હોશીઆર થઈ તાંહાંથી રજા લી
એ અને જતી વેલા તે ઘર ધણીને તથા તેનાં બાલ
ગોપાલોને દુવા દેતો જાએ. વલી થોડા દાહાડા ર
હીને તે પાછો તે તરફ ફેરી મારે પણ હવેતો અગાઊ
કરતાં કોઈ વધારે લપકાથી જાએ, અને તે વખત પ
ણ તપાસે કે ઘણો ખરો જમવા ખાવાનો વખત હોએ
તારેજ જાએ. ઘરમાં દાખલ થઈ ઘર ધણીનો ઊ
પકાર માની બોલે કે "સાહેબ હુંતો આ રસતેથી જ
તો હતો, પણ તેવામાં મહને તમારૂં ઘર દેખાઈઊં
તેથી મને અતરે આવવું પડીઊં કે જઈને તમારાં
દરશણ કરૂં. થોડા દાહાડાની વાત ઊપર જારે
હું બીમારીથી રસતા ઊપર પડીઓ હતો તારે તમ
સાહેબે માહારી ઘણી સારી બરદાસત કરી હતી તથા,
તે વેલાએ માહારી ઊપર મોહોટી મેહેરબાની. કીધી
હતી, માટે સેહેજ તમને સલામ કરવા આવીઓછું."
એવુ સાંભલતાં ઘર ધણી બોલે કે "કાંઈ ચીનતા ન
હી સાહેબ બોલવાની કશી જરૂર નથી. હું તમને અ
તરે જોઈને બહુજ મધન થએઓછું ચાલો સાથે જમી
એ." એ વેલાએ પણ જીવતો ઘણો તલપે પણ અમ
મધું નામને ખાતર નાપાડી લગાર ભારી થાએ પણ
જરા વધારે બોહોંસ થતાં તુરત ઊતરી પડે. આ પર
માણે દાખલ થઈ જમવા બેસે, જમી રહી તે ઘર ધ
ણીને તથા તેની ધણીઆનીને ઘણાં આદરમાનથી
નમે. ને પછે જતી વેલા તેમને તેમનાં છોકરાં બચ્ચાં

નું નામ પુછી લીએ. આ પરમાણે તે નામ પુછે
તે ઊપરથી પેલાં માણસો એમ સમજે કે મી૦ કુક ઘ
ણો દોલતમંદછે તેથી કદાચ તે અમારો ઊપકાર સં
ભારીને છોકરાને માટે કોઈ નજરાનાં મોકલનાર હશે,
માટે છોકરાનાં નામ પુછી લીએછે, અથવા તો તે પો
તાનાં વસીઅત નામામાં એ છોકરાંઓના નામ લખી
પોતાની દોલતનો કોઈ બાગ આપી જશે, એવા તરે
હવાર ખેઆલમાં રહી તેઓ પોતાની જુજ કમાઈ પ
રમાણે વારંવાર ખરચ કરી પેલા કંજુસ કુકને મો
ટે તરેહવાર, નજરાના જેવાં કે તરકી, હાંસ, બટક વ
ગેરે ખાવાના પદારથો, તથા બહું પસંદ પડેલો
દારૂ તેને માટે મોકલે. આવી કાવતરાં ભરેલી તથા
લોભાવનારી હીકમત તે કાંઈ માતરે એક બે ઠેકાણેજ
કરતો ન હતો, પણ એવી હીકમત તે ઘણી જગા ઊપર
કરતો હતો, તેથી એવું બનીઊતું કે સેહેજ વખતમાં
તેને તાંહાં ઊપર જણાવેઆ પરમાણેના ખાવાના વ
રેહવાર પદારથો એટલાતો થઈ પડતા કે જેથી કરી
તેઓ માહેલા તેવા કોઈ હલકા પદારથો પોતાના તથા
પોતાનાં કુટુંબના ખાવાને માટે રાખતો ને બાકીનાં
સારા ઊંચા પદારથો બજારમાં મોકલી વેચાવી ના
ખતો. કોઈ પાડપડોસીને બોલાવી સાથે બેસી જમવા
ના, તથા એકુ નાહાની સરખી મેજવાની આપવા
નાતો તેણે સોગણજ લીધેલા. કોઈ વેલાએ તો એ કં
જુસ એટલા સુધી કંજુસાઈ બતલાવતો કે જો પોતા
પાસે પાંચ સાત મરઘી વધી પડી હોએ તો તે માહે
લી એકાદ બે સુરદાલ મરઘી બજારમાં મોકલી તેને
બદલે રતલ બે રતલ ગોસ મંગાવતો. બીજું જે જ
ગા ઊપર તે રેહેતો હતો તેના ઘરની પડોસમાની
ખાલી જગા ઊપર એક નાહાની સરખી વાડી હતી
તે તેણે સઘલી ખણાવી નાખી અને તાંહા ફુલોની જ
ગા ઊપર તરકારી વાવી, કે ફુલો ઊગે તે કરતાં તર
કારી પાએ તો તે તેના ખાધામાં આવે.

કંજુસ કુકે જે કેટલાએક માણસોને ખોટી આ
શા આપી ઠગીઆં હતાં તેઓમાં મી૦ કીંસ નામનો
એક કાગદી પણ બીચારો ભોલાઈથી ફસી પડીઓ હ
તો એ ધણીએ પોતાના ચડના વખતમાં કુક ઊપર ઘ
ણો ઊપકાર કરેઓ હતો, પણ કંજુસ કુક ઊપર તેની
કશી અસર થઈતી નહી, સબબ કે એક વેલા તે બી
ચારો કેટલીએક અડચણોથી નુકશાનીમાં આવીઓ

તારે તેણે પોતાના બીજા કેટલાએક મીતરોની જેમ મદદ માંગી તેમ કુકની પણ મદદ માંગી, તેણે જાંણીઊં કે બીજા મીતરો કરતાં કુક ઊપર મારો વધારે હકછે, અને તે સાથે બીજા મીતરો કરતાં કુક વધારે તાલેવંતછે તેથી તે જેટલું માહારૂં કામ કરશે એટલું બીજા કોઈથી થવાનું નથી, એમ ધારી તે બીચારો કુક પાશે ગઓ, પણ કુક જે જાતે કંજુસ અને જે એક હરદી જીવે ખાઈ નહી શકે તે બીચારા દુખમાં પડેલા કીંગને બે હજાર રૂપીઆની મદદ કરે એ વાત કદી બને નહી, તેણે સાફ ઊઘાડી રીતે મી૦ કીંગને ચોખો જવાબ દીધો કે "ના બાવા એ વાત કાંઈ બને નહી, બે હજાર રૂપીઆ આપવાઓ મારીથી બીજા મીતરોની પેઠે સાલેક થવાચે નહી." એ પરમાણે કુકે બીજા કેટલાએક લોકોને ઠગીઆ હતા. અંતે જારે તે મરવા પડીઓ તારે તેણે વઈદને તેડાં મોકલીઆં, પણ કેટલાએક વઈદો તેની ચાલથી વાકેફ થઈ રહેલા તેઓ સુદલ અઓઆજ નહી, પણ એક પરબેઆત વઈદ તેને તાંહાં ગઓઆ હતો જેની દવા લેવાને કુકને જરૂરની ફરજ માલુમ પડી. બેચાર દાહાડા ગઓઆ પછે એ કવેલા તે વઈદને કુકે ઘણા કાલાવાલા કરી પુછીઊં કે હજી હું બીજા કેટલા દાહાડા જીવી શકશ તે મેહેરબાંની કરીને કેહેવું તે ઊપરથી વઈદ જે પોતાની નજરમાં આવીઊ તે પરમાણે તેણે કહીઊં જે તે ઘણાતો બીજા પાંચ સાત દાહાડા જીવશે. એ શબદો શાંભલતાં જ કુક એકદમ પલંગ ઊપરથી જબકી ઊઠીઓ અને પેલા વઈદને કેટલાક અપમાન ભરેલા શબદો બોલીને કેહેવા લાગો કે "તું મહને ઘણો લુચો અને ઠગારો વઈદ માલુમ પડેછે, તું સારી પેઠે જાણેછે કે હું ઘણાંતો પાંચ સાત દાહાડા જીવીશ એવી અવસથામાં છું તારે શા માટે તું માહારા હરામના પઈસા લઈ દવા આપેછે ? તું દરરોજ આવી એકાદ પડીકું અને કેટલુક કુવાટ મંગાવી આપેછે, અને તેના પઈસા લીએછે, જારે હું પાંચ સાત દાહાડામાં મરવાનો તારે સા માટે મહને અમસતો ખરચ કરી નાહક તારી દવા લેવી જોઈએ ? વાસતે જા આ વખતેજ તું અહીંથી, તારો રસતો લે, અને ફરી માહારે બારણે આવીશ નહી."

આ કુકની કંજુસાઈનું બએઆન કરનાર એક બીજો દાખલો આપી એ બીના બંધ કરેછે, કેહેછે કે એક દીવસે થોડુંક કોરૂં કપડું લઈ તે એક દરજીની દુકાને પોતાનું એક પાટલુંન વેતરાવા ગઓઓ, દરજીએ તે વેતરી આપવા કબુલ કીધું પણ કુકે કપડું દરજીને ધીરવાને નામુનાશબ ધારીઊં અને તુરત હાતમાંનું હાતમો તે વેતરવા કહીઊં. દરજીએ જોઈઊં પા કલાકનું કામછે ને હરધો પાવલો મલશે તેથી તે પણ કબુલ કીધું, પણ તે વેતરાઈ રેહેઆ પછે તુરત કુકે બે પેનસ (ચાર ફદીઆ) દરજીને આપીઆ, જે લેવાને દરજીએ નાપાડી, તે બોલીઓ કે આટલી બધી મેહેનતનાં શુ માતરે ચારજ ફદીઆં ? ઓછામાં ઓછો એટલાં કામનો તો રૂ૦૧ પડે." તારે કુકે તેને ધીરજથી જવાબ દીધો કે "ભાઈ હું કાંઈ તારે પગે પડવા આવીઓ તો ? મેં તુંને પુછીઊં કે તું આટલું વેતરી આપશે તારે તેં હા કહીઊં, અને તે કામ કરવાની મોહોટી ખુશી બતલાવી તેથી મેં તુંને આપીઊં, કાંઈ જબરદસતી કરીને કામ આપીઊ નથી," એટલું બોલી તાંહાંથી ચાલતો થઓઓ.

આ પરમાણે અતીશએ કંજુસાઈ કરીને તથા લોકોનું હરામ ખાઈને કુકે પોતાની પાછલ એક મોહોટી દોલત એકઠી કીધેલી રાખી હતી, અલબતાં તેણે એ દોલતનો ઊપગોગ બીજા કેટલાએક કનજુશોની પેઠે નકામો અથવા આડે મારગે કીધો નથી, એટલુંજ તેને માનછે, બાકી બીજી વાતે તો તેને એક સાધારણ માણસ તરીકે પણ કશું માન ઘટતું નથી. તેણે સઘલા મલીને ૯૩૫૦૦) રૂપીઆ જુદી જુદી ઈશપીટાલોના ફંડમાં, તથા દશ હજાર રૂપીઆ આંધલાં પાંગલાં માણસોની પરવરશી કરવાના ફંડમાં મરતી વખતે આપીઆ હતા.

મુસાફરી.

કેટલાએક લોકો એક દેશથી બીજે દેશ સેહેજ કારણસર અથવા વેપાર ધંધાને કાજે મુસાફરી કરી, આવેછે. કેટલાએક ટુકી અને થોડા દાહાડાની મંજલની મુસાફરી કરેછે. વલી કેટલાએક લાંબી અને ઘણા દાહાડાની મંજલની મુસાફરી કરેછે. સઘલા મુસાફરો આ એક વાત ધેઆનમાં રાખેછે કે જેબી કોઈ પારકા દેશમાં જવુ તે દેશમાના લોકો સાથે સારી ચા

લ ચલાવી તેમનો પેઆર મેલવી, તેમની સાથે હલી મલીને ચાલવું, એવું કરવાની તેઓ એક મોહોટી ૫ રજ સમજેછે, તેઓ જાણેછે કે જો એવો મારગ અખ તીઆર નહી કરીઓ તો તે પારકાં દેશમાં દેથ થાગ લાગવાનો નથી અને હેરાનગતી ભોગવવી પડસે, તે ઓ બીએછે કે રખે અમારી ખરાબ ચાલ અથવા અનીતીની અમારાં દેશના લોકને અથવા અમારાં ખેશને અથવા અમારા મુરબીને ખબર પડે એ પર માણે સઘલી પરકારે લાંબો વીચાર પોંહોંચાડી કેટ લાએક મુસાફરો પારકાં દેશોમાં જઈ તાંહાંનાં લોકોનો પેઆર મેલવી તથા ધારેલું કામ, સરનજામ ઊતારી સોરખ મોહોડે પોતાના દેશ, ખેસ અને મુરબીની હજુર પાછા આવી ઊભા રેહેછે. અવે જેઆરે માણસો માતરે પોતાના જેવાં માણસોનાજ ડરથી આ પરમાણે બીને ચાલેછે, તારે તેઓને પરમેશ વરથી કેટલુ વધારે ડરવું જોઈએ. જેમ માણસો એક દેશથી બીજે દેશ મુસાફરી કરેછે, તેમજ આ પણ તમામ માનવી જાતો પરમેશવરને તાંહાંથી આ દુનીઆમાં મુસાફર તરીકે આવેલા છઈએ. જેમ એક મુસાફર સોરખ મોહોડે પાછો પોતાના ખેસ મુરબીને જઈ મલવાની મતલબથી પારકાં દેશોમાં સ દાચરણથી ચાલેછે તેમજ આપણ સઘલાંને પણ પો તાના મોહોટા અને બુજરગ મુરબીની દરગાહમાં સ રૂખ મોહોડે જવાને માટે જોઈતી સઘલી પરકારની તજવીજ કરવી જોઈએછે. માનવી કરતાં પરમેશ વરનો મરતબો મોહોટોછે, તેજ પરમાણે માનવી કર તાં પરમેશવરનો ડર વતો રાખવો જરૂરછે, પણ અફ સોસ કેટલાએકોના મનમાં એવો ખેઆલ મુદલ છેજ નહીં, તેઓ એમજ સમજેછે કે આ દુનીઆમાં તેઓ એ જે અવતાર લીધોછે, તે માતરે ખાવા પીવા અ ને મોજ મજામાં દાહાડા કાહાડવાને લીધોછે—તેઓ એમ સમજેછે કે પરમેશવરે તેમને જે દોલત આપીછે તે માતરે ખેઆલી ખુસાલીમાં ઊડાવી મુકવાને આ પીછે—અને છેવું તેઓ એવુંજ ધારેછે કે પરમેશવરે તેનને આ દુનીઆમાં અમન ચમન ભોગવવાને તથા સુખમાં દાહાડા કાહાડવાને મોકલીઆછે, માટે તેઓ કે શી પરકારની અગવડ અથવા અડચણ ખમી શકતા નથી; તેઓ પોતાને જોઈતી હરેક ચીજને માટે વાંકા વલી મેહેનત કરનાર નથી; પણ પરમેશવરની બ ખશેસથી તેમને જે નાણું અથવા દોલત ગરીબોની પે રવરસી કરવાને મલેલીછે તે એકને ઠેકાણે બેવડી ખ રચી પોતાને જોઈતી અને પોતાના હવસોને બાવતી વસતુ મેલવેછે. પણ એવા ધણીઓએ આ વાત ચો કસ ઈઆદ રાખવી કે જેમ એક મુસાફર કોઈ ચોકસ કારણસર પોતાનું વતન છોડી બીજે દેશ જાએછે, તે મજ પરમેશવરે આપણ માણવી જાતને જે આ પ્રુથ વી ઊપર એક મુસાફર તરીકે મોકલીઆંછે તે કાંઈચો કસ કારણસરજ મોકલીઆંછે, અને નહી કે જેમ તે ઓ ધારેછે તેમ માતરે ખાવા પીવા, અને ખેઆલી ખુશાલીમાં તથા મોજ જોગમાં દાહાડા કાહાડવા. જે મ સખી દીલનાં માણસો એક મુસાફરને પોતાને દેશ એકલો આવેલો જોઈ તેની ઘટતી બરદાસત કરેછે, ત થા એ પારકાં દેશમાં તે બીચારા મુસાફરને કશી પર કારની આપદા ન પડે માટે તેને જોઈતી સઘલી મ દદ કરેછે, તેમજ આપણ આ દુનીઆના તમામ મુસા ફરોએ એક બીજા સાથે ચાલવું જોઈએછે. ખો દાની કુદરતનો કાંઈ પાર નથી. અહંકારી અ ને પઈસા ઊપર મગરૂર રહેલા શખસે સારી પેઠે ધેઆનમાં રાખવું કે જો તે કીરતાર ચાહાશેતો એક ઘડીના વચમાં તેને તેની તકુંબરીનો બદલો આપી શ કશે; પણ ના, તે અજીમ કુદરતનો સાહેબ ઘણાં મો હોટાં મનનોછે, માણવી તરફથી ઘણીબી બેઅદબી થા એછે તોપણ તેવા બેઅદબને તે માફી બખશેછે, તે થી કરીનેજ એવા તકુબરી વાલા લોકો સુખમાં દાહા ડા કાહાડેછે. પણ તેવા દાહાડા હંમેસ જશે એવી આશા તેઓએ રાખવી નહી. કાલની વાત ખબર નથી—આસમાનનાં ફરતાં ચકરમાં કાંઇ કાંઈ માણ ના પુતો ફસી પડીઆછે તો એવા મુકીબર અહંકારી સેઠો તે શા હસાબમાં. વાસતે ઓ પેઆરી બેહેનો આ સેહેજ ઓસારો ધેઆન ઊપર લેઓ, અને આ દુનીઆના અંદર જે તમારા બીજા બાઈબંધો તમા રા કરતાં નબલા, અશકત, અને લાચાર હોએ તેમ ને તમારીથી બનતી સઘલી પરકારની મદદ કરો. પ ઈસો આજે છે ને કાલે નથી, અને તે કરતાં જો પ ઈસો જાવેદાન સુધી ટકી રહેઓ તોપણ તે તમારી સાથે આવનાર નથી—તમો તો જેવા નાગા માને પેટે થી જનમીઆં હતાં તેવાંજ નાગાં તમો પાછા તે કીર તારની હજુરમા જનારછો—તમારી સાથે માતરે ત

મોટી કરણી આવશે. વાસતે આ પાંચ દાહાડાની ફાની દુનીઆમાં જે ભલાઈ થાએ તેટલી કરી લેઓ—એજ ભલાઈ અને એજ નેકી જેટલી કાંમ આવશે તે રખું બીજુ કશું કામ આવનાર નથી.

નજરબંદી ખરી !

વાંચનાર પેઆરી બાનુંઓ લગાર નજર ફેરવી આ ચીતર જુઓ. એ જોતાજ તમને એવો ખીઆલ આવશે કે એ ચીતરમા જેમ દેખાએછે તેમ માણસ ઊપર માણસ જે અલંગ છલંગ ઊભાછે, તે કદી બની શકે એવું નથી, પણ નજરબંદીથી અથવા જાદુના જોરથી એ બનીઊંછે. પણ જો જરા ધીરજ રાખી લાંબો વીચાર કરી એની ખરી ખુબી સમજવાની તજવીજ કરશો તો તેમાં તમો નીશફલ રેનાર નથી. બાણુંઓ તમને નમનતાઈ ભરેલી વીનનતી એજછે કે એવા હરેક દેખાવ અથવા અખતરા તમો જુઓ અરટે તેની પુરની સમજણ મેલવવાની કોશેસ કરયો, જો વેહલી સમજ ન પડે તો જરા ધીરજ પકડજો, પણ તુરત ઊતાવલા થઈ જાદુ અથવા નજરબંદી એવા શબદો તેને આપી દેતાં ના. ખરેખર હજી આપણી ઘણી ખરી ભોલી ઓરતો, જાદુ અને નજરબંદી જેવી વસતુઓ, જેઓની હસતી મુદલ છે નહી તેને ખરી માની વેહમાએઆ કરેછે. એક વાર નહી પણ ઘણીવાર અને ભર મજલસોમાં જાદુ અથવા નજરબંદી જેવું કાંઈ નથી એવું ખુલી રીતે બા પોકારથી જાહેર કીધામાં આવીઊંછે, એટલું છતાં ભોલી ઓરતો તથા કેટલાક મુરખ મરદો એવી ચીજો ઊપર વીશવાસ રાખી નાહક ખુવાર થાએછે, એ કાંઈ થોડું દલગીરી ભરેલું નથી. રસતા ઊપર અને મોહોલાઓમાં કેટલાક ગારોડીઓ હાત ચાલાકીના ઘણા તરેહવાર ખેલો કરી બતલાવેછે, તે સઘલા ખેલો જો પણ કુદરતી કાએદાથી બનેછે, તોપણ જોનારી ભોલી ઓરતો ઊપર અને બીજાં અણજાણ્યા લોકો ઊપર તેવા ખેલોથી એક ઘણીજ જુદી તરેહની અસર થાએછે—તેઓ એમજ સમજેછે કે એ કામ જે પેલા ગારૂડીઓ કરેછે તે જાદુની અથવા નજરબંદીની મદદથી કરેછે હવે જો તેમને એવો સવાલ કીધો હાએ કે નજર બંદી એટલે શું ? શું ગારૂડીઓ જોનારાંઓની નજર કશાથી બાંધેછે ? તો ખચીત તે સવાલનો જવાબ તેઓથી આપી શકાતો નથી. અલાબતાં આટલું તો ખરૂંજછે કે ગારૂડીઓ એક રીતે જોનારાઓની નજર બાંધેછે, પણ તે કેવી રીતે બાંધેછે એ સમજાવાનું ઘણું કારણ નથી. જોનારાં ઠગાએઆં, અને ગારૂડીઓની હીકમત પકડી શકીઆં નહી એટલે ખરેખર તેમની નજર બંધાઈ, અગરજો માણસો પોતે ઠગાએછે તેને નજર બંદીનું નાન આપતાં હોઈએ તો તે વાત ખોટી નથી, પણ કેટલાંએકો તો એ નજરબંદી શબદ બોલી, જાદુ જેવો અરથ ઊઠાડવા માગેછે, તે ખોટુંછે ગએ વરસે મુંબઈનાં મેદાનમા રોમાની નામના એક ચાલાક કસરત કરનારે કેટલાએક અચરતી ભરેલા ખેલો કરી બતલાવેઆછે, જે જોવાને ઘણીવાર પારસી ઓરતોને તક મલી હતી, અને ધાગ્વા કરતા વધતી ઓરતોએ તે ખેલો જોએઆછે. તેમજ વલી આ વરસે પણ બે ઈનપેનીવ લોકોએ તેજ જગા ઊપર ઘણા અચરતી ભરેલા અને ખરેખર નવાઈ જેવા ખેલો કરી બતલાવીઆછે. તારે, શું એ સરવા ઊપરથી એમજ મત બાંધીએ કે એ ખેલો જાદુથી અથવા નજરબંદીથી કીધાછે ? ના, પેઆરી બાણુઓ તેમ નથી. એ ખેલો કરવાના, એ ખેલાડીઓની ઝડપ તેમની કલા, તેમની હાથ ચાલાકી અને છેલ્લું તેમના બાળા દાહાડાનાં અભીઆસથી ત

મો નવાઈ જેવી અને ખરેખર તાજુબી ઊપજાવનાર ચીજો જુઓછો. ઊપલાં ચીતરમાં તમો જોશો કે કેટલાં એક માણસો જથાબંધ એકએકની પડોસમાં ઊભાંછે. તેઓમા ચાર માણસો એકએકને અડોઅડ સીધાં ઊભેલાંછે, તે ચાર જણાઓની ખાંધ ઊપર વલી બીજા બે શખસો ઊભેલાછે, તેમજ તે બંનેની ખાંધ ઊપર એક જુદોજ ધણી ઊભેલોછે એ ધણીની ખાંધ ઊપર ચહડવાને નીસરની મુકી એક ચોથો ધણી ઊપર ચહડીઓછે. આ પરમાંણે એક એકની ઊપર માણસો ઊભાંછે એ દેખાવ કાંઈ થોડો તાજુબી ભરેલો નથી, તોપણ એવા દેખાવ જોઈ આપણને એવું નહી ધારવું જોઈએ કે તે જાદુથી બનીઊંછે. વધારે તાજુબી ભરેલું એછે કે છેલા ઊભેલા ધણીએ વલી એક બીજા માણસને કંમરબંધ પકડી સીધોને સીધો ધરી રાખીઓછે, અને વલી પોતે એક પગે ઊભોછે. એજ ચીતરના જમના હાત બાણી જોશો તો વચે એક બીજું માણસ અસંગ છલંગ અધર દેખાએછે એની સમજ એવીછે કે, એક પગે ઊભેલા માણસે પોતાના હાતમા જે માણસ પકડેલુંછે તે માણસને તેણે એથે નાખી દીધોછે, પણ તે નાખવામા નીપુત એવીછે કે જેઓ એથે ઊભેલાછે તેઓએ તેને ઝીલી લીએછે. ખરેખર માતર ચીતર જોએઆથીજ આ દેખાવ વીશે આપણને તાજુબી ઊપજેછે, તો જેવારે એ ખેલ નાટકશાલામા થએઓ હશે તારે નજરે જોનારાઓ ઊપર એ ખેલની કેવી અસર થઈ હશે, તે કેહેવાઈ શકાતી નથી. ઊપલા ચીતરને મલતાજ બીજા ઘણા દેખાવો જોવામા આવેછે, એટલુંજ નહી પણ એ કરતા વધારે તાજુબી ઊપજાવનાર કસરતો કીધામાં આવેછે, ઊપલું ચીતર જોઈ તમો ઘબરાઈ જશો કે બીચારાં સઊથી એઠે ઊભેલા માણસને વધું દુખ પડતું હશે, પણ તેમ નથી, ભાર સઘલાને સરખોજ લાગેછે જેમ ઊપરનાં માણસને ભાર હલકોછે તેમ તે વધારે જોખમ ભરેલી હાલતમાછે, એવી કસરતો કરતી વેલાએ દરએક જણ એવી રીતના ભાગો વેહેચી લીએછે કે જેવી કરી સઘલા ઊપર એક સરખી મેહેનત આવી પડેછે.

સર ફીલીપ સીડની.

આ સુરા સરદારનું નામ આજ સરવ લોકોમાં ઘણું મશહુર થઈ ગએલુંછે એ શખસ જેવો સુરો લડાએક હતો તેવોજ તે રેહેમ નજરનો માએઆલુ પણ હતો, તે સાતે એ ધણીમાં એવો એક ગુણ હતો કે એકીનદારી તથા વગર તરફદારીએ તે પોતાનું કામ બજાવતો હતો, અને એવા બનાવ ઘણીવાર બની આછે કે તેની આવી અપખશપાત તથા એકીનદારચાલને માટે તેના ઊપર તેના કેટલાએક વગવાલા મીતરો પણ વારંવાર ગુસે થતા હતા એ ધણી ઈસ્વી ૧૫૫૪ નાં સાલમાં ઈંગલંડ મધે જનમીઓ હતો એ ધણીની હાખેલીઅત બાલપણથીજ ઘણી દેખાઈ હતી તે ઊપરથી પચીસ વરસની વએ તો તે ઈલીજબેથ રાણીનો એક વીસવાસુ તથા એકીનદાર, મસલતીઓ થઈ પડીઓ હતો. એજ રાણીની તરફથી તે આસતરીઆના બાદશાહ પાસે એક એલચી દાખલ ગએઓ હતો. રાણીને એ ધણીની તરફથી જે જે સલાહ અથવા મસલત મલતી હતી તે ખચીત ઘણીજ વખાણવા લાએક મલતી હતી. કેહેછે કે આંજુના ડીઊક ઊપર ઈલીજબેથ રાણીનો ઘણો પેઆર હતો, તેથી તેણીએ તેની સાથે પરણવાની સઘલી ગોઠવણો કરી હતી. આંજુના ડીઊકની ઊમર રાણીના કરતા પચીસ વરસ નાહાની હતી અને તેનો ચેહેરો જોપણ ઘણો ખુબસુરત ન હતો, તોપણ તેની ખુશ ચાલ તથા તેનાં રલીઆમણાં બોલવા ઊપરથી તેહની સાથે પરણવાને રાણીની ઈછા થઈ હતી. પોતે તે ડીઊક સાથ પરણવાની સઘલી ખાનગી ગોઠવણો કરેઆ બાદ રાણીએ પોતાના પરધાનોને લગનની કીરીઆ કરવાનો બંદોબસ્ત કરવાને તથા લગનનો દાહાડો મુકરર કરવાને ફરમાવીઊં. આ વેલાએ તે રાણીના તવલા મંતરીઓએ વીચાર કીધો કે રાણી જે પોતે પરણવા માંગેછે તે ઠરાવ વાજબી દીસતો નથી, સબબ તેણીએ જે વર પસંદ કરેઓછે તે ઊમરે ઘણો નાહાનો છે, તેથી તેઓએ રાણીને પોતાનો વીચાર ફેરવવાની સલાહ આપી, તેમા કેહેછે કે સર ફીલીપ સીડનીએ હીમતથી એક ઘણુંજ અપખશપાત બાલાખુ કરી રંમલાવીઊ અને તેમાં ઘણીએક તરાંહુની વાજબી તકરારો દાખલ કરીને રાણીને પોતાનો વીચાર ફેરવવાની

મરજીન ભલામણ કરી. અલબતાં તે વખતનાં થોડાજ પરધાન મંતરીઓએ સર ફીલીપના જેવી હીમતથી રાણીના વીચારોની સાંમાં પોતાનાં મત આપીઆં હતો. સર ફીલીપનાં એ ભાશણથી ઈલીજાબેઠ રાણી ઊપર એક ઘણીજ તાજુબી ભરેલી અસર થઈ, જેમ જેમ દાહાડા નીકલતા જાએ અને પોતે ઠરાવેલો વખત નજદીક આવતો જાએ તેમ તેમ એ રાણી ગમગીન અને ઊદાસ થતી ગઈ તે એટલે સુધી કે કેટલાએક દાહાડાં સુધી એ રાણીને કરારે હુંગ પણ આવીતી નહી. એવી ઘભરાટ ભરેલી હાલતમાં રાણીએ પણ સર ફીલીપનાં બોલવા ઊપર લગાર ધેઆન પોહોંચા ડીઊં. જેથી તેણીને પણ એવુંજ માલુમ પડીઊં કે આંજુના ડીઊક સાથ પરણવાની જે ગોઠવણ મેં કરી છે તે નાસુનાસબછે, તે ઊપરથી તેણીએ પણ પોતાનો વીચાર ફેરવીઓ અને તે ડીઊકની માંગની બાહાલ રાખીઆમાં આવી નહી.

સર ફીલીપની બાહાદુરી તથા હીમતના બીજા ઘેર્ણા દાખલા આપવામાં આવેલાછે. કેહેછે કે એક વેલા ઈંગ્રેજપબાંડના લોકોમાં આ શુરા સરદાર વીશે એવુંતો સારૂં મત બેઠું હતું કે તેને પોલંડની ગાદી મલવાની પણ વકી હતી, અને ઘણીખરી એજ સરદારને તે રાજ ગાદી મલી હોત, પણ ઈલીજાબેથ રાણીને લીધે તે વાત બંધ પડી હતી. એ ઘણીએ પોતાની જીંદગાનીના સુખના દાહાડા ઊપર જેવી રીતે ગરીબ દરદીઓની દાદ લીધી હતી તેવીજ દાદ તેણે પોતાનાં મરણની છેક છેલી ઘડીએ પણ લીધી હતી. એ ધણી ઈસવી ૧૫૮૬ માં ઝટફનની લડાઈમાં મારીઓ ગએઓ હતો. જારે તે લડાઈમાં ઘણો જખમી થએઓ હતો તારે તેની તરસ છીપાવા માટે થોડું પાણી મંગાવીઆમાં આવીઊં હતું, એ પાણી જેવું તે પીનો હતો તેવી તેની નજર, પોતાના જેવાંજ દુખમાં પડેલા એક સીપાઈ ઊપર પડી, જે સીપાઈ પેલાં પાણી તરફ ઘણા પેઆરથી જોતો માલમ પડીઓ, તેથી સર ફીલીપે તે પાણી પોતાના હોટને લગાડીઆ વીના તુરત પેલા સીપાઈને આપી દેવડાવીઊં, અને બોલીઓ કે " માહારાં કરતાં એ બીચારાને આ પાણીની વધારે જરૂરછે " સર ફીલીપ જાતે લડાએક સરદાર હતો, તોપણ તેણે પોતાની ફુરસતે કવીતાનાં અને આરી એબારતના કેટલાંએક પુસતકો બનાવેલાંછે, અને ટુકામાં કહીએતો એ ઘણીએ પોતાની જીંદગીના દાહાડા સઘલી પરકારના પરોપકારમાં ગાલીઆ હતા.

દેખાવ ઊપર ભુલવું નહી.

લોકોમાં દેખાવ ઊપરથી પરીકશા કરવાની એક ઘણી માઠી ચાલ દાખલ થએલી માલુમ પડેછે. અગરજો એક ગંભીર, શીઆનું અને ખરૂં લાએકીવાલું માણસ બાહારના દેખાવમાં લગાર અધુરૂં હોએ છે તો તુરત લોકો તે ઊપરથીજ તેની પરીકશા કરે છે, અને તેનામાં કેટલા રામછે તે તરત વરતી કાહાડેછે, પણ તેવી રીતે દેખાવ ઊપરથી પરીકશા કરનારાઓને નમનતાઈ ભરેલી અરજ છેછે કે તેઓએ એ રીત ઊપર અમલ કરવો નહી—એક માણસ બાહારના દેખાવે ઘણો તરમતરાક, ચાપલુસીખોર, બોલકણો હોશીઆર, અને એથકો દેખાએ તોપણ તેવાં માણસનાં બીતરમાં ગુણ કેહેવાછે તેની તપાસ કીધા વના એકદમ તેના બાહારના દેખાવ ઊપરથી તેની કાબેલીઅત, લાએકી, આબરૂ, ગનેઆન, અને નીતી સંબંધી ગુણ વીશે મત બાંધવું નહી. દેખાવમાં ઘણું ગરીબ, બોલવામા થંડું, વાત કરવામાં નમાનું, અને હલકાં તથા બાજે વખતે ફાટેલાં લુગડાં પેહેરેલું આદમી જેવું લાએકીવાલું, પરતીશટ અને ગનેઆની હોએછે તેવું કોઈ બીજું બાહારના દેખાવે ભપકાવાલું અને ઊછાછલા સવભાવનું હોતું નથી. એક આમદીઆના છોકરાની સાધારણ વાતથી કોઈ અણજાણું નથી કે એક દીવસે તે છોકરો જનાવરોનો સંગરહ જોવાને ગએઓ હતો તે વેલાએ તેણે બાહારના દેખાવ ઊપરથી વાઘ અને ઊંટ વચે મુકાબલો કીધો હતો, વાઘને જોઈને તે ઘણો ખુશી થએઓ હતો તથા ઊંટને ધીકારવા લાગો હતો, પણ તે નાંદાન છોકરાને પાછલથી સમજાવેઆમાં આવીઊં હતું કે એકલો માતરે બાહારના દેખાવમાજ ખુબસુરત અને ભલુકવાલુંછે, પણ ખરૂં કામનું અને લાએકી ઘરાવનાર જાનવરનો તે છેકે જેને તે ધીકારતો હતો, તેમજ આકસફોરડની એક નાંમીચી મદરેશાના એક નાદાન વીદીઆરથીએ પોરસન નામના એક કાબેલ શીકશા ગુરૂના બાહારના દેખાવ ઊપરથી પરીકશા ક

રી હતી, જેથી તેને પાછલથી ઘણી શરમીંદગી સાથે પોતાની ગાડી છોડી જવી પડી હતી. એક વેલા આ વીદીઆરથી ડાકની ગાડીમાં બેસી એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે જતો હતો, તે વેલાએ એ ગાડીમાં કેટલીએક ઓરતો તથા ઊપયો કાએલ શીકશા ગુરૂ પણ સાથે હતો. આ વેલા એ વીદીઆરથીએ પેલી ઓરત આગળ તરેહવાર ગપાટા મારવા માંડીઆ અને તરેહવાર વાતો કરી પેલી ઓરતોને રમુજ આપવા લાગો, અને વલી પોતાની બડાઈ દેખાડવાને માટે પોતે જે જે વાતો બોલે તેની સાબેતી આપવાને કેટલાએક ઊંચા ગરંથની શાહાદત આપે અને જનાવે કે તે સંઘલા ગરંથો હું વાંચી ગએલો છું અને તેમાની એ વાતોછે, અલબતાં પેલી ઓરતો જાજી ભણેલી નહી તેથી એ વપીદાસનું બોલવું તેઓ કબુલ કરતી હતીઓ, પણ પાસેજ એક ખુણામાં શીકશા ગુરૂ પોરશન ઊંઘથી ઝોકા ખાતો હતો, તેણે પેહલાંનો થોડોવાર, પેલા ચાપલુસીખોર વીદીઆરથીની ચાપલુશી સાભલી લીધી પણ પછે હવુ રહીને તેને પુછીઊં, “ સાહેબ અમણાંજ તમોએ ફલાની વાત કીધી તે વાત તમો કહોછો કે ફલાણી ચોપડીમાંછે, તો મેહરબાની કરી તે વાત આ ચોપડીમાંથી મહને દેખડાવો. ” એ સવાલ સાંભલી વીદીઆરથી વધારે જોશમાં આવીઓ, તેના મનમા કે આ કોઈ ભોતછે, અને તેને શું આવડતું હશે, હું હમના એને પણ ઊલથાપ બતલાવીશ, પણ એવું અભીમાન રાખતી વેલાએ તેણે જરા પણ વીચાર કીધો નહી કે આ દેખાવે ભોત જેવોછે તે એક પંડીતછે. શીકશાગુરૂએ આપેલી ચોપડી લઈ થોડેક વાર સુધી પાના ઊથલાવીઆં પણ પેલી કહેવી વાત તેમાથી નીકલી નહી તારે તેણે મનમાં વીચાર કીધોકે હવે તો રકાશ થાએછે અને આ ઓરતોની સાસું ફુલસું ઘણું જાએછે, તે ઊપરથી એક તાલ કરી એક બીજી જ ચોપડીનું નામ અડાવી દીધું અને બોલીઓકે “ ના સાહેબ હું લગાર ચુકીઓ, એ વાતતો ફલાની ચોપડીમાંછે. ” એવું બોલતી વેલાએ તેણે વીચાર કીધો કે એ ચોપડી એકાએક મલી આવવી મુશકેલછે, તેથી વાત ભરમમાં રેહશે ને હું ફાવી જઈશ, પણ આ સીગમ પોરસન જેવો ખંધી શીકશાગુરૂ હતો, જેની પાસે બેગ ચોથડીએ તે ચોપડી પણ મલી આવી, ને આપીને તે બોલીઓ “ લ્યો સાહેબ મેહરબાની કરીને તે વાત આમાથી બતલાવી આપો. ” બતલાવે કાંહાંથી પોતેતો જુઠું અડાવી દીધેલું તેથી તેને અંતીશ શરમ લાગવા માંડી, તેનો આવો જરદ ચેહેરો જોઈ પેલી ઓરતો માહોમાહે હશવા લાગી, તારે, તે વીદીઆરથી ઘાબરો પડીઓ અને વલી એક જુદીજ ચોપડીનુ નામ દીધું કે “ હવે મહને પકી ઈઆદ આવી એ વાત તો ફલાની ચોપડીમાંછે. ” આ વેલાએ પણ તે વીદીઆરથીના મનમાં એવોજ વીચાર હતો કે તે ચોપડી મલી શકનાર નથી, પણ શીકશાગુ પોરશન પાસેથી તો તે ચોપડી પણ નીકલી આવી તે આરે વીદીઆરથી અચીત ઘબરાએઓ અને તુરત બુમ પાડી ઊઠીઓ કે “ રાખ ગાડીવાન રાખ, આ જગા ઊપર એક માણશ પોતાના ગજવામાં એક આખું પુસતકખાનું ભરી લાવેઓછે, માટે મહને ઊતરી જવા દે. ” આ પરમાણે જોઈએછે તો એ જુવાન, વીદીઆરથીએ માતર દેખાવ ઊપરથી શીકશાગુરૂ પોરશનને ઓલખીઓ નહી, અગર જો તેણે પેહલાંજ ઓલખીઓ હોત.તો તે આટલી પોતાની બડાઈ કરત નહી, અને તેથી આટલી પોતાની ફજેતી કરત નહી. વલી આ નીચે દાખલ કરેલી એક વાત, ઊપરથી પણ માલુમ પડશે કે માણસો દેખાવ ઊપરથી કેટલો ભુલાવો ખાએછે.

કેહેછે કે પારીસ મધે ચોલમા લુઈના રાજમાં બીજો જોસફ શાનશાહ પોતાનો વેશ બદલીને હંમેશાં ફરવા નીકલતો હતો. એક દીવશ બરી બામદાદના એ હાલે તે એક કાફી વાલાની દુકાને ગએઓ અને એક પીઆલું કાફી માગી. આ વેલાએ તેનો પોશાગ સાધારણ હતો, અને તે દેખાવ ઊપરથી શાનશાહ નહી પણ એક સાધારણ આદમી હોએ એવું દેખાતું હતું, તે ઊપરથી તે કાફી વાલાના ચાકરે એ તેને ના પાડી કે “ હજી તો સવારનું પોહોર પડીઊંછે, એટલા વારમાં કાફી કાંહાંથી મલે જા, ફરીને આવ ” આ પરમાણેનો તોછડાઈ ભરેલો જવાબ સાંભલી, શાહનશાહ પણ પોતાના મન સાથ વીચાર કરવા લાગો કે આ ચાકર જેવાઓએ જે મહને આવો જવાબ દીધોછે તે મહને શાનશાહ સમજીને દીધો નથી, પણ કોઈ સાધારણ આદમી જાણી આવો તોછડો જવાબ દીધોછે. ખરેખર એ અને એવાજ બીજા દાખલાઓ ઊપરથી સાબેત થાએછે કે માણસો દે

ખાવ ઉપરથી ઘણાં ઠગાએછે. તેઓ ખરા ખોટાંની અથવા સારાં નરસાંની પરીકશા કરતાં નથી, એ ખચીત દલગીરી ભરેલુંછે. વધારે દલગીરી ભરેલું એછે કે એવી રીતે કોઈએક વરણ અથવા એક દેશના લોકો દેખાવ ઉપર ભુલી ઠગાતાં નથી, પણ સઘલી વરણનાં અને સઘલાં દેશના લોકો એ પરમાણે ઠગાએછે.

બચ્ચાં સાથે બચ્ચું થવું.

બાલકોને તરબીએત આપવાની બાબદમાં એક કરતાં વધારેવાર અને એક કરતાં વધારે ઠેકાણે લખાએલું વાંચનારી બાનુંઓના જોવામાં આવીઉં હશે. તોપણ એ બીના ઉપર હજી માતાઓનું પુરૂં ધેઆન પુગું નથી એવું અનુભવ ઉપરથી માલમ પડેછે. માટે કદાચ જો એ વીશએ ઉપર હજી વધારે લખેઆમાં આવીઉં હોએ તો તે તદન નકામુ થઈ પડનાર નથી. આપણ લોકોમાં આ એક સાધારણ કેહેવત થઈ પડીછે કે "બચ્ચાં સાથે બચ્ચું થવું" એ કેહેવત એવી મતલબ ધરાવેછે કે બચ્ચાંને કેલવણી આપતી વેલા જેમ બને તેમ ધીરા અને થંડા સવભાવે તેમને શીખામણ દેવી. બચ્ચાંને હરેક વાતનો ઉપદેશ કરતી વેલા, બચ્ચાંનાં જેવાંજ થવાની તથા બચ્ચાં એક મેક સાથે બોલે તેવીજ રીતે બોલવાની જરૂરછે. હાલ બચ્ચાંને તરબીઅત આપવાને માતરે બે ઉપાએ લોકોએ કામે લગાડેલા માલુમ પડેછે, તેમા એક એકે બચ્ચાંને મારેછે અથવા ધમકી આપેછે, અને બીજી રીત એછે કે તેમને ઈનામ અથવા બખશેસની લાલચ દેખાડેછે. પણ બચ્ચાંની તરબીઅતને માટે એક જુદો ઉપાએ કામે લગાડવો જોઈએછે, તે ઉપાએ એછે કે ધીરો અને થંડો સવભાવ, અને તે સાથે માએઆ ભરેલા નરમ શબદો. માબાપો જોઈએતો બચ્ચાંને મુકી, તમાચા, ધમકા અને નેતર મારે; માબાપો જોઈએતો બચ્ચાંને કઠણ શબદોથી તથા ગુસા ભરેલા દેખાવથી શીખામણ દીએ, તોપણ તેની બચ્ચાંને કશી અસર થનાર નથી, ઘણે મારે અથવા ઘણે બોવે બચ્ચું શીખ થાએછે એ કેહેવતથી આપણા લોકો અણજાણાં નથી, માટે એવા ઉપાએને ઠેકાણે જો ધીરા સવભાવથી બચ્ચાંને સારી પેઠે સમજ પડે એવી રીતે તેમને બે સખુન કહેઆ હોએ તો તેથી એક ઘણીજ તાજુબી ભરેલી અસર બચ્ચાંના મન ઉપર થાએછે. કેટલાએકો એમ સમજેછે કે બચ્ચું નાહાનું અને અનસમજુ હોએ તેવી વેલાએ કદાચ એવી રીતની તરબીઅત અસર ભરેલી ગણાશે, પણ તે બચ્ચું લગાર મોહોટું થઈઉં અને સમજતું થઈઉં એટલે ધીવાનરમ શબદોની અસર તેના ઉપર મુદલ થનાર નથી. તો તે વાત મનજુર રાખી શકાતી નથી, જાંહાંવેર બાલક પોતાનાં માંબાપના આશરા હેઠલછે, તાંહાંવેર પછે તે ગમે એતલી ઉમરે પુગું હોએ, તો પણ તેના ઉપર માબાપોનો સઘલી પરકારનો અખતીઆરછે, પણ તે અખતીઆર માબાપો જો ઉપર જણાવેઆ પરમાણેની રીતે ચલાવે નહી તો પછે તેમા વાંક બાલકનો નથી.

બીજું બાલકોની તરબીઅતનો મુખીઅ આધાર બાપ કરતાં મા ઉપર વધારેછે. બાલક જેટલોવાર પોતાની માના અસતકગા રેહેછે એટલોવાર તેને પોતાના બાપ પાસ રેહેવાનો અવકાશ મલતો નથી, માટે જો માતા ચાહે કે પોતાનાં બાલકને સારી કેલવણી આપી હોશીઆર અને ચંચલ તથા રૂડી ગુણીનું કરે તો તે સેહેવાઈથી બની શકેછે, અલબતાં એવી રીતે કરવાને માતાને લગાર અડચણ તથા અગીકું લાગશે તોપણ તેણીની પોતાનાં બચ્ચાં તરફની એક જરૂરની જે ફરજછે તે અદા કીધેલી કેહેવાશે. બાલકને બાલપણથીજ નકલ કરવાની ખાસીઅત હોએછે, તેથી જેવારે હરેક ચીજ (પછે સારી હોવા માઠી) તેની નજરે પડેછે એટલે તુરત તે પરમાણે કરવાને તે બચ્ચું કોશેશ કરેછે, તેમજ હરેક માઠો અથવા સારો શબદ તેને કાને પડેછે એટલે તુરત તે શબદ ગોખી પાકે કરવાને ચુકતું નથી. અગર જો માતાઓ બાલકોની આ ઉમદા ખાસીઅતનો લાભ લઈ તેમને સઘલી પરકારે સુમારગ અને સુબાણીનું ગનેઆન આપવા લાગે તો ખચીત બેહદ ફાએદો થએઆ વીના રેહે નહી. હાલતો ચોમેર એવુંજ જોએઆમાં આવેછે કે હરેક વાતના કુથલા કરવામા અથવા હરેક કઢંગા શબદો બોલવામાં ઓરતો પોતે ઘણી આગેવાનછે, તો પછે તેઓ પોતાનાં બાલકોને તેથી ઉલતો ઉપદેશ શી રીતે કરી શકે. આટલી વાતનો ચોકસ થઈ ચુકીછે કે જાંહાંવેર ઓરતો પોતાની બોલી, પોતાના ચાલ રે

પીરૂ દેશમા સોનાંની ખાણ ખોદનારની ઝુંપડી

માહારા શેઠને ખુશી કરૂં, અથવા નથી માહારામાં એટલું કુવત કે જેમ બીજા મોહોટા કુતરા માહારા ધણીને જંગલી જનાવરોથી બચાવી શકેછે તેમ હું તેને બચાવી શકું; માહારે મનસે હું તો એટલા સુધી એક નકામું જાનવર થઈ પડીઊંછું કે હુકર વટીક કામ આવી સકેછે એટલું પણ હું કામ આવી શકતું નથી. તારે હવે માહારો ધણી જે મજ ઊપર આટલી બધી માએઆ રાખેછે, અને માહારા વીશે જે આટલો બધો ખરચ કરેછે તેનો બદલો તે હું શી રીતે વાલી શકું?" એટલું બોલીને પોતાની મુડી નીચી ઘાલી શોક ભરેલું મુગું બેસી રહીઊં.

પોતાના દીકરાને મોહોડેના આવા શખુનો સાંભલી તે કુતરાની માએ તેને જવાબ વાલીઓ કે "બેટા તું કેહેછે એ સઘળું ખરૂંછે, અલબતાં તારામાં બીજાં તેં જણાવેલાં જેવાં જનાવરોના જેટલી શકતી અથવા તેમના જેટલા ગુણ નથી તોપણ જો તું અંતકરણથી અને મન લગાડીને તારા શેઠને ઊપઓગી થવાનો નીશચએ કેરશેતો અલબતાં તું કોઈ પણ રીતે કામનો થશે. જાંહાંવેર તારામા નીમખ હલાલી અને એકીનદારીછે તાંહાંવેર તું નીર ઊપઓગી અથવા નકામું જાનવર નથી એવું તેં ચોકસ ઈઆદ રાખવું. જાંહાંવેર અને જેટલી તારીથી બને એટલી કોશેશ કરીને તું તારા શેઠને ઊપઓગી થવાની તજવીજ કર એટલે તું બેશક તારા શેઠને અગતીઅનો થઈ પડવાનો."

આ પરમાણે તે કુતરાને દીલાસો મલીઆથી તે અતીશએ ખુશી થઈ ગએઓ, અને જેવો તેનો ધણી ઘેર આવેઓ એટલે તે તેની સામુ દોડી ગએઓ અને તેના હાત પગ ચુસવા લાગો તથા એણી ગમથી પેલી ગમ કુદકા મારી તરેહવાર ગમત કરી પોતાના ધણીને ખુશી કરવા લાગો. ધણી તે કુતરાના એવા ચાલા જોઈ ખુશી થઈ બોલીઓ કે "શાબાશ કુતરા, તું ખરોજ પરમાણીકછે." એમ બોલી તે તેને પસવારવાં તથા કુદાવા લાગો. એટલું થએઆબાદ એ કુતરો પોતાના શેઠનો એક રોજીંદો સાથી થઈ પડીઓ, તે હમેશ પોતાના શેઠ સંગાથે હર ફેરે ફરવા અથવા બાહાર જવા લાગો, અને વાટમા ચાલતાં તે તરેહવાર ગમતો કરીને પોતાના શેઠને હંમેશાં ખુશી કરીઆ કરતો હતો. આ પરમાણે વાટમાં ચાલતાં તે તરેહવાર ચાલા કરતો હતો, તોપણ તે કોઈબી રીતે પોતાના ધણીને કંટાલો આવે એવી ચાલ ચલાવતો નો હતો તે જેવારે પોતાના ધણીની પડોસમાં જતો અથવા તેનાં દીલ ઊપર લાડથી કુદતો તે વેલા તે સારી પેઠે સભાલ રાખતો કે તેના પગ ખરડેલા ન હોએ કે જેથી તેના શેઠનાં કપડાં ખરડાએ. વલી તે પોતાના શેઠનાં કેટલાંક નાહાનાં નાહાનાં કામો કરવાની પણ ખટપટમાં પડવા લાગો, ચલીઆં વારંવાર ઓરડામા આવી અનાજ વગેરે ઊંચકી જતાં હતાં તેને, તથા કોઈ પારકાં મરઘાં આવી ઘર માહેલાં મરઘાનાં દાના ખાઈ જતાં તો તેમનો એ કુતરો સારી પેઠે અટકાવ કરતો. અગરજો પોતાના ધણીની વાડીમાં કોઈ અણજાણીઊં માણસ દાખલ થતું તો તુરત પોતાથી પડતી એટલી બુમ પાડી તુરત બીજા મોહોટા કુતરાને ચેતવણી આપતો. અગરજો પોતાનો ધણી પોતાના માણસો સાથે કોઈ કામ કરવા ગુતાતો અને તેવી વેલાએ જો તે પોતાના કપડાં ઊતારી એક ગેરે મુકતો તો એ નાહાનો કુતરો ચુપચુપ જઈને તે કપડાં સાચવવા તેની પડોસમાં બેસતો અને કોઈને તેને હાત લગાડવા દેતો ન હતો. આવી તેની ચાલ જોએઆથી તેના ધણીનો હલુ હલુ તેના ઊપર વીશવાસ પુરતો બેસતો ગએઓ.

એક વેલા એ કુતરાનો ધણી ઘણો બીમાર થએઓ હતો અને તેથી તે બાહાર નીકલતો ન હતો, તારે એ કુતરાએ એવી ચાલ પકડી કે તેના ઓરડાના બારણાં આગલ તે આખો દાહાડોને રાત બેસી રેહેતો, તે એટલે સુધી કે જમવા ખાવા પણ તે તે જગા છોડતો ન હતો. એમ કરતાં તેનો ધણી લગાર હોશીઆર થએઓ અને તેનામા ઊઠી બેસવાની શકતી આવી એટલે તે તુરત દોડતો ઓરડામાં પેઠો અને જઈને પોતાના શેઠની આશપાસ એવી રીતે તે ફરી વલીઓકે જોનારાઓને એવુંજ લાગું કે એ કુતરો પોતાના બીમાર ધણીની ઘણાજ પીઆરથી મુલાકાત લીએછે. એક દાહાડે એવું બનીઊંકે એ કુતરાનો ધણી બપોરનું ખાનું લઈને આરામ કરવાને, જરા એક ઓરડામા સુતો હતો, જે વેલાએ એ કુતરો પણ તેની પડોસમાજ બેસી પોતાના ધણીની ચોકી કરતો હતો. એટલાએક ભીતમાથી કેટલુંક મટોડું તથા કાંકરા ખરી પડવા લાગા, અને ઓરડાની દેવાલ હીલતી કુતરાને માલુમ પડી, તે ઊપરથી એ

કુતરાએ જાણીઊં કે એ ઘરનો ઓરડો ઘણો જુનોછે અને આ પરમાણે દેવાલ હાલેછે તેથી કદાચ તે પડશે તો આ માહારા ધણીને કચરી નાખશે માટે હું એને સુજાગરૂ કરૂં, એવા ખીઆલથી તેણે ખુબ જોરથી ભસવા માંડીઊં, પણ ધણી ભર ઉંઘમાં પડેલો તે જાગીઓ નહી તારે તે કુતરાએ તેના પલંગ ઊપર કુતકો મારી તેની એક આંગલી લગાર કરડી કે જેથી તે ઘભરાઈને જાગી ઊઠીઓ, અને ઊઠતાંજ તેને તુરત જણાઈ આવીઊં કે આ ઓરડામાં કાંઈ હરકત જેવું લાગે છે, જેથી તે તુરત બાહાર નીકલી પડીઓ, અને બીચારો તે કુતરો બાહાર નીકલેછે તેટલાં તે ઓરડો તુતી પડીઓ, જેથી કરી તેનાં શરીરને થોડુંક નુકશાન થઈઊં, પણ તે ઊપર પેલા ધણીએ પાછલથી એટલી તો માવજત લીધી કે થોડાજ દાહાડામા તે કુતરો પાછો સાજો થઈ ગએઓ. આ છેલા બનાવ ઊપરથી પેલા ધણીને કુતરા ઊપર એટલીતો માએઆ અને રેહેમ વધી કે જેટલી માએઆ તે ધણી ઘરમાનાં કોઈ બીજાં માણસો ઊપર કરતો ન હતો.

સારાંઊશ આ વાતમાથી એવું એક તાતપરીઅ અથવા મતલબ નીકલેછેકે હલકામાં હલકું અને નીચામાં નીચું માણસ પણ મોહોટામાં મોહોટા માણસને કોઈ પણ રીતે કામ લાગી મદદ કરી શકેછે. હલકા અથવા ઊતરતાં માણસોથી જારે પોતાના કોઈ ભલું ચાહાનારનો બદલો વાલી શકાએ નહી તારે તેઓએ નાહીમત થવું જોઈતું નથી, પણ આ નાહાના કુતરાનો દાખલો પકડી જેમ બને તેમ પોતાના દેણદારનું દેવું અદા કરવાને બનતી કોશેસ કરવી, અને મન લગાડી તેની સેવા કરવી એટલે તેનું દેવું પોતાની મેલે અદા થાએછે.

જાણવા જોગ બાબદો.

ડાક્ટર જોનસન વીશે એવું જણાવીઆમા આવીઉછે કે એ ધણી સચાઈનો એવોતો સાચી હતો કે તે કદી જુઠું બોલતો ન હતો એટલુજ નહી, પણ તે પોતાના મીતરોને પણ વારેવાર એજ ઉપદેશ કરતો હતો. એક દાહાડે એક કુલવાંન ઓરતે આ ડાકતરને પુછીઉં કે "મોહોટા લોકોની ટેબલ ઉપર બીજા પુણા જણાઓને ઈજન કીધામા આવેછે અને તારા જેવા ડાકતરને કોઇ નોતરવું નથી એનું કારણ શું!" અલબતાં એ સવાલનો ખાતરી ભરેલો જવાબ જે ડાક્ટર જાનસને વાલીઓ હતો તે બેશક વાજબી હતો, ડાક્ટરે જવાબ દીધો "બાઇ તું જે કારણ પુછે છે તે હું તો કાઇ જાણતો નથી પણ કદાચ એવું હશે કે મોહોટા બડે સાહેબોને ખુશામદ તથા તારપર મદાવનાર લોકોની જરૂર હોએછે જે હાજત મજ સરખાથી પુરી પાડી શકાએ નહી, તો પછે મજ સરખાઓને નોતરા દેવાની જરૂર શી? બીજુ બડે સાહેબો આગલ જઇ બેઠાતો તેઓ આગલ કાઇપણ ગામ ગપાટા મારવા જોઇએ, કંઇપણ વાત પછે ખની હોએ ઇચ્છા નહી, તોપણ બલતુંજ કાઇ અડાવી દઈ બડેસાહેબોનો જીવ રાજી રાખવાની પેરવી કરવી જોઇએ, જે સઘળું માહારાથી બની શકે નહી. માહારોતો એજ સવભાવ કે જે વાત કરવી તે બનેલી હોએ અને કરવા જોગ હોએ તે કરવી, પછે જોઇએતો તેવી વાત બડે સાહેબોને પસંદ પડો ઇચ્છા ના પડો."

માતાની શીખામણ ઊપર બાલકનું ભોલું મત—એક વેલાએ એક ઓરત પરવારતી બેઠી હતી તારે તેણીએ વીચાર કીધો કે બીજી પરવારતી ઓરતોની પેઠે આ નવરાશનો વેલ લોકોનાં કુથલા કરવામા રોકું તે કરતા બેહેતર એકે બાલકોને પાસે બોલાવી બે રૂડા વચનો તેમને કાને નાખુ. એવા વીચારથી એક છોકરાને પાશે બોલાવી મા બોલી કે "જો બા ખોદાથીડરીને ચાલીએ, જુઠું બોલીએ નહી, મોહોડાંમાથી ખરાબ સુખન બોલીએ નહી અથવા સોગન ખાઇએ નહી, એવી પરમેશવરની આગીનીઆ છે, જે એથી ઉલટા ચાલશે તેને સવરગ મલનાર નથી." એટલુ સાભલતાંજ બાલકે બોલાઇમાં જવાબ દીધો "એમ છે માજી, તારે શું માહારા બાપને સવરગ મલશે નહી, કામેકે તે તારા કહેઆ પરમાંણે તો ઇશવરની આગીનીઆથી ઉલટો ચાલી તુંને હુમેસા ગાલો દીએછે, તથા કેટલીએક વેલાએ કોઇ પારકું માલુમ આવેછે તારે તે પોતે ઘરમાં છતાં જુઠું કેહેવાડેછે કે ઘરમા નથી."

કામમાં ઢીલ—જે કામ આજે થાએ તે કાલ ઉપર રાખવું નહી એવી એક કેહવત જે આપણા લોકોમાં ચાલીછે તે જો પણ ઘણી વાજબી અને ફાએદા ભરેલીછે, તોપ

ણુ ભાગ્યેજ સેંકડે દસ જણા એ કેહેવત ઉપર અમલ કરતાં હશે. સીકંદર બાદશાહને એવો સવાલ પુછવામાં આવ્યો કે તેણે ઘણી ટુક મુદતનાં અંદર આટલી બધી ફતેહ શી રીતે મેલવી? તારે તેણે જવાબ દીધો કે "જે કામ આજે થઈ શકતું હોએ તે આજેજ કરવું અને તેને કદી કાલ ઉપર રખ્વું નહી એવો પકો ઠરાવ કરીને હું માહારાં કામ ઉપર લાગ્યો હતો તેથી જેટલું બનતું ગઈઉં તેટલું દરરોજ કરતો ગએઓ તેથી કરી થોડા વખતમાં ઘણું કામ થએલું માલમ પડેછે." બોનાપારટ, સીજર અને એવાજ બીજા નામાંકીત પુરૂષો વીશે પણ એવું જણાવીઆમાં આવીઉંછે કે તેઓ પણ એજ કેહેવત ઉપર અમલ કરતા હતા જેથી તેઓ પોતે ધારવીઆ કરતા વધારે કામો ટુક મુદતમાં કરી શકતા.

શુકશમ દરશક ઈંઅંતરની મારફતે જે તરેહવાર ચાજાએખી ભરેલી શોધો કીધામાં આવીછે, તે મલતી એવી શોધ કીધામાં આવીછે કે પાણીનાં માતરે એક ટીપામા ૩૦૦૦૦ ઝીણાં જનાવરો જોવામાં આવેછે. આ પરમાણે જોતાં દર માણુસ, પછે તે ગમે એટલો ફાંકો રાખે કે તે જનાવરોનો ખોરાક લેનાર નથી, તોપણ તે દરરોજ લખો ઝીણાં જનાવરોનો ઉપર જણાવેઆ પરમાણે ભખશ કરેછે.

એક સમએ એક ઓરત પોતાની એક સહીને કેહેવા લાગી કે "હું અને માહારો વર એ બવે જણાં એક સરખાંજ મીજાજનાં છઈએ, તથા જે કાંઈ કરવાની એકની મરજી થાએછે, તેજ કરવાની તુરત બીજાની મરજી થાએછે એટલું છતાં અમો બવે જણાં હંમેશાં એક એક સાથ વડીઆ કેમ કરીએ છઈએ તેની મહને સમજ પડતી નથી, જેએક દાખલા તરીકે હું કહુંછું કે માહારો વર એમ કેહેછે કે ઘરનો ધણી હું, હું જે ઘરમાં કરૂં તે ખરૂં, અને તેમજ હું પણ કહુંછું કે ઘરની ધણીઆની હું અને હું જે ઘરમાં કરૂં તે ખરૂં." એનો જવાબ તેની સહીએ કાંઈ બરાબર વાલીઓ નથી તો પણ આશાછે કે આ ચોપાનીઉં વાંચનાર બાઈઓને એનો જવાબ દીઓછે તેની સમજ પડી હશે.

'માએ અવે હું ચોકરાં નહી પેહેરૂં'—આપણાં લોકોની બાણુંઓમાં ચોકરાં પેહેરવાની ટેવ એટલી તો ફેલાઈ ગઈછે કે ચોકરાં પેહેરનારીઓ પોતાનો આખો કાન બરાઈ જાએ એટલાં ચોકરાં પેહેરેછે તોપણ તેમનો જીવ ધરાતો નથી, પણ તેવી બાઈઓને જણાવવાની રજા લીધામાં આવેછે કે આગલા વખતમાં ઇઆહુદીઓ તથા આરબ અને કેટલીએક બીજી ગનેઆતના લોકોમાં એ ચોકરાં પેહેરવાની ચાલ હતી. એ લોકો પોતાના ગોલામોના કાન વીંધાવતા તે એવી મતલબથી કે તે ગોલામછે એવી રીતે ઓલખાઈ આવે. તારબાદ પાછલથી તે વીંધેલા કાનોમાં કડી પેહેરાવવાની ચાલ નીકલી તે એટલાં માટે કે તે વીંધેલા કાન જાવેદાન તુલક રેહે, અને તેથી તે વીંધેલા કાનવાલું આદમી એક ગોલામ દાખલ પેહેડી દર પેહેડી ઓલખાએઆ કરે. તારપછે એ કડી નીકલી જઈ હાલ જમાને કેટલેએક ઠેકાણે ચોકરા થઈ પડીઆછે, અને ચોકરાં પેહેરનારીઓ તો એમ જ સમજેછે કે આભુશણ દાખલ ચોકરાં પેહેરીએ છઈએ. પણ તેવી બાઈઓ જારે ઉપલી હકીકત જાણશે તારે સમજશે કે ચોકરાં અથવા કડી જે કાનમાં પેહેરીઆમાં આવેછે તે અભુશણ દાખલ ઉતપન થએઆ નથી પણ ગુલામગરીની નીશાની દાખલ ઉતપન થએઆંછે. પછે હાલ ગમે એવી રીતે લોકો તેનો અરથ લીએ.

મેકશી મીલીઅત શાનશાહ પાસે એક દીવસે રશતામાં એક ફકીરે કાંઈ બીખશા માંગી, જે ઉપરથી તે શાનશાહે તેને થોડાક પઈસા આપીઆ, તે થોડા પઈસા લઈ પેલો ફકીર બોલીઓ "સાહેબ એક બાદશાહ દાખલ તમોએ જે બીખશા આપીછે તે બહુ થોડીછે." બાદશાહે જવાબ દીધો "ખરી વાતછે, પણ જો એજ પરમાણે બીજાં સઘલાં માતબર લોકો જો તને થોડા થોડા પઈસા આપે તો તેથી શું થાએ તે તને ખબરછે? તેથી એવું થાએ કે તું માહરા, અને તેવાં બીજાં દોલતમંદ લોકો કરતાં વધારે પઈસાદાર થઈ જાએ."

આમેરીકા મધે એક ખેડુતને તાંહાં એક સીદી ચાકર હતો, જેને તે ખેડુત ઘણોજ ચાહાતો હતો. એ ચાકરનું કામ એ હતું કે જારે તેનો શેઠ જમવા બેસે એટલે તેની આગલ ઉભો રહી તેની હાજતો પુરી પાડવી. એ ખેડુતમાં એવી ચાલ હતી કે તે જમતી વેલા, તથા બીજી કેટલીક નજીવી વાતોમાં તે વારેવાર પરમેશવરનું નામ બોલીઆ કરતો હતો. એક સમએ એવો બનાવ બનેઓ કે તે ખેડુતે કોઈ નજીવાં કારણસર બેચાર વાર એકદમ ખોદાનું નામ અમસથું લએઆ કીધું જે વેલાએ પેલો સીદી ચાકર

આગલ હાજર હતો, તે આવી રીતે ઈશવરના નામનો બોટો ઉપીઓગ સાભળતાજ મોહોડું કચવાવી નીચે મોહોડે ઉભો રહેઓ જે ઉપરથી પેલા ખેડુતે તેને પોતાનુ મોહોડું કચવાવાનુ કારણ પુછીઉ, જેનો જવાબ સીદીએ હીમતથી વાલીઓકે "સાહેબ તમો આજેજ નહી પણ હમેશા ઈશવરનું નામ અમસથુ લઆઆ કરોછો એ ઠીક દીસતુ નથી," પછેતો જેમ મરછ. ચાકર જેવાને મોહોડેથી આવા ભકતીમાન વચનો સાભનેઆથી પેલા ખેડુતને એટલીતો અસર થઈ કે તેણે તે દાહાડા પછે કધી ઈશવરનુ નામ નકામું વાપરીઉ નહી

આપણા લોકોમા પણ એવા ઘણા માણસો મલી આવશે, જેઓ નજીવી બાબદોમા હમેશા ઈશવરનું નામ વાપરે છે એવા લોકોને પણ જો કોઈ ઉપલા સીદી જેવો નીરદોષ ઉપદેશક મલી આવેતો ઠીક થાએ.

વાંચવા લાએક શવાલ જવાબ—જુનામા જુનું આજ કોણુ મલી આવશે ? કોઈ નહી, પણ એક ઈશવર, એજ હમેશ અને સદા મલી આવનારછે.

સુદરમા સુદર કઈ ચીજછે વારૂ ? આપણે વસીએ છઈએ તે જગત, એના કરતા શુંદર બીજું કાઈ નથી, સબબ એ ઈશવરની પોતાની પેદા કીધેલીછે.

મોહોટામા મોહોટું શું મલી આવશે વારૂ ? આપણી દુનીઆ, સબબ કે એ એટલીતો મોહોટીછે કે દરગેજ હજારો પરાણી તથા બીજી હજારો વસતુ ઉતપન થાએછે, તે સઘલા એમા સમાઈ જાએછે, અને વલી જરે જોઇએ તારે જાગા ખાલીને ખાલીજ.

માણસ સદા કઈ ચીજ રાખી શકેછે ? આશા સબબ કે માણસ પોતાનું સઘડુ અને તમામ વીત ખોઈ બેસતા છતા હરેક બાબદની ફકત આશા રાખી શકેછે.

ઉમદામા ઉમદા કહી ચીજછે ? નેકી, કાએકે આ દુનીઆમા અને તેમજ પેલી દુનીઆમા નેકી જેવો બીજો ઉમદા ગુણ કોઈ ગણાતો નથી,

ઘણી જહદપ અથવા રોદ શામાછે ? વીજલીમા વારૂં ? ના, એના કરતા પણ આપણા વીચારોમા વધારે જલદપછે, શા માટે કે એક પલના અંદર લાખો માઈલ વેગલાઈ ઉપરની ચીજ વીશે તે વીચાર કરી શકેછે.

સઉથી જોરાવ કઈ ચીજછે ? ગરજ સઉથી મોહોટીછે, ગરજ આગલ માણસો લાઈવાજ થઈ જાએછે. ગરજથી માણસો સકટ અને જોખમોની સામે છાતી નાખતા જાએછે

સઉથી સેહેલી ચીજ શીછે ? કોઈ પારકાને શીખામણ દેવી ઘણી સેહેલીછે, એના કરતા વધારે સેહેલું કામ આ દુનીઆમાતો ખચીત નથી

સઉથી મુશકેલ ચીજ શીછે વારૂં ? માણસ પોતે પોતાને જુએ એ સઉથી મુશકેલ ચીજછે

મોટા થાવાની શીખામણ—દીકરા તુ જારે કોઈ મજલસમા, અથવા કોઈ આગલ કાઈ બોલવા માગે તારે પેહેલા જરા વીચાર કરજે, વીચાર કીધા બાદ શી બાબદ બોલવીછે, અને તે કોણ વીશેછે, અને તે કોણ આગલ બોલવીછે, તે ઉપર ખુબ બારીકીથી નેગાહ પોહોચાડજે. જો આટલી ટુક શીખામણો ઉપર તુ ધેઆન નહી પોહોચાડીશ તો ઈઆદ રાખજે કે કોઈ દાહાડો તું પોતા ઉપર મોહોટી બલા ખેંચી લેશે.

જીંદગીમાં ખલલ નહી જોઈએ—જો આપણે એક બીતર પરદેશ ગએઓ હોએ, અને તેના ઉપર લાબા દાહાડા સુધી આપણે કાઈ કાગલ પતર લખીઉ ન હોએ, અને પછે રહી રહીને જો તેને કોઈ દાહાડે ઈઆદ કરી એકાદ કાગલ લખવા બેઠા, તો તે બનતું નથી—કાગલ લખતા લખતા તરેહવાર વીચાર ઉતપન થાએછે, પેહેલાતો લખવી વાત ભારે પડેછે કે રહી રહીને તે કીએ મોહોડે કાગલ લખુ. તેજ પરમાણે જો બંદગી કરવામા ટીલ કીધી અને વચમા દાહાડા પાડીઆ તો પછે તેનુ પાછું જડાણ થઈ શકતુ નથી.

વગર પઈશાની દવા—ગઉટના મરજ વાલાએ પરેજ ઘણી કરવી, કેરી વરાળમા પાણી, અને પોસણ કરનાર ખોરાકમા લુ જેવુ ગોશ, જો એ પરમાણે કરી કીધીતો ગઉટ પોતાની મેલે દરે થવાનો.

દાહાડનાં દુખવાલાંને ચેહેરો ઉપાએ એકે જે દાહાડ અથવા દાત કાતો અથવા દુખાતો હોએ તે જો બનેતો પારી નાખવુ, એટલે પેહેલા જરાવાર લગાર દુખ ખમવું પડશે પણ પડીઆ પછે કાઈ લાગવાનુ નથી.

જેને પગે આંટન ઘણા પરતા હોએ તેણે એશકી અને ઉડાવ જોરાને ઠેકાણે બેકા પંજાનો લગાર ઢીલો અને રમતો જોડો પેહેરવો. આ ઉપાએ ઉપર બે અથવા તરણ આંગલના અને છુણી ચામડા પંજાની સપાટ પેહેરનાર ઓર તનું ધઆન પુગવું જોઈએછે.

જેને બરાબર ભુખ લાગતી ન હોએ તેણે જમવા ની અગાઉ ખુલી હવામા પગે ચાલીને લગાર ફરી આવવું, એટલે આપોઆપ સારી ભુખ છુટશે.

જેને ખાધેલું જરતું ન હોએ તેણે ખાધા પછે ઉપર જણાવેઆ પરમાણેજ ખુલી હવામા લગાર ફરી આવવુ એટલે ખાધેલું જરી જશે, જો એથી ખાધેલું જરે નહીતો બીજો મોહોટો ઉપાએ એછે કે ખાધાનું ટોતા કરવુ, આખા દાહાડામા માતરે એક અથવા બેજવાર માફકસર અને તરફદથી પકાવેલું જમવુ

ડાયોજીનીસ કેહેછે કે "તમારા રોસતદારોમા ખુશામદીઆ અથવા તાડ ઉપર ચહડનારને તમો ઘણો ભઅકાર તથા જોખમ ભરેલો સમજજો, તેમજ જે ઘણી તમારી આગલ આવી કોઇ બીજાની નીંદા કરતો હોએ તેને ફાડી ખાનાર જનાવર જાણજો, " એ બ્રેના આવા ગુણ સાભલી કોણ એઓને પોતાની પાસે ઉભા રાખનાર વારૂ જેઓ એવા ભએઅકાર અને ફાડી ખાનારને પોતાના મીતર સમજી પેતાની જોડે રાખેછે તેઓ હાતે કરી પોતાના પગમા કોહાડી મારેછે એમ સમજવું.

લારડ બેકન—જણાવેછે કે જેમ ઉમદા ફલનો પખશીઓ નાશ કરી નાખેછે તેમજ બદગોઈ અથવા નીંદાથી સારા અને બકતીમાન લોકોની ખરાબી થાએછે

વરાલ ઇંઅંતરનું બલ—આગલા વખતમા એક રતલ રૂ માથી માતરે ૧૦૮ વાર દોરો વણી શકાતો હતો, પણ પાછલથી વણવાના કામમાં વરાલ ઇંઅતરનો ઉપીઓગ કીધાથી એક રતલ રૂ માથી ૧૪૭ માઇલ લાબો દોરો વણી શકાએછે

૬૬ વરસની ઊમરે પોંહોંચેલા શખશે પોતાને માટે કરેલા ઠરાવો—કોઇપણ માણસ સાંગાથે કઇપણ બાબદસર ગુસસે થવું નહી, કારણ કે ગુસસો જે છે તે બેવકુબીની નીશાનીછે એટલુજ નહી પણ તેથી આપણે થોહોકવાર સુધી ઘેલા થએલા જેવા થઈ જઈએછે, અને એ ગુસસાના જોરમા આપણે કોઇ બીજાને નુકશાન કરવા જતા આપણુ પોતા ઉપરજ દુખ પેહેચી આણીએ છઇએ. આપણુ વારે ઘડીએ લોકો ઉપર ગુસસે થઇ કાઇ બીગાડ કરીએ છઇએ જેને માટે પાછલથી આપણે પસતાવો કરી બીજા ઉપર જેટલા ગુસસે થએઆ હોઇએ છઇએ તે કરતાં પોતા ઉપર વધારે ગુસસો ભરાએ છેઇએ.

૨—કોઇબી વેલાએ પાછા થવું નહી અથવા સંતોશ છોડવો નહી, કારણ કે એથી કરી આપણી હલકાઈ અને આપણુ નાહાનુ મન માલમ પડી આવેછે.

૩—સઘળા માણસો સાંગાથે નમરતાઇથી ચાલવુ. તથા જેઓ આપણી સામા શતરૂ દાખલ વરતવા આવે તેને શાંત અને ધીરા સવભાવથી દુર કરવા, જો તેઓ સાથે બરોબરી કીધીતો તેમના ક્રોધમા વધારો થઇ પડવાનો.

૪—જારે આપણી કાંઈ ચુક આપણુને માલમ પડે તરે તે સુધારવાને માટે વીચાર કરવા કરતાં તુરત તે સુધારવાને બને તેટલી મેહેનત કરવી, અને એટલેતો મજબુત ઠરાવ કરવો કે જાંહાવેર તે ચુક સુધરે નહી, તથા ફરીથી એવી કોઈ ચુક થશે નહી, એવી ખાતરી થએ તાહા સુધી તેની તે જ ચુક સુધારવાની કોશેસ જારી રાખવી.

૫—આ ઉપલા ઠરાવો દરરોજ સહવારનાં પોહોરમ એબાદત કીધાની અગાઉ હું વાચતો હતો, અને એ ઠરાવોની સરતે ચાલવાને હું હરદમ કોશેસ કરતો હતો.

ઓરતોમાં એક સાધારણ ખુબી—લેડઇઅરડના મનો એક નામીચો મુસાફર એવુ કહી ગઓછે કે સઘળા દેશોની ઓરતો સાહલેસ, માએઆળુ અને એહેસાનમંદ હોએછે. ડેનમારક જેવુ દેશ કે જાંહાના લોકો પારકાઓની કશી બરદાસત લેતા નથી તાહા હુ ભટકેઓ છઉ. લેપલેંડ, ફીનલેંડ, તથા તારતરી જેવાં જંગલી દેશોમા મેં મુશાફરી કીધીછે અને એ મારી મુસાફરીમા જારે હું ભુખો અને તરસીઓ હોઉં અથવા ગરમીની તથા ઠંડીની અસરમા હોઉં તેઆરે ઓરતો મારી હમેશ સારી પેઠે બરદાસ લેતી હતી. અને વળી બીજું શુ કે તેઓ એવીતો માએઆ અને સાલસાઇથી મેહેરબાની કરતી હતી કે, જો હું પાણી પીઉંતો તે પાણી મને મીઠું મધ જેવુ લાગે, અને જો ભુખો હોઉતો, સઉથી જાડો રોટલો મને સારી પેઠે સવાદ આપે.

ભણવાના ઉપદેશનો ગરબો.

" મારી માત બહુચરારે લોલ " એ રાગનીછે.

ભણો ભલી ભાતથીરે લોલ ॥
રૂડે રલીઆતથીરે લોલ ॥
સખી સઘાતથીરે લોલ ॥ ભણો ભલી ભાતથીરે લોલ ॥૧॥

ભણીઆથી ભલુ થશેરે લોલ ॥
મુરખતા મટી જશેરે લોલ ॥
હઇઆમાં ભરી હશેરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૨ ॥
શીખામણ સાંભળીરે લોલ ॥
કુટેવ જશે ટલીરે લોલ ॥
વીવેક વધે વલીરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૩ ॥
ભાવેથી ભણો ગણોરે લોલ ॥
તેથીનો તમો તણોરે લોલ ॥
સુધારો થશે ઘણોરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૪ ॥
ભણીઆ વીના ભામનીરે લોલ ॥
ગધી જેવી ગામનીરે લોલ ॥
કહો શા કામનીરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૫ ॥
કહુ વલી કાનમાંરે લોલ ॥
અવગુણ અગનાનમાંરે લોલ ॥
સમજનો સાનમાંરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૬ ॥
મુરખ મન મેલમાંરે લોલ ॥
ફરે ફંદ ફેલમાંરે લોલ ॥
જુઓ જાઇ જેલમાંરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૭ ॥
ભણે ભણવા જશેરે લોલ ॥
કુપંથ નથી કશેરે લોલ ॥
થતાં સુખીઓ થશેરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૮ ॥
વીદીઆગુણ વેઆપશેરે લોલ ॥
કુટીલતા કાપશેરે લોલ ॥
અધીક સુખો આપશેરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૯ ॥
એવું જાણી આપથીરે લોલ ॥
પાછા ફરો પાપથીરે લોલ ॥
ઉદીઓગ અમાપથીરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૧૦ ॥
ધરમ મનમાં ધરોરે લોલ ॥
કરમ શુધ જો કરોરે લોલ ॥
પરમ પદ પરવરોરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૧૧ ॥
ભજો ભગવાનનેરે લોલ ॥
તજો અભીમાનનેરે લોલ ॥
સજો શુભ ગનાનનેરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૧૨ ॥
ભણી ભરતારમાંરે લોલ ॥
પીઆરી રહે પીઆરમાંરે લોલ ॥
સુખે સંસારમાંરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૧૩ ॥
લડાઇ લડે નહી રે લોલ ॥
કુબદ કહી કહીરે લોલ ॥
ભોંધી બીજને ચહીરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૧૪ ॥
ચોખી નીત ચીતથીરે લોલ ॥
રહે સતી રીતથીરે લોલ ॥
પરણુ ભજે પરીતથીરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૧૫ ॥
છકે નહી છંદમાંરે લોલ ॥
ઓપે આનંદમાંરે લોલ ॥
ફસે નહી ફંદમાંરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૧૬ ॥
સદા સંતોશથીરે લોલ ॥
રહે નહી રોશથીરે લોલ ॥
ડરે દીલ દોશથીરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૧૭॥
સાસરીઉં શોભાવશેરે લોલ ॥
એવા ગુણ આવશેરે લોલ ॥
ભરતારને ભાવશે રે લોલ ॥ ભણો ॥ ૧૮॥
ભલી હોઅ જો ભણીરે લોલ ॥
તારીફ ઘણી તે તણીરે લોલ ॥
ગુથે ગરંથમાં ગણીરે લોલ ॥ ભણો ૧૯॥
ઘણો જસ જામશેરે લોલ ॥
વીપતથી વીરામશેરે લોલ ॥
પુરા સુખ પામશેરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૨૦॥
સીરે પંથ સંચરેરે લોલ ॥
દુરાચારથી ડરેરે લોલ ॥
સાસુની સેવા કરેરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૨૧॥
વધે લાજ લોકમાંરે લોલ ॥
ચાલે વાત ચોકમાંરે લોલ ॥
થતા જન શોકમાંરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૨૨॥
લેખણ ખડીઓ લઇરે લોલ ॥
નીશાળે નીત જઇરે લોલ ॥
ઘણે થીર તીઆ થઇરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૨૩॥
મેહેતાજીનું માનથીરે લોલ ॥
કથન શુણી, કાનથીરે લોલ ॥
થીરે એક ધીઆનથીરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૨૪॥
રમાપતી † રીજશેરે લોલ ॥
ખોટામતી ખીજશેરે લોલ ॥
કહી થાકી જશેરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૨૫॥
ગોરી સહુ ગાંમનીરે લોલ ॥
સુણો કાવીઅ કામનીરે લોલ ॥
દલપતરામનીરે લોલ ॥ ભણો ॥ ૨૬॥

---

† દુનીઆની દોલતનો પતી એટલે ધણી.

સ્ત્રીબોધ.

પુસ્તક ૨ જું　　　નવેંબર ૧૮૫૮　　　આંક ૧૧ મો.

લાચોકીવાલી ઓરત.

"શદગુણી બઈરી કોહાને મલે? શદગુણી બઈરીની કીમત માણેકના કરતાં પણ વધારેછે.

હીરીબરટ નામે એક જુવાન પુરૂશ હતો. તે મજબુત અને ખુબશુરત હતો, પણ જુવાની અને મજબુતી શીવાએ તેની પાશે બીજી કાંઈ પુંજી હતી નહીં. તેહેના બાપની પાશેથી વારશામાં મલેલી મીલકત એટલીતો થોડી કીંમતની હતી કે શારી મોશમમાં પણ તેહેની ઊપજમાંથી બે ગાએનો ખરચ ભાગ્યેજ ચાલી શકે, અને દરરોજ તેહેને મજુરી કરવી પડતી. ખરે જો શાચે શાચું કહીએતો તે જુજ કીંમતની મીલકત ઊપર શેંકડો રૂપીઆનું કરજ કાહાડેલું હતું, અને હીરીબરટ જાણતો હતો કે માહારો માગનાર જે પડોશમા રેહેછે તેહેને જો વેઆજ હું બરાબર વખતશર ભરીશ નહીં તો માહારી દાહાજ તે જાણવાનો નથી. પણ આ વીચારથી તેહેના મનમાં કોઈ દીવશ પણ ઘણો ખેદ થએો નહીં હતો, કેમકે તેહેને હંમેશ કાંઈ કામ મલતું હતું, અને તે ઊદીઓગી અને ભલો કામ કરનારછે એમ શહુ જાણતા હતા તેથી તેહેને મજુરી પણ શારી મલતી.

એ પરમાણે કશી તરેહની ફીકર મનમાં નહીં રાખતાં તે દાહાડા કાહાડતો હતો, હેવામાં એક રોજ પેલા માગનારના ખેતરમાં બીજી છોકરીઓની શાથે જોહાના નામની એક છોકરી ઘાશના પુળા બાંધતી હતી તેહેને તેણે જોઈ. તે છોકરી બીજા ગામની હતી અને તાંહા માતર થોડા દીવશ થઆજ કાંઈ કમાવવાને આવી હતી તેથી હીરીબરટે તેહેને આજલગી જોઈ હતી નહીં

તે છોકરીને જોતાંજ પેલા ભલા જુવાનનું દીલ રહું અટકીગેં, અને પેલી છોકરી કેહેવી હોશીઆરીથી પોતાનું કામ કરતી હતી તે તે તાજુબીથી અને ખુશીથી જોવા લાગો. ગામ માહેલી બીજી છોકરીઓનું કામ જોવાને તેણે કોઈ દાહાડો પોતાનું કામ અટકાવીઊં નહીં હતું; પણ હમણા તેહેને એમ લાગું કે પેલી બીજી છોકરીઓ તેહેને જોઈને હશેછે, તોપણ તે હશનારીઓમાં પેલી જોહાનાનો આવાજ શંભલાતો નથી હવું જોઈને ખુશીથી તે પાછો પોતાને કામે વલગેઓ.

એ પરમાણે કેટલાએક દાહાડા નીકલી ગઆ, અને શઘલા ગામના લોક કેહેવા લાગા કે જોહાનાએ હીરીબરટને પરણવાનું વચન આપીઊંછે; અને કદાચ તેઓની વાત ખોટી નહીં હોએ, કેમકે તે બે જણાં એક દીવશ ઘણીવાર શુધી વાત કરતાં જોવામાં આવેઆં હતાં. તેઓની વાત નીચે પરમાણે થઈ હતી.

જોહાના—વારૂ તો હવે માહારે પાછાં માહારી મા પાશે જવું જોઈએ.

હીરીબરટ—(નીચું મોહોડું કરીને) હીંઆ કેમ નહીં રેહે.

જોહાના—(ડોકું ધુણાવીને) માહારી મુદત પુરી થઈ, હીંઆં હવે વધારે કામ નથી, અને શીઆલાને માટે માહારે કાંઈ જગા શોધી કાહાડવી જોઈએ.

હીરીબરટ—અરે તેમાં શું? હું કહું છઊં કે તું માહારી શાથે રેહે.

જોહાના—(તાજુબ થઈને) તમે ચાકર રાખોછો એ વાતની મહને ખબર નહીં હતી.

હીરીબરટે જવાબ દીધો, અરે ના ના, હું માહારે તાંહાં ચાકર રાખતો પણ નથી; પણ—આ બોલતાં તેહેની જીભે આચકો ખાધો—તું જાણેછેજ કે, શુ

ઊ કોઈને બઈરી જોઈએ. કેમ, આવ જોહાના, હવે તું શું કેહછે?

પણ જોહાનાએ કાંઈ જવાબ વાલેઓ નહીં, અને નીચું ડોકું કરીને પોતાના પોશાકના બંધની શાથે રમત કરેઆ કરી.

જે બાબે વાત કેહવાની તેતો કહી ચુકેઓ એમ સમઝીને હીંમત પકડીને હીઊબરટ બોલેઓ, ખરે હું દોલતમંદતો નથી, પણ પેઆરી જોહાના તું જોતી નથી કે હું કેહવો જોરાવર અને બાહાદુર છઊં, અને તાહારે માટે, હા, તાહારે માટે, હાલના કરતાં તરણ ગણું કામ કરી શકું એવો છઊં. ઓ, ખરાબ મોશમમાં પણ શુખે રોટલો ખાવા જેટલું આપણે પેદા કરી શકીશું.

જોહાના—હીઊબરટને નહીં પણ પોતાના મનને કેહછે, હા એતો ખરી વાતછે, કેમકે હું પણ કાંઈ કામ કરી શકું છઊં.

હીઊબરટે—ખુશી ભરેલા ચેહેરાથી કહ્યું, તારે તું મારી સાથે પરણશે કેમ? આમ જો, તું જાણતી નથી કે આ વાત માહારે કેહવે શારે બાએગે બનીછે, કેમકે મેં તને પેહલવેલી જોઈ તારથીજ માહારી પરીતી તાહારી ઊપર ચોંહોંટીછે.

જોહાનાએ શાચવટથી કહ્યું, વારૂ, અને તેમજ માહારી પણ તમારી ઊપર ચોંહોંટીછે, કેમકે તમે જાણતા નથી કે ખેતરમાં તમે માહારી તરફ જોઆ કરતા હતા તે હું જોતી હતી? હા, હા, હીઊબરટ, હું તમારી સાથે પરીણશ અને હું ધારૂં છઊં કે હું તમારી શારી બઈરી થઈશ.

વારૂ, એ પરમાણે ઠરાવ થઆ પછી થોડાએક દાહાડામાં આમમાં લગન થઆં. ઘણાએક લોકે પોતાનાં માથાં ધુણાવીને કહ્યું કે એમાંથી કાંઈ શારૂં ફલ નીકલવાનું નથી કેમકે જોહાના પાશે તેણે કપડાં પેહરાંછે તે શીવાએ બીજું કાંઈ નથી. પણ એ બાબતની પેલાં જુવાન ધણી ધણીઆણીએ કાંઈ દરકાર કરી નહીં; કેમકે તેઓ એક બીજાની ઊપર પરીતી રાખતાં હતા, તે બંને જણાં મજબુત અને તનદુરશ્ત હતાં, અને કઠણ મજુરી કરવાને કદી ડરતાં નહીં, તેથી તેઓ એમ કેહતાં કે ઈશવર હમને મદદ કરશે.

અને તે મુજબ ઈશવરે તેઓને ઘણા દાહાડા શુધી મદદ કરી. તેઓને બે છોકરાં થઆં, એક છોકરો અને એક છોકરી. અને એ પરમાણે તેઓનાં શુખમાં અને તેઓની ફીકરમાં વધારો થઓ, પણ પેલાં ધણી ધણીઆણી માતર પોતાનાં શુખનેજ વીચાર કરીને વધારે હોંશ અને ઊમંગથી કામ કરવા લાગાં.

આ લગન બાબત હીઊબરટને કોઈ દાહાડો પશતાવો કરવો પડેઓ નહીં કેમકે જોહાનાએ પોતાનું વચન પાલીઊં. તે શારી બાહાદુર ધણીઆણી થઈ નીકલી. તે હંમેશ માઆલુ અને મેહનતુ રેહતી અને પોતાથી જેટલું બની આવે તેટલું પોતાના ધણીઅને છોકરાંઓને માટે કરતી.

પણ દુખની વાત હવે આવી, ખેતરોમાં અનાજ ઘણું થોડું પાકીઊં અને મોંહોંગવારીનો વખત આવેઓ તેથી હીઊબરટ અને જોહાનાને બહુ દુખ પડીઊં; પણ તે શઘલું તેઓએ છાનામાના શબુરી રાખીને શહન કરીઊં. આખરે હીઊબરટ માંદો પડેઓ તેથી કેટલાએક દીવશ શુધી તે કામ કરી શકેઓ નહીં. પણ જોહાના પોતાની હીંમત હારી નહીં, તેણેતો ઊલટું વધારે કામ કરવાની તજવીજ કરી. પણ હવે જોહાનાના દુશમનનો વખત આવેઓ. તેહેનો એકજ દુશમન હતો. તે તેહના ધણીના માગનારનો નોકર હતો. તેણે તેહને કોઈ ભલી બાએડી શાંભલે નહીં એવી નાલાએક વાત કહી હતી તે જોહાનાએ તેહેનો ધીકાર કરીને નાકબુલ કરી હતી તે ઊપરથી પેલા નોકરને દુખ લાગીઊં હતું અને તે તેહનો દુશમન થઈ પડેઓ હતો. તેણે જોહાનાનો ધણી માંદો પડેઓ એટલે જોહાનાને કામ આપવું બંધ કરીઊં અને આગલની દુશટ નાલાએક વાત ફરીથી કાહાડી તે ઊપરથી ધીકાર ભરેલી રીતે પોતાના દુશમન તરફ જોઈને જોહાના તરત પોતાને ગામ ગઈ અને તાંહાં કાંઈ કામ શોધી કાહાડીઊં. પણ તે પોતાના ઝુંપડાથી ઘણું દુર હતું તેથી વખતશર કામપર જવાને શારૂ તેહને પોતાની હંમેશની ઊંગમાંથી બે કલાક જલદી ઊઠીને દર રોજ જવું પડતું. એમ કરવાથી તેહેના કુટુંબને ભુખે મરતું તો તેણે બચાવીઊં, પણ પોતાના ધણીનાં કરજનું વેઆજ આપી શકાએ એટલું તેહને મલીઊં નહીં. પણ તેણે વીચાર કીધો કે રૂપીઆ માગનારો કાંઈ શખત દીલનો નથી કે હાલ શમેમાં વેઆજને શારૂ તાકીદ કરશે; કદાપી તે વેઆજ બીલકુલ મુકી પણ દેશે. પણ આ વીચાર તેહેનો ખો

ટો પડેઓ. ભરણાનો દાહાડો આવેઓ એટલે પેલા ચાકરે આવીને તેહેને કહું કે રૂપીઆ લાવ. તારે પેલી બાઈએ કહું કે ભાઈ જરા ધીરજ રાખ. તે ઊપરથી ચાકરે જવાબ દીધો કે, "મેં ઘણા દાહાડા શુધી ધીરજ રાખી, અને હવે માહારા હુકમ મુજબ તું નહીં કરશે તો ખચીત હું તાહારી ગાએ વેચીશ."

એ શાંભલીને જોહાના ગભરાઈ અને તેણે કહું કે, "એટલા થોડા રૂપીઆ શારૂ શેઠજી હમારી ઊપર જુલમગાર થશે નહીં; હું તેમની પાશે જઈશ."

પેલા ચાકરે હશીને કહું, જા તાહારે જવું હોએતો; અને જો શું થાએછે તે; પણ જો, હવે શેઠજી કોઈ તાહારા માગનાર નથી, તે લેહેણાનો હવાલો મેં લીધોછે; માટે તપાશ, વેઆજ તો શું પણ મુદલ રૂપીઆ શુધાં તાહારે દાહાડા આઠમાં આપવા જોઈશે!"

જોહાના હીંમત હારી. તે પેલા ધણીને પગે પડી અને કાલાવાલા કરીને કેહેવા લાગી કે હમારી ઊપર દઆ કરો.

તેણે જવાબ દીધો, "તેં કોઈ દાહાડે, માહારી ઊપર મેહેરબાની કરીછે? તું મેહેરબાની કર અને હું પણ મેહેરબાની કરીશ. જો વીચાર કર. તાહારૂં નશીબ તાહારા હાથમાંછે. તું ચાહાશે તેમ થશે. હું તહને કહું છઊં કે હું તાહારૂં ઘર, તાહારી જમીન અને તાહારી શરવે વશતુ વેચી શકું છઊં; અને તે વેચતાં પણ ફકત હડધું કરજ વલી રેહેશે. તાહારા ધણીને તુરંગમાં જવું પડશે, અને તાહારે અને તાહારાં છોકરાંઓને ભીખ માગવી પડશે. પણ જો—જો હું શું કેહેવા માગું છઊં તે તું શમજેછે—તેમ જો તું કરશે તો વેઆજ માફ થશે, અને મુદલ નાણાં તાહારે દાહાડે ફરે તારે આપજે. કેમ ?"

જોહાનાના થોડીએકવાર શુધી હોશ ઊડી ગઆ, અને તે ધ્રુજતી ધ્રુજતી ઊભી; પણ પછી પોતાના શતાવનારની ઊપર ધીકાર ભરેલી નજરથી જોઈને તે તાંહાંથી ચાલતી થઈ; પણ જારે તે ખુલાં ખેતરોમાં આવી તારે તેહનીથી રડી દીધા વના રેહેવાઊં નહીં. તે શલાહ કોહાને પુછવા જાએ ? તેહેને પુરો ભરોશો હતો કે પેલો નીચ માણશ પોતાના કહેઆ મુજબ કરશે. પછી તેણે ઘેર જઈને આ શરવે હકીકત પોતાના ભલા ભરથારને કેહેવાનો ઠરાવ કરેઓ. તે પરમાણે તેણે ઘેરે જઈને શઘલી વાત પોતાના ભરથારને કહી.

તે શાંભલીને હીઊબરટે કહું, "ઈશવર આપણને શાહ થશે; આપણે તેહના હાથમાં છઈએ."

તેઓ એમ ધારતાં હતાં કે પેલા ચાકરે માતર ધમકી દીધીછે. પણ તે કાંઈ ખોટી ધમકી નહીં હતી. તેણે કહું હતું તે મુજબ બીચારા હીઊબરટને તુરંગમાં મોકલેઓ, અને તેહની ધણીઆણી અને છોકરાં નાવારશાં અને રખડતાં થઈ ગઆં.

પેલો ચાકર ફીંગલાઓ. તે મનમાં વીચારવા લાગો કે, "હવે થોડા દાહાડા જશે એટલે તે બાઈ માહારા હાથમાં આવશે!"

પણ જોહાનાનું દીલ કેહેવુંછે એ તેહના જાણવામાં આવીઊં નહીં હતું. એ વાત ખરીછે કે થોડાએક દીવશ શુધી તે ઘણી દીલગીરીમાં હતી, પણ ધણીની ઊપર પેઆર કરનારી દરએક બાએડીના દીલમાં એક ભારે શકતી રહેલીછે તેહનો જોશ થઈને એક બાહાદુરીનું કાંમ કરવાનો જોહાનાના મનમાં વીચાર આવેઓ. તેણે પોતાના અડોશીપડોશીઓ પાશે તથા પેલા શેઠ નાણાં માગનાર તેહની પાશે અને ઓલખીતા પાલખીતા શઊ કોઈની પાશે મદદ માગી, પણ દાહાડા હેવા ખરાબ આવેલા કે કોઈએ કાંઈ આશરો આપેઓ નહીં. તારે તેણે વીચાર કરેઓ કે જે શખશને કાને માહારો આવાજ માતર પડશે તો તે મહને શાહે થઆ વના રેહેશે નહીં હેવા શખશની પાશે હું જાઊં. હેવો વીચાર કરીને તેણે પોતાનાં છોકરાંને પોતાની માને હવાલે કરેઆં, અને તેહની માએ જારે પુછીઊં કે બેહેન તું કાંહાં જાએછે તારે તેણે જવાબ દીધોકે, "મા હું રાજા પાશે જાઊં છઊં, તે આ દુનીઆમાં ઈશવરને ઠેકાણેછે, અને ઈશવર મેહેરબાન અને દઆલુછે."

આ વાત શાંભલીને તે ડોશી ગભરાઈ અને તેહને શમજાવવા લાગી કે તું નો જા; પણ જોહાનાએ તેહનું કેહેવું માનીઊં નહીં, અને કહુંકે, રશતો ઘણો લાંબોછે, માહારે એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે ભીખ માંગતાં જવું પડશે અને ઘણું દુખ ભોગવવું પડશે એ, હું શારી પઠે જાણું છઊં; પણ તે શરવે હું માહારા ધણીને માટે ખમીશ, અને જે માણશ વગર તકશીરે તુરંગમાં પડેલાછે તેહનો હું વીચાર કરીશ તારે માહારૂં દુખ મહને જણાવવાનું નથી." તે શાંભલીને તેહેની માએ કહું, "વારૂ તારે, માહારી છોકરી જા,

હુ જોઊં છઊં કે પેઆર તહને મોકલેછે, અને પેઆર તાહારૂં દુખ ઓછું કરશે. હું આશીરવાદ દઊં છઊં કે તાહારી ધારણા પાર પડે!" પછી જોહાના વઅર થઈગે, પણ ઊમંગ તથા પેઆર ભરેલા દીલથી ઈશવરપર ભરોશો રાખીને બાહાર પડી.

કેટલાએક દીવશ ગઆ પછી આખરે રાજધાનીમાં રાજાના રેહેવાના મોહોટા મેહેલ આગલ તે આવી પોંહોંચી; અને શીપાઈ પોહોરેદાર લોકોને જોઈને જરા પણ ડરેઆ વના હીંમતથી પુછીઊં કે રાજા શાહેબ કાંહાંછે.

"રાજા શાહેબ હીંઆં નથી, અને હીંઆં હોએ તોપણ તેહેની શાથે તાહારે વાત કરવી કાંઈ શેહેલ નથી" હેવો તેહેને જવાબ મલેઓ.

જોહાના બોલી, "કાંઈ ફીકર નહીં તે કાંહાં મલસે તે જરા મેહેરબાંની કરીને કોહો એટલે થઊં." તાંહાંથી જે ખબર મલી તે પરમાણે તે રાજા શાહેબની વાડીએ ગઈ. પણ તાંહાંથી તે બીચારીને હડશેલા મારીને બાહાર કાહાડી, કેમકે મોહોટા માણશની હજુરમાં ધશેઆ જવું એ કાંઈ શેહેલ નથી.

તારે તેણે ઘણા ઝાલાવાલા અને અરજ કરી અને હાથ જોડીને પગે પડી, પણ કાંઈ વલીઊં નહી. પછી એક ઘરડા ચોબદારને દઆ આવી તેણે તેહેને કહું કે "તું જા અને બાગમાં એક ઠેકાણે બેશી રેહ, કદાશ થોડીવારમાં રાજા શાહેબ તાંહાં ફરવા આવશે; પણ મેં તહને શલાહ આપીછે એમ તું કોઈને કહીશ નહી.

તે પરમાણે તે જઈને તાંહાં બેઠી; પણ રાત પડી તાંહાંશુધી કોઈ ફરવા આવીઊં નહી તારે ઘેર ગઈ અને બીજે દાહાડે શહવારમાં પાછી આવીને બેઠી. એમ તેણે કેટલાએક દીવશ કીધું પણ રાજા શાહેબ કાંઈ તેહેના દીઠામાં આવેઆ નહી. કોઈ કોઈ વાર તાંહાં એક ઘરડો માણશ મોહોટો ડગલો પેહેરીને આવતો અને પથાર કરીને પાછો મેહેલમાં જતો. જોહાનાએ પણ કોઈ કોઈ વાર અંદર જવાની વેતરણ કરી. પણ તેહેને કોઈએ અંદર જવા દીધી નહીં અને પેલો દઆવંત ઘરડો ચોબદાર પણ પાછો તેહેના દીઠામાં આવેઓ નહી.

જોહાના ઘણું રડી, પણ તેણે પોતાની ધારેલી વાત પરથી હાથ ઊઠાવેઓ નહીં. એકવાર રાજા શાહેબને ચકચકીત પોશાક પેહેરેલા તેણે દીઠા, પણ તે ઘણા દુર હતા અને ગાડીમાં બેશીને કેયાં ચાલતા થઆ. તે પાછા બાગમા ફરવા આવેઆ નહીં તેથી પેલી બીચારીએ વીચાર કીધો કે "મોહોટો ડગલો પેહેરીને જે શખશ પથાર કરેછે તેહને હું માહારી વાત કહું. તે પણ એ મેહેલમાં રેહેછે, અને જો તે માહારી ઊપર દઆ લાવે, તો કદાપી રાજાની શાથે મહને મેલવે."

એ પરમાણે હીંમત કરીને તે ફરતો હતો તાંહાં તે જઈ પોંહોંચી અને તેહેની શામાં જઈને ઊભી રહી અને વીચાર કરેઓ કે હવે એ મહને પુછશે કે શું કામછે?

તેમજ બનીઊં. પેલા શખશે ઘણી માઆલુ નજરથી જોઈને તેહને પુછીઊં કે શું કામછે?

તારે હાથ જોડીને અને ઘણી આરજુમંદીથી જોહાનાએ કહું કે શાહેબ તમેં મેહેલમાં રોહોછો, માટે તમેં ચાહાશોતો મહને રાજા શાહેબની મુલાકાત કરાવશો.

પેલા શખશે જવાબ દીધો. "રાજા શાહેબની મુલાકાત! તાહારે રાજાનું શું કામછે?"

જોહાનાએ કહું; "જુઓ શાહેબ તે આ દુનીઆમાં ઈશવરની જગેપરછે માટે ખચીત તે દઆલુ અને મેહેરબાન હોશે."

પેલો ધણી પોતાના મનમા કેહેછે, "આ ઘણી અજબ શરખી વાતછે!" પછી મોહોટેથી, "બાઈ તાહારે શું જોઈએછે, તે મહને શાંભલવાદે."

પછી જોહાનાએ શરવે હકીકત ખરેખરી બનેલી તેહેવી શાદી રીતે કહી શંભલાવી. તે તેણે ખુબ ધેઆન રાખીને શાંભલી.

પછી તેણે કહું, "તારે શું તું તાહારા ધણીને ચાહેછે?"

જવાબ "હું પોતાના જાનકરતાં તેહેને વધારે ચાહું છઊં."

તે શાંભલીને પેલા શખશના દીલપર ખુબ અશર થઈ અને તે બોલેઓ, આ હા હા! શું બાહાદુર બઈરીછે! શુલેમાન પાદશાહે જે "બઈરીની કીંમત માણેકના કરતાં વધારેછે" હેવું લખેલુંછે તેહવીજ આ બઈરીછે! બાઈ જરા ઊભી રેહ."

એમ કહીને તે ચાલતો થયો; અને થોડીએક વાર રહીને એક ચાકર બંધ કરેલો લખોટો લેઈને

આવેઓ તેણે જોહાનાનુ નામ પુછીને તે લખોટો તેહના હાથમાં આપેઓ અને કહ્યું કે, તું ઘેર જાએ તાંહાં શુધી એ ખોલતી નહીં, અને તાહારા ધણીનો છુટકારો થશે.

"હં ! છુટકારો થશે ! તારે જે ભલા માણશે માહારી વાત રાજા શાહેબને કહી તેહનો ઊપકાર માનેઆ વગર હું હીંઆંથી જવાની નહીં."

ચાકર "કહો ભલો માણશ ?"

જોહાના "જે ભલો માણશ બાગમાં પશાર થતો હતો અને જેહને મેં માહારી હકીકત કહી તે."

ચાકર (હશીને) "તેજ રાજા શાહેબ હતા. જા બાઈ તેહને તાહારા ઊપકારની ગરજ નથી."

જોહાના (પગેપડીને) "તારે ઓ ઈશ્વર તું તેહેનું ભલું કરજે, જેહેવી આજ તેણે મહને શુખી કરી છે તેહવા શુખી તેહને તું નીરંતર રાખજે. બાઈ તમે જઈને રાજા શાહેબને કેહેજો કે હમે જીવીશું તાંહાંશુધી હમે તેહના હકમાં દુવા માગીશું."

પછી પેલા કીમતી લખોટાને પોતાની છાતીપર રાખીને શાત દાહાડો ચાલીને તે પોતાને ઘેર આવી, અને પોતાનાં છોકરાંઓને કોટે વલગાડવાની પણ વાર નહીં લગાડતાં પેલા લખોટો ફોડીને તેઓને કહ્યું કે "તમારા બાપનો જલદીથી છુટકો થશે !" તે લખોટો ફોડતાં પેહેલવેહેલી એક ચીઠી માંહે નજરે પડી તેમાં લખેલું હતું કે "શદગુણી બઈરી કોહાને મલે ! શદગુણી બઈરીની કીંમત માણેકના કરતાં પણ વધારેછે." તે તેણે વાંચી અને કહ્યું કે રાજા શાહેબે આ લખીઊંછે ! એમ કહીને તે કાગલને તેણે માથે ચહડાવેઓ. પણ હેમાં બીજું શું હતું ? શોશો ડાલરની પાંચ નોટો હતી. તે લઈને તે પોતાના ધણીનું કરજ દેવા ગઈ, અને પછી પોતાનાં છોકરાંઓને લઈને તુરંગ તરફ દોડી. તુરંગના દરવાજા ખુલેઆ. હીઊબરટ આવીને તેહની કોટે વલગેઓ. તેઓની આંખોમાંથી આંશુની ધાર ચાલી અને તે વખત તેઓના દીલમાં શું હરખ થઓ કે તેહનું બઆન થઈ શકે નહી. શખત દીલનો જેલર અને દાહાડીવાલો દરવાન તેઓનાં મન પણ આ શુખનો દેખાવ જોઈને પીગલી ગઆં.

જોહાનાને શું શું દુખો ખમવા પડ્યાં અને તે શઘલે તેણે કેહેવાં બાહાદુરીથી ખમેઆં એ શાંભલીને હીઊબરટ બેહદ તાજુબ થઓ. તેણે પોતાની બાહાદુર પતીવરતા બઈરીને છાતી શાથે દાબી અને ઈશ્વરે તેહને હાવી બેમુલ માણેક શરખી બઈરી આપેલી માટે તેનો હજાર તરેહ ઊપકાર માનેઓ. રાજાની કરેલી શખાવતથી તેઓનો શંશાર આગલ શારો ચાલેઓ; પણ શઊથી વધારે શુખી જોહાના થઈ, કેમકે જારે જારે તે વીચાર કરે કે મેં આટલું આટલું વેઠીઊં છે તે માહારો ભરથાર કદી ભુલનાર નથી તારે તેહના શુખનો કાંઈ પારજ નહીં.

પેલા માગનારના ચાકરે પછી મોહો બતાવીઊં નહીં; પણ જોહાનાનો કાંઈ તેહની ઊપર દ્વેશ થઓ નહીં કેમકે તેહના જુલમ વડે તે શુખી થઈ. અને શુખી લોક કેમ દ્વેશ કરે ?

હવાનું વજન.

આપણે જે હવામાં રહીએ છઈએ તે હવાને શું વજનછે ? એ વાતતો ઘણી અજાએબ શરખી લાગેછે. આપણેતો કાંઈ તેહનો ભાર જણાતો નથી. તોપણ તે વજનવાલી ચીજછે, એ વાતતો ખરીછે. હવાનું વજન દરએક ચોરશ ઈંચપર આશરે ૧૫ રતલનુંછે. આ ચમતકારીક વાત કેમ માલમ પડી તેહનો થોડોએક હેવાલ નીચે આપેલોછે.

ગાલીલેઓ નામનો એક મોહોટો ફીલશુફ ફલારેનશ શેહેરમાં રેહેતો હતો, તેહવામાં રાજાએ એક ઊંડો કુવો ખોદાવેઓ અને તેહમાંથી ભુંબો મુકીને જારે પાણી કાહાડવા માંડીઊં તારે માલમ પડીઊં કે તેહમાંથી પાણી ઊંચું ચહડીને બાહાર આવતું નથી. તેવારે રાજાએ પેલા ફીલશુફને બોલાવીને પુછીઊં કે આ પાણી ઊંચું ચહડતું નથી તેહનો શબબશુંછે ? ગાલીલેઓએ અજમાએશ કરીને તપાશીઊં તો પાણી ભુંબામાં આશરે બતરીશ ફીટ ઊંચું ચહડીઊં અને તેથી વધારે ઊંચું ચહડાવવાને શારૂ જેટલી મેહેનત કરી તે પાણીમાં ગઈ. તે ઊપરથી તેણે હેવો શીધાન કરેઓ કે હાલમાં ફીલશુફો વીચારેછે કે પાણી ઊંચું ચહડવાનું કારણ ભુંબામાં ઊંચો નીચો કરવાનો દાંડો ગણેલોછે તે છે એ વીચાર ખોટોછે; અને કુવામાં પાણીની શપાટી ઊપર હવાથી જે દબાણ થાએછે તેથી કરીને ભુંબાની નલીમાં પાણી ઊંચું ચહડેછે અને દાંડાએ

ઊંચો નીચો થઈને હવાને કાહાડી લાખેથી ખાલી થએલી નલી ભરાઈ જાએછે. આ બાબત ગાલીલેઓ અને તેહેનો નીશાલીઓ ટારીશેલાઈ નામનો હતો તેઓની વચે માંહોમાંહે ઘણી તકરાર થઈ અને હવા વજનદાર વશ્તુછે એ વાત નીશ્ચે થઈ. ટારીશેલાઈએ નક્કી કરીઊં કે એક નલી હવાથી ખાલી કરી હોએ અને તેહેને એક છેડેથી બંધ કરીને બીજો છેડો પાણીમાં મેહેલેઓ હોએ તો તે પાણીની શપાટી ઊપર બાહારની હવાનું દબાણ થએથી પાણી પેલી ખાલી નલીમાં પેશીને બતરીશ ફીટ શુધી ઊંચું ચહડશે. પણ બતરીશ ફીટનાં હથીઆરથી ગાખતરા કરવાને ઘણી અઘવડ પડે માટે પારો જે પાણી કરતાં ચઊદ ગણો વધારે ભારેછે તે પાણીને ઠેકાણે કામમાં લાવવાનો તેણે વીચાર કરેઓ. પછી શન ૧૬૪૩ ના વરશમાં ચાલીશ ઈંચ લાંબી અને પા ઈંચ છેદવાલી એક કાચની નલી તેણે લીધી. તેહેના એક છેડાનું છેદ પુરી નાખીને તેહમાં તેણે પારો ભરેઓ. પછી એક વાશણમાં પારો ભરીને તેહેની ઊપર થોડુંએક પાણી ભરીઊં, અને તેહમાં પેલા ખુલા છેદ પર આંગલી મુકીને નલીને ઊંધી કરીને આંગલીથી દાબેલો નલીનો છેડો પાણીમાં થઈને છેક પારાની શપાટીની નીચે ગઓ હેવી રીતે તે નલી દાખલ કરીને પોતાની આંગલી ખશેડી લીધી. એટલે નલી માંહેલો પારો નીચે ઊતરેઓ, અને પેલા વાંશણમાં ભરેલા પારાની શપાટીથી આશરે તરીશ ઈંચ ઊંચો રહો. પછી નલીને જરા એક ઊંચકી અને તેહેનો ખુલો છેડો પાણીના તલીઆની બરાબર થઓ કે તરત સઘલો પારો નલીમાંથી નીચે ઊતરી પડેઓ અને તેમજ ઝડપથી પાણી ખાલી થએલી નલીમાં ચહડી ગઊં; અને તે નલી લાંબી હોત તો આશરે બતરીશ ફીટ શુધી ઊંચું ચહડત. એ ઊપરથી ટારીશેલાઈના ધેઆનમાં શાફ આવીઊં કે તે પારાને અને પાણીને નલીમાં ટેકવી રાખનાર હવાનું દબાણછે. એ આધાર ઊપરથી હવાનું દબાણ જોવાની નલી જેહેને અંગરેજીમાં "બરામેટર" કેહેછે તે બનીછે. તે નલી ઊપરથી હવામાં શું શુ ફેરફાર થશે તે માલમ પડી શકેછે. તોફાન અથવા વરશાદ અથવા ગડગડાટ થવાના હોએછે તો તે આ નલીથી કોઈએક વાર આગલ માલમ પડેછે. હમારી હોંશીલી વાંચનારીઓને માટે એ નલીનું બેઆન આગલ કરીશું.

વાંદરાની અક્કલ.

લંકાના ટાપુની દખશણ તરફના છેડાનું નોમ ઘદરાં-હેડ કરીનેછે. તાંહાંથી બે મુશાફર પગે ચાલીને કાંનડી શેહેર જે તે ટાપુના વચલા ભાગમાંછે તાંહાં જતા હતા. તે બંને ભાઈઓ હતા. તે થોડેએક આએવા એટલે નાહાનો ભાઈ અટકેઓ અને ચોપાશ જોઈને કેહેવા લાગો, 'ભાઈ મેં હમણાં કાંઈ બુમ શાંભલી, કોઈને વાગેલું હોએ એમ જણાએછે. ચાલ આપણે જઈને જોઈએ એ શું હોશે.' એ પરમાણે તે બોલી રહો એટલે એક નરમ દુખ ભરેલો અવાજ તેઓના કાનપર પડેઓ. તે આવાજ જમણા હાથ તરફ કાંઈ નાલીએરીની ઝાડી હતી તાંહાંથી આવેલો જણાઓ.

પછી બંને ભાઈઓ જલદીથી પણ હોશીઆરીથી આગલ ચાલેઆ અને આશપાશ તપાશીને જોતાં કાંઈ નજરે પડેથી મોહોટા ભાઈએ હશીને કહ્યું, 'ભાઈ જો, આણી તરફ આવીને જો.' પછી નાહાનો ભાઈ તેણી તરફ ફરેઓ એટલે મોહોટા ભાઈએ એક વાંદરો તેહેને દેખાડેઓ. તે એક મેવાના ઝાડ પરથી પડી ગઓ હતો અને તેથી તેહેને ઘણું વાગું હતું.

તેંહને જોઈને 'અરે બચારા જીવ' એમ કહીને નાહાના ભાઈએ તેહેને જમીન પરથી ઊપાડી લીધો, અને પોતાના રૂમાલમાંથી એક ચીરો ઊતારીને તે જાનવરને વાગેલું તે ઠેકાણે પાટો બાંધેઓ; અને પછી તેહેને પોતાના હાથમાં રાખીને રશતે ચાલવા માંડું. એટલે મોહોટા ભાઈએ તેહેને કહ્યું 'ભાઈ, શું આ નીચ જાનવરને તું કાંનડી લઈ જવાનો ઈરાદો રાખેછે?'

તેહેનો જવાબ નાહાના ભાઈએ દીધો, 'મોહોટા ભાઈ, આ ગરીબ લાચાર જીવને હેના જખમથી હું મરી જવા દઈશ? ના, ના; હેને આરામ થાએ તાંહાં શુધી હું હેને માહારી શોબતમાં રાખીશ અને શારો થઆ પછી હેની નજરમાં આવે તારે પાછો જંગલમાં પોતાને ઘેર જાએ.'

બંને ભાઈઓ પછી રસતે પડેઆ, અને ચાલતાં ચાલતાં મોહોટો ભાઈ નાહાના ભાઈની તેહના શોબતી વીશે કોઈ કોઈવાર મશકરી કરતો હતો. એ પરમાણે બે દાહાડા શુધી ચાલેઆ અને હડધી મંજલે આવી પોહોંચેઆ, પણ ગરમી ઘણી પડેથી તથા રશતાની

બાજુ ઊપર ઝરા વેહેતા હતા તે શુકાઈ ગયા તેથી
તેઓને પાણીની તરફથી ઘણું દુખ પડવા માડીઊં.
તેઓની તાકાત ઓછી થતી ગઈ, અને તેઓને એમ
લાગીઊં કે હવે આગલ ચાલી શકાશે નહીં. અને
ચોથે દાહાડે શહવારને પોહોર કાંનડી શેહેરથી આશ
રે તીશ માઈલપર એક તાડના ઝાડ તલે બંને ભાઈ
ઓ બેઠા. તેઓ ઘણા થાકી ગયા હતા અને ત
રશથી તેઓનાં ગલાં શુકાતાં હતાં.

તાંહાં મોહોટો ભાઈ દુખ ભરેલા અવાજથી બો
લેઓ, "ભાઈ આપણે શું હીંઆજ મરવાના?"

નાહાના ભાઈએ આશમાન તરફ પોતાની
આંખો ઊંચી કરીને જવાબ દીધો, 'મોહોટા ભાઈ, ઈ
શ્વર પર ભરોશો રાખો.'

આ પરમાણે બોલચાલ થઈ એટલે પેલો વાદ
રો તેહેની બાજુએ શુતો હતો તે ઊઠીને રશતા પર
કાંઈ શોધતો હોએ એમ જોતો જોતો દોડવા લાગો.
પછી નાહાના ભાઈએ કહું કે, 'કોઈ ચમતકારીક વા
ત જણાએછે, એણે શું દીઠું હશે?' એમ કહીને હી
મત પકડીને ઊઠેઓ અને તે વાંદરાની પાછળ જઈ
પોહોંચેઓ.

તાંહાં તે પોહોંચેઓ તારે તેહેની ખુશી ભરેલી
આંખે શુ દીઠું? તાંહાં કેટલાએક ખુબશુરત છોડવા દી
ઠા. તેહેનાં ફુલ જામના જેહેવાં થાએછે. તે છ તશુ લાં
બાં અને દોહોડ તશુ ઘેરાવમાં હોએછે. તે ફુલને એક
ઢાંકણું હોએછે, તે હવાના ફેરફાર મુજબ ખુલેછે અને
બંધ થાએછે, અને તેહેનાં છોડવામાંથી નીકલેલું નીરમ
લ પાણી ભરાઈ રેહેછે. તે ફુલને (મંકી કપ એટલે)
વાંદરાનું જામ કરીને કેહેછે કેમકે વાંદરા હેવા છોડવા
ઓ પાશે જઈને ફુલમાંથી પાણી પીએછે.

ને ફુલમાંથી પાણી પીને બંને ભાઈ આશુદા
થઆ. એ વાત જારે તેઓએ પોતાના દોશતોને ક
હી તારે તે ઘણા તાજુબ થઆ. "ઓ પરભુ તાહારા
કામ કેહેવાં અગણીતછે! અને તે શરવે કામોમા તેં કે
હેવી ચતુરાઈ બતાવીછે!"

ઈશવરનો ગલો.

આગલ એક આબરૂદાર અને માતબર માણશ
હતો બેનીડીકટ એટલે આશીરવાદ પામેલ હતું તેહેનુ
નામ હતું. આ નામને તે લાએક હતો, કેમકે ઈશ્વરે
તેહેને શરવે શારી ચીજો બખશી હતી, અને જેઓ તે
હેને ઓલખતા હતા તે શઘલા તેહેને આશીરવાદ દેતા
હતા. તે હંમેશ બીજા લોકોને પણ ખશુશ કરીને ગરી
બ અને લાચાર લોકોને શુખી કરવાની કોશીશ કરતો
હતો. તેહેની રીત આ પરમાણે હતી. જારે તે પોતા
ના દોશતોની શાથે એક દાહાડો ખુશીમાં ગુજારે તારે
તે પોતાના ઓરડામાં જઈને આ પરમાણે વીચાર ક
રે કે "ઘણા લોક હેવાછે કે તેઓએ હાવો ખુશીમાં દી
વશ નથી ગુજારો, માટે જેટલા દોશતોને મીજમાન ત
રીકે બોલાવેઆ હતા તેટલા બીજા બોલાવેઆ હોતતો
કેહેવું થાત?" એમ વીચાર કરીને જેટલો ખરચ તેહે
ને તે મીજમાનીમાં થઓ હોએ તેટલા રૂપીઆ તે ઊં
ચા કાહાડીને એક પેટી જેહેનું નામ તેણે ઈશવરનો
ગલો પાડીઊં હતું તે પેટીમાં મુકે. એજ પરમાણે જો
કોઈ આગ લાગી હોએ તો એ તાંહાં જાએ અને જે
લોકોનું નુકશાન થઊં હોએ તેઓને અછી તરેહથી મ
દદ કરે, અને પાછો ઘેર આવે તારે પોતાના ઓરડા
માં જઈને વીચાર કરે કે, "હીંઆંતો શઘળું શહી શલા
મતછે." એમ વીચાર કરીને તુરત તે ઈશવરના ગલા
માં કાંઈ નાણાં લાખે. તોફાનથી અથવા શુકમાણાં પ
ડેથી અથવા કોઈપણ આફતથી કાઈ નુકશાન થઊં
હેવી વાત જારે તેહેના શાંભલવામાં આવે તારે તે ઈશ
વરના ગલામાં કાંઈ નાણાં લાખે. વલી તેહેને કાંઈ દા
રૂ લેવો હોએ અથવા કાંઈ કીમતી શામાન લેવો હોએ
તો તે થોડો લે, અને પોતાના ઓરડામાં જઈને કેહે કે
"એટલો બીજો શામાન તું લઈને તાહારો ભંડાર ભર
પુર કરી શકત" એમ કહીને તે ઈશવરના ગલામાં તે
ટલા રૂપીઆ નાખે. વલી કોઈ આજારી માણશને જો
ઈએતો તે પોતાના શરશમાં શરશ દારૂમાંથી તેહેને આ
પે. હેવો દાતાર ધણી જારે મરવા પડેઓ તારે ગરી
બ લાચાર લોકો, વીધવાઓ, અને મા બાપ વગરનાં
છોકરાં દલગીર થઈને રડીને કેહેવા લાગેઆં કે "જારે
બેનીડીકટ હમારી પાશેથી જશે એટલે દેવલોક થશે તા
રે હમારી ઊપર દઆ કોણ લાવશે? તેહેની હઆતી
શુધી હમને કોઈ વશતુની વેહેવા પડી નથી, પણ હવે
હમારૂં શું થશે?" પણ બેની ડીકટે જવાબ દીધો કે,
જારે ઘરનો ધણી બાહાર જાએછે તારે પોતાનાં છોક
રાઓને કંઈપણ વશતુની વેહેલા પડે હેવું રેહેવા દેતો

નથી. ઈશવરનો ગલોછે તે લો. તેહમાં જેછે તે ગરીબ લાચાર લોકોનું, વીધવાઓનુ, તથા મા બાપ વગરનાં છોકરાંઓનુંછે. તે વેંહેંચી લો, અને તેહેનો શારી રીતે ડાહાપણથી ઊપીઓગ કરો." એ પરમાણે ઈશવરનો ગલો શેંકડો વરશ થયાં કાએમ રહાછે; તેથી ગરીબ લાચાર લોકોને મદદ મલેછે અને પેલા દાતાર ધણીનું નામ ઈઆદ કરીને લોકો તેને દુઆ દેછે. આ પણ માતબર લોકો જેઓની ઊપર ઈશવરે મેહેરબાની કરીછે તેઓની નઈઅત જો હાવી હોએતો કેહેવું શારૂં થાએ!

શુખી બઈરી.

આ દુનીઆમાં હરેક જાતની બઈરીઓછે. કેટલીએક શારીછે, કેટલીએક માઠીછે; કેટલીએક મેહેનતુછે, કેટલીએક આલશુછે; કેટલીએક શુખીછે, અને કેટલીએક દુખીછે.

હવે શુખી થવાને માટે દોલતની કાંઈ જરૂર નથી. શુખ કોઈથી વેગલું નથી. રોશની અને હવાના જેહેવું શુખ શશતું અને મફત મલી શકેછે. માટે હમારી વાંચનારીઓને હમે ભલામણ કરીએ છઈએ કે તેઓ નીચેની વીગત વાંચીને જેટલું શુખ મેલવાએ તેટલું મેલવવાને કોશીશ કરે.

આ દુનીઆમાં જીંદગીની હરેક હાલતમાં શુખ અથવા દુખ વધારવાનાં જરૂરીઆત શાધન રહેલાંછે. કોઈપણ બઈરીને શુખી થવાને ઘણી એક વાતની જરૂરછે; તેહમાં પેહેલો દરજ્જો ખુશ મીજાજનોછે અને બીજો ધણીની ઊપર પેઆર અથવા મમતા હેનોછે.

મીજાજ પોતાની લગામમાં કેમ રાખવો એ વાત જે બઈરી શુખીછે તે જાણેછે. મીજાજ શારો નહીં હોએ તો ઘરમાં સલાહ અને શુખ વશી શકે નહીં. માટે શારા મીજાજનો ફીરશતો જે બઈરીની શાથે હંમેશ રેહેછે તે બઈરી શુખીછે. બઈરીને માટે શારામાં શારૂં જરીઆન, હીરા માણેક કરતાં પણ વધારે સુલદર, બઈરીની શોભા શરશ પુંજી, નરમ મીજાજછે.

શારા શભાવથી લોકો શુખી થાએછે. શંતોશી મન શદા પોંહોંચે હેવું ધનછે, અને એ ધન ઈશવરે જે બઈરીને આપેલુંછે તે બઈરી ખરેખરી શુખીછે. એ ટલા માટે કેહેનારાએ કેહેવત કહીછે કે, "શંતોશી જીવ શદા શુખી."

જે શુખી બઈરીછે તે જેમ ખુશ મીજાજી હોએછે, તેમજ તે પોતાનો મીજાજ ઠેકાણે રાખવાને કોશીશ કરેછે, અને હલકી નજીવી વાતોથી તે પર અશર થઈ શકતી નથી. કોઈપણ વાતમાં ખુબી મેલવવી હોએતો કોશીસ કરવી પડેછે; કોશીશ વના કાંઈપણ કામની ફતેહ બની આવતી નથી. માણશને ઈશવરે તરેહ તરેહની શકતી આપેલીછે, પણ જાંહાં શુધી કોશીશ કરીને તે શકતીને માણશ શુધારે નહીં તાંહાંશુધી તે શકતી પોતાનું કામ બરાબર બજાવી શકે નહીં. માણશને ગાઅન શકતી આપેલીછે તે જાંહાંશુધી કોઈ શારા ઊશતાદ પાશે તાલીમ લઈને કોઈ માણશ શુધારે નહીં તાંહાંશુધી તે ગાઈ શકે નહીં. તેજ મીશાલે મીજાજની પણ વાતછે. જાંહાંશુધી તેહેને પોતાના અખતીઆરમાં રાખવાની તે મેહેનત કરે નહીં તાંહાંશુધી મીજાજ અખતીઆરમાં રેહે નહીં. માટે હર વખતે આપણું માથું તપી જાએ તારે ગુશો કરી ઊઠવું નહીં, પણ ઊપલી વાતનો વીચાર કરીને આપણા મીજાજને ખાઈ જવો. એમ ઘણીએક વાર કરેથી પછી ટેવ પડી જાએછે એટલે કોઈની જોડે બીગાડ થતો નથી.

ઘરના શંશારી ખટલામાં નહીં ગમતી વાત ઘણીવાર બનેછે. શંશારના દરીઆમાં તોફાન એકાએક ઊઠીને ઘરના વાંહાણને હેરાન કરેછે, પણ જે બઈરી શુખીછે તે તેહેવે વખતે ધીરજ રાખેછે અને તે દુખમાંથી પાછી પોતાના ખુશ મીજાજ શાથે બાહાર નીકલેછે અને પોતાના શારા મીજાજથી દુખ ગયાં એમ શમજીને તે મીજાજને ઓર વધારે શારો કરવાને તે કોશીશ કરેછે.

શેતરંજની રમત.

બઈરીઓ જારે પોતાના ઘર ધંધામાંથી પરવારેછે અને બીજું કાંઈ કામ હોતું નથી તારે તેઓ પોતાની બેહેનપણીઓમાં બેશીને નકામું ટાહેલું કરીને પોતાનો અમુલ વખત ગુમાવેછે. ફલાણીએ આમ કરીઊં, ઢીકણીએ આમ કરીઊં એવી હેવી એક બી

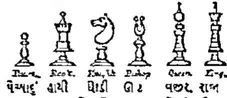
જાંની વાનો તેઓ કરેછે અને તેથી કરીને કેટલીએક વાર મોહોટો કંકાશ પેદા થાએછે. એટલાજ માટે જોડનારાએ કેહેવત જોડીછે કે,

"ચ્યાર મળે ચોટલા
તો ભાગી ઊઠે ઓટલા"

પણ હેમાં તે બઈરીઓનોજ વાંક કાહાડવો એ મુનાશબ નથી. માણશના મનની હેવી ખાશીએતછે કે નકામું બેશી રેહેવાએ નહીં; કાંઈ નહીંતો કાંઈ પણ કામ જોઈએ. માટે જારે ઘરનું કામ થઈ રેહે, તારે કાંઈ શારી વાતચીત અથવા રમત આવડતી નહીં હોએ, તો પછી કાંઈ માઠી વાત ચીત અથવા રમતપર તેઓનું ધેઆન જાએ હેમાં શું અજબ શરખુંછે? વાશતે શેતરંજ જેહેવી નાદર અને અકલમંદીની રમત કેમ રમાએછે તે વીશે આ ઠેકાણે હમે થોડોએક ખુલાશો કરવા માગીએ છઈએ; અને જે બઈરીઓને પોતાના ઘંશારી ખટલાનું કામ કાજ કરેઆ પછી ખોટું ટાહેલું કરવાને પરવાર મલતો હોએ તેઓને હમે ભલામણ કરીએ છઈએ કે તેહેવું નુકશાનકારક ટાહેલું છોડી દઈને હાવી નીરદોશી અને ફાએદેમંદ રમતપર ધેઆન પોંહોંચાડે.

ઘરમાં બેશીને રમવાની ઘણીએક રમતોછે, પણ તે શઉમાં શરદારીનો દરજો શેતરંજનો છે. એ રમત ઘણી ઊમદા અને અકલમંદીનીછે, માટે હેને મોહોટા મોહોટા માણશોએ, બાદશાહોએ, લશકરી શરદારોએ અને ફીલશુફોએ પશંદ કરેલીછે. એ રમત કેઆરે શોધી કાહાડી તે કાંઈ બરાબર માલમ પડતું નથી; તોપણ એ ઘણી જુનીછે. કેટલાએક લખનારા એમ કેહેછે કે, એ રમત અશલ હીંદુઓએ કાહાડી; કેટલાએક કેહેછે કે, ચીનાઓએ; કેટલાએક કેહેછેકે, ઈરાનીઓએ; અને કેટલાએક કેહેછે કે, ઈઊનાનીઓએ. એ પરમાણે વીચારમાં ફેરફારછે તોપણ હીંદુશથાનમાં અને તેહેની આશપાશના દેશોમાં એ રમત ઓછામાં ઓછા બે હજાર વરશ થઆં ચાલેછે એમાંતો કશો શક નથી. ઈરાની લોકે એ રમત ઈશપેન દેશમાં દાખલ કરી; તાહાંથી તે ફરાંશમાં ગઈ; અને વીલીઅમ-ધી-કાંકરરના રાજમાં ઈંગલંડમાં દાખલ થઈ; અને તારથી તે આજ શુધી રમાતી આવીછે.

જે વશતુથી એ રમત રમાએછે તેહને મોહોરાં કેહેછે. એ રમત બે જણ રમેછે માટે તે મોહોરાં બે રંગનાં હોએછે. દરએક રંગનાં શોલ શોલ મોહોરાં હોએછે. તેહેમાં ૧ રાજા, ૧ વજીર, ૨ ઊંટ, ૨ ઘોડી, ૨ હાથી અને ૮ પેઆદાં અથવા શીપાઈ, એ પરમાણે હોએછે. એ મોહોરાંનો આકાર ઘણું કરીને નીચે પરમાણે હોએછે.

પેઆદું હાથી ઘોડી ઊંટ વજીર રાજા

એ મોહોરાં જે ઊપર માંડેછે તેહને માંચો કેહેછે. એ માંચાનાં ૬૪ ઘર હોએછે. તેહેનો આકાર નીચે બતાવેઓછે. એ આકારમાં જે આંકડા માંડેલા છે તે કાંઈ બાજીના માંચા ઊપર હોતા નથી પણ હીંઆંતો એ અમથા શમજણ આપવાને માંડેલાછે.

1	[illegible]	3	[illegible]	5	[illegible]	7	[illegible]
[illegible]	10	[illegible]	12	[illegible]	14	[illegible]	16
17	[illegible]	19	[illegible]	21	[illegible]	23	[illegible]
[illegible]	26	[illegible]	28	[illegible]	30	[illegible]	32
33	[illegible]	35	[illegible]	37	[illegible]	39	[illegible]
[illegible]	42	[illegible]	44	[illegible]	46	[illegible]	48
49	[illegible]	51	[illegible]	53	[illegible]	55	[illegible]
[illegible]	58	[illegible]	60	[illegible]	62	[illegible]	64

હવા આકારનો માંચો માંડીને બંને રમનારા શામ શામા બેશેછે અને મોહોરાંઓને તેહેની ઊપર હરેકના દરજા પરમાણે ગોઠવેછે. તે ગોઠવવાની રીત શમજવાને શારૂ ધારો કે શફેદ અને રાતાં મોહોરાં આપણી પાશેછે. તારે જમણા હાથ તરફનું ૬૪ મા નંબરનું ઘરછે તેહેમાં એક શફેદ હાથી માંડો; અને બીજો શફેદ હાથી ડાબા હાથ તરફનું ૫૭ મા નંબરનું ઘરછે તેહેમાં માંડો. હાથીઓની પાશેનાં ૬૩ અને ૫૮ મા ઘરોમાં શફેદ ઘોડીઓ માંડો; અને ઘોડીઓની પાશેનાં ૬૨ અને ૫૯ મા નંબરનાં ઘરોનાં શફેદ ઊંટ માંડો. પછી બે ઘર બાકી રહેઆં, તેમાં ૬૧ મા નંબરનાં ઘરમાં રાજાને બેશાડો; અને ૬૦ મા નંબરનાં ઘરમાં વજીરને. એ પરમાણે એક હાર પુરી થઆ પછી તેહેની આગલની હારમાં જે આઠ ઘરોછે તેહેમાં શફેદ રંગનાં આઠ પેઆદાં માંડો.

એજ પરમાણે રાતા રંગનાં મોહોરાં પણ ગોઠવવાં, એટલે ૧ લા અને ૮ મા નંબરનાં ઘરોમાં બે હાથી, ૨ જા અને ૭ મા નંબરનાં ઘરોમાં બે ઘોડીઓ, ૩ જા અને ૬ ઠા નંબરનાં ઘરોમાં બે ઊંટો, ૪ થા નંબરનાં ઘરમાં વજીર અને ૫ માં નંબરનાં ઘરમાં રાજા. પણ હીંદુઓની રીત પરમાણે બંને રાજા શામ શામા આવતા નથી. રાજા અને વજીર શામ શામા આવેછે એટલે દર એક રમનાર પોતાના રાજાને જમણા હાથ તરફ બેશાડેછે. એ પરમાણે શઘલી હાર ગોઠવેઆ પછી તેહની આગલની હારમાં રાતા રંગનાં આઠે પેઆદાં ગોઠવવાં.

એ પરમાણે મોહોરાં ગોઠવતાં વચલી ચાર હાર ઘરોની બાકી રેહેછે. અને એ ખાલી જગા રમવાનીછે.

મોહોરાંઓની ચાલ.

શેતરંજની રમતની એક ખુબી એછેકે દરએક જાતનાં મોહોરાંની મુકરર કરેલી ચાલછે તે મુજબજ તે ચાલી શકેછે. કેટલાંએક શીધાં ચાલેછે, કેટલાંએક આડાં ચાલેછે, અને કેટલાંએક બંને રીતે ચાલી શકેછે.

પેઆદું શીધું આગલ એકજ ઘર એકી વખતે ચાલેછે. પણ શામા રંગનું મોહોરૂં હોએ તેહને વાંકું વલીને મારેછે. પેહેલ વેહેલાં ચાલતી વખતે રમનારની મરજી પરમાણે તે પેઆદાંને એક અથવા બે ઘર ચલાવે. પેઆદું ચાલીશે કે ચાલીશે, તે પાછું હટી શકતું નથી; પણ છેક શામી બાજુપર જઈ પોંહોચેતો જે મોહોરાં તે રંગનાં રમતમાં મુઆં હોએ તેહમાંથી રમનારને પશંદ પડે તે મોહોરૂં જીવતું થાએછે, અને તે પેલાં પેઆદાંને ઠેકાણે બેશેછે. તે પેઆદું પછી નકામું થાએછે, અને તેહને બદલે કાંઈ મોહોરૂં જીવતું નહીં કરીશે તોપણ તે નકામું થાએછે.

ઘોડી હડી ઘર ચાલેછે. એ આગલ પાછલ અને આજુ બાજુએ ચારે તરફ ચાલેછે. હડી ઘર એટલે બે ઘર શીધાં અને એક ઘર વાંકું એ પરમાણે બણાએછે. તેહેનો દાખલો ૩૬ મા નંબરનાં ઘરમાં ઘોડી હોએ તે તાંહાંથી ૧૯, ૨૧, ૨૬, ૩૦, ૪૨, ૪૬, ૫૧, અને ૫૩ એ નંબરોમાંના કોઈ પણ નંબરને ઘેર ચાલી શકેછે. હાવી કુદકારા મારવાની ચાલને લીધે ઘોડી રમતની શરૂઆતમાં ઘણી કામની થઈ પડેછે, કેમકે તે એકાએક દુશ્મનની હારમાં ધશાવડો કરી શકેછે, અને કોઈ મોહોરૂં મારવા આવેનો તે પાછી પણ હટી શકેછે. અને જે ઘરપર કોઈ શામાં મોહોરાંનું જોર નહીં હોએ હેવા ઘરપર રહીને જો તે શામા ધણીના રાજાને શેહ આપેછે, તો તેહેની શેહ બીજાં કોઈ મોહોરાંથી ચુકવાતી નથી. તે રાજાનેજ તાંહાંથી ખશવું પડેછે; અને રાજા ખશેઓ એટલે પછી તેહનીથી કીશો થઈ શકતો નથી.

ઊંટ આડુંજ ચાલેછે. આગલ અથવા પાછલ જેટલાં ઘર અશલ રંગનાં ખાલી હોએછે તેટલાં ઘર તે ચાલી શકેછે. રશતો ખુલ્લો હોએ તો ગમે એટલે દુરથી શામાવાલાનું મોહોરૂં ઊંટ મારી શકેછે. તેહેનો દાખલો. ૨૯ મા નંબરનાં ઘરથી તે, ૨, ૮, ૫૬ અને ૫૭ એ નંબરોમાંથી કોઈપણ નંબરને ઘેર ચાલી શકેછે.

હાથી પાટોપાટ ચાલી શકેછે એટલે આગલ પાછલ અને આજુ બાજુએ જેટલાં ઘર ખુલ્લાં હોએ તેટલાં ઘર ચાલી શકેછે. એ મોહોરૂં રમતની શરૂઆતમાં ઘણું ઊપીઓગી ગણાતું નથી, પણ પાછલથી ઘણુંજ કામનું થઈ પડેછે; કેમકે એખલો રાજા અને હાથી એ બે મોહોરાં રહી ગઆં હોએછે, તો હાથી શામા રાજાને શેહ આપીને માત કરી શકેછે, પણ તેમ બીજાં મોહોરાંથી થઈ શકતું નથી.

વજીર એ શઊથી શરશ મોહોરૂંછે. એ હાથી અને ઊંટ બંનેની ચાલ ચાલી શકેછે, માટે હેનું જોર બેહદછે. હેની ચાલનાં જેટલાં ઘર ખાલી હોએછે તેટલાં બધાં ઘર એ ચાલી શકેછે. હેનો દાખલો જો ઘરો ખાલી હોએ, તો ૩૭ માં નંબરનાં ઘરથી ૧, ૫, ૧૬, ૨૩, ૪૦, ૫૮, ૬૧, ૬૪ અથવા એ ચાલોને બીજે ઘેર વજીર ચાલી શકેછે. માટે રમતાં હોશીઆરી રાખવી જોઈએ કે આપણી કાંઈ ગફલત થઈને વજીરને શામો રમનાર મારી લે નહીં.

રાજા એકજ ઘર ચાલેછે, પણ તે બધી તરફ ચાલી શકેછે, શેહ લાગેઆ પેહેલાં તે એક વાર ડાબા હાથ તરફ અથવા જમણા હાથ તરફ બે ઘર ચાલેછે. હેનું નામ કીલો કરવોછે. હીંદુઓની રમવાની રીત પરમાણે કીલો થતો નથી, પણ રાજા એકવાર શેહ લાગેઆ પેહેલાં હડી ઘર ચાલી શકેછે. શેહમાં નહીં આવતો હોએતો તે બીજા રંગનાં કોઈપણ મોહોરાંને મારી શકેછે. શેહ લાગેઆ પછી જો તે શેહ કોઈ રીતે છોડવાએ નહીં તો બાજી માત થઈ, એટલે જેહેના રાજાને શેહ લાગી તે હારેઓ એમ શમજવું.

ભુતની વાત.

એક શખશને ભુતનો અનુભવ થઓછે તે પોતાની હકીકત નીચે પરમાણે લખેછે.

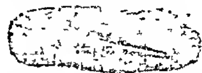
આશરે પચીશ વરશપર હું ઈંગલાંડ દેશના એક ભાગમાં એક શખશને ઘેર રાતરે જમવા ગએઓ હતો. તાંહાંથી જમીને હમે શઉ ઊઠેઆ અને ઘેર જવા નીકલેઆ તારે આશરે તરણ માઈલ શુધી ચાલીને એક બઈરીને તેહને ઘેર પોહોંચાડવા માહારે જવું પડીઊં. તે મોશમ શીઆલાની હતી. રાત અંધારી હતી, અને કાંઈ વાદલાં હતાં નહીં તેથી આશમાનમાં તારા ઝલક ઝલક થઈ રહેઆ હતા. જમીનપર ઝાકલ પડેલું હતું અને થોડું થોડું બરફ પણ પથરાએલું હતું. માહારી શાથે જે બાઈ હતી તે ઘણી ભલી અને માન આપવા લાએક હતી, અને તેહની શાથે ઘણી અકલમંદ પણ હતી; અને પોતાના અનુભવમાં આવેલી વાત બરાબર ભભકથી બીજાને શમજાવી શકતી હતી. તેણે ભુતની જે વાતો તે રાતરે કહી તે ઘણીજ શારી હતી. તેહવી શારી મેં આવલ કદી શાંભલીતી નહીં, અને તેણે કહી પણ નહીં હશે. ઘણું કરીને શઘલી દુનીઆના લોક ભુત પરેતની વાતો માનેછે તેહનું કારણ શું હશે એ બાબત ચાલતાં ચાલતાં હમને વાતચીત થઈ; પણ તે બાઈ ભુતને ખરેખાત માનેછે કે નહીં એ વાત હું નીશચે કરી શકો નહીં, કેમકે તે હવી હોશીઆરીથી અને ગંભીરાઈથી બોલતી હતી કે જાણે તે વખતે રાતરે કોઈ ભુત તાંહાં ભમતા હોએ તે શાંભલીને ખુશ થશે અને દેખા દેશે હેવો તેહને ડર હોએ. તે વખતમાં હું મોહોટી ઈશકુલમાં જતો હતો અને તરક શાશતર શીખતો હતો તેથી હું તકરાર કરવામાં ઘણો હોશીઆર હતો, અને હું કશી વાત કોઈની કહેલી એકાએક માનતો નહીં. માટે તેણે મહને ગંભીરાઈથી કહું કે, ભાઈ હેવી વાતોમાં છેદ અને આડાઈ કરીએ નહીં, કોણ જાણે આપણાં જાણેઆમાં અથવા દીઠામાં નહીં હોએ તો શું થશે. જગત ઘણું મોહોટુંછે અને ફીલશુફીને નહીં માલમ હેવી ઘણીએક ચીજો આશમાનમાં અને જમીનપર હોશે. એ વાતની મહને હું ઘેર પોહોંચેઓ તાર પેહલાં અજમાએશ થઈ, અને માહરા શમજવામાં આવીઊં કે તે બાઈએ જે વાત કહી તે ખરી કહી, અને ભુતો વીશે માણશો જે બોલેછે તે વધારે ચોકસ થઈને બોલવું જોઈએ.

હું ખાતર જમાથી કહી શકું છઊં કે તે બાઈને પોહોંચાડીને હું માહારા ઘર તરફ વલેઓ તારે માહારા મનમાં જરા પણ વેહેમ હતો નહીં; પણ તે વખત હેવો હતો કે વેહેમના વીચાર પેદા થઆ વના રેહે નહીં. રશતામાં કોઈ મલે નહીં. પાછલી રાતનો એક વાગેલો હતો. હું ચાલતો હતો તે માહારા પગલાંનો અવાજ અને રશતાની બાજુપર એક ઝરણ પાણીનું નીકલતું હતું તે શીવાએ બીજો કાંઈ અવાજ તાંહાં શાંભલવામાં આવતો નહીં હતો. એક નાહાની શરખી ટેકરી ઊતરીને હું નીચે આવેઓ હતો, અને તેણી મેરની જરા વધારે અંધારી જગે તરફ જતો હતો, એટલામાં મહને હેવું ભાશીઊં કે માહારી આગલ થોડુંએક દુર ઝાડી આગલ કાંઈ ચાલેછે. થોડીએક વાર શુધીતો મેં તે વાત ધેઆનમાં લીધી નહીં, પણ પછી વીચાર થઓ કે રખેને કોઈ લુટવાને તો આવેઓ નહીં હોએ. પણ વલી મેં વીચાર કીધો કે માહારી પાશે છે શું કે મહને લુટશે. એમ વીચાર કરીને હું આગલ હીંમતથી ચાલેઓ કે વારુ જોઊં તો ખરો કે એ શું ચીજછે. હું જેમ આગલ ચાલેઓ તેમ મહને દેખાઊં કે એ કાંઈ માણશ નથી પણ મોહોટો કાલો કુતરોછે અને ધીમે ધીમે રશતાપર ચાલેછે. એથીતો માહારા મનમાં ગભરાટ વધારે થઓ કેમકે ગામના બધા કુતરા મેં જોઆ હતા, પણ હાવો કુતરો તો મેં તેઓમાં જોઓ નહીં હતો. વલી કુતરો એટલી રાતરે એખલો તાંહાં કોહાંથી હોએ? વલી વીચાર આવેઓ કે કોઈ માણશ લુટવાનો વગ જોઈને નીચો વલી વલીને છેક અંધારી જગોમાં જાએછે. તો પણ હું આગલ ચાલેઓ. હું ઝડપથી તો નહીં ચાલેઓ કેમકે મેં મનમાં વીચાર કરેઓ કે જરા પાછલ રહું તો નાહાશવાની જરૂર પડે તો નાહાશી શકાએ, તો પણ જાણે મનમાં જરા ડર નહીં હોએ એ પરમાણે હું પગમાં જોર રાખીને ચાલેઓ અને માહારી નજર તે કાલી વશતુ પરજ રાખી મેહેલી. તે વશતુ પેલી ટેકરીની નીચે આવીને લાગલી રશતાની વચોવચ આવીને બેઠી. તે જોઈને હું અટકેઓ. મનમાં મેં વીચાર કરેઓ કે એ માણશ હોએ કે જાનવર, પણ માહરો બચાવ કરવાને માહારી પાશે કાંઈજ નથી,

માહારી લાકડી શુધાં નથી. હવે કરવું કેમ ? અંધારી રાત તેથી એ માણસ છે કે જાનવર તે હું નકી કરી શકેઓ નહીં. મેં વીચારીઊં કે કાંઈ અવાજ કરશે તો શમજાશે, પણ હું કબુલ કરૂંછઊં કે માહારૂં કાલજુ ધબક ધબક થતું હતું તે શીવાએ બીજો કાંઈજ અવાજ શંભલાએઓ નહીં. એ વખતે માહારા મનમાં વીચાર આવેઓ કે રખેને પેલી બાઈની કહેલી વાત હમણા ખરી પડે, અને મેં જીદ કરી પણ એ ખરેખાત ભુતજ હોએ. જે પકી દલીલોથી ભુતનાં ખોટાપણા વીશે માહારી ખાતરી થઈ હતી તે દલીલો શરવે માહારા મનમાંથી ખશી ગઈ—હજાર તરેહના અંદેશા માહારા મનમાં આવેઆ, પણ હવે કરવું કેમ ? એ વશતુ આગલ જવું કે એ રશતો મુકીને બીજે રશતે નાહાશીને ઘેર પોહાંચી જવું ? મેં ઠરાવ કરેઓ કે નાહાશી જવું તો નહીં. બીહીકણ અને નામરદ હોએ તે નાહાશી જાએ. જે બનવાનું હોએ તે બને. એ આ દુનીઆની ચીજ હોએ કે બીજી દુનીઆની ચીજ હોએ, પણ હું હને પકડીને માહારી ખાતરી કરીશકે એ છે શું અને હેનું જોર કેટલુંછે. જો એ આ દુનીઆની કાંઈ ચીજ હશે તો હું કાંઈ ડરનો નથી. હું જુવાન અને જોરાવર છઊં અને લઢીશ નહીતો પછી દોડી જવાનું માહારા પગમાં જોર છે. એમ હીંમત કરીને હું આગલ ચાલેઓતો ખરો પણ તે ચીજ વીશેક વાર દુર રહી એટલે માહારા હાંજાં નરમ થયાં. પણ તેમાં કાંઈ તાજુબ જેહવું નહીં! કેમકે માહારી આગલ માણશ અથવા કુતરૂં અથવા હેવી બીજી કાંઈપણ જીવવાલી વશતુ જેહવું હતું નહીં. એક અજબ શરખું, કાલું, શંકુના આકારનું, આશરે તરણ ફીટ ઊંચું અને શફેદ કપડું હોડેલું હેવું કાંઈ દીઠામાં આવીઊં. તે વલી શાફ હાલતું ચાલતું પણ જણાઊં. માહારા મનમાં ધાશતીતો પેઠી, પણ જેમ જેમ માહારા મનમાં આવતું ગઊં કે એ ચીજ આ દુનીઆની નથી તેમ તેમ તે ચોકશ જોવાનો માહારો પકો ઠરાવ થએો. તે વખતનો મહને વીચાર આવે છે તારે હજી પણ મહને ધ્રુજારી આવેછે, પણ તેવારે મહને શું થઊં તે કેહવાને હું શરમાતો નથી. તેહને પકડવાને લાંબા હાથ કરીને જેહવો હું આગલ ચાલેઓ તેહવું માહારૂં માથું ફરવા લાગીઊં અને માહારી આંખે અંધારાં આવેઆં. વેહમી ડરને લીધે હું ધ્રુજવા લાગેઓ. માહારો પગ જમીનને લાગેલોછે કે નહીં એ બરાબર જણાએ નહીં. તોપણ તે અજાણી વશતુ એક બે ડગલાં દુર રહી એટલો હું આગલ વધેઓ, અને કાંઈપણ બોલેઆ વના દાંત પીશીને અને બીધેલો પણ ખરો તેથી હલકી ચીશ પાડીને તે ચીજને મેં ઝડપથી ઝાલી. તારે તે ચીજ બોલી, "શેઠ માહારી ઊપર દઆ કરો! શું થઊં ? હું ઘરડી ડોશી છઊં. મહને કેહેશો કે ફલાણે ઠેકાણે જવાનો રશતો આજ કે નહીં ?"

માહારા જનમમાં પેહલવેલું ભુત મેં જોઊં તે એ, અને છેલું પણ એજ. એ ડોશી ભુત પણ નહીં અને ડાકેણ પણ નહીં, પણ એક ભીખ માગનારી હતી. તેણે માહારાં પગલાં શાંભલેલાં તેથી રશતો પુછવાને આવીને માહારા મારગની વચોવચ આવીને બેઠી હતી. જારે મહને શુધી આવી તારે માહારે કપાલેથી મેં પશીનો લુછી નાખેઓ અને તેહેને કહ્યું કે, "ડોશી તું છે તેમની તેમજ જરા બેશી રેહેજે, માહારે કાંઈ જોવુંછે." એમ કહીને વીચાર કરવા લાગો કે એ ડોશીનો આકાર શંકુના જેહેવો મહને કેમ જણાઓ હતો ? પછી મહને માલમ પડીઊં કે તે ડોશીએ માથે શફેદ કપડું હોડીઊં હતું તેહનો રંગ બરફની શાથે મલી ગએથી તે કાંઈ જુદું દેખી શકાતું હતું નહીં, અને તેહનો કાલો પોશાકજ કેડથી તે પગ શુધીનો રશતાની ઊપર શંકુની પઠે ઊભેલો દેખાતો હતો. પછી તે રાતરે મેં ઠરાવ કરેઓ કે જાંહાં શુધી હું ખરેખાત નજરે જોઊં નહીં તાંહાંશુધી ભુતની વાત માહારે શાચી માનવી નહીં, અને તારપછી મેં આજદીન શુધી એકુ ભુત દીઠો નથી.

ધુમકેતુ અથવા પુંછડીઆ તારા.

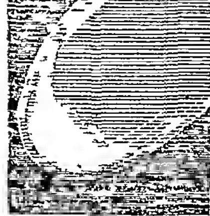
ધુમકેતુ ઘણા હલકા દરાલના જેહવા પદારથો છે. તેઓ ગરેહની માફક શુરજની આસપાશ ફરેછે. તેઓનો મારગ ઘણો લંબગોલછે એટલે શુરજ તે મારગની બરાબર વચે રેહેનો નથી પણ એક બાજુ તર

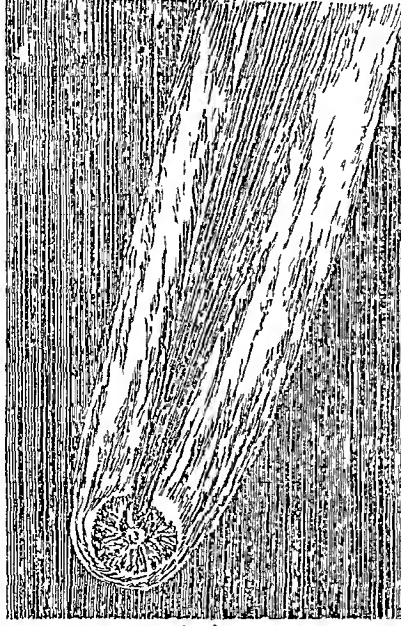
તા ૨૨મી સપ્ટેંબર

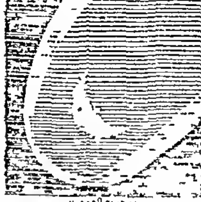
તા ૨૪મી સપ્ટેંબર

તા ૨૮મી સપ્ટેંબર

ને ૨જી ઓક્ટોબર

તા ૨૯મી સપ્ટેંબર

તા ૩૦મી સપ્ટેંબર

તા ૫મી ઓક્ટોબર

ર પાશે રેહેછે. ધુમકેતુના ઘણું કરીને બે ભાગ હોએછે—અંગ અથવા ગોલ તારાનો ભાગ અને પુંછડી. તારો ઘણો ચલકારવાલો અપારદરશક જડ પદારથછે. પણ તે કોઈ કોઈવાર હેવો પાતલો હોએછે કે તેહમાંથી પેલી બાજુપરના આશમાનના તારા દેખી શકાએછે. પુંછડી વલી તે કરતાં પાતલી અને ચલકતી વરાલછે. તે વરાલ તારાની આશપાશ લપેટાઈને એક બાજુપર લંબાએલી હોએછે. જેણી તરફ ધુમકેતુનો મારગછે તેથી ઊલટી તરફ પુંછડી લંબાએલી હોએછે.

આગલા જમાનામાં જારે લોકો ઘણા ભણેલા અને શમજુ નહીં હતા તારે આશમાનમાં ધુમકેતુ નજર પડેથી તેઓમાં મોહોટો ગભરાટ પેદા થતો હતો. તેઓ એમ બીહીતા હતા કે હવે કાંઈ લડાઈ અથવા રોગ અથવા દુકાલ પડશે અને દુનીઆમાં ઘણુ નુકશાન થશે. પણ વીદીઆનો ફેલાવો થઆથી હાવી બેહુદી વેહેમની વાતો ઘણે ઠેકાણેથી જતી રહીછે, અને હીંદુશથાન ચીન વગેરે દેશોમાંથી પણ ધીમે ધીમે તેજ ઈલાજથી નીકલી જશે હેવી ઊંમેદછે.

કેટલાએક ધુમકેતુઓ શુરજની આશપાશ ફરી આવીને પાછા નજરે પડેલાછે. અને તેઓને ફરતાં કેટલી મુદત લાગેછે તેહેનો હીશાબ કાહાડવામાં આવેલોછે. તેહમાં એકનો હીશાબ હાલી નામના જોશીએ પેહેલવેલો કરેલો માટે તેહેનું નામ હાલીનો ધુમકેતુ પડેલુંછે. તે ધુમકેતુને શુરજની આશપાશ ફરતાં આશરે પોણોશો વરશ લાગેછે. તે છેલો શને ૧૮૩૪ ની આખરે દેખાઓ હતો. એક બીજો છે તે ૧૨૦૭ દાહાડામાં એટલે ૩ વરશ અને ૪ મહીનામાંફરી રેહેછે, અને એક તરીજોછે તે ૬ વરશ અને ૯ મહીનામાં ફરી રેહેછે. આ તરીજો ધુમકેતુ શન ૧૮૩૨ માં આપણી જમીનના રશતામાં થઈને ગઓ હતો. એ જો એક મહીનો રહીને તે ઠેકાણેથી ગઓ હોતતો આપણી જમીનની તેહેની શાથે નજદીકની મુલાકાત થાત.

શને ૧૬૮૦ ના વરશમાં એક ધુમકેતુ દીઠામાં આવેઓ હતો. તેહેની પુંછડી એટલીતો લાંબી હતી કે આપણી જમીનથી છેક શુરજ શુધી પોંહાંચે અને વલી બીજા કોઈ ધુમકેતુને પુંછડી નહીં હોએ તો તેહને આપવાને શારૂ કેટલાએક લાખ માઈલની પુંછડી બાકી રેહે. હેવા મોહોટા મોહોટા ધુમકેતુઓની જોડે શરખાવતાં હાલ થોડાએક દીવશપર જે દેખાઓ હતો તેતો માતર એક બચું. એની પુંછડી માતર એક કરોડ અને પચાશ લાખ માઈલ લાંબી હતી. એ તારો દુરબીનથી કેહેવો કેહેવો દેખાઓછે તેહેના નમુના પાશેના સફા ઊપર આપેલાછે.

એકની અનેક અથવા કીડીનો કુંજર.

એક મુંબઈ શરખા શેહેરમાં ગોકલદાશ કરીને નગરશેઠ હતા. તેહેની દીવાલી નામની એક શાણી બઈરી હતી. તેહેની નાતીલી બે બાએડીઓ એક દીવશ તેહેને મલવાને આવી. તેઓનાં નામ જમના અને માણીકોર હતાં. તેઓની વાત ચીત નીચે પરમાણે થઈ.

જમના—દીવાલી બેહેન ઘાંચી ફલીઆંની પાછલી શેરીને નાકે કાલે રાતે મોહોટી આગ લાગી હતી તેહેની કાંઈ ખબર પડી ?

દી૦વાલી—નારે બેહેન કાંઈજ નહીં.

જ૦—અરે શું કોહોછે બેહેન! આખા ગામમાં વાત ચાલીછે ને! શાંજના આશરે શાત કલાકે આગ લાગી અને નવ કલાકે હોલવાઈ પણ શાહાડા નવ શુધી મહને કાંઈ ખબર પડી નહીં. મહને ખબર પડતાં જ માહારૂં મન તો આવીને તરત તમને કેહેવાનું થઊં પણ માહારા ધણીએ કહું કે હવે આટલી રાતે કાંહાં જાએછે. દીવાલી બેહેનતો શુતાં હશે.

દી૦—કોહોના ઘરમાં આગ લાગી હતી ?

મ૦—લાકડાંની વખારની પાશે પરમાનંદદાશના ઘરમાં ?

દી૦—હેં! પરમાનંદદાશ માહારી બેહેનપણી પારવતી બેહેનના વર તેહેના ઘરમાં ? શું તે ઘર છેક બલી ગઊં ? તેહમાં કોઈ માણશ બલી મુઆં ?

જ૦—ઘર છેક બલી ગઊં નથી પણ આડોશી પડોશીએ તરત શારી મદત નહીં કરી હોતતો તે બેશક બલી ગઊં હોત, અને માણશ બલી મરવાને પુછોછો તે માંહે હોએજ શું કરવાને કે બલી મરે. જુઓ બેહેન તે શઘલાં ભાવી માણશ ગણાએછે. ચાકરડી બાકરડી શઊને લઈને મંદીરે ગઆં હતાં, અને રાંડ ચાકરડીએ રશોઈખાનામાં જાણે હોલી શલગાવવી હોએ તેમ ચુલામાં લાકડાં ભરાં હતાં. વારૂ બેહેન હુંનો ધા

રૂંચ કે એ પરમાણે ઘર વીહીલું મુકીને જવું એ કાંઈ શારૂં નહીં. કોણ જાણે પાશની વખારમાં કેટલાં લાકડાં બલી ગઆં હોશે ? અને એમનું એમ રહું હોત તો આખી શેરી નહીં બલી જાત ?

મ૦—નારે બેહેન તમારી ભુલછે. ચાકરડી કાંઈ મંદીરે ગઈ નોહોતી. તેતો ઊપર કાંઈ લેવા ગઈ હતી અને તે જારે નીચે આવી તારે તેણે શઘલું બલતું દીઠું, અને ધુમાડાથી તે છેક ગુંગલાઈ ગઈ. મેં તો શાં બલીઊં કે તે મરી ગઈ, પછી ખરી વાતતો ઈશવર જાણે.

જ૦—અરે નારે બેહેન હું જાણુંચ કે ઘરમાં તો કોઈ પણ નો હોતું. માહારા વરે બારણાં ઠોકેઆં, પણ કોઈએ માંહેથી જવાબ દીધો નહીં અને તે ઘેર ચાલેઆ આવેઆ, પણ મહને એ વાત ગમી નહીં, કેમકે તાંહાં જરા ઊભા હોતતો આપણે બધી વાત તો નકી જણાત. વારૂ ઠીક થઊં એ લોકને નશીઅત પોંહોંચી હવે એમ ઘર વીહીલું મુકીને મંદીરે જવાની લત તેઓ મુકશે.

દી૦—મહને જરા એ વાતતો તાજુબ શરખી લાગેછે. પારવતી બેહેનનાં ઘરનાં આડે દાહાડે મંદીરે જતાં નથી અને કાલે કાંઈ પણ વારતેહેવાર કે ઓછવનો દાહાડો નહીં હતો. વલી પારવતી બેહેન ઘણાં શમજુછે અને ચાકરડીને એટલાં બધાં લાકડાં ચુલામાં મેહેલવા દે નહીં.

જ૦—અરે બેહેન મંદીરે નહીં તો કોઈને મલવા ગઆં હોશે, અને શેઠાણી બાહાર ગઆંછે હેવું જોઈને ચાકરડી પણ રવડવા ગઈ હોએ.

દી૦—આપણે જે વાતની પાકી ખબર નથી તે બાબત કોઈની ઊપર ખાલી વેહેમ લાવવો એ ઠીક નહીં. જીવીએ ઘણાં વરશ થઆં પારવતી બેહેનના ઘરમાં કામ કરેલુંછે, અને હવે કાંઈ નઠારી વાત તેહેની બાબત કોઈ બોલેતો તે બીચારીને ઘણું માઠું લાગે. કોણ જાણે કદાચ તે આગ લાગી તેહેમાં તે બીચારીનો બીલકુલ વાંક નહીં પણ હોએ.

જ૦—વારૂ બેહેન તેમ તો તેમ.

એ પરમાંણે જમના અને મણીકોર ચોકની અનેક કરી રહાં પછી તેઓ પોતાને ઘેર ચાલતાં થઆં. અને દીવાલીએ પોતાની બેહેનપણીનું ઘર બલીઊં હેવી ખબર શાંભલેલી તેથી તે જલદી પારવતીને ઘેર જે થાએ તે મદત કરવાને ગઈ. તાંહાં જઈને જુએ છે તો જાણે કાંઈજ થઊં નહીં હોએ એ પરમાણે ઘરનો આગલો ભાગ બધો શલામતછે અને લાકડાંની વખારમાં વેચાણનું કામ બરાબર હંમેશની પઠી ચાલે છે. પછી બારણું ઠોકેઆં તો ઘરડી ચાકરડી જીવી તરત આવીને બારણું ઊઘાડીને તેહને માંહે લઈ ગઈ અને દીવાનખાનામાં બેશાડી. તાંહાં જુએછે તો શરવે વશતુ બરાબર ગોઠવેલી માલમ પડી. વલી જતાં જતાં ચુલો જોઓ તો તાંહાં પણ કાંઈ ગડબડ દીઠી નહીં, રશોઈખાનામાં શઘલું જેમનું તેમ દીઠું. તારે તેણે મનમાં વીચાર કેરો કે આ લોકોએ કેહેવું જલદીથી પાછું શરવે ઠીકઠાક કરી દીધુંછે. એટલામાં તેહેની બેહેનપણી પારવતી આવી પોંહોંચી. તેહને દીવાલીએ પુછીઊં કેમ બેહન તમને મોહોટી વીપતી આવી પડી?

પા૦—"શું વીપતી ? નારે બેહેન કાંઈ નહીં."

દી૦—"તો શું લોકો લેવા નઠારાછે કે હેવી ગપ ચલાવી કે તમે કાલે રાતે મંદીરે ગઆં હતાં અને તમારા ઘરને આગ લાગી તેથી ઘણું નુકશાન થઊં ?"

પા૦—"ઓ હો. હવે હું શમજી તમે શું કોહોછો તે હું કાંઈ મંદીરે ગઈ નોહોતી, પણ માહારો જરા વાંક ખરો. કેટલાએક રદી કાગલો મેં ચુલાની પાછલ નાખેઆ હતા તે જરા શલગી ઊઠેઆ અને તેહેનું બલતું ધુમાડીઆંમાં ગઊં તેથી તે પણ શલગીઊં."

દી૦—"તારે બેહેન ઘરમાં તમે એખલાંજ હતાં કે ? તમે ઘણાં ગભરાઆં હશોની ?"

પા૦—"નારે હું ઘરંમાં એખલી નહીં હતી. જીવી હું પારૂંચ કે રશોઈખાનામાં હતી."

દી૦—"તારે બદકું ધુમાડીઆની બાહાર નહીં નીકલીઊં ?"

પા૦—"ના જરા નહીં ?

દી૦—"વારૂ કાંઈ અંગારા ઊડીને પાશની લાકડાંની વખારમાં પડેઆ ?"

પા૦—"બેહેન ભગવાંને દઆ કરી કે કાંઈ હેવું નહીં બનીઊં. નહીં તો રાતરે પવન ઘણો હતો અને વખારમાં લાકડાં પણ ઘણાં ભરેલાં હતાં તેથી બેહેન કોણ જાણે શું નુકશાન થઈ જાત."

દી૦—"બેહેન મેં આટલી બધી વાત પુછી તેહેશું કાંઈ દુખ નહીં લગાડશો, કેમકે ગાંમમાં અથવા ચોબલીને માહારો જીવ રહો નહીં."

પા૦—"શું, અફવા ? હેવી નજીવી વાતો કરે વાનો કોહોને વીચાર આવેઓ ? હુંતો ધારતી હતી કે એ કોઈને માલમ ઓ પડશે નહીં."

દી૦—"હુંતો તમને મદત કરવાને આવી છ ઊં. મેં જાણીઊં કે બીચારી જીવી તો ગુંગલાઈને અધમુઈ થઈ અઈ હોશે. વારૂ તમે આગ હોલવી કેમ?"

પા૦—"અરે હેમાં શું પુછોછો ? મેં પાંણી છાંટીને હોલવી નાખી ?"

દી૦—"તારે અડોશી પડોશીઓને કોઈને ત મારા ઘરમાં આવવું પડીઊં નહીં?"

પા૦—ના. ના. કાંઈ ધુમાડો દીઠે એટલે કેટલાએ કોએ બારણાં ઠોકેઆં ખરાં, પણ હમે ઊઘાડેઆં નહીં કેમકે અમથી તેઓને મેહનત આપીને એકની અનેક કરવાની કાંઈ જરૂર નહીં. બીચારી જીવીએ જરા ધુમાડો ખાધો તેથી તેહને કાંઈ ઊધરેશ થઈ એટલુંજ."

દી૦—"વારૂ બેહેન તારે વાત નો ઓમછે. લોકોએ નહીં બનેઆંનું બનીઊં કરી બેશાડીઊં. જરા કાગલ બલેઆ અને ધુમાડીઊં શળગીઊં, તેહને મોહોટી આગ કરી બેશાડી. અને જીવી જરા ગુંગલાઈ તેટલા પરથી ગુંગલાઈને મોઈ હેવી વાત ચલાવી. હેવી લોકોની વાતછે. એમ તેઓ એકની અનેક કરી બેશાડેછે." એ પરમાણે વાતચીત કરીને પાન શોપારી, એલચી, લવેંગ લઈને દીવાલી શેઠાણી પોતાને ઘેર ગઆં.

પરચુરણ બાબતો.

રાખશશી રથ—ફરાંશ દેશમાં શઉથી મોહોટામાં મોહોટી ગાડી દાવેલા નાંમના એક નાહાના કશબામાંછે. તે શાવાશતે કરવામાં આવી એ વાત જાણવા જેહેવીછે. તે કશબામાં રેશમ કાંતવાનો એક શંચોછે. તેહેનો ધણી તેપર આશરે હેંશી બાએડીઓને કામે લગાડેછે, તેમાંની ઘણી એક બાએડીઓ આશપાશના ગામડાઓની હોએછે. તે દર રવીવારે પોતાના કુટુંબોને મલવા જાએછે, અને એક દીવશ તેઓની શાથે રેહછે. તેઓ આગલ શનીવારે શાંહાજે કાર્મપરથી છુટે તારે તરણથી તે બાર માઈલ શુધી પગે ચાલીને પોત પોતાને ઘેર જતી અને બીજે દાહાડે શાંહાંજે તેટલુંજ ચાલીને પાછી આવતી, તેથી આખો દીવશ કામ કરે તે કરતાં પણ વધારે થાકી જતી. માટે તે અડચણ દુર કરવાને પેલા કારખાનાના ધણીએ આ ગાડી કરાવીછે. તે હેમાં શાઠ જાણી બેશી શકે હેવી બે હાર બેઠક એક ઉપર એક એ રીતે બનાવીછે. જારે પેલો શંચો દર શનીવારે શાંહાંજે બંધ થાએછે તારે તે ગાડીને ચાર મજબુત ઘોડા જોડેછે અને તેહેમાં બેશાડીને પેલી કામ કરનારી બાએડીઓને પોતુ પોતાને ગામ લઈ જાએછે અને રવીવારે શાંહાજે તેજ પરમાણે તે બાએડીઓને એકઠી કરીને પાછી લઈ આવેછે.

હવાની અજાએબ શરખી અશર—કાલીફોરનીઆના એક કાગલમાં આ પરમાણે બીના લખી મોકલીછે. અતરેની હવાથી કેટલાએક લોકના રૂપ રંગ કેહેવાં બદલાઈ જાએછે તેહેનો એક તરેહવાર દાખલો હાલમાં બનોછે, આજથી ચાર વરશપર એક માણુશ પુરવ તરફથી બાતરે આવેઓ અને ખાણ ખોદવાના કામમાં લાગેઓ. તારપછી થોડી મુદતમાં તેહેના બાલ જે ભુરા હતા તે ખરી પડવા માડેઆ. તે થોડા દાહાડામાં શઘલા ખરી પડેઆ. તેહેના શરીરપર એક પણ બાલ રહો નહીં. પણ બાલ ખરી પડેઆ તે દરમીઆનમાં પેલા માણશની તંદુરશતી ઘણી શારી હતી, પણ પછી તે માણશનું રૂપ જલદીથી બદલાવવા લાગીઊં. તે અશલ લાંબો અને પાતલો હતો, પણ પછી તે મોહોટો કદાવર થવા લાગેઓ. તે જારે આ દેશમાં આવેઓ તારે તેહેનુ વજન આશરે ૧૬૦ રતલનું હતું, પણ ખાણ આગલ કામ કરવા ગઆ પછી આશરે શાત મહીનામાં તેહેનું વજન ૩૦૦ રતલ કરતાં વધીઊં. પણ જેમ શરવે વશતુની આખર આવેછે તેમ આ પુરશના કદમાં વધારો થવાની પણ આખર આવી. તારપછી તેહેના બાલ ઉગવા લાગેઆ. પણ અજાએબ શરખી વાત એછે કે આગલા ભુરા બાલને ઠેકાણે હમણાં તેહેના બાલ કાલા બંમર જેહેવાછે. આ પરમાણે જે ધણીનાં રંગ રૂપ બદલાઆં તે પોતાની પેઆરી બાએડીને પોતાના દેશમાં મુકીને આવેઓ હતો; તેથી આશરે તરણ વરશ અતરે રહા પછી તેણે તેહેને તેડાવી, અને તે બાએડી પોતાના ઘણા દીવશના વીજોગી ભરથારને મલવાને આવી. જારે આગબોટ બંદરમાં આવી તારે પેલે મોહોટા કદનો અને કાલા બાલવાલો માણુશ તેહેને લેવાને ગઓ પણ તેણે કહું કે તું કાંઈ માહારો ભરથાર નથી. પેલા ઘરદે ઘણી રીતે શમજાવી પણ તે બાઈ કાંઈ માને નહીં. પછી બે મહીના શુધી તે બાએડી અતરે રહી અને પોતાના ધણીની ખોલ કરી. પણ તે કાંઈ જડેઓ નહીં તેથી મં

રી ગઓ હશે એમ શમજીને નાઉમેદ અને દલગીર થઈને તે પાછી પોતાને દેશ ગઈ. પેલા રંગ રૂપ બદલાએલા ધણી અતરેછે બને ઘણો અફશોશ કરેછે કે આ હવાથી માહારૂં રૂપ હેવું ફરી ગઉં કે માહારી ધણીઆણી પણ મહને ઓળખી શકી નહીં. હાલ તેહેનું માંશ ઓછું થાએ અથવા તેહેના બાલનો રંગ બદલાએ હેવું કાંઈ લાગતું નથી.

“**બચાંઓને હમેશ સાચી વાત કેહેવી**—આં દેશના લોકોમાં એક મોહોટી ખરાબ ચલણ એછે કે બચાંઓને સમજાવવા સારૂ કે તેઓને ડરાવવા સારૂ કંઈ કંઈ ખોટી વાતો તેઓને કેહેછે. જેઓ એ રીતે ચાલેછે તેઓ મોહોટા મુરખછે, ને ભારે પાપ કરેછે. બચાઓમાં એક આદત એ છે કે જે વાતો તેઓને કેહેવાએ તે વાતો તેઓ એકદમ માની લીએ. હવે એ આદત શારીછે, ને એને હમેસ સાચી વાતોથીજ વપરાવવી જોઈએ. જુઠી વાતોની અસર એના પર પડવી ન જોઈએ. બચાંઓને જુઠી વાતોથી સમજાવા તથા ડરાવાથી જુઠાણાનો ફેલાવ થઈ જાએછે. તેઓ જારે ઉછરેછે તારે નાહાનપણાની ખોટી અસરને લીધે તેઓમાં જુઠું બોલવાની આદત જલદી પડી જાએછે. માટે તેઓ સાથે હમેસ સાચુંજ બોલો, ને તેઓ પણ સાચું બોલવાને સીખશે.” બા૦ ૧૬

મફત શલાહ—હરેક માણશે બનેતો પોતાનું કરજ આપવું જોઈએ. હરેક માણશે બને તો પોતાના પહોશીને શાહે થવું જોઈએ. હરેક માણશે બને તો પોતાનાં લગન કરવાં જોઈએ. હરેક માણશે બને તો પોતાનાં ઘરાકને પશંદ પડતું કામ કરવું જોઈએ. હરેક બાઈરીએ બને તો પોતાના ધણીને ખુશી કરવો જોઈએ. હરેક બાઈરીએ બને તો કોઈ કોઈવાર પોતાની જબાન બંધ રાખવી જોઈએ. હરેક વકીલે બને તો કોઈ કોઈવાર શાચું બોલવું જોઈએ. હરેક માણશે બનેતો પોત પોતાના કામમાં ધ્યાન રાખવું જોઈએ અને બીજાના કાંમમાં હાથ નહીં ઘાલવો જોઈએ.

મેં માહારૂં બધું ખોઈદીધુંછે—એક વેપારી પોતાને ઘેર સાહાજને વખતે આવેઓ તારે તેહેનો ચેહેરો જોઇને તેહેની બાઈરીએ પુછું કે તમને આજ શું થઉંછે? તેણે જવાબ આપેઓ કે હું પુરો ભીખારી થઈ ગએઓછઉં, કેમકે મેં માહારૂં બધું ખોઈઉંછે. તેહેની બાઈરીએ કહું કે, બધું ખોઈઉંછે એમ કેમ બોલોછો, શું હું તમારી શાથે નથી? તેહેનો વડો છોકરો તેટલામાં બોલી ઉઠેઓ કે, બાવા, હું તમારી શાથે છઉં. તેહેની નાહાની છોકરીનો અવાજ પણ એમ રીતે નીકલેઓ કે, બાવા, હું પણ તમારી શાથે છઉં. એક બીજાએ કહું કે, તમારી તંદોરોશતી શલામતછે; કામ કરવાને તમારા બેહુ હાથ, જોવાને તમારી બેહું આંખો અને શાંભલવાને તમારા બેહુ કાનો શલામતછે. તે વેપારીની માએ કહું કે, દીકરા ખોદાએતાલાના વાએદા આપણી પાશે કાએમછે. ખોદા પોતે આપણી શાથેછે. બેહેશત આપણે શારૂ રહેલુંછે. એ પરમાણે આપણે વાશતે બાકી રહેલાં ઘણાંછે. તો એમ ન કેહેકે મેં માહારૂં બધું ખોઈઉંછે. તે વેપારીએ આ શાંભલીને ખોદાનો શુકર કીધા, ને પોતાના જીવમાં શંતોશ પામેઓ. મેં માહારા શુના રૂપાના પઈશા ખોઆ તો શું મુજાકો માહારી પાશે એથી શરશ ધન દોલત બાકી રહેલુંછે. માહારો જીવ, તંદોરોશતી, માહારા હાથપગ, માહારી પેઆરી મા, માહારી બઈરી, માહારાં છોકરાં, ને એ બધાં ઉપરાંત માહારો ખોદા ને તેહેના આપેલા વાએદા માહારી શાથેછે, માટે એ કેહેવું મહને મુનાશબ નહીં કે મે માહારૂં બધું ખોઈઉંછે. બા૦ ૧૧૫

ઊંમેદ—ઉમેદનો ચેહેરો ખુશનુમાછે. બદશકુનીપર ઉમેદ મોહોટું દીલ રાખીને ધીકારની નજરથી જુએછે, અને દાહાડાની માઠી ચાલને ગોઆ હીંમતથી એમ કેહેછે કે “આવ તાહારીથી શું થાએછે.”

અમેરીકા અને વીલાતની મુકાબલો—અમેરીકા અને વીલાત (ઈંગલંડ) એ બે દેશોમાં કેટલી કેટલી આગબોટો છે તેહેનો અડશટો દાહાડેઆ ઉપરથી હેવું માલમ પડેછે કે ઈંગલંડમાં શઉ મલીને ૧૬૭૦ આગબોટો જુમલે ૬૬૬૩૭૦ ટનનીછે, અને અમેરીકામાં માતર શતાવન આગબોટો ૯૪૭૮૫ ટનનીછે. વીલાતની આગબોટોમાથી દેશ પરદેશના મેલજ લાવવા લઈ જવાને ૧૨૧ આગબોટો કામે લાગેલીછે, અને અમેરીકાની એ કામમાં ફકત બાવીશજછે. કીનારા પર ફરનારી અને વેપારીઓની ચાકરીમાં વીલાતમાં ૧૫૪૮ આગબોટોછે, અને અમેરીકામાં ફકત શાડતરીશજછે.

નાહાની ચીજોનું કુવત—નાહાની ચીજોથી ભારી કામો કોઈ કોઈ વેલા થાએછે. એદરીઅન નામે એક નામીચો શખસ હતો તેનો જીવ એક મછરથી ગએઓ. રૂમીઓનો એક અમીરનું મરણ એક નાહાના બાલથી થઉ. ઇઉનાની

લોકોના એક પંકાએલા શામેરનું મોત દરાખના એક બીજથી આવું. એક સેનથાહનો પ્રાણ એક નાહાનાં ફુલથી ગંએો. એક રાહદારી પર મણા જેટલો કાંકરો પડાથી તેના છવનો ઘાત થએો. તારે નાહાની ચીજો, ને વાતો ને કામો ધીક્કારવાં નહી. બા૦ ૩૫

પાદશાહ અને ખાબ જોનારા—પાંચમો મારલથ પાદશાહ એક દાહાડો શીકાર કરવા ગએો હતો તે જુદો પડેએો તારે આરામ અને આશાએશને માટે રચતાપરની એક ધરમ શલામાં ગએો. તાંહાં એક બીછાના પર તેણે માર માણશ દીઠાં. તેઓના ચેહેરા ઉપરથીજ તેહેની શમજમાં આવીઉં કે એ કોઈ ભલા આદમી નથી. અને ખરી વાત પણ તેમજ હતી. તેઓ ચોર હતા. પાદશાહ નાશતો કરવા બેઠો અને એક કોલીઓ ગળે ઉતરેઓ નથી એટલામાં પેલા મારમાંથી એકે આવીને કહું કે, 'મેં ખાબમાં દીઠું કે મહને બેશતો આવે હેવો ઝભો તમારી પાશેછે તે આપો.' એમ કહીને તેણે તે ઝભો લઈ લીધો. એટલે બીજાએ આવીને કહું કે, "મેં ખાબમાં દીઠું કે મહને બેશતો આવે હેવો ડગલો તમારી પાશેછે તે આપો." એમ કહીને તેણે તે ડગલો લીધો. એમંજ તરીજાએ આવીને ટોપી લીધી, અને ચોથાએ આવીને પાદશાહની કોટમાં શુનાની શાંકલીએ લટકાવેલી એક શીશોટી હતી તે લેવા ગએો. તારે પાદશાહે કહું, "ભાઈ ધીમો પડ આ શીશોટી શું કામનીછે તે હું તહને પેહેલાંથી શીખવું" એમ કહીને તેણે તે મોહોડે અરકાડીને જોરથી વગાડી એટલે તેહેનો નાદ શાંભલીને તેહેના શીપાઈઓ આવી પોંહોચેઆ કે તરત પાદશાહે હુકમ કરેઓ કે, "આ હરામ ખોરોને જે ચીજ જોઈએછે તે હેનું તેઓને ખાબ આવેછે. પણ હવે માહારો વારો આવેઓછે. મેં ખાબમાં હેવું જોઉંછે કે એ કમબખતો શુલીને લાએકછે." માટે માહારા ખાબ પરમાણે તરત અમલ કરો. એમ ફરમાવતાંજ ચારે હરામખોરોને ધરમશાલાની શામે શુલીએ ચહડાવેઆ કે તેહેવા બીજાઓને નશીહત પોંહોચે.

વરતમાન પતરોની શંખીઆ—અમેરીકાના યુનાઈટેડ ઈસટેટસમાં ૩૩૬૪ જુદાં જુદાં વરતમાન પતરો છપાએછે. તેની ઉતરમાં કાનેડા નામે મુલકછે તેમાં ૫૦; ઈંગલંડમાં, ૨૭૨; ઈસકાટલંડમાં ૬૬; આએરલંડમાં ૧૧૩; જરમાનીમાં ૧૫૦૦; ફરાંસમાં ૬૦૦; ઈસપેનમાં ૩૦ અથવા ૪૦; ઈસતમબોલમાં ૧૩; ને આખા રૂસીઆમાં ૧૦૦. આ એ હીસાબપરથી માલુમ પડેછે કે અમેરીકામાં સહુથી વધારે વરતમાન પતરો છપાએછે! આપણા હીંદુસથાનમાં કેટલા છપાએછે તેની ગણતી હજી કોઈએ કાહાડી નથી; પણ હમારે કીઆસ પરમાણે ૫૦ કે ૬૦ થી વધારે નથી. હીંદુસથાનની વસતી ૧૮ થીતે ૨૦ કરોડ માણસનીછે, ને આવી બોહોલી વસતીમાં પાંચ હજાર વરતમાન પતરો છપાતાં હોએ તો તે ઘણાં નથી. પણ હમારા દેશીઓમાં વાંચવાનો અભીઆસ હજી બહુ નથી પડો, ને તેને લીધે હાલમાં જેટલાં છપાએછે તેટલાંને પણ ખપાવવાં મુશકેલ પડેછે." બા૦ ૩૧

વેમાનમાંથી નકશા—માશીઅર નાદર કરીને એક ફરેંચમેનછે. તે શાંચાથી શુરજના કીરણ વડે તશવીર પાડેછે. તે શખશ એક અજાએબ જેહેવો અખતરો કરનારછે. તે હેવો કે બલુનમાં બેશીને પોતાના શાંચા શાથે હવામાં ઉડવું અને પછી હવામાં ઉંચા ગઆ પછી પારીશ શેહેર અને તેહેની આશપાશની જગા કેહેવી દેખાએછે તેનો નકશા શાંચાથી પાડવો.

પુંછડીઆી તારો—હમણા થોડા દાહાડાપર પુંછડીઓ તારો દેખાએો તારે મીશર દેશમાં ઘણો ગભરાટ થઓ હતો. કેટલાએક દાહાડા શુધી શઘલો રોજગાર ધંધો બંધ પડો હતો અને લોકો હેવું ધારતા હતા કે કાંઈ મોહોટી આફત આવી પડનારછે. અતરે પણ ભોલા લોક બીહીતા હતા કે રખેને એ તારો કેથાં પડીને કાંઈ મોહોટું નુકશાન કરશે.

વીજલીનો તાર—ટારીશ અને તેહેરાન એ બે શેહેરોની વચે વીજલીનો તાર મલાવવાનો ઈરાનના શાહે હુકમ કરોછે.

વીલાતના મેલ—મીશર દેશમાં રેલવે બંધાએછે તે આશરે દશ માઈલ બાકીછે. તે પુરો થઈને કામ ચાલવા માંડેથી હીંદુશથાન અને ચીનના મેલનો ખાચ દર વરશે ૨૦૦૦૦૦ બે લાખ રૂપીઆ ઓછો થશે. હાલ મેલનો ખરચ દર વરશે ૧૦૪૦૯૪૦૦ એક કરોડ ચાર લાખ નવ હજારને ચારશે રૂપીઆછે.

માકડનો ઊપાએ—ગરમ ફટકીનાં પાણી આગલે માકડ ટકી શકતા નથી. બે રતલ ફટકી લઈને વાટીને ભુકો કરે અને ઉકલતા પાણીમાં પીગલાવીને જે ઠેકાણામાં માકડ ભરાઈ રેહેતા હોએ તાંહાં એક કુંચડાએ કરીને ગરમ ફટકીનું પાણી ફેરવો.

કાજીનો ઈનશાફ—એક માણસ એક પડોશીની પાશે પોતાનો અવેજ મુકીને ગામ ગએો. તાંહાંથી પાછો આવેઓ તારે પેલો પડોશી અવેજની વાત ઈનકાર ગએો. તે ઉપરથી તેહેને કાજી પાશે લઈ ગઆ. ત્યારે કાજીએ પુછીઉં 'ભાઈ તેં તાહારો અવેજ તાહારા પડોશીને કહે કેઠાણે આપો ? ' તેણે જવાબ દીધો કે, 'એક ઝાડ તલે.' તારે કાજીએ કહું કે 'આ માહારી મોહોર લઈને તે ઝાડને શમન કર. જા તે ઝાડને તું માહારી મોહોર દેખાડજે અને હીંઆં આવવાનું કેહેજે એટલે તે આવશે.' પેલો માણસ તાજુબથઈને તે ઝાડ પાશે ગએો પછી થોડીએક વારે કાજીએ તેહેના પડોશીને પુછીઉં, 'કેમ પેલો માણસ ઘણીવાર થઈ ગએોછે, તે તાંહાં પોંહોચેઓ હશે કે નહીં?' તેહેનો જવાબ પેલા પડોશીએ દીધો કે, 'ના શાહેબ હજુ નહીં પોહોચેઓ હોએ, તે ઝાડ ઘણું દુરછે.' તારપછી કેટલીએક વારે પેલો ધણી પાછો આવેઓ અને કાજીને કેહેવા લાગો કે, 'તે ઝાડ કાંઈ શાહેબ તમારો હુકમ માનતું નથી. તે માહારી શાથે હીંઆં આવતું નથી.' તારે કાજીએ કહું કે, 'તે ઝાડ હીંઆં આવીને શાહેદી પુરી ગઉં, જા તાહારૂં લેહેણું ખરૂંછે.'

દુનીઆ ફાની—બાગમાં શઉથી ખુબશુરત ફુલ પણ કરીને શઉથી જલદી કરમાઈ જાએછે. એ એક નીશાણીછે કે આ દુનીઆની કોઈ પણ વશતુ ચીરંજીવ રેહે હેવી નથી, પણ શરવે વશતુ થોડીવાર રહીને નાશ પામેછે.

અશલના વખતમાં હવાની તલાઈ—કેટલાએક જણા ધારેછે કે હવાની તલાઈઓ હમણાંજ બનાવીછે, પણ એ ભુલછે. તરણશે બારશે વરશ ઉપર પણ હેવી તલાઈઓ બનતી હતી એમ એક તશવીર શને ૧૫૧૧ માં લખાએલી એક કીતાબમાં આપેલીછે તે ઉપરથી માલમ પડેછે. તેહેમાં શીપાઈઓ લડાઈ થઓ પછી આરામ લેતા ચીતરેલાછે, અને તેહેમાં ધમણથી હવા કેમ ભરતા તે પણ ચીતરેલુંછે. હવા આ કામમાં લાવવી એ વાત રૂમી લોકોના જાણવામાં પણ હતી. તેઓમાનો એક શખશ કેટલાએક મીજમાનોને બોલાવીને તેઓને પવન ભરેલા મોહોટા કોથલા અથવા તલાઈઓ પર બેશાડતો, અને પછી તેનાઓને ખબર નહીં પડે હેવી રીતે ધીમેથી કલાથી ફેરવીને પવન બાહાર નીકલી જવા દેતો એટલે મીજમાન લોક નીચે પડતા તે જોઈને તે ખુશી થતો. થોડાએક વરશની વાત પર ડાકટર આરનાટે નરમ માણશોને માટે પાણીની તલાઈની ભલામણ કરી. તે હેવી તલાઈ હાલ બનેછે. તે એમકે રબરના કપડાની મોહોટી કોથલીઓ કરેછે, અને તેહેમાં રૂ, ઉન અથવા હેવી બીજી ચીજ ભરવાને બદલે પાણી ભરેછે. પછી તે ઉપર એક નરમ ઉનની પાથરીને ચાદર પાથરેછે તે ઉપર જે માણસ શુવેછે તે જાણે પાણીમાં તરતો હોએ એ પરમાણે જણાએછે. પાણીની તલાઈ પણ અશલના જમાનામાં લોકોના જાણવામાં હતી કેમકે પલુટારક નામના લખનારે શીકંદર પાદશાહનો એહેવાલ લખોછે તેહેમાં એમ લખીઉંછે કે બાબીલન શેહેરના લોક ગરમીના દાહાડામાં ચાંમડામાં પાણી ભરીને તે ઉપર શુતા હતા.

કશર—કશર એક મોહોટો શદગુણછે એટલુંજ નહીં પણ બીજા શદગુણોને પેદા કરનારછે. કશર માણશને કેટલાએક ગુનાહ કરતાં અને દુખ ભોગવવાથી બચાવેછે. જે માણશ પોતાની પેદાશ કરતાં ઓછો ખરચ કરેછે તે વાજબી, દઆલુ, ધરમી અને સવતંતર થઈ શકેછે. જે માણશ પોતાની પેદાશ કરતાં વધારે ખરચ કરેછે તે જરૂર દગો, નીચ, બેઈમાન અને ધીકારવા જોગ થાએછે, કશરીઓ શુખી રોએછે, અને ઉડાઉ માણશ કરજમાં બુડેલો હોએછે, અને તેહેને શુખે રોટલો મલવો પણ કઠણ પડેછે.

વાતચીત—ચાલાકીથી બોલવા કરતાં ડાહાપણથી બોલવું એ શારૂંછે, અને મજા બોલ શારી રીતે ગોઠવીને બોલવા તેહેના કરતાં શામા ધણીને ખુશ લાગે હેવી રીતે બોલવું એ શારૂંછે. જે બાબત વાત કરવાનીછે તે બાહાર પાડતા પેહેલાં લાંબી લાબી વાત કરી હોએ તો તેથી કંટાલો ઉપજેછે, અને બીલકુલ કાંઈજ વાત નહીં કરી હોએતો શારૂં નથી દેખાતું.

ગરબી.

એક વાણીઓ અને તેની વહુ પોતાના ડોસા ડોસીને કાંઈ ખાવા કે ખરચી આપતાં નથી અને તરેહ તરેહના વેહેમથી એક જોશીને હમેશ જમાડેછે ને દખણા આપેછે તેથી એ ડોશો ડોસી તે જોશી ઉપર ઘણા દાંઝે બલેછે માટે તેગના કેહેવા ઉપરથી એક કવીએ એ જોશી ઉપર નીચે લખેલી ગરબી બનાવીછે માટે સઘળા જોશીઓએ દીલમાં દુખાઉં નહીં

"મા પાવેતે ગઢથી ઉતરાં, માકાળીરે" એ રાગનીછે.

તમે એકે નૈં નહી આપશો, નૈ નેથીને,
સૈ સોપો પૈશા પાંચ, ડોસા ડોશીને,
કરી દેવ ન હાલો થાપશો, નૈ નેથીને,
ને આવે અંતર આંચ, ડોસા ડોશીને,—૧
તમે જુગતી કરી ન જમાડશો, નૈ નેથીને,
આપો ભોજન ભલીભાત, ડોસા ડોસીને,
દૈ રાજ રૂડાં ન રમાડશો, નૈ નેથીને,
સમજી આપો સુખ સાત, ડોસા ડોસીને,—૨
તમે પગે ન લાગો પરીતથી, નૈ નેથીને,
નીત પુજો આંણી પરેમ, ડોસા ડોસીને,
થીદ માળા સુધો ભીતથી, નૈ નેસીને,
જુવો જીવનુ જીવન જેમ, ડોસા ડોશીને,—૩
કદી આદર ભાવ ન આપવો, નૈ નેથીને,
મન ગમતાં દૈવે માન, ડોસા ડોસીને,
વળી ફાળા રણમાં કાપવો, નૈ નેથીને,
ભજીએ જાણી ભગવાંન, ડોસા ડોસીને,—૪
બે ઘડીએ નહી બોલાવીએ, નૈ નેથીને,
વળી કહીએ વાહાલાં વેણ, ડોસા ડોસીને,
લહી લાકડી એક લગાવીએ, નૈ નેથીને,
નહી નીરખો તાણી નેણ, ડોસા ડોસીને,—૫
કદી પાણી પણ નહી પાઈએ, નૈ નેથીને,
આપો ઘડપણ આરામ, ડોસા ડોસીને,
પુછવું નહી ખાઈ કે ખાઈએ, નૈ નેથીને,
નૈ પુછો જ કાંઈ કામ, ડોસા ડોસીને,—૬
નહી મીઠા મેવા મેલીએ, નૈ નેથીને,
અને અરપણ કરીએ એહ, ડોસા ડોસીને,
કયાંઈ હાલા કુવામાં ઠેલીએ, નૈ નેથીને,
દેખાડો નવલો નેહ, ડોસા ડોસીને,—૭
સુખ ખાડો મોટી ડાટીએ, નૈ નેથીને,
ઉપકારી માનો આપ, ડોસા ડોસીને,
ચીત ચતુર થઈ નવ ચાટીએ, નૈ નેથીને,
પુજવાથી મટશે પાપ, ડોસા ડોસીને,—૮
ઘણુ ઘરમાં પણ નહી ઘાલીએ, નૈ નેથીને,
દુખ દૈએ નહી દીન એક, ડોસા ડોસીને,
ત્રાસે માને નહી ત્રાસીએ, નૈ નેથીને,
તરછોડી છોડ ન છેક, ડોસા ડોસીને,—૯
પળ પુછે સુરખ માનવી, નૈ નેથીને,
નહી પુછે વાત વીચાર, ડોસા ડોસીને,
મળશે ડાકપણ કે દાનવી, નૈ નેથીને,
સમજુ શેવે ગણીસાર, ડોસા ડોસીને,—૧૦
નહી ભજીએ તજીએ ઉરથી, નૈ નેથીને,
સજીએ ગમતા શણગાર, ડોસા ડોસીને,
ડગ લેખો દેખો દુરથી, નૈ નેથીને,
સહુ સમજો સુખ દાતાર, ડોસા ડોસીને,—૧૧
પગે લંપટ નારી લાગશે, નૈ નેથીને,
બેસારી ચોક બજાર, ડોસા ડોસીને,
જોતાં ગરબી દુખ જાગશે, નૈ નેથીને,
હોય હૈડે હરખ હજાર, ડોસા ડોસીને,—૧૨

પરમેશવરની શેવા વીશેની ગરબી.

"આવો આવો શીવશંકર ભોળા" એ રાગનીછે.

સેવો સખી સાહેબ સુખદાતા,
જેવો જાણી તેજ પીતા માતા, સેવો શખી, ટેક.
જગત ધીર થાપેલું જેણે,
અધીક સુખ આપેલું એણે,
તેણે તારા તાપ હરયા તાતા, સેવો સખી,—૧
અચળ પદ એજ ધણી આપે,
થાકેલાંને ચીરતામાં થાપે,
કાપે સહુ સંકટ દૈયાતા, સેવો સખી,—૨
જગતમાં જીવવુંછે થોડું,
જરૂર જવુ વેહેલુ મોડું,
જોવુ તજી જાપ જોયાં ખાતા, સેવો સખી,—૩
ગયા કૈંક લેથીને જાણ્યા,
રહેલા નહી રાજાકે રાણા,
શાણાને અજાણ્યા લેથા જાતા, સેવો સખી,—૪
જેને મન ગમતા રથ મેના,
ઉતમ અધીકાર હતા એના,
તેના જસ ગુણીજન નરગાતા, સેવો સખી,—૫
જેને પતી છતરવડે છાયા,
કમળ થકી કોમળ સુખકાયા,
માયામાં જીવ બહુ જોડાતા, સેવો સખી,—૬
જમે નીત મનગમતા મેવા,

દીસે જાણી દેશપતી જેવા,
એવા ગયા અગણીત અધડાતા, સેવો સખી,—૭
હતા રજપુત સુરા પુરા,
આહન કરે સતરૂ ચુરા ચુરા,
પુરા હાલે હોમમાં હોમાતા, સેવો સખી,—૮
શરીરે સાજાને તાજા,
રાજેશરી રાજાના રાજા,
બાજા જેની કોઅ ન તછ જાતા, સેવો સખી,—૯
સાહેબી સોતા સાહેબ જાદા,
આવે નહીં નજરે એકાદા,
સાદા થૈ કબરમાં સમાતા, સેવો સખી,—૧૦
જેણે ભગવાનં બાછ લીધા,
તેણે જસના ડંકા દીધા,
લીધા લાભને ગયા પંકાતા, સેવો સખી,—૧૧
મનોહર શીક્ષા જે માને,
પુરા જસ પામે તે બાહાને,
પાને દલપત લખે પરખીઆતા, સેવો સખી,—૧૨

પુસતકની પોંહોંચ.

"પારસી અસતરીઓને વાસતે ગનેઆન માલા" એ વા નામની એક ચોપડી હાલમાં દફતર આશકારા છાપખાનામાં છપાઇને બાહાર પડીછે, તેહેની એક નકલ હમારી ઉપર મોકલવામાં આવીછે તેહેની પોંહોંચ હમે મોહોટા માન સાથે કબુલ કરીએ છઇએ. એ ચોપડીનો દેખાવ ઘણો ખુબસુરતછે. તેહેની ઉપરનું શુનેરી ચીતરામણ ઘણુંજ ઉમદા છે, અને પુઠાં પર એક પારસીની બઇરી પગમાં સપાટ પેહેરીને બેઠેલીછે. તેહેના પગ પર એક ચોપડી ખુલી પડીછે, અને તેહેના ડાબા હાથની એક આંગલી તે ચોપડીપર રહી ગએલીછે, અને જમણા હાથમાં તેણે એક મશાલ પકડેલીછે, તેથી એમ જણાએછે કે પોતાની જાતની બીજી બઇરીઓને અગનેઆનનાં અંધારામાં ગનેઆનનું અજવાળું પાડેછે. આ ચોપડીમાં શઠ મલીને છેંતાલીશ અગતની બાબતો પર લખેલુંછે, તેહેમાં ફકત નવ કે દશ બાબતોજ હેવીછે કે જે પારસી શીવાએ બીજી જાતની ઓરતને લાગુ નહીં પડે. બાકીની સરવે બાબતો પારસીની તેમજ હીંદુઓની બઇરીઓને પણ જાણવા જોગછે. વાસતે હમે ભલામણ કરીએ છઇએ કે, નામ ઉપરથી ભુલાવો નહીં ખાતાં, સોકીન હીંદુની બઇરીઓ પણ એ ચોપડી મેલવીને વાંચે. એ ચોપડીમાં દીબાચેઆ તરીકે જે વાત લખીછે તે નીચે ટાંકીછે.

"વાંચનારી બાઈઓને અરજ."

"આ નાંખલી ચોપડી મધે અતરેના કેટલાએક જાણીતા અને કામેલ ગુજરાતી લખનારાઓની કલમથી લખાએલી તમારે લાએકની બાબરોનો સંગરહ કીધોછે, તે વાંચવા તથા તે ઉપર સારી રીતે ધેઆન આપવાની તમોને અરજ કરીઆમાં આવેછે. તમો અબલાઓ મરદોનાં સુખ દુખની ભાગીઆણ થાવોછો. તમારા વગર મરદનું ઘેર ઉજડછે. તમારા પરકાશથી તે ઘેરમાં રોશનાઈ થાએછે. તમારી ચાલાકી અને કોશેશથી તેમાં ખુશી અને સંતોશનો વધારો થાએછે. તમારી સારી ચાલ ચલણથી તેમાં ગમતની ઉતપનતી વધેછે. ચાલાક મેહનતુ, અને પેઆર ભરેલી ઓરત જે પુરસનાં કબીલામાં રાજ કરતી હોએ, તેહેવા પુરસને બીજા દોસતોની થોડીજ મદદની અગત રેહેછે. તમારી ઉપર તમારા મરદોનાં સુખનો ખરેખરો આધારછે. તે સુખ તમારી તરફથી સેહેલી રીતે મેલવી સકાએ, તે વીશે સંઘલા મરદોએ પોતાની તરફથી બને તેટલી તજવીજ કરવી જોઈએછે, તમોને બાલપણથી લખવા વાંચવાની કેલવણી આપવાનાં કામમાં, સંસાર નીતી શીખાડવામાં, ઘેરનો કારોબાર ચલાવવાની માહીતગારીમાં અને એ વગરે અસતરીને છાજતા સંઅલા એલમોમાં પુરવીન કરવાની જરૂરછે. એ મતલબને મલતુ આ નાંખલુ પુસતક રચવામાં આવીઉછે. તે એક ભરથારે પોતાની બાએડીને, ભાઇએ પોતાની બેહેનને, બાપે પોતાની બેટીને ભેટ આપવા લાએક કરવામાં બને તાંહાંસુધી કચી કસુર રાખીઆમાં આવી નથી. એ ચોપડીમાં પરગટ કરેલી બાબરો ધેઆનથી વાંચીઆથી, તમારો સંસાર કેમ ચલાવવો, તમારા ભરથાર તથા બચાંઓ તરફ તમારી ફરજ પરમાણે કેમ ચાલવું—કેવી ગુનાહ ભરેલી રસમોથી દુર રેહવું તથા તમારાં બચાંઓની તરબીએત કેવી રીતે કરવી તે, સંઘલુ તમુને માલમ પડશે."

"એ બાઈઓ, અમો પરવરદેગાર પાસે એવી દુઆ માંગીએછે કે જે કાંઈ બાબરો તમો આ ચોપડીમાં વાંચો, તે તમારા મંન ઉપર પુરતી રીતે અસર કરે, અને તે પરમાણે ચાલવાને તમોને તે સાહેબ અકલ અને ઉલટ આપે, અને હેવો દીવસ ઉતાવલેથી આવે કે આ દેશની ઓરતો હવણાં કરતાં વધારે ચહડતા દરજાની થાએ, અને વધારે દાનાઈ અને મરતબો ધરાવે હેવી અમારી દુઆ તમુને આમીન રાખે."

સ્ત્રીબોધ.

પુસતક ૨ જું | ડીસેમબર ૧૮૫૮ | આંક ૧૨ મો.

લાએકીવાળી ઓરત.

બરીજેટ રાઆન.

એક વસંત રૂતુની સહવારમાં કીનારાપર પીળું નીશાણ ચહડીઊં તેથી હાબારટ શેહેરના લોકોને ખબર પડી કે બંદરમાં કાંઈ મોહોટું વાહાણ આવેછે. સરવે લોકોનાં મનમાં ઘણી ખુશાલી પેદા થઈ. તે શેહેરના લોક કેટલાએક વીલાતથી આપતીના મારેઆ નીકળીને તાંહાં નવી વસતી કરવા તથા કેટલાએક ધન મેલવવાને પોતાનાં બઈરાં છોકરાંઓને પાછળ મેહેલીને આવેલા હતા. તે સરવેના જીવ પોતાના વતન તરફ લાગેલા હતા અને તાંહાંના સમાચાર શું આવેછે તે જોવાને રાહા જોતા ઊભા હતા.

તે વાહાણ વીલાતથી પાંચ મહીના થઆ નીકળીઊં આવતું હતું. તે વાહાણમાં ઘણાએક ઊતારૂ હતા. તેહમાં એક ઘણી ખુબસુરત અને એક ઘણી બદસુરત હેવી બે બઈરીઓ હતી. તેઓનાં નામ ડોરા કાલાન અને બરીજેટ રાઆન હતાં. બરીજેટ રાઆન બદ સુરતતો ખરી પણ ગુણે ઘણીજ સારી અને ભલી હતી. તેહનો એક થોડાએક મહીનાનો છોકરો હતો તે પર તે ઘણોજ પેઆર કરતી હતી; પણ તેથી તે બીજા કોઈપર ધેઆન નહીં લગાડતી એમ પણ નહીં. તે હસમુખી હતી, સઊની સાથે બોલતી ચાલતી, સઊ કોઈને જોઈતી મદત કરતી, માંદા લોકોની પાસે તે પોતાનું કામ ઊંચું મેહેલીને બેસતી અને તેઓને દીલાસો દેતી, અને જેહેના મનમાં કાંઈપણ દુખ થાએ તેહેનું તે સમાધાન કરતી. માટે વાહાણમાં સઊ કોઈ જે કાંઈ વાત પુછવી હોએ તે તેહેને પુછતું. પણ એ સઊ કરતાં ડોરા કાલાનને તો તે જાણે પરાણ આધારજ થઈ પડી. તેહેને ઘડી પણ રાઆન વના ચાલે નહીં. ડોરા કાલાન જારે વાહાણ પર ચહડી તારે જરા આજારી હતી અને તેહેની સાથે તેહેને દાહાડા હતા. તેણે વાહાણમાં થોડા દાહાડા પછી જણીઊં અને તેહેને એક છોકરો અવતરેઓ. તે વેળાએ તેહેની પાસે કોણ બેસતું? બરીજેટ રાઆન બેસતી. જારે નવું અવતરેલું બાળક ભુખ લાગેથી માહું ઊંચકીને રડતું તારે તેહેને છાતીએ વળગાડીને કોણ ધવડાવતું? બરીજેટ રાઆન ધવડાવતી. એ પરમાણે પોતાનું કામ અને પોતાના છોકરાની સંભાળ કરતી તેમજ તે ડોરા કાલાન અને તેહેના બાળકની પણ સંભાળ કરતી.

એક વખત ડોરા બોલી, "બેહેન બરીજેટ રાઆન જે ઠેકાણે જવાને આપણે નીકળીઆ છઈએ તે ઠેકાણે હું નહીં પોહોંચવાની, અને તેથી કરીને જે તાંહાં માહારી રાહા જોએછે તેહેને મોહોટી દલગીરી પેદા થશે. આ તેહેનો છેલો કાગલ આવેલોછે. તે દર રાતરે ઈશવરને ઈઆદ કરેઆ પછી અને દર સહવારમાં અજવાળું થતાં વારનેજ એ કાગળ હું વાંચું છઊં. તે શખસ આપણાં વાહાણની રાહા જોતો હશે, અને સઊથી પેહેલો તે વાહાણ પર આપણને લેવાને આવશે."

હસમુખી બરીજેટ—"ઈશવર કરે ને એ મુલાકાત જલદી થાએ! બેહેન તારે આ છોકરાને જોઈને તે ઘણો મગન નહીં થશે? હેં, થશેજ, અને તે વખતે માહારે તાંહાં હોવું જોઈએ કે તે ખુશી ભરેલી મુલાકાત હું જોઊં."

ડોરા—"હા, બેહેન તું તો ખરીજતો. પણ તે થવાનું નહીં; તેહેને મળાવવાનું નહીં."

બરીજેટ—જા બેહેન તું તો હેવી ગાંડી ગાલી વાતો કરેછે! હેવી છોકરવાદી નહીં કરીએ.

આ પરમાણે વાતચીત થઈ રહ્યા પછી પેલી સુવાવડી બઈરી પાછી પોતાના ઢોલીઆપર પડી અને આંખ મીચી, પણ તેહેની છાતી ઘણી ઊંચકાવવા લાગી તેથી માલમ પડીઊં કે તેહેના જીવને ગભરામણ થાએછે. થોડીએક વાર રહીને તે પથારીમાંથી જરા પાછી ઊઠી અને પોતાની બેહેનપણી બરીજેટની કોટે વળગીને બોલી, ઓ બેહેન મેં જાણીઊં હતું કે આ દરીઆમાં મહને દુખ અને દલગીરી વના બીજું કાંઈ જોવામાં નહીં આવશે, પણ મહને તું સરખી બેહેનપણી મળી એ ઘણું સારૂં થઊં. માહારી મા ઘેરછે તે માહારા પર જેહેવી મેહેરબાની રાખેછે તેહેવી જ તું પણ રાખેછે. બરીજેટ બેહેન તે માહારી મા અને પેલા પણ તહને દુઆ દેશે ઓ ભગવાન મહને જીવાડ કે આ બાઇનો માહારી ઊપર કેટલો પાડ થઓછે તે સરવે વાત હું માહારા ધણીને કહું।" એમ બોલીને તેણે હુસકાં ભરવા માંડ્યાં.

બરીજેટ—(છાતી બરાઈ આવેથી હુસકાં ભરીને) "બેહેન ડોરા! અરે બેહેન ડોરા! એમ ગાંડી, શું થાએછે! શું આપણે નાદાન થઈને રડવા માંડીએ, પછી આ છોકરા શું કરશે? ધીરજ પકડ બેહેન, તાહારે આ છોકરાની સંભાળ કરવી જોઈએ."

ડો૦—બેહેન હેની સંભાળ તુંજ કરજે. ઓ તું મહને વચન આપ કે હું હેને મુકીશ નહી. હું જાણું છઊં એ છોકરો તહને ચાહાશે અને તાહારી પાસે ખુશીથી રેહેશે અને બીજાં કોઈ પાસે જશે નહીં. જો જારે હેની માની ઊપર દરીઓ ફરીવળે તારે તું હેને તાહારી છાતીએ વળગવા દેજે. બરીજેટ બેહેન તું મહને હેવું વચન આપે તાંહાંસુધી હું તહને છોડનાર નથી. તું કેહે કે એ છોકરાને તું તાહારા પેટના છોકરા માફક ગણીશ."

બરીજેટ—(દીલે જાનથી) " ઈશવર શાખશીછે, હું કબુલ કરૂંછ કે હેને હું માહારા પેટના છોકરા માફક ગણીશ. હું હેને વીહીલો મુંકુતો ઈશવર મહને દુખી કરે! પણ બેહેન તું જીવશે અને એ છોકરાને લીધે આ માહારો છોકરો પણ તહને મા કહીને બોલાવશે. હવે તાહારો છોકરો તે માહારો થઓ. અને માહારો હું તહને આપી દઊં છઊં."

આ જવાબ સાંભળીને તે બાઈને જરા હસવું આવીઊં. પછી તેણે પોતાના હાથ પોતાની છાતીપર મુકીને ઈશવરની પરારથના કરવા માંડી. થોડીવારમાં તેહેના ચેહેરાનો રંગ બદલાઈ ગઓ. તે બોલતી બંધ થઈ, પણ તેણે હેસાન માનતીહોએ તે માફક પોતાની આંખ ઊઘાડીને બરીજેટની તરફ જોઊં, અને પોતાના છોકરાને ખુશીથી તેહેના ખોળામાં રમતો જોઈને તેહેનો આતમા આ નાશવંત જગત છોડીને બેહેશતમાં વાસ કરવાને ગઓ.

બીજી રીતે આસમાનમાં તારા ઝળકી રહ્યાછે હવે સબે તેહેને એક ઝોળીમાં ઘાલીને દરીઆમાં પધરાવી તે વખતે કપતાને છેલી ઈબાદત કરી. એ ગંભીર સમે કોઈનાં હુસકાંનો સાદ ધીમો ધીમો સંભળાઓ. તે સાદ બરીજેટનો હતો. તે વાંહાંણના તુતકપર પેલાં બે બચ્ચાંઓને હાથમાં લઈને ઈબાદત સાંભળવા બેઠી હતી. ઈબાદતનું કામ પુરૂં થઈરહ્યું અને ડોરાનું મુડદું પાણીમાં છેક નીચે પોહોંચીઊં કે બરીજેટ મોહોટેથી પોકાર મારીને રડવા લાગી.

" ઓ માહારી પેઆરી કાલાન! ઓ માહારી પેઆરી કાલાન! તું મહને મુકીને કેમ ગઈ? અરે હું તહને માહારા પરાણ કરતાં વધારે ચાહાતી હતી, તું મહને છોડીને કેમ ગઈ રે ઓ કાલાન! વારૂ પણ ઈશવર બોલાવે તેહેને કોણ રાખી શકેછે? જાંહાં સઘળુ સુખ ભરેલુંછે તાંહાં ફીરશતાઓમાં તાહારો વાસ થજો! તાહારો સબાવ કેહેવો મીઠો હતો, તું માહારી ઊપર કેહેવી મેહેરબાન હતી, તું મહને કેહેવી ચાહાતી હતી, એ વાત હું જીવીશ તાંહાંસુધી કદી ભુલનાર નથી. ડોરા! ઓ માહારી બેહેન ડોરા! તું જારે તાહારી કબર માંથી પાછી ઊઠે તારે હમે જે હમણાં તાહારા વીજોગથી દુખી થઆં છઈએ અને કલપાંત કરીએ છઈએ તે કેઆરે તહને ખુશીથી પાછાં મલીએ અને ભેટીએ."

એ પરમાણે કલપાંત કરી રહ્યા પછી તુતકપર આણીમેર તેણીમેર ફરીને છોકરાંઓને પોતાની સોડમાં લઈને તે સુતી. એ જોઈને વાંહાંણપરના સરવે માણસોનાં મનમાં ઘણી અસર થઈ, પછી જોગેજોગે એકાએક હવા બદલાઈ ગઈ અને થોડીવારમાં તોફાન થશે હેવું દેખાઊં. વાદળ એકદમ ચહડી આવીઊં અને સઘળું અંધકાર થઈ ગઊં. કપતાન અને ખલાસીઓએ પોત પોતાનુ કામ બરાબર કરીઊં. તેઓએ તે કરવામાં કાંઈ કસર રાખી નહીં પણ તેઓની મેહનત ફોકટ ગઈ. દરીઆના મોજા, વાંહાણમાં આ

વેઆ. તે વાહાણ મજબુત હતું તેથી થોડીએકવાર તો તેહને કાંઈ હલસો આવેઓ નહીં; પણ તોફાનના જોર આગલ કાંઈ ચાલીઉં નહી, અને અંતે પાછલી રાતરે એક ટાપુ સાથે અથડાઈને તે વાહાણના કકડે કકડા થઈ ગએઆ અને ઘણાંખરાં માણસો ડુબી મુઆં.

પછી સહવારનો પોહોર થઓ તારે કપતાન થોડાએક ખલાસીઓને લઈને બરીનેટને ખોળતો હતો. એટલામાં તે બે છોકરાંઓને હાથમાં લઈને એક પાટીઆંને વળગી રહેલી નજરે પડી. તે જોઈને કપતાને પોકાર મારીને કહ્યું "શાબાસ બાઈ શાબાસ ! ધન છે તહુંને ! ગભરાતી નહીં. ધીરજ રાખજે આપણું વાહાણ ભાગું તે ખબર કીનારાપર થઈછે અને તાંહાંથી આપણો જીવ બચાવવાને સારૂ હોડીઓ આવેછે !" એ વાત સાંભળી એટલામાં એક પાણીનો ખળકો આવેઓ તેં તે બાઈને છોકરાંઓ સાથે વસરડી લઈ ગઓ. હાવે સઘે માણસનું મન એમ થાઓછે કે જે થાએ તે થાઓ, આપણે આપણો જીવ સમાલીએ. હેવું છતાં પણ બરીનેટની બાહાદુરીનો દાખલો જોઈને સઉના મનપર હેવી અસર થઈ હતી કે હેનો જાન બચાવવો એ વાતપર સઉનું ધેઆન પોહોંચીઉં; અને જેઓને પોતાનો જાન બચવાની ઉંમેદ નહીં હતી તેઓએ પણ બુમ પાડીને કહ્યું કે "હેનો જાન બચાવો, હેનો જાન બચાવો." એટલામાં મછવા કીનારા પરથી નીકળેઆ હતા તે જલદીથી આવી પોહોંચેઆ અને બરીનેટ તથા બે છોકરાંઓને ઊપાડી લીધાં. પેલી બાઈ મરવા જેહવી થઈ ગઈ હતી તેહને કીનારે લઈ આવેઆ અને ઓસડવેસડ કરવા માંડેઆં, પણ કાંઈ ગુણ જણાઆ નહીં. તેહનામાં જરા પણ ગતી રહી નોહોતી તો પણ તે પેલાં છોકરાંઓને પાસેથી મુકતી નહીં હતી. તે "મીચેલ કાલાન" "મીચેલ કાવાન" એમ બોલેઆ કરતી હતી. તે નામ લઈ કરીને એક પાસે ઊભો હતો તેણે બુમ પાડી એટલે એક શખસે આવીને કહ્યું કે "તેતો માહારૂં નામછે, તમારે માહારૂં શું કામ છે ?" તે ઊપરથી તેહને તે બાઈ પાસે લઈ ગઆ, તારે તેણે આંખ ઊઘાડીને કહ્યું કે તહમે હીંઆં આવેઆછો ? ઈસવરની સતુતી કરો. મીચેલ કાવાન આ તમારૂં બાળક, ડોરાનું બાળક, લો હેને !" એટલું બોલતાંજ નીરગત થઈને જમીનપર પડી.

આ વાત આખા ગામમાં ચાલી. પછી સઘળા લોકોએ ઊઘરાણું કરીને એક પુંજી એકઠી કરીને તે બાઈ સારી થઈ તારે તેહુને ભેટ કરી. તેથી તે જીવી તાંહાંસુધી સુખે તેહનું ગુજરાન ચાલીઉં. કેહેછે કે તે જાંહાં રેહેતી હતી તાંહાં દર વરસે મીચેલ કાલાન પોતાની બાઓડીની બેહેનપણીને અને પોતાના છોકરાને બચાવનારીને મળવાને ઘણે દુરથી આવનો હતો.

માહારાણી વીકટોરીઆનું જાહેર નામું.

તારીખ ૧ લી નવેંબર સન ૧૮૫૮ એ હીંદુસથાનની તવારીખમાં નોંધી રાખવા લાએક દીવસછે. નામદાર ઈસટ ઈ ડીઆ કંપનીએ ગઆં બસેંહ વરસમાં રેળવેલું હીંદુસથાનનું મોહોટું રાજ માહારાણી વીકટોરીઆએ પોતાના હાથમાં લીધું અને પોતાને નામે ચલાવવાનો ઠરાવ કરેઓ, એ બાબતનું જાહેરનામું ઊપલે દીવસે આખા હીંદુસથાનમાં મોહોટા દબદબા સાથે વાંચી સંભળાવવામાં આવીઉં. તે દીવસે એ વધામણીની ખુશાલીમાં અતરે ચારે મેર ઝળાઝળાં થઈ રહાં હતાં. લોકોનાં ટોળે ટોળાં રોશની અને આતશબાજી જોવાને બાહારકોટ અને માંહે કોટ જતાં હતાં. ઘણા લોકો એ દાહાડાની રોનક જોઈને એ પરમાણે બોલેઆ કે હાવી રોશની હમેં હમારા જનમારામાં કદી જોઈ નથી. જેમ મુંબઈમાં તેમજ મુંબઈ ઈલાકાનાં સરવે મોહોટ મોહોટાં શેહેરોમાં આનંદ વરતી રહો હતો. અમદાવાદ શેહેર જેહની હાલ ચહડતી દશાછે તેહમાં જાહેરનામું વંચાઆ પછી તાંહાંના કવી દલપતરામ ડાહાભાઈએ માહારાણી વીકટોરીઆનું રાજ થઉં તે વીશે જે મનોરંજક કવીતા વાંચી સંભળાવી હતી તે હમેં હમારી શોકીન વાંચનારીઓને માટે બુધી પરકાશમાંથી આ ઠેકાણે દાખલ કરીએ છઈએ.

વીકટોરીઆ મહા રાણીજીના છંદ.

હરીગીત.

હે દેવના પણ દેવ તું, તતખેવ દીલમાં ધર દએઆ ॥
જે રાણીજીના રાજથી, થીર થઈ અમે સુખીઆ થઆ ॥
તું આપ નીતીએ નવીન વધતું, તેજ તેના તાજમાં ॥
સુખમાં સદા વીકટોરીઆને, રાખ પરભુ આ રાજમાં ૧॥

વડી પરેમવાળી દીલ દયાળી, ખુબી શાળી ખાઈછે ॥
ભરપુર ખુબ ભરાઈ જેના, ચીત વીશે ચતુરાઈછે ॥
નહીં દેશમાં લવલેશ દીસે, કસુર જેના કાજમાં ॥
સુખમાં સદા વીકટોરીઆને, રાખ પરભુ આ રાજમાં ૨॥
જે દુશટતામાં પુશટ તેના, શતરૂછે સંસારમાં ॥
જે કશટ જનને કરે ફરતા ફરે, ભરશટ વીચારમાં ॥
સંહાર તેનો સદીઅતું, કરનાર ઈશવર આજમાં ॥
સુખમાં સદા વીકટોરીઆને, રાખ પરભુ આ રાજમાં ૩॥
અતી રીધી સીધી અખુટ તુજ, ભંડારમાંથી આપજે ॥
મનના મનોરથ પુરીને, વળી કશટ સઘળાં કાપજે ॥
કરતાર આપો કુશલ એના, સકલ રાજ સમાજમાં ॥
સુખમાં સદા વીકટોરીઆને, રાખ પરભુ આ રાજમાં ૪॥
દીન દીન વીશેશ પરતાપ વધતો, ચંદરનો શુદીમાં ચડે ॥
તેમજ રહે મહા રાણીનું, અતી તેજ ચડતું તુંજ વડે ॥
રીપુ કુલને નીરમુલ કરજે, છોડ જેવા છાજમાં ॥
સુખમાં સદા વીકટોરીઆને, રાખ પરભુ આ રાજમાં ૫॥
બહુ વરશ સુધી અચળ એનું, રાજ અમ ઊપર હજો ॥
વળી વંસનો વીસતાર જન સુખકાર, જગ મધીએ થજો ॥
ઈશવર પરતાપે અમલ જામો, દેશ બેટ ઘણાજમાં ॥
સુખમાં સદા વીકટોરીઆને, રાખ પરભુ આ રાજમાં ૬॥
તું ઊઠ ઈશવર આવી વખતે, અરજ ઊરમાં ધારજે ॥
છળ કપટ ખળનાં જપટછે તે, ચપટ કરી બેસાડજે ॥
એ વેરીઓના વાસને, વીખેરી નાંખો વાજમાં ॥
સુખમાં સદા વીકટોરીઆને, રાખ પરભુ આ રાજમાં ૭॥
નીરદોશ તેનો નીઆએ નીશચળ થઈ, જગતમાં જામજો ॥
પરતી દીવશ વાર હજાર જેઅ જેઅકાર, વાણી પામજો ॥
કરીએ અમે ઊંચે સવરે ગુણ ગાન, તેના ગાજમાં ॥
સુખમાં સદા વીકટોરીઆને, રાખ પરભુ આ રાજમાં ૮॥
ધરી પરેમ પરભુની પરારથના કરી, મુખથી એવું માગજો ॥
જ્યે થજો જગમાં રાણીજીની, શતરૂનું બળ ભાગજો ॥
શુભ સનેહથી ગાજો તમે સહુ, સજન ગામો ગામના ॥
છે છંદ સુંદર નવ નવીન, રચેલ દલપતરામના ॥ ૯॥

દુનીઆ પરના જુદા જુદા ધરમ.

૧. જુદા જુદા દેશના લોકોના ધરમ બાબતના વીચારો જુદા જુદાછે.

૨. આફરીકા દેશમાંના ઘણાએક હબશીઓનો જે ધરમછે તેહને ફેટીશી ધરમ કેહેછે. નદી, દેવતા, ઝાડ, પવન વગેરે જગતમાહેલા બીજા જે પદારથોમાં સારા માઠા ગુણ રહેલાછે અને તેઓના સમજે આમાં આવતા નથી તે પદારથોને તેઓ દેવ કરીને માનેછે, અને તેઓની પુજા કરેછે.

૩. હીંદુસથાન મધે મુખીઅ ધરમ બરામણી ધરમછે. એ ધરમવાળા એક મુખીઅ દેવ સીવાએ બીજા તેતરીસ કરોડ હલકા દેવોને માનેછે. દેવતાઓની તેઓ મંદીરોમાં અને દેહેરાંઓમાં પુજા કરેછે, અને જાતરા પુણાતરા કરવાથી ઘણુ પુન લાગેછે અને ઈશવર રાજી થાએછે એમ સમજેછે. હીંદુ લોકો એક જાતના નથી. તેઓમાં અસલ વેદ શાસતરને માનતા હતા તારે માતર ચાર જાતો હતી, અને એક જાતના લોક બીજી જાતના લોક સાથે ખાતા પીતા હતા; પણ હમણાંતો સેંકડો બલકે હજારો જાતોમાં તેઓ વેંહેંચાઈ ગએલાછે અને તેઓ એક બીજાનું ખાઈ શકતા પણ નથી.

૪. ચીન, બરમા અને જાપાન એ દેશામાં મુખીઅ ધરમ બુધનોછે. એ ધરમમાં અનાદી ઈશવર માનેલો નથી. એ ધરમવાળા બુધના જુદા જુદા અવતારોને માનેછે અને તેહનો છેલો અવતાર ગઊતમ તેહની મુરતીને તેઓ પોતાના અપાસરાઓમાં પુજેછે. એ ધરમ ઘણો વેહેમ ભરેલોછે ખરો, તોપણ ધરમ દાન અને સારાં કામ કરવાનું હેમાં ફરમાવેલુંછે. આખી દુનીઆના સઘળા ધરમોનો વીચાર કરતાં આ ધરમ પાળનારા લોક ઘણાછે, તોપણ તેઓ જમીનના થોડાએક ભાગમાં સમાએલાછે.

૫. જે લોકો સજીવ અથવા નીરજીવ પદારથોને દેવ સમજીને પુજેછે તેઓને મુરતી પુજક કેહેછે. જગતમાં એક નીરાકાર દેવને માનનારા કરતાં મુરતી પુજકો ઘણાછે.

૬. અરબસથાન, ઈરાન, તુરકસથાન અને ઊતર આફરીકામાં ઈસલામી એટલે મહંમદનો ધરમ ચાલેછે. એ ધરમ એમ શીખવેછે કે ઈશવર એકછે અને મહંમદ તે તેહનો છેલો અને સઊથી મોહોટો પેગમબરછે. નીમાજ, રોજા, હજ અને મોહોટી ખેરાતો કરવાનું એ ધરમમાં ફરમાવેલુંછે.

૭. ખરીસતી ધરમ તુરકસથાન સીવાએ આ

ખા ઈઊરપ ખંડમાં અને ઊતર તથા દખશણ અમેરીકામાં ચાલેછે. એ ધરમનાં મુખીઅ રૂપ તરણછે—ગરીક ચરચ, રોમન કાથલીક ધરમ અને પરાટેસટંટ ધરમ. ગરીક ચરચવાળો ધરમ ગરીસ દેશ, રૂશીઆ અને ઈરાનના કેટલાએક ભાગોમાં ચાલેછે. તે ધરમના ચલાવનારા જુદી જુદી પાએરીના પાદરીઓછે. એ ધરમમાં પાદરીઓને લગન કરવામાં કાંઈ મને કરી નથી. એ ધરમ કરીઆ કરમાંતર ભરેલોછે.

૮. રોમન કાથલીક ધરમ ઈટલી, ઈસપેન, પોરટુગાલ, ફરાંસ, બેલજીઅમ અને જરમની, ગુરૂશીઆ, આસટરીઆ, તથા સુવીટજરલંડના કેટલાએ ભાગોમાં ચાલેછે, અને તેમજ મેકસીકોમાં તથા દખશણ અમેરીકાના ઘણાખરા ભાગોમાં પણ ચાલેછે. આએરલંડમાં પણ એ ધરમનું જોર ઘણુંછે. એ ધરમ ચલાવનારા જુદી જુદી પાએરીના પાદરીઓછે. તેઓમાંના મુખીઅ પાદરીઓને બીશપ અને આરચબીશપ કેહેછે, પણ તે શઘળા કરતાં મોહોટો અને સઊને માથે પોપ નામનો એક માહારાજછે. તે રોમ શેહેરમાં રેહેછે. એ ધરમમાં પાદરીઓને લગન કરવાની છુટ નથી.

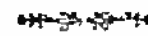
૯. પરાટેસટંટ ધરમ અથવા જેહેને સુધરેલો ધરમ પણ કેહેછે તેહમાં જુદા જુદા પંથછે. એ ધરમનું જોર ઈંગલંડ, ઈસકાટલંડ, ડેનમારક, સુવીડન, નારવે તથા જરમની, ગુરૂશીઆ અને સુવીટજરલંડના કેટલાએક ભાગોમાં અને અમેરીકાના ઈઊનાઈટેડ ઈસટેટસમાં ચાલેછે. એ ધરમના તરણ મુખીઅ પંથોનાં નામ લીઊથરન, એપીસકોપેલીઅન અને પરેસબટેરીઅન પંથછે. એ ધરમને સુધરેલો કેહેવાનું કારણ એ છે કે સોળમી સદીમાં લીઊથર નામના માહાપુરૂશે પોપગુરૂની નાલાએક ચાલ ઘણું-દુખ સહીને લોકોને બતાવી આપી અને તેઓને તે ગુરૂના ફંસામાંથી છુટા કરીને એ ધરમ સમજાવેઓ માટે હને સુધરેલો ધરમ કેહેછે.

૧૦. અસલ ઈઆહુદી લોકોની ઓલાદનાં માણસો હાલ જુદા જુદા દેશોમાં તેહમાં મુખીઅ કરીને ઈંગલંડ, હાલંડ, જરમની અને ગુરૂશીઆ એ દેશોમાં વસેલાંછે. તેઓ હજુ પોતાના બુજરગોનો ધરમ અને તેઓની કરીઆઓ પાળેછે. તેઓના ધરમને ઈઆહુદી ધરમ કહેછે.

જુદા જુદા ધરમ પાળનારાઓની સંખીઆ નીચે પરમાંણે કાહાડેલીછે.

ખરીસતી ધરમ પાળનારા	૨૬૦૦૦૦૦૦૦
ઈઆહુદી	૫૦૦૦૦૦૦
ઈસલામી	૧૦૦૦૦૦૦૦૦
ભરામણી	૧૦૦૦૦૦૦૦૦
બુધનો	૪૦૦૦૦૦૦૦૦
બીજા સરવે	૧૦૦૦૦૦૦૦૦
	૯૬૫૦૦૦૦૦૦

માણસનું સુખ.

સુખી એ બોલ સુકાબલાનોછે. જારે આપણે કહીએછઈ ફલાણો માણસ સુખીછે તારે આપણો અરથ એહવોજછે કે બીજા માણસો કરતાં અથવા તે માણસ આગળ કોઈવાર જે હાલતમાં હતો તે કરતાં હમણાં સારી હાલતમાંછે. તનદુરૂસત અને પઈસાદાર શખસને આપણે સુખી કહીએ છઈએ તેહેનો અરથ શું? તેહેનો અરથ એજકે બીજા માણસોની સાથે સરખાવતાં તે સારી હાલતમાંછે.

હવે સુખી હાલત કહીએ એ બાબતનો ખરેખરો વીચાર કરતાં એમ જણાએછે કે જે હાલતમાં દુખના કરતાં સુખ વધારે રહેલું હોએ તે સુખી હાલત; અને કોઈ માણસ કેટલું સુખ ભોગવેછે તે આ વધારા ઊપર આધાર રાખેછે. તારે માણસનું સુખ એ સામાં રહેલું છે અને સામાં રહેલું નથી તેનો આપણે વીચાર કરીએ.

તો જુઓ કે મોજ શોક અને એશ આરામ કોઈપણ જાતના અને ગમે એટલા કીધા તો તેહમાં કાંઈ સુખ રહેલું નથી. તમે પુછશો કે વાનીવાર વસતુઓ ખાવા પીવામાં, રાગ, તાન, નાચરંગ વગેરે તરેહ તરેહના ખેલ તમાશા અને ખુબસુરત ચીજો જોવામાં, શું સુખ રહેલું નથી? તો હમે તમને કહીએછ કે, ના, હેવી ચીજોમાં સુખ રહેલું નથી, અને હમે એમ કહીએ છઈએ તેહનાં કારણો નીચે પરમાણેછે.

૧ લું—ઊપર લખેલી રીતોથી થતી ખુશી હર વખત થોડી વારજ રેહેછે. તે ખુશી કાએમ રેહેતી નથી. વળી તે ખુશીને મેળવવા સારૂ આગળથી કેટલી તઈઆરી કરવી પડેછે અને કેટલી ઈનતેજારી રા

ખીને બેસી રેહેવું પડેછે તેહેનો બીલકુલ વીચાર નહીં કરીએ, તોપણ એ ખુશી જારે હાંસલ થાએછે તારે કેટલી થોડી વાર સુધી આપણા મનમાં રેહેછે એટલે દાહાડાના આખા ચોવીસ કલાકમાંથી કેટલા થોડા કલાક સુધી રેહેછે એ વાતનો વીચાર કરેથી આપણે ઘણું અજબ જેહેવું લાગશે.

૨ જું—એ ખુશીઓ વારેવારે ભોગવેથી તેઓની લેહેજત ઓછી થાએછે. જે ઈંદરીઓવડે ઊપલી ખુશીઓ આપણે ભોગવીએ છઈએ તે ઈંદરીઓનો હેવો ગુણછે કે જેમ જેમ તેઓ એકની એક રીતે વધારે વપરાએ તેમ તેમ તેઓ ઘસાઈને મંદ થઈ જાએ, અને કોઈપણ ઈલાજથી પાછી અસલના જેહેવી તેજ થાએ નહીં. એટલાજ મારે સઊ કોઈના અનુભવમાં આ વાત આવેલીછે કે કાંઈ ખુબીદાર વસતુ પેહેલ વેહેલી જોએથી, સાંભળેથી અથવા ખાધે પીધેથી જે ખુશી પેદા થાએછે તેટલીજ ખુશી તે વસતુ વારેવારે જોએ સાંભળે અથવા ખાધે પીધે થતી નથી એટલે જેમ જેમ તે રોજની થાએછે તેમ તેમ તેહેની લેહેજત ઓછી થાએછે.

૩ જું—મોહોટી અને માહાભારત ખુશી મેળવવાની આતુરતાને લીધે બીજી ખુશીઓ ઊપરથી આપણું દીલ ઊઠી જાએછે; અને તેહેવી મોહોટી ખુશીઓ આપણને કોઈજવાર મએસર થાએછે મારે આપણે ઘણોખરો વખત તે કારણથી ખાલી દુખ ભરેલો થઈ પડેછે.

એ ઊપરથી જણાએછે કે માણસનું સુખ મોજ શોક અને એશ આરામમાં રહેલું નથી. કેટલાએક લોક એમ કેહેછે કે મેહેનત મજુરી ફીકર ચંતા કામ ધંધો અને હેવી અડચણો માણસને નહીં હોવામાં તેહેનું સુખ રહેલુંછે. તેઓને હમે કહીએ છઈએ કે એનો મોહોટી ભુલછે; કેમકે હેવી હાલતમાં કાંઈ સુખ હોતું નથી, પણ તેવી ઊલટી ઊદાસી, ખોટા વીચાર અને ગાંડાઈ પેદા થાએછે.

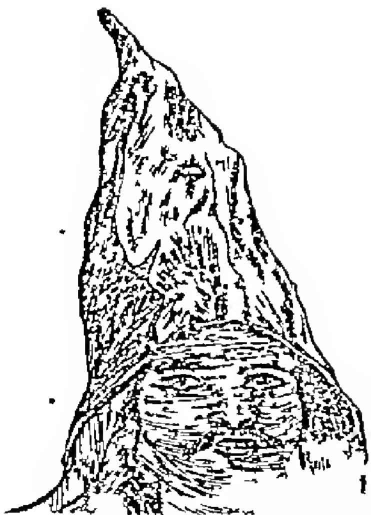
તેહેનો દાખલો જોવો હોએતો સેહેજછે. જે રોજ કામ ધંધો કરનારાછે તેઓને જે દાહાડે કાંઈ કામ ધંધો હોતો નથી તે દાહાડે તેઓ સુખી હોવાને બદલે ઊલટા ઊદાસી રેહેછે, અને તેઓને તે દાહાડે કાંઈ ગમતું નથી અને તેઓ જારે બીજે દાહાડે પોતાને કામે લાગેછે તારેજ તેઓને ચેહેન પડેછે.

કેટલાએક લોક કેહેછે કે મોહોટાઈ, દરજજો અને મરતબો હેમાં સુખ રહેલુંછે. જો એ વાત ખરી હોએ કે સરવે મોહોટાઈથી સુખ મળતું હોએ, તો જેટલા આપણે મોહોટા થઈએ એટલે જેટલા લોક આપણા કરતાં હલકા હોએ તે પરમાણમાં આપણે વધારે સુખી થવું જોઈએ. પણ ખરી વાતતો એમછે કે જે ધણીઓની સાથે આપણે આપણી હાલતનો મુકાબલો કરીએ છઈએ તે ધણીઓના કરતાં જો આપણે મોહોટા નથી તો પછી આપણી મોહોટાઈ ગમે એટલી છતાં પણ આપણા મનમાં સંતોશ થતો નથી. જોઈએ તો ભરવાડ પોતાના કુતરા કરતાં મોહોટા દરજજાનો છે, પણ તે ઊપરથી કાંઈ ભરવાડને સુખ થતું નથી; ખેતી કરનાર ભરવાડ કરતાં મોહોટોછે, પણ તે ઊપરથી કાંઈ ખેતીવાળાને સુખ થતું નથી; જમીનદાર ખેતી કરનાર કરતાં મોહોટોછે, પણ તે ઊપરથી કાંઈ જમીનદારને સુખ થતું નથી; અને સઊથી મોહોટો દેશનો રાજાછે, પણ તે મોહોટાઈથી કાંઈ રાજાને સુખ થતું નથી. જાંહાં મુકાબલો નથી તાંહાં મોહોટાઈનો કોઈ વીચાર પણ કરતું નથી.

પણ જો તેજ ભરવાડ પોતાના ગામના બીજા ભરવાડો કરતાં મજબુત અને વધારે કામ કરી શકતો હોએ; અને પેલો ખેતીવાળો ગામના બીજા ખેતીવાળાઓ કરતાં વધારે પઈસાદાર હોએ અને તેહેની પાસે વધારે ઢોર અને ખેતીનાં ઓજારો હોએ; અને પેલા જમીનદારની તે દેશના બીજા અમીર ઊમરાવોના કરતાં ઘરબાર માલ મીલકતની તરફથી હાલત વધારે સારી હોએ; અને પેલા રાજાની પાસે બીજા દેશના રાજાઓની સાથે સરખાવતાં વધારે મુલક તથા વધારે લશકરનું જોર તથા વધારે વજન હોએ અને રઈઅત વધારે નીમકહલાલ અને વશદાર હોએ; તો એ વાતોમાં ભરવાડ, ખેતીવાળો, જમીનદાર અને રાજાઓને પોતાના દીલમાં પોતાની મોહોટાઈ વડે સુખ લાગેછે.

ભુગોળ વીદીઆ.

જે જમીનપર આપણે વસીએ છઈએ તે જમીનનું બખાન ભુગોળ વીદીઆમાં કરેલુંછે. તે સઊ કોઈને જાણવાની જરૂરછે મારે તે વીદીઆનો કાંઈએક

તીબેટના આદ્યગુરૂ ગરાંડ લામા

ખુલાસો આ ચોપાનીઆમાં રફતે રફતે કરવાનો હમારો વીચારછે.

૧. આપણી જમીન એક નકર ગોળોછે. તેહેનો ઘેરાવો આસરે ચોવીસ હજાર માઈલનોછે. જમીન એક ગરેહછે અને બીજા ગરેહોની માફક સુરજની આસપાસ ફરેછે.

૨. જેટલો જમીનનો ભાગ સુકોછે તેહના કરતાં દરીઆ તળે આવેલો ભાગ ઘણોછે.

૩. દરીઓ હરેક ઠેકાણે એક સરખો સપાટ અને મોહોટાં મેદાનના જેહેવો દેખાએછે.

૪. સુકી જમીન દરીઆની સપાટીથી ઊંચી હોએછે. તે એક સરખી હોતી નથી, કયાં ઊંચી કેથાં નીચી અને કેથાં સપાટ હોએછે. જે ભાગ ઘણો ઊંચો હોએછે તેહને ટેકરી અથવા ડુંગર કેહેછે.

૫. વાદળાંમાંથી વરસાદને રૂપે જે પાણી પડેછે તે જમીનના પોલા ભાગોમાં એકઠું થઈને તાંહાંથી વેહેતું વેહેતું નદીઓને રૂપે દરીઆમાં જાએછે. કેટલેએક ઠેકાણે તે એકઠું થઆ પછી આગળ વેહેતું નથી તેહેને તળાવ અથવા સરોવર કેહેછે.

૬. જમીનનો આકાર નારંગીના જેહેવો ગોળછે. તે બરાબર કાગળપર પડી શકે નહીં માટે તેહેનો નકશો પાડેછે તેહમાં બે ગોળ આકાર એક બીજાને લાગેલા પાડેછે. તેહમાંનો દરએક જમીનનો હડધો ભાગ દેખાડેછે. તેહમાંનો જમણી બાજુપરનો જે હોએછે તેહને પુરવનો હડધો ભાગ અને ડાબી બાજુપરનાને પશચીમનો હડધો ભાગ કેહેછે. એ આકાર પુસતક ૧ લાને પાને ૧૭૬ મે બતાવેઓછે.

૭. કોઈપણ નકશો સાંમો મુકેઆ પછી તેહની જમણા હાથ તરફની જે બાજુ તે પુરવ દીશા જાણવી; ઘબા હાથ તરફનીને પશચીમ દીશા જાણવી; ઊપરની તરફનીને ઊતર દીશા અને નીચેની તરફનીને દખશણ દીશા જાણવી. દરએક હડધા ભાગની ઊપરનું વચનું બીંદુ તેહેને ઊતર ધુરૂ અને નીચેનાં વચલાં બીંદુને દખશણ ધુરૂ કેહેછે.

૮. પુરવ તરફના ભાગમાં ઈરોપ, એશીઆ અને આફરીકા એ તણ ખંડો આવેલાછે. તેહમાં ઘણાએક અગતના ટાપુઓ આવેલાછે તે મધીમાં આસટરેલીઆ ટાપુ મોહોટોછે.

૯. પશચીમ તરફના ભાગમાં અમેરીકા ખંડ તથા કેટલાએક ટાપુઓ આવેલાછે. અમેરીકા ખંડના ઊતર અમેરીકા અને દખશણ અમેરીકા હેવા બે ભાગ કરેલાછે.

૧૦. નકશો જોતાં ઊંચી નીચી જમીન શોધી કાહાડવાની રીત ઘણી સેહેલીછે. નદી કેણીમેર વેહેછે તે ઊપરથી જમીન ઊંચી નીચી કહી શકાએછે. હંમેશ નીચાણ હોએ તેણીગમ નદી વેહેછે.

માહાગુરૂ ગરાંડ લામા.

તીબેટ તારતરી અને વચલા એશીઆ ખંડના બીજા ભાગોમાં માંગોલીઅન જાતના લોકો વસેછે તેઓમાં લોકને દેખાડવાનો એટલે નાહાવા ધોવાનો અને હાથ પગ ધોવાનો ધરમ ઘણો ચાલેછે. તેઓના ગોર અથવા પાદરીને લામા કેહેછે તે ઊપરથી તેઓના ધરમનું નામ લામઈ ધરમ પડેલુંછે. બુધ ધરમની માફક એ ધરમમાં પણ એક અનાદી અને નીરંતર રેહે હેવો ઈશવર માનેલો નથી. તેઓ ૧૦૮ મુરતીઓને માનેછે અને હેવું કેહેછે કે આગળ માણસો હતાં પણ પોતાની પવીતરાઈના સબબથી આ દુનીઆની શરૂઆત પેહેલાં દેવતાને દરજજે ચહડેલા હેવા માહાપુરૂશોની એ મુરતીઓછે. તેઓના મુખીઅ દેવનું નામ શ્રીમુનીછે. તેહેની બાબત તેઓ એમ કેહેછે કે તે શ્રીમુનીએ ઈસવી સન ચાલુ થતાં પેહેલાં એક હજાર વરસપર આ જગતમાં છેલો અવતાર લઈને લામઈ ધરમ થાપેઓ. અને પોતાની પાછળ ધરમનું કામ ચલાવવાને એક વકીલ મુકરર કરેઓ. તેહેનું નામ ગરાંડ લામા. તેહેની પુજા હાલ લામઈ ધરમ માનનારા કરેછે.

એ ધરમવાળા એમ સમજેછે કે જારે ગરાંડ લામા કુદરતી કાએદા પરમાણે મરી જાએછે તારે તેહેનો જીવ તરત બીજા ખોળીઆમાં પેસેછે, તે વાત તેહેના હાથ નીચેના પાદરીઓને જણાએછે પણ બીજા લોકો જો તે વીશે તપાસ કરે તો તેઓને મોહોટું પાપ લાગે એમ તેઓ ગણેછે. ખરેખરૂં જોતાંતો આ ધરમ બીજા કેટલાએક ધરમોની માફક પાદરીઓનું પેટ ભરવાને સારૂ અને પાદરીઓના હાથમાં લોકોની ઊપર કાબુ રાખવાને સારૂ કાહાડેલો હોએ એમ જણાએછે.

તીબેટ દેશમાં ધરમના કામમાં અને રાજદરબારી કામમાં પણ સઉથી ઊંચો દરજ્જો ગરાંડ લામાનોછે. લાસા નાંમની તે દેશની રાજ્યધાનીછે તેહેની પાસે બે મોહોટા મોહોટા મઠછે તેહેમાં ગરાંડ લામા વારાફરતી રેહેછે. તેહેની આસપાસ સઘળી તરફ પાદરીઓ ફરતા રેહેછે, અને જે મઠમાં તે રેહેતો હોએ તે મઠમાં રાતરે કોઈ ઓરતને રેહેવા દેતા નથી. કદાચ તેહેની પાકીજગી પર કોઈનું ગુમાન નહીં જાએ એટલા સારૂ એ પરમાણે કરતા હશે. તે દેશમાંહેલા અને રશીઆમાંથી પણ ઘણાએક લોકો ઘણે દુરથી તેહેનાં દરશણ કરવાને આવેછે અને તેહેનો આશીરવાદ પામેછે. તે એક મોહોટું તખત બનાવેલુંછે તે ઊપર બેસીને દરશણ આપેછે. તારતરીના લોકો પણ તેહેને તેજ પરમાણે માનેછે અને દુરથી દરશણને સારૂ આવેછે. શાહજાદાઓ પણ આવીને તેહેને રઈઅતની માફક નમેછે. ગરાંડ લામા રંક અને રાવને એક સરખા લેખેછે. તે કોઈને સલામ કરતો નથી; નમસકાર કરતો નથી; તે પોતાનું માથું ઊઘાડતો નથી, અને કોઈને ઊઠીને આદરમાન આપતો નથી. તેહેને પુજનારા લોકોનાં માંથા ઊપર તે પોતાનો હાથ માતર મુકેછે એટલે તેઓ એમ સમજેછે કે હવે હમારાં પાપ સરવે કપાઇ ગયાં. તે લોકો એમ માનેછે કે એજ ઈશવરછે અને સઉનાં મનની વાત એ જાણેછે અને તેહેને કોઈને કાંઈ પણ પુછવાની જરૂર નથી. તે કોઈ કોઈ વખતે પોતાના સેવકોને એક જાતના પેંડા વેંહેંચેછે, તેહેને તારતાર લોકો ઘણાંએક વેહેમ ભરેલાં કામોમાં વાપરેછે. કેટલાએક લોકો એમ કેહેછે કે તેહેના નરકના પેંડા કરીને વેંહેંચેછે અને તે તેહેના માનનારા ગુનાની દાબડીઓમાં રાખી મુકેછે અને ખાવાનાં પદવાનોમાં તેઓને પરસાદી કરવાને નાખેછે પણ એ વાત ખોટી માલમ પડેછે. એકવાર આગલા જમાનોમાંની હકુમત હાલના કરતાં વધારે હતી. તે ચોહોટાગો ટ પાદશાહોને ગાદી પરથી ઊઠાડી મુકતો એટલો તેહેને ખતીઆર હતો. પણ હાલમાં રાજનીતીની રીતે તે ચીનના શેહેનશાહને તાબેછે અને ધરમ ગુરૂ પરમાણે હેને ગણીએતો તે રીતે જોતાં ચીનનો શેહેનશાહ હેને તાબેછે. તેહેની રાજ્યધાનીમાં માનદારીન નામના બે ચીના સરદારો રાખેલાછે અને તેઓના હાથ નીચે ૧૦૦૦ ચીનાઓનું લશકરછે. પીકીન શેહેરમાં નાહાનો લામા કરીને તેહેનો એક મોકલેલોછે. તેહેને શેહેનશાહે એક મેહેલ બંધાવી આપેલોછે તેહેમાં તે રેહેછે અને તેહેનો ખરચ સરવે શેહેનશાહ પુરો પાડેછે.

ગરાંડ લામા જારે મરણ પામેછે તારે તેહેનો જીવ કાંહાં નવો અવતાર લેછે એ વાત જાણવાની જરૂર પડેછે. એ વાત ઠરાવવાનું કામ બીજા લામાઓનુંછે અને તેઓ જે ઠરાવ કરે તે સરવે સેવકોએ કબુલ રાખવો જોઈએ. તે લામાના પુજનારાઓના બે પક્ષ એટલે ભાગછે. તેઓને પીળી ટોપી અને રાતી ટોપી કેહેછે. દરએક પક્ષની ઊપર ત્રણત્રણ લામા હોએછે. એ સરવે લામાઓમાં ગરાંડ લામા તે મોહોટો કેહેવાએછે. તેઓના હાથ નીચે જુદા જુદા દરજ્જાના બીજા ઘણા પાદરીઓછે. તેઓ શીખવવાના કામની ઊપર ઊપરીપણું કરેછે અને તેઓમાંના કેટલાએક પરણેલા વનાનાછે. એકલા લાસા શેહેરમાંજ આસરે ત્રણ હજાર મઠોછે.

આ પાસે જે ચીત્ર પાડેલુંછે તે ગરાંડ લામાનુંછે. એણે કારચોબી સાટીનનો પોશાક પેહેરેલોછે અને માથે પટાદાર ઊંચી ટોપી પેહેરેલીછે. હેના જમણા હાથમાં એક ગોળ દાબડા જરખું ચકરછે તે હાથમાંહેલા વેપી પોતાના આંસ ઊપર ફરેછે. એ દાબડામાં લાગનાં મંતર ભરેલાંછે અને હીંદુ લોક તથા મુસલમાન લોક બંદગી કરતાં માળા અથવા તસબી હાથમાં આલીને મણકા ફેરવેછે અને સમજેછે કે જેમ માળા વધારે ફેરવાએ તેમ વધારે પુન તેમજ લામાં પણ આ ચકર ફેરવેછે અને સમજેછે કે જેમ વધારે ફેરવાએ તેમ વધારે પુન. એ ગોઠવણ હેવી કરેલીછે કે ઘણીવાર ઈબાદત થાએ અને ઘણું પુન લાગે પણ હાથ પાકી જાએ નહીં. બીજા હાથમાં અંબેમાતના ભરામણો જેહેવું ત્રીશુળ રાખેછે તેહેવું એક ત્રીશુળ લામાએ લીધેલુંછે.

પવનની કહેલી વાતો.

વાત ૧.

વાંચનારી બાઈઓ જારે કોઈ અંધારી રાતરે પવન ઘણો ફુંકતો હોએ તારે તમારાં મનમાં એમ જણાએછે કે એ કાંઈ વાત કેહેછે? હા મહને તો એમ લાગેછે અને જે વાત પવને મહને કહીછે તેમાંની કેટલીએક હું તમને કહુંછઊં સાંભળો. તેણે કહ્યું,

"આજ રાતરે મેં ઘણું નઠારૂં કામ કરૂંછે. હું પ્રણ ગુસામાં આવીને આંધો થઈ ગયો હતો. આ બે દીવસ આફરીકાનાં જંગલમાં માહારા જોરથી રેતીનાં વાદળાં થઈને ઊડતાં હતાં તાંહાંથી હું લુમધી અ સમુદર ઓળંગીને આવતો હતો. તે રસતામાં એક ગોહોટું વાહાણ મળીઊં. તે છેક બારાની નજદીક આવી પોહોંચેલું હતું અને એક જુવાન શખસ એક બાજુ પર અઢેલીને ઊભો હતો. તે ઘણો મગન દેખાતો હતો. તે પોતાના મનમાં એમ વીચાર કરતો હતો કે માહારી પેઆરી માશુકને હવે હું થોડા દાહાડામાં મળીશ અને તેહની જોડે લગન કરીશ. તે વાહાણમાના ઘણાએક ખલાસીઓ ખુશીથી વીચાર કરતા હતા કે હવે આપણે આપણાં પેઆરાં બાએડી છોકરાંને મળીશું. આહાહા! તેઓ મળેઆ હોત તો કહેવો આનંદ તેઓને થાત! પણ એક ખડકની પાસે વાહાણ આવી પોહોંચીઊં. મેં માહારા ગુસાના જોરમાં વગર વીચારે તે વાહાણના સઢનાં ચીથડે ચીથડાં કરી નાખેઆં. કેટલાંએક વાદળાં આસમાનમાં હતાં તેઓને હડસેલીને ચંદરની ઊપર લાવેઓ તેથી તેહેનું અજવાળું બંધ થઊં, અને અંધારૂં થતાંજ મેં વાહાણને પાછળથી હડસેલીઊં. તે તરત ખડકને લાગું અને તેહના ચુરેચુરા થઈ ગઆ. તે માહેલા કેટલાએક ખલાસીઓ હોડકાંમા બેસી ગઆ અને તેઓનો જાન બચત, પણ માહારા હુકમથી દરીઆએ મોજાં ફેંકેઆ અને તે સઘળા દરીઆમાં ગરગશરણ થઈ ગઆ. હવે હું અતીશે પસતાઊં છઊં, પણ માહારા પસતાવાથી હવે તે બીચારા કાંઈ પાછા સજીવન થાએ નહીં."

એમ કહીને ઘણું રડેઓ અને પછી બંધ થઈ ગઓ.

વાત ૨.

થોડાએક દાહાડા પર એક રાતરે એક નબળી બાગમાં ટુટાં ઘરની આસપાસ હું લપાટી મારતો હતો, અને બારીમાં એક ઝીણું કાણું હતું તેહમાંથી હું પેસીને એક નાહાની સરખી ઓરડીમાં ગઓ. તેહમાં ફકત એકજ જઈફ માણસ બેઠેલો હતો. તેહની પાસે તાપવાને એક સગડી હતી. હું તે ઓરડીમાં ઘુસેઓ કે તે માણસ ધુજવા લાગેઓ અને તેહેના દાત કકડવા લાગેઆ. તેણે ઊઠીને પોતાની પાસે જે શટાં ટુટાં કપડાં હતાં તે પોતાને દીલે લપેટેઆં. તે બારણું ઢાંકવા ઊઠેઓ તારે તેહની આંખ ઘણી બીહામણી લાગી, પણ જારે તેણે પાછા બેસીને એક લોહોડાંની પેટીનું ઢાંકણું ઊઘાડીઊં તારે તે કરતાં વધારે બીહામણી દેખાઈ. તે માણસ ગોહોરો બખીલ હતો, તેહને સઊ કોઈ ધીકારતા હતા અને તેહની પાસે કોઈ ઊભું રેહેતું નહીં હતું. તેણે પોતાની અગણીત દોલત પર નજર કરી. હું તે ઘરડા માણસને સારી પઠી ઓળખતો હતો અને જાણતો હતો કે ધનથી તેનું દીલ સખત પથર જેહેવું થઈ ગએલુંછે, એ ધનને જ પુજેછે અને બીજા કોઈ દેવની બંદગી એ કરતો નથી. તેણે પેટીમાંથી ઢગલે ઢગલા ધન કાહાડીને બાહારે ગણી જોઊં અને વારેવારે તે ઊપર એકી નજર જોઆ કીધું. પણ તે ઘણો ઘરડો થએલો હતો અને નબળો થએલો હતો અને દોલત સાચવતાં સાચવતાં તેહેનું શરીર છેક ઘસાઈ ગએલું હતું તેથી પેલી અશરફીઓની થેલીઓ ગણતો ગણતો તે તે ઊપર નમી પડેઓ અને તેહના ડોળા ચહડી ગઆ અને તેહેનો પરાણ નીકળી ગઓ. તેહેનું મુડદું જોઈને હું હસેઓ અને પછી જરા પરાણપોક મુકીને દોડતો તેહેના વારસને ઘેર ગઓ.

તરસ લાગવાનાં કારણો.

"ભુખના કરતાં તરસ મારવી ઘણી કઠણ લાગેછે. આપણા બદનના લોહીનો મોહોટો બાગ પાણીછે. જેમ જેમ લોહી આપણા શરીરના દરએક બાગમાં ફરતું જાએછે, તેમ તેમ તે ઓછું થતું જાએછે. તેજ પરમાણે પાણીનો કેટલોક બાગ શરીરમાંથી પસીનાના આકારમાં તથા થુંક, આસુ અને બીજી રીતે બાહેર નીકળી જાએછે. એ પરમાણે પાણી બાહેર નીકળી ગઆથી લોહીમાંથી પાણીનો બાગ ઘણો ઓછો થઈ જાએછે, જેથી લોહી જાડું થઈ ફરવાને અઈઓગ થઈ પડેછે. મારે પાણી પાછું તેમા જવું જોઈએ એટલા ઊપરથી આપણને તે પીવાની હોસ છુટછે જેને આપણે તરસ કરી કહીએછ. પાણી પીવા પછી પાછું તે લોહીમા જઈ મળેછે, અને તેને પાછુ

પાતળું કરવા ઈલાજ કરી દેછે. આપણને ગરમીના દાહાડામાં વધારે તરસ લાગેછે, તેનું કારણ એકે એ દાહાડા ઊપર આપણા લોહીમાંનું પાણી પરસેવાના આકારમા ઘણું નીકળી જાએછે; થંડીના દાહાડા ઊપર પસીનો ઘણોજ થોડો પડેછે, જેથી લોહીમાંનું પાણી ઘણું ઓછું નથી થતું, અને એટલા ઊપરથી એ દીવસોમાં તરસ ઘણી નથી લાગતી. ખારા પદારથો જેવા કે ખારૂં ગોશ, ખારી માછલી, ખારો ગરલ, એવી એવી ચીજો ખાધાથી તરસ વધેછે, તેના કારણો બે છે, એક એજે કોઈબી જાતનો ખાર વધારે શરીરમાં ગઆથી તે લોહીમાં પેવસ થાએછે, જેથી લોહી વધારે જાડું થઈ પડેછે, તેને પાછું પાતળું કરવાને પાણી પીવાની જરૂર પડેછે. બીજું કારણ એજે ખારી જીનસ ખાધાથી થુંક ઘણી છુટેછે, જેથી વળી આપણા શરીરમાંના લોહીનું પાણી ઘણી થુંક છુટ્યાથી ઓછું થાએછે, અને તેથી તરસ લાગેછે. એજ પરમાણે સવાદ ઈનદરીઓને ઊતેજન આપનાર કોઈબી વસતુ ખાધી, પછી તે મીઠી હોએ અથવા તીખી—ખાટી, અથવા તુરી, તો તે સઘળાથી આપણને પાણીની તરસ છુટવાની. તાવ આવેછે તે વકતે પાણીની જે તરસ છુટેછે તેનું કારણ એછે કે તાવથી થુંક છુટતી બંધ થઈ પડેછે, જેથી જીભ અને આખું મોહોડું સુકાઈ જાએછે, જે ભીનવવાને આપણને પાણી પીવાની જરૂર છે. હકીમો એવી વેળા આપણને પાણીમાં કોઈ જાતની ખાટી વસતુ નાખી આપેછે તેનું કારણ માતરે એટલુંજ કે ખટાસથી થુંક પાછી આગળની મોઆફક છુટે, અને તરસ નરમ રેહે.

કોઈ માણસ જારે ગુસામાં આવેછે તેઆરે તેની ભુક ભુખ મરી જાએછે, તોએપણ તેની તરસ નથી મરતી, તે વધારે જલદ થાએછે, ગુસો—ધાસતી—દીલગીરી—ચીંતા—ફીકર—આતુરતા એ સઘળા મનનાં જુસા જલદ થઈ પડેઆથી તરસ વધેછે. ”

દા૦ પ૧ ૪૨૩

શેખસાદીની એક હીકાએત.

એક પાદશાહજાદાની વાત મે સાંભળીછે કે તે પાતળો અને બદશીકલ હતો અને તેહના બીજા ભાઈઓ કદાવર અને ખુબસુરત હતા. એક દાહાડે પાદશાહે તેહની ઊપર હલકી નજર કરીને કાંઈ વાત કહી તે પરથી તેણે ખુબ વીચાર પોહોંચાડીને અકલમંદીનો જવાબ આપેઓ કે, “પાદશાહ તમે વીચાર કરો કે અકલમંદ પાતળો સારો કે નાદાન કદાવર ? હેતું કાંઈ નથી કે જે ચીજ કદે મોહોટી તે કીમતે પણ મોહોટી હોએ. વળી એક અરબી ઘોડો અગર ઘરડો હોએ તો પણ દસ ખપેડાંઓ કરતાં બેહતરછે એમ એક અકલમંદ પાતળા માણસે એક જાડા એહમકને એક વખત કહ્યું હતું તે તમે સાંભળીઊં નથી ?” આ બોલવું સાંભળીને પાદશાહને હસવું આવીઊં અને કચેરીમાં બેઠેલા અમીર ઊમરાવ પણ ખુશી થઆ, તે જોઈને બીજા ભાઈઓને પગથીતે માથા સુધી ઝાળ લાગી. કહેલું છે કે જાંહાંસુધી કોઈ માણસને બોલતાં સાંભળો નથી તાંહાંસુધી તેહમાં શું એબછે અથવા શું હુનરછે એ માલુમ પડતું નથી. પછી થોડી મુદતમાં તે પાદશાહના મુલક પર કોઈ દુશમનનું મોહોટું લશકર આવી ચહડીઊં. તેહને મારી હટાવવાને પાદશાહનું લશકર તઈઆર થઊં. લડાઈના મેદાનમાં બંને તરફના લડવઈઆ સામ સામા થઆ તેહમાં પેલો પાદશાહજાદો હતો, તે બાહાર પડીને મોહોટે અવાજે બોલેઓ કે હું હેવો નથી કે લડાઈને દીવશ પુઠ દેખાડું. એમ કહેતાંને વાર તે સામા લશકર પર તુટી પડેઓ અને દુશમનના કેટલાએક સરદારોને તેણે મારેઆ અને કેટલાએકોને જખમી કરેઆ. તે જોઈને દુશમનનાં બાકી રહેલાં માણસો નાહાશી ગઆં. પછી પાદશાહ જાદાએ આવીને પાદશાહને પગે પડીને કહ્યું, “ પાદશાહ લડાઈ ની વેળાએ પાતળો ઘોડો કામ આવેછે પણ જાડો બળદીઓ કાંઈ કામ આવતો નથી.” એમ કેહેછે કે દુશમનનું લશકર તો ઘણું હતું અને પાદશાહનું થોડું અને તે પણ મેદાન મુકીને નાહાસી જવાની તઈઆરીમાં હતું, તેહવામાં પાદશાહજાદાએ તીર ચહડાવીને પોકાર મારીને કહ્યું “એ જવાંમરદો, હીમત પકડો અને ચોળી કાંચળી નહીં પેહેરો.” તે સાંભળીને સીપાઈઓ પોતાના ઈરાદાથી શરમાઆ અને એકદીલ થઈને દુશમન પર હુમલો કરીને તેઓએ ફતેહ મેળવી. એ વાત થઆ પછી પાદશાહ તે છોકરા પર ઘણો મેહેરબાન થઓ અને દર રોજ તેહની ઊપર મેહેરબાની વધારે કરવા લાગેઓ. તે જોઈને બીજા ભાઈઓ અદેખાઆ અને તેહના

ખોરાકમાં ઝેહેર ઘાલીઊં. તે વાત તેહેની બેહેનને ખબર પડેથી તેણે કાંઈ ઈશારત કરી તે પેલો છોકરો ચેતી ગઓ, અને ખોરાક આગળ લાવીને ધરેઓ તારે હાથ ખસેડી લઈને તે બોલેઓ કે, 'એ વાત મુશકે લછે કે હુનરમંદને મારીને તેહેની જગો પર આવીને બેહુતર બેસે.' પછી એ વાતની પાદશાહને ખબર થઈ તારે તેણે બીજા ભાઈઓને નાક કાન કાપીને દેશ બાહાર કાહાડી મુકિઆ.

ઊપલી હીકાએતનું હાસલ.

૧. રૂપ નહીં પણ માહેલું જવાહેર એટલે ગુણ જોવા જોઈએ.

૨. જાડાથી ડરવું નહીં, પાતળો જોઈને લડવું નહીં.

૩. મુશકેલી દેખીને હીંમત હારવી નહીં.

૪. ખાડો ખોદે તે પડે હેવુંછે, માટે અદેખાઈ કરીને બીજાને તોડી પાડીને આપણે ઊંચા થવાની વેતરણ કરવી નહીં.

હાથીનું હેત અને નીમકહલાલી.

હાથીને જારે બરાબર હોશીઆરીથી કેળવેછે તારે તે ઘણોજ નરમ, તાબેદાર અને વાહાલો થઈ પડેછે. તે પોતાના માહાવતને હેવો ચાહેછે કે તેહેની આગળ તે લાડ કરેછે અને બને એટલી તેહેને ખુશી કરવાની વેતરણ કરેછે. તેહેનો પેઆર કેટલીએક વાર ઘણો મજબુત બંધાઈ જાએછે. એ વીશે એક હેવી વાત કેહેછે કે એક હાથીએ કાંઈ ખીજવાઈને પોતાના માહાવતનો જાન લીધો તારપછી તે દલગીરીમાનો દલગીરીમાં મરી ગઓ. પણ આ સભાવ અસલથી નથી હોતો. તેહેનો કુદરતી સભાવ તો હેવોછે કે તે માણસને દેખીને ઊલટો આઘો જાએ. હવે પાળેઆ પછી હાથી ઊપર કહેલા સભાવનો કેમ થાએછે એ કાંઈ ખચીત કહી શકાતું નથી, કેટલાએક એમ ધારેછે કે બીહીકને લીધે તે તાબેદાર થાએછે અને પછી માહાવતને ચાહેછે; પણ હમારા વીચારમાં એમ આવેછે કે જારે જારે તે હુકમ પરમાણે ચાલેછે તારે તારે તેહેને સારૂં સારૂં ખવાડેથી અને હુકમ પરમાણે નથી ચાલતો તારે તેહેને કાંઈ કાંઈ નસીહત કરેથી તેહેને તાબેદારીની ટેવ પડી જાએછે અને તે માહાવતની સાથે સહવાસથી હળી જાએછે.

એક કીતાબમાં લખેલુંછે કે એક હાથી એક બાળક છોકરાંને એટલોતો ચાહતો હતો કે તે જારે પોતાની આગળનું આગળ નહીં હોએ તારે તેહેને ચેન પડતું નહીં. માટે તે છોકરાંની દાઈ તે છોકરાંને ઘોડીઆંમાં સુવાડીને તે ઘોડીઊં લઈ જઈને પેલા હાથીના પગ વચે મુકતી. એ પરમાણે તે છોકરાંની તેહેને એટલીતો માઆ લાગી કે તેહેના વના તે કાંઈ ખોરાક ખાએ નહીં. જારે તે છોકરૂં ઊંઘતું તારે તે તેહેની ઊપરથી માખી ઊરાડતો, અને જારે તે છોકરૂં રડતું તારે તે ઝોળીને હીંચકા લાખીને તેહેને પાછું ઊંઘાડી દેતો.

નીચે કેટલાએક દાખલા હાથીની નીમકહલાલીનાછે, અને કેટલાએક ઈનસાનીઅતની. ઊંચી પદવીનો દાવો કરેછે તેઓને તે શરમ પોહોંચાડેછે. એક હાથી અજમીર શેહેરમાં હતો. તે બજારમાંથી જારે જારે જતો તારે એક ભાજીવાળી તેહેને કાંઈ કાંઈ ભાજી પાલો ખવાડતી. એકવાર એમ બનીઊં કે તે ખીજવાઈને દોડવા લાગો. તે જોઈને રસતા માહેલા બધા લોક ગભરાઈને નાહાસી ગઆ તેહમાં પેલી ભાજીવાળી પણ નાહાસી ગઈ, પણ ઊતાવળમાં નાહાસતાં તેહેનું બાળક છોકરૂં શાક ભાજીના ટોપલા આગળ રહી ગઊં. હાથી તાંહાં સુધી ધસેઓ આવેઓ. પણ તે ઠેકાણેથી રોજ ખાવાનું મળેછે એ ઈઆદ આવેથી તેહેનો મીજાજ તરત ઠેકાણે આવેઓ અને પેલાં બાળક છોકરાંને ધીમે રહીને પોતાની સુંડ વડે ઊંચકીને એક પાસેનાં ઘરના ઓટલા પર સુવાડીઊં. એક બીજી વાત હેવીછે કે પાંડીચરીમાં એક સીપાઈ હતો. તે જારે જારે દારૂ પીતો તારે તારે તે જરા જરા એક હાથીને ચખાડતો. તે ઊપરથી તેઓમાં મોહોટી દોસતી બંધાઈ. પછી એક દીવસ તે સીપાઈએ વધારે પીધું હતું તેથી તેહેને કેદ કરવાનો હુકમ થઓ અને તેહેને પકડવાને બીજા સીપાઈઓ તેહેની પાછળ લાગા. પણ તે નાહાસીને પેલા હાથીની તળે જઈને સુઈ ગઓ. પેલા બીજા સીપાઈઓએ ઘણું પણ કરીઊં પણ હાથી તેઓને પાસે જવા દેજ નહીં. બીજે દાહાડે જારે ભાન આવીઊં તારે તે સીપાઈ ગભરાઓ કે આ હાથીની તળે હું છઊં અને રખેને એ માહારી

ઊપર બેસીને મહને છુંદી નાખશે. તે વાત હાથી સમજી ગયો અને પોતાની સુંડ વડે ધીરજ આપીને તેહને કહ્યું કે જરા બીહીતો નહીં હવે તું તાહારે ઘેર જા.

વખત કેમ ગુજારવો.

" હવે વખત જે એવો મુલવાન, તથા ટુંકો, તથા અનીશ્ચેછે, તે આપણે શી રીતે આ દુનીઆમાં કાહાડવો જોઈએ? આ સવાલ બારીકછે, ને એનો ઊતર ઘણી ચોકશાઈથી આપવો જોઈએ. હમને આ બીના ઊપર વીસતારીને લખવાનું હાલ બની આવતું નથી; પણ સારમાં એટલુંજ કહીએ છઈએ કે જે આપણો કીરતાર, તથા પાળનાર, તથા ધણીછે તેની ઓળખ પામવામાં; તેના ઊપર વીશ્વાસ, ભરોસો, પરીતી, તથા આશા રાખવામાં; તેનું ભજન તથા અસતુતી કરવામાં; તેના ઊપકાર તથા આગનાઓ માનવામાં; તેને માન તથા મહીમા આપવામાં; તેનો અધીકાર કબુલ કરીને નીત તેના આધાર હેઠલ રેહેવામાં; અને બધાં સુખ તેનાથી તથા તેની ઈછા પરમાણે શોધવામાં, તથા બધાં દુખોનું નીવારણ તેનાથી તેની ઈછા પરમાણે માગવામાં, આપણે પોતાનો વખત કાહાડવો જોઈએ. વળી આ દુનીઆમાં જેમ પોતાપર તેમ સઘળો માણસોપર હેત કરવામાં; જેમ પોતાનું તેમ સઘળાઓનું ભલું શોધવામાં; જેમ પોતાનો તેમ બીજાઓનો બોજ ઊઠાવવામાં; જેમ પોતાનું તેમ પારકાઓનું માન રાખવામાં; હર કોઈનાં સુખ દુખના ભાગીઆ થવામાં; અને જે અવસથામાં, કે જે લોકોમાં, કે જે જગામાં ઈશવરે આપણને મુકા હોએ તે અવસથામાં ને લોકોમાં ને જગામાં સંતોશ, સબર, સલુકાઈ, સાચાઈ, તથા સફાઈથી ચાલવામાં આપણો મુલવાન વખત ગુજારવો જોઈએ. જારે એવાં એવાં કામ કરવામાં આપણે ગુંથાએલા રહીએ, ને ઈશવરના મહીમાને અરથે એ કામો કરીએ, તારે સમજવું કે આપણો વખત બરાબર વપરાઓછે." . બા૦ ૧૮૨

મોતી પરવાળાંનો હાર.

ફીલી—મા, માહારી નાહાની પેટીમાં કેટલા પઈસા એકઠા થઆ હોશે, કહે વારૂ જોઈશ.

ગુલાબ—(ફીલીની મા) તે માહારીથી કેમ કહેવાએ. મેં કાંઈ ગણેઆ નથી, પણ આસરે ચાર પાંચ રૂપીઆ થઆ હોશે.

ફી૦—ના, મા, વધારે. હું નીશાળેથી આજ બપોરે આવી પછી જમીને કાકીની સાથે વાત કરવા બેઠી અને કેટલાએક ગરબા અને ધોળ ગાઈ બતાવેઆ તેથી ખુશી થઈને કાકીએ મહને એક રૂપીઓ આપેઓ તે મેં પેટીમાં મુકેઓ તારે ગણી જોઆ તો સઘળી મળીને છ રૂપીઆમાં પાંચ આના ઓછાછે.

ગુ૦—હેં! તારે તો બેહેન તાહારી પાસે પઈસા સારા સરખા એકઠા થઆ. હવે તાહારા મેહેતાજી કેહેતા હતા તે સરવે ચોપડીઓ લઈ શકાશે અને તેહેનો તું સારી પઠે પાઠ કરશે તો પછી આવતી પરીખશામાં તાહારી બેહેનપણી જીવકોરને મળીશ તેમજ તહને પણ કાંઈ સારૂં ઈનામ મળશે.

ફી૦—'તે વાત ખરી મા, પણ—' એટલું બોલીને ફીલી અટકી ગઈ.

ગુ૦—'પણ' પછી શું કેહેતી હતી બેહેન?'

ફી૦—'તેંજ મહને કહેલુંછેની કે એ રૂપીઆનું તો હું મહને ગમે તે લઈશ.'

ગુ૦—'હા બેહેન; માહારી અને તાહારા બાપની બંનેની હવી મરજીછે કે પઈસાની કદર તહને શીખવીએ, અને એ વાત તું બરાબર શીખે એટલા માટે તહને મોહોસાળાંમાંથી અને બીજે ઠેકાણેથી પણ જે કાંઈ મળે તે તાહારી મરજી પરમાણે વાપરવાનું મેં તહને કહેલુંછે. પણ મેં વીચારીશ કે તાહારી મરજી પણ મેહેતાજીએ કહેલી ચોપડીઓ લેવાનીજછે માટે હું એમ બોલી.'

ફી૦—'ઠીક, મા; અને માહારી પણ મરજી કાલ સુધી તે લેવાની હતી.'

ગુ૦—'તારે શું બેહેન આજ તાહારી મરજી ફરીછે?'

ફી૦—'માહારે તે ચોપડીઓતો જોઈએછે પણ—'

ગુ૦—'ફીલી, બેહેન શું બોલતી રહી ગઈ તું? બીજી વાર 'પણ' બોલ બોલી.'

ફી૦—'મા, તું માહારી મજાક કરેછે, તું મહને હસી કાહાડેછે, તું મહને ગાંડી છોકરી ગણેછે, પણ—'

ગુ૦—'બેહેન તાહારે શું કેહેવુંછે તે મહને કહી

દેહું જોઉં તો ખરી કે, તું જે વારે વારે, પણ પણ કેહેછે તેહનો અરથ શું?'

કીo—'મા તે ચોપડીઓ મહને જોઈએછે તો ખરી, પણ તે બીજી વેળા લઈશું તો ચાલશે, કેમ વારૂ?'

ગુo—'વારૂ ઠીકછે, પછી?'

કીo—'કાલે મેં કાંઈ ઘણીજ સારી વસ્તુ દીઠીછે. તે પર માહારૂં મન લોભાણુંછે.'

ગુo—'હં! તે શું વસ્તુછે તેતો મહને કેહે બેહેન.'

કીo—'કહું મા સાંભળ. કાલે હું માહારી સખી મટુને તાંહાં રમવાને ગઈ હતી, તાંહા મેં તે વસ્તુ દીઠી અને માહારૂં મન હેવું થયું કે હમણાની હમણાં એ હું લઉં. તે મોતીપરવાળાંનો એક હારછે. તેહને સુનાની કડીછે અને મીનાનું એક પદક છે તેથી તે ઘણોજ ફુટડો દેખાએછે. તેહની કીંમત છ રૂપીઆજ છે અને મોહોટા ભાઈને હમણાં વેપારમાં કાંઈ નફો થએછે તેથી તેણે આવતી કાલે મહને પાંચ આના આપવાના કહાછે. તે મહને આપશે એટલે છ રૂપીઆ પુરે પુરા થઈ રેહશે. મટુ કેહેછે કે જે દુકાનદાર પાસેથી મેં એ હાર લીધો તેહની પાસે બીજો હેવોજ એક વેચવાનોછે. પણ મ. તું મહને ખરેખરી વાત કેહેજે. તું કેહેશે કે લે તો હું તે લઈશ અને નો લેતીતો હું તે નહીં લઉં.'

ગુo—'માહારી બચુડી, મેં તહને આગળ કહેલુંછે તેમજ હમણાં પણ કહુંછું કે માહારી પુરી મરજી છે કે તાહારા પઈસાને તું તહને ગમે તેમ વાપર. મોતીપરવાળાંનો હાર લેવામાં આખા છ રૂપીઆ ખરચી નાખવા એ વાત ડાહાપણ ભરેલી મહને જણાએ નહીં તોપણ એ કામમાં તાહારા મનમાં સારૂં લાગે તેમ કર હેવી માહારી ખુશીછે.'

કીo—'પણ મા તાહારૂં મોહો ચહડેલુ દેખાએછે.'

ગુo—'બેહેન માહારૂં મોહો કેહેવું દેખાએછે એ કાંઈ માહારા હાથમાં, નથી. હું ધારતી હતીકે માહારી કીલી ડાહાઈ દીકરીછે, પણ માહારી ભુલ થઈ એમ મહને જણાએછે.'

કીo—'પણ મા તે હાર કેહેવો રૂપાળો, કેહેવો ફુટડોછે તે કાંઈ તું જાણેછે?'

ગુo—'બેહેન તે વાત ખરી; તે હાર ઘણો રૂપાળો અને ફુટડો હશે એ બાબત મહને જરા વેહેમ નાથી. પણ હું એમ ધારૂંછું કે તાહારા જેવડી છોકરીને તે હારની કાંઈ જરૂર નથી. જરૂર જાણત તો મેંજ તાહારે માટે એક કેઆરનો લીધો હોત.'

કીo—(ઊદાસીન થઈને) 'ના મા તારે તું કેહેછે તો હું તે નહીં લઉં.'

ગુo—'હું કાંઈ તહને ના કેહેતી નથી. હું તો કહુંછું કે તાહારી ખુશીમાં આવે તેમ કર. પણ બેહેન ઊતાવળી નો થા. થોડા દાહાડા ધીરજ રાખીને વીચાર કર કે મેહેતાજીની કહેલી ચોપડીઓ લીધેથી કે પેલો રૂપાળો હાર લીધેથી તહને વધારે ગુણ થશે. પછી તાહારી નજરમાં આવે તેમ કરજે.'

કીo—'વારૂ ઠીકછે, તું કેહેછે તેમ હું કરીશ. હું જાણુંછું કે તું મહને જે કેહેછે તે માહારા લાભની જ વાતો કેહેછે. માટે હું તહને વચન આપું છું કે તરણ દીવશ સુધી એ બાબતનો પાકો વીચાર કરીને પછી જે કરવું ઘટશે તે કરીશ.'

આ પરમાણે વાત કરીને કીલી માજે પોતાની ઓરડીમાં જઈને પોતાની ચોપડીઓ ઊપર નજર કરીને કેહેછે, 'મેહેતાજી કેહેછે તે ચોપડીઓની ખરેખર મહને જરૂરછે. ઘણા દાહાડા થયા તે લેવાનો મેં વીચાર કરેઓછે, અને માનું બોલવું મહને જરા કડવું લાગીઉં તોપણ હવે મહને સમજ પડેછે કે તેણે જે મહને કહીઉં તે ખરૂં કહીઉંછે.'

તે દાહાડે તેહની સખી મટુની વરસગાંઠ હતી અને તેહને મટુએ જમવાનું કેહેવડાવીઉં હતું તેથી શીંગરાગમાં બેઠીને તાંહાં જતાં આખા રસતા ઊપર કીલીએ વીચાર કરેઓકે હવે માહારે તે હારની વાત મનમાં પણ આણવી નહીં. પણ ભાગજોગે તે દાહાડે તેજ હાર મટુએ પેહેરેલો હતો તે દેખીને કીલીનો વીચાર ભાગી પડેઓ, અને પાછું તેહનું મન હાર લેવાનું થયું.

તે સઊ જમવા બેઠાં હતાં તાંહાં એક બાએડી સામી બેઠી હતી તેણે કહ્યું, 'આહાહા! મટુ, બેહેન, આ હાર તહને કેહેવો ખુબેછે! શું કહું વાત હું? એક તો તાહારૂં મોહોડું જાતેજ ફુટડું અને તેહમાં વળી આ હાર ઘાલેઓછે તે કેહેવી શોભા આપેછે!'

આ વખાણ સાંભળીને બીચારી કીલીનો મન સુબો બદલાઓ. તે પોતાના મનમાં વીચાર કરવા લાગી, 'હું નો મટુના કરતાં પણ ગોરી અને રૂપાળી છઊં, તારે મેં હાવો હાર ઘાલેઓ હોએતો કેહેવો ખુલે!'

મહુની બીજી બેહેન પણીઓએ પણ તે હારનાં ઘણાં વખાણ કરેઆં. એકેતો કહ્યું કે, 'શું કરૂં બેહેન માહારી પાસે ચાર રૂપીઆજછે, નહીંતો હું પણ એકલેત.'

મ૦—'કીલી તાહારી પાસે કેટલા રૂપીઆછે?'

કી૦—'બરાબર છ રૂપીઆ.'

'તારેતો તું એક લે બેહેન,' એમ કેટલીએક છોકરીઓએ કહ્યું.

મ૦—'કીલી કાલે હું તે દુકાન તહને દેખાડીશ. આપણે ફરવા જઈએ તારે મહને કેહેજે, તાંહાં રસતા માંજછે.'

કી૦—'ઠીક બેહેન, પણ હજુ મેં હારનો ઠરાવ કરેઓ નથી.'

મ૦—'તાહારી માએ કદાસ ના કહી હશે?'

કી૦—'ના, ના, માએતો કહ્યુંછે કે તાહારે જોઈએ તે કરજે.'

મ૦—'તારે તો તું હાર લેશેજ.'

કીલી જવાબ દેતાં અચકાઈ.

મ૦—શું કંજુસ છોકરી જણાએછે.

કી૦—'વારૂ કાલે હું તહને પાછી મળીશ બેહેન, એમ કહીને તે પોતાને ઘેર ચાલતી થઈ.

ઘેર ગઓ પછી તેહેની મા કાંઈ કામમાં હતી તેથી તેહેની સાથે કાંઈ વાતચીત કરેઆ વના કીલી તે રાતરે સુઈ ગઈ. તે બીજે દાહાડે સહવારે ઊઠીને ફરવા જવાને તઈઆર થઓ પછી વીચાર કરેછે. 'હું રૂપીઆ સાથે લઈ જાઉં કે નહીં? લઈ જવામાં તો કાંઈ અડચણ નથી. નહીં લઈ જઈશ તો મહુ કેહેશે કે પઈશા છે નહીં અને ખોટી ખોટી વાતો કહી. માટે લઈતો જાઉં, પણ તરણ દાહાડા પુરા થઓ વના હું ખરચનાર નથી.' એમ વીચાર કરીને પેટી ઊઘાડી અને તેહેમાંથી છ રૂપીઆ લઈને બાહાર ગઈ. તાંહાં મહુ મળી તે બોલી, 'કેમ શું કરીઉં હારનું?'

કી૦—'બેહેન આજ તો હું નથી લેવાની.'

મ૦—'કેમ? તો તાહારી પાસે રૂપીઆ નહીં હોશે.'

કી૦—'ના, છે. જો આ રહેઆ રૂપીઆ,' એમ કહીને કોથળીમાંથી કાહાડી બતાવેઆ.

મ૦—'વારૂ તારે તું હમણાજ તે હાર કેમ લેતી નથી? ચાલ હમણાંજ લઈ લે. ઓ પેલી રહી દુકાન.'

કી૦—'મેં હજુ પાકો વીચાર કરેઓ નથી. માહારે કેટલીએક ચોપડીઓ લેવીછે.

મ૦—'શું હજુ બીજી ચોપડીઓ! તું તે કેટલી વાંચવાનીછે? બીજી છોકરીઓના કરતાં તો તાહારી પાસે ઘણીછે.'

કી૦—'પણ બેહેન બાળમીત્ર અને ઈસપનીતી અને નાના ફડનવીસની વાત અને બીજી સારી સારી ચોપડીઓ માહારે લેવીછે તે.'

મ૦—'પણ તે ચોપડીઓ પછી મળશે ને આ હાર કાંઈ પછી મળશે નહીં. કોણ જાણે કદાપી વેચાઈ પણ ગઓ હોએ. ચાલ આપણે જોઈ આવીએ'

કીલીનું મન લલચાઉં. તેણે વીચાર કરેઓ કે હાર જોઈ આવવામાં કાંઈ નુકસાન નથી.' પછી તે બંને છોકરીઓ તે દુકાને ગઈ અને જોએછે તો તે હાર અનામતછે અને તે દુકાન માહેલા બીજા બધા સામાન કરતાં ખુબસુરત દેખાએછે.

મ૦—બેહેન કાલે રાતરે અંદાગવરીએ તાહારી માને શું કહીઉં તે તું જાણેછે? તેણે કહીઉં કે મા હારા કરતાં તહને મોતીપરવાળાંનો હાર વધારે ખુલશે'

આ સાંભળીને કીલીમાં જે ડાહાપણ હતું તે જતું રહીઉં. તેણે તરણ દાહાડા વીચાર કરવાનું વચન આપીઉં હતું તે ભુલી ગઈ. તેણે દેખી દેખીને હારજ દીઠો. 'મહને ગમે તે લેવાની માએ રજા આપીછે' એમ વીચારીને તરત તે દોડતી દોડતી દુકાને જઈને રૂપીઆ આપીને હાર એક સારા રાતા કાગળમાં લપેટીને લઈ આવી. પછી તેહેની શી બત થઈ તે આવતા આંકમાં છાપીશું.

પ્રભાતીઉં.

ભકતી કરજો ભાવે કરીને,
પ્રભુને શરણે રેહેશોરે.
૧ ઇશ્વર નામ નીરંતર લઈને,
મનનાં દુખડાં કાપોજી;
જેથી તમને તારણ મળશે,
ઇશ્વર આશીષ આપોરે.—ભકતી૦ ૧
૨ જારે જીવ તમારો જાશે,
પ્રભુને શરણે રેહેશોજી,
જો ઇશ્વરનું નામ ન લીધું,
નરક નીવાસી હોશોજી.—ભકતી૦ ૨

૩ જેણે ઇશ્વની સત્તા માની,
સમજી કરી નર નારીજી;
જેણે પ્રભુની કરૂપા ધરી,
સમજીને ઇશ્વર તારીજી.—ભકતી૦ ૩
૪ આ સંસારમાં જીવન થોડું,
ન રોહો તમે સઉ વેહેમેજી;
જેમ બને તેમ સતુતી કરજો,
કાલ ભમેછે રેમેજી.—ભકતી૦ ૪
૫ પ્રભુએ જેવી વાડી બનાવી,
કારમી માયા રોપીજી;
પુસપને ખરતાં વાર ન લાગે,
અમર કાયા નહીં સોંપીજી.—ભકતી૦ ૫
૬ ધનમાલ પુસકલ ભરીઆ હશે તો,
મેહેલી મુકીને જાશોજી;
અંતે એમાંનું કંઈ નહીં મલવાનું,
દુ:ખના માર તને ખાશોજી.—ભકતી૦ ૬
૭ દ્રવ્ય હશે તે કામ ન આવશે,
પ્રભુનું નામ છે રુડુંજી,
પરેમે કરીને તમે ભજન કરો સઉ,
ઇશ્વર નામ છે રૂડુંજી.—ભકતી૦ ૭
૮ અંતાવસથા જારે આવશે,
સગું કોઈ નવ થાશેજી;
દ્રવ્ય હશે તે લુટી લેવાશે,
રેહેશે પ્રભુ નામ પાસેજી.—ભકતી૦ ૮
૯ જેને કોટી સગાં હોએછે,
તે પણ નહીં બચવાનોજી;
નબાપના હાતમાંથી નહીં છુટે,
અતીઅંત માર ખાવાનો જી—ભકતી૦ ૯
૧૦ સગાં વાહાલાં સઉ વીદાય કરીને,
પોત પોતાને ઘેર જાશેજી;
પછી તમારી જેવી કરણી હોશે,
પ્રભુ આગલ દંડાશોજી.—ભકતી૦ ૧૦
૧૧ રૂડું કરમ તમે કીધુંજ નહીં,
ને કુડા કરમે પસતાશોજી;
ત્રાતાના પુણ્યથી તારણ થાશે,
નરકના વાસથકી બચશોજી.—ભકતી૦ ૧૧
૧૨ પ્રભુની મીતરાઈ કરીને,
પરસપર સંપથી રેહેજોજી;
જેમ બને તેમ સતુતી કરજો,
પ્રભુને શરણે રેહેશોજી.—ભકતી૦ ૧૨
૧૩ આ કેહેવું સરવેને હીતછે,
સમજો તમો નર નારીજી;
અંતકરણથી મેલને કાહાડી,
પ્રભુની સતુતી એ ગાશોજી.—ભકતી૦ ૧૩
૧૪ અસારરૂપી સંસાર સઘલો,
સાર નામ છે પ્રભુનુંજી;
સારથકી તમો પાર પડીને,
સવરગનીવાસી હોશોજી.
ભકતી કરજો ભાવે કરીને,
પ્રભુને શરણે રેહેશોરે.—૧૫

જ્ઞાન દીપક.

પરચુરણ બાબતો.

વીલાતની સરકારનું કરજ—પારલેમેંટનો એક આંકડો છપાઓછે તે ઉપરથી એમ જણાએછે કે સન ૧૮૫૭ ના મારચ મહીનાની ૩૧ મી તારીખે વીલાતની સરકારનું કરજ રૂ૭૮૦૧૧૯૦૦૦૦) નું હતું અને તેહેનું વેઆજ દર વરસે રૂ૨૩૪૧૦૦૦૦૦) થતું હતું, અને સન ૧૮૫૮ના મારચ મહીનાની ૩૧ મી તારીખે રૂ૭૭૯૨૨૫૦૦૦૦) નું હતું અને તેહેનું વેઆજ દર વરસે રૂ૨૩૩૮૩૦૦૦૦) નું થતું હતું.

બરફનો ખપ—પારીસ શેહેરમાં કાહવા ખાનાઓમાં તથા મીઠાઈવાળાઓને તાંહાં કેટલું બરફ ખપેછે હેનો અડસટો કાહાડેથી માલમ પડેછે કે ૧૬૦૦૦૦૦ રતલ બરફ દર વરસે ખપેછે.

ચાંદી—સન ૧૮૫૮ ના જાનેવારી મહીનાથી તે જુન મહીના સુધીમાં લંડન શેહેર મધેથી બાહાર દેશાવરો ખાતે ચાંદી રૂ૧૧૦૩૭૨૦૦૦) ની ગઈ. સન ૧૮૫૭ માં તેજ મુદતમાં સઉ મળીને રૂ૧૨૯૦૬૩૯૦૦) ની ગઈ હતી. સન ૧૮૫૮ માં હીંદુસથાન અને ચીન ખાતે ચાંદી થોડી મહડી, પણ ઈઊરપખંડના દેશો ખાતે વધારે મહડી.

દાહાજેઆનો ઊપાએ—કોઅલો દાહાજેલે ઠેકાણે ભરવો. સઉથી સરસ અને સસતો ઈલાજ.

ચીનની વસતી—ચીનનાં શેહેનશાહના હુકમથી કાહાડેલા હીસાબ ઉપરથી માલમ પડેછે કે ચીનની વસતી એ

ઝપ ઝપ લીધું કામ પાછું શુર આણીરે,
પેટથી જીવે સહુ વીચાર સાર નાણીરે. . . . પર
અલંકાર પ્રવેશ

આળસ—જે કામ અંતે આપણને કરેચા વના છુટકો નથી એમ આપણે શમજીએ છઈએ તે કામ કરવામાં પણ ઢીલ કરવી એ મુરખાઈ સઘળા માણસોમાં થોડી ઘણી રહેલીછે.

એ વાત ખરીછે કે હાલના વખતનો વીચાર માણસના મનમાં વધારે રેહેછે અને જે નજદીક દેખાએછે તે મનની ઉપર ઘણી અસર કરેછે. માટે જારે કાંઈ પણ તસદીવાળુ અથવા જમે ભારેલું કામ કરવાનું હોએછે તારે આપણા મનમાં એમ વીચાર આવેછે કે એ કામ હમણાં નહીં કરીએ અને આગળ કરીશું તો તસદી નહીં પડશે અને હમણાનું હમણાજ એ કામ કરવાની કાંઈ જરૂર નથી આગળ પઈ રેહેશે. એ વીચાર આળસનું મુળછે, અને એથી ઘણાં માઠાં પરીણામો નીપજેછે.

લંડન શેહેરમાં ધરમખાતાંઓની સંખીઆ—લંડન શેહેરમાં ઓછામાં ઓછાં ૪૯૧ જુદાં જુદાં ધરમખાતાંઓછે, ને આ ધરમ ખાતાંઓનો ખરચ વરશ દાહાડે આશરે રૂ૨૦૦૦૦૦૦૦) બે કરોડ રૂપીઆનોછે. એ ઉપરથી હમારા વાંચનારાઓએ જોઈ લેવું કે ઈંગલંડના લોક કેવા આઆલુ તથાપરમારથીછે. બાo ૫૧

“**ઈઆદ રાખવા લાએક વાતો**—જે કામો શારા હેતુઓથી આપણે કરતા નથી તે કામો શારાં ન કેહેવાએ. જો આપણે કોઈ નાહાના અપરાધ કીધા, ને તેઓ વીશે દુખી નથી થઆ, તો બીજા સમે મોહોટા અપરાધો કરવાને કંઈ આચકો નહીં ખાઈશું. મગરૂરીથી માણસ પોતાની હલકાઈ તથા બેવકુફી બહુ દેખાડેછે. જે કંઈ કામ આપણે કરીએ, પછી તે ગમે તેવું નાહાનું હોવો, તેને વીચારી તથા અકલ વાપરીને નથી કરતા તો આપણે કોઈ પણ કામ શારી રીતે કદી કરી શકનાર નથી. આલસાઈ માણસને નકામો તથા નકારો તથા નાલાએક કરેછે. ખુસામતથી ગુસા કરતાં જીઆદા ખરાબી થાએછે. જેઓ આપણને સામે સામી વાત કેહેછે તેઓનો ઉપકાર બહુ માનવો જોઈએ. જેઓ લોકોની આબરૂ ઉપર એબ લગાડેછે તેઓ નથી શારાં દીલના, કે સારી સમજના. કોઈ વીશે કંઈ ખરાબ શાંભલું તો તેની પુરવારી થઆ વીના માનવું દરકાર નથી. કોઈની મજાખ આપણે કરવી નહીં, ને કોઈને કંઈ હલકી કે ખરાબ વાત કેહેવી નહીં. કોઈ પણ વાતનું વચન આપવા અગાઉ વીચારીને જોવું જોઈએ કે એ વીશે વચન આપવું શારૂંછે, ને એ વચન મારેથી પુરૂં પડાશે. જુઠું બોલવાની આદત સહુથી બુરીછે એ એથી દેખાએછે કે જેઓ જુઠાછે તેઓ બીજાઓની જુઠાઈ સહી શકતા નથી. કોઈએક ચીજનો કોઈએ લોભ કીધો તો તે પોતાના કીરતાર ઉપર એવો બટો મુકેછે કે એ ચીજ મારે વાસતે શારીછે તોપણ તેણે મને તે આપી નહીં. જેવું આપણે ચાહીએ કે બીજાઓ આપણી તરફ કરે તેવું બીજાઓની તરફ આપણે કરવું જોઈએ.” બાo ૭૬

મુરખને તેનો મુરખાઈ પરમાણેનો જવાબ મલેો—એક સખસે પોતાના મીતરને પુછું કે જો એ વાત ખરીછે કે મોત પછી બીજી દુનીઆમાં આપણે જીવશું, તો એ વીશેનું ચોકશ ગનાન આપણને કેમ નથી અપાઉં? તેના મીતરે તેને જવાબ આએપો કે, આએ દુનીઆમાં તું રેહેવા આએવો તે અગાઉ એ વીસેનું ચોક્સ ગનાન કેમ તેં મેલવું ન હતું? એ જવાબ સાંભલીને પેલા સખસે કબુલ કીધું કે હું મુરખ છેઉં કે આથો સવાલ મેં તને કીધો. ઘણા લોકો એ પરમાણે વગર વીચારે સવાલો કરેછે, તે એવા સવાલોના જવાબ ઉપલી રીત પરમાણે આપવા બેહતરછે. મુરખને તેની મુરખાઈને ગલતી. વાતો કહીએ તો તે વાતો તેની સમજમા આવશે. બાo ૯૬

એક ચાલાક છોકરો—એક છોકરાને તેહેનો બાપ ભણાવવાને સારૂ એક ગુરૂની પાસે લઈ ગએો અને ગુરૂને સોંપેઓ. તારે ગુરૂએ કહું, ‘છોકરા તું હીંઆ રહીને ભણજે. પણ હું તો ગરીબ છઉં, જે આપુંતે ખાવું પડશે. મેં હેવો ધારો બાંપેલોછે કે છોકરાઓને નહીં ભાવે હેવી વસતુ તેઓને ખવાડવી કે થોડું ખાઈને તેઓ જલદી ભણતાં શીખે.’ તે ઉપરથી પેલા છોકરાએ તરત જવાબ દીધો ‘ઠીકછે માહારાજ, પણ બદામી હલવા સીવાએ બીજું શારવે મહને ભાવેછે. તે હલવોતો માહારે ગળે પણ નહીં ઉતરે.’

સરસ હકીમ—ઉંમેદથી હીંમત થાએછે, પણ નાઉંમેદીના જેરેવું આ દુનીઆમાં બીજું દુખ નથી. માટે જે પ્રાણી જીવને હીંમત આપે, તે સરસ હકીમ.

સુલેમાન પાદશાહનો ઈનસાફ—બે બઈરીઓ એ

ક બાળક છોકરા બાબત લડતી લડતી સુલેમાન પાદશાહ પાસે ગઈ અને કેહેવા લાગીકે આ છોકરો માહારોછે તે મહને અપાવો. પાદશાહ વીચાર કરવા લાગો કે એક છોકરાની કાંઈ બે મા હોએ નહીં જેતે એક જણી હેની માછે અને બીજી ખોટો દાવો કરેછે. પછી જલાદને બોલાવીને હુકમ કરો-કે આ છોકરાના કાપીને બરાબર બે ભાગ કરીને બેઉ બાઈઓને વેહેંચી આપ. તે સાંભળીને જે ખોટો દાવો કરનારી હતી તે છાની રહી પણ જે ખરેખરી તેહેની મા હતી તે બુમ પાડીને બોલી, 'ના માહારાજ ના એ છોકરાને મારશો નહીં આ બીજી બાઈ માગેછે તો તેહેને આપો.' તે સાંભળીને બાદશાહે કહ્યું કે જે બોલેછે તે બાઈના મનમા છોકરો મરી જશે એમ જોઈને દુખ થઉં માટે એજ હેની માછે. બીજી અદેખી ખોટો દાવો કરનારી બાઈરીછે તેહને કાહાડી મુકો. આ ઈનસાફ જોઈને સઘળું દરબાર અચરત પામીઉં.

લોકાચાર—આપણું ગજું કેટલુંછે તેહેનો વીચાર કરીને લોકાચાર પરમાણે ચાલવું. લોકાચાર પરમાણે ચાલતા આપણી ઉપજ કરતાં ખરચ વધારે થાએ હેવુ હોએતો ભુર ખાઈ કરીને તેમ ચાલવું નહીં.

ઉખાણું—એક બાઈ ચહડે ને એક બાઈ ઉતરે. તે શું?

શું કરવું?—તું સારું કરીને ખુશીથી બેસ પછી અદેખા લોકો ગમે તેમ તાહારૂં માઠું બોલે તો તેઓને બોલવા દે. તેઓના બોલવા ઉપર કાંઈ વીચાર નો કર.

ગેટાંની ખાસીઅત—ગેટાંની ખાસીઅતનો એક અજાએબ જેહેવો દાખલો બનેલોછે. એક ભરવાડનો છોકરો વીલાએતમા એક ગલીમાથી ગેટાઓને લઈ જતો હતો તેહેવામાં સામાથી એક માણસનું આવવું થઉ. તે જોઈને થોડીએક વારતો તે સઘળાં ગેટાં અટકીને ઉભાં થઈ ગયાં, પણ પછી સરવેના કરતાં એક વધારે હીંમતવાન હતું તે પેલા સામા આવનાર માણસનાં માથાં પરથી કુદીને ગઉ. તે જોઈને બીજાં પણ તેમજ કુદીને ગયાં. એમ કુદીને જવામાં તેઓને ઘણી મેહેનત પડી અને જરા મરડાઈને એક ગેરથી જાતતો ઘણું સેહેલ પડત, પણ તેમ તેઓએ નહીં કરીઉં. આ વાતતો જાનવરનીછે પણ હીંઆંનાંતો માણસની પણ એજ રીતછે.

મા બાપની ખોડ—ઘણો પેઆર કરીને છોકરાઓને લાડ લડાવીને બેહેકાવવાં એ એક મા બાપોની ચુકછે તેમજ તેઓની ઉપર ઘણી સખતી કરવી અને ઘણો ધાક અને જાબતો રાખવો એ પણ તેઓની ચુકછે. એ બે ચુકોમાં મોહોટી કહીછે એ બરાબર કહી શકાતું નથી. ઘણુ લાડ લડાવેથી છોકરાં માથે ચહડી જાએછે અને ઘણો ધાક રાખતાં તેઓ નીડર થઈ જાએછે. માટે એ બેમાથી વચલો રસતો પકડવો એ ઠીકછે.

ઉધરસનો ઈલાજ—બેદાના, જેઠીમધ, એળચી અને શાકેર એ ચાર વસતુ પઈસા પઈસા ભાર લઈને પાણીમાં ખુબ ઉકાળવી પછી તે ઉકાળી એક પેઆલામાં કપડે વતી ગાળીને તે પાણી પી જવું. એ એક દાહાડીઆંનું ઓસડ છે માટે ગરીબ લોકોને ઘણું કામનુંછે.

જગતમાં જીવેઓ કોણ?

(છપો.)

જુગમાં જીવેઓ તેહ, જેણે પરદુખજ કાપેઆં,
જુગમાં જીવેઓ તેહ, જેણે દાન અલેપદ આપેઆં;
જુગમા જીવેઓ તેહ, ખેઆત ચાલી દસ દીશે,
જુગમાં જીવેઓ તેહ, કુળ તારીઉં લઘુ વેશે,
જુગમા તે નર જીવીઓ, જસ વીમળ ગુણ જાણીઓ,
સામળ કેહે જીવેઓ સપુત જે, પર કાજે દ પૂરાણીઓ.

રાગ હાલરડાંનોછે.

માતા બાલકને બેસાડી પરેમે પારણે
ઉજલા વસતર ધરાવી ઠીક બનાવીઠાઠ
બાલપણામાથી અભીઆસ કરાવા કારણે
આપે અખશરનો સોભાગીઅ વતી શુભપાઠ ॥ માતા ॥ ૧
ગુણવંતી મન હરખે નીરખી ગોરા ગાલને
રૂડે બાળકનો હશી હશી હાલરડાં ગાએ
અલો લોલો લો હાલીઆ ખમા લાડકડા મારા લાલને
દુખડા લેઉં તારાં એમ કહી કહી અરથી થાએ ॥ માતા ॥ ૨
મારો ભોપોછે છોરો કાલે મોટો થશે
એવા દીવસ મને દેખાડે દીનો નાથ
બાઈ મારો સઉથી ભ રીલાતે ભણવા ગણવા જશે
લેઈને લેખણ ખડીઓ પાટી પુસતક સાથ ॥ માતા ૩ ॥

બેઠી ઢાલીને સાંગામાંથી ચોહાંમણી
ઘ્યેંયે રેસંમ સેરી ખુબ લડાવે લાડ
દેખી કાંતી કુવરની અતી રૂડી રલીઆંમણી
મનમાં પુરણ માંને પરમેશવરનો પાડ ॥ માતા ૪ ॥
આપી ચાલણગાડી ચતુરા સીખવે ચાલવા
ચટક ચટક ચાલે પગ કંકુ વરણા લાલ
થેઈ થેઈ રાખીને આપે આંગલીઓ ઝાલવા
ચુંબન લેઈ ચાંપે છાતીમાં આંણી વાહાલ ॥ માતા ૫ ॥
નીરમલ જલ ઝાઝું લેઈ નવડાવે નીરાંતથી
રૂડાં રંગ ભરાં દેખાડે ચીતર વીચીતર
આપે મેવાને મીઠાઈ ખાવા ખાંતથી
વલી કાંઈ મન રંજન આપે નાંહાંના વાજીંતર ॥ માતા ૬ ॥
આપે મોર ચકોર ચરકલી હાથી દાંતની
ઘુઘરો ઘણુણ બજાવી રાખે છાનુ બાલ
હાથી ઘોડાને પુતળીઓ ભાંત ભાંતની
માગે માંદો તો પાંણીનો પુરે થાલ ॥ માતા ૭ ॥
આપે ભંમરડી ચકરડી કોચ્યલ ફેરવે
દેખી સરસ રમકડાં બાળક રાજી થાય
ચતુરાં ચપટી બજાવે કર આંગલીને રેરવે
હરખ પમાડી તાલી પાડી ગરબી ગાય ॥ માતા ૮ ॥
સીખવે ભાષા સુધ મટાડે બોલીતો તળી
સીખવે કાકા કાકી મામા મામી નાંમ
ગણતાં એકથકી સો સુધી સીખવેછે વલી
હસતી રૂસતી ને ખસી કરતી વસ્તુ કંઈ મ ॥ માતા ૯ ॥
સીખવી કક્કાના અખશર પદ જુદાં પાડીઆં
સીખવે પંદર તીથી ને પુરા સાતે વાર
સીખવે બારે મહીના ખરરતુને પખવાડીઆં
સીખવે નખશતરો સતા વીસ રાસી બાર ॥ માતા ૧૦ ॥
નહી સીખે તોપણ માતા તેને મારે નહીં
બીજાં બાળક લાવી સરખા સરખી જોડ
તેની સાથ રમાડે પરેમ વતી પાસે રહી
વધતું કોણ ભણે એમ કહી કરાવે હોડ ॥ માતા ૧૧ ॥
કુંવરજી ઘણુ જીવો કુલનો દીવો તું થસે
નવજુગ નાંમ રહે એવાં કાંઈ કરજે કાંમ
તારાં જનમ ચરીતર ગણીને ગાયો ગુંથસે
જન મનરંજન કવીતા રચીને દલપતરાંમ ॥ માતા ૧૨ ॥

દીકરીના જનમ થયાની ગરબી

મને રસતે જાતા રોકીરે છેલ છબીલા છોગાળા
એ રાગનીછે.

મળી માત પીતા સુખ બોલેરે, દેવ ભલે દીધી દીકરી,
ઘર રાંક રતનને તોલેરે, દેવ—૧
ઉપજાવે આનંદ એવીરે, દેવ
જાંણી ગુંજ વનજેવીરે, દેવ—૨
સાચવસું સારી રીતેરે, દેવ
પાળશું કરી પુરણ પરીતેરે, દેવ—૩
નેણાં હરખેછે નરખીરે, દેવ
શોભે સુરકુવરી સરખીરે, દેવ—૪
ધન ધન અવતાર અમારોરે, દેવ
ધરી પુંરણ પાડતગારોરે, દેવ—૫
ધન ધન ઘડીને ધન દાહાડોરે, દેવ
ઉજળો અવશર દેખાડીઓરે, દેવ ભલે દીધી દીકરી—૬
મોતીડે મેહુલા વુઠારે, દેવ
તરીભોવન પતી અમને તઠ્યારે, દેવ—૭
સોનાના સુરજ ઉગીઆરે, દેવ
મનનાજ મનોરથ પુગીઆરે, દેવ—૮
દીલ લેખી લાખ દીવાલીરે, દેવ
મન ભાવતીનું સુખ ભાલીરે, દેવ—૯
રંગે રૂડી રૂપાલીરે, દેવ
દેખાશે ડાપણ વાલીરે, દેવ ભલે દીધી દીકરી—૧૦
ભણતર ભણશે ભાવી ભાતેરે, દેવ ભલે.
સદગુણી સખીઓ સંઘાતેરે, દેવભલે—૧૧
કીરતી કવીસુખ કેહેવાશેરે, દેવ ભલે.
ગણી ગણી દલપત ગુંણ ગાશેરે, દેવ ભલે દીધી દીકરી—૧૨

પુસતકની પોંહોંચ.

'ઇરાન દેશના રેહેનારા ગરીબ જરથોશતીઓની હાલત સુધારવા સારૂ સથાપેલાં ધરમખાતાંની ઉપજ નીપજનો એહેવાલ' એ નામનું એક પુસતક હાલ દફતર આશકારા છાપખાનામાંથી છપાઈને બાહાર પડીઉં છે તેહેની એક નકલ તે ખાતાની કમીટીની તરફથી હમને મળીછે તહેની પોંહોંચ મોટાં માન તથા ઉપકાર સાથે હમે કબુલ કરીએ છઈએ.